SC.4.Pl.7.

37
5 A
28

VIDI VIDII

Philoſophi & Medici Præſtantiſſ.

DE FEBRIBVS

LIBRI VII.

A mendis, quibus ſcatebant, repurgati. His ob argumenti ſimilitudinem addidimus.

LVDOVICI MERCATI HISPANI

De Febre Maligna,

IN QVA PVNCTICVLA APPARENT

MATTHÆI CVRTII

De Febribus Compendium vtiliſſimum.

Patauij, Apud Paulum Meiettum. 1595.

HANNIBALI
BIMBIOLO
PHILOSOPHO, AC MEDICO CLARISSIMO.
Paulus Meiettus Bibliopola.
S. D.

INter ea quæ in hoc mundi Theatro reperiuntur excellentiſſime vir illa pulcherrima, ac ſummè diuina eſſe existimantur, quæ præ cæteris id unum diuinitatis ſpecimen obtinēt vt ſempiterna ſint: eſſe .n. ſempiternum adeò ſublime eſt ut nil ſit in mũdo quod hoc ſē-

per eſſe non deſideret,bruta licet cognitione careant,adeò tamē illud naturaliter appetunt,vt propterea cùm caduca exiſtant,propenſisſima ſunt ad ſuum eſſe in poſteris cōſeruandum:plantæ etiā non minori carent deſiderio ſemper viuendi,immo& res ipſæ quoq; quæ ſolo eſſe gaudent uidentur eadē cupiditate flagrantes hoc eſſe ſempiternū quodāmodo appetere . vt clarè pateat quæcunq; in mūdo claudūtur tàm viuētia, quàm non viuētia,hoc ſemper eſſe optare. propterea cùm iam uiderem libros Vidi Vidii de febribus,tractatum Ludouici Mercati de febre maligna,& Matthæi Curtii opuſculum quod de omnibus febribus tractat eò perueniſſe ut ferè eſſe amitterent,&extinguerentur niſi aliquo modo eórum ſuccurreretur uitæ Cupiens horū librorum cum famæ,tum uitæ conſulere curaui ut iterum typis traderentur,& diu uiuerent:nō.n. pati potui tantorum uirorum uigilias, qui laborem proprium, ſtudiorum autē fructus cōmunes eſſe uoluerunt iis temporibus extinctos eſſe,& à ſtudioſis deſiderari.nephas

enim

.n.exiſtimaui exigui libros abſolutiſſimos, quos ſcripſit Vidus Vidius de febribus tã copiosè,&tã præclarè ut clara& facilis methodus reluceat oĩbus ſtudioſis ad medicinam feliciter faciẽdam idonea. Quid deinde dicam de eruditisſimo libello de febrib' malignis cum peticulis à clarisſimo *Ludouico Mercato* edito? in quo omni ingenio & diligentia antiquam methodum curandi febres has docet? ſcis tu excellentiſſime vir quanto cum mortalium intertrimento hoc anno hæc febris uniuerſam ferè Italiã occupauerit,ac quàm anxios aliquos medicos reddiderit in ea tractãda,quot cõſultationes de ea in hoc almo gymnaſio à clarisſimis medicis Patauinis factæ fuerint, quot difficultates in ſe huius febris tractatio contineat:ut non iniuria à plurimis ſtudioſis rogatus ut quam citisſimè curarem hunc librum iterum reuiuiſcere non potuerim illorum præcibus reſiſtere. Tandem ſi conſidero opuſculum abſolutisſimum de febribus quod nobis reliquit Celeberrimus *Mattheus Curtius* qui fuit in arte

medica præcipuus cùm medicinam in tot publicis gymnaſiis docuerit non poſſum non mirari quanto cum artificio hic uir doctisſimus uniuerſam febrium doctrinam in tam paruo libello recluſerit, ut nil deſiderari poſſit, quod ad febrium cognitionem & curationem ſpectet. Illud de eo omnibus ſtudioſis ſatis eſſe poterit, hunc clariſſimum uirum extitiſſe præceptorem excellentisſimorum virorum qui noſtris temporibus florent, & in Patauino gymnaſio maxima cum eorum laude publicè profitentur, nempè *Bernardini Paterni* Salodienſis, & *Alexandri Maſſariæ* Vicentini qui ſunt duæ medicinæ rationalis columnæ. Itaq; curaui ut ii libri iterum in lucem prodirent ualde purgati, & perpetuò tantorum uirorum ægregia monumenta undiq; extarent Hoc opus totum tibi do, dicoq; *Hannibal* eruditisſime. Etenim cùm ſcirē hos libros ſummopere comendatos fuiſſe à Clarisſimo *Hieronymo Capiuaccio* patruo tuo (uero medicinæ lumine) ac medicorum Corypheo, cenſui tibi quoq; deberi

hoc

hoc opus qui illi⁹ refers imaginē cui ſicut ī fortunæ bonis ſucceſsiſti ita in animi doti bus non es inferior, haud .n. me latet quā to cum ſtudioſorum dolore legendi munus à te derelictum fuerit, qui patruo tuo iam defuncto omnem in te locauerant ſpē, ſcientes te iiſdem uirtutibus donatum iiſdem patrui tui ueſtigiis incedētem illos ueram medendi methodum docturum. age itaq; quæſo, & ſtudioſorum deſiderio ſatis facias, aut cito cura rurſus legendi munus ſuſcipere, aut ſcribendo fac illud quod docendo facere noluiſti, ſuſcipe tandem grato animo hoc munus quod tibi mitto, quod licet paruum ſit, non eſt tamen adeò minimum, ita ut tibi ſignificare nequeat quanta mea erga te ſit beneuolentia. Vale.

Deus Opt. Max. faciat ut omnia fœlici
ter iuxta tua uota tibi contingant &
foelicem in patriam reditum
feſtinet. Patauii die xii.
Kal. Nouemb.
1591.

NICOLAVS RVSSVS MEDICVS.

Candido Lectori, & Medicinæ ſtudioſo. S. D.

HAbes candidisſime Lector celeberrimi Vidi Vidij locupletisſimam febrium doctrinam, Habes Ludouici Mercati eruditisſimam de Febribus cum peticulis tractationẽ nec non et Clarisſimi Matthæi Curtij opuſculum de febribus omnibus numeris abſolutum; Inuenies autem quàm elegantisſima, & artifitioſa methodo ij viri præclarisſimi in hac re medica tractanda vſi fuerint, vt ſi hæc oculatius introſpexeris, ac repetitis vicib⁹ legeris tu ipſe videbis, quã tutò, citò, & iucundè hanc doctrinam in vſum ponens mortales febricitãtes tractare poteris, quàm opportunè febrem mali-

gnam

gnam cum peticulis expellere ſcies. Quàm enim hæc febrium ſcientia medico neceſſaria ſit nemo eſt, quem hoc lateat, cùm febres frequentiſſimè humana corpora inuadere ſoleant, & ita frequenter, vt nullus ferè morbus inueniatur, cui febris coniuncta non ſit, eſt etiam febris morbus maximè vniuerſalis & communis, immo illud de febre dicunt nonnulli, quòd omnis qui moritur febre uel ſimplici, vel complicata moritur, & tandem febris eſt illa, quæ eſt in cauſa, vt homo diuturno tempore vitã traducere, nequeat. Quare cum febris adeò infeſtiſſima humano generi ſit, totq; calamitatibus ſociata illud inuadat, quis eſt qui negabit maximas deberi laudes medicis præſtantiſſimis, qui ſuas vigilias cõſũpſerunt in inueniẽda recta rõne curãdi febres? Cui cõpertũ non eſt quã neceſſaria ſit febriũ doctrina medicinã facere volentib⁹? propterea cũ iſti viri clariſſimi adeò luculẽter, et eruditè de febribus ſcripſerĩt, ingentes ſanè gratias illis referre debem⁹, ſed haud paucæ Bibliopolis ſunt habendæ

gratiæ

gratiæ, cùm ipſi curent, in dies horum uirorum ſcripta conſeruari, & typis mitti, vanus. n. vtiq; horum uirorum labor extitiſſet, niſi librorum copioſa exẽplaria in manibus haberi potuiſſent, unde cum Paulus Meiettus celeberrimus Bibliopola Patauinus libros horum virorum de febribus iam deſiderari videret, cõi conſulens utilitati curauit, vt iterum in lucem exeant, omni prorſus errore carentes quibus adiecit geminum indicem copioſisſimum alterum capitum alterum verò rerum memorabilium, onus ſane maxima laude dignũ: erat. n. illi manifeſtisſimum tantorum virorum doctrinam nihil ſtudioſis noſtri temporis proficere poſſe ſi illis non liceret librorum exemplaria videre. Propterea lector eruditisſime ſcias hoc in tui gratiam factum fuiſſe, euolue igitur hos libros, quos ſi æquo, pacatoq; animo legeris, quãtam vtilitatem hauries, tu ipſe videris.

Vale, & lege, & bonis auibus
magno hoc labore fruere.

Index

INDEX EORVM

Quæ in Septem Libris

Vidi Vidij de Febribus continentur.

LIBER PRIMVS.

Qui eſt de Febribus in vniuerſum.

QVæ ſuperſint tractanda in opere de curatione generatim. cap.I. pagina. 1.

De nomine, & definitione febris. c.II. 2.

De cauſis febris in vniuerſum. c.III. 5.

De ſymptomatibus ſequentibus febrē in vniuerſum, c.IV. 6.

De differentijs febrium in vniuerſum. cap.V. 8.

De ſignis ad febrem in vniuerſum attinentibus. c.VI. 10.

De operibus neceſſarijs ad curandam febrem in vniuerſum. cap. VII. 13.

De inſtrumentis ad curandam febrem in vniuerſum attinentibus. cap. VIII. 17.

Diuiſio febris in vniuerſum in ſuo genera.cap.IX. 21.

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de Febribus diuerſis.

QVid ſit febris diaria, & quot ſpecies amplectatur. cap. I. pag.27.

De cau-

De cauſis febris diariæ. cap. II. 31.
De ſymptomatibus febris diariæ. cap. III. 35.
De differentijs diariæ febris. cap. IV. 36.
De ſignis diariæ febris. cap. V. 38.
De ſignis cauſarum diariæ. cap. VI. 42.
De prognoſtico diariæ febris. cap. VII. 45.
De curatione diariæ febris in vniuerſum. cap. VIII. 47.
De curatione diariæ ſynochæ. cap. IX. 52.
De curatione cauſarum diariam efficientium. cap. X. 53.
De curatione diariæ febris coniunctæ cum affectibus, quos præteritæ cauſæ reliquerunt. cap. XI. 56.

LIBER TERTIVS.

Qui eſt de his quæ in vniuerſum pertinent ad cognoſcendas febres in humoribus putribus reſidentes.

DEfinitio febris in humorũ putredine conſiſtẽtis. c. I. 59.
De putredine, & cauſis febris cõſiſtentis in humoribus putribus. cap. II. 61.
De ſymptomatibus ſequentibus in vniuerſum febrem ab humorum putredine ortam. cap. III. 67.
De differentiis febrium humorum putredinem ſequentium. cap. IV. 73.
De cauſis differentiarum febrium illarum, quæ ab humorum putredine oriuntur. cap. V. 79.
De recognoſcenda febre ex humorum putredine orta in vniuerſum. cap. VI. 84.
De recognoſcendis cauſis, & ſymptomatibus febrium in humoribus putribus conſiſtentium. cap. VII. 87.
De recognoſcendis differentiis febrium in humorum putredine conſiſtentium. cap. VIII. 88.
De futuris præſagiendis in febre ab humorum putredine orta, & primum de euentu. cap. IX. 93.
De præcognoſcendis differentiis euentus temporis ſcilicet, modi, & ſtabilitatis in febre à putridis ſuccis profecta. cap. V. 105.

Liber

LIBER QVARTVS.

Qui eſt de ratione curandi febres ab humorum putredine ortas.

DE operibus, & inſtrumentis in uniuerſum requiſitis ad curandam febrem in humorum putredine conſiſtentem.cap.I. 116.

De conſeruatione uirium,& ratione uictus in febre ab humorum putredine orta.cap.II. 119.

De refrigerantibus,& madefacientibus ad febrem adhibẽdis.cap.III. 130.

De ſuccis ſemiputribus per coctionem curandis.cap.IV. 133.

De putredine ex corpore educenda.cap.V. 136.

De curatione obſtructionis, & adſtrictionis prohibentis perſpiratum.cap.VI. 144.

De curatione ſymptomatum ſequentium febrem ortam ab humorum putredine. cap. VII. 146.

Quid in curatione poſtulent differentiæ febris humorum putredinem ſequentis.cap.VIII. 153.

LIBER QVINTVS.

In quo tractantur ſpecies febrium in humoribus putribus conſiſtentium.

QVot ſint ſpecies illarum febrium quæ ſequuntur humorum putredinem. cap.I. 157.

De febre orta à ſanguine putreſcente.cap.II. 159.

De febribus ortis à flaua bile putreſcente.cap.III. 165.

De febre tertiana intermittente.cap.IV. 168.

De febre ardente,& tertiana continue. cap.V. 173.

De febre orta ex pituita putreſcente, & primo de quotidiana.cap.VI. 180.

De febre Epiala.cap.VII. 187.

De febre ardente,quam excitat pituita ſalſa.cap.VII. 190.

De febre quartana.cap.IX. 192.

Liber

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de febribus ſpurijs, compoſitis, et peſtilentibus.

QVæ differētiæ febrium tractentur in hoc libro cap. I. 200.
De Febribus ſpuriis.cap.II. 200.
De febribus compoſitis cap.III. 204.
De hæmitriteo.cap.IV. 206.
De febribus peſtilentibus,&de contagione.cap.V. 210.
De febribus non uerè peſtilentibus.cap.VI. 228.
De febribus quibus ſuperueniunt maculæ quædam cutis ueluti lentes.cap.VII. 227.
De febribus quibus morbilli&uariolæ ſuperueniunt.c.viii. 234

LIBER SEPTIMVS.

Qui eſt de febre Hectica,& Tabe.

PRopoſitum huius libri,&quid ſit hæctica febris.c.I. 242.
Species ac differentiæ febris hæcticæ.cap. II. 245.
Cauſæ febris hæcticæ.cap.III. 248.
De ſymptomatibus febris hæcticæ.cap.IV. 251.
Signa &prognoſticum hæcticæ febris.cap.V. 253.
De curatione febris hæcticæ.cap.VI. 258.
Quid ſit maraſmus.i.Tabes,& quas ſpecies ac differentias habeat.cap.VII. 264.
Cauſæ Tabis.cap.VIII. 266.
Symptomata Tabis.cap.IX. 269.
Signa Tabis.cap.X. 270.
De curatione Tabis.cap.XI. 276.

Finis Indicis eorum quæ continentur,in ſeptem libris Vidi Vidij de Febribus.

INDEX

Index Capitum.

QVAE CONTINENTVR IN LIBRO.

Ludouici Mercati Hiſpani.

De Febre Maligna in qua maculæ rubeſcentes apparent.

PRAEFATIO. 286.

De eſſentia febris malignæ. 288.

De cauſis febris malignæ. 303.

De ſignis febris malignæ. 321.

De ſignis pgnoſticis febris malignæ. 335

De recta febrium malignarum curatione. 343.

Prima curationis indicatio ab apparatu morboſo ſumpta. 346.

Quod cucurbitarum uſus ſit maxime neceſſarius. 350.

De Hirudinibus. 352.

De aliis humoribus qui morboſum apparatum efficiunt. 352.

De Humorum præparatione & caloris extinctione. 353.

De Purgatione. 354.

Quid aduerſus malam qualitatem agendum ſit. 358.

Confectio de Hyacintho. 365.

De ſymptomatum febrem malignam comitantium correctione. 366.

Conſilium continens ſummam præſagationis, & curationis in eadem febre maligna. 378.

Index

INDEX CAPITVM

Quæ continentur in Libro Matthæi Curtij Ticinenſis.

De Febribus curandis.

DE febre in genere. 386.
De febre ephemera, & eius curatione 388.
De febribus putridis. 391.
De tertiana pura, & eius curatione. 392.
De cura tertianæ febris continuæ. 401.
De febre tertiana notha, & eius curatione. 401.
De febre ardente, & eius curatione. 405.
De cura febris ſanguineæ. 418.
De febre quotidiana pura, & eius curatione. 421.
De febre quotidiana continua quæ dicitur latica. 430.
De cura febris Epialæ, & Lipariæ. 431.
De febre ſyncopali humoroſa & ipſius curatione. 433.
De cura febris ſyncopalis minutæ. 437.
De febre diurna & nocturna. 438.
De cura febris quartanæ periodicæ. 439.
De cura febris quartanæ continuæ. 444.
De cura febris quintanæ, ſeptenæ, & nonanæ. 444.
De cura febris hæcticæ. 445.
De cura febris hæcticæ ſenectutis. 454.
De cura febris peſtilentialis. 455.
De cura febrium compoſitarum. 463.
De cura hæmitrithæi. 465.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

LIBER PRIMVS.

Qui eſt de Febribus vniuerſum.

Quæ ſuperſint tractanda in opere de curatione generatim. Cap. I.

QVAECVMQVE ad id ꝙ inſtitutum eſt referuntur, ꝑtractari oīa coniunctè debent: ſi qua tñ pars adeò magna ac multiplex eſt, vt in ea explicãda multo longior ponenda ſit oratio, quã in reliquis oīb', tantũ attingi debet in ꝑpetua tractatione cũ cæteris, nè ſi contexta cum illis vberrime explicetur, verborũ ac ſententiarũ copia legentis mens adeò obruatur, vt nequeat in memoriã redire & reliquarum partium, & eius ꝙ pcipue ꝓpoſitum erat, ſed repetẽda eadẽ eſt deinde in ꝓprio opere, diutiuſq; in ea cõmorandum, ut ꝙ alibi inchoatũ erat abſoluatur: hoc tã ab hiſtoricis ꝙ̃ à philoſophis, & medicis obſeruatur. Qui hiſtoriã conſcribunt, qdam bella & ciuiles quaſdam coniurationes, in quib' uolunt mentẽ totam uerſari, & diutius inſiſtere, à ꝑpetua tractatione ſeiũgũt. Ariſt: cum in opere de aĩa, ſenſum unà cũ aliis aĩæ facultatib' ꝓpoſuiſſet, ſeorſum, deinde in vno libro quẽ de ſenſu cõpoſuit, oĩa quæ ad ipſum pertinent colligauit. Cũq; ad rẽpublicam aliquomodo ſpectaret ẽt res familiaris, hanc ſeorſum ꝑſequi voluit in libro quẽ oeconomicorũ inſcripſit, Galen' cũ in lib. de ſymptomatũ differẽtiis horrorẽ &

tremorem vnà cum aliis ſymptomatibus propoſuiſſet, vtrũq; deinde dilatauit in vno libro quem de ipſis compoſuit. hoc idem & nobis faciendum eſt, nam cum chirurgiam conſcribemus cuius pars *a* eſt anathome, ſi hãc coniunctè cum alijs explicare quantũ res poſtulat volemus, longior erit hæc ſola pars chirurgiæ q̃ reliquæ oẽs, quamobrẽ vnà cum alijs, eatenus declaranda eſt, vt intelligatur q̃d ſit & quo pacto ad chirurgiam referatur, deinde ſeparatim in vno volumine vberrime explicanda. Nunc ẽt cum in ſuperiorib' *b* libris generatim morborum oĩum ſpecies, differentias, cauſas, ſymptomata, ſigna, & curationem ſeorſum explicauerimus, quoniam nõnulli ſunt qui longiorem tractationem deſiderant, alios libros cõſcribere opere p̃cium iudicauimus, in quib' illi latiſſime tradantur, & vnum ſub aſpectum ponantur quæ ad vnũ quẽq; pertinent, atq; hoc pacto exerceatur ea methodus ſpeciatim quæ generatim tradita eſt: ſunt aũt morbi ad quos reuerti oportet, febris, tabes ſeu ſiccitas uniuerſi corporis, repugnantia totius ſubſtantiæ: tumor præternaturam: exitus articulorum à ſua ſede: ſolutio vnitatis, ordiemur à febre, quæ vt ſi q̃s alius morb' vulgaris eſt, & ſepe grauiſſima, adeo ut qui moriuntur niſi trucidentur, ferè oẽs febricitent: hinc vetus p̃uerbium in eos qui moleſti ſunt & iniurij, vis ſine febre mori? Qđ ſi hæc a nobis vberrime tractata fuiſſet ſuo loco, videlicet vbi egimus de morbis ſimpliciũ partium, & p̃prie de immoderata tẽperatione calida, quæ (ſi eſt in toto *c* corpore) dicitur febris, mentem legentis adeò longitudine tractationis obruiſſemus, vt uix potuiſſet ad reliquas immoderatas temperationes deinde reuerti, earum oĩno oblitus: in febribus aũt tractãdis, ante quæ communia ſunt declarabimus, deinde ad *d* ſingulas ſpecies p̃gemus; primò aũt p̃ vt cõſonũ eſſe alibi diximus perſequemur cognitionem curandorum, deinde rationẽ curandi.

a Vidus l. xiiii de cur. gen. parte prima c. iiii.

b Vidus in prima parte de curatione generat.

c Galen. l. de cauſ. morb. cap. ii.

d Vidus l. 3. inſtit. cap. ii.

De nomine & definitione Febris. *Cap. II.*

IN omnib' q̃ ratione docentur ac uia, primo conſtituendũ eſt *e* quid illud ſit q̃ p̃ponitur, quò ſpectat definitio, qua vt cuiuſq; alterius rei, ſic ẽt febris nũc nobis p̃poſitæ notio explicatur: rectè aũt colligitur eius definitio ex nomine, dicitur

e Plato in hippia.

dicitur .n. latine febris à feruore,quaſi feruidus calor,græce *a πυρετὸς ἀπὸ τοῦ πυρὸς*,hoc eſt ab igne quaſi igneus:illa verò febris q̃ vehemens eſt,vocatur ab Hipp. *b πῦρ* hoc eſt ignis,ita vt ex vi nominis intelligere liceat febrem eſſe calorem feruentē ſeu igneum.Idem colligitur ex notione cōi oīum, neq; .n. medici duntaxat,ſed ignari homines ēt,cum ingenti calore detinentur,dicunt ſe febricitare.Eſt igitur febris calor feruidus ſiue igneus.Conſtat aũt calorem in aīantibus non ſemper æqualem depræhendi,ſed ſepe moderatum & ſuauem interdũ immoderatum & in ſuauem,ille innatus *c* eſt,hic aduentitius: innatus præterea *d* duplex eſt,inſitus & influens:inſitus calor impertitur partibus noſtris à ſemine & ſanguine mēſtruo,ex q̃bus principijs *e* ꝓcreamur:influens iiſdem diſtribuitur per arterias & uenas à corde & iecinore,ineſt.n.in ſanguine & ſpiritu q̃ funditur in uniuerſo corpore:ex inſito & influente vniuſcuiuſq; partis tertius quidã fit,qui ſimiliter *f* dicitur innatus,ptinet ad hunc calorem,primo vis gignendi *g* & ꝓcreandi,tũ alendi,augendi,ac ſuſtinendi corpora noſtra:quãdiu .n. remanet in nobis,tam diu remanet ſenſus *h* & vita: refrigerato & extincto refrigeramur ipſi & extinguimur. Aduētitius calor quem diximus immoderatũ eſſe & in ſuauē, non innaſcitur nobis,ſed ſuꝑuenit,præternãm quidem ex illis cauſis q̃ ignis modo calefaciunt corpora , nãliter aũt ex alimento qđ ꝓcedente ætate diutius ſumimus,atq; hoc plurimo redundãt iuuenes, *i* ſicuti pueri innato.Qui præter nãm eſt,tm̃ abeſt vt vitalis ſit,vt quocũq; inuaſit oīa * conturbet ac diſſipet,ſitq; confector omnium & conſumptor,idcircoq; aduentitij caloris nomine hunc tantum deinceps ſignificabimus.Ille autem quem nãliter,aduenire diximus,licet quatenus ab eo qui ex ſemine & ſanguine emanauit diuerſus concipitur, aduentitius appellari queat,tamen quoniam innato ualde affinis eſt,& cũ eo in vnam quandã ſubſtantiam conflatus, miſcetur, ꝓbeq; fungitur vitæ muneribus,ſub innati nomine abſolute continetur.Calor igitur innatus,& aduentitius ille præternãm plurimũ videntur inter ſè diſtare:at non ꝓpterea ſuntdiuerſæ ſpeciei,ſed ſub eadem ambo cōpræhenduntur,ſunt.n.primarum qualitatũ quatuor imæ ſpecies,calor,frigus,humor,ſiccitas calori ſubiicitur tam innatus quam aduentitius,neq; .n. differt

a *Gal. 3. l. de fracturis . com.8.*
b *Hipp.3. 3. epid.Tex.xi*
c *Gal. 4.6.epid.com.25.*
d *Vidus l. 6. de Tu. ual. membr.c p.*
e *Gale. p. de tuen. ualet. cap. 2.*
f *Vidus l. 6. de tuen.ual. membr.c.p.*
g *Gal.p. aph. com.xv.*
h *Ariſt.l. de reſp. c.4.*
i *Gal.p.apho. com.14. & l.2.de tēpe. ca.2.*
* *Gal.l.xi.meth.c.8.*

vnus ab altero quatenus calor eſt,ſed quatenus vel moderatus
& ideo naturæ noſtræ ſimilis,& amicus,vel igneus,& idcirco
eidē diſsimilis atq; inimicus.Cū igneum dico non eſt qđ in-
telligas ſimpliciter igneum,ſiquidē cum tali,vita ne momentū
quidem tēporis ſeruatur,ſed mixtum ac fractum, adeò tñ im
moderatum,vt accedere ad nām ignis videatur:huiuſmodi eſt
a Gal.4.6.e- ille quo febris *a* continetur immoderatus uidelicet & ad ignis
pid. 25. nām uergens,non tamen omnino igneus,cū febricitantes ſub
eo ſepe diutius uiuant,& cōpluribus uitæ muneribus fungā-
tur,interquæ illa interdum maxime euidentia ſunt quod con
coquunt,aut expellunt putres & noxios ſuccos qui febrē ac
cendunt:Nequeūt opera hæc ꝓficiſci à calore penitus igneo,
ſed ſequuntur remiſſum & medium quodāmodo inter inna-
tum & aduentitiū,qualis eſt calor febrium p̄ſertim ſalubriū,
nam illæ quæ ꝑnicioſæ ſunt,uidentur igneo magis q̃ medio
calore contineri,nec eſt quod ꝓpea dicas vt quibuſdā placet,
in febricitāte duos eſſe calores,vnū innatum,alterū aduenti-
tium:ſiquidē calor cum ad vnā duntaxat ſpeciē referatur(ut
b Paulo ante *b* iā oſtendimus)non pōt duplex eſſe in eadē materia:pōt ea-
dem accipere plures diuerſorū accidentium formas,vt figuræ
coloris,& primæ alicuius qualitatis,non tñ plures eiuſdē ſpe
c Gal. p.aph. ciei,nā hæ multiplicantur tm̄ multiplicata materia, à qua di
com. 16. uerſa diſtinguuntur,& diuerſa numero fiunt: quamobrē in
d Auerr.l.3. febricitante vnus tm̄ calor adeſt,hic aūt eſt medius inter inna
Collig.c.3. tū & igneum,ſiue (vt tam Græci *c* q̃ Arabes *d* philoſophi ac
e Auic. l.p.f. medici clariſsimi voluerunt)innatus cōuerſus in igneum:ſoli
p. c.de ſubie dæ.n.partes quibus ꝓpriæ *e* tribuitur morbus,& ꝓpterea fe
ctis. bris immoderate calefiunt,quod nimis accendatur innatus ea
f Gal.xi. me- rum calor,& vergat ad igneum,quo minus aūt recedit ab in
th. c.8. nato ac moderato,eò magis ꝓficit munera vitæ . Quò magis
g Gal. p.aph. igneus fit,eò minus:adeo vt vbi talis redditur, oīa perturbet
com. 16. *f* & cōficiat.Calor igitur in quò febris continetur,eſt innatus
h Gal.2.aph. *g* conuerſus in igneum,ſicut & opera *h* quæ ab ipſo efficiun
47.com. & tur media ſunt, non ſecus atq; in abſceſsibꝰ ſuppuratio, quæ
5.ſimpl.c.6. medium quoddā eſt inter alimentum & putredinem,& à me
& p.progn. dio calore ꝓficiſcitur.Cum Gal. *i* febrem definiuit cōuerſio
com. ult. nē innati calidi in igneum,abuſus eſt nomine conuerſionis,
i Gal. p. aph. ſignificare volens quod mutatum eſt & non mutationē,ſicuti
com. 16.

cũ *a* alibi tradidit febrem fieri ex conuerſione caloris innati in igneũ,tunc.n.ꝓprie vſus eſt conuerſionis vocabulo ad mutationem notandã ex quã oritur febris:quæ cũ ſit morbus, nõ eſt mutatio:ſed res mutata,eſt.n. qualitas,& ex numero ꝑmanentiũ,non ex his q̃ fluunt ſicut motus,ſed gignitur ꝑ motũ, quemadmodum ꝑ conuerſionem innati caloris in igneũ.Nequeo ſatis mirari illos q̨ exiſtimant ideo febrem vere mutationem & conuerſionem eſſead igneã qualitatem,non formã,& qualitatem iam acquiſitã,quod calor febricitantium nõ dum ꝑuenerit ex toto ad formã ignis,quaſi non poſſit eſſe qualitas ignea iam inchoata & nõ dum abſoluta: hac igitur cõtinetur febris,& non cõuerſione ad ipſam,eſtq; oĩno febris ĩnatus calor vergens ad igneũ.At non quouis modo vergat ac igneũ innatus calor febris eſt,ſed cũ adeo igneus redditur,vt vitæ muneribꝰ officiat: ille q̨ nondum eò peruenit vt actiones lædat, neq; febris cenſetur neq; morbus,*b* neq;.n.dicũtur febricitare q̨ ex labore,ex ira,ex æſtu concaleſcunt ante conſuetorũ munerũ vacationem:quare febricitantium calor eatenus neceſſe eſt ad igneũ vergat vt vitæ munera impediat.Põt quidẽ igneus calor febricitantiũ non ſolum lædere,ſed ẽt labefactare actiones noſtras oẽs,cum & in corde ac in vniuerſo corpore verſetur(vt paulo poſt docebimus)& efficaciſſimus ſit,ꝑſertim vbi valde ad igneum accedit:non tñ neceſſe eſt oẽs lædat, ſepe.n. reſtituit ablatas,ꝑficit imminutas, corrigit deprauatas: ſanat .n.ſuperueniens neruos *c* reſolutos & diſtentos: *d* ſanat torpentes & attonitos:ſuccurrit dolori *e* quemadmodum Hipp. teſtatur,id quod febris efficit ubi actionũ noxa vel ab immoderato frigore ꝑficiſcatur cui opponitur igneus calor, vel à crudis & concretis ſuccis & à flatu q̨ ab eodem concoquuntur ad diſſipãtur.Scribit Plato *f* in Timeo affectus ac diſtentiones à flatu,ſuperueniente febre ſanari: nec mirũ ẽt videri debet ſi ob eandem cauſã hæbetem ſenſum excitat, aut motum imbecillũ confirmat. Gaudent ẽt actiones aliquæ calore magis q̃ frigore,ſicuti contra,aliquæ magis frigore quam calore labefactat:tamen maximus *g* cuiuslibet elementi exceſſus quãuis actionem,id quod potiſſimum facit calor igneus cum efficaciſſimus ſit,qualis eſt interdum ipſius febris, ſed ſemper lædit aliquam actionem licet non ita vehemens ſit vbi autem

a *Gal.p.acut. com.* 18.*& p.aph. com.* 14.

b *Gal.de diff. morbor.c.*7. *& l. artis medic.ca.*8.

c *Hipp.* 2.*aphо.* 26.

d *Hipp.* 5.*apho.* 5.

e *Hipp.*7.*aph.Tex.*52.

f *Plato in Timeo.*

g *Gal.*2.*aph. com.*22.

actiones lædantur, neceſſe eſt aliqua ex parte mutari affectus & qualitates corporis,&aliqd detrudi aut retineri præternãm ppetuo itaq; febrem ſequuntur ſymptomata, non tñ neceſſario plurima aut maxima Non eſſet aũt febris vt ante dictũ eſt niſi innatus calor adeo in igneum verteretur, vt eiuſmodi offenſas afferret. Illud aũt in dubium incertum quæ reuocatur qđ febris non videtur ſub propoſito tm̃ genere cõprehendi, ſub calore videlicet igneo,ſed ẽt *a* ſub ſiccitate,nam cum duplici morbo contineatur,calore & ſiccitate,duplici quoq; genere definienda eſt: quod aũt non tm̃ ſit calor ſed ẽt ſiccitas, pluribus argumentis conficitur , & primo quia ignis non tm̃ *b* calore,ſed ẽt ſiccitate præditus eſt,quare vbi eſt calor igneus quemadmodum in febre, debet ẽt eſſe ſiccitas: deinde quod immoderatus calor humorem abſummit, & euidenter exſiccat corpus in quo verſatur, & eo magis quò maior fuerit : ſi ſiccat ergo ẽt ſiccauit, neq; .n. fit momento temporis & ut præclare oſtenſum eſt ab Ariſt. , *c* cum verè dicitur moueri aliquid, vere ẽt dicitur motum eſſe: ſi ergò igneus calor ſiccat,ſiccauit ẽt corpus febricitantis,ita vt ſiccitas in ipſo copuletur cum calore. Accedit ratio curandi per humida *d* præſidia, victus humidus inquit Hipp. *e* omnibus febricitantibus conuenit , quare ſi auxilium non modò frigidum eſſe debet ſed ẽt humidum,neceſſe eſt febrem cui tanquam contrarium opponitur,non tm̃ calorem eſſe ſed ẽt ſiccitatem. At res aliter ſe habet,cum conſtet quaſdam febres valde humidas eſſe,quales illæ ſunt quæ *f* τυφώδεις & ἠλώδεις græce nominantur, ſub quibus à primo ſtatim die ægrotantes largius ſudant, nihilq; ppea aut certè quam minimum læuantur: contra, quaſdã ualde ſiccas,ita ut ingentem ſitim afferant,linguam ſcabram, *g* cutim corij inſtar duram,& corpus vniuerſum aridum efficiãt: quamobrem tenendum eſt febrem perpetuò calorem eſſe,nõ tamen perpetuò ſiccitatem , diluendaq; argumenta ſunt quæ mõſtrabant ſiccitatem cum calore neceſſario copulari. Quod igitur primo dicebatur igneum calorem eſſe ſiccum,concedẽdũ eſt vbi valde igneus ſit & uerſetur in corpore non valde humido,ſed minus ardens calor qualem pſefert febris lenta, & in corpore quod multis humoribus redũdet,nõ neceſſario iungitur cũ ſiccitate. Quod etiã adducebatur,igneus calor ſiccat,

a *Gal. p. acut. com.* 18.

b *Ariſt. l.* 2. *d ortu,& interitu. Tex.* 16. *&* 23.

c *Ariſt.* 6. *phiſic. non lõge à principio* .

d *Gal. p. acut. com.* 18.

e *Hipp. p: aph. Tex.* 16.

f *Gal. contra lycum. c.* 2.

g *Hipp.* 4. *acutorũ. Tex.* 4. *&* 13.

cat,

ſtat,ergò ſiccauit,concedendum eſt,uerum ubi corpus humidum ſit,ea ſiccitas non dum tanta eſt ut mediocritatem ſuperet,aut actiones lædat:quin ꝑ calorem eiuſm di corpora potius ad mediocritaté inter humorem & ſiccitatem ꝑueniunt, q̃ ad nimium ſiccitatis exceſſum. Poſtremum erat argumentum ſumptum ab auxiliis non tantũ frigidis,ſed ẽt humidis,q̃ cum febricitantib.aptentur uidentur indicare febrẽ non tm̃ calore,ſed ẽt ſiccitate contineri:diluitur aũt ꝙ non ualeat,aptantur ſemꝑ humida febri,ergo febris ſemꝑ eſt ſicca,opponũtur.n.nõ tm̃ ſiccitati p̃ſenti,ſed ẽt futuræ: recte.n. traditũ eſt ab Hippocr. *a* quæ ſequentia morbos ſanant, antegreſſa ꝓhibent.Præterea ut q̃ ſiccant calorẽ acriorẽ reddunt,&ſiccitatẽ non inepte *b* ueteres dixerunt cotem caloris,ita quæ madefaciunt uim eiuſdem frangunt ac remittunt, atq; hoc pacto aptantur humida febricitantibus ut retundentia calorem, & idcirco refrigerantia.Perducta igitur iam eſt ad exitum tota q̃ſtio de ſiccitate , patetq; febrem definiendam eſſe calorem duntaxat adeo igneũ ut lædat actiones: hoc aũt totũ eſt ꝓximũ genus ꝙ cũ uno nomine uacet plurib.explicatur: ſumitur aũt a forma cũ definiuntur accidentia,ſicuti a materia cũ definitur ſubſtantia: contra differentiã in definitione ſubſtãtiæ *c* ſuppeditat forma,in definitione accidentis materia.Febris cum qualitas ſit&accidens quoddam definienda eſt differentia ſũpta a materia,q̃ adiiciatur generi ꝙ eſſe diximus formã,&igneum calorem lædentem actiones.Materia in qua uerſatur eiuſmodi calor,eſt corpus *d* noſtrũ uniuerſũ: refertur .n.febris inter morbos cõmunes totius corporis & nõ inter ꝓprios alicuius partis:reſidet aũt per ſe in oĩb.partib.ſimplicib.,&per has in multiformib., earũ.n.partiũ per ſe eſt temperatio *e* ĩmoderata,quarũ eſt moderata:hæ aũt ſunt ſimplices q̃ ex quatuor elementis cõponuntur,nã multiformes cõſtãt ex ſĩplicib., ob quas ut moderata temperatione fruuntur,ita ẽt ĩmoderata detinentur.Verſatur igitur febris per ſe in partib. ſimplicib. omnib. totius corporis,& per has ẽt in oĩbus multiformib.Huic ſententiæ illud aduerſatur ꝙ nõnullæ partes febricitantiũ quorundã frigidæ ſentiuntur , ueluti extremæ initio *f* acceſſionũ, q̃ tunc inalgeſcunt quãuis homo febricitet,ueluti etiam externæ in febribus malis in qui-

a Hippoc. 3. 6.epid.Tex. 40.

b Auice.quæ de complexionibus.

c Ariſt.7.diuinorum.

d Galen. de cauſ. morb. c.2. & l.de curatione ꝑ uenæ ſectio. cap 5.

e Vidus l. 4. de curatione gene.c.2. par p.

f Gal.2.prognoſt. cõ.4.

bus internæ uri *a* uidentur. Præterea ubi ſit magna copia crudæ pituitæ, tam internæ quam externæ eodem tempore & calidæ & frigidæ ſentiuntur: in nulla ergo propoſitarum febriũ calor occupat uniuerſum corpus, cum quædam partes euidēter frigidæ ſint. Ad hæc dicendum eſt calorem febricitantium ſemper accendi in thorace quemadmodum Hipp. *b* ſcripſit, hoc eſt in corde, & inde per arterias in uniuerſum corpus diſtribui quõ & innatus ille diſtribuitur, qui per eaſdē arterias à corde influit in uniuerſum corpus, quamobrem ubi homo febricitat, cum calor in corde igneus fiat, par eſt ſimilem reddi in uniuerſo corpore, niſi ſit quod prohibeat: prohibet aũt initio acceſsionis concurſus ſpiritus & ſanguinis, & idcirco caloris ad medias partes: quò fit ut extremæ à quibus recedit, non ſolum non calefiant, ſed ẽt *c* aperte refrigerentur; ꝓhibet in malis febribus igneus calor uiſcerum qui adeo uehemens eſt, ut cucurbitulæ modo alliciat ſpiritum & ſanguinem, & idcirco calorem à partibus externis, quo fit vt remaneant frigidæ: prohibet idem & copia crudorum ſuccorum qui diſtributi per uniuerſum corpus, non poſſunt æqualiter omnes incaleſcere, ſed pars ipſorum quæ tenuior eſt prius calorem concipit, quæ craſsior tardius: quare eadem partes ſimul *d* calidæ & frigidæ uidentur. Materia igitur, quæ calorē igneum febris accipit, eſt cor, & idcirco uniuerſum corpus niſi quid prohibeat, neceſſario.n. accenditur in corde, alioquin *e* non eſſet febris, non tñ neceſſario incipit a corde cum poſſit in quouis febrium genere primo accendi in *f* alia parte & inde ferri ad cor unde poſtea in uniuerſum corpus diſtribuatur. Illud aũt obliuiſci non oportet, quod cum triplex ſit genus ſubſtantiæ ut in reliquis partibus ita ẽt in *g* corde, non neceſſe eſt quodlibet ubi homo febricitat inflammatum eſſe, ſed ſepe unum inflammatum eſt, reliqua duo inflammantur: quamobrem fit *h* aliquando pulſus febricitantium inæqualis, ꝙ non oĩs ſubſtantia cordis calefacta ſit, ſed aliqua duntaxat, dum reliqua quæ adhuc friget incaleſcit. Sed lõgius labimur in exponenda febris definitione: conſtituamus febrem eſſe calorem innatum *i* ad igneum adeò uergentem ut lædat actiones, uerſariq; ſemper in corde, plerumq; etiam in uniuerſo corpore.

a *Gal. de inæquali intemperie. cap.* 8.

b *Hipp.* 4. *acutorum* 39 *& Gal. p. acut. com.* 18 *& x. meth. cap.* 8.

c *Gal.* 2. *prognoſt. com.* 4. *& Hipp.* 4. *acut.* 39.

d *Gal. de inæquali intemperie cap.* 8.

e *Galen. p. de differ. febr. cap.* 3.

f *Hipp.* 4. *aphor.* 55. *& Galen. x. meth. c.* 8.

g *Galen. p. de differ. febr. ca. p.*

h *Gale.* 3. *de præſagitione pulſuum. c.* 5

i *Gal. p. acu. com.* 18. *&* 2. *meth. c.* 7.

De

De cauſis febris in uniuerſum. Cap. III.

ALterum præternaturam quod de febre in uniuerſum explicare oportet, cauſa eſt a qua ꝓficiſcitur, effectrix videlicet, neq;.n. nunc materiam aut formam inquirimus quæ proxime expoſitæ ſunt in definitione. Cauſa igitur quæ febrẽ efficit eſt multiplex illa à quà ſupra *a* in libro de morborum cauſis generatim calidum morbum oriri demonſtrauimus, eã dein nunc repetentes, oſtendemus quo pacto in vniuerſo corpore, & non in vna parte duntaxat accendere calorem posſit & febrem excitare. Diximus augeri calorem in corpore noſtro ab illis cauſis à q̃bus augetur in rebus *b* externis, à motu uidelicet, putredine, retentione calidæ expirationis. ab eo quò quaſi pabulo nutritur, à vicinia rerum calidarum. Eadem oĩa accendere febrem poſſunt ſi valida ſint in quouis homine, ſi minus valeant, in eo tñ qui febri eſt opportunus, hoc eſt qui nãliter calidus eſt, ſiquidem conſtituimus *c* febrem fieri ex innato calore conuerſo in igneum: quo aũt maior fuerit, eò magis accenditur & fit igneus, ꝑpea ſenibus (texte Hipp.) febres *d* non ſimiliter acutæ fiunt frigidũ .n. corpus habent: quare aut non incidunt in febrem, aut non in acutam, aut non niſi à maxima *e* cauſa, obquam in ſummo periculo verſantur. Contra q; plurimum habent innati calidi, leui ẽt de cauſa ſæpe incidunt in febrem, eamq; *f* in acutam. Vbi nãliter calor non ſolum plurimus ſit, ſed ẽt acris qualis eſt in iuuenibus, à q̃bus acriores fuligines exhalant, eiuſmodi homines maxime febribus ẽt ardentibus exponuntur, & ob q̃uis cauſam febricitant. Ex temperationibus, *g* illa quæ calida & ſicca eſt, maxime obnoxia eſt febri, deinde illa quæ calida & humida, tum quæ calida tñ, poſt hanc quæ media in calore ac frigore, dein illa quæ tantum excedit in humore, poſtremo illa in quà ſuperat frigus ſiue cum humore, ſiue cum ſiccitate, ſiue cum mediocritate inter hæc iungatur. Cauſæ autem à quibus diximus calorem in nobis augeri, ſi debent febrem accendere, neceſſe eſt calefaciant cor adeò vt vitæ *h* munera offendantur, nam vbi hæc ſecundum naturam ſeruentur, non dum ægrotat homo: tum vbi calor in alia parte augeatur, & non in corde, poterit quidem eſſe morbus calidus, non tñ febris. Motus ut

a Libro 2. de curatione generat. c. x. par. p.

b Gal. lib. de cauſ. morb. cap. 2.

c In cap. antecedenti.

d Hipp. p. aphor. xiiii.

e Gal. in eo comento.

f Gal. ibidem

g Gal. 8. meth. c. 7. & 8.

h Gal. 2. meth. cap. 7.

tus vt ab hoc ordiamur, nõ ſolũ exercitationem corporis cõ plectitur,ſed ꝑturbationem quoq; animi,ubi diutius ac uehe menter moueamur calefiunt ꝑcipue muſculi& articuli,ſed ſi mul ẽt arteriæ ꝙ iuxta ſunt, per has calor impertitur cordi, in quò ſi adeò augeatur ut reſpirationẽ maiorẽ, celeriorem

a *Gale. 2. de tuen. ual. cap. 2.* &magis crebram deſideret, eiuſmodi motus tunc primum *a* exercitatio appellatur:quæ ſi perſeueret degenerabit in labo rem ob quem ita corde augetur aliquando calor,ut actiones lædat,& ſit febris.In animi perturbationib. mouetur ſubſtã tia calidi innati *b* uel ab externis partib. ad internas,ut in me tu&ægritudine,uel ab ĩternis ad externas,ut ĩ ſpe&gaudio: quanto aũt maiores fuerint animi perturbationes, tanto ma gis mouetur&efferueſcit,ꝑſertim in corde ad ꝙ ille potiſſimũ attinent,&maxime ira,ꝙ feruor ſanguinis eſt in corde : eiuſ modi ergo motus,ubi ualidior fuerit febrem concitat.Putre do ut in rebus externis, *c* quemadmodum inſtercore calorẽ excitat,ita ẽt ĩ nobis,id ꝙ uel ex ſuppuratione perſpicuũ eſt, euidenter.n.incaleſcit pars illa in qua uertitur aliquid in pus: ꝙ ſi ſuppuratio uel magna fuerit,uel ꝓpe *d* arterias grandio res,tantum calorem cordi impertit ut febrem afferat. Calida exſpiratio ꝙ ex corpore naturaliter exhalare ſolet,interdũ reti netur,ꝙ uel adſtringantur uel obſtruantur, aut parua forami na *e* cutis,aut interni canales.Prohibita aũt effluere, calorẽ auget in loco ubi retinetur, ꝑſertĩ ſi fuliginis modo acris fue rit,inde ꝑ arterias fertur ad cor,cuius calorem *f* igneum effi cit,&excitat febrẽ, in corpore adſtricto uel obſtructo relinq tur uapor excitatus ab humoribus feruentib. qui febrẽ prius accenſam fouet,non ſolũ ꝑ ſe quatenus manet, ſed ẽt quate nus adurit ꝗ ꝓxima ſunt.Non poteſt aũt obſtructio excita re febrem niſi ꝙ tranſpirat copioſum ſit & calidum:ad eiuſ modi retenſionem refertur ſatietas,ociũ,cruditas, ſub quib. tanta fit obſtructio,ut non poſſit calida expiratio exhalare, ſed retenta febrem efficiat.Pabulum noſtri caloris ſuppedi tant eſculenta& poculentia multa,non tñ adeo ut ipſum ſtrã gulent,nã ſic extinguitur calor inquit Hippocrates,*g* perinde atq; à lignorum multitudine ignis exiguus, qui tñ augetur ubi illa ꝓportione ipſius adiiciantur. Eadem ratio eſt noſtri caloris quem auget cibus & potio ſi moderate ſumãtur,ſuf-

b *Gal. 4. de cauſis pulſum à princi pio.*

c *Galen. de cauſ. morb. cap. 2.*

d *Hippoc.& Gale. 4. ap horiſmorum Tex. com. 55*

e *Gal. 8. me th. cap. 2.*

f *Gal. 9. me th. cap. 3.*

g *Hippoc. p. aphoriſ. xiiii.*

focat

ſocat ſi immoderate, vt ebrijs aliquando accidit: at dicet q̃s ab eſculentis, & poculentis reddi calorem noſtrũ plurimum quod attinet ad ſubſtantiam, ſed non ꝓpterea igneum & in febrem cõuerti; cui reſpondebimus eſculenta & poculenta calidiora interdum ſumi, vt aromata, & vinũ vehemens vetus, à quib. non tm̃ augetur ſubſtantia calidi innati, ſed qualitas ẽt adeo redditur ignea, vt vertatur in febrem, vbi aũt dentur moderate calida nequeunt tanq̃ pabulum conuertere innatum calorem in igneũ, ſed ſolum vbi multa ſint obſtruendo, & retinendo calidam expirationem. Vicinia reſtat rerum calidarum, vt aeris *a* à ſole uel ab igne calefacti, penetrat hic ad cor, cũ attrahitur partim à pulmone, partim ab externis arterijs: idẽ facit calor medicamentorum q̃ extrinſecus imponuntur, penetrat. n. per arterias ſimiliter ad cor, & febrem accẽdit. His quinq; cauſis à q̃bus augeri calorem in externis rebus mõſtrauimus, accedit ſexta, inedia *b* nimirum, ſub quà ꝓpriè in aĩalis corpore calor accenditur, ad nullã autem ꝓpoſitarum videtur poſſe referri cum non motus, non putredo, non retentio calidæ expirationis, non pabulum ſit aut vicinia rerum calidarũ. Conſtat aũt ob inediam efferueſcere bilem *c* & mordere os vẽtriculi, tum uſq; adeo incaleſcere corpus noſtrum ut incidat in febrem, p̃ſertim ſi bilioſum fuerit: huiuſmodi ergò ſunt cauſæ quæ nos calefaciunt, & in febrem cõpellunt. Vertitur aũt in dubium quò pacto quæ calida non ſunt uim habeant calefaciendi, cũ non modo ſubſtantia, ſed ẽt quod ſubſtantiæ accidit (ut à philoſophis *d* demonſtratum eſt) ab aliquo ſimili ꝓcreetur. Debet igitur calor fieri à calore: ex cauſis aũt quas cõmemorauimus ſola vicinia rerum calidarũ calore, calorem auget, augeturq; calor per contactum rei calidæ: quomodo igitur reliqua poſſunt calorem augere? Reſpondendũ eſt, per ſe *e* & ꝓxime calorem augeri tm̃ à rebus calidis, à quib' materia ſimilem accipit formã, ab alijs verò non ꝓxime ſed aliquò medio interiecto: q̃q̃ alia quoq; ad rem calidam referuntur, quicquid. n. efficit non proxime, neceſſe eſt ad aliquod redigatur ꝙ proxime efficiat: rediguntur itaq; cuncta illa quæ calorem augent non proxime, ad rem calidam, tanquam ad ꝓximam cauſam nam retentio calidæ expirationis ꝑ materiam retentam quæ calida eſt, calorẽ auget: pabulum ꝓpterea quod conuertitur in rẽ calidam;

a *Gal. p. l. de differ. febr. cap. 4.*

b *Gal. 8. methodi c. 2.*

c *Gal. de uenæ ſect. contra Eraſiſtr. c. 4.*

d *Ariſt. l. 7. diuinorum Teſt. 30.*

e *Supra l. 2. de curat. gener. c. x. pa. p*

calidam: putredo & motus aliquomodo ad pabulum caloris ſpectat, ſiquidem in putredine circunfuſus calor internæ rei quæ putreſit, vna cum calore humorem euocat quò paſcitur, & tanquàm à re iam effecta calida augetur: motus verò atterit atq; extenuat materiam ex quà calor nutritur, vt idonea ſit quæ facile ipſi alimentum ſuppeditet: inedia q̃q̃ minus videtur, tamen ipſa quoq; redigitur ad rem calidam, & catenus nos calefacit atq; excitat febrẽ, id quod facile intelligetur ſi in memoriam reuocemus qđ præclare dictum fuit à veteribus *a* ſiccitatem eſſe quaſi cotem caloris: ob inediam exſiccatur corp⁹, & calor deſtituitur illo humore quem ſuppeditabant eſculenta & poculenta, & à quò retundebatur, cumq; non retundatur amplius, acrior redditur, & in calefaciendo efficacior, ita vt afficiat quæ proxima ſunt, à quibus calefactis tanquam à re calida tandem augetur. Quicquid *b* igitur calorem & febrem excitat, aut calidum eſt, aut aliquo pacto ad rem calidã refertur.

a Auic. qua de complexionibus.

b Supra l. 2. de curatione gener. c. x. par. p.

De Symptomatibus ſequentibus febrem in uniuerſum. Cap. IV.

SEqtur ſymptoma, quod eſt tertium præternaturam in vniuerſum ꝑtinens ad febrem, quæ cum morbus ſit, neceſſe eſt *c* actiones lædat, mutetq; tã affectus & qualitates corporis, quam quæ ſm̃ naturam retineri ſolent aut detrudi, ita vt à febre tria ſymptomatũ genera oriãtur. Primo ꝗdem ab ea lædi actiones dicimus, q̃uis non hæ, ſed *d* facultates ꝓxime lædantur, ꝗbus offenſis neceſſe eſt deinde offendãtur actiones quæ ab ipſis ꝓficiſcuntur: ſed cum facultates ſenſum lateant, ꝓ ipſis attenduntur à medico actiones læſæ à ꝗbus patefiunt. Reliqua duo ſymptomatum genera q̃ conſiſtunt in affectib⁹ & qualitatibus corporis mutatis, & in his quæ præternãm detruduntur aut retinentur, aliquo pacto ad actionũ læſionem referuntur, neq;.n. ſuꝑueniunt niſi hæc adſit, & cum adeſt neceſſe eſt aliqua ex parte ſuperueniant: exẽpli cauſa cum læditur coctio & ſanguinis ꝓcreatio non remanet color corporis qui prius erat, neq; vrina redditur qualis nãliter reddebatur. Sed iam tempus eſt ſymptomata illa enarrare, quæ ſuperuenire febricitantibus ſolent. Placuit Auerr. *e* à febre lædi quamlibet actionem noſtri corporis, ea autem ratione ducebatur, quod

c Gal. de arte med. c. 8. & 2. meth. c. 7.

d Gal. l. de differ. morbor. c. 2.

e Auer. l. 3. collig. c. 3.

cor in quo Ariſt. *a* aïæ domicilium eſſe voluit,diſtribuat per arterias vitalē ſpiritum per quem ſingulæ partes ſuis muneribus funguntur:febricitantib⁹ innatis cordis calor *b* vertitur in igneū,quò fit vt lædatur eius facultas, nec poſſit ſpiritus æquæ bonus impartiri ſingulis particulis vt ante,quamobrem deſunt officio ſuo & muneri:huc accedit quod non tm̄ in corde,ſed plerūq; ēt in *c* vniuerſo corpore febricitantib⁹ innatus calor conuertitur in igneum,& ꝑpea officit ſingularum partiū actionibus,quib.(læſis,vt diximus)neceſſe eſt de nāli ſtatu deturbari affectus & qualitates corporis,& quæ nāliter detrudi aut retineri debent : videmus tn̄ febricitantibus non oīa hæc mala ſupuenire,ſed quædā non mutari,nonnullas actiones ſeruari integras,nonnullas tm̄ abeſſe vt offendantur, vt ēt reſtituantur cū *d* ablatæ ſunt , ꝑficiantur cū imminutæ,corrigantur cum deprauatæ:hanc q̄ſtionem *e* ſupra ſoluimus cum explicaremus definitionē febris quæ eſt ,innatus calor adeò ad igneū vergens vt lædantur *f* actiones:diximus aūt vbi adeo immoderatus ſit vt penè igneus fiat,oēs actiones ab ipſo labefactari:ſed cū minus à nāli moderatione recedit,non neceſſario oēs ab eo lædi,idq; duplici de cauſa , vna quia licet oēs actiones à moderato calore ꝑficiantur,quædam tn̄ gaudent ēt immoderato,quemadmodum ſenſus & motus:altera,quia homo qui in febrem incidit, interdum prius exceſſu frigoris & humoris laborabat,ob quē minus belle quibuſdam munerib. fungebatur,ſed ſuperueniente febre temperatur frigus & humor,& illa ad nālem ſtatum reuertuntur . Quod aūt dicitur de qualibet parte, valet ēt in corde,cuius facultates & munera ob iam dictas cauſas non ſemper omnino labefactantur , ſed ſpiritus qui diſtribuuntur in uniuerſum corpus adhuc uitalem facultatem ſingulis partibus impertiunt, ob q̄ poſſunt ſuum officium facere. Multa igitur ſymptomata non tamen oīa febrem ſequuntur, quæ uerò magna ex parte ſequi ſoleāt febrem,intelligemus ſi vim ignei caloris quo continetur intueamur. Cum ab vno quatenus vnum eſt, proxime *g* unum tm̄ effectum idq; ſimile ꝓficiſcatur,à calore q unum quoddā eſt,unum quoq; ac ſimile expectabimus,nempe calorē quem concipiunt partes quas proxime attingit, ſed dum calefacit paſcitur humido, & ideo neceſſe eſt qđ ab ipſo calefit ſimul

etiam

a *Ariſt.l.3.d part. anim. cap.4.*

b *Supra c.2.*

c *Galen. l. d cauſ. morb cap. 2.*

d *Supra c.2.*

e *Supra c.2.*

f *Gale.2.meth. cap.7.*

g *Ariſt. l. diuinorum Tex. 30.*

etiam ſiccetur:calor igitur primum calefacit deinde ēt ſiccat:
ſed cū ita natura comparatū ſit,vt quæ frigore concreſcūt li-
quētur calore,quæ tenuia ſunt cū à calore cōcoquuntur exha
lantib⁹ partibus aquoſis reddātur craſsiora,relaxat ēt calor ac
liquat quæ denſa,& concreta ſunt,& ꝓpterea videtur madefa
cere,cogit itē quæ tenuia,& adſtringit quæ laxa,& eatenus vi
detur craſsitudinē ac ſiccitatem afferre:recte aūt traditum eſt
a Ariſt.3.pro ab Ariſt. *a* calorem ꝑinde ac vinū in alijs hominib⁹ alia præ-
bl.16.et 17. ſtare: madeſit,& humidius redditur à calore corpus illud in
b Gal.contra quo humores concreti liqueſcūt,relaxatur cutis q̃ *b* nimium
lycum.c.6. à frigore adſtricta erat:quod laxum & humidū eſt corpus ma
gis exſiccatur & cogitur.Ex his igitur effectis quæ vel ꝓxime,
vel aliquo interiecto medio in uarijs hominib⁹ à calore ꝑfici
ſcuntur,nō difficile eſt colligere quæ ſymptomata cuiuſq; ge
neris ſuꝑuenire febricitantibus ſoleant.Ex actionibus,à febre
quatenus eſt calor auctus in corde præternām,primū læditur
pulſus & reſpiratio,neq; .n.ſeruari pōt ſm̄ nām cum cor ma-
iori ægeat ꝑſpiratu,quamobrem augeri tam pulſum q̃ reſpi-
c Gale. p. de rōnem oportet,& primo *c* fieri maiorem:deinde ēt celeriorē,
cauſis pul- poſtremo frequentiorem quoq; . Quod ſi febris nanciſcatur
ſuum. c.5. hominem ſicciorē,cum à calore ſupra modum ſiccetur, vigi
lia & ſitis accedit. Mutantur à febre affectus & qualitates cor
poris, humoribus.n. calefactis, color ex ſubrubro fit ruber,
ex pallido flauus, ex flauo fuſcus: cutis à calore ex ſiccata fit
dura magis & denſa ex molli & laxa:contra verò quæ abſtri-
cta & dura ob p̄cedens frigus erat,laxior fit & mollior à febre:
qđ attinet ad retenta & depulſa in corpore nāliter ſicco,aucta
ob febrē ſiccitate,parciora effluunt & plura retinentur q̃ ſm̄
nām ſoleant,ex contrario,ſi humores in corpore concreti fue
rint,ſuperueniente febre,ꝑ vrinam,deiectionem, ſudorē, red
duntur longe plura,& retinentur longe pauciora quam ante,
d Gal.x. me- quod fit ēt *d* cum liquantur à calore partes humidiores vt ca
th. c.xi. ro & adeps,in febribus ardentibus: in hæcticis uerò cū tabe
liquantur partes ſolidæ ac ſiccæ & duræ:quare parū eſt quod
effluit vt a carnibus ſiccioribus cū allantur,& id parū nō ap-
paret cū vertatur in vapores.huiuſmodi igitur ſūt ſymptoma
ta quæ a febre,quatenus febris eſt ꝑficiſcuntur , plura aūt &
grauiora ꝓpriè id genus febris ſequuntur qđ oritur ab humo
rum

rum putredine, ſed ſuo loco oĩa exponentur, nunc.n. ſolummodo ea tractamus quæ pertinent ad febrem in uniuerſum.

De differentiis Febris in uniuerſum. Cap.V.

FEbres pinde atq; alij morbi, complurib⁹ differentijs diſtinguuntur, quas tractare operæ pretium iudicauimus poſtq̃ psecuti ſumus cauſas & ſymptomata, a quib⁹ ipſarũ nõ nullæ depromũtur, in uniuersũ igitur ex differentijs rerum (vt recte traditũ eſt a Porphirio) *a* quædam faciunt ἄλλο quædam *allion*, quæ faciunt *allo* ideſt aliud, conſtituunt ſpeciẽ, diciturq; tunc fieri *allo*. cũ aliquid gignitur: quæ faciunt *allion* aliquo pacto immutãt rẽ conſtitutã, manentẽ tñ, Thelephus apud Homerũ patrẽ ſuũ a Minerua in morib⁹ ĩmutatum uocat *allion*, non tñ *allon*. Differentiæ quas & in alijs morbis, & in febribus animaduertimus, aliæ *b* faciunt aliud aliæ aliquo pacto immutant ꝙ factum eſt, quæ faciunt aliud conſtituũt diuerſas ſpecies febris, ſumunturque ab ipſa natura rei hoc eſt, a forma ignei caloris, qui prout diuerſus eſt, diuerſas efficit febrium ſpecies, eſt aũt diuerſus p diuerſa materia in qua uerſatur, ut infra oſtendemus, ubi expoſitis quæ ad febres in uniuerſum ptinebant, ad earum diuiſionem pergemus: nunc aũt agemus de his quæ iam conſtitutas ſpecies immutant, *c* hæ ſi non continent in ſe formam, aliquo nomine tñ ad ipsã referuntur, nã quæ omnino aduentitiæ ſunt, cũ nihil penitus ad curationem ſpectent, penitus a medico omittuntur, ueluti ꝙ febris ſit in homine nobili uel ignobili, docto uel indocto, quæcũq; aũt aliquo nomine ad curationem attinent a medico attenduntur, eatenus aũt referuntur ad formam, quatenus uel ſumũtur a ſubiecto corpore in quo uerſatur febris, uel a modo quò ipſum informatum eſt, uel ab his quæ formã in ſubiecto corpore conſequuntur, ut a magnitudine, numero, loco, motu, tempore: uel a cauſis, ob quas eiuſmodi formã accepta eſt in eodẽ ſubiecto corpore, uel ab effectis quæ profert: neq; .n. ibi ocioſa manet. Eiuſmodi differentias omnes ſigillatim ppendere nunc oportet, exordiemur ab his quæ ſumuntur a ſubiecto, *d* qđ potisſimũ differt tẽperamẽto, ætate, ſexu: tẽperamẽtũ biloſũ ſanguineũ, pituitoſum aut melãcoli

a *Porphirius in prædicabilibus ca. de differ.*

b *Vidus l.4. de curatione generat. cap. p.par.p.*

c *Vidus ibidem.*

d *Vidus ibi.*

cum

cum eſt, huiuſmodi ēt ſunt febres, q̃q̃ hæ differentiæ magis ad cauſam ſpectant q̃ ad ſubiectum: ætas ut pueritia, iuuētus, ſenectus, ſuppeditat febrium differentias ſimiles, nam aliæ sūt puerilcs, in quib' calor potius multus eſt quam acris, aliæ iu uenilcs, in quib. & multus eſt & acris, aliæ ſeniles in quibus acris eſt ſed non multus: à ſexu ducuntur febrium differen tiæ ꝙ aliæ uiriles ſunt & ſicciores, aliæ muliebres & humidio res. Modus quò ſubiectum corpus febre informatur, uarius eſt, cum æqualiter, uel inæqualiter, perfecte uel imꝑfecte, pri mario uel ſecundario informetur, quibus nominib. febres ēt inter sè differunt, cū aliæ æquales ſint, ſicut illæ quæ *a* occu paut ſolidas partes, aliæ inæquales uelut illæ q̃ uerſantur in ſpiritibus aut putribus ſuccis, aliæ rurſus perfecte contra ctum calorem habent, aliæ imperfecte, hoc eſt aliæ habitū cō traxerunt & ſtabiles *b* ſunt, aliæ inſtabiles & nō dū inhærēt, in quib. calor facile recedit: idem uſuuenit lignis ad ignē ad motis, q̃dā .n. adeo ipsū conceperunt ut ēt cū remouentur incenſa maneant, quædam adeo parū calefacta ſunt, ut remo ta ab igne, paulo poſt frigeſcant. Interdum febris eſt prima rius affectus, ita ut nullum al. ū *c* ſequatur inſignem morbū, interdū ſecundarius eſt, & ab al. o ꝓficiſcitur, ut ab *d* inflam matione, has febres ſecundarias ueteres *e* appellarunt ſym ptomata, ut quæ ſymptomatū modo alterius morbi ſint effe cta, illas q̃ primariæ ſunt, neq; ab alio inſigni morbo oriun tur, dixerunt morbos. Ex differentiis ſumptis ab his quæ for mā cōſequūtur in ſubiecto, primū ſe sè offerunt illæ quæ ꝑti nent ad quantitatem, complectitur hæc magnitudinē & multi tudinē, abutimur nomine magnitudinis ad qualitatem ſigni ficandam, *f* dicimus. n calorē plurimū, & hominē magis aut minus febricitare, tum febres magnas uel paruas eſſe: cōpara mus autē calorē igneum cum innato q̃ prius aderat, magis uel minus in igneum conuerſo: q̃q̃ interdum magnam & par uam febrem dicimus reſpicientes ad uires hōnis ualidas uel imbecillas, & interdum tribuimus magnitudinem prauitati, appellamusq; *g* magnas illas febres q̃ prauæ ſunt, ſicuti par uas illas q̃ mites: ſed prauitas refertur magis ad cauſas q̃. ad magnitudinem, & eſt differentia potius illarum febrium q̃ ab humorum putredine ꝓficiſcuntur, quam totius generis.

Multitudo,

a *Galen. l. de inæquali in temperie cap. 7.*
b. *Gal. 8. me th. c. p.*
c *Galen. 4. aphoriſm. com. 73.*
d *Galen. p. ad Glauc. c. 3. & 4.*
e *Galen 4. a phoriſ. 73.*
f *Gal. contra lycum. c. 7.*
g *Supra l. 4. de curatio ne gener. c. 3. par. p & Gal. 4. metho di cap. 6.*

Multitudo eas nobis ſuppeditat differentias, q᷈d aliæ febres ſimplices ſunt, aliæ multiplices & cõpoſitæ: cõponũtur autẽ cum cauſis, cum ſymptomatibus, & cum aliis morbis pſertim cum aliis febribus, ſiue alterius, ſiue eiuſdẽ generis ac ſpeciei. Cõſequitur ẽt formã in ſubiecto, locus, motus, & tempus, à quibus plures nobis ſuppetunt febrium differentiæ. Loco differunt morbi ꝙ alii occupent uniuerſum corpus, & dicuntur *a* cões, alii unã partem, & appellantur proprii, febres cũ *b* uerſentur in uniuerſo corpore cões ſunt duntaxat, neq; differũt loco ꝙ aliæ ſint ꝓpriæ alicuius partis, niſi dicas non occupari ab oĩbus uniuerſum corpus, ſed cor, & idcirco differre q᷈d in quibuſdã calor nõ uerſetur in oĩbus partib., q᷈d extremæ inalgeſcant: oẽs tñ dicendæ ſunt cões q᷈d niſi quid ꝓhibeat occupent uniuerſũ corpus, quemadmodũ docuimus *c* cũ febris definitionẽ explicaremus. In motu attenditur qualitas & modus, qualitas ad celeritatem & tarditatem ſpectat, differũt aũt febres q᷈d aliæ celeres ſunt aliæ tardæ. Modus conſiſtit in circuitibus & aſſiduitate uel intermiſſione: quædã febres *d* habent circuitus, quædã circuitibus carent: quæ circuitus habẽt quotidianæ ſunt, aut tertianæ, aut quartanæ, atq; oẽs poſſunt uel aſſiduæ eſſe uel intermittere. Pertinent aũt eiuſmodi differentiæ motus propriæ ad febrẽ ex humorũ putredine ortã. A tẽpore ſuppetunt differentiæ quatenus uel multum, uel exiguum interceſſit, ex quo febris hõnem ꝑhendit, tũ quatenus incipit, augetur, uiget, remittitur, aliæ. n. febres recentes ſunt, aliæ uetuſtæ, præterea aliæ in principio, aliæ in incremento, aliæ in uigore, aliæ in remiſſione, quæ differentiæ ſolummodo ſunt febrium continentẽ cauſã habentiũ, cuiuſmodi ſunt illæ quas cõcitat humorum putredo. Sumuntur & quædã differentiæ à cauſis, ob externas .n. cauſas differunt febres, q᷈d aliæ uulgares ſũt & cões multorũ aliæ propriæ & diuerſæ in diuerſis hoĩbus, tũ q᷈d aliæ uernæ, aliæ *e* æſtiuæ, aliæ autũnales aliæ hyemales. Ob ĩternas uerò, ꝙ aliæ exquiſitæ, aliæ ſpuriæ, aliæ mites, aliæ prauæ, aliæ coctæ, aliæ crudæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccæ, prout & humor putris a quò ꝓficiſcuntur, nam ad has ꝓpriæ pertinent ꝓpoſitæ differentiæ & non ad oẽs. Sup *f* ſũt effecta hoc eſt ſymptomata, quæ ut grauiora uel leuiora ſunt, ita ẽt febres quas ſequũt grauitate & leuitate ĩter ſè differunt.

a Supra l. 4. de curat. gener. cap. 3. part. p.

b Galen. l. de cauſ. morb. cap. 2.

c Supra c. 2. huius libri.

d Gal. 2. de diff. feb. c. xi.

e Hipp. & Gal. 2. l. aphor. 25.

f Gal. p. ad Glauc. c. 8.

runt. Ex differentiis febriũ in uniuerſum quas enarrauimus, colliguntur etiam differentiæ cauſarum & ſymptomatum, differunt enim hæc inter ſè non ſecus quam morbi, ſed qui horum differentias norit, facile etiam percipiet eas quibus illa diſtinguuntur. Oriuntur febris differentiæ ab iiſdem cauſis à quibus oritur febris, cauſæ enim quæ aliquod efficiunt cũ differentia id efficiunt ſimili illi quã præditæ ſunt, ſiue ſimilitudo implicita ſit & abſcondita, ſiue aperta & expedita, quemadmodum in ſuperioribus *a* libris demonſtrauimus cũ perſecuti ſumus cauſas differentiarum generatim, quibus morbi inter ſè differunt.

a Vidus l. 4. de curat. gene. c. 3. pa. p.

De ſignis ad febrem in uniuerſum attinentibus. Cap. VI.

QVæ abſolutæ cognoſcenda erant de febre in uniuerſum uberrime iam expoſuimus, ſed non ſatis eſt ad curandũ abſolute cognouiſſe quæ præternaturã ſunt & remoueri debent cum oporteat quoq; in ægrotante eadẽ recognoſcere, coniicere quæ præterierunt, & præſagire quæ futura *b* ſunt quo pacto aũt hoc in febricitante aſſequi poſſimus, tempus eſt enarrare. Veniant primo in medium præterita, huiuſmodi potiſſimum ſunt cauſæ quæ præterierunt, ſũt aũt intelligendæ ut denuncient quæ præſentia ſunt; intelligũtur *c* ſi referuntur ab ægrotante uel à familiaribus, quod cũ penitus artificio careat, præſtat ut auctoritas arti cõparetur *d* & ob id æger magis obſequatur, eas ex quibuſdam ſignis coniicere, ſumuntur hæc non à cauſis, quia ſi latent præteritæ cauſæ, multo magis latent cauſæ à quibus profectæ ſunt: non ab his quæ pro ſunt aut obſunt, cum ei quod fuit nihil queat prodeſſe aut obeſſe, ſed ab effectis duntaxat quæ ab ipſis relicta ſunt in corpore ægrotantis, quemadmodum oſtendimus in ſuperioribus *e* libris cum de cognoſcendis præteritis ageremus: ſunt autem preteritæ cauſæ ueluti labor, animi perturbatio, ebrietas, ſatietas, inedia, æſtus, frigus aeris circũfuſi, à quibus potiſſimum oritur febris illa quæ uerſatur in ſpiritibus: hanc cum perſequemur, effecta declarabimus, à quibus ſigillatim eiuſmodi cauſæ indicantur. Præſentia quæ in ægrotante cognoſcere oportet, ſunt morbus, cauſa, & ſymptomata unà cum differentiis de quorum cognitione abſoluta iam egimus. Morbus ideſt febris, cum ſit calor *f* ad i-

b Gal. p. acut. com. 3. & Hipp. p. progn. ab initio.

c Gal. p. progn. com. 8.

d Vidus l. 5. de cura. gen. c. 2. part. p. & euac. lib. cap. 4.

e Supra l. 5. de cur. gen. c. 2. part. p.

f Supra c. 2. huius libri.

gneum

gneum uergens,ſenſu depraehenditur, calor enim & frigus *a* ſenſu iudicantur,& ꝓprie tactu,cum ſint ex qualitatibus q̃ tractãtur ut inquit Ariſt: *b* iudicat tactus ignem eſſe calidum niuẽ frigidam: idem ꝑcipit calorem ad igneum uergentẽ in uniuerſo corpore: ſenſu ẽt percipitur actionum offenſa ab eiuſmodi calore atq; idcirco febris,adeo ut ſuperuacanea uideantur ſigna quae febrem in uniuerſum demonſtrant, ex quibus tamen poterit medicus eamdem conÿcere ubi uolet, ducet autem ipſa *c* à cauſis,à iuuantibus & lædentibus,ab effectis:cum cauſis numerare oportet habilitatem corporis ægrotantis,ꝙ ubi calidum fuerit,magis par eſt in ſimilẽ morbum & idcirco in febrem compulſum eſſe q̃ ſi frigidũ fuiſſet:cauſæ calefacientes à quibus ſupra *d* monſtrauimus febrẽ accendi,ut motus,putredo,obſtructio,uicinia rerum calidarum,pabulum caloris, ſi adfuerint, coniicere præſentẽ febrẽ conuenit:hanc coniecturam augent iuuantia& lædentia,cũ.ſ. ægrotantẽ iuuant quæ ſunt contraria febri,lædunt quæ ſimilia.Ergo ſi hominem iuuent frigida, lædant calida , indicant febrẽ,q̃q̃ iuuant febricitantẽ ẽt *e* madefacientia,& lædunt ſiccantia,cũ febre.n.aut ſiccitas iuncta eſt, aut non multo poſt iungetur:ꝓſunt ergo humida præſidia ꝙ p̃ſentẽ ſiccitatẽ tollant, imminentẽ ꝓpulſent:ergo ubi frigida&humida proſint, noceant calida & ſicca,denunciant febrem adeſſe, id ꝙ faciũt ẽt effecta hoc eſt ſymptomata,ut actiones leſæ,qualitates corporis mutatæ,retenta& expulſa p̃ternaturam,ſi fuerint qualia ſupra *n* febrẽ ſequi demonſtrauimus,ueluti ſi augeatur reſpiratio,ita ut maior,aut celerior,aut ẽt frequentior fiat,ſimiliter& pulſus,*o* qui uel oĩbus,uel aliquib.ex his modo augeri febricitantibus ſolet,ferè aũt celerior apparet: ſi accedat ſitis, uigilia,ſi color ex albo ruber,ex pallido flauus reddatur,ſi cutis durior fiat,ſi deiectio,urina,ſudor,langius reddantur quã ſoleant,uel ſupprimantur,aut exeant acriora& magis colorata:monſtratur.n.ex his effectis omnibus febris. Alterum præter nãm ex præſentib. recognoſcendũ , eſt cauſa ipſa febris, haec aũt eſt putredo,quæ cũ ꝓprie ſpectet ad eas febres quæ reſident in humorib., differenda eſt, tunc.n.eius ſigna tractabim⁹, cũ ꝓprie febrẽ ꝑſequemur ab humorũ putredine ortã. Symptoma vero qđ erat tertiũ p̃ternãm in febricitãte agno-

a Gale. 2. de temper. c. 2.
b Ariſt. l. 2. de anima. Text. 117.
c Supra. l. 5. de cur. gen. c. 3. part. p.
d Supra c. 3. huius libri.
e Hippo. p. apho. 16. & Gal. p. acut. com. 18.
n Supra c. 4 huius lib.
o Galen. 3. de præſag. pulſuum cap. 3

in igneum,ſiquidem vbi parum,febris robur imbecillum eſt, ubi multum cenſeri ualidum debet.Ex cauſa colligitur morbi robur,quæ ubi ualida fuerit,notat magnum,ubi imbecilla paruum:loquimur autem nunc de cauſa quæ præteriit, nam illa quæ præſens eſt non pertinet ad febrem in uniuerſum , ſed(ut iam diximus) ad illam proprie quam concitat humorum putredo: qđ attinet ad ea quæ proſunt aut obſunt,ſiqui dē parum proſint quæ multum prodeſſe conſueuerunt , aut multum obſint quæ parum obeſſe, indicant morbum eſſe ualidum:idem faciunt effecta,hoc eſt ſymptomata , quæ quò *a* grauiora& plura fuerint, eò maius morbi robur denunciant, quò pauciora& leuiora eò minus:conferre igitur oportet inter ſe ſigna à quibus diximus monſtrari utriuſq; robur , uidereq; utra plura*b*& maiora ſint,ea quæ naturæ, an ea quæ morbi uires ualidiores demonſtrant,& inde colligere euentū futurum.Tempus quò expectare utrumuis euētum oportet, &longum eſſe pōt,&breue:utrumuis eſſe debeat demonſtrabit *c* exuperantia roboris magna aut parua, nam ubi magna ſit celeriter uincet aut natura morbum , aut morbus naturā, &breui ſequetur ſalus uel interitus:ubi parua , tarde & non niſi poſt longum tempus interibit homo,aut ſeruabitur . Illud autem ſcire licet quod tempus quò refrigeratur quod calefactum eſt,breue eſt,celeriter.n. refrigerantia præſidia immoderatum calorem temperant, quod non euenit ubi humidis temperatur ſiccitas,neq;.n. madefacere licet quod exſiccatum eſt,niſi poſt longum temporis ſpacium. Via ſanationis pertinet ad artem duntaxat, quæ refrigerantibus auxiliis igneo calori medetur,neq;.n. temperari poteſt à natura, niſi ubi concoquit,aut expellit humorem qui putreſcit,& eſt cauſa febris:ſimpliciter igitur febris ſeu igneus calor curatur ab arte. Via interitus in ui caloris conſiſtit , qui interdum adeo igneus redditur , ut uitalem cordis facultatem labefactet ac tandem pænitus corrumpat.

a Gal.4.met. c.6.& l.de conſtitutione artis ca. 18.

b Supra l.9. de curatione gen. c.3. parte p.

c Supra Vidus ibidem. & Gale.de conſtitutione artis. ca.18.

De operibus neceſſariis ad curandā febrem in uniuerſum. C.VII.

HIs ita conſtitutis de cognoſcendis tam abſolute, quam in homine rebus præternaturam in uniuerſum ad febrē ptinentib. , pximū eſt ut ad alterū,caput pgam, hoc eſt ad roinē curādi,duo.n.in ſupiorib. libris neceſſaria ēē ad cu

randum monſtrauimus, *a* cognitionem curandorũ, & roĩnem curãdi: unũ ergò cũ de febribus in uniuerſum abſoluerimus nunc alterum ſupereſt, nẽpe ratio curandi, quæ continetur *b* operibus & inſtrumentis, *c* perſequemur primũ opera, deinde inſtrumẽta. Venatur roĩnalis medicina quã ꝓfitemur, opera ꝑ indicationẽ: eſt aũt indicatio; cõpræhẽſio *d* iuuãtis ſimul cum cõphenſione nocentis, atq; ut in rõcinationib. ꝑcepta ꝓpoſitione & aſſumptione, ꝑcipimus id qđ cõſequitur, ita, in ĩdicatione cognitis reb. q̃ curãdæ ſunt cognoſcuntur opera efficiẽda: debent aũt curari res ꝑternãm, morb. *e* uidelicet, cauſa, & ſymptoma: ſed ut ſimul conſeruẽtur quæ ſecũdũ nãm ſunt, harum quoq; *f* habenda ratio eſt, reſpicere. n. oportet tẽperõnem corporis, ætatẽ, ſexum, habitum, cõſuetudinẽ, uires. Sunt ẽt quædam res mediæ *g* internãles & eas quæ ꝑternãm ſunt, ut tempus anni, regio, præſens tempeſtas, quæ ad unum aerem referuntur, hic aũt animaduertẽdus eſt, quia ſi ꝓdeſt, ſecundum nãm eſt, ſi obeſt, præternaturam, & habet uim cauſæ: ꝓdeſt quidem cũ contrarius eſt morbo & ſimilis naturæ, obeſt cum huic contrarius eſt, & morbo ſimilis: ꝙ ſecundum nãm eſt opere ſimili conſeruari debet, quod præternãm contrario remoueri: aer aũt cum morbo contrarius eſt, iuuat naturam ad reſiſtendum, & idcirco reddit morbum leuiorem, qui deinde leuius opus contrarium deſiderat: cum ſimilis eſt morbo, eius uires auget ita ut ualidies opus ad curõnem requiratur. Attenduntur differentiæ ut in morbo, ita ẽt in opere ꝙ efficiendũ eſt: debent aũt eſſe ſimiles, *h* ſiue implicitè & abſconditè, ſiue apertè & expeditè hæc quæ cõiter obſeruanda ſunt in eligendis operib. ad curõnem ꝑtinentibus, ꝓpriè ẽt animaduerti debent in curatione febris in uniuerſũ, in quã ſpectabimus primum qđ opus requiratur à morbo, quod à cauſa, qđ à ſymptomate, & ſimul ẽt differentias animaduertemus. Morb., hoc eſt febris cũ ſit calor immoderatus & in igneum uergens, poſtulat ut *i* refrigeremus, qđ eſt contrarium opus: qđ unũ uidetur ſatis eſſe ad curationem, ſi quidem & febris unum quoddam eſt: ab uno aũt quatenus unum eſt, nõ requiritur *l* niſi unum: ſola igitur refrigeratio à febre deſideratur. Verũ experimẽto cõpertũ eſt madefaciendos eſſe illos qui febricitãt, docuitq; Hipp. *m* uictũ humidũ

a Supra l. de curat. gene. c. 2. parte p.
b Supra l. xii de cur. gen. c. 1. part. p.
c Ratio curãdi inuenitur per indicatione.
d Gal. l. de optima ſecta. c. xi.
e Vidus l. 3. inſtitutionũ medicinæ c. 2. & Gal 9. meth. c. 14.
f Gal. ibidem
g Gal. ibidem
h Supra l. 13 de curatio. gen. c. 4. parte p.
i Gal. x. met. cap. x.
l Gal. de optim. ſecta. cap. 4.
m Hipp. p. aph. 16. & p. acut. 18.

omni-

ꝑibus febricitantib' conuenire: rõnem ſupra reddidimus cum febris definitioné *a* explicaremus, diximus. n. maxima ex parte in febre calorem cũ ſiccitate coniungi, ſiqdem ad igneũ uergit, ignis aũt non ſolũ calidus eſt, ſed ẽt ſiccus: ſi quãdo verò in febricitãte magis ſit humoris q̃ ſiccitatis exuperantia illa ꝓceſſu tẽporis à calore exſiccatur: quare aut pſens eſt ſiccitas, aut imminet: q̃ pſens eſt, reqrit contrariũ opus, nimirũ vt corpus madefiat, idẽ poſtulat q̃ imminet, nam teſte Hipp. *b* quæ ſubſequẽtia morbum ſanant, antecedentia ꝓhibent. Ergò qđ aſſumebatur febrem vnũ eſſe, falſum eſt, cũ ſiccitas ei aut acceſſerit, aut accedat, quamobrẽ opus qđ requiritur duplex eſt cum refrigerare febricitantem oporteat & ſimul ẽt madefacere: qđ aũt additur à veterib' medicis relaxandum eſſe corpus febricitantis vt cõparetur perſpiratus, non eſt tertium opus ſeparatum ab illis duobus, ſed ad refrigerationem ſpectat, q̃ per ſe efficiunt q̃ frigida ſunt, per aliud q̃ cõparant perſpiratum, & calidæ expirõnis exitum. Refrigerare igitur duntaxat & madefacere febricitantem oportet; q̃ madefaciunt imbecilliora ſunt q̃ quæ refrigerant, *c* & idcirco minus ſubito ſuam vim imprimunt, adeo vt periculum non ſit ne nimis madefiat febricitans, ſicuti periculum eſt ne nimis refrigeretur: maius ẽt periculum impendet in refrigerãdo quod calefactum eſt, q̃ in calefaciendo quod refrigeratum: non quod calor nõ ſit efficaciſsimus, ſed quod frigus magis alienum ſit à natura noſtra, quæ (vt rectè demonſtratũ *d* eſt à medicis & philoſophis) calida eſt & humida; huc accedit quod immoderatum frigus cum ſtupefaciat ſenſum, non percipitur ab ægrotante, qui cũ ſentit immoderatum calorem, conqritur, & non permittit ut adhibeantur q̃ vlterius calefaciant: eatenus aũt refrigerare febricitantem cõuenit, quatenus innatus calor ipſius à nãli moderõne receſsit verſus igneum, cum redigendus ſit ad priſtinum ſtatum, & non ſimpliciter ad mediam temperõnem. Ex hoc videtur poſſe colligi magis refrigerandos eſſe febricitantes illos qui nãliter frigidiores ſunt, veluti ſenes, q̃ qui calidiores vt iuuenes, cum in his calor minus videatur à nãli receſsiſſe, q̃ in illis, qui frigidi naturaliter ſunt. Conſtat tñ cum iuuenes febricitant requiri & tolerari validius refrigerantia q̃ cũ ſenes, hi ſiquidem & à leuioribus ſanantur, & à validiori-

a *Supra c. 2. huius lib.*

b *Hipp. 3. 6. epid. 40.*

c *Supra c. antecedenti et Gal. x. meth. cap. 7.*

d *Gal. 2. de temper. c. 9. & Ariſt. l. de reſpirat. cap. 4.*

bus offenduntur. Diluetur quæſtio hæc ſi ſtatuamus id quod ab Hipp. *a* traditum fuit, ſenes nō incidere in febres ardentes ita vt iuuenes, ſiqdem innatus calor vbi paruus eſt, non pōt in multum igneum conuerti, quamobrem ſenes non egent vehementer refrigerantibus, cum non vehementer febricitent, neq; ēt poſſint ea citra noxam perferre, extinguitur.n. debilis calor à multo frigore. Qđ ſi in æquæ febres ardentes inciderent, qm̄ maior eſſet receſſus à ſtatu nāli, magis ēt refrigerantia poſtularent q̄ iuuenes æquali febre laborantes, ita vt nulla relinquatur amplius dubitatio. Abunde igitur iam explicata ſunt opera quæ requiruntur à morbo. Aer ſimul *b* attendēdus eſt cum natura & ætate, poſtulat aūt ſi moderatus eſt, ſimilia, ſi immoderatus, contraria. Cauſa aut iam *c* ꝑterijt, aut adhuc manet, quæ iam ꝑterijt nihil amplius poſtulat, tantūq; inquiritur à medico vt indicet quid effecerit: q̄ adhuc manet, & efficienter manet, cōtrario *d* opere tollenda eſt. Poſtulat ſuccorū copia detractionem, quò opere finitur ſimul & morbus & cauſa, hoc tn̄ tantum vſuuenit illis febribus quæ à putredine ortæ in humoribus verſantur, nam illæ quæ occupant ſpiritus duntaxat, plereq; non habent amplius *e* cauſam; cū iam receſſerit, ſicut & ab illis oībus q̄ occupant ſolidas partes, quò aūt opere auferri ꝑſens cauſas debeat, tunc docebimus, cū illas febres ꝓſequemur, quæ oriuntur à putribus ſuccis, nunc .n. tractamus febrē in vniuerſum. Symptomata reſtant ex reb⁹ præternām, q̄ varia ſeq febrem monſtrauimus, *f* & non ſolū actiones læſas ſed ēt qualitates mutatas, & retenta atq; expulſa præternām: tolluntur aūt oīa ſublata febre, ſi quæ tn̄ aut ꝙ valde moleſta ſint, *g* aut ꝙ vires conuellant non ſinant expectari dum curetur morbus, ſed ꝓpriam curationem deſiderent, hæc quoq; aliquo pacto contrariū *h* opus poſtulant, veluti ſi ſitis, vigilia, aut aluus adſtricta hoīem torqueant danda ſunt q̄ ſitim extinguant, q̄ ſomnum faciant, q̄ aluum ſoluant; & ita contrarium opus opponendum eſt vnicuiq; ſed cum oīa hæc ſequantur ſiccitatem immoderatā, madefacere oportet, in ſiti ꝑ potionem, in vigilia per capitis ꝓfuſionem, in aluo adſtricta per ea quæ in inteſtina perclyſtere immittūtur: ſed cū in operibus neceſſariæ ſint certæ differentiæ, has ſimiles eſſe oportet differentijs rerum à quib. requiri opera mōſtrauimus.

a Hipp. p. aphо. 14.

b Gal. 8. meth. c. 9.

c Gal. 4. meth. c. 3.

d Gal. l. xi. meth. c. xii. & l. d opt. ſect. c. 25.

e Gal. xi. meth. c. 2.

f Supra c. 4. huius libri primi.

g Gal. xii. meth cap. p.

h Gal. l. xi. meth. c. xii.

uimus: ſimilitudo *a* autem ut paulo ſupradiximus, aut aperta ſit aut certe implicita, eſt autem aperta in differentijs quæ ſu muntur à magnitudine febris, ſi quidem magna febris magnum opus deſiderat, parua, paruum: latet & implicita eſt in multis alijs differentijs, veluti in illis quæ ſumuntur à corpore ſubiecto, vt quod aliæ febres ſeniles ſint, aliæ iuueniles, po ſtulant. enim ſeniles febres non apertè ſenilia remedia, ſed implicitè, hoc eſt quæ ad ſenes accommodentur, ſicuti iuueniles iuuenilia, hoc eſt quæ aptentur iuuenibus.

a *Supra l.13. de curatione gen. c.4. parte p.*

De Inſtrumentis ad curandam febrem in uniuerſum attinentibus. Cap. VIII.

Opera quæ ad febrem in vniuerſum curandam ꝓpoſuimus ſine inſtrumentis ꝑfici non poſſunt, per hæc.n.tā à natura *b* q̃ ab arte cuncta proficiſcuntur. Opera quæ ſpectant ad ſymptomata, cum ſub illis compræhendantur quæ referuntur ad morbum, ut ſupra monſtrauimus, ommittētur vnà cum inſtrumentis à quibus perficiuntur: omittentur ēt opera & inſtrumenta quæ attinent ad cauſam, nam hæc proprie ſpectant ad febres *c* ex humorum putredine ortas, tm̄ igitur agemus de inſtrumentis ad refrigerandū, & madefaciēdum attinentibus, quæ duo opera poſtulari *d* oſtendimus à morbo hoc eſt à febre. Inde aūt ordiemur qđ quæcunq; ad refrigerandum vel madefaciēdum adhibentur, aut ꝓxime, aut aliquo interiecto *e* medio ſuum opus efficiunt: ꝓxime refrigerant quæ frigida ſunt, ꝓxime madefaciunt quæ humida, cæterum frigida dicuntur illa quæ aut tactu frigida ſentiuntur, aut quamuis nullum frigus præſeferant, habent vim refrigerandi: aqua exempligratia frigida tactu ſentitur, lactuca aūt quamuis non ſentiatur *f* frigida cum tractatur, habet tamen vim refrigerandi. Madefacientia per ſe ac proxime humida ſunt ſimiliter aut actu, aut facultate: actu humida ſentiuntur quæcumq; liquida ſunt, facultate aūt illa quae habent vim madefaciendi: verum non omnia quae actu humida apparent, hoc eſt quae liquida ſunt, ad madefaciendum accōmodantur, cum quaedam ēt ſiccent veluti *g* muria & acetum: *h* illis ergò vtimur ad madefaciendum, quae non tantum liquida ſunt, ſed ēt habent vim humidam, ut aqua & vinum lene, quāuis

b *Ariſt. l. 4. de gener. anim. c.p.*
c *Gal.l.xi.meth. c.2.*
d *In capite antecedenti.*
e *Gal. p. ſimplic.c.2.*
f *Gale.l.3.de temper.c.2. & p.ſimpl. c. 2.*
g *Gal.2. de natur fac.c.9.*
h *Gal. l.x.methodi c. 9.*

a *Gal.l.ǯ mar core. c.7.& 4.aphoriſmo rũ. com.13.* aqua *a* cum non reſtituat humidam ſubſtantiã partibus no-ſtris magis irrigat q̃ madefacit:vinum aũt & humida eſculẽta cum ſubſtantiam humidam in nobis reficiant ꝓprie nos ma defaciunt,q̃uis aliquomodo ẽt alia quæ non habent vim alen di. At valent ẽt ad refrigerandũ, & madefaciendum illa quæ non ꝓxime,ſed alio interiecto medio noſtrum corpus refrige rat,aut madefaciunt: hoc pacto refrigeramur ab his q̃ calidã ſubſtantiam ex noſtris *b* corporib⁹ exhauriunt,tum à vacatio ne eorum q̃ vim habent calefaciendi quemadmodum corpó-ris motus,& animi perturbatio:ſic ẽt madefiunt corpora no-ſtra,cum educuntur q̃ ſiccandi vim habent, vt ſucci acres & bilioſi,& cum omittuntur ea à quibus ſolemus exſiccari, vt labores,vigiliæ.Quomodocumq; aũt q̃ adhibentur nos refri-gerent aut madefaciant, ad aliqđ ex tribus *c* inſtrumentis me dicinæ referuntur,ad rõnem victus,ad medicamenta, ad chi-rurgiam:chirurgia tm̃ vtimur,cum ad mittendum ſanguinem venã ſecamus,quod inſtrumentũ alio interiecto medio refri gerat,*d* educendo videlicet ſanguinem ac ſpiritũ calidum, ſed ꝓpriẽ ſpectat ad illas febres q̃ verſantur in putribus ſuccis,nõ cõiter ad oẽs,quamobrem eo ꝑtermiſſo in alijs duobus inſi-ſtemus. Ratio victus ſex *e* rebus non nãlibus continetur,quæ oẽs ita accõmodari debent,vt refrigerare ac madefacere poſ ſint vel per ſè,vel alio interiecto medio.Aer eligendus eſt fri gidus & humidus,atq; ubi non detur talis,parari debet *f* arte in ima aedium parte,aut ẽt in loco ſubterraneo,qui irrigetur aut ꝓfundatur aqua frigida,& hærbis ſternatur frigidis & hu midis,ut lactuca,lente paluſtri,ſemperuiuo, umbilico uene-ris,nimphea papauere:maxime aũt accõmodatur ad refrige-randum,& madefaciendum febricitantes aer,cum & ad *g* to-tum corpus ſpectet & potiſſimum ad cor, quemadmodũ & eorũ calor:attingit aer circunfuſus uniuerſum corpus,& ubi frigid⁹ ſit & humid⁹,extrinſecus ipsũ refrigerat ac madefacit: attrahitur ẽt ab externis arterijs,& idcirco ſimiliter afficit par tes internas,maxime aũt pulmonẽ & cor,cũ reſpirãtib⁹ hauri tur:aliæ res aliis partib. potiſſimũ aptantur. Cibus & potio magis afficit uentrẽ adquẽ ꝓxime ꝑtinet,& ob eandẽ cauſã aer magis thoracem; q̃q̃ oẽs res in quibus conſiſtit ratio ui-ctus,ad oẽs partes corporis accommodantur; cibus ad refri-gerandum

b *Galen.3.de Tempe. c.5.*

c *Vidus. l.5. inſtitutionũ medi. c.8.*

d *Gal. x. me-thodi c.x.*

e *Prouidẽtia in 6.reb⁹ nõ nãlibus. Gal.de Tuẽ. ual.ad Tran ſybulũ.c.35.*

f *Gal. x. me-th. c.8.*

g *Gal.x. me-th.c.7.et 8.*

gerandum & madefaciendum, debet eſſe debilis, facultate, & frigidus & humidus qualitate: debilis *a* facultas eſt illius cibi qui & nō multus ſumitur, & exiguam habet nutriendi uim: qui multus eſt, cum nimis augeat ſanguinem, auget calorem non ſecus quam ignem ligna, quamobrem docet Hippocrates *b* ſi quis febricitanti cibum dederit, ut ſano robur, ſic laboranti morbū augeri. At neq; ualet ēt ciborum multitudo ad madefaciēdū, cū nō facile *c* concoquatur, q̄d aūt non concoquitur neq; alere corpus poteſt, neq; madefacere. Conuenit ēt febricitanti, cibus paruam nutriendi uim habens, ob eādem cauſam, ne multum ſcilicet gignat ſanguinem & calorē augeat. Qualitas cibi ſit frigida & humida qualem habet panis ex aqua incoctus, aut madefactus: cremor ptiſſanæ, aut auenæ, cucurbita, lactuca, piſces ſaxatiles. Potio ſimiliter ad refrigerandū & madefaciendum debet eſſe qualitate frigida & gumida, & quantitate copioſa, maxime idonea eſt † aqua, illis præſertim qui eā potare conſueuerunt, & ubi nullus ſit affectus corporis *e* à quō ꝓhibeatur, ueluti cruditas & obſtructio: ualet & uinum naturaliter aquoſum & ualde dilutum, hoc .n. ſimiliter refrigerat; ualet & poſca ſim liter plurimū diluta. Refert Hippocrates *f* quarto libro de morbis acutis aquam hordei idoneam eſſe ad ſitim extinguendam: utuntur ea nūc medici huius ſeculi, dant .n. potui aquā in qua hordeū bullierit, egregie aūt refrigerat & madefacit febricitantes, q̄q̄ non nihil ēt detergit, itaut maxime idonea ſit præterquā in illis corporib. in quib. flatū mouet. Lactis potio cū refrigeret ac madefaciat uidetur febricitātib. cōuenire, aliena *g* tn̄ eſt quia corrumpitur & in nidorem conuertitur ubi calor immoderatus ſit, quamobrem aut uitari omnino debet, aut iis dari quibus exiguus admodum ſentitur febris calor, quemadmodū *h* tabeſcentibus. Somni aūt & uigiliæ hæc ratio eſt, quod ad madefaciendū magis aptatur ſomnus, ſiq̄dē uigilia *i* ſiccandi uī habet: ſed q̄d attinet ad refrigerādū, ſomnus refrigerat † partes externas, uigilia internas, quare uiciſſim utēdū eſt ꝫ. cōſuetudinē & hac & illo, cū calor quē febricitātes cōceperūt, & in internis partib. & in externis uerſetur, cōferet tn̄ ſomnus paulo lōgior q̄ ſoleat ad madefaciendum: exſiccat uigilia abſumendo humorē, madefacit ſomnus & retinēdo, & cōcoquēdo alimentum

a Gal. 4.6.epi. d.co. 18.
b Hippoc. 7. aphoriſmorum. 62.
c Gal. 7. methodi. cap. 6
d Hippoc. & Gal. p. acu. 18.
† Galen. 4. 6. epid. com. 15.
e Gal. 9 methodi. ca. 5.
f Hippoc. 4. acut. Tex. 71.
g Hippoc. & Gal. 5. aphoriſm. Tex. com. 64.
h Gal. x. meth. cap. xi.
i Gal. de arte medic. cap. 69. & 7. meth. c. 6. & 4. 6. epid. com. xx.
† Supra l. 2. de curat. Gener. c. xi. par. p. & Hippoc. ac Gal. 4. 6. epid. 14.

alimentũ,ex quo cõficitur humida ſubſtantia noſtrarũm partium.alio igitur interiecto medio corpus à ſomno madeſit,à uigilia exſiccatur : alio ſimiliter interiecto medio calefiunt partes internæ à ſomno & refrigerantur externæ, contra à uigilia calefiunt externæ refrigerantur internæ, quatenus ſcilicet calidum innatum influens quod in ſpiritu & ſanguine conſiſtit,in ſomno relinquit *a* partes externas & fertur ad internas.Motus quo nomine calefaciat ſupra *b* monſtrauimus cum cauſas febris in uniuerſum tractaremus : idem exſiccat corpus abſumendo humorem quo nutritur calor qui ex motu augetur,quamobrem quies refrigerandi uim habet & madefaciendi non proximè,ſed quatenus ommittitur motus qui calefacit & exſiccat . Reprȩhendit Hippocrates *c* Prodicum qui motu,curſu,paleſtra, febricitantes præcipitabat, quibus aptatur quies: eadẽ ratio eſt tranquillitatis animi, q̃ ſimiliter refrigerat & madefacit alio interiecto medio,quatenus ſcilicet õmittuntur ꝑturbationes q̃ corpus calefaciunt& exſiccãt, mouetur .n.ꝑ illas calidũ ĩnatũ, & eatenus accenditur, quo magis accenſo,magis ẽt abſumitur humida ſubſtantia & ſiccatur corpus.ita aũt ex animi ꝑturbationib. maxime inimica *d* eſt febricitantib. , cũ magis calefaciat cor & exſiccet . Docet Hippocrates *e* hanc alienam eſſe calidis naturis, ex quò colligere potes quanto magis aliena ſit febricitantibus, quibus potiſſimũ cõuenit trãquillitas.Quæ detruduntur ac retinentur,ipſa quoq; non proxime,ſed aliquo interiecto medio pertinent ad refrigerandos ac madefaciendos febricitantes, primo .n.ſi retineantur quæ frigida ſunt & humida , ueluti ſucci pituitoſi,detrudantur quæ calida & ſicca, ueluti biliosi, refrigeratur ac madefit corpus,deinde ea quæ naturaliter expelli ſolent,ut urina deiectio ſudor,ſi expellantur,non includitur in corpore calida expiratio,ſed magis exitũ habet,quo fit ut corpus relinquatur frigidius : quare danda opera eſt ut febricitantibus haec q̃ naturaliter ſuperãt educãtur.Praeter uictũ plurimũ ualẽt ad refrigerandos& madefaciẽdos febricitãtes medicamẽta frig.&hum.ſiue ĩtus dẽtur,ſiue extrĩſecus ĩponãtur:ꝓxime aũt & nullo ĩteriecto medio opus ſuum efficiunt,ſiue tactu ſentiantur frigida & humida, ſiue facultate duntaxat talia ſint ex internis medicamẽtis q̃ tactu frigida

&

a Gale.3.de cauſ. pulſ.c. 9.& 4.6. epid.14.
b Supra cap. 3.huius lib.
c Hipp.3.6. epid.31.
d Gale. 5.6. epid.com.9.
e Hippo.4.6 epid.15.

& humida ſunt, efficacisſima eſt aqua *a* frigida, quæ ubi large & præter vonſuetudinem bibatur uim habet medicamenti, conuenitq; febricitantibus oĩbus niſi cum febre iungatur alius affectus ipſam reiiciens, ut uentriculi *b* imbecillitas, humorum cruditas, obſtructio, ac tumor aliquis uiſcerum: non conuenit aũt oĩbus febricitantibus eodem modo, nam ubi parum ſanguinis eſt, pauca danda eſt, & modice frigida. Dantur etiam intus medicamenta uim frigidam & humidã habentia, ut potiones illæ quæ ſyrupi uocantnr, quemadmodum roſatus, uiolatus, acetoſus, de endiuia, ex cicorio; aqua item in qua decoctæ fuerint frigidiores herbæ, ut lactuca, intibum, uiola, endiuia. Idem præſtant & confectiones ex uiola, ex roſa, ex ſemine papaueris & ſaccaro. Extrinſecus adhibentur ad refrigerandum olea frigidioribus herbis condita, aut ſucci earundem herbarum, aut cataplaſmata quæ ex ipſis fiunt. Valet inunctio ex cærato *c* refrigerante ipſius Galeni, ex unguẽto roſato, ex ſandalino ipſius Meſues. Valet & balneum *d* aquæ frigidæ niſi obſtet aut imbecillitas ĩnari calidi, aut alius affectus, ut uiſcerum tumor, & ſuccorum cruditas. quamobrẽ non temere tentandum eſt, ſed tantum ubi ab ardente calore requiratur, neq; repudietur ab altero affectu. Balneum aquae dulcis moderate calidum plurimum ualet ad madefaciendum, id quod ſentiunt qui oblongum *e* iter ſole ſub ardente defatigati atq; exhauſti eo utuntur, celeriter .n. uindicantur a ſiti: at refrigerantur etiam, habet .n. aqua calida primo uim calefaciendi, ſed proceſſu temporis exhalantibus calidis uaporibus deponit calorem omnem, & ad naturam ſuã reuerſa corpus refrigerat, quamobrem eiuſmodi balneum cõuenit febricitantibus omnibus, niſi ſit affectus aliquis *f* prohibens, ut multitudo humorum, quae cum a calore balnei funditur, magis interdum fluit ad partes praeſtantiores, & magnam ac periculoſam ſepe obſtructionem affert.

a Gal. l. xi. meth. ca. ix.

b Gal. ix. meth. cap. 5.

c Gal. x. met. cap. ix.

d Gale. 7. meth. c. 7. & x.

e Gal. de marcore. cap. 7.

f Galen. xi. meth. ca. ix.

Diuiſio Febris in uniuerſum in ſua genera. Cap. IX.

Qvæ de Febre cognoſcenda & curanda in uniuerſum expoſuimus, ſpeciatim quoq; perpendenda ſunt, quod fieri nõ poteſt niſi prius ſubiectas illi ſpecies omnes inueſtigemus; cõmode aũt ipſas uenabimur, ſi febrem ſummum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mum genus in quædã inferiora genera, atque hæc rurſus in ſpecies recte partiamur, id quod aſſequemur ſi teneamus partiendi præcepta illa tria quæ tradita ſunt à Platone, *a* primum eſt ut adiiciamus generi differentias ſumptas à natura rei quæ diuiditur, alterum ut nihil prætermittatur aut redundet, tertium ut cum à ſummo genere ad imam ſpeciẽ peruenerimus *b* diuidendi finem faciamus, neq; deſcẽdamus ad ſingula, quæ cùm infinita ſint & intereant, ſubartem minime cadunt; hæc ſi firma & ſtabilia ſint nullum in diuiſione uitiũ erit, contra *c* ſi utamur in diuidendo differentiis communibus non ductis à natura rei, ſed à rebus aduentitiis, id erit magis frangere quam diuidere: erit ẽt uitioſa diuiſio, ſi aliquid aut prætermittamus proprium, aut adſciſcamus alienum, tum ſi præter uehamur imã ſpeciem non poterimus ſic certa genera ac ſpecies ſtatuere ipſius febris; à propoſitis igitur praeceptis minime diſcedentes aggrediemur ad diuidendam febrẽ in prima genera, quae cũ ſeorſum deinde tractabuntur in ſuas ſpecies partiemur. Differentiae quas febri tanquam ſummo generi adduciemur, non petentur à rebus ad uentitiis *d* quæ nihil prorſus ad artem pertinent: at neque ſolum ſpectabunt ad naturam rei, ſed magis ipſa continebuntur; ex differentiis.n. ad rei naturam ſpectantibus, aliae in ipſa conſiſtũt, & hae ut inquit *e* Porphirius faciunt aliud, hoc eſt conſtituunt ſpeciem, aliae ad ipſam aliquò nomine referuntur, atque hae mutant aliquo pacto ſpeciem conſtitutam, quas ſupra *f* explicauimus, cum differentias febrium in uniuerſum perſequeremur. Nũc ut inueſtigemus prima genera febris, illas differentias adiungemus quae proprie cõſiſtunt in natura eius quam diximus *g* eſſe immoderatum calorem: ꝙ ſi aliunde differentias ſumeremus, quamuis aliquo pacto ad rei naturam pertineret, nõ aſſequeremur genera quae nunc inquirimus, & in eodem errore uerſaremur, in quo Chryſippus & *h* Eraſiſtratus, qui differentiis à pulſu ductis diuidendã eſſe febrẽ in ſua genera crediderũt. Apparet quidẽ alius pulſus in aliis febrib., nõ tamẽ cõſtituit ipſarũ genera ac ſpecies. Defertur in ſimilẽ errorẽ Praxagoras, ꝗ febres diſtribuit in ſimplices & cõpoſitas: diffe rũt quidẽ febres ĩter ſe ex eo qđ iũgãtur uel nõ iungãtur cũ aliis, non tñ propterea ſuut alterius generis, cum ſub eodem

&

a Plato in Philebo, & in Sophiſta, & in Politico.

b Porphirius ex Platone in prædicabilibus. cap. de differentia.

c Gal. p. l. de differ febr. cap. p.

d Galen. ibid.

e Porphirius cap. de diff.

f Supra cap. 5. huius lib.

g Supra ca. 2 huius lib.

h Galen. p. 6. epid. com. vi.

& ſimplices compræhendi poſſint,& compoſitæ. At neq; re- a *Gal.4.aph.*
cte facta eſt diſtinctio febriũ à veteribus *a* in morbos, & ſym *com. 73.*
ptomata,nam *b* licet aliquæ ſymptomatum modo ab alijs mor b *Supra c. 5.*
bis oriantur,aliæ nullum ſequantur inſignem morbum, non *huius lib.*
ppea diuerſi generis ſunt,ſed eidem ſæpè ſubijciuntur, neq;
conſiſtunt eiuſmodi differentiæ in calore ſicuti neq; illæ quas c *Hippo.p.6.*
commemorat Hipp. *c* in ſexto libro de morbis vulgaribus, *epid. 29.*
vbi ſcribit,alias febres flauas eſſe,alias rubras,alias liuidas;ſu
muntur.n.à calore qui in aliis febricitantibus alius conſpici-
tur,non tñ efficit diuerſa genera ac ſpecies febrium,cum non
conſiſtant in calore,ſicut illæ quas Hipp.ibid. *d* proponit,di- d *Hipp. ibid.*
uidens febrẽ differentiis ab ipſo ductis qui aut lenis eſt, aut
acris:quo fit ut dentur duo prima genera febrium,unum le-
ne,alterum acre:in hoc caloris qualitas à naturali plurimum
receſſit& ualde mutata eſt,in illo magis aucta copia uidetur
quam mutata qualitas,cum adhuc lenis ſit, q̃q̃ aliquo pacto
ẽt ipſa mutata eſt,neq; .n. ita lenis calor eſt hõnis febricitan-
tis quouis genere febris,ſicuti eiuſdẽ naturaliter affecti. Cæ-
terũ calor acris,aut uapores multos ædit, aut ſquallidus eſt,
utraque differentia ad eius naturam attinet & idcirco quod-
dã genus febris conſtituit,adeo ut genus febris ꝙ acre eſſe di e *Gale. p: de*
ximus,in duo diſtribuatur,*e* in id ꝙ uapores multos aedit, & *diff. feb.c.7.*
id quod ſquallidum eſt. Poteſt ẽt primo diuidi febris in tria
genera,in lene,in acre cum uaporum copia,&acre ſquallidũ,
ſic eadem membra ſunt utriuſque diuiſionis,ſed paulo ſecius
partita ac diſtributa.Vtrouis modo fiat,nec fortuito, nec te
mere,ſed recte facta dicetur:Sed cum calor ſit quædam for- f *Ariſto.l.x.*
ma,non poteſt per ſe augeri uel minui, aut aliquas differen- *Aethic.c.5.*
tias accipere , ſed quatenus uerſatur in materia ſubſtrata,id g *Galen.p.de*
quod Ariſtoteles *f* tradidit de iuſtitia,de ſanitate,de uolupta- *diff.feb.c.9.*
te,de aliis formis.Quamobrem differentiæ quibus calor ac fe h *Plato in*
bris diſtinguitur à ſubſtrata *g* materia uaria,hoc eſt à diuer- *Timeo.*
ſis partibus noſtri corporis proficiſcuntur . Poſuit Plato in i *Ariſt. l. 2.*
Timeo tres ſpecies ignis,lucem,flammam, & carbonem,pro *de partibus*
uaria materia *h* ut craſſa,tenui,ac media inter utranq; Partes *anim. c.2.*
noſtri corporis diducuntur ab Ariſtotele *i* in ſolidas,&humo * *Hipp. l.6.e-*
res,quib.Hippocrates adiecit ſpiritus tanquã tertiũ genus par *pid.7 & Ga*
tis,cum ſexto * libro de morbis uulgaribus commemorauit, *le.l.p. de dif*
continentia, *fer.febr.c.1.*

cõcedit aũt ſemꝑ in partib. ſolidis quarũ ſunt munera quæ læduntur,febricitantium calorem uerſari, non tñ eodẽ modo,ſed addit has interdũ calefactas eſſe interdum calefieri:calefactas dicit cum igneus calor inhæret,& quodammodo infixus eſt earũ ſubſtantiæ:calefieri cum reſidet in humoribus aut ſpiritibus,quos illæ continent: ut aũt ad ꝑfectionẽ actionum requiritur non modo inſitus calor,ſed ſimul ẽt influẽs ſecundum naturam,ita ad læſionem ſatis eſt ſi alteruter immoderatus ſit,uel illæ qui inſitus eſt in ſolidis, uel illæ qui influit ꝑ ſpiritum & ſanguinem: concedit igitur Alexander,febricitãtiũ calorẽ ſemper uerſari in partib.ſolidis quarũ munera offendit,ſed vult aliquando eũ reſidere in ipſis per ſe,quemadmodum ubi eſt hæctica febris,aliquando ꝑ humores ac ſpiritus,veluti cũ adeſt aut ephimera , aut illa quæ ſequitur humorum putredinem , ſemper igitur partes ſolidæ calorẽ immoderatum aut contrahunt,aut cõtraxerunt.Quæ res magis dilucida redditur exẽplo *a* balnei,in quò ſimiliter attendi poſſunt tria genera partium, aer, labrum aquæ & paries: põt calorẽ cõcepiſſe aer duntaxat à quo & aqua & parietes calefiant:poteſt & aqua iã ẽẽ calefacta,& calefacere aerẽ ac parietẽ:poteſt deniq; paries calorẽ cõtraxiſſe ob quẽ & aer & aqua in caleſcãt.idẽ uſuuenit partibus noſtris quarũ aliquæ calefactæ interdũ ſunt præternãm,& reliquas calefaciunt:Vbi calefacti ſint ſpiritus & calefaciant humores & ſolidas partes, febris *b* erit diaria:Vbi humores prius incaluerint & calefaciant ſpiritus & partes ſolidas, dicetur febris ab humorũ putredine orta:Vbi ante calefactæ ſint partes ſolidæ deinde in caleſcãt ſpiritus & humores, erit hæctica febris:itaut quælibet trium poſſit ſine aliis duabus uerſari in corpore noſtro. Sed prima dubitatione ꝑcıſa,ſequitur altera,reuocatur .n.in dubiũ poſſit nẽ quælibet febris cuiuſuis generis per ſe incipere nõ antecedẽte altera,nõ.n.uidetur poſſe fieri hæctica, niſi prius fiat & diaria, & illa quæ humorũ putredinem ſequitur ; neq; uidetur ẽt poſſe fieri hæc ſine diaria,ſiquidẽ par eſt ubi craſſiores partes calorẽ cõceperunt , calefactas prius fuiſſe tenuiores *c* ueluti ſpiritus ante humores,& humores ac ſpiritus ãte ſolidas partes:ſiqdẽ ꝙ tenuius eſt,minus renititur & afficitur celerius q̃ ꝙ craſſius , ꝙ non ſolum ſenſu atq; au-

a Gale. p. de diff.feb.c.p.

b Gal. ibid.

c Ariſt.l.23. proble.particula 7.& Gal.de inæquali intem perie. c.4.

a Ariſt.loco citato. ctoritate philoſophorum *a* comprobatur,ſed ratione ẽt,quãdoquidem uis effectrix facilius per tenuiorem ſubſtantiam ꝑuadit,quam per craſsiorem,quare nunquam incipit hæctica febris quin & diaria ꝓceſſerit,& illa quæ conſiſtit in humoribus putribus& nunquam hæc ſine diaria, non poterit ergò incipere,ꝑ ſe quæuis febris cuiuſuis generis,ſed neceſſario illam quæ reſidet in partibus craſsioribus, antecedet alia quæ in tenuioribus:Verum non perpetuum eſt qđ aſſupſimus,id qđ tenuius eſt ſeu minus craſſum celerius affici atq; incaleſcere,cum ex natura,uel efficientis,uel accipientis ſequi oppoſitum poſsit,vt prius ſcilicet afficiatur atq; incaleſcat qđ craſſius eſt:pōt natura efficientis cauſæ magis idonea eſſe ad vnũ genus partium celerius q̃ ad alterum calefaciendũ,veluti putredo q̃ poſuimus in cauſis caloris ac febris, calefacit.n. hæc prius humores in quibus excitatur,deinde ſpiritus: pōt & ex natura accipientis euenire vt quod craſsius eſt celerius incaleſcat q̃ quod tenuius,cum ad effectionis celeritatem nōn tm̃ conferat tenuitas,ſed ẽt qualitatis ſimilitudo.Quod calidius eſt,quamuis craſsius,pōt celerius accendi q̃ quod minus craſſum & frigidum:ſi in ſolidis partibus noſtri corporis immoderate calidis verſentur frigidi humores, prius accendentur ſolidæ ob ſimilitudinem qualitatis q̃ humores ob tenuitatem ſubſtantiæ.Quibus ita conſtitutis magnum pondus acceſsit ad propoſitam dubitationem tollendam; prius poſſunt calefieri humores q̃ ſpiritus ubi putredo ſit cauſa caloris,quoniã humores ſunt illi qui proprie putreſcunt,quamobrem incipere febris in humoribus pōt antequam incipiat in ſpiritib⁹. Solidæ item partes vbi calidiores ſunt,prius accendi poſſunt quam humores frigidi,& ita prius incipiet hæctica febris q̃ illa quæ oritur ab humorum putredine. At non ita conſtat an ſolidæ partes poſsint calorem concipere ante ſpiritus, & ita an poſsit incipere hæctica ante diariam: quandoquidem ſpirituũ tenuitas tanta eſt,vt ſi conferatur cum partibus ſolidis,nulla uideatur proportio,& ꝓpterea celerrime afficiũtur atq; incaleſcunt;neq; .n.frigidi ſunt ut remitti poſsint calefa-

b Galen.2.de criſib.c.13. cientibus cauſis: quamobrẽ incaleſcent ſemper *b* ante ſolidas partes,neq; poterit vnquam per ſe incipere hæctica febris: ſi

c Gal. ibid. quando aũt in medicorũ libris legimus,ipſam aliquando *c* incipere

cipere aliquando,ſequi alterā *a* febrem, intelligemus hæcticā tunc ſequi alteram,cū illis ſuccedit quæ oritur ab humorū putredine:tunc incipere,cū ſuccedit diariæ,quæ adeo breuis eſt vt vix animaduerti à medico poſſit:quo fit vt videatur tūc hæctica incipere,q̄uis ante accendantur ſpiritus,& antecedat diaria.Statuamus igitur ſolutis dubitationibus,tria genera febriū diſtincta reperiri poſſe,pro *b* triplici genere partiū noſtri corporis,& agamus vt polliciti ſumus de vnoquoq; ſeparatim.

a Gal. 3. de praſag. ex pulſib. c.7.

b Gal. p. l. de diff. feb. c. p.

Finis Primi Libri de Febribus.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de Febribus Diarijs.

Quid ſit febris diaria,& quot ſpecies ampleƈtatur. Cap. I.

CVm pertractandæ ſunt ſpecies vni generi ſubiectæ,nihil referre videtur à quà ordiaris,ſiquidem illud ampleƈitur æqualiter oēs:præſtat tamen,eodem ordine ipſas ꝓſequi quò fuerunt inuētæ, veluti nunc febres quas ꝓ partibus noſtri corporis in q̄bus verſantur,& primo pro ſpiritibus qui tenuiſsimi sūt, deinde ꝓ humoribus qui mediocres,demum pro ſolida ſubſtantia,quæ admodum craſſa, in tres ſpecies diſtribuimus: *c* quamobrem eas primo tractabimus quæ in ſpiritibus, deinde eas quæ in humoribus,poſtremo eas quæ reſident in ſubſtantia ſolida. Eadem autem duo capita in ſingulis perſequemur, quæ ſupra tractata ſunt de febre in vniuerſum, cognitionem uidelicet curandorum,& rationem curandi. Illa igitur febris quæ occupat ſpiritus (vt in ſuperioribus *d* oſten-

c Loco anteced. c. ult.

d Vidus ibid.

a Hipp. l. 4. apho. Text. 55.
b Ariſto. l. 5. de hiſtor. anim. c. 19.
c Dioſcorides l. 4. ſimpl. c. 79. & 80.
d Gal. x. l. meth. cap. 2.
e Ariſto. l. 8. problem.
f Gal. x. meth. cap. 2.
g Libro antecedenti 2.
h Gal. p. l. de diff. feb. c. 7.

ſum eſt) vocatur à latinis Diaria, ab Hipp. *a* ἐφήμερα: appellatur.n. diaria latinæ, græce ἐφήμερα, opera vnius diei. Nominat Ariſt. ἐφήμερον quoddam animal, quod eodem quò naſcitur die decedit. Colchicum herba ἐφήμερον dicta eſt, quia eodẽ die quò ſumitur hominem conficit: nomine diei ſignificatur ſpacium *b* 24. horarum, itaut compræhendatur ẽt nox febris aũt quæ in ſpiritibus hæret, maxima ex parte eſt vnius diei, raro alterius, rarius *c* plurium. Ergo ẽt ſi aliqua ex parte claudicet, tamen ex multo maiori parte obtinere debuit nomen diariæ: ita aũt natura comparatum eſt, vt quæ tenuia ſunt celerrime his aut illis qualitatibus afficiantur. Spiritus in quibus reſidet propoſita febris, vt *d* cito incaleſcunt, ita & cito ad nãlem temperationem reuertuntur, facile.n. qualitates accipit *e* materiæ tenuitas, neq; renititur quemadmodum craſſitudo; adde quod qui calidiores effecti ſunt, exhalant & noui gignuntur moderate calidi à ſubſtantia cordis, quæ nondum febrem cõtraxit, quare mirum non eſt ſi illa manet vnum diem duntaxat; ſi quando aũt ulterius perſeuerat, id fit, quia fouetur ab aliqua cauſa quæ non permittit calefactos *f* præternãm ſpiritus refrigerari, & ad priſtinum ſtatum reuerti. Spiritus autem qui in diaria febre accenduntur, vitales ſunt qui in corde habitant & arterijs, cum quibus neceſſe eſt ſimul & aĩales accendi, & naturales, ad quos procreandos aſſidue vitales concurrunt. His ita conſtitutis de natura & nomine propoſitæ febris proximum eſt vt ad definitionem pergamus, quæ eadem eſſe debet q̃ de febre in vniuerſum tradidimus, ſed contracta per propriam differentiam: definiuimus *g* febrem calorẽ innatum in corde mutatum in igneum adeo vt lædat actiones: huiuſmodi calori ſi lenitatem adieceris, diariam febrẽ definieris, quæ non aliud eſt q̃ calor innatus in corde mutatus in igneũ adeo vt lædat actiones, retinens *h* lenitatem. Si roges quo pacto lenis eſſe poſſit ille calor, cum vbi conuertitur in igneum continuo ſit acris, reſpondebimus concedẽtes fieri acriorem quam ante, poſſe tamen aliquid lenitatis retinere ob ſubſtantiæ in qua nititur tenuitatem: quare calor qui in ſpiritibus verſatur, vbi præternaturam augetur, licet aliquid lenitatis amittat, aliquid tamẽ retinet, ita vt lenis dici adhuc poſſit, qđ non euenit vbi uerſatur in ſubſtantia craſſiore humorum, aut par-

tium ſolidarum,tunc.n.ſi augeatur & uertatur in igneum,red
ditur † acris,quo.n.materia ꝙ incenditur craſſior eſt & den- † *Gal.ibidem*
ſior,eo calorem concipit acriorem . Ligna ſalicis ubi urun-
tur,quoniam minus denſa ſunt,minus acrem calorem pſefe-
runt quam ligna ilicis,aut quercus: multitudo lignorũ accen
ſa,calorem ædit multum:craſſitudo & denſitas,acrem.Eadem
eſt ratio partium noſtri corporis,quæ cum inceduntur,ma-
iorem uel minorem calorem præſeferunt ꝓ multitudine &
paucitate: acriorem uel leniorem prò craſſitudine & tenuita
te: calor igitur qui in ſpiritibus præternaturam accenditur ,
pōt eſſe † multus,non tñ acris,in humorib⁹ ue ò & partibus † *Trallianus*
ſolidis ubi in igneũ cõuertitur neceſſe eſt acris * reddatur. *l.xii capi.p.*
Dubium aũt controuerſumq; eſt an diaria febris ꝙ definiui- * *Gal. l p.de*
mus,diſtribuatur in alias ſpecies, uidetur .n. quæuis ſub una *diff.feb.c.7.*
tantum contineri,cum materia in quà uerſatur,una ſit, uita-
lis.ſ.ſpiritus dũtaxat,diuerſæ aũt ſpecies caloris à diuerſa ſpe
cie partium ꝓficiſcuntur, quemadmodum in ꝓximo † libro † *Libro ante*
mõſtrauimus,cum febrem quaſi ſummum genus in ſuas ſpe *cedenti c.ix*
cies diſtribuimus. Spiritus igitur qui in diaria febre accendũ *& Gal.p.de*
tur,cum ſub una ſpecie contineantur , unam tantum effici- *diff.feb.c.p.*
unt diariæ febris ſpeciẽ,Gal.† iñ duas eſſe uoluit,vnam in ſpi †*Gale.9.me-*
ritib⁹,alterã in ſanguine calefacto & nondũ putri:mouetur au *th.c.2.& 2.*
tẽ lenitate caloris quæ ꝑcipitur cũ ſine putredine ſanguis p̃- *de diff.febr.*
ternaturã incaleſcit perinde atq; ubi accẽduntur ſpiritus, ita *cap.ix.*
ut diaria febris quæ leni calore cõtinetur,duas ſpecies ample
ctatur.vnã quæ reſidet in ſpiritib⁹,alteram quæ in ſanguine
calefacto, appellauit aũt utramque *ἐφήμερον* hoc eſt diariam,
qđ ex maiori parte eiuſmodi calor auctus præternaturam,le
nitatem adhuc retinens,maneat unum diem , quamuis cum
reſidet in ſanguine calefacto(quod raro euenit) plures dies
pſeueret:maluit tñ Galenus† ab uti nomine uſitato,quam no † *Gal..l.9.me*
uum fingere , & ad unam ſpeciem redigere oẽs illas febres *th.c.p.& 2.*
quæ leni calore continentur,quam ad duas,& ita conſtituere
tres tantum primas ſpecies febrium : unam quæ continetur
calore leni ſiue in ſpiritibus, ſiue in ſanguine calefacto uerſe
tur: alterã quæ acri cũ uaporũ multitudine in humorib⁹ reſi
dentẽ:tertiã quæ ſimiliter acri ſed ſquallido in partib⁹ ſolidis:
uerum vt à calore acri pro præſentia uel abſentia vaporum

duas ſpecies febrium duxit,ita potuit duas ducere à calore le ni ſimiliter ꝓ pſentia uel abſentia uaporum: lenis calor qui in ſanguine pternaturã calefacto uerſatur,ingentem ædit uaporum copiam,ille qui in ſpiritibus potius ædit tenues quaſdam exhalationes,q̃ uaporũ copiã,ita ut eodem modo liceat habita ratione uaporum,ut caloris acris,ita ẽt lenis,duas ſpecies ſtatuere diuerſas,& ita facere non tres, ſed quatuor primas ſpecies: differentia igitur qua conſtituitur illa diaria quæ uerſatur in ſanguine calefacto ſpectat ad * multitudinem uaporum quæ cum caloris lenitate coniungitur: differt ẽt multitudine caloris hæc febris ab illa quæ occupat ſpiritus, quoniam longe copioſior ſentitur calor inflammato ſanguine q̃ ſpiritib⁹: uerũ differentia quæ ſumitur à copia, non ita conſtituit ſpeciem ſicut illa quæ à qualitate diuerſa caloris,quod ſi ſanguis non tantum calefiat ſed ẽt putreſcat, calor non retinebit lenitatẽ,ſed acris efficietur,minus tamẽ quam ſi * putreſcat alius humor,quamobrẽ febris q̃ accenditur à ſanguine putri,nõ cõtinetur ãplius calore leni,& idcirco non eſt ſpecies diariæ,ſicut illa in qua ſanguis incaleſcit dũtaxat: reliqui tres ſucci non poſſunt febrẽ excitare niſi ☞ putreſcant, nã pituita& humor melãcholicus cũ frigidi ſint nũq̃ accenduntur niſi cũ putreſcũt,flauabilis licet calida ſit, nũquã tñ adeo redundat ut poſſit ſine putredine febrem accendere,quamobrem pleriq; ex his quorum cutis hac ſuffunditur, febre uacant, tantum ubi adſtricta † cute retineatur acris fuligo accenditur febris ẽt ſi humor non putreſcat: ergo ſanguis tantum poteſt calefactus ſine putredine febrem accendere:ſed ſiue putreſcat, ſiue inflammetur duntaxat, febris quã excitat cum aſſidua ſit & una acceſſione contineatur, σύνοχος † græce nominatur,pſeuerat aũt interdũ à principio ad finẽ ſimilis & uocatur græce f ὁμότονος, interdum ſemper increſcit& dicitur ἀκμαστικός, ſiue ἐπακμαστικός, interdum ſemper decreſcit & uocatur, παρακμαστικός, ſed qualiſcumq; ſit tota unico circuitu continetur,neque repetit,neque acceſſiones habet quotidianas,tertianas,aut quartanas, quemadmodum febres quæ oriũtur à putredine pituitæ,humoris melancholici aut flauæ bilis:illa etiam diaria quæ in ſpiritibus reſidet non repetit, ſed ſine circuitibus eſt & unam g tantum acceſſionem habet

* Gal. ix. meth. c. 2. & 3.

* Gale. 2. de diff. feb. c. ix.

☞ Gal. 2. de diff. feb. c. 5

† Gale. 8. meth. cap. 2.

† Gal. ix. meth. c. 2. & 3.

f Gale ix. meth. c. 3. & l. 2. de diff febr. c. 2.

g Gale. ix. meth. c. p.

quod

quod materia non ſit partita ſed tota *a* ſimul, neq; confluat ad aliquem locum ex certis interuallis ſicuti pituita, & flaua aut atra bilis cum putreſcunt: ſi quando aũt diaria repetere videtur quod a nonnullis *b* obſeruatum eſt, in ea quam cruditas affert, tunc non eſt eadẽ febris quæ repetit, ſed noua excitatur ex noua cruditate, quod rurſus accendantur ſpiritus ꝑſpiratu deſtituti: liquet igitur diariam q̃libet carere circuitibꝰ atq; acceſſionibus, ſed iam tempus eſt eius cauſas perſequi. *a Gal. c.2. de diff. feb. c. ult.* *b Auic. l. 4. f.p.Tr.p.c. 34.*

De cauſis febris diariæ. Cap. II.

QVicquid oritur, qualecunq; eſt, ex aliqua cauſa oritur, quare & diariam febrem cum oriatur, ex aliqua cauſa gigni neceſſe eſt: cum *c* verò legimus diariæ cum hæctica hoc conuenire quod cauſam non habet, ita intelligere oportet, vt nõ habeat cauſam continentem cum iam facta ſit: in diaria .n. calefacti ſunt ſpiritus, in hæctica partes ſolidæ. Tãdiu aũt manet vtraq; febris, q̃ diù manet calor quem ſpiritus aut ſolidæ partes conceperunt, adeò ut non neceſſaria ſit cauſa continens à qua ſeruetur, quemadmodum illa quæ reſidet in humoribus: habet .n. putredinem tanquam cauſam continentem, quà ſublata ceſſat: at diaria *d* & hæctica febris citra cauſam continentem manet donec ea quæ præternaturam calefacta ſunt, ſpiritus videlicet aut partes ſolidæ, ad priſtinam temperationem reuertantur: poteſt tamen cum hæctica febre coniugi *e* humorum putredo, cum diaria *f* adſtrictio uel obſtructio, aut inflammatio glandularum, quæ cauſæ calefaciendi uim habent & fouere poſſunt calorem quem aut ſpiritus aut partes ſolidæ præternaturam contraxerunt, non tamen neceſſariæ ſunt, cum & ſine ipſis perſeuerent eiuſmodi febres, dum reſtituatur priſtina temperatio: ex quò intelligi poteſt diariam & hæcticam febrem non habere cauſam continentem. Illud tamen reuocare in memoriam oportet, quod in proximo *g* libro expoſitum fuit, febrem diariam cum ſit morbus, & propterea lædat actiones, quæ propriæ ſunt partium ſolidarum, neceſſario uerſari in partibus ſolidis, quæ tamen non dum calefactæ ſunt, ſed à ſpiritibus calefactis in quibus uerſatur diaria, calefiunt *h* tanquam à cauſa cõtinente, quam non requirit calor præternaturam in ſpiritibus *c Gal. 8. metho. c. 9. & l. xi. meth. cap. 2.* *d Gal. ibid.* *e Galen. p. de diff. feb. c. x. & 3. pri. epid. com. 9.* *f Gal. 2. d cri ſi. c. 1. & 8. meth. 3. 2. 4. 5 & 6.* *g Libro antecedenti c. 9.* *h Galen. p. de diff. febr c. p*

a Gal.x.me-th. c.2.
b Gale.p.de diff.feb.c.7.
c Gale. p.de diff.feb.c.5.
d Gal. ibid.
e Gal. per totum 8. librum de meth. & 2. de criſibus. ca. xiij.
f Vidus l. 2. de cur. gen. c.p.par.p et Galen.l.de cauſ.m.or.c. 2. in fine.
g Gal. ibid.
h Gal. ibid.
i Gale. l p.de diff.febr.7.
** Gal.8. me th.c.3.et 2. de criſ.c.13*
l Gal. 8. metho. c. 6.& p.ad Glauc. cap. 2.
m Gal.8. meth.c.2 & l. 2. decriſ. c. 13. & p.ad Glauc.c.2.

bus contractus ut conſeruetur,q̃uis poſſit adeſſe,& calorem conſeruare,ut adſtrictio,obſtructio,uel inflãmatio glandularum,q̃ ultra 24.horas febrem retineat, ſed plerũq; abeſt, & tunc diaria *a* febris eſt unius diei duntaxat: ſemper aũt, ſiue maneant,ſiue non maneant,*b* antegrediuntur cauſæ,q̃ quales ſint,iã inq̃rendum eſt.Fuit antiquũ dogma Athenei *c* & eius ſectæ,q̃libet febrem fieri ex putredine,quod magna ex parte, non tñ oĩno,uerum eſt,cum non *d* nullæ febres ſine ulla putredine oriantur ex labore,uigilia,ira, ſollicitudine, ſatietate, inedia,æbrietate,æſtu,frigore, aliaue ſimili rè, quemadmodũ diariæ,quarum paucæ admodũ,atq; illæ duntaxat quas affert inflãmatio glandularum à putredine oriuntur. Sed cũ multæ *e* ſint ac uariæ cauſæ q̃ diarias febres faciunt,p̃ſtat oẽs ad certam uiam & rõnem dirigere,& ex certis locis quaſi ex fontibus haurire.Ergò *f* q̃cumq; corpus noſtrum afficiunt,aut ad ipſum p̃tinent,ſiue fluant,ueluti labor corporis,animi perturbatio,uigilia:ſiue maneant,ut inflammatio,obſtructio,adſtrictio:aut oĩno externa ſunt,ueluti q̃ offeruntur,ut cibi,potiones,& q̃ extrinſecus incidunt,ut appulſus caloris aut frigoris uehementis,aut rei adſtringentis:quæcumq; cauſæ corpus noſtrum in morbum cõpellunt,aut ad externa referuntur, aut ad ea q̃ attinent ad corpus noſtrum,quare & illa ẽt quæ faciunt febrem diariam, aut enim omnino externæ ſunt quas *g* procatarcticas,aut pertinent ad corpus noſtrum,quas proigumenas *h* græci nominant. Voluit Gal. *i* omnem diariam gigni à cauſa procatarctica: quod non totum, ſed magna ex parte uere dicitur, nam ſi procatarcticam cauſam tm̃ externam intelligamus, quemadmodum ipſe aliquando intelligit, poterit quis obiicere animi perturbationes,à quibus ſæpe diariam * febrem fieri ſcribit: quod ſi has ſub procatarcticis atque externis complecti uelimus,ſicut & ipſe aliquando complexus eſt,adhuc obijciet quis inflammationem glandularũ, *l* quæ neq; externa eſt,neq; procatarctica , & tñ excitat diariam.Quod ſi hanc quoq; cauſam,ſub externa & procatarctica,quia euidens eſt,cõpræhendi aſſeueremus,afferre quis poterit adſtrictionem *m* & obſtructionẽ,à quibus fieri interdum febrem diariam conſtat:Sed cum lateant, nullo modo redigi poſſunt ad euidentes,& idcirco ad procatarcticas, niſi dicas

fieri

fieri illas à cauſa manifeſta recenti,ueluti à frigore,ab ardore ſolis, ita ut ſemper diariam antegrediatur cauſa ꝓcatarctica, externa recens atq; euidens:at neq; hoc perpetuum eſt, cum idem ſcribat,naſci diariam febrem aliqñ ab obſtructione,*a* q̃ ab humoribus ex cibo paulatim & latenter contractis,multis, craſſis,glutinoſis ꝓficiſcitur,quod tñ rarum eſt,plerũq; .n ex eiuſmodi obſtructione,oritur putredo in humoribus,& aliud genus febris,ex quò colligitur diariam febrem non ſemper, ſed maxima ex parte oriri à cauſa ꝓcatarctica,hoc eſt euidente,ſiue externa ſit,quod plerumq; accidit,ſiue ad corpus noſtrum pertineat,ſed quæcumq; illa ſit, ſupereſt ut uideamus quo pacto poſſit cordis ſpiritus calefacere ac diariam afferre, & in quò potiſſimum corpore. Res oẽs quæ calefaciunt , & febrem accendunt (ut declarauimus *b* cum perſecuti ſumus cauſas febris in uniuerſũ)aut calidæ ſunt, aut rediguntur ad calidas,quatenus uel non ſinunt exhalare calidam expirationẽ,uel ſuppeditant ac parant quaſi pabulum calori, ex rebus externis,q̃ extrinſecus incidunt,ſi calidæ ſint ueluti ardor ſolis,tanq̃ res calidæ calefaciunt eas partes noſtri corporis quas attingunt,atq; hæ rurſus ꝓximas , donec incaleſcant ſpiritus cordis & accẽdatur febris diaria:ſi refrigerẽt *c* uel adſtringãt, claudunt foramina cutis,neq; ſinũt calidos uapores exhalare, q̃ retenti,tandem calefaciunt ſpiritus cordis & diariam febrẽ afferunt:q̃ offeruntur,ut eſculenta & poculenta ſi calida fuerint efficiuntur *d* tanq̃ pabulum caloris,ſi multa craſſa glutinoſa,obſtruendo,ſi adſtringentia cogendo retinent calidam expirõnem & calefaciunt ſpiritus in corde ac diariam efficiũt: excitatur ẽt febris ex cibis corruptis , quando in inferiorem uentrẽ fuerint depulſi,intellige corruptos à calore,qui nidorem ædunt & tanq̃ pabulum calorem augent.Abſtinentia uero,idem præſtat,quatenus calor cum non retundatur humore cibi & potionis,acuitur & acrior redditur, potiſſimum in ſpiritibus qui facillime accenduntur. Ex cauſis ad corpus noſtrũ attinentibus, q̃ fluunt, ut labor & animi perturbatio ad motum refertur,qui parando *e* pabulum, calorem auget. Ad motum ſimiliter refertur dolor,ſiquidem dolenti mouentur ſpiritus & accenduntur:animi defectio *f* ob metũ,aliquando diariam febrẽ affert,q̃uis primo corpus refrigeret;ſomnus & uigilia

a Gal.l.8.meth. c. 4. & cap.5.

b Libro antecedenti 3.

c Vidus ibid.

d Vidus ibid.

e Vidus ibid.

f Auic.l.4.f. p. Trac. p. cap. 29.

vigilia, faciunt diariam ob contrariam rõnem, quod ex ſomno contrahantur ſpiritus, & ſanguis, vnde nimis accẽditur calor, in vnum contractus in corde, quaſi aucto pabulo: vigilia quatenus calor deſtituitur humore à quo remittebatur, uim habet calefaciendi, abſumit.n. humorem ac ſiccat. Quæ permanent, ſunt inflammationes glandularum, adſtrictio & obſtructio: appellat Hipp. *a* inflãmationes glandularum, ſiue ad inguina ſint ſiue ad alas, ſiue ad ceruices *tutonas*, in his putreſcit ſanguis, & calidior redditus, calefacit ꝓximas partes, atq; hæ rurſus alias, donec calor impertiatur ſpiritibus cordis: qđ ſi non tm̃ calor, ſed ẽt fuligo putris à glandularum inflãmatione ad cor pertineat, putreſcent in eo humores & non excitabitur amplius *b* diaria, ſed alterum genus febris: adſtrictio verò & obſtructio retinendo calidam expirõnem diariam efficiunt, ſequuntur aũt maxima ex parte (vt ſupra *c* oſtenſum eſt) cauſas externas recentes ac manifeſtas, vt vehementem frigoris, vel caloris appulſum, aquas adſtringentes, ciborum & potionum multitudinẽ, craſſitudinem, calorem. Cauſæ quas enarrauimus, illam diariam febrem efficiunt, q̃ reſidet in ſpiritibus: altera q̃ in ſanguine calefacto & non dum putri verſatur; & q̃ diximus *d* ſynocham nominari, oritur à cauſa interna, à copia *e* videlicet carnis & ſanguinis, multa caro comprimit canales, multitudo ſanguinis eoſdẽ obſtruit, ita vt vtroq; nomine claudantur, neq; ſinant exhalare calidam expirõnem, q̃ retenta, ſanguinem prætérnãm calefacit, & hoc pacto excitat diariam ſynocham, quæ vnica *f* acceſſione continetur cũ inflammatus ſit ſanguis vniuerſus, neq; nouus per certos circuitus inflammetur: manet aũt dum refrigeretur, & ad priſtinam temperationem reuertatur, Quod ſi calidi *g* uapores pariter exhalent ac gignantur, perſeuerat ſimilis à principio vſque ad finem: ſi plures gignantur, quam exhalent, videtur aſſidue augeri, contra ſi plures exhalent quam gignantur, aſſidue minui. Non ſunt aũt opportuni æque omnes homines diariæ *h* febri, ſed alij magis alij minus: neq; item oẽs æqualiter obnoxij ſunt utriq; ſpeciei diariæ, ſed alij magis uni, alii magis alteri: at neq; omnes pariter ab ijſdem cauſis in diariam febrem compelluntur, ſed alii magis ab hac, alii ab illa. In diariam ſynocham incidunt tantũ adoleſcentes bono *i* habitu,

a Hipp. 4. apho. 55. & Gal. 13. meth. cap. 5.

b Galen. p. de diff. febr. c. 5

c In hoc eodẽ cap.

d Supra. in c. antec.

e Gal. 9. meth. c. 3. & cap. 4.

f Galen. 2. de diff. feb. c. 2.

g Gal. ibid. & l. 9. meth. c. p.

h Gal. 8. meth. cap.

i Gal. 9. method. cap. 3. & 4.

bitu,ac multo & calido ſanguine redundantes,non ſenes qui frigidiores ſunt:non pueri à quibus multum eſt quod expirat,quiue multum abſumunt ſanguinis in incremento. Alteri diariæ quæ uerſatur in ſpiritibus,exponuntur primum corpora calida *a* & ſicca,proxime calida & humida , tum calida tantum, dein ſicca tantum,poſthæc quæ media ſunt inter calida & frigida,inter humida& ſicca: in aliis uerò corporibus in quibus naturaliter aliæ qualitates exuperant,non facile accenduntur ſpiritus, aut fit diaria febris. Ab inflammatione *b* ac putredine glandularum accenduntur ſpiritus cordis potiſſimum in corporibus calidis& *c* humidis,in quibus facile ſanguis putreſcit. Ex cruditate febricitãt illi q quæ ſumunt non bene concoqunt,ſed aut acida reddunt,aut etiam uitioſa *d* & cũ nidore:utraque aũt obſtruũt &retinent calidam expirationem,ſed quæ nidorẽ ædunt,præbent ẽt pabulum calori . Poſtremo à cauſis claudentibus,ſiue cogant,ſiue obſtruant parua foramina cutis excitatur diaria febris,maxime in illis hominibus qui multam fuliginem contrahunt.hæc.n. retenta,*e* facile accẽdit ſpiritus in corde:colligitur multa fuligo in corporibus calidis & *f* ſiccis:ſunt aũt hæc nigra,gracilia, hirſuta, cum calore mordaci atq; urina acri:colligunt aũt multam fuliginem,præſertim poſt ortum caniculæ,poſt inediam, *g* uigilias,labores,ſtudia,cibos & potiones acres,ac mali ſucci:quæ oĩa ſi contrario modo ſe habeant, nequit obſtructio uel adſtrictio diariam febrem afferre.

a Gal.8.meth.ca.8.
b Gal.p.l.de differ. feb. cap. 5.
c Gal. 8.meth.c.7.
d Gal.l.8.meth.c.5
e Gal.8.meth.cap.2.
f Gal.8.meth.cap.2.
g Gal. ibid.

De Symptomatibus Diariæ Febris. Cap. III.

EXpoſitis cauſis diariæ febris, proximum eſt ut ad effecta pgamus,hoc eſt ad ſymptomata:nulla aũt uidentur ipsã ſequi cũ ſimplicisſima † ſit & mitisſima,attãmen aliqua neceſſe eſt ſequantur cum morbus ſit & idcirco actiones offendat, actionũ. n. offenſæ ſymptomata ſunt , cum quibus ẽt iunguntur retenta & expulſa præternaturam,&quædã ex his quæ in corpore noſtro ſenſibus percipiuntur mutata:in hac controuerſia ſtatuẽdũ eſt diariam febrem non carere omnino ſymptomatibus,cũ ſit morb., ſed cum ſimplicisma ſit & mitiſſima,illis uacare quæ propriã curationem poſtulant,aut grauia

† Gal.p.ad Glauc. c.2.

† *Gal.2.de criſib.ca.xiii* grauia ſunt qualia† tractantur ab Hipp.,in libris prognoſticorum,neque.n.copulatur diaria febris cũ delirio, cũ neruorum diſtentione,cũ difficultate reſpirationis,cũ frigore externarum partiũ& ardore internarum, cum facie illa quam ex † Hipp.Lucretius his uerbis expresſit. Naſi primoris acumẽ tenue,cauati oculi,caua tempora,frigida pellis , duraque: at neque iungitur etiam cum fætore aut nigritie eorum quæ ex pelluntur.Nullum ergo ex eiuſmodi ſymptomatib. periculoſis diariæ febri ſuperuenit , neque mirum eſt , cum ſpiritus duntaxat in corde conceperint calorem præternaturam atq; hunc lenem,ſolidæ uerò partes,neque calefactæ ſint , neque etiam uehemẽter caleſiant,modo nihil in curatione erretur, neq; praua aliqua qualitate afficiantur, ſicuti ſolent in febribus ab humorũ putredine ortis, in quibus impertitur cordis putris † fuligo.Retinent igitur ſolidæ partes cordis ſuum robur,& uitalem uim impertiunt reliquis partibus, ita ut nõ posſint ualde lædi actiones, neque accedere ſymptomata grauisſima:illa autem leuia quæ ſuperueniunt, partim ab ipſa febre emanant,partim à cauſis : à febre hoc eſt calore aucto in ſpiritibus cordis,augetur pulſus† & reſpiratio,fit .n.potisſimum pulſus maior,celerior,& interdum etiam frequentior, ſed cum lenis ſit eiuſmodi calor,non liquat quæ cõcreta sũt, neque nimis exſiccat humorem,& ideo neque adſtringit, neque reſoluit aluum.Cauſæ quæ adhuc manent,nonnulla ſymptomata afferunt,ueluti glandularum inflammatio , dolorẽ cum pulſu: quæ recedunt ẽt † ſæpe aliquem affectum relinquunt,& cum eo ſymptoma,ut ardor ſolis dolorem atque æſtum capitis,frigus deſtillationem,labor lasſitudinem ,uigilia difficultatem dormiendi,cibus multus craſſus durus,cruditatem.

† *Gal.p.pro-gnoſt.6. 7. &8 Textib. & Lucre.l. 6.qua de peſte.*

† *Gale. p de diff.feb.c.5.*

† *Gal. 2.de Cryſib.c.13*

† *Gal.p.ad Glauc.c.2.*

De differentiis Diariæ Febris. Cap.IV.

PRæter morbum cauſas & ſymptomata , attendere ẽt in diaria febre oportet differentias, quarum aliæ conſtituunt ſpeciẽ,quales ſunt quæ ſumuntur à forma caloris lenis , qui ſi non iungatur cum multis uaporibus, conſtituit eã diariæ ſpeciẽ q̃ reſidet in ſpiritib. calefactis: ſi cũ uaporũ copia copuletur,ſynocham† diariam quæ uerſatur in ſanguine calefacto

† *Gal.9. methodi c. 2.*

facto & non dum putri. Aliæ mutationem quandã afferunt ſpeciei iam conſtitutæ, atq; hæ non ſunt oĩno aduentitiæ, ſed aliquo pacto ſpectant ad formã, ſumuntur *a*.n. vel à ſubiecto corpore, vel à modo quò forma in eo verſatur, vel ab his quæ formam in ipſo conſequuntur, vt à magnitudine, multitudine, loco, motu, tẽpore, vel à cauſis, uel ab effectis. Intueamur quo pacto eiuſmodi differentijs diſtinguantur inter ſe febres diariæ. Diſtinguuntur primũ ſubiecto corpore, cum aliæ fiant in eo qđ multo ſanguine *b* redundat, & boni habitus eſt, uelu ti ſynocha, aliæ in eo quod multam *c* fuliginẽ contrahit, uelu ti ille in quo ob parua foramina cutis clauſa, ſpiritus accenduntur, aliæ in eo quod calidum eſt & humidũ, quemadmodum illæ quæ ſequuntur putredinem, *d* atq; inflãmationem glandularũ. Modo quò forma reſidet in ſubiecto corpore, nõ differunt inter ſe febres diariæ, cum idem in oĩbus ſit neq; .n. hæret calor valde ſpiritus, aut habitum contraxit, ſed facile re mouetur, & eſt ut Græci dicunt *καταςχέσιν e* non *cathexin* Magnitudo eadem uidetur in eſſe oĩbus diarijs, cum oẽs leni calore continentur: differunt tamen quod multo plus caloris ſentitur in ſynocha, quam in aliis: at cum ſimplicisſimæ *f* ſint, non diſtant inter ſe multitudine ſuperuenientium ſymptomatum, niſi ſi q̃ ſequantur cauſas aliquas, hæc.n.tm̃ in illis apparent quæ ab eiuſmodi cauſis oriuntur, paulo aũt *g* ſupra à nobis expoſita ſunt: loco non diſtinguuntur diariæ febres quemadmodum illæ q̃ uerſantur in humoribus putribus uarias partes corporis occupantibus: Sed accenduntur ſpiritus in corde, aut in eodem incaleſcit ſanguis, ita ut locus idem ſit ſemp̃ Quod ſpectat ad motum, oẽs *h* diariæ uno circuitu, atq; una accesſione continentur, oẽs item celeriter mouentur: ꝓprie tamen ſynochæ aliquæ *i* à principio ad finem manent ſimiles aliquæ ſemper augentur, aliquæ ſemper minuuntur: tẽpore diſtinguuntur diariæ, quod quãuis pleræq; unum † tm̃ diem maneant, aliquæ tamen ſunt plurium dierum, uelut illæ quæ fiunt ex inflãmatione glandularum, aut ex foraminibus adſtrictis uel obſtructis. Cauſæ uerò differentias afferunt quatenus uel adhuc manent, uel iam receſſerunt: manent in his q̃ fiunt ab inflãmatione glandularum, ab adſtrictione uel obſtructione. Quæ receſſerunt, aut nullum reliquerunt affectum præ-

ter

a Sup. libro antec. c.5.
b Gal.9. meth. cap.3.
c Gal. 8. methò. c.2. & cap. 7.
d Gal.8. methodi c.7.
e Gal.8. meth.. c. 9. & cap. p. eiuſdem lib.
f Galen. p. ad Glauc. c.2.
g Sup. in cap. antec.
h Gal.9. meth. c.p. & l. x. meth. c.2.
i Gal.9. meth. c.3. & l. 2. de diff. febr. c.2.
† Gal. x. l. de meth. med. cap. 2.

ter febrem, quemadmodum plerumq; animi perturbationes, aut reliquerunt aliquem, veluti ſolis ardor capitis æſtum, frigus deſtillationem, vigilia difficultatem *a* dormiendi, labor laſsitudinem, cibus cruditatem. Effectis deniq; hoc eſt ſymptomatibus diſtinguuntur diariæ, quod aliquibus accedant leuia illa ſymptomata duntaxat quæ ſequuntur morbum, ali quibus illa et quæ afferuntur à cauſa, vt à labore, vigilia, cibo, æſtu, frigore, inflammatione. Porrò cauſæ à quibus propoſitæ differentiæ oriuntur, eædem ſunt atq; illæ quæ febrem diariam afferunt, tantum aſſumunt ſimilem differentiam, ſiue ſimilitudo implicita ſit & abdita, ſiue aperta & expedita, quemadmodum declarauimus *b* cum cauſas differentiarum febris in vniuerſum in ſuperiori libro perſequuti ſumus.

a Gal. p. ad Glauc. c. 2.

b Supra l. antec. c. 5.

De Signis Diariæ Febris. Cap. V.

QVæ abſolutæ intelligenda erant de diaria febre, iam expoſita ſunt: proximum eſt ut ad ea pergamus quæ cognoſcere in homine oportet, ſiue præſentia ſint, ueluti morbus, cauſæ quæ adhuc remanent, ac ſymptomata: ſiue præterita, ut cauſæ antegreſſæ: ſiue futura, ut euentus vnà cum tempore ac uia. Ordiemur à præſentibus ex quibus ſymptomata quæcumque illa ſunt ſeu morbum ſequantur, ut reſpiratio, & pulſus præternaturam: ſeu cauſam, ut ardor capitis, diſtillatio, difficultas dormiendi, laſsitudo, ſub ſenſum cadunt, neque egent ſignis à quibus indicentur, agemus itaq; tantum de re cognitione morbi & cauſarum. Morbus, hoc eſt diaria febris, ſtatim internoſci debet & diſtingui ab alijs febribus, plurimum enim hoc intereſt, partim ad ægrotantis moleſtiam pellendam, partim ad periculum propulſandum: duo autem moleſtiam afferunt laboranti, unum eſt, quod animi pendet, metuitque ne morbus ingraueſcat: alterum eſt curatio, nam vbi medicus incertus eſt quæ febris ſit, imperat *c* inediam, interdicit refrigerantibus: ceſſat vtraq; moleſtiam, cum intelligens eſſe diariam, oſtẽdit laboranti morbum eſſe leuisſimũ & vnius diei, non vtitur inedia, non ꝓhibet refrigerantia. Periculum quod imminet, ſimiliter duplex eſt, vnum, ne ſi diaria ſit, & non internoſcatur,

c Gal 8. meth. cap. 2.

homo

homo qui alioquin calidus,ſiccus ac biliosus eſt,cõpellatur *a* in hæcticam: alterũ ne ſi febris quæ in putribus humoribus verſatur exiſtimetur diaria, ꝑmittatur homo viuere quemadmodum maxime iuuat,&ex leui,malum fiat grauisſimũ.Expedit igitur primo die intelligere quæ febris ſit,& num diaria,ꝙ non ita *b* difficile eſt vt nõnulli exiſtimarunt,qui diariam febrem facile curari, difficulter cognoſci voluerunt, cũ posſit partim ſenſu,partim mente,clarisſime depræhẽdi;ſentitur ab ægrotante,cũ ſit inæqualis immoderatio caloris, ſentitur & à medico:ꝓxime aũt cadit ſub ſenſum tactus calor quò diaria continetur,nam licet verſetur in corde,quod neq; attingi põt neq; tractari,impertitur tñ ac funditur in vniuerſo corpore, & idcirco in partibus externis,in quibus põt tactu ꝑcipi eius qualitas quantitas,tempus,ac motus:ſi quis.n.antea cognouerit cuiuſmodi eſſe hæc debeant in diaria,ſtatim atq; hominẽ tanget,ſentiet diaria laborare.Eſt aũt(vt in ſuperioribus oſtẽſum eſt)eius calor qualitate lenis,& ſimilis nãli,non acris, ut in alijs febribus:ædit præterea vapores *c* ſuaues,non mordentes,quemadmodum in illis: quantitate verò multo copioſior eſt quam nãliter eſſe ſoleat,quippe qui officiat uitæ muneribus: refert aũt illum quem irati,ebrij,aut exercitati præſeferunt.Tempus quo manet *d* eſt,24.horarum,plerũq; non porrigitur vltra vnũ diem,neq;.n.manet plures,niſi aut quid erretur,aut adſit inflãmatio glandularum,obſtructio,& adſtrictio,à quib⁹ cauſis retinetur,alioquin ita primo die finitur,vt nullum eius veſtigium relinquatur:mouetur ẽt æqualiter,ſtatimq; ſe oſtendit atq; augetur,neq; intus includitur,ſed emergit,quæ omnia ſi quis diligenter aĩaduertat,tactu depræhendet,& unà diariam quæ in eiuſmodi calore conſiſtit.At mente ẽt conijci diaria febris põt ex cauſis,vnà cum habilitàte corporis ægrotantis,ex his quæ ꝓſunt aut obſunt, ex effectis. Quod ſpectat ad cauſas,commune exiſtimatur cuiuslibet diariæ oriri ex externa aliqua recenti ac manifeſta,quod ut paulo *e* ſupra monſtrauimus cum cauſas perſequeremur, non oĩno,ſed maxima ex parte verum eſt;Oritur.n.plerunq; *f* ab æſtu, frigore,appulſu adſtringentium,cibo,potione,labore, dolore,perturbatione animi,inflammatione glandularum.Illam verò quæ proficiſcitur à foraminibus clauſis, plerumq;

a Gal.9. meth. c.p.

b Gal.8. meth. c.3.

c Galen.2.de criſib.c.3.

d Gal.x. meth.c.2

e In hoc lib. cap. 2.

f Galen.2.de criſib.c.13. & p. ad Glauc.c.2.

ante-

antegreditur aliqua eiuſmodi cauſa recens ac manifeſta: raro .n. ſine hac fit obſtructio paulatī, à quā oriatur diaria febris. incipere igitur ex cauſa recenti & manifeſta, ferè commune eſt cuiuslibet diariæ, nontū ita ꝓprium ut non posſit aliis quoque febribus accidere: illæ. n. quæ reſident in humoribus putribus, aliquando ab eiuſmodi cauſa incipiunt. Fit etiam cō iectura diariæ febris, ex habilitate corporis aegrotātis, ꝙ ubi tale eſt, ut facile in diariam incidat, uerilimile eſt cum febricitat in eam incidiſſe: maxime aūt huic febri expoſita eſſe *a* monſtrauimus corpora calida & ſicca, deinde illa in quibus calor & *b* ſiccitas excedit, quædam aūt temperatio corporis magis obnoxia eſt uni ſpeciei quā alteri, & ab his cauſis magis quam ab illis in diariam compellitur, ut in ſequentib. appareb t. Iuuantium & lædentium hæc ratio eſt, quod præter ea quæ proſunt aut obſunt communiter omnibus febricitantibus, propriè diaria febre laborantibus, primo die prodeſt *c* uſus balnei, neque inde ſequitur horror, prodeſt & cibus & potio, ſed obeſt abſtinentia quò ſigno utimur tātum poſt. xxiv. horas cum calor iam echalau t, confirmat *d*. n. præteritam accesſionē fuiſſe diariā, ſicuti utilitas quæ citra noxā ex purgatione ſequitur, confirmat catharct cum *e* fuiſſe recte datū. Poſtremò effecta, hoc eſt ſymptomata magnā fidē faciunt diariæ febris, abſunt n. grauia illa quæ commemorantur *f* ab Hippocrate *g* in libris prognoſt. eorum: quæ uerò ſupueniūt diariæ, leuia admodū ſunt, niſi causā ſequuntur; ſequuntur aūt febrē ex actionib. primo reſpiratio *h* aucta, monſtrat. n hæc qualis ſit calor cordis, cuius cauſa fuit à natura *i* inſtituta. Aucto igitur calore fit hæc, maior, celerior, & frequentior, ut maiorē habeat ꝓſpiratum: uerum ut calor in diaria febre parum accenditur, ita ēt parum augetur reſpiratio, qđ cōtra accid t febribus ex humorū putredine ortis, in quibus & ualde accenditur calor, & idcirco ualde ēt augetur reſpiratio: idem uſuuenit † in pulſu, qui ob eandem cauſam ſimiliter in diaria redditur maior, celerior * & frequentior, niſi quid obſtet, ut uiriū imbecill tas, aut cauſa aliqua ipſius febris, ſed quia in aliis quoque febribus augetur pulſus, diſtinguemus hanc ab illis, qđ ut calor leuiter, ita & pulſus leuiter ī ea augeatur, ſed animaduertimꝰ ēt in pulſu mollitudinē arteriæ,

a In hoc lib. cap. 1.
b Gal 8. meth. c. 7.
c Gal. 8. meth. c. 2. p. ad Glauc. c. 2.
d Gal. 9. meth. c. p.
e Primo l. aph. 2. 23. et 25. Tex.
f Gal. l. 2. de crisib c. 1 1.
g Hipp. l. 3. prognoſt. Tex. 8.
h Supra. l. antec. c. 4.
i Gal. l. de uſu pul. c. 2.
† Gal. 2. l. criſium c. 13.
** Supra. l. anteced. c. 4. et Gal. 3. de præſag. ex pulſib. c. 2. & cap. 7.*

teriæ, perquam diaria diſcernitur ab hæctica; animaduertimus & ſimilem æqualitatem *a* atq; ordinem conſtantem, quæ non ita apparent in febribus ab humorum putredine ortis: maxime aũt eſt propriũ febris diariæ, quod arteria celerius dilatatur *b* quam contrahatur, ſiquidẽ magis opus eſt refrigerare calorem auctũ, quod fit cum arteria dilatatur, quam expellere fuliginẽ, quod accidit cum contrahitur; neq;.n. multa eſt in diaria febre, veluti in illa quæ verſatur in humorib' putribus: præterea cum duplex *c* in pulſu attendatur quies, vna interna poſt contractionem, altera externa poſt dilatationem, breuioris tẽporis eſt interna quies q̃ ſequitur dilatatio, q̃ externa q̃ ſequitur contractio: ita vt magis frequens ſit pulſus ob internam quietem, quã ob externam, quod (vt iam dictum eſt) diaria febris magis poſtulet dilatationem, quàm contractionem: id contrario *d* modo accidit illi quæ verſatur in humoribus putribus, cum magis poſtulet vt expellatur fuligo, quam vt temperetur exceſſus caloris: reuertitur ẽt pulſus in diaria febre poſt finem acceſſionis ad naturam ſuam, neq; vllum *e* mutationis veſtigium retinet, quod non euenit aliis febribus, in quibus ubi ſoluta eſt præcedens acceſsio, ẽt ſi multum ſequens diſtet, quemadmodum in tertianis, & in quartanis, non propterea reuertitur ad naturam ſuã, neq; ſequitur omnino integritas: quæ omnia ſi quis in pulſu diligenter obſeruet, facile diiudicauit inter diarias, & alias febres. Ad actiones læſas *f* refertur horror, qui non incidit initio diariæ, niſi ex æſtu aut frigore oriatur, ſed illarum duntaxat febrium quæ ſequuntur humorum putredinẽ. Sed relictis actionibus pergamus ad expulſa quæ maxime ſequuntur ſm̃ naturam: certum aũt indicium videtur ſumi ab vrina, cum *g* emanet ex venis atq; ex arteriis, ubi continentur humores, qui ſi putreſcant, neceſſe eſt vrina mutetur & aliquam putredinis notã præſeferat, ſi ſecundum naturam ſeruentur, ipſa quoque vrina ſeruabit naturalem habitum & colorem, & quæ in ea ſubſident, ſecundum naturam ſe oſtendent: accidit hoc diariis ſolis atq; omnibus, niſi obſtet obſtructio, adſtrictio, vel alius affectus à cauſis, vt ab animi perturbationibus relictus: exit etiam in diaria cum calor recedit, ſudor aut *h* uapor lenis, cum quò ceſſat & febris & ſiquid adeſt ſymptoma: in aliis aũt febribus quod ex cute exit acre eſt, & interdum remanent aliqua ſymptomata,

a Gal. 2. l. de criſibus. c. xiij.
b Galen. 3. de præſag. pulſuum. c. 7.
c Galen. p. de diff. pulſ. c. 8
d Galen. 3. de præſagit. pul. c. 7.
e Gal. 2. l. de criſib. c. xiij
f Gale. p. l. de diff. feb. c. 7.
g Gale. 2. de criſib. c. 13.
h Galen. p. ad Glauc. c. 2.

ptomata, licet leniantur. Ex qualitatibus corporis, diariam fe-
a Gal. 2. l. de brem nulla ſequitur inſignis, *a* quare vbi ſuperueniat mutatio
criſib. c. 13. coloris, gracilitas, frigus extremarum partium, aut aliud ſimile,
ratum habendum eſt eam febrem non eſſe diaria: hæc quæ ha
ctenus propoſita ſunt magis proprie monſtrant ſpeciem illam
diariæ febris quæ verſatur in ſpiritibus. Altera quæ reſidet in
ſanguine calefacto, & non dum putri, depræhenditur partim
b Gale. 2. de ſenſu, ex ipſo calore, qui quamuis *b* lenis ſit, eſt tamen longe
diff. feb. c. 9. copioſior, & longe plures vapores ædit: partim diiudicatur
& 9. meth. mente, ducuntur. n. ſigna à cauſa, vt à multitudine ſanguine *c*
ca. 4. in adoleſcente boni habitus, tum à iuuantibus & lædentibus,
c Gal. 9. me- quod proſit ſanguinis miſſio & inedia, obſit balneum ac cib⁹:
tho. c. 3. poſtremo ab effectis vt à reſpiratione aucta, à pulſu item aucto
d Gale. 9. me ac pleno, ab vrina *d* rubra, craſſa, à rubore totius corporis. Dif
th. c. 4. ferentiæ diariæ febris omnes ſub ſenſum cadunt vndecunq; ſu
e Libro ante mantur, non ſecus atq; illæ quæ ſequuntur febrem in vniuer
cedenti c. 6. ſum, vt *e* ſupra oſtendimus, cum earum iudicia enarraremus.

De ſignis cauſarum diariæ. Cap. VI.

CAuſæ febris diariæ plerunq; prætereunt, quemadmodũ
in ſuperioribus oſtenſum eſt, interdum tamen remanẽt:
f Gal. 8. me- expedit vtraſq; intelligere, & præſentes *f* quidem vt tollan-
th. c. 2. et 4. tur, nec diariam febrem diutius retineant, præteritas verò *g*
g Gal. 4. me- vt indicent non tantum febrem quam fecerunt, ſed ſi quem
tho. c. 3. alium affectum cui ſuccurrendum ſit, præter ipſam reliquerint
in corpore ægrotantis. loquemur primo de cognoſcendis cau
h Gal. l. x. me ſis præſentibus atque adhuc manentibus, cuiuſmodi ſunt *h*
th. c. 2. cruditas, inflammatio glandularum, adſtrictio uel obſtru-
ctio, quorum omnium commune eſt diariam febrem plures
dies trahere, proprie autem cruditas ad obſtructionem refer
tur, obſtruit enim ſiue acida ſit, ſiue nidorem præſeferat,
i Gale. 8. me- *i* quamuis hæc non tantum obſtructionis nomine, ſed etiam
th. c. 5. ob calidas exhalationes quas reddit, diariam febrem accendat:
vtraq; autem cruditas, vel ex ſolo ruptu percipitur, qui aut aci-
dus eſt, aut nidorem repræſentat, ſed cum referãtur ad obſtru
ctionem, non eſt quod in illis dignoſcendis diutius inſiſtamus.
Inflãmatio glandularum ſub ſenſum cadit, ſed multo artificio-
ſius &

ſius& cum maiori admiratione oĩum conijcitur ex ſignis, plu rimũq; habet auctoritatis apud ægrotantem,qui magis *a* illi ob ſequitur,quen magis admiratur:Ergo ſi ſubſit inflammatio glã dularum,colligetur primo ex cauſa, ſiue ex occaſione ob quã excitata eſt,hæc autem ulcus eſt in ore cum inflammãtur glã dulæ ceruicis, in brachiis,cum illæ quæ *b* ſub alis,in cruribus, uel partibus genitalibus cum illæ quæ ad inguina, ſunt.n. eiuſ modi ulcera occaſio inflãmationis, præſertim in homine calido & humido,ſiquidem ſanguis confluens ad ulceratas partes per uenas & arterias glandularum,aliqua ex parte in ipſis retinetur. Accedunt iuuantia, & lædentia ,quæ ſimiliter demonſtrãt glãndularũ inflãmationẽ: ꝓſunt.n. *c* quæcũq; relaxandi uim habent,obſunt quæ adſtringendi: quãquã non adhibẽtur niſi prius nota ſit inflãmatio, ita ut nõ multum ualeãt hæc ſigna. Lõge certiora ſunt q̃ ab effectis ſumuntur, ſiquidẽ pulſus *d* ualde plenus eſt,uelox frequens&æqualis,raròq; in uno atq. codẽ ictu inæqualitatẽ præſefert: urina alba&aquoſa eſt,ꝙ ca lidus humor q. cum ea miſceri ſolet,totus *e* rapiatur à loco in flãmato,ob quã cauſã phreneticorum *f* quoq; urina alba eſt ; &quibus ingenti inflãmatione uiſcera premuntur extremæ par tes *g* inalgeſcunt; exit ẽt aliq̃d ſudoris q. ex altiorib. partibus poſt uigorem fertur ad cutem: rubet prætereа uniuerſum cor pus& præſertim facies: priusq̃ igitur glandularum inflãmatio ſenſu percipiatur,ex propoſitis indiciis colligi commode põt. Adſtrictio foraminum cutis q̃ diariam febrẽ *h* excitat præſertĩ in corporib. multam fuliginem contrahentibus, conijcitur primo ex cauſis unà cum habilitate corporis, facile autẽ coguntur his quib. laxa *i* ſunt,admittunt.n.ſic uim cogentium cauſarum,q̃ non facile ꝑmeat ubi anguſta ſunt : ob eandem cauſam aqua K calida facilius refrigeratur,q̃ ea quæ gelida eſt, quare foramina quoq; cutis ubi noſtra corpora priuſquã calefacta ſint patent,& multo facilius coguntur,q̃ quæ alioquin adſtricta ſunt. Cauſæ cogendi uim habentes partim refrigerant, ut appulſus aeris frigidi,aut uſus aquæ frigidæ:partim adſtringunt,ueluti balneum aquæ habentis *l* uim alluminis: demonſtrant propoſitæ cauſæ adſtrictionem quã indicãt ẽt& ea quæ proſunt,ut relaxãtia *n* calida&humida,&ea quæ obsũ,ut cogẽtia,ſiue frigida ſint,ſiue ẽt adſtrĩgãt:ex effectis uerò pulſus ue

a Hipp.p.pro gnoſt.ab initio.

b Gal.2.diff. febr.c.xi.et 13.met.c.5

c Gal.13.me th.ca. 5.

d gal.2. l. de criſi.c.13.

e gal.7.aph. com.p.

f Hipp.et ga. 4.aph. 72.

g gal.7. aph. com.p.

h gal. 8. me th.ca.2.

i gal. 3. de Tuen.ual.c. x.

k gal.4.6.e pid. com.x.

l gal.8.meth. c. 2.

n gal. 5.ſim pl.c.xi.

a galen. p. ad g'auc.c. 2. locior eſt, ſed minor cum à retenta fuligine debilitetur aliquo pacto facultas uitalis:*a* urina alba & tenuis eſt, quod non miſceatur āplius cū humorib. calidis à quib. infici ſolebat: nihil prætereа exit ſudoris, cutis dura eſt, calor tangentis ſtatim mitis apparet, ſed paulo poſt acrior ſentitur, qđ talem efficiat retenta fuligo. Obſtructio foraminum cutis diariam affert, id quod facit & obſtructio internorū canalium ubi parua *b* ſit, nam ubi magna, putredinem excitat, & alterum genus *c* febris. Intelligitur obſtructio primum ex cauſis unà cū habilitate corporis, parua foramina & anguſti canales etiam à leui cauſa obſtruuntur. Obſtruuntur foramina à ſordib. retentis, ſed interni canales à multis craſſis & glutinoſis *d* ſuccis qui ex ſimilibus cibis ſunt contracti. Iuuant detergentia, extenuantia, incidentia, extrahentia, nocent contraria; ex effectis pulſus eſt frequens ac paruus, adeſt, quidā ſenſus grauitatis, urina colorata eſt, nullus exit ſudor, calor minus lenis ſentitur quam ſoleat in diaria.

b gal.8.met. c 4.

c gal.9.met. c. 4.

d gal.l.9.met. cap.4.

e gal.p.prog. com. 8.

Illæ uerò cauſæ q̄ ṗterierunt, q̄uis poſſint ab ægrotante *e* & familiarib. referri, utilius tñ coniiciuntur, non q̄dē ex aliis cauſis à quib. ortæ ſunt, q̄a multo magis latent: non ex iuuantibus, aut lædentibus, nihil.n.iuuare aut lædere pōt id qđ ṗteriit, ſed ex ſolis *f* effectis, quæ ab ipſis ſunt relicta: ſi quando autē ſumimus, indiciis ſumptis ab his quæ proſunt aut obſunt, id facimus ut mōſtrent affectum corporis, quē cauſæ reliquerunt, ex quò cognito proximæ indicantur cauſæ antegreſſæ: referuntur autem omnes, uel ad animum, ut meror, metus, gaudium, ſpes, ira: uel ad corpus, ut sōnus, uigilia, labor, inedia, ſitis, inanitas, animi defectio æbrietas, ſatietas, æſtus, frigus: percurramus effecta uniuſcuiuſq; cauſæ ſeparatim. Perturbationes animi, magna ex parte receſſerunt cū iā adeſt diaria. Quod ſi adhuc remanent, debent tanq̄ res ṗſentes colligi ex *g* effectis, & potiſſimum ex *h* pulſu q uario modo mouetur, ṗut uarie in illis calidū īnatū cōtrahitur, effunditur, aut feruet: ſed interdū q̄ receſſerūt animi ṗturbationes aliq̄ relinquunt in pulſu mutationē, *i* ex quà coniici poſſūt: qđ ubi nō accidat intueri occulos oportet ægrotātis, ṗſeferūt.n.lætitiā, merorē, irā, atq; eā animi commotiones q̄ diariā febrem effecit: urina his qui læti ſunt, ſecūdū nām redditur, mæſtis uerò acris & colorata, in quibus calor potius *n* ſentitur acris q̄ multus, contra iratis multus potius

f gal.2.de criſib.c. 13.

g gal.l.2.de criſib.c. 13.

h gale. p. ad glauc. c.2.

i gal. ibidem. & p.progn. com. 8,

n gale.p.ad glauc. c. 2.

tius quam acris. Vbi ſomnus diariam excitauerit, pulſus plenior apparet & validior, cutis ſentitur tactu mollior, & ueluti elixa, quæ detruduntur cocta ſunt: contra ſi vigilia cauſa fuerit diariæ quod magis accidit, pulſus paruus eſt, vrina † cruda, oculi concaui, palpebræ vix aperiuntur, cutis d ra tangitur, & veluti aſſa. Labor coniicitur primo ex iuuantibus, proſunt. n. quies, cibus & potio, cum ſint ex hauſtæ vires, obſunt exercitatio & inedia, ex effetis principio pulſus magnus eſt, ſed ſi labor diu perſeueret minuitur, urina redditur calida & ruffa, cutis principio madet, ſed proceſſu temporis † fit ſquallida. Inedia ſi diariam febrem accenderit prodeſt cibus, pulſus ſentitur paruus ac debilis, vrina exit colorata, cum vis caloris non remittatur amplius ab humore cibi, cutis tangitur ſquallida. Ab iiſdem effectis indicatur ſitis & inanitas, a quibus inedia, itaut illa apparent, non abſolute hanc aut illam cauſam, ſed aliquam ex ipſis antegreſſam eſſe dicendum eſt: proprie autem ſi antegreſſa ſit ſitis, prodeſt potio, ſi inanitas, tam cibus quam potio. Quod ſi ex animi defectione orta ſit diaria, prodeſt quouis modo reficiantur vires, languet nō ſolum pulſus, ſed quæuis alia actio, oculi perturbati ſunt, facies pallida. Satietas & cibi copia ſi diariam excitauerit, iuuat inædia, nocet cibus, pulſus magnus eſt & validus, vrina non cruda, non nimis colorata, cutis tangitur mollior & humidior. Si fuerit æbrietas prodeſt aquæ potio, pulſus magnus ac vehemens eſt, vrina multa, uapor ex cute exhalat quæ mollior percipitur. Aeſtus vbi cā diariæ fuerit, prodeſt † balneum aquæ dulci, nocet potio vini, augetur pulſus & reſpiratio, ſentitur totum corpus, ſed potiſsimum caput calidius, ſitis magnitudo non reſpondet magnitudini caloris, uenæ in oculis & facie diſtenduntur, ſequitur deſtillatio ex cerebro. Poſtremo ſi diariam febrem attulerit frigus, nocet balneū, prodeſt vini potio, pulſus durior fit & magis ſubſidet quam attollatur, vrina alba eſt, non colorata: hoc pacto igitur dignoſcuntur cauſæ quæ præterierunt.

† *Gale. ibid. et l. 2. de criſib. c. 13.*

† *Gal. 2. l. de criſib. c. 13.*

† *Gal. l. 8. meth. c. 18.*

De prognoſtico diariæ febris. *Cap. VII.*

FVtura ſuperſunt quæ in homine qui diaria laborat præcognoſcenda ſunt, euentus videlicet, tempus, & via; præſagi-

a Gale. l. de conſt. art. c. 18.
b Gal. 2. criſium. c. 13.
c Gal. l. x. meth. c. 2.

tur euentus ex cauſis, quæ ſunt natura *a* & morbus: differentiæ verò temporis & viæ ex ſimili differētia addita cauſis. Expectabimus in febre diaria euentum ſalubrem, cum mitisſima *b* ſit & homo 24. horis *c* perueniat ad integritatem, reuertiq; posſit ad munera conſueta: Quod perpetuum eſt niſi quid erratum fuerit, aut niſi alius affectus præternamē acceſſerit. Incidit error culpa medici, ægrotantis, miniſtrorum, aut rei alicuius fortuitæ, à quocumq; aūt proficiſcatur, in eo ferè conſiſtit, quod aut corpus importune refrigeretur, aut adhibeatur inedia non conueniens. Refrigeratur corpus ab aere circumfuſo, à frigidis medicamentis quæ inunguntur: aliena aūt ſunt refrigerantia externa prius quam expirent calidi vapores, nam retenti, tanquā calor ambientis vim habent putrefaciendi, quò fit vt diaria in eā vertatur quæ reſidet in humoribus putribus præſertim vbi ſit obſtructio, vel adſtrictio, & ita non ſequatur ſalus eodem die. Inedia verò vbi corpus calidus ſit, ſiccum & bilioſum, æſtiuo tempore ſub cœli conſtitutione ſimili, efficit † vt diaria febris conuertatur in hæcticam, præſertim ſi ex æſtu, labore, animi perturbatione, vigilia orta ſit, calor. n. quò continetur ob ſiccitatem quam affert inedia, redditur acrior, ita vt à ſolidis partib⁹ concipiatur; euenit interdum vt in corpore quod diaria præhenditur, ſit alius affectus præternaturam, ob quem ſi nihil ēt erratum fuit, diaria vertitur in alteram febrem: id quod maxime accidit, vbi interni canales vel adſtricti ſunt, vel obſtructi: calor. n. qui in ſpiritibus accenſus eſt, retentus, putrefacit humores, atq; hoc pacto ex diaria fit alterum genus febris. Euētus quem expectare oportet, cum diaria degenerauerit, vel in hæcticam, uel in eam quæ verſatur in humoribus putridis, tunc exponetur cum eas perſequemur; nunc ſatis ſit intellexiſſe diariam eodem die finiri, niſi in alteram febrem degeneret, vel ob errorem, uel ob alium affectum præternaturam; hoc vbi accidat diiudicandum eſt. Quod ſi iam degenerauerit, declaratur ab indiciis illius febris in quam verſa eſt: interea dum degenerat, *d* mixta indicia præſefert, partim diariæ, partim alterius in quam uertitur; ſed antequam mixta hæc ſigna euidenter ſe oſtendant, prouidere oportet eiuſmodi conuerſionē, quod ſi poſt 24. horas, diaria non peruenerit ad integritatem ſed cum *e* cæperit remitti adhuc moleſtia perſeueret, & non facile to-

† Gal. 8. meth. c. 2.
d Gal. 9. metho. c. p.
e Gal. p. l. de diſſ. febr. c. 7

le to-

le toleretur, monſtratur conuertendam eſſe diariam in alteram febrem. Conuertitur interdum in Synocham ſine putredine: quod prædices, ubi perſeuerare alterã diariam uideas in adoleſcente qui boni habitus *a* ſit, & multo ſanguine redundet. Sed ſæpe degenerat in eam quæ reſidet in ſanguine, uel in alio humore putri. Colliges hoc ex cauſis, ut ex adſtrictione uel obſtructione; quò ſpectat error, quem incidere diximus cum importune *b* refrigeratur febricitans, & prohibetur perſpiratus. Accedunt iuuantia & lædentia: iuuant enim quæ relaxandi uim habent; nocent quæ adſtringunt. Accedunt deniq; effecta, ut inæqualitas pulſus, grauitas corporis, dolor capitis, urina mutata. Eadem ratione præſagitur conuerſio diariæ in hæcticam, ex cauſis uidelicet à quibus orta eſt; ut ex æſtu, labore, animi perturbatione in corpore *c* calido & ſicco, ac bilioſo, ubi imperetur inædia; tum ex iuuantibus & nocentibus; iuuant.n. refrigerantia & madefacientia, nocent contraria: poſtremo ex effectis, ut ex calore aucto poſt cibum, ex ſquallore cutis. Quod attinet ad differentias euentus, tempus, eſt *d* unius diei, unde nomen traxit diaria febris; quod ſi ulterius perſeueret, id proficiſcitur à cauſis, à quibus fouetur; ut ab inflammatione glandularum, ab adſtrictione, uel obſtructione, ex quibus id colligi poteſt; cauſæ enim diuturnitas monſtrat diuturnitatem eſſe ctus. Quod ſi diaria in alteram febrem degeneret, differentia tẽporis non pertinet amplius ad ipſam, ſed uel ad hæcticam, uel ad eam quæ proficiſcitur ab humorum putredine, de quò agemus cum peruenerimus ad eas. Via euentus ſi degenerauerit in alteram, ſimiliter ad alteram pertinet: ſi adhuc ſit diaria, in eo conſiſtit ut calor præter naturam partim refrigeretur ab externis, partim exeuntibus calidis uaporibus expiret: ſoluitur autẽ ſine *e* ulla perturbatione, ita ut eius ſolutio à Medicis non appelletur criſis, niſi nomine abutantur.

a Gal. 9. meth. 3. & 4.

b Gal. 8. meth. c. 4.

c Gal. x. meth. c. 6.

d Gal. 9. meth. c, p. & l. x met. c. 2.

e Gal. 2 .l. criſium. c. 11.

De Curatione Diariæ febris in uniuerſum. Cap. VIII.

EXpoſitis h's quæ ad cognitionem pertinebant, ſequitur curatio, quæ ſuperuacanea uidetur, cum diaria febris per ſe eodem die ſine ullo remedio finiatur: traditur tamẽ eius curatio à ueteribus *f* medicis, & quoniã perſeuerat interdũ plures

f Gal. 8. meth. plurib. locis & pri. ad Gl. & Au. l. 4. fen. p. Tr. p. pluri b. lo.

dies,&quoniam periculum eſt(ut in ſuperioribus oſtenſum fu it) ne ſiquid erretur,degeneret aut in hæcticam,aut in illã quæ conſiſtit in putribus ſuccis; quamobrem non negligenda eſt, ſed inuenienda ſunt opera & inſtrumenta per quæ curari poſ ſit.Ex tribus autem præternatura quæ ſupra enarrauimus, ſym ptomata,cum leuiſſima *a* ſint,nihil proprium poſtulant,ſed tol luntur ablato *b* morbo: cauſa ſi adhuc manet,contrario opere ſubmouenda *c* eſt,ne febrem ulterius faciat:ſi iam receſsit,ni hil deſiderat: tantum ubi aliquem reliquerit affectum prœter-naturam in corpore ægrotantis præter febrem,ad ipſum ſpecta re oportet.morbus qui reſtat ex rebus præternaturam, contra rio *d* opere curatur.Qua ratione autem ſuccurrẽdum ſit& cau ſæ præſenti,& affectui quem reliquit ante greſſa, exponemus ubi enarrauerimus curationem morbi. Eſt igitur morbus fe-bris,& idcirco calor præternaturam,qui contrario opere æget: refrigerare enim oportet ſpiritus qui accenſi ſunt: at conuenit etiam madefacere (quemadmodum ſupra *e* in uniuerſum mon ſtrauimus) ut ſiccitas cum adeſt auferatur,cum imminet,prõ-pulſetur:his ergò duobus operibus continetur curatio morbi. Id uerò quod præcipiunt medici,ut utamur relaxantibus *f*,nõ eſt tertium quoddam , ſed ſpectat ad refrigerandum : expirat enim relaxata cute,calida exhalatio, atque eo pacto refrigera-tur corpus:maxime aũt neceſſaria eſt relaxatio cutis,dum ma-xime expirat exhalatio calida,ueluti poſt uigorem , præſertim in illis febribus quæ ex foraminibus clauſis oriuntur : quod ſi tunc refrigerantibus extrinſecus impoſitis cutis reddatur den-ſa,periculum eſt ne calida exhalatio retenta *g* putredinem ex-citet: quare ſolummodo utendum eſt externis refrigerantib., cum corpus febricitantis naturaliter calidum& ſiccum eſt, pe riculumq; inſtat ne in haecticam compellatur. Sed ſiue exter-na,ſiue interna remedia ad refrigerandum adhibeantur , nõ eſt in ipſis diutius in ſiſtendum:ſiquidem ſpiritus ut perfacile ac cendũtur, ita ẽt perfacile refrigerantur: reſtituendi autẽ ſunt ad *o* priſtinam temperationem, quam cognoſcere oportet, ne plus iuxto refrigerentur:ſed reſpicere ſimul etiam ad cõſuetu dinẽ,&aerem conuenit:conſuetudo *p* .n.ſimilibus conſeruan-da eſt:aer ſi frigidus ſit,uim habet remedii,&ideo monſtrat mi nus opus eſſe refrigerantibus:ſi calidus,cum tanquã cauſa mor bum

a Gal. 2 criſium.c. 13.
b Gal.l.12. meth.c.1.
c Gal.4.meth.cap. 3.
d Gal.8.meth.c.3.
e Libro anteced.c.7.
f Gal.8. meth.ca. 2. & 3.& l.x.meth. cap. x.
g Gal. 8. meth.c.4.&9. meth.c. 3.
o gal. 8. meth. cap. 9.
p Hip.& gal. p. apho. tex. com.16.

bum augeat,magis refrigerandum eſſe corpus demonſtrat.Vi-
res,in diaria febre,cum non dum exhauſtae ſint, nihil propriũ
poſtulant,neq. ẽt auxilia quae tunc deſiderantur debilitare il-
las poſſunt,cum non neceſſe ſit exhaurire corpus, aut ſangui- *a gal. 9. me-*
nem mittere,*a* niſi in ſynochi,quam ſeparatim tractabimus .in *thod c. 4.*
ſtrumenta per quae refrigeramus,madefacimus, relaxamus dia-
ria febre laborãtem,ferè ſub uictu comprachenduntur, & ſub
his quae quotidiana ſunt, atq; uſitata etiam cum homo bene
ualet;quamquam utimur aliquando medicamentis quoq; prae
ſertim ad homines calidos & ſiccos,ne incidant in haecticam:
inungimus.n.thoracem&praecordia cerato *b* liquido, aut ſuc- *b gal. x.me-*
co aliquo frigido,ut ſemperuiuii,lactucae,lentis paluſtris: da- *th.ca. 7.&*
mus potui aquã frigidam,quae his q̃ uinũ bibere ſoliti ſunt,me *cap.9.*
dicamentum eſt,&idcirco aptatur,moſto non ſint ei omnino
inſueti,neque cruditate laborent,neq; adſtrictione,uel obſtru
ctione internorum canalium.ex his quae pertinent ad uictum,
aer ſit frigidus & humidus, pareturq; arte ubi non habeatur *c* *c Gal. x.me-*
talis:hic cum ex pulmone proxime feratur ad cor,in quò prae *thodi.c. 8.*
cipue reſidet febris,maxime eſt oportunus: ſed ne circumfu-
ſus retineat calidam expirationem,&cutis foramina cogat, ue *d gal. Ibid.*
ſte tegendae ſunt externae *d* partes:ſic.n.citra noxam, naribus
atq; ore hauſtus, refrigerabit ipſum cor. Cib⁹ conuenit boni
ſucci,& qui facile concoquatur , tum frigidus atq; humidus,
praeterea lenis,non acerbus aut auſterus,non acris, ſalſus,aut
amarus: at neq; craſſus,neq. glutinoſus Accommodantur cre
mor ptiſſanæ,*e* panis ex aqua madefactus,uel decoctus, lactu *e gal.8.met*
ca,cucurbita, piſces ſaxatiles: oportune uerò ſumuntur cum *c.2.*
diaria recedit,neq. expectatur *f* tertius dies,ut faciebant uete *f gal.Ibid*
res illi,qui neſcientes primo die internoſcere inter diariam&
tertianam ,expectabant tertium diem,ut uiderent an noua ac-
ceſſio ſuperueniret:quod ſi homo bilioſus ſit,& ualde calidus
& ſiccus,ẽt prius quã deſinat diaria,hora uſitata cibum ſumet. *g gal.ibid.*
Potio ſit *g* aqua,aut uinum tenue *h* aquoſum ualde dilutũ , qđ *h gal. 8.me-*
nõ ſolũ uires cõfirmat,ſed cõfert ad cõcoquendũ,&ad mouẽ *th.c.3.*
dũ ſudorem,uel urinam.Somni &uigiliae neceſſaria moderatio *i gal.2.acuto*
eſt,nã haec externas,ille internas partes calefacit:ꝙ tamen ſpe *tum.cõ.5 5.*
ctat ad madefaciendum,conuenit longior ſomnus , nam uigi-
lia *i* ſiccandi uim habet.A motu& exercitatione abſtinendum

eſt,

eſt, cum calefaciat ac ſiccet. Quies requiritur, quæ contrarium præſtat. Animi perturbatio motus quidam eſt, quamquam per iram non ſolum *a* mouetur, ſed etiam efferueſcit ſanguis: uitari igitur debent. Animi tranquillitas, maxime oportuna eſt. Eorũ quæ retinentur aut detruduntur moderatio quædam requiritur, quæ nimis retinentur, obſtruendos calorem augent; nimia expulſio, non ſolum corpus exſiccat, ſed reddit etiam calorẽ acriorem: ubi retineantur quæ naturaliter expelli ſollent, euocanda ſunt; ut deiectio, per ea quæ aluum molliunt, urina, per ea quæ ipſam citant: ſudor, per relaxantia, quò potiſſimum ſpectat balneum, de quò uberius agendum eſt.

a Gal. 2. de cauſ. ſymptom. cap. 5.

Balneum ſimpliciter, intelligitur aquae dulcis, nam aliud, cũ adiectione dicitur aquæ ſalſæ, aut alterius: pertinet autem ad uictum, ut qđ ſanis etiam uſitatum eſt, refertur q; proprie ad ea quæ retinentur ac detruduntur, quemadmodum uſus chyſteris Balnei, uires intelliget qui ſigillatim perpẽdet eius partes, quæ multæ erant apud ueteres, *b* ut mora in aere calido, lauatio primum ex calida, tum ex frigida aqua: deterſio: inunctio. Aer calidus præditus eſt facultate calefaciendi ſimul & madefaciendi, propter quam relaxat foramina cutis adſtricta, liquat humores concretos, ita ut facile per cutem educantur; obquam cauſam, ſi homo diutius in eo uerſetur, exſiccatur. Aqua calida madefaciendi uim habet; quomodocunq; .n. adhibeatur aqua, ſiue calida, ſiue frigida, perpetuo madefacit: ſed ubi adhibetur calefacta, tam diù nos *c* calefacit, quamdiù calida manet: proceſſu temporis expirantibus calidis uaporibus, reuertitur ad naturam ſuam, & refrigerat. Illa uerò quæ moderate calida eſt, calefactos refrigerat, refrigeratos calefacit: at frigida ſimiliter madefacit, ſed refrigerat *d* repellitq; intus calidũ innatum, & propterea uires confirmat: ſed claudit foramina cutis, & propterea prohibet perſpiratum. Deterſio, ualet ad ſudorem euocandũ. Inunctio ex oleo uel hydreleo, ante lauationem, confert ad madefaciendum: poſt lauationem, ad exhauriendum corpus: in ipſa lauatione, ad utrumq;. Huiuſmodi cum ſint uires balnei, uidendum eſt an communiter aptetur omnibus diaria febre laborantibus, quemadmodum *e* ueteres medici tradiderunt. Intelligunt aũt utile eſſe balneum in omni diaria, quatenus diaria eſt: nam poteſt ob cauſam inimicũ eſſe, auget.n. obſtructionẽ: quare

b Gal. 8. met. cap. 2. & l. x meth. cap. x

c Auerr. l. 6. collig. c. 4.

d Gal. 3. de cauſ. pulſ. c. 15.

e Gal. p. ad glauc. c. 3.

quare vbi hæc febrem excitet, vitandum eſt.Id quod ſimiliter * obſeruandũ eſt vbi deſtillatio ſit à frigore orta;nam illa quæ oritur ab æſtu,poſtulat balneum, quod alioquin morbo accõmodatur,hoc eſt diariæ febri,quæ(vt ſupra monſtrauimus)po ſtulat vt refrigeremus calorem immoderatum, madefaciamus corpus ob ſiccitatem præſentem vel imminentem, & ob vim caloris,vt retundatur:relaxemus vt detur exitus calidis vaporibus,& ipſi ſubſtantiæ diariæ febris.Spectemus igitur quæ balnei partes,his,aut illis operibus perficiendis accommodentur. Mora in aere calido madefacit,cũ aer ſit humidus, non tamen ita valide vt aqua,quæ magis inhæreſcit, † quamuis aer ſit humidior:calefacit ẽt appulſus calidi aeris ſtatim,ſed cum relaxando det exitum calidis vaporibus , non multo poſt refrigerat: quare pertinet ad refrigerandum ac madefaciendum,& idcirco ad opera quæ requiruntur a diaria febre,ſiccat tamen ſiquis in eo diutius verſetur,cum relaxando atq; extenuando humores, exauriat corpus:quamobrem non debent qui diaria febre laborant,diutius in eo verſari, niſi vbi foramina cutis valde adſtricta ſunt,vt relaxetur:lauatio ex aqua frigida,ob vim cõem aquæ madefacit,& quia frigida adhibetur,ẽt refrigerat:confirmat * vires, reddit cutem denſam,& intercludit exitum calidis vaporibus,qui retenti calorem augent,& putredinem excitant: quare magis nocet quam proſit,& ideo vitanda eſt, niſi vbi periculum eſt ne homo alioquin calidus & ſiccus, æſtu, ac ſole peruſtus; ex diaria incidat in hæcticam. Deterſio valet ad ſudorem euocandum,cum quo ſimul educitur ſubſtantia diariæ febris,ſed nimis corpus exhaurit atq; exſiccat,quamobrem homo, nec vehementer,nec diutius detergendus eſt,niſi vbi valde ſint obſtructa foramina cutis. Inunctio ex † oleo,uel hydrelæo homini qui diaria febre laborat magis cõuenit ante balneum,& in balneo,quàm poſt balneum:cum magis neceſſe ſit hominem madefacere quàm exinanire.Quò pacto igitur diuerſæ balnei partes accommodentur ad perficienda opera quæ requiruntur à febre diaria , ſatis iam demonſtratum eſt:illud aũt obliuiſci non oportet,quod eo tempore maxime oportunum eſt balneum , quò cutis * ſponte relaxatur , & exhalant calidi vapores; facilius.n.& celerius ex balnei vſu,& illa relaxabitur, & hic ducentur.

* *Gal.8. methoc.c.3.*

† *Auerr. 6. collig.c.4.*

* *Gale. 3. de cauſ. pulſuũ cap. 15.*

† *Gal.l.8.metho. c.3.*

* *Gal.l.8.metho.c.3.*

De Curatione Ephimeræ ſynochæ. Cap. IX.

RAtio curandi, quam communem eſſe diximus omnis febris diariæ, maxime pertinet ad eam quæ in ſpiritibus verſatur: altera enim quæ reſidet in ſanguine calefacto, & nondum putri, quoniam iungitur cum cauſa, nempe cum obſtructione internorum canalium, quam efficit ſanguinis multitudo, magis detractionem poſtulat quàm ea quæ refrigerant ac madefaciunt: quamuis hæc quoq; ad ipſam pertineant, vt quæ communia ſunt cuiuſuis diariæ. In ſynocha igitur conſilium dirigi debet ad febrem, non ſecus atque in diaria quæ in ſpiritibus uerſatur: ſed multo potius ad cauſam, hoc eſt ad obſtructionem tollendam; quæ tolletur ſi auferatur cauſa, nimirum ſanguinis multitudo, quà detracta ceſſabit *a* etiam febris, non ſecus atq; ignis cum ligna auferuntur, & corpus in priſtinum ſtatum reſtituetur. Primo igitur mittere ſanguinem oportet, quod remedium & requiritur à cauſa morbi, & fertur à uiribus, cum propoſita febre non præhendatur niſi adoleſcens multi ſanguinis, *b* ac boni habitus, cuius vires neceſſario validæ ſunt. Siquis obiiciat ſanguinis miſſionem magnum *c* eſſe auxilium, neq; conuenire niſi cum morbus eſt grauis, cuiuſmodi non eſt febris ſynocha ſine putredine, cum ſit ſpecies diariæ: dicendum erit, non tantum vbi magnus ſit morbus, ſed etiam ubi immineat talis, vt propulſetur, requiri magnum auxilium: quæcumq; enim ſequentia ſanant, antecedentia prohibent inquit Hippocrates: *d* periculum autem eſt, ne diaria *e* ſynocha, uertatur in aliud genus febris, ſanguine putreſcente; & idcirco, ne fiat magnus morbus: quamobrem magnum requiritur auxilium, cuiuſmodi eſt ſanguinis miſſio, quà propulſabitur impendens periculum, & ſimul cum cauſa tolletur febris: imminet enim periculum ob multitudinem ſanguinis, etiam vbi non ſit febris, ne abrumpatur *f* uena aliqua, uires deficiant, homo ſtranguletur. Quamobrem mittere ſanguinem oportet, *g* & ex uena aliqua magna, veluti ex interna dextri cubiti: nam ſic celerius perficietur quod requiritur, quam ſi ex parua aliqua mitteretur: multus autem mittendus eſt, quoniã & multus redundat: quod ſi mittatur uſque ad animæ defectionem, maxime erit præſens *h* remedium, continuoque refri-

a Gal.9. meth. c.4.
b Gal.9. meth.7. c.3.4.
c Gal.4.meth.c.6.
d Hipp.3. 6. epid. 40.
e Gal.9. meth. c.4.
f Gal.9.met. c.5. & p.aph.com.3.
g Gal. de cur. per uenæ ſectio. c. 19.
h Gal.9. meth. c. 4. & p.aph.com. xxiij.

frigerabit corpus,&morbum auferet unà cum cauſa:mane autem oportune detrahitur,quamquam detrahi poteſt quauis hora,modo non ſit cibus *a* crudus in uentriculo:miſſo ſanguine, refrigerare& madefacere corpus oportet idoneo uictu, qualẽ ſupra monſtrauimus communiter in diaria : potiſſimum uerò cibo,ut ptiſſana,*b* & potione aquæ; non eſt autem opus medicamentis frigidis,neque externis,neq; internis ; quoniam detractio ſanguinis uſq; ad animæ defectionem ſatis corpus refrigerat,contra in morbis qui à flauabile proficiſcuntur magis opus eſt refrigerare corpus medicamentis,quam exinanire.

a Gal. de cur. per uenæ ſectio. c. 20. et lib. 9. meth. cap. 4.

b Gal. 9. meth. c. 4.

De curatione cauſarum Diariam efficientium. Cap. X.

TRactauimus curationem diariæ febris, ſynochæ quidem unam cum cauſa,alterius uerò quæ in ſpiritib.reſidet nulla facta mentione cauſæ : quamobrem tranſire nunc ad ipſam oportet,facta primum ea diſtinctione,quod vel adhuc *c* manet ueluti inflammatio glandularum,adſtrictio, obſtructio, cruditas: aut iam receſsit,ueluti perturbatio animi,labor,uigilia,inedia,æſtus,frigus,ſatietas,æbrietas: hæc cum præterierit,*d* nihil poſtulat:remedia uerò quæ habita eius rõne adhibentur, pertinent ad affectus præternaturam,quos præter febrem reliquit in corpore ægrotantis.Illa cum præſens *e* ſit, remouenda eſt, remouetur autẽ ſimul cum ea,& febris: ſiquid autem reſtat caloris , illis auxiliis tolletur quæ ſupra tradita ſunt ad quamuis diariam: ſed ſimul reſpicitur ad cauſam, quæ ſi iam ſopita eſt, cauetur ne remediis morbi rurſus excitetur:ſed quæ curatio ꝓprie conueniat unicuiq; cauſæ,iam uidendum eſt.Fac primum diariam febrem ortam eſſe ab inflammatione glandularum : huic prius mederi oportet, deinde curare ſiquid ſupereſt febris: ſed cum inflammatio augeri poſsit, prius quam auferatur quæ iam facta eſt, prohibendum ne concurſu nouæ materiæ increſcat. Succedet hoc, ſi remoueatur cauſa,*f* hoc eſt ſi detur opera ne uel tranſmittatur ab aliis partibus ad glandulas inflammatas,uel propter ulcus , & dolorem ab ipſis alliciatur : non tranſmittetur materia aliunde,ſi ea quæ redundat in corpore exhauriatur: ſi ſanguis ſit,ſecta uena: ſi alius ſuccus, dato catharctico: neq; uerendum eſt ne impediatur naturæ motus ,

c Gal. 8. meth. c. p.

d Gal. 4. meth. c. 3.

e Gal. 8. meth. c. p.

f Gal. 13. meth. c. 3.

a gal. 2.6. epide. com. 30. *b Gal. 13. meth. c. 4. & 5.*

tus, ubi cum inflammatione glandularum iam facta, adhuc ad eſt in uniuerſo corpore redundantia: nam cum *a* puſtulæ etiã in corpore naſcuntur, ſi plenum ſit, exinaniendum eſt. Non allicietur materia aliunde, ſi curetur dolor, ob quem *b* allicitur, & ſuccuratur ulceri. Lenitur dolor perfuſo oleo tepido quod roſa conditum ſit. Superimponitur ulceri medicamentum quod concoquendi uim habeat, ueluti tetrapharmacum, & macedonicum. Inflammationi quæ iam facta eſt, opponitur detractio illius materiæ quà continetur: detrahitur autem, non quidem *c* repellentibus, ne transferatur ad partes nobiliores, ſed extrahentibus, ſi nimis multa eſt, ita ut diſtendatur locus affectus. Extrahitur à principio ſcalpello ſecta cute plurib. atque altioribus plagis, ſed proceſſu temporis medicamentis relaxantibus, ac digerentibus, à quib. diſſoluitur, & uerſa in uapores euaneſcit: ſuperdatur autem lana ſuccida intincta ex oleo camomelino. Admouetur cataplaſma *d* ex farina hordeacea: hoc pacto curatur inflammatio glandularum, cum qua diaria febris finitur: præſtat tamen refrigerare ac madefacere corpus, & cutem relaxare, quod commune eſſe diximus omnis febris diariæ, perficiturq; uſu *e* balnei, ac reliqui uictus ſuperius poſiti. Quod attinet ad balneum, plurimum proficit mora in aere calido, lauatio ex aqua calida, frictio mollis, inunctio ex oleo. Vitanda eſt lauatio ex aqua frigida, ne cutem cogat, & perſpiratum impediat. Abſtinendum *f* à potione uini, ne rurſus accendatur calor, qui curata inflammatione iam extinctus erat.

c gal. ibid.

d gal. ibid.

e galc. pr. ad glauc. c. 3.

f gal. ibidem

Adſtrictio foraminum cutis, ſi diariam faciat, ſimiliter curanda prius eſt, deinde danda illa remedia quæ requiruntur à febre. Tollitur adſtrictio relaxantibus: relaxant *g* quæ moderate calida ſunt & humida, uelut inunctio olei tepidi, balneũ, *h* & proprie diuturnior mora in aere calido, & proprie in aqua calida. Quod attinet ad febrem & calorem refrigerandum, magis utendum eſt his quæ relaxando & educendo calidos uapores refrigerant, quam externis medicamentis frigidis, aut lauatione ex aqua frigida: periculum enim eſt, ne rurſus foramina cutis adſtringantur. Valet ad relaxandum, uini potio, quod tamen uitandum eſt ubi corpus plenum ſit, ne fundendo ac ſecum ducendo humores, obturet caua.

g gal. 5. ſimpl. c. xi. & 14.

h gal. i. ad glauc. c. 3. & 8. met. c. 2.

Obſtructio, quæ diariam febrẽ excitat, pertinet aut ad fora

mina

mina cutis, aut ad internos canales: quod ſi parua ſit, facile tol litur, prohibeturq; ne diaria vltra primum diem prorogetur; ſi magna, neceſſe eſt diariam plures *a* dies manere, & plerumq; in illud genus febris conuerti quod verſatur in humoribus pu tribus: qualiſcunq; ſit, remoueri debet. Remouetur remota cau ſa continente, quæ eſt materia multa, *b* craſſa, vel glutinoſa. In ſpicere autem oportet, plenum ne corpus ſit, nam vbi ſic affe ctum eſt, ea quæ valide obſtructionem remouent, nocent, *c* quod alliciant plus materiæ & idcirco magis obſtruant, ſiue foramina cutis, ſiue internos canales: quare prius exinanire to tum corpus oportet, *d* venæ ſectione, aut purgatione, prout expeditius videtur: deinde veniendum eſt ad ea quæ valide ob ſtructionem tollunt: tuto.n.tunc adhiberi poſſunt. Vbi obſtru cta ſunt foramina cutis, valent detergentia ad detrahẽdam ma teriam obſtruentem: huiuſmodi eſt farina hordei, fabarũ, erui, iris, ariſtolochia: validius adhuc eſt mel. Vbi obſtructi ſunt interni canales, materia obſtruens, ſi multa eſt, *e* exinaniri de bet, ſi craſſa, extenuari, ſi glutinoſa, incidi: exinanitur ſangui nis misſione, aut purgatione, inciditur atq; extenuatur, medi camentis tenuium partium, & calidis: cauendum tamen eſt, ne nimis *f* calefaciant, quemadmodum calamentum, origa num, ſerpillum, hyſopum, nam augerent febrem, idcirco vten dum minus calidis, vt appio. Pro medicamentis etiam, commo de adhibentur alimenta, vt mulſa bene diluta, ptiſſana hordea cea, quæ citra noxam conferunt ad extenuandum atq; inciden dum craſſos ac glutinoſos ſuccos: licet minus efficacia ſint quam medicamenta calidiora. Spectabimus etiam ad febrem, vtemurq; ad refrigerandum, madefaciendum, ac relaxandum, balneo, & reliquo victu ſuperius poſito: ea cautione tamen vbi interni canales obſtructi ſunt, vt omittatur balneum: vbi obſtructio verſatur in foraminibus cutis, vitentur medicamẽ ta frigida quæ extrinſecus imponuntur, & balneum ex aqua fri gida, à quibus obſtructio augeretur.

a Gal. 8. meth. c. 2.
b Gal. ibid.
c Gal. ibid.
d Gal. ibid.
e Gal. ibid.
f Gal. ibid.

Cruditas ſiue acida ſit, ſiue cũ nidore, eatenus diariam febrẽ efficit, *g* quatenus obſtruit, ita vt referatur ad obſtructionem, eſt aũt ex illis affectibus quos diximus præter febrẽ relinqui à cauſis in corpore ægrotantis: relinquitur aũt à nimia copia cibi & potionis, quare cũ illis tractanda eſt, ad quos iam pergimus.

g Gal. 8. meth. c. 5.

De cu-

De curatione Diariæ febris coniunctæ cum affectibus quos præterita cauſa reliquerunt. Cap. XI.

CAuſa diariæ febris quæ iam receſſit; ſiue ad animum pertineat, vt ægritudo, metus, ſpes, gaudium, ira: ſiue ad corpus, vt ſatietas, ærbrietas, inedia, vacuitas, animæ defectio, vigilia, ſomnus, dolor, labor, æſtus, frigus, nihil per ſe poſtulat *a* cum non amplius ſit. Remedia autem quæ eius habita ratione adhibentur, ſpectant (vt ſupradiximus) ad eos quos extra febrē reliquit in ægrotante præternaturam affectus, quorum vnicuique contrario opere ſuccurrendum eſt. Commune eſt cunctis animi perturbationibus vt corpus exſiccent, quamobrem madefacere tunc magis hominem oportet, quam ſi in febrem inciderit ex cauſa non exſiccante, vt ex frigore, ex nimia copia cibi & potionis. Aptatur ergo aer humidior, cibus & potio madefaciendi vim habens, ſomnus longior, quies corporis, animi tranquillitas, retentio atq; expulſio moderata, balneum, *b* præſertim lauatio ex aqua calida, & perfuſio ex hydreleo: nam mora in aere calido, breuior eſſe debet: à lauatione ex aqua frigida omnino abſtinendum eſt. Præter hæc quæ communia ſunt, proprie vnicuiq; perturbationi contrarium opponendū eſt, ut ægritudini quod lætitiam afferat, lætitiæ quod ægritudinem, timori quod ſpem, ſpei, quod timorem: iratos trahere oportet ad ſpectacula atq; ad alias cogitationes, cum eo ut à vino abſtineant, ne rurſus accendatur ſanguis. Vtantur cibis & potionibus refrigerantibus ac madefacientibus, larga perfuſione olei, lauatione ex aqua tepida. Si nimia copia cibi & potionis fecerit febrem, par eſt corpus repletum eſſe, & idcirco exhauriendum: id quod commode præſtat inedia, quamuis alioquin ad madefaciendum corpus febricitantis requiratur cibus & potio: ubi tamen orta eſt febris ex ſatietate, uel æbrietate, inedia oportunior eſt.

Efficit aūt multitudo eſculentorum & poculentorum obſtructionē, & eo nomine febrem. Efficit præterea cruditatem in ventriculo: acidam *c* quidem, vbi illa frigida, & humida fuerint in homine ſimili; cum nidore verò, vbi calida & ſicca in homine ſimiliter calido & ſicco. Vtriq; autem occurrendum eſt, tum detractione, vel coctione materiæ crudæ, tū confirmatione ven-

a Gal.4. meth. c. 3.

b Gal.8. meth. c 3.

c Gal.8. meth. c. 5.

ne ventriculi: ꝓprie aũt ſi cruditas nidorem pſeferat,&aluus ad ſtricta ſit,ſumendum eſt medicamentũ qđ aluum laxet: ueluti caſsia q̃ fiſtulã vocant; Diaprunis ſine ſcãmonio, Diacattolicõ Nicolai, Serapium ex pluribus infuſionib⁹ roſarum, vbi reliquiæ cibi in ſuperiorib⁹ inteſtinis retineantur: at vbi deſcenderint ad inferiora, immittenda p clyſterem in aluũ mulſa cum oleo; vel vbi morſus ſentiatur, adeps anſerina aut gallinacea ex oleo liquata. Si aluus ſatis p ſe fluat, permittendum eſt vt reddat totum id q̃ crudum eſt: ſi nimium ꝓfluat, confugiendum eſt ad adſtringentia, vt ad mala cotonea, ad pira acerba, quæ & intus dentur, & extrinſecus imponantur, atq; olea ex ipſis confecta illinantur. Cibus, ſit *a* polenta, potio vinũ auſterum: ſi cibi faſtidium ſuperuenerit comedantur mala punica. Confirmatur ventriculus oleo aliquo adſtringente, & ſimul refrigerante, quale acerbum eſt roſa conditũ, & melinum, ſiue lentiſcinum. Si cruditas acida ſit, non neceſſarium eſt exinanire, cum concoqui ẽt poſſit quod crudum eſt: concoq̃tur aũt à calore nãli, quò conferunt tam alimenta q̃ medicamenta calefacientia. Valent antidoti, vt Diatrion *b* pipereon, Diacalamentum, Dianiſum Dioſpoliticum, Diagalanga. Ad confirmandum ventriculũ vtemur oleo nardino, *c* maſtichino, aut in quò bullierit vel maduerit abſynthium; quodcumq; adhibeatur, calefiat ex duplici vaſe, neq; ſuperdetur tepidum, quia relaxat, & imbecillum reddit ventriculum, ſed calidum. Vtiliter ẽt ſuperimponitur medicamentũ qđ maſtichem habet & parum aloes cum oleo nardino.

a Gal. 8. meth. c. 5.

b Gal. ibid.

c Gal. ibid.

Cõtra, ſi fames aut ſitis fuerit diariæ cauſa, cum reliquerit corpus exhauſtum, maxime deſideratur cibus & potio: conuenit autẽ ptiſſana *d* hordeacea, & vinum tenue dilutum. Qđ attinet ad balneum, parum moretur homo in aere calido, ſed diutius in aqua *e* tepida, à quà illi q̃ conficiunt iter æſtiua & puluerulẽta via ſtatim ã ſiti vindicantur. Vitetur oĩno motus, nã vt præclare nos docuit Hipp. *f* vbi fames laborandum non eſt. Eadẽ ratio eſt vacuitatis, & aĩæ defectionis, quæ famis ac ſitis, ſub vtriſq; .n. exhauritur corpus, & reficiendum eſt: celerrime autẽ reficitur odore, deinde potione, *g* tardius cibo; vinum autem, vt ſi quid aliud ad reficiendas vires accommodatur. Vigilia quoq; & ſomnus (vt in ſuperioribus monſtratum eſt) poſſunt diariam febrem excitare, quod vbi accidat opponere ſomno vigiliam

d Gal. 8. metho. c. 2.

e Gal. ibid.

f Hippocr. 2. aph. 16.

g Hipp. et Galen. 2 apho. tex. com. 1 I

giliam oportet,& vigiliæ ſomnum:ergò aduerſus vigiliam pugnabimus facientem ſomnum,non quidem per medicamenta ſtupefacientia,niſi vbi alia præſidia non proficiunt, ſed per uictum & primo per cibum,cum quò ſumatur papauer, aut lactuca:potus *a* ſit vinum mediocriter dilutum,& mediæ ætatis. Quod merum & uetus eſt,ſi large bibatur,cerebrum ſiccat,& magis vigiliam *b* efficit quam ſomnum. Quod ualde dilutum eſt,paucos ædit vapores,& non mouet ſomnum. Vbi fuerit ſomnus nimius,excitandus erit homo,motu,ac frictione vehementi,& his quæ dolorem faciunt,ad quem vſum cucurbitulæ defiguntur.Illos autem qui nimis laborarunt,quieſcere oportet: in omni .n. motu *c* corporis vbi cæperit quis dolere, quieſcere ſtatim remedium eſt.Conueniunt etiam madefacientia,& præcipue vinum,quod ſumendum eſt quantum concoqui poteſt:prodeſt lauatio ex aqua tepida,& perfuſio *d* ex hydreleo: ſic.n.mollitur corpus,quod ob præcedentem laborem percipit tendentium ſenſum. Qui ex æſtu in febrem incidunt diariam: etiam ubi hæc finitur,nimis calidi apparent, ſentiűtq; æſtum quendam præcipue circa caput:quare per frigidiora pugnandum eſt cum febricitante,& poſtea perſeuerandű adhuc diutius eſt in refrigerantibus:utendum tam potu quam balneo aquæ frigidæ,niſi quid repugnet:à uino abſtinendum eſt,mora in aere calido breuior ſit,pro aqua calida utendum lauatione ex tepida. Conuenit autem his balneum *e* etiam ſi ob æſtű ſuperuenerit deſtillatio & grauedo:caput uerò æſtuans perfundendum eſt oleo roſa condito, quod ex altiori loco per lanā exprimatur: ſit autem refrigeratum in puteo, aut ſub fonte aquæ frigidæ emanantis,uel in uaſe quod niue circundetur: licet etiam pro oleo perfundere hydreleum.Si frigus diariam attulerit,pugnandum eſt per calefacientia, ut per aerem calidű, per cibum conditum aromatibus,per uinum tenue mediocriter dilutum.Conuenit autem balneum,& lauatio ex aqua calida,niſi acceſſerit deſtillatio, *f* aut grauedo,nam tunc uitari debet: abſtinendum à lauatione ex aqua frigida,inungendum caput ex oleo aliquo calido,ut ex anethino,quod in duplici uaſe calefactum ſit.

a Galen.p. ad Glauc.c.3.
b Galen.2.de loc.aff.c.9.
c Hipp.2.apho.48.
d Gal. 8. meth.c.2.et 3.
e Gale.8.metho.c.3.
f Gal. 8. metho.c.3.

Finis Secundi Libri de Febribus.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

LIBER TERTIVS.

Qui eſt de his quę in vniuerſum pertinent ad cognoſcendas febres in humoribus putribus reſidentes.

Definitio Febris in humorum putredine conſiſtentis. Cap. I.

FEbres quæ in humoribus reſident, aut ad diarias referuntur, quemadmodum ſynochæ quæ uerſantur in *a* ſanguine calefacto, quaſque unà cum diariis ſupra tractauimus: aut ad alterum genus ꝙ humorum putredinem ſequitur, nunc nobis propoſitum. Putreſcit autem, tã ſanguis, quam quiuis alius humor, ut pituita, flaua uel atra bilis, & putreſcens febrem accẽdit: *b* non tñ poteſt quiuis humor calefactus, citra putredinem excitare febrem, ſed ſanguis dũtaxat: nam alii, uel frigidi ſunt, ut pituita & humor melancholicus, atque idcirco non poſſunt ſine putredine tantum caloris accendere ut actiones offendat, & dicatur febris, uel calidi, ut flaua bilis, quæ non adeo redundat, ut ſine putredine calefacta, poſsit febrem accendere quem admodum ſanguis, etiam ubi apparet copioſa ut in arquatis, qui plerumq; non febricitant: id quod euenit etiam & melancholicis & hydropibus illis quos leucophlegmatias appellant. Ergo neq; flaua bilis, neq; humor melancholicus, neque pituita, poſſunt ſine *c* putredine febrem accendere, quamuis redundare uideantur, ſed tantum cum putreſcunt febrem efficiunt: proponitur igitur nunc nobis exponenda ea febris quæ in

a Gal. ix. met. c. 3. & 4.

b Gal. 2. de differentiis febr. c. 5. & uidus ſupra lib. antec. cap. 9.

c gal. ibidem.

putredine uel ſanguinis, uel aliorum humorum conſiſtit. Nullum autem commune nomen inuenit apud græcos, aut apud latinos, ut ſupra monſtrauimus, cum febrem in tria genera diuiſimus: ſed deſcribitur, diciturq; febris in humorum putredine cō ſiſtens, quamquam recentiores medici putrem appellant, abutuntur autem uocabulo, id enim quod putre eſt, ſubſtantia eſt non qualitas, atq. idcirco humor, non febris. Sed ſiue deſcribatur, ſiue proprio uocabulo appelletur, eadem ratione à nobis tractabitur, quà *a* ſupra tractauimus & febrem in uniuerſum, & diariam: ante enim inſiſtemus in cognitione curandorum, deinde in ratione curandi. Cognitio curandorum, prius abſolute à nobis proponetur, deinde in homine; abſolute igitur declarabimus morbum, cauſam, & ſymptoma, ordiemur à morbo, hoc eſt à febre illa in uniuerſum quæ ſequitur humorum putredinem, hæc quid ſit definitione inueſtigabimus, eadem autem eſſe debet quæ febris in uniuerſum, tantum reſtrigenda eſt addita differentia quæ propriæ hāc ſpeciem ſiue genus cōſtituat. Definiuimus *b* febrem in uniuerſum, calorem innatum cordis uergentem ad igneum, ita ut lædat actiones, huic ſi addatur lenitas, conſtituit diariam febrem, quemadmodum *c* ante oſtenſum eſt, ſi acrimonia, duplex aliud genus, quod uel in partibus ſolidis conſiſtit & dicitur hæctica, de quà poſtremo agemus, uel in humoribus *d* putribus, de quà nunc tractatur. Eius definitio, ne ad hæcticam transferri poſſit, addere oportet acrimoniæ alteram differentiam, ſcilicet cum fumo, nam hæctica febris cum acrimonia, ſquallorem habet, hæc quæ uerſatur in humoribus putribus, non ſolum acris eſt, ſed etiam fumoſa, quoniam partes ſolidæ in quibus hæctica uerſatur, calefactæ nullum ædunt fumum, quem exhalare percipimus ab humoribus putribus, quod uerò ſcribunt ueteres *e* medici, bilioſam febrem ſquallidam eſſe, non abſolute accipiendum eſt, ſed ſi comparetur cum pituitoſis, quæ ualde fumoſæ *f* ſunt, multū .n. fumi reddit pituita putreſcens inſtar lignorum uiridium cū incenduntur, parum flauabilis, inſtar aridorum, & propterea ſquallidam febrem efficit, hoc eſt cum pauco admodum fumo. Definitur ergo febris, quam nunc tractamus, calor in humoribus cordis innatus ad igneū uergens, ad eo ut lædat actiones, acris & fumoſus, quod ſi addas definitioni ob putredinem, hæc

a In duobus antec. lib.

b Supra l.p. cap.2.

c Supra l 2. cap.p.

d Gal.l.p de differ.feb.c. 7.

e Gal. 2.cri ſium c.3.& p.6.epi.co. 29.

f gal. pri. ad glauc. c. 7.

cauſa magis propoſitam febrem explicabit. Refertur calor præternaturam ad immoderatam temperationem, quæ aut æqualis eſt, aut inæqualis; in febre hæctica cum ſolidæ partes calorem conceperint, eſt *a* æqualis: ſed inæqualis cum febris ſequitur *a Gal. l. de inæquali intē pe. cap. 5.* putredinem, quandoquidem cum humores *b* calefacti ſunt, ſolidæ partes calefiunt, ideo non eſt eadem immoderata temperatio omnium partium cordis. ſed cum febris hæctica facta ſit, *b Galen. 1. de diff. feb. c. 1.* quod ſolidæ partes calorem iam conceperint, non habent amplius cauſam. Ea quæ putredinem ſequitur asſidue *c* fit, putreſcentes enim humores asſidue ſolidas partes calefaciunt, & *c Galen. l. xi. meth. c.* ideo ſunt cauſæ cur illæ incaleſcant: habet ergo febris hæc, cum asſidue fiat, cauſam continentem: hæc autem eſt putredo ad quam tractandam nunc aggredimur.

De putredine & cauſis febris conſiſtentis in humoribus putribus. Cap. II.

PVtredinem, latini, *d* σαπρότητα græci, nominant interitum *d Ariſt. 4. l. methe. c. 1.* rei abſolutum & nãlem; uia uerò ad interitum ẽt nãlem, ueluti ſenium, non appellatur à græcis σαπρότης, ſed in animalibus *e* γῆρας, in ſtirpibus αὔανσις: at neq; ille interitus quem *e Gale. l. 1. de tue. ual. c. 2.* efficit cauſa uiolenta, appellatur putredo, ueluti cum ignis extinguitur, ſed tantùm ille qui naturalis eſt, ueluti eorum quæ ætate tabeſcunt: huiuſmodi tantum appellat Plãto nãlem mortem, aliam uerò omnem uiolentam: nihil ergo proprie dicitur putre, niſi quod & ex toto, & naturaliter interiit: ea quibus adiungitur fætor, minus proprie dicunt græci σήπεσθαι, *f* *f Gale. l. ſimpl. c. 15.* latini putreſcere. Eam quæ proprie dicitur putredo, cum res ex toto & nãliter interit, definit *g* Ariſt. interitum interni ca *g Ariſt. 4. metheo. c. 1.* loris in humore, ob calorem externum, hoc eſt aeris circunfuſi: in quà definitione, ſeruat regulam illam ad quam dirigun- *h Ariſt. l. 7. Diuinorum.* tur definitiones *h* accidentium: ſumit. n. genus à forma, differentias partim à ſubiecta materia, partim à cauſa: pro forma, tanquam genus ponit interitum: pro ſubiecta materia, tanquam differentiam, ponit interni caloris in humore: pro altera differentia, tanquam cauſam externam, addit ab externo calore, hoc eſt aeris circunfuſi: quæ cum ſubobſcura ſint, non alienũ eſt aperire. Inde autem exordiemur quod putredo opponitur

procreationi:quæcunq; aũt procreantur,gignũtur ex quatuor elementis,ex calore,frigore,humore,ac ſiccitate: *a* calor habet vim formæ,humor materiæ;hic terminatur,ille termĩnat;ſed q̃a ſimplex calor,materiam potius abſumit q̃ terminet,neceſſe eſt temperetur frigore,ſicut ſimplex humor ſiccitate: nam per ſè nimis difflueret ac dilaberetur:cum res nãliter interit, neceſſe eſt ſimul intereat internus eius calor in humore quò continetur, & hoc pacto putredo procreationi contraria eſt, cum in hac calor frigore temperatus, terminet humorem temperatũ ſiccitate,in illa intereat calor,& non amplius terminet humorem.Sed cum Ariſt. *b* ponat putredinis cauſam,externum calorem,hoc eſt aeris circumfuſi,reuocatur in dubiũ qui fieri poſſit vt calor à calore interimatur,cum oĩa conſeruentur à ſimili,interimantur à contrario. Videtur internus calor debere ob frigus interire,ſed non ob calorem aeris circumfuſi:hoc facile diluet,qui in memoriam reuocabit, calorem non tantum à cõtrario,vt à frigore extingui,ſed ẽt interire ob inopiam alimenti quemadmodum idem *c* Ariſt. alibi tradidit:extinctio à frigore,violenta eſt:interitus ob inopiam pabuli, nãlis: euolat calor cum humore tanquam alimento deſtituitur,& non poteſt amplius retineri.Calor ergo aeris circunfuſi allicit ad ſe internum humorem,cum quò ſimul exit calor alimento deſtitutus. Ob hanc cauſam,apparent quæ putreſcunt extrinſecus humidiora, quod.ſ. euocetur humor ad partes externas, ob quem conſpiciuntur ſubnigra quæ putreſcunt: nigredo .n. ſequitur humorem.Quæ ex toto putruerunt,alba ſunt,quod abſumpto humore,ſicca euaſerint:ſed præter calorem externum, addit Ariſt. *d* concurrere etiam internum frigus ad efficiendam putredinem:neq; enim putruit adhuc id cuius calor aliqua ex parte ſeruatur: cum perit internus calor ſuccedit frigus, & tunc res ex toto putreſcit, concurritq; cum calore aeris circumfuſi internum quoq; frigus ad putredinem efficiendam.Porro *e* putreſcunt omnia,tam elementa,quam quæ ex elementis coagmentantur,excepto igne,cuius calor adeo ingens eſt,ut à calore aeris nequeat ſuperari.Sed cum in putredine intereat internus calor in humore,videntur non poſſe putreſcere ea quæ nõ ſint calida & humida: quamobrem ex elementis, tantum aer videtur poſſe putreſcere, nam aqua caret calore; terra calore,&

a Vidus.l.p. de Tu.uale. gen.c.6.

b Ariſt.4.me theo.c.p.

c Ariſt.l. de iuuentute, & ſeneſt. c. 3.& l. 3.de cælo.tex.52

d Ariſt.4.me theo. c.p.

e Ariſt. ibid.

re & humore: conſtat autem & aquam, & terram quoq; poſſe putreſcere, quoniam neutrum elementum purum eſt, ſed cum aqua aliquid eſt admiſtum caloris, cum terra aliquid caloris & humoris, atq; ob hanc cauſam putreſcunt: quæcunq; verò ex elementis coagmentantur, quò humidiora ſunt, eò citius putreſcunt, quò ſicciora, eò magis putredini renituntur: quamobrem quæ dura ſunt *a* & amara minus putreſcunt quam quæ mollia & dulcia. Ex malis punicis ſcribit *b* Theophraſtus facilius putreſcere dulcia quam alia: celeriter etiam putreſcunt quæ calido & humido *c* loco continentur, quod humorem ſuperantem contrahant, & ab externo calore valido euocetur internus. Renituntur cauſis putredinem efficientibus quæcunq; aut magna ſunt, aut mouentur: parua, facilius ſuperantur, & minorem habent retinendi vim: quæ quieſcunt ob aſſiduum eiuſdem aëris contactum, facilius *d* afficiuntur quam quæ mouentur, & locũ mutant *e* atq; aerem circumfuſum: propterea perſpiratus putredinem arcet. Quod ſi vinum in vtre non pleno *f* agitatum, magis putreſcit, quam quod in vtre pleno non dimouetur, id non tribuendum eſt proxime motui, ſed vaporibus excitatis, qui concluduntur in vtre, & inſtar calidi aeris circumfuſi vim habent calefaciendi.

Hæc quæ dicta ſunt de putredine in vniuerſum, nunc perpẽdenda ſunt proprie in humorum putredine quæ nobis propoſita eſt. Definiuimus aũt putredinem in vniuerſum, *g* interitũ caloris interni in humido à calore externo, hoc eſt aeris circũfuſi: inſpiciamus an genus & differentiæ in hac definitione poſitæ aptentur humorum putredini quam nunc tanquam continentẽ cauſam propoſitæ febris tractamus. Loco generis quod à forma accipiendum *h* eſſe demonſtrauimus fuit interitus quẽ diximus debere eſſe abſolutum & naturalem: nam vbi aut nõ abſoluatur, aut violentus ſit, non dicitur putredo. Poſſunt humores ex toto putreſcere, ita vt exhalantibus partibus humidis reſtent quaſi cinis ſiccæ & terrenæ, quæ exiguæ admodum ſunt, neque ex foraminibus *i* cutis exeunt, ſed manifeſte cum vrina aut deiectione expelluntur. Verum illa putredo humorum quæ febrem accendit, adhuc fit, & non eſt ex toto facta; in ea enim quæ ex toto facta eſt, exhalauit internus calor *o* & ſucceſſit frigus, ita vt non poſſit accendi febris: ſed cum ſit ab

a *Gal. 4. ſimplic. c. 20.*
b *Theophraſtus. l. 3. de cauſ. plant. c. 27.*
c *Ariſt. 5. de gen. ani. c. 7. & Gal. l. xi. meth. c. 4.*
d *Gale. ibid.*
e *Plato in Theeteto et Ariſt. li. 13 probl. tex. 7*
f *Ariſt. l. 22. probl. tex. 4*
g *Ariſt. l. 4. meth. c. 1.*
h *Paulo ant.*
i *Galen. 3. de præſag. pul. c. 7.*
o *Ariſt. 4. metheo. c. 1.*

externo calore,euocatur internus humor putreſcentis materiæ & ita excitatur febris, ſicuti etiã cum pus conficitur, magis q̃ ubi confectum eſt quemadmodum Hipp. *a* tradidit. Putredo igitur humorum febrem efficiens, non eſt abſoluta & ex toto facta, ſed partim fit, partim facta eſt: alienatur autem putreſcens humor,nunc magis,nunc minus,uelut in abſceſsibus, à quibus modo ſanies effluit cruda &praua,modo pus coctum, album,lene, & æquale. Eadem ratio eſt humorum qui diffuſi putreſcunt,modo.n.ualde alienantur,modo ſemiputres ſunt: demonſtratur hoc ab his quæ reſident in urina,ſunt.n.*b* ſimilia his quæ effluunt ex abſceſsibus: humores qui ſemiputres sũt ut in curatione docebimus concoqui poſſunt & in alimentum conuerti,qui uerò ualde putres,neceſſe eſt educantur:ſed cũ febrem accendunt ſatis oſtendimus non dum computruiſſe ex toto. Quod uerò dicebamus interitum qui pro genere ponitur indefinitione putredinis,eſſe naturalem & non uiolentũ, non uidetur ualere in humoribus cum putreſcant ex morbo, ſed tantum in his qui ætate ac ſenio conficiuntur:ſolum.n.hũc interitũ Plato dicit eſſe naturalem, cæteros iudicat uiolentos: catenus tñ dici poteſt humorũ putredo naturalis,quatenus nõ apparet externa uiolentia, ueluti in his quæ ab igne uertuntur in cinerem:eſt autem & putredo & morbus naturalis, habita ratione ſi non formæ,*c* ſaltem materiæ. Hactenus de genere, pergamus ad differentias,quas duas poſuimus; priorem ſumpſimus à ſubiecta materia,cum diximus caloris interni in humido: non uidetur hæc omnibus humoribus conuenire, ſed tantum ſanguini, qui cum calidus ſit& humidus, poteſt putreſcere ita ut intereat internus eius calor in humido. Cæteri humores nõ uidentur poſſe putreſcere,cum aut non ſint humidi, ueluti flaua bilis,aut non ſint calidi,ueluti pituita, aut neque calidi neq; humidi ſint,ueluti humor melancholicus: conſtat tamẽ omnes putreſcere,quare id de ipſis dicendum eſt,quod de elementis *d* ante dictum fuit, non eſſe ita puros ac ſimplices, ut non ſit in omnibus aliquid humoris & caloris,propter quem poſsint putreſcere: celerrime autem putreſcunt qui calidi ſunt & humidi,ut ſanguis: deinde illi in quibus exſuperat calor & ſiccitas,ut birioſi: tum in quibus frigus & humor,ut pituitoſi: poſtremo in quibus frigus & ſiccitas, ut melancholici. Altera

a Hipp. 2.aph.47.

b Gal.p.progno.ult.& p.de alim.facultat.c.2.

c Ari.l.4.de Gener.anim.c.4.&l.2.phyſic.Tex.88.&Tex.89.

d Paulo ante.

differentia ſumpta eſt à cauſa efficiente, quam poſuimus externum calorem, hoc eſt aeris circunfuſi: euocat hic internum humorem, cum quò ſimul exhalat internus calor: euenit hoc ut aliis rebus putreſcentibus, ita ēt humoribus noſtri corporis, ad quos per aſperam arteriam, per arterias leues, per foramina cutis, permeat externus aer, ob quem putreſcunt: quamquam ſine hoc putreſcunt etiam ob calorem qui præternaturam in noſtro corpore continetur, *a* quemadmodum ubi inflammatis ſpiritibus diaria uertitur in eam febrem quæ reſidet in humoribus putribus: ſæpe etiam clauſis canalibus, aut paruis foraminibus cutis, calida expiratio retenta quaſi aer circunfuſus putrefacit humores circa quos uerſatur, neq; .n. eſt interna ſi cum ipſis cōparetur, ſed externa: apparet igitur quo pacto definitio tradita de putredine in uniuerſum aptetur humoribus qui putreſcentes febrem accendunt.

a Gal. 9. meth. c. p. & p. de diff feb. c. 7.

Locus ubi putreſcunt humores qui febrem excitant, quaſi focus ubi ligna incenduntur, uel *b* cōmuniter ſpectat ad uniuerſum corpus, uel ad aliquas partes: ſi ad uniuerſum corpus, includuntur in uenis, ſi ad aliquam partem, aut ſimiliter includuntur in uenis aut extra uenas, uel diffuſi, uel in paruis foraminibus adſtricti, quales ſunt qui inflammationem *c* faciunt, quam eraſiſtratus *d* ſemper uoluit eſſe cauſam propoſitæ febris, & propterea prohibuit potionem aquæ frigidæ, qua tamen conſtat ardētes ſanari, pleræq; igitur febres humorum putredinem ſequentes, ſine inflammatione fiunt: quæ uerò hanc ſequuntur, ſymptomata à ueteribus *e* nominantur: quicunque autem illis laborant, non dicuntur febricitantes, ſed frenetici, pleuretici, peripneumonici, aut alio eiuſmodi uocabulo. Expoſita continente ac proxima cauſa earum febrium quæ reſident in humoribus putribus, putredine uidelicet: ſequitur ut alias exponamus, quæ non proxime, ſed alio interiecto medio eiuſmodi febrem accēdunt: talis primum eſt ea quæ proxime putredinem excitat, calor uidelicet *f* externus hoc eſt aeris circumfuſi: habet autem expiratio retenta in corpore u.m aeris circumfuſi, cum non ſit propria humoris, ſed externa, eſt igitur proxima cauſa putredinis, calor externus, ſiue aeris, ſiue quod plerumq; accidit calida expiratio retenta. Vt autem libero per ſpiratu *g* defenduntur à putredine quæ extra corpus noſtrm ſunt, ueluti aqua, aer, carnes; &

b gal. xi. met. cap. 4.

c gale. l. xi. meth. c. 7.

d gal. de cauſ. procatarcti cis. c. 2.

e gal 4. aph. 73.

f Ariſt. 4. me theor. c. p et gal. l. 11. me th. c. 8.

g gal. xi. met. c. 4.

nes,& eadem putreſcunt vbi concluſa ſunt,& pſpiratu priuantur:ſic humores in corpore noſtro cum perſpiratum habent, defenduntur à putredine,putreſcunt cum eo priuantur;quod accidit,cum interni canales, vel externa foramina clauduntur ipſius cutis,& non permittunt exire calidam expirõnem, præſertim corporib' putredini oportunis,qualia ſunt calida,& humida,& quæ redundant multis ſuccis pſertim prauis:ea item q bus innatus calor eſt imbecillus ita vt reniti non poſſit, ſed vincatur ab externo,quemadmodum ſenibus,in quibus alioq̃n ob cruditatem,humorum ſuperat multitudo. Valde ēt eſt opor

a Gal. ib id.

tunus putredini locus calidus *a* & humidus, ſiue externus ſiue internus:appello externũ locum aerem ipſum in quo degimus, qui quatenus calidior eſt,ad putrefaciēdum eſt efficacior,qua tenus humidior,ſimiliter afficit corpus noſtrum, quod humidius redditum,magis putredini exponitur:Internum locum appello illum in corpore noſtro vbi continentur humores; qui ob eandem cauſam ſi calidus ſit & humidus,plurimum ad putredinem cõfert,quo nomine facile illa putreſcunt quæ in ore,

b Gal.6.cata topus.

aut *b* partib' genitalibus continentur.Non ſolum aũt à prohibito pſpiratu,verum ēt à contactu rerum putrium accenditur

c Galen.p.de diff. febr. c. 2. & 4.

putredo in corpore noſtro : aer putris, *c* ſiue ob aſpirõnem auerni,ſiue ob multitudinem cadauerum,ſiue ob vapores à paludib' exhalantes, ſiue ob pluuiarum multitudinem & æſtum citra perflatum,permeans per corpora noſtra putrefacit humores,& interdum ēt ſolidam ſubſtantiam cordis, quemadmodũ

d Galen.3.de præſag. pulſuum. c.3.

in febre *d* peſtilenti. Partes quæ computruerunt , veluti quæ gangrena detinentur,putrefaciunt alias quas *e* attingunt, & deniq; totum corpus,niſi abſcindantur. Præter prohibitum igi-

e Gal.xi. metho. c.8.

tur perſpiratum , poteſt rerum putrium contactus putrefacere:quæ enim putria ſunt,vbi non dum ex toto putruerunt, calidiora ſunt,& humidiora,atq; idcirco præbent vim efficientis, & materiæ: quamquam poſſunt ēt cum inhæreſcunt perſpiratum prohibere,& putredinem afferre. Maxima igitur ex parte

f Gale. ibid.

g Gale. 5.ſimplic. c.15.

proxima cauſa putredinis in corpore noſtro, eſt prohibitus *f* perſpiratus . Medicamenta uerò quæ græce *g* σηπτικά uocantur, quamuis putrefacere dicantur partes noſtri corporis ad quas admouentur,magis tamen exceſſu caloris,& tenuitate partium eas erodunt,quam putrefaciant:neq; enim ſunt calida & humida,

humida,ſicut illa quæ proprie ad putrefaciendum conferunt. Prohibetur autem perſpiratus, clauſis vel internis canalibus, vel externis foraminibus cutis: clauduntur autem cum *a* uel adſtringuntur, vel obſtruuntur. Obſtructio plerumq; putredinem excitat:& febrem in ea reſidentem: raro autem & non niſi parua admodum ſit excitat diariam. Adſtrictio foraminũ cutis plerumq; diariam febrem *b* efficit; poteſt tamen & putredinem afferre corpore putredini obnoxio:ſed internis canalibus adſtrictis,facile putreſcunt humores.Reſtant cauſæ adſtrictionis,& obſtructionis obſtruunt *c* humores craſſi glutinoſi,non tantum internos canales,ſed ẽt externa foramina cutis, ad quæ concitantur ex motu, ira, æſtu, qui proxime ſuccedat frigori. Adſtrictio fit à frigidis,ab acerbis,ab exſiccantibus in foraminibus cutis: ſed in internis canalibus, etiam *d* à comprimentibus,ſiue ſint externa,vt vincula,ſiue interna, vt tubercula & tumores. Enarrauimus cauſas omnes quæ vel proxime, uel alio interiecto medio febrem accendunt in humoribus putribus reſidentem: ex illis,aliæ ſunt cauſæ *e* & ſymptomata,ut prohibitus perſpiratus, qui eſt expulſio ablata uel imminuta: aliæ cauſæ & morbi ſimul,ut adſtrictio & obſtructio:aliæ ſunt cauſæ tantum,ut putredo & ea à quibus fieri diximus adſtrictionem,& obſtructionem.

a Galen.l. de cauſ. morborum.c.7.
b Gal 8. meth. c. 1.
c Gale.8.meth. c.4.
d Gale.8.meth. c. 4. & de cauſ.morbo. c.7.
e Gal. xi.meth. c.9.

De ſymptomatibus ſequentibus in uniuerſum febrem ab humorũ putredinem exortam. Cap. III.

EX tribus præternaturam quæ ad febrem in humoribus cõſiſtentem attinet,duo iam abſoluimus, morbũ ſcilicet,& cauſam: ſupereſt tertium,ſymptoma uidelicet,quod multiplex incidere ſolet, cum ob febrem ipſam, tum ob cauſam, hoc eſt ob humorum putredinem.Symptomata quæ ob febrem ſequũtur,non alia ſunt,quam quæ ſupra *f* enarrauimus, cũ febrem in uniuerſum tractaremus: tanto aũt ualidiora ſunt in hac febre, quam in diaria,aut hæctica,quanto hæc maior illis eſt & ardentior:ſiquidem diaria parua eſt & lenis,hæcticæ calor neq; magnus neq; ardens percipitur,quamuis diutius hominem tangenti uideatur acrior. Repetamus ſummatim illa ſymptomata quæ conſequuntur febrem ob uim caloris,quatenus calefaciendo ſic-

f Supra l. p. cap. 4.

do ſiccat quæ humida ſunt,& liquefacit q̃ concreta: febris ſiccando,vigiliam,ſitim,neruorum diſtentionẽ affert:præterea adſtringit aluum,& linguã primo arefacit,tum exaſperat,& tandẽ perrumpit,perinde atq; aer æſtiuus terram quãtumuis pinguẽ. Concitat verò liquefaciendo deſtillationem,grauedinem,raucedinem,alui ꝓfluuium,& plurimum mouet vrinæ atq; ſudôris. Eliquãt ardens prauaq; febris partes humidiores, ita vt eui denter detrudantur: ſed in febre hæctica maraſmode tabeſiũt partes veræ ſolidæ,ſiccæ ac duriores,& quod liqueſcit in vapores digeritur,ita vt non ſit perſpicua eius expulſio.Huiuſmodi ſunt ſymptomata quæ ob febrem conſequuntur: ſpectant aũt partim ad actiones læſas,partim ad ea quæ præternaturam retinentur atq; expelluntur,partim ad qualitates mutatas. Pergamus ad ea ſymptomata quæ ab humorum putredine oriuntur, alia aũt apparent in aliis partibus prout humor putris aut in illis reſidet , aut ad eaſdem tranſmittitur ; tranſmittitur autem non ſemper ipſe humor, ſed interdum fuligo , *a* quæ plurima exhalat à pituita putreſcente,modica à ſanguine, & flauabile, pauca ab atra. Non ſolum autem varia ſymptomata oriuntur prout variæ partes tentantur à putri materia, ſed prout ipſa ẽt variã eſt pituitoſa, ſanguinea, bilioſa, melancholica; ſi feratur ad caput , dolorem eius affert: proprie autem fuligo ſi cerebrum tentet,facit delirium; *b* Si flaua bilis inhæreat membranis cerebri, efficit vigiliam & *c* freneſim: ſi pituita *d* cerebrum occupet,lethargum excitat,& grauiorem ſomnum efficit : vbi materia putris verſetur in auribus, *e* ſurditatem affert:vbi in naribus,ſtarnutamentum aut fluxum ſanguinis: vbi in lingua,deprauationem guſtus ; combibitur .n. ob eius raritatem ſpongiis aſſimilem, quo fit ut eſculenta & poculenta non guſtentur amplius ſui ſaporis, ſed illius cuius ſunt ſucci quos lingua accepit:accipit autem tenuem partem ac uelut ſerum,cuiuſuis putreſcentis ſucci,vel à cerebro ad ipſam deſcendentis uel ab inferioribus partibus,ut à pulmone,uentriculo, utero,ad candem translatis:quorum colore etiam inficitur,ob quem *f* mõſtrat quales ſint in corpore putreſcentes humores : rectè etiã traditum fuit ab Hippo. *g* eiuſdem coloris eſſe linguam,cuius eſt vrina cum utraq; à redundantibus ſuccis inficiatur:quamquam inſicitur etiam lingua à fuligine quam excipit ex hu-

a Gale. p. de diff. feb. c. 5.

b Gal. 3. 6. epid. com. 36.

c Gale. 2. p. epid. com. 73

d Gal. 13. meth. c. 21.

e Hipp. et Galen. 4. apho. 60.

f Hipp. & Gale. 5. 6. epid. 14.

g Hipp. ibid.

moribus putreſcentibus in uentriculo, aut pulmone. Si materia putris in thorace ſit & pulmone, quatenus loci anguſtiam affert reſpirationem lædit, ſed quatenus infeſta eſt, expultricem facultatem irritat, & tusſim mouet. Eadem ſi tentet cor, uires debilitat, ita ut ſequatur animæ defectio, præſertim ubi ualde putris ſit: ſi uerſetur in ore uentriculi, ipſum mordet, & uires conuellit, ita ut ſuperueniat animæ defectio, non ſecus atq; ubi læditur cor. Sequitur etiam affecto uentriculo ſingultus, nauſea uomitus, faſtidium; cum fertur ad inteſtina, efficit alui profluuium & interdum tormina; ſed ubi fertur ad cutem, frigus affert, non tam ubi frigida eſt, quam etiam ubi calida, inalgeſcunt.n. partes externæ cum calor contrahatur ad internas, interdum autem non ſolum ſentiuntur frigidæ, ſed etiam concutiuntur; quod ſi cũ frigore ſola cutis agitetur, dicitur *a* græce *phrici* latinæ horror; ſi cum frigore externarum partium, non tantum cutis, ſed totum corpus concutiatur, eiuſmodi ſymptoma uocatur à græcis *b* ῥῖγος, à latinis grauis horror: ſi quidem rigor apud latinos diſtentionem ſimul ac duritiem à frigore ortam ſignificat, rigereq; dicuntur quæ ualde refrigerata ſunt: uocatur etiã rigor neruorum ille qui à græcis appellatur: τέτανος: nos tamen horrorem concutientem, ut ab altero horrore diſtinguamus, appellabimus rigorem, ſicuti nũc uulgus medicorum ſolet. Superueniant hæc principio acceſsionum quò tempore calor inquit Hipp. *c* accenditur in thorace, & fertur ad caput, quò fit ut extremæ partes relinquantur frigidæ, quæ propter oſſa ac neruos frigidæ ſunt: ſed cum remittitur acceſsio, diffunditur calor per uniuerſum corpus ex thorace, ita ut pedes calidiores reddãtur, quàm ſit ipſe *d* thorax: hoc autem tempore acceſsionis quò calor ad pedes deſcendit, conuenit *e* hominem alere. Sed relicto frigore, ſpectemus horrorem ac rigorem, & eius cauſas, in quibus tractandis, ob rei difficultatem diutius inſiſtemus. Horror ſimpliciter quem græce diximus appellari *f phricin*, eſt ubi cum frigore externarum partium ſola cutis dimouetur, ueluti mare flante fauonio: differt autem à graui horrore, qui græce nominatur ῥῖγος à iunioribus latinis rigor, quoniam ſub hoc unà cum frigore partium externarum, non tantum concutitur cutis, ſed ſimul etiam quiuis muſculus, & propterea uniuerſum corpus: quamquam accipitur ῥῖγος à græcis aliquando pro uehementi

a gal. l: de Tremore rigore cap. 6.

b gal. ibidem.

c Hipp. 4. acut. 39.

d Hipp. ibid.

e Hipp. ibid. & p. acut. tex. com. 46

f Gal. l. de rigore. c. 6.

menti frigore qđ ſine ulla agitatione ſentiunt corpora ſana: in ægrotantibus tñ notat cum frigore agitationem omnium partium,atq; hoc pacto accipimus rigorẽ de quò nunc loqui inſtituimus. Definitur autem nõ ſimpliciter frigus,aut ẽt frigus uehemens,ut nonnulli uoluerunt,ſed adeo moleſtum, ut *a* omnes partes corporis concutiantur,neq. .n.rigent oẽs qui aut frigore ſimpliciter,aut ẽt uehementi præhenduntur,niſi adeò moleſtum ſit, ut partes corporis inæqualiter dimoueat: hic motus quẽ definitioni rigoris adiicere oportet,præternám eſt,ueluti palpitatio,neruorum diſtentio,tremor, à quibus tñ omnib. diſſidet:à palpitatione *b* ꝗdem,quoniam hæc pauca, rara,&tarda eſt,ille cõtra multus,cum diutius ꝑſeueret: celer: cum uelociter fiat,frequens,quia parum intercedit quietis inter duos contrarios motus quibus continetur,Differt à diſtentione neruorum,quæ ſimiliter *c* eſt motus earundem partium motui uoluntario inſeruiẽtiũ qm̃ hæc, q̃uis præter uoluntatẽ accidat, eſt tamen ſimilis motui uoluntario:ille agitatio quædam inæqualis.Diſtat & à tremore (quamuis Plato,*d* &Ariſt. *e* utrumq; eundem eſſe motum exiſtimare uideantur) qđ licet ambo ad muſculos pertineant,ad tremorem efficiendum concurrat uoluntas,rigor ſit omnino præter uoluntatem,cui reniti homo minime poteſt,quamuis maxime contendat,contineaturq; ab aliis:præterea rigor,eſt totius corporis,tremor,unius partis duntaxat.Sed iam tempus eſt rigoris cauſam exponere, quem& motus,& frigus efficit, Efficit motum facultas expultrix *f* cõtendens inde excutere quod moleſtum eſt, expellit primo pars ſentiens ad uicinam, donec oẽs dimoueantur concutiaturq; uniuerſum corpus,dum abiiciatur id quod moleſtũ eſt:hinc itaq; proficiſcitur agitatio.Frigus ꝙ ſimul ſentitur,poteſt oriri à cauſa frigida irritante facultatem expultricem; ſed quia oritur etiam ubi ea calida *g* fuerit, aliud cauſari oportet à quo refrigerentur partes externæ,nam internæ rigentium calidæ ſunt: id autem non aliud eſt quam contractio *h* calidi innati ad partes internas. Conſiſtit innatum calidum in ſpiritu & ſanguine,quibus cum deſtituuntur externæ partes,quod confugiant ad internas, relinquuntur frigidæ: contrahitur autem innatum calidum quo expultrix facultas, natura, & ſenſus continetur, cum aliquid moleſtum percipit,

a Gal. ibid.

b Gal. 2. de cauſ. ſympt. cap. 2.

c Gal. de rigore c. 8.

d Plato in Timeo & Gal. l. de rigore cap. 7.

e Ariſt. l. 3. probl. 25.

f Gal. 2. de cauſ. ſympt. cap. 2.

g Gal. l. de rigore c. 6. & l. 2. de cauſ. ſympt. ca. 5.

h Gal. ibid.

cipit, ſed quia contractum non poteſt ſeruari ſine perſpiratu, neceſſe eſt rurſus extra feratur, quod ſine magno impetu fieri non pōt, cum à re moleſta externa prohibeatur quam contendit expellere. In hac pugna ac motu innati calidi, vicisſim intrò & foras, concutiuntur oēs partes corporis, & ita ſimul fit cum frigore agitatio, & ꝓpea rigor: quem affectum oēs voluerunt eſſe caloris, & illi ēt ipſi qui innatum non cognouerunt, veluti Aſclepiades, qui ſolum poſuit aduentitium: incipit aūt à lumbis & dorſo rigor, vt docuit Hipp. *a* quoniam hæ partes frigidiores ſunt q̃ anteriores, quæ raræ ſunt & piloſæ: facilius aūt in eū incidunt fœminæ, quod frigidiores ſint quam mares: à dorſo per ſpinæ medullam afficitur cerebrum, quod & frigidum eſt & molle, ita vt facile noxam accipiat, quæ inde etiam impertitur neruis & muſculis omnibus, ita ut non mirum ſit ſi uniuerſum corpus concutiatur. Perſpecta proxima cauſa rigoris, quæ eſt facultas expultrix & natura ipſa innato calido contenta, cum contrahitur & effunditur, cum hoc eueniat quia percipit rem moleſtam, qualis hæc ſit iam nunc videndum eſt. Quamuis rigor ſit affectus frigidus, cauſa irritans facultatem expultricem non propterea ſemper frigida eſt, ſed pōt etiam eſſe vel calida, vel neq; calida neq; frigida: id quod perſpicuū erit, ſi oēs & euidentes, & abditas cauſas à quibus oritur intueamur: conſtat euidenter rigorem fieri à ſubita *b* perfuſione calidæ vel frigidæ aquæ: ab acribus medicamentis ſuperdatis parti *c* vlceratæ, à timore, ab auditu & aſpectu terribilis alicuius rei; contrahitur.n. calor intro & externas partes relinquit frigidas, cumq; rurſus extra fertur & excutit quod moleſtū eſt, agitatur vniuerſum corpus: at timor ac tremor, neq; in calidis, neq; in frigidis numerari pōt: interna verò cauſa, ſiue ſit humor, ſiue *d* exhalatio ac flatus, mordet & moleſta eſt, aut calore, aut frigore: plerumq; aūt excitat rigorem flauabilis quæ ad cutem expellitur, tum in tertianis principio acceſsionum, tum in ardentibus *e* cum ſoluuntur: detruditur enim ex venis materia bilioſa, quæ tandem educitur per ſudorem: ſed interea, dum à muſculis excutitur, ſequitur rigor; eundem efficit & humor melancholicus, qui per ſe frigidus eſt: ſed putreſcens incaleſcit, ita ut tam *f* calore quam frigore moleſtus ſit, quemadmodum apparet initio quartanæ acceſsionis: videtur autē illa moleſtia pene-

a Hippo.5. aphο.70.

b Galen.2. de cauſ. ſympt. cap.5.

c Gal.2. prognoſt. com. 58.

d Gal. x. meth.cap.4.

e Hippo.4.aph. com. 58.

f Galen.2. de cauſ.ſympt. cap. 5.

penetrare vſq; ad oſſa, iungiq; cum morſu manifeſtum frigus, contra q̃ in tertiana, in qua ſentitur magis acrimoniæ moleſtia quàm frigoris: fit ſimiliter rigor *a* à pituita cruda, qualis illa eſt quam Praxagoras vitream appellauit, ſed lenis eſt, neq; excitatur niſi cum homo dimouetur: non.n. poteſt pituita cum extenuatur ad tenuitatem flauæ bilis peruenire, & ideo magnum rigorem excitare: accidit autem potiſsimum mulieribus, & his qui in *b* ocio degunt, multiſq; ac frigidis ſuccis nutriuntur, redundantq; humoribus crudis, præſertim vbi poſt cibum exercentur, aut calida aqua lauantur. Accidit autem ēt ſi non febricitent, & non tantum ſemel, ſed ēt repetit: id quod non eueniebat Hipp. *c* ſeculo, cum homines parcius viuerent, & magis exercerentur; tunc, n. vt ipſe teſtatur, rigorem ſemper ſequebatur febris, neq; .n. fiebat rigor qui non degeneraret in febrem, quod accenderentur humores vt qui minus crudi eſſent. Scribit aūt Epicratis *d* vxorem quæ multis craſsis ſuccis abundabat, primo & ſecundo die in rigorem incidiſſe, neq; febrem ſequuntam eſſe niſi tertio. Expoſita cauſa rigoris, non difficile eſt illam inueſtigare, quæ horrorem facit: eadem.n. eſt ſed leuior, ſicuti horror idem ſymptoma eſt quod rigor, niſi, quod *e* leuius eſt: cum frigore.n. ſola concutitur cutis. Cauſa igitur, veluti humor, ſi parum admodum moleſtus eſt vix ſentitur, ita ut uel nullum excitet ſymptoma, vel inæqualitatem duntaxat: ſi paulo moleſtior ſit, efficit laſsitudinem: ſi magis infeſtus horrorem: ſi moleſtiſsimus, rigorē. Proficiſcitur maior & minor moleſtia, partim à corpore ægrotantis, partim ab ipſo humore: in corpore ægrotantis attendimus uires & ſenſum: uires ualidæ, leuius ſymptoma efficiunt, quod renitantur, & idcirco cōtemnant cauſam lædentem: contra imbecillæ, cum magis offendantur, & minus reniti poſsint, magis contendunt excutere quod noxiū eſt, & idcirco grauius efficere ſymptoma, niſi vbi ob ſummam debilitatem non audeant pugnare cum cauſa lædente. Quod attinet ad ſenſum, ſi acris eſt, magis percipit q̃ moleſta ſunt, magiſq; excitatur natura ad ea expellenda, fitq; grauius ſymptoma quam ſi hæbes: materia uerò ſi pauca eſt, ſi lenis, ſi quieta, leue excitat ſymptoma; contra ſi multa, ſi acris, ſi moueatur. Nunquam uerò excitat rigorem quod ſymptoma grauiſsimum eſt, niſi *f* moueatur: mouetur autem & à nobis cum

a Gal. l. de rigore. c. 7.

b Gal. ibid. et l. 2. de cauſa ſympt. c. 5.

c Galen. 2. de cauſ. ſympt. c. 5. et Hipp. in principio libri de morbis.

d Hippo. 3. ſ. epid. 22.

e Gal. 2. de diff. febr. c. 7. et 2. de cauſ. ſympt. c. 5.

f Gal. l. de rigore. c. 7.

cùm exercemur, cùm uerſamur in ſole, aut in balneo: ſponte autem cum transfertur ex vna parte ad aliam, & vt tradit Plato in Timeo, fit rigor à bile cum influit, hoc eſt cum mouetur: non poteſt autem per ſe multitudo & frigus ac calor humoris rigorem facere niſi moueatur, nam & hydropes & Arquati qui magna copia flauæ bilis, vel pituitæ opprimuntur, non propterea rigent: leuiora ſymptomata poſſunt etiam fieri, ſine motu materiæ. Ea quæ mouetur, quanto velocius mouetur, tanto grauius affert ſymptoma: in vniuerſum igitur grauius uel leuius excitatur, pro ut cauſa ualidior uel imbecillior eſt, & corpus ægrotantis magis vel minus oportunum eiuſmodi noxæ.

De differentiis Febrium humorum putredinem ſequentium. Cap. IV.

RES præternaturam attinentes ad febrem ex humorum putredine profectam, morbum, cauſas, & ſymptomata, vberrime perſequuti ſumus: reſtant differentiæ quibus illa in uniuerſum diſtinguitur, has cum ſuppeditentur etiam à cauſis ac ſymptomatibus exponere placuit, ut facilius intelligi poſſent poſtquam cauſas & ſymptomata expoſuimus. Omittemus autem & illas quæ ſunt omnino aduentitiæ, cum nihil ad curationem conducant, & illas quibus morbi forma continetur: nã hæ conſtituunt ſpecies, quas explicabimus, ubi abſoluerimus ea quæ in uniuerſum explicanda erant: agemus autem de illis duntaxat, quæ aliquo pacto pertinent ad formam; ſumuntur *a* enim uel à ſubiecta materia in qua reſidet, vel à modo quo in illa uerſatur, uel à conſequentibus ipſam, uel à cauſis, uel ab effectis. Attenditur *b* in ſubiecta materia, hoc eſt in corpore ægrotantis, ætas, ſexus, temperatio, robur. Ab ætate ſuppetunt differẽtiæ quod aliæ febres pueriles ſunt, ueluti quotidianæ, aliæ iuueniles, ueluti tertianæ puræ, aliæ ſeniles, veluti ardentes illæ quas affert pituita ſalſa. A ſexu, quod aliæ muliebres, ut pituitoſæ, aliæ uiriles, ut biliosæ: ſed hæ omnes differentiæ uidentur ad cauſas referendæ, hoc eſt ad humores putres, & idcirco etiam ad ſpecies, quæ (ut in ſequentib⁹ oſtendemus) diuerſæ ſunt pro diuerſis humoribus putreſcentibus. A tẽperatione quod aliae congruae ſunt ueluti ardẽtes hominibus

a *Supra l. p. cap. 5.*
b *Vid. ibid.*

minibus calidioribus: aliæ non congruæ, ueluti eædem frigidioribus. A robore magno uel paruo, quod mediocres, magnæ ſint comparatæ ad morbum paruum, paruæ ad magnum. Sed pergamus ad modum quò forma reſidet in ſubiecta materia: hic multiplex eſt, ut perfectus & imperfectus, æqualis aut inæqualis, per ſe aut per aliud medium interiectum: efficit autem uarius modus, varias febrium differentias; cum forma, hoc eſt calor perfectæ reſidet in ſubiecta materia, tunc contraxit habitum, & occupat ſolidas partes, dicunturq; eiuſmodi febres hæcticæ: ſed quæ nunc nobis proponuntur humorum putredinē ſequentes, non dum perfecte inhæreſcunt, neq; habitum contraxerunt, cum partes ſolidæ nō dum ex toto calefactæ ſint, ſed etiam calefiant ab humoribus putribus: pro maiori autem uel minori putredine, magis vel minus hærent, & facilius uel difficilius remouentur. Cæterum immoderatio caloris qua febris cōtinetur, poteſt æqualiter, uel inæqualiter occupare partes noſtri corporis, & ita erit febris æqualis uel inæqualis: Sola autem hæctica *a* febris æqualis eſt, diaria verò & quæ humorum putredinē ſequitur, neceſſario inæqualis eſt, cū alia ſit temperatio in partibus ſolidis, alia in humoribus & ſpiritibus. Quod ſpectat ad eum modum quem diximus uel per ſe, uel per aliud: ſcilicet, omnes febres eſſe per ſe partium ſimpliciū, & per has multiformium: proprie autem quæ conſiſtunt in humoribus putribus, aut ſine inflammatione ſunt, aut cum hac: ubi humores citra inflammationem putreſcunt, febres dicuntur morbi per ſe. Sed ubi adſit inflammatio, hæc proprie appellatur morbus, febres quæ illam ſequuntur dicuntur à ueteribus *b* ſymptomata, quod ſymptomatum modo alium morbum ſequuntur. Illi uerò qui his laborant, uocantur non febricitantes, ſed frenetici, peripneumonici, pleuretici, aut alio eiuſmodi nomine ab inflāmatione ducto; quamuis etiam eiuſmodi febres lædāt actiones, & idcirco ſint morbi. Conſequuntur formam in ſubiecta materia, quantitas, *c* locus, modus, tēpus, ad quantitatem refertur magnitudo & numerus, ſub magnitudine compræhenditur etiā paruitas, unde aliæ febres dicuntur paruæ, aliæ magnæ. Accipitur magnitudo morbi interdum pro ſpacio *d* maiori, uel minori, quod ab ipſo occupatur, interdum pro parte affecta nobili uel ignobili: utroq; modo accepta refertur ad locum.

a Gal. l. de inequali in temperie cap. 6.

b Gal. 4. aph. com. 73.

c Supra l. c. 5

d Gal. 4. meth. cap. 9.

Interdum

Interdum pro prauitate & facilitate morbi, & hoc pacto ſpectat ad ſymptomata & effecta. Interdum pro gradu qualitatis maiori vel minori: hinc dici ſolet, (quamuis minus propriæ) *a* magna febris, cum calor eſt vehemens: parua, cum leuis, atq; hoc pacto accepta magnitudo ad quantitatem refertur, quemadmodum refertur, plurimum calidum innatum, quod Hippocr. *b* eſſe ait in his qui creſcunt. Numerus, eas ſuppeditat febriũ differentias, quod aliæ ſimplices ac ſolæ ſunt, aliæ multiplices ac compoſitæ: componuntur autem cum ſymptomatibus propriam curationem requirentibus, cum cauſis, & cum morbis, præſertim cum alijs febribus. ſiue diuerſi generis, veluti cum hæcticis, ſiue eiuſdem, vt cum alijs ab humorum putredine ortis: ſiue ſint eiuſdem ſpeciei, vt bilioſæ omnes, ſiue alterius, vt vna bilioſa, altera pituitoſa: quæ ſi eadem hora inuadant, dicuntur etiam *c* confuſæ: ſi diuerſa, appellantur ſolummodo compoſitæ. Locus quem occupat febris quælibet, eſt vniuerſum corpus, & ita quæuis febris cōis eſt morbus, nulla *d* proprius, quēadmodum inflammatio alicuius partis: quare à loco, nullæ ſumuntur harum febrium differentiæ. In motu animaduertitur qualitas & modus: conſiſtit qualitas in celeritate & tarditate: ob quam aliæ febres dicuntur celeres, aliæ tardæ: ſed cum celeritas breuitatem, tarditas longitudinem afferat, aliæ febres rurſus dicuntur breues, aliæ longæ: dicuntur longæ, quæcumque *e* vltra quadrageſimum diem trahuntur: breues, quæ citra, ita vt quadrageſimus dies ſit vltimus breuium febrium, primus longarum. Breues ſi continuæ ſint & vehementes, nominantur acutæ, † ſiue ſimpliciter, ſicut illæ quæ quatuordecim *f* diebus terminantur, ſiue valde, vt illæ quæ ante, vel tertio, vel quarto, vel ſeptimo, vel nono, vel vndecimo die finiuntur, nominanturque peracutæ ſiue ex recidiua, vt illæ quæ poſt decimumquartum vſque ad quadrageſimum. Vocantur autem acutæ ex recidiua, quod cum incæperint ac ceſſauerint, rurſus reuertantur, neq; enim manere acutæ perpetuo poſſunt quadraginta dies, ſed tantum quatuordecim. At neque longæ etiam eodem tempore omnes terminantur, ſed quædam ſexaginta diebus, quædam octuaginta, quædam centum, quædam centum & viginti, quædam ſeptem *g* menſibus, non nullæ enim quæ hyeme incipiunt, æſtate finiuntur, & excontrario, hyeme, quæ æſta-

a *Gal. contra lycum c. 7.*

b *Hippo. p. aphο. 14.*

c *Gale. 2. criſium c. 7. & 2. d diff. feb. cap. 8.*

d *Gal. de cur. per uenæ ſectio c. 19.*

e *Hipp. et Galen. p. prog. Tex. cō. 25.*

† *Gal. 2. d diebus decretoriis c. 12.*

f *Gal. 2. aph. com. 23.*

g *Gal. et Hippo. aph. tex. com. 28.*

te: non nullæ etiam multo diuturniores ſunt, veluti quartana.
Modus quem in motu diximus animaduerti, multiplex eſt: primo autem aut vnus idemq; eſt à principio vſque ad finem, di-
a Galen. 2. de diff. feb. c. 2. citurque à græcis σύνοχος, a aut diſtinguitur pluribus circuitibus: ille qui idem eſt, aut eodem b modo ſemper procedit, & ap-
b Gal. ibid. & l. 9. meth. cap. 3. pellatur ὁμότονος, aut ſemper augeri videtur, & appellatur ἐπακμαστικὸς, aut ſemper minui & dicitur παρακμαστικὸς, quæ differentiæ tribuuntur febribus illis quæ circuitibus carent: circuitus
c Gal. l. de typis c. 2. verò qui græce dicitur c περίοδος, ſignificat æquale tẽpus quò aliquid ſimiliter reuertitur, veluti olimpias: ſunt autem alii circuitus ordinati, alii inordinati: ordo qui in ipſis obſeruatur, vo-
d Gal. l. de typis c. 4. catur à græcis τύπος, circuitus aũt ſi quotidie d reuertitur, quotidianus eſt: ſi tertio quoq; die tertianus: ſi quarto, quartanus;
e Gal. 3. 3. epid. com. 64. et 3. p. epid. com. 17. quintanus non apparet niſi rarò & e obſcurus: ſeptimanus & nonanus, neq; inuenitur, neq; nominatur: at neq; reperitur ẽt in corpore noſtro humor à quò poſſit proficiſci, ſicuti in ſequentibus oſtendemus oriri à pituita quotidianum, à flauabile tertianum, ab atra quartanum. Ex circuitibus ordinatis, alii repetunt eadem hora, alii anteuertunt, alii tardantur ob vim quã dam propriam, præter eam quæ communis eſt, ob quam in vigore reuertuntur eadem hora, in incremẽto anteuertunt, in remiſſione tardantur: dies verò in quibus reuertuntur, in-
f Gale. 3. p. epid. com. 18 terdum pares f ſunt, interdum impares. Eſt præterea circuituũ motus aliquando ſtabilis g & conſtans, aliquando inſtabilis &
g Hippo. & Gal. 3. aph. Tex. com. 8. inconſtans: illud item ſpectat ad modum motus, quod aliæ febres h incipiunt uehementes, ſed uſq; ad uigorem paulatim remittuntur, aliæ cum mediocres incæperint creſcunt paulatim
h Gal. 3. p. epid. com. x. vſq; ad vigorem, aliæ quodammodo ex his compoſitæ ſunt, lenes enim incipiunt, ſed poſtquam paulatim increuerunt, & ſuã magnitudinem aſſequutæ ſunt, remittuntur dum diſcutiantur: maxime autem in circuitibus ordinatis, illæ differentiæ atten-
i Hippo. 4. aphor. 43. duntur, quòd febres i aut intermittunt, aut ſunt continuæ: intermittunt illæ quæ in ſingulis circuitibus ad integritatem perueniunt: continuæ ſunt illæ in quibus homo nullo tempore integer eſt: habentur autem in quotidianis, tertianis, & quartanis, tam continuæ quam intermittentes: Sed fit etiam con-
† Gal. p. p. epid. com. 23 tinua febris vbi ſimul couiunguntur † plures intermittentes diuturniores, ita vt noua inuadat antequam vetus receſſerit.

rit. Tempus quod ſimiliter morbi formam in ſubiecta materia conſequitur, ob celeritatem motus, breue eſt, ob longitudinẽ, longum: quare & febres aliæ longæ ſunt, aliæ breues, quarum differentias complures ante perſequuti ſumus. Sumuntur etiã à tempore aliæ differentiæ febrium, prout multo, uel paulo ante incæperunt, dicunturq; recentes uel uetuſtæ: ſed hæ magis monſtrant affectum ſtabilem uel mobilem, quam quod differentiam curationis poſtulent. Quod autem aliæ febres nocturnæ *a* ſint, aliæ diurnæ, magis pertinent ad cauſam quam paulo poſt ſubiiciemus, quam ad tempus, quod nunc tractamus. Referuntur etiam ad tempus quatuor partes febris, quæ reſpondẽt quatuor ætatibus animalium, incipit enim augeſcit, uiget, ſeneſcit ſeu inclinatur: ſunt autem quatuor hæc tẽpora motiones cauſarum, quamobrem maxime attenduntur in morbis habentibus cauſas, ueluti in febribus humorum putredinem ſequentibus, nõ in hæcticis, aut *b* in diariis quæ cauſas nõ habent. Principium eſt cum cauſa agere incipit, terminaturq; incremento, in quò effectionem ſuam auget uſq; ad uigorem, quare & tunc acceſsiones anteuertunt, maiores & longiores ſunt; in uigore maxime agit, & omnia fortiora ſunt inquit Hippo. *c* ſuccedit uigor incremento, ſicuti uigori remiſsio, quod eſt quartum tempus, in quò cauſæ uis remittitur, & omnia imbecilliora ſunt: non reperitur autem niſi in morbis ſalubribus, nam pernicioſi non *d* remittuntur: huiuſmodi ſunt quatuor ætates ſeu quatuor tempora febrium, quæ neq; æqualia ſunt in diuerſis febribus, ut acutis, uel diuturnis, neq; etiam inter ſè in eadem. Animaduertuntur eadem quatuor tempora in unoquoq; circuitu; incipit .n. augetur, uiget, remittitur, ſed inter principium *e* & incrementũ, reperitur inæqualitas quædam quæ quaſi quintum tempus adiici poteſt: præterea in febribus intermittentibus, remiſsionem ſequitur intermiſsio, quæ quaſi ſextum tempus illis additur, ita ut diuidatur circuitus intermittentium febrium in ſex partes, continuarum in quinq; quamquã poteſt tam intermittentium quam continuarum circuitus bipartito *f* ſeparari in acceſsionẽ & remiſsionem: Acceſsio quæ græce dicitur παροξυσμὸς, continet ſub ſè partes *g* deteriores ipſius circuitus, principium, incrementum, & uigorem: remiſsio in febribus intermittentibus, non tantum comprehendit inclinationem, ſed etiam intermiſ-

a *Gal. 3. p. epid. com. 6.*

b *Gal. xi. meth. ca. 2.*

c *Hippo. 2. apho. 30.*

d *Galè. 3. de criſib. c. 5. & 9.*

e *Gal. l. de tẽporib. morbi. cap. 4.*

f *Gale. de totius morbi tempor. c. 6. & p. l. aph. com. xii*

g *Gal. 9. meth. c. 5: & xi meth. c. p.*

ſionem ſeu integritatem. Differunt igitur febres inter ſe eiuſmodi temporibus,& ipſius circuitus,& totius morbi. Cauſæ tam externæ quam internæ, plurimas ſuppeditant propoſitarum febrium differentias: externæ quidem uel pro ut corpus noſtrum uarie afficiunt; uel prout communes ſunt aut propriæ. Afficitur *a* uarie corpus noſtrum ab aere, ob regionem, ob præſentē cæli conſtitutionem auſtralem, uel aquiloniam; ſed potiſſimum ob quatuor anni tempora, ob uiciſſitudinem diei ac noctis, a quibus ſimiles ſumuntur harum febrium differentiæ: aliæ enim exempli gratia hyemales ſunt, aliæ *b* uernæ, aliæ æſtiuæ, aliæ autumnales: tum aliæ diurnæ, aliæ nocturnæ. Efficiunt etiam externæ cauſæ ſimiles febrium differentias, ut propriæ ſunt, aut cōmunes: propriæ dicuntur cum aliæ alios homines uexant à quibus febres oriuntur propriæ, quæ græce σποράδες, ſeu σποραδικαὶ nominantur. Communes ſunt quæ complures lædunt, efficiuntq; communes morbos, qui græce πάνδημοι, & πάγκοινοι uocantur: in uno autem populo à conſtitutione aeris facti, uocantur ἐνδήμιοι: in una regione, ἐπιδήμιοι. Quod ſi communitati adiiciatur prauitas, fiunt febres peſtilentes, quas græci nominant *d* *limodis*. Cauſa interna, hoc eſt humor putris, pro ſpecie, qualitate, motu, exitu, varias efficit differentias. Species humorum quatuor ſunt, ſanguis, pituita, flaua & atrabilis, à quibus conſtituuntur ſpecies propoſitarum febrium, ut *e* ſynocha à ſāguine, quotidiana à pituita, tertiana à flaua bile, quartana ab humore melancholico, quas in ſequentibus perſequemur, cum quæ in uniuerſum de omnibus dicenda erant abſoluerimus: quæcumq; autem ſit ſpecies humoris putreſcentis, ſi purus ſit, facit febrem puram quæ exquiſita dicitur: ſi mixtus, *f* cum alio, mixtam, quæ nominatur ſpuria: nam ut tumores præternaturam, ſi à puro humore fiant, dicuntur exquiſiti, ſi à mixto ſpurii, ſic etiam febres. Qualitas humoris ſimilem efficit febris differentiam; ſi cocta eſt, coctam: ſi cruda, crudam: tum ſi mitis, mitem: ſi praua, prauam: eſt autem praua qualitas, uel manifeſta, ut in flaua & atra bile, uel occulta ob repugnantiam *g* totius ſubſtantiæ, quemadmodum ubi uim habet ueneni: mouetur interdum putris humor febrem accendens & impetu quodam per corpus uagatur; efficitq; febrem turgentem: plerumq; autem frigeſcit, & tunc febris quam efficit non turget: attenditur & in interna

a *Hipp. 2. aphor. 25.*

b *Hippo. 3. p epid. 6.*

c *Gale. p. pri. epid. com. p. et pri. ac uter. com. 9*

d *Gal. p. p. epid. com. p.*

e *Gal. 2. de diff. feb. c. 9.*

f *Galen. 2. de diff. febr. c. 8*

g *Galen 6. de loc. aff. ca. 5. & p. de differ. febr. c. 3. & c. 4.*

terna cauſa hoc eſt in humore putri, exitus: cum interdum retineatur, interdum exeat: vbi nihil vel paulum exeat materiæ, febris dicitur ſicca: vbi exeat, humida, præſertim ſi exeat humor: nam expirat interdum vapor duntaxat. Ergo ſi exeat multus humor, velut in illis febricitantibus qui primo die ſudant, & nihil propterea leuantur, eiuſmodi febris valde humida eſt, appellaturq; græce *ατυφώδης*, & *ελώδεις*: vbi exeat vapor putris, ſi glutinoſus ſit, cum illis inhæreſcat quos contingit, efficit febrem quæ contage *b* contaminat proximos; quod non euenit cum ille qui exit vapor minime glutinoſus eſt. Ab effectis hoc eſt à ſymptomatibus, ſumuntur propoſitarum febrium differentiæ, quod *c* mites ſunt vel prauæ, quod item ſalubres vel perniciosæ: ſunt enim prauæ, illæ quibus praua ſymptomata accedunt: non tamen propterea pernicioſæ, cum non omnino ſpē adimant, ſed ſolummodo portendant periculum: ſunt mites, illæ quæ carent prauis ſymptomatibus: pernicioſæ, quæ habēt ſymptomata grauiſſima, ſalubres, quæ non multum grauia. Poſſunt autem eſſe ſalubres, quæ tamen non ſint mites aut leues. Abſoluimus differentias quibus diſtinguuntur febres ab humorum putredine profectæ; proximum eſt vt earum cauſas inueſtigemus.

a *Gal. contra lycum c.2.*
b *Galen.p. de diff.feb.c.2.*
c *Gal.3.progn. ab initio & Hipp. in eod.loco.*

De cauſis differentiarum febrium illarum, quæ ab humorum putredine oriuntur. Cap. V.

IN ſuperioribus *d* libris, cum differentiarum quibus morbi diſtinguuntur in vniuerſum cauſas inueſtigaremus, regulam ad ſcripſimus communem, qua nunc etiam vtendum eſt: ea aūt eſt, quod *e* effectorum differentiæ proficiſcuntur à ſimili differentia cauſarum, vel omnium, vel aliquarum: ſiue ſimilitudo aperta & expedita ſit, ſiue implicita & abſcondita: ad cauſas aūt efficientes redigere oportet habilitatem accipientis. Sumamus initium ad illis differentijs quæ ducuntur à ſubiecta materia, hóc eſt à corpore ægrotante, in quò animaduerti monſtrauimus ætatem ſexum, temperationem, vires, à quibus ſuppeditantur variæ febrium differentiæ, vt quod aliæ pueriles ſint, aliæ iuueniles, aliæ ſeniles: quod item aliæ viriles, aliæ muliebres: tum aliæ congruæ aliæ non congruæ temperationi, aliæ paruæ,

d *Vidue l.4. de cur. gen. c.6.par.p.*
e *Galen.p. de cauſ. pulſuū cap.p.*

quod robur paruum ſit,aliæ magnæ quod magnum: harum dif ferentiarum cauſa,eſt ſimilis differentia in cauſa febris, ſi non in efficiente, certe in habilitate materiei ſubiectæ, hoc eſt corporis ægrotantis:differunt & febres inter ſe,modo quò accipitur forma in ſubiecta materia, vt perfectæ in hæctica, imperfectæ in aliis febribus,cuiuſmodi eſt q̃ nunc tractamus:æqualiter in hæctica,inæqualiter vt in his. Oriuntur aũt à ſimili differentia cauſæ efficientis,quæ vim habet afficiendi perfectæ aut imperfectæ,æqualiter aut inæqualiter. Eadem cauſa per ſe afficit partes ſimplices, per has verò multiformes,quamobrem & febris per ſe tribuitur partibus ſimplicibus,per has multiformib⁹. Putredo humorum quæ diffuſa eſt,habet vim efficiendi febrem morbum; quæ verò concluſa in inflammatione, febrem *a* ſymptoma. Ex conſequentibus morbi formam in ſubiecta materia diximus eſſe quantitatem,locum,motum,tempus quantitati ſub ijcitur magnitudo & numerus,magnitudo complectitur ſub ſe quoq; paruitatem. Cauſa febris magnæ vel paruæ,hoc eſt magni,& parui exceſſus caloris,eſt ipſa cauſa febris,nempe humorum putredo vim habens in ſe magnitudinis & paruitatis.Si calidus humor valde putreſcat,magnam febrem affert, paruã,ſi frigidus reddatur parum putris.Quod attinet ad numerum,febres aut ſimplices ſunt,aut compoſitæ,prout & cauſa poteſt *b* ſimplices vel compoſitas afferre: ſunt item confuſæ uel compoſitæ tantum,prout cauſa ijſdem vel diuerſis horis,põt plures febres accendere.Locus in quò reſidet febris,eſt cor,& pp̃ea vniuerſum *c* corpus,ita vt ſit morbus cõis totius corporis, quare & cauſa quoq; communis eſt, hoc eſt quæ poteſt in corde & in toto corpore febrem excitare. Ad motum pertinere diximus qualitatem & modum à quibus naſcuntur plures febrium differentiæ: qualitas conſiſtit in celeritate & tarditate,ob quam aliquæ febres celeres ſunt,aliquæ tardæ:illæ aũt quæ celeres sũt, neceſſario breues ſunt:ſicuti quæ tardæ,longæ,& magis aut minus tales,ſiue longæ ſint ſiue breues,vt acutæ ſimpliciter,acutæ ex recidiua,& peracutæ; quæ differentiæ proficiſcuntur à ſimili differentia cauſæ efficientis febrem, hoc eſt humoris putreſcentis: qui quamuis neq; celer neq; tardus ſit, habet tamen in ſe vim celeritatis cum tenuis eſt & calidus, vt flauabilis:vim tarditatis,cum craſſus & frigidus, vt humor melancholicus.

a Gal. 4. aph. com. 73.

b Gale. 2. de diff. feb. c. 8.

c Gale. de cu rat. per uena sect. c. 19

licus.

ſicus. Admodum motus multæ referuntur differentiæ, & primo illæ, quod aliquæ febres, eædem manent à principio ad finem, & dicuntur à græcis ſynochæ vnica acceſſione contentæ, aliquæ pluribus circuitibus diſtinguuntur, & dicűtur periodichæ: oriuntur aűt à ſimili a differentia cauſæ efficientis, hoc eſt materiæ putris, quæ ſi tota ſimul ſit, ita vt conſtet ex tota ſua materia, facit ſynocham febrem non diſtinctam circuitibus, ſed totam ſimul, cuiuſmodi eſt quam efficit ſanguis in venis putreſcens, vbi reſidet veluti focus totus ſimul: ſi materia non tota ſimul putreſcat, ſed accendatur partita, neceſſe eſt febrē quoq; partitam eſſe, & circuitibus diſtingui; quod euenit cum materia certis temporibus cogitur, tranſmittitur ex vno loco ad alium, & putreſcit: quod autem ſynocha perpetuo aut eadem maneat à principio ad finem, aut minuatur, aut augeatur, fit à cauſa, hoc eſt, à putredine humorum, quæ ſimiliter aut eadem manet *b* à principio ad finem, ita vt æqualiter accendatur, & exhauriatur; vel ſemper augetur, quod magis accenditur quam exhauriatur; vel ſemper minuitur, quod magis exhauriatur quam accendatur. At vbi febris circuitibus diſtinguitur, ſiquidem hi ordinati ſint, ſequuntur cauſam ordinatam, ſi inordinati inordinatam: qui ordinati ſunt, aut quotidie repetunt, aut tertio, aut quarto quoque die, & ita citius vel tardius pro vi humoris putreſcentis, qui ob multitudinem uel acrimoniam celerius naturam mouet ad expellendum, ita vt celerius reuertatur circuitus; ob paucitatem tardius, tuncq; plus temporis intercedit inter circuitus. Pituita cum plurima ſit, quotidianos efficit: plus autem poteſt præ copia quam flauabilis præ acrimonia: hæc quæ acris eſt, non differt circuitus in quartum diem, vt humor melancholicus, qui neque multus eſt, neque multum acris, ſed tertio reuertitur. Alij circuitus vltra quartanum, vt *c* quintanus, aut ſeptimanus, raro accidunt, & videntur magis tribuendi erroribus ordinatis, quam certe ſpeciei humorum: niſi dicas quintanum referendum eſſe ad paucitatem humoris melancholici, qui longiori interpoſito tempore naturam irritet: nam vbi multus ſit, poſt breuius tempus facit circuitum quartanum. Ad modum motus pertinent conſtantes febres & inconſtantes, tum quod febres, vel primo fiant magnæ, vel proceſſu: vel primo fiant leues, ſed poſtquam paulatim increuerunt remittantur, id proficiſcitur

a *Galen. 2. de diff. febr. c. 11.*

b *Galen. 2. de diff. febr. c. 2*

c *Gal. 3. p. epid. com. 17 & 3. 3. epid. com. 64*

ficiſcitur à cauſa, hoc eſt à putredine humorum quæ eo pacto mouetur, quod ſi moueatur diebus paribus, fit ſimiliter febris diebus paribus, vt quotidiana; ſi diebus imparibus cauſa ſimiliter mouetur reuertitur imparibus diebus. Qđ verò febris ante uertat, aut tardetur, aut eadē hora reuertatur, tribuēdum eſt cauſæ eam vim habenti, ſiue ob *a* proprietatem quandam, ſiue ob cōem vim, in incremento anteuertendi, in remiſſione tardandi; in vigore eadem hora reuertendi. Sed quod acceſſio continua ſit aut intermittat, oritur ſimiliter à cauſa, hoc eſt à putredine *b* humorum ſimili, hoc eſt continua vel intermittente. Cum humor putreſcit in venis, putredo continua eſt, cum extra venas intermittit, quoniam quod putreſcit expirat, & ex corpore euadit. Cauſa cur retineatur in venis, eſt partim imbecillitas facultatis expultricis, partim multitudo & craſſitudo materiæ, partim exitus interclusus: nec eſt quod tribuas aſſiduitatem & intermiſſionem multitudini & paucitati materiæ putreſcentis, nā hæc facit longitudinem & breuitatem acceſſionis: nec eſt quod dicas in febre intermittente inſpici vrinam, & mitti ſanguinē, quod humor putreſcat in venis: nam ea ſpectant ad materiam, quæ putreſcere debet, & non ad eam quæ iam putreſcit. Ille verò humor qui ex venis ad exteriores partes fertur, primo quidē rigorem facit, deinde cum putreſcit, febrem, quæ cum ille poſtea educitur ex cute, intermittit. Locus ergò vbi putreſcit humor eſt cauſa aſſiduitatis & intermiſſionis. Tempus ſuppeditare eas propoſitarum febrium differentias diximus, quod aliæ breues ſunt, aliæ longæ, tum aliæ recentes, aliæ vetuſtæ: & tandem quod aliæ incipiunt, aliæ increſcunt, aliæ vigent, aliæ remittuntur. Cauſa longitudinis & breuitatis, eſt celeritas & tarditas motus quam ſupra expoſuimus: cauſa verò nouitatis & vetuſtatis eſt nouitas & vetuſtas efficientis cauſæ, veluti putredinis, quæ ſi non multo ante fuit, febris recens eſt: ſed ſi iādiu incepit, vetuſta eſt: principii verò, incrementi, vigoris, & remiſſionis, cauſa eſt illa ipſa quæ febrem efficit, putredo videlicet, prout incipit, augetur, viget, remittitur: ſunt enim eiuſmodi tempora febrium mutationes ipſius partis, ſed cum eadem conſpiciantur in ſingulis circuitibus, cauſari ſimiliter oportet putredinis mutationem in vnoquoq; circuitu: quæ ſi intermittat, efficit febris intermiſſionem, ſicut vbi inæqualiter accenditur, inæ-

a *Galen. p. de criſyb. c. 3.*

b *Galen. 2. de diff. febr. c. 11. & l. 2. de cri. c. 3. & 6. & l. de tremore, rigore c. 7.*

tur,inæqualitatem. Illarum uerò differentiarum quas depromi à cauſis monſtrauimus,non difficile eſt cauſas inueſtigare: una quæq; enim oritur ab ea cauſa à quà depromitur. Specta illas differentias febrium quæ ſumuntur à cauſis externis, ueluti ab aere,quod aliæ ſint hyemales,aliæ uernæ,aliæ aeſtiuae,aliae autumnales,uel quod aliae diurnae,aliae nocturnae ſint: ab aere proficiſcitur,hyemali uerno,aeſtiuo,autumnali,diurno,nocturno: ſimiliter quod aliae febres ſint communes,aliae uulgares,aliae propriae à cauſa externa oritur quae aut communis eſt,aut propria. Eadem ratio eſt differentiarum illarum quae ſumuntur à cauſa interna, fiunt enim ſingulae ab eadem cauſa à qua ſumuntur,uidelicet ab humore putri,in quò animaduertimus ſpeciem qualitatem,motum,exitum. A diuerſa ſpecie humoris diximus ſumi diuerſas ſpecies febrium,quas ſeorſum in ſequentibus perſequemur. Si humor quicumq; ſit,purus *a* eſt, exquiſitam febrem affert: ſi mixtus,ſpuriam,qualitas etiam humoris putreſcentis,cruda uel cocta,mitis uel praua, eſt cauſa illarum differentiarum quas ab illa ſumpſimus, ut quod aliae febres coctae ſint,aliae crudae:tum aliae mites,aliae prauae. Motus & quies materiae, ut ſuppeditat, ita etiam efficit ſimiles differentias in propoſitis febribus,ut quod aliae febres ſint quietae, aliae turgeant. Exitus humoris putreſcentis efficit febrem humidam,ſicuti retentio ſiccam,quas differentias ſumi ab exitu & retentione monſtrauimus. Sed proficiſcitur exitus & retentio, partim à ui materiae putreſcentis,partim à cute: materia putreſcens, ubi multa humida,& tenuis ſit,educitur,ubi contraria, detinetur: cutis ſi rara praebet exitum materiae,ſi denſa minime. Attendi etiã oſtendimus exitum uaporis à quò ſumi diximus eas differentias quod aliae febres per contagionem afficiunt proximos, aliae nihil eos laedũt:id quod proficiſcitur à natura uaporis qui ſi glutinoſus & ualde putris *b* expiret,febrem efficit quæ cõtagione proximos cõtaminat:ſi uapor minus putris ſit & non glutinoſus,febris non contaminat eos qui proximi ſunt,neq; homines,neque etiam pannos;nam hi quoq; interdum contaminari ſolent à uaporibus ualde putridis & glutinoſis. Differentiae quae oriuntur ab effectis,hoc eſt à ſymptomatibus, quod ſcilicet aliae febres ſint mites,aliae prauae,quod item aliae ſalubres, *c* aliae pernicioſae,fiunt à cauſa febris nempè à putredine humorum

a *Gal. 2. de diff.feb.c.8.*

b *Galen.p.de diff.febr.c.2*

c. *Gal p.criſim.c. 13.*

morum uim habente efficiendi aut leuia ſymptomata, & ita febrem mitem, aut grauiora quam uideatur conuenire magnitudini morbi, & ita febrem prauam, aut grauisſima & ita febrem pernicioſam, aut minus grauia & ita febrem ſalubrem: ſed ſatis iam locuti ſumus de differentiis & differentiarum cauſis deque rebus præter naturam ad propoſitam febrem attinentibus abſolute cognoſcendis.

De recognoſcenda Febre ex humorum putredine orta, in uniuerſum. Cap. VI.

PRoximum eſt ut ad ea quae in aegrotante ſiue praeſentia, ſiue praeterita, ſiue futura cognoſcēda ſunt pergimus: præſentia ſunt morbus, cauſae ſymptomata differentiae de quibus ſupra egimus, exordiamur à morbo, hoc eſt à febre in humoribus, putribus conſiſtente. Recognoſcitur haec ut febris eſt eo modo quo docuimus *a* recognoſci febrem in uniuerſum, ſed ut ſequitur humorum putredinem, primo die internoſci *b* etiā poteſt à diaria & ab hectica, quod non magis difficile eſt medico perito atq; exercitato, quam agricolae *c* cognoſcere herbas nuper naſcentes, partim autem ſub ſenſum cadit partim mēte percipitur: tactui ſubiicitur qualitas ac motus caloris quo haec febris continetur, eadem mente coniicitur ex cauſis, ex habilitate corporis aegrotantis, ex his quæ proſunt aut obſunt, et effectis, hoc eſt ex ſymptomatibus: ex quibus omnibus maximā fidem faciunt ea quae in aegrotante apparent, aliquid etiam ualent externa, ut cauſae quae praeterierunt, & ea quae proſunt aut obſunt: tactu itaq; percipitur & qualitas & motus caloris: qualitas *d* acris & fumoſa eſt, ob acrimonia differt hæc febris à diaria, quæ lenis *e* eſt, ob copiam fumoſæ exhalationis, ab hæctica, quæ quamuis ſit acris, eſt tamen ſquallida *f* ac ſine fumo; mouetur eiuſmodi calor inæqualiter, & interdum ſæpius accenditur quod non euenit *g* diariis, aut hæcticis, febribus, ſed illis ſolum quæ humorum putredinem ſequuntur, quamuis non omnibus: in his enim quæ proficiſcuntur a flauabile, calor ut plurimum æqualis *h* apparet, & ſemel tantum accenditur. Reditus acceſſionum ſimiliter ad motum refertur, & tantum propoſitis febribus accidit, quamuis non omnibus; ſiquidem ſynocha quæ ſe-

a *Supra l. pr. c. 6.*
b *Gal. pri. de diffe. febr. ca. 7.*
c *Gale. l. xiiii. meth. ca. 9.*
d *Gale. ibid.*
e *Gal. p. ad Glauc. c. 2.*
f *Galen. x. meth. c. 6.*
g *Gal. p. de diff feb. c. 7.*
h *Auic. l. 4. f. p. tr. 2. c. 2*

ſequitur putredinem ſanguinis vna acceſſione continetur, inte-
gritas verò nunquam ex toto depræhenditur inter acceſſiones
harum febrium ſicut vbi diaria finitur. A tempore quo manet ca
lor, non ſumitur firmũ iudiciũ huius febris, quod.ſ. maneat plu
res dies, nam nonnullis febribus diarijs idem monſtrauimus *a* — a *Supra l. 2. cap. 4.*
euenire: hæcticam verò diuturnam eſſe & circuitibus carere,
oẽs intelligunt. Quo pacto igitur qualitas, & motus, caloris poſ
ſit propoſitam febrem demonſtrare ſatis expoſuimus: ſed qua
rõne eadem mente conijciatur, videndum ſupereſt, & primo ex
cauſis: ſi humorum putredinem quæ continens cauſa eſt intelli
geremus, ſimul notum ẽt nobis eſſet hoc genus febris. Quo pa
cto aũt putredo cũ ſenſum lateat dep̃hendi poſſit in ſequentib⁹
ſubiiciemus vbi ad cauſas tranſibim⁹ aliæ cauſæ internæ vt ꝓhi
bitus ꝑſpiratus, obſtructio, adſtrictio, humor multus craſſus, &
glutinoſus, eatenus indicant hanc febrẽ quatenus monſtrant pu
tredinem q̃ efficiunt. At ſpectamus ẽt num febris ſine cauſa ex
terna atq; euidenti inceperit, quod eſt ꝓprium earũ quæ hu-
morũ putredinem ſequuntur: nã diariæ prope oẽs *b* incipiunt — b *Galen. p. de diff. feb. c. 7.*
à recenti aliqua atq; euidenti cauſa, quod interdum ẽt accidit,
ſed raro, illis quæ conſiſtunt in humoribus putribus. Incipere
ergò ſine huiuſmodi cauſa, magis proprium eſt harum febrium,
q̃ perpetuum: habilitas corporis ægrotantis ad putredinem, nõ
nihil & ipſa valet ad hanc febrem indicandam, in his enim qui
c calidi ſunt & humidi, & idcirco putredini obnoxii, par eſt — c *Gale. 8. meth. cap. 7.*
febrem ab humorum putredine proficiſci. Iuuantium & læ-
dentium hæc ratio eſt, quòd præter frigida & humida quæ iu-
uant, calida & ſicca quæ lædunt febricitantes omnes, propriè
vbi ſit humorum putredo, proſunt ea per quæ illi aut conco-
quantur, aut educantur, obſunt ea quæ aut illos retinent, aut
obſtruendo, vel adſtringendo putredinem augent. Reſtant ef-
fecta, hoc eſt ſymptomata ex quibus maximam vim habet pul- — d *Gal. x. meth. c. 4 & p. ad Glauc. c. 2. & p. de diff feb. c. 7.*
ſus ob calorem cordis, & vrina *d* ob putredinem humorum qui
in venis verſantur, perpendemus tamen & alia quæ ſub quouis
trium generum compræhenduntur, ex omnibus. n. aliquid col-
ligitur, per quod propoſita febris internoſcatur. Ex actionibus
læſis, pulſus aucto calore vt in aliis febribus, ita etiam in hac ne — e *Galen. 3. de præſag. ex puls. c. 2.*
ceſſe eſt augeatur, fit enim niſi quid prohibeat maior, celerior,
ſed propriè in hac febre magis augetur contractio *e* quam di-

latatio,

latatio, cum magis neceſſe ſit fuliginem expellere quæ à putredine excitatur, q̃ temperare vim caloris hauſto aere frigidiore: quamobrem celerior eſt motus contractionis, quam dilatationis, & breuior externa quies, q̃ *a* interna: quod contra accidit in hæcticis ac diarijs, à principio autem acceſſionis, pulſus fit velox, cum calor contrahatur ſed deinde redditur magnus, neque in intermiſſione reuertitur *b* ad naturam ſuam, etiam ſi plurimum diſtet futura acceſſio vt in tertiana & quartana: præſefert etiam in vno † ictu inæqualitatem, cum in medio tardius moueatur, in principio & fine velocius. Durities verò ipſius pulſus ad nullam febrem *c* proprie attinet, neq; etiam ad hæcticam, niſi adſit aut ſiccitas, aut concretio à frigore, aut materia diſtendens: ſiccitatem affert inanitas & febris ardens, aut diuturna, concretionem frigus: diſtentio ob copiam materiæ maxime ſequitur inflammationes & duros tumores. Eadem ratio eſt reſpirationis quæ pulſus, cum ſimiliter ad refrigerandum, & ad fuliginem expellendam pertineat: quare celerius expellitur aer calidus quam attrahatur frigidus, & quies externa ſimiliter breuior eſt quam interna horror ac rigor qui ſimiliter ad actiones læſas refertur, tantum his febribus accidit non tamen omnibus, neq; enim apparet *d* in continuis quare vbi ſit, diiudicare poſſumus febrem ſequi humorum putredinem: ſed non propterea ſi abſit eſſe de numero aliarum, complures aliæ actionum noxæ ſuperueniunt huic febri quæ non apparent in alijs, veluti dolor qui nullus ſentitur in hæctica, at neq; ẽt in diaria, niſi ab æſtu, frigore, aut ebrietate profecta fuerit: ſuperuenire etiam ſolet his febribus ſomnus, vigilia, delirium vertigo, morſus in ore ventriculi, ſingultus, ſitis, anxiatus, quæ in alijs minime apparent, & idcirco monſtrant, vbi adſint, hanc febrem. Sed tranſeamus ad alterum genus ſymptomatum, quod conſiſtit in qualitatibus mutatis. Superuenit febricitantibus ex humorum putredine frigus partium extremarum, nigrities & aſperitas linguæ, tumor & durities præcordiorum, quæ neq; in diaria, neq; in hæctica fieri ſolent. ex his quæ detruduntur maximam vim habet vrina ad hanc febrem demonſtrandam, à principio. n. aut cruda eſt, aut parum cocta, nunquam verò ex *e* toto cocta vt in alijs febribus, ita vt firmam fidem faciat huius, quam demonſtrant etiã expulſa, aut retenta, quæ ſunt vt plurimum

a *Gal. ibid.*

b *Gale. p. ad Glauc. c. 2.*

† *Gale. p. ad Glauc. c. 6.*

c *Galen. p. de diff. feb. c. 7.*

d *Gal. de temporib. morb. cap. 7. & 2. criſ. c. 3. & 6.*

e *Galen. p. ad Glauc. c. 7.*

rimum immutata,& ſudor quem conſequatur ex toto integritas, quemadmodum ubi diaria febris recedit.

De recognoſcendis cauſis & ſymptomatibus febrium in humoribus putribus conſiſtentium. Cap. VII.

CAuſæ uerò,quæ recognoſcendæ ſunt in ægrotante,ſi præterierunt pertinent ad præterita, ad quorum cognitionē ueniemus ubi præſentia abſoluerimus:ſin præſentes ſint, qua rationе recognoſcantur,iam nunc explicandum eſt:ſunt autem præſentes cauſæ primum putredo, *a* quæ proxime propoſitam febrem efficit,deinde prohibitus *b* perſpiratus, à quò proxime proficiſcitur putredo,tum obſtructio & adſtrictio, quæ perſpiratum prohibent,& tandem humor multus,uel craſſus, uel glutinoſus obſtruens,& frigus ac ſiccitas adſtringens: latent oēs hæ cauſæ ſenſum,& idcirco coniectura colligi debent, ex cauſis unà cum habilitate ægrotantis, ex his quæ proſunt aut obſunt,ex effectis.Colligitur itaq; putredo primū ex cauſa proxima,quā diximus eſſe prohibitū perſpiratū,ex habilitate corporis ægrotātis,quod diximus eſſe calidius *c* & humidius,ex his quæ aut proſunt ſeu exhauriendo uel concoquēdo humores putres, ſeu perſpiratum expediendo, aut nocent intercludendo exitū humoribus putribus, & calidæ expirationi:ex effectis demum, & proprie ex propoſita febre, quam acri & fumoſo *d* calore diximus contineri, & ex morſu qui in uariis corporis partibus ſentitur, ex inæqualitate pulſus,ex his quæ expelluntur putredinem quandam præſeferentibus,ut ex vrina,deiectione, ſudore,ſanguine undecunque effluente.Prohibitus perſpiratus colligitur ſimiliter ex cauſis, ut ex obſtructione uel adſtrictione, tam internorum cauorum, quam externorum foraminum cutis,ex his quæ uel iuuant remouendo eiuſmodi cauſas, uel nocent eaſdem augendo: ex effectis,ut ex putredine & ſenſu caloris præternaturam in intimis partibus ob calidam expirationem retentam.Obſtructio indicatur à cauſa,quæ eſt humor uel multus,uel *e* craſſus,uel glutinoſus: ab habilitate ægrotantis habile enim eſt ad obſtructionem id corpus, cuius anguſta ſunt uel interna caua,uel externa foramina cutis: ab his quæ proſunt exinaniendo,extenuando, incidendo, detergendo,uel obſunt

a *Gal. xi. met. cap. 4.*

b *Gal. ibid. & xi. meth. c. x.*

c *Gal. 8. met. cap. 7.*

d *Gal. 1. de diff. febr. c. 7.*

e *Gal. xi met. cap. 4.*

augendo

augendo humores multos,craſſos,uel glutinoſos: ab effectis ut à prohibito perſpiratu cum ſenſu quodam grauitatis. Adſtrictionis indicia ſunt cauſae,ut frigus ac ſiccitas,habilitas corporis ægrotantis in quo ſimiliter externa foramina & interna caua auguſta ſint,quæ iuuant relaxando,aut nocent adſtringendo,effecta,vt prohibitus perſpiratus ſine ſenſu aliquo grauitatis. Cauſa obſtruens ut humor multus,craſſus uel glutinoſus, conijcitur ex cauſis,ut ex eſculentis & poculentis ſimiliter multis,craſſis,& glutinoſis, ex habilitate corporis ægrotantis quod ob frigidiorem temperationem eiuſmodi humorem naturaliter contrahat; ex his quæ vel iuuant,quatenus talem humorem corrigunt aut educunt,uel nocent,quatenus eundem contrahunt;ex effectis hoc eſt,obſtructione. Cauſa adſtringens ſiue *a* ſit exceſſus frigoris,ſiue ſiccitatis,ſiue utriuſq; ſimul,deprehenditur ex cauſis,quæ aut refrigerare,aut ſiccare, aut utrumq; efficere potuerint: ex habilitate corporis ægrotantis,quod in eiuſmodi immoderationē temperationis facile incidat; ex his quæ aut calefaciendo & madefaciendo iuuant,aut nocent refrigerando,& ſiccando: ex effectis ut ex adſtrictione. Symptomata ſequuntur, quæ ſimiliter recognoſcenda ſunt in ægrotante, recognoſcuntur autem ſenſu,ita ut non opus ſit argumentis ex quibus conijciantur: id quod patebit ſi omnia tria genera percurramus, & primo actiones læſas,ut *b* mutationē pulſus ac reſpirationis,dolorem, ſomnum, uigiliam, difficultatem reſpirandi,morſum in ore ventriculi,ſitim,ſingultū,anxietatē,horrorem,rigorem:omnia enim ſub ſenſum cadunt, ſicuti & qualitates corporis præter naturam, ueluti frigus partium extremarum, inæqualitas frigoris& caloris in uniuerſo corpore,nigrities& aſperitas linguæ, tumor & durities præcordium. Senſu etiam accipiuntur quæcumq; præter naturam aut retinentur,aut expelluntur,ut deiectio,uel retenta uel mutata,urina,ſudor,uomitus, fluxus ſanguinis,aut eiuſmodi aliud præter naturam.

a Gal. de cauſ. morborum cap. 7.

b Supra in c. antec.

De recognoſcendis differentiis febrium in humorum putredine conſiſtentium. Cap. VIII.

SVperſunt ex præſentibus recognoſcendis in homine qui laborat febre ab humorum putredine orta, differentiæ

quas *a* ſupra pro poſuimus,recognoſcuntur autem ferè omnes ſenſu,ſed colliguntur etiam ex iiſdem ex quibus indicatur ipſa febris,ut ex cauſis,ex iuuantibus & laedentibus,ex effectis aſſumentibus aliam differentiam aperte uel latenter ſimilem, id quod uberrime docuimus cum de morborum differentiis in uniuerſum recognoſcendis locuti *b* ſumus: nunc autem ualere eandē regulam monſtrauimus in differentiis propoſitae febris, unāquāq; ſeorſum percurrentes. Illae quae ſpectant ad ſubiectā materiam hoc eſt ad corpus aegrotantis quod pueriles, iuueniles,aut ſeniles ſint,tum uiriles,& muliebres, indicantur primo à cauſis,hoc eſt ab eiuſmodi ætate uel ſexu, uel à temperatione qua aut ætas aut ſexus continetur, tum ab his quæ huic uel illi ætati aut ſexui prodeſſe uel obeſſe conſueuerunt,& tandē ab effectis hoc eſt à ſymptomatibus quæ ſuperuenire ſolent cuiuis ætati ac ſexui; quod aūt febres cōgruæ ſint uel non congruæ, intelliges ex ipſa habilitate ægrotantis quæ ad cauſam refertur, ſiquidem calidioribus corporibus,cōgruūt, ardentiores febres, quæ frigidioribus nō conueniunt. Depræhenduntur ſimiliter ex habilitate corporis ægrotātis febres magnæ & paruæ ad uires collatæ,quas ſiquis cognoſcat imbecillas, mediocrē febrē iudicabit magnam,eandemq; paruam exiſtimabit ubi uires ualidæ uidebuntur. Quo pacto autem uirium robur quale ſit percipiatur, in pronoſtico docuimus,quod in *c* ſuperioribus libris in uniuerſum perſequuti ſumus. Differentiæ quæ à modo quo forma in ſubiecta materia reſidet depromuntur, ut quod propoſitæ febres ſint ſtabiles uel inſtabiles,percipiuntur ex ſimili differentia addita & cauſis & effectis, quæ ubi ſtabilia ſint, ſtabilem formam demonſtrant,ubi inſtabilia inſtabilem; ſed cum quæuis ex propoſitis febribus inæqualis ſit, non eſt quod inquiramus ſigna per quæ diſcernantur æquales ab inæqualibus,ſed potius diſcernere oportet eas quæ morbi ſunt,ab his quæ ſymptomata dicūtur,diſcernentur aūt ex cauſa hoc eſt,ex putredine quæ ſi diffuſa ſit febrem efficit morbum,ſi concluſa,quemadmodum in inflammationibus,efficit febrem *d* ſymptoma. Sumūtur differētiæ pertinentes ad cōſequētia formam in ſubiecta materia,& primo à quantitate,quod aliæ febres magnæ ſint,aliæ paruæ,ob maiorem uel minorem exceſſum caloris. Diſcernuntur autem primo ex cauſis,ut ex putredine, quæ ſi magna fuerit in humore cali-

a *In hoc lib. cap.4.*

b *Vidus l 8. decur. gen. c.p. par.p.*

c *Vidus l. x. de curat. gener. cap.p. par.p.*

d *Gal. p.ad Glauc.c.3.*

do ac multo magnam febrem efficit,ac demonſtrat, paruam in contrario,effecta etiam hoc eſt ſymptomata ſi magna ſunt magnam febrem denunciant,ſi parua,paruam, quæ proſunt etiam magnæ febri auxilia,neceſſe eſt magna ſint, quæ paruæ nõ itẽ. A numero depromi diximus differentias, quod febres aut ſimplices ſunt aut multiplices,ſeu compoſitæ tantum,ſeu etiam cõfuſæ: depræhenduntur autem ex ſimili differentia:nam cauſæ, iuuantia & lædentia, atq; effecta ſimplicia, ſimplicem demonſtrant,multiplicia multiplicem,compoſitae compoſitam, confuſæ confuſam. In motu diximus attendi qualitatem & modum: qualitas motus eas ſuppeditat differentias quod aliae febres celeres ſunt & idcirco breues,aut etiam acutae,aliæ tardæ & idcirco longæ: monſtrantur hæ differentiæ primo à cauſis quæ quales efficiunt,tales demonſtrant, deinde ab his quæ uel tarde uel celeriter proſunt,aut obſunt,& tãdẽ ab effectis quæ celeriter,uel tarde apparent, plurimum autem ualent ad celeritatem & tarditatem demonſtrandam quæ detruduntur,quæ ſi diu cruda permanent tarditatem ſignificant,ſi celeriter mutantur,ita ut uel concoquantur uel deteriora fiant monſtrant celeritatem. A modo motus ſumuntur febrium differẽtiæ quod aliæ febres carent circuitibus,aliquæ circuitibus diſtinguũtur, illæ ſunt totæ ſimul,& idcirco colliguntur ex cauſis,ex iuuantibus & lædẽtibus,ex effectiſquæ tota ſimul ſint,hæ partitæ ſunt,& certis tẽporibus redeunt.Quamobrem coniiciuntur ex cauſis,ex iuuantibus & lædentibus,ex effectis partitis:& non totis ſimul.Rurſus quæ circuitibus diſtinguuntur, ſi ordinatæ ſunt, ex iiſdem ſignis colligũtur ordinatis; ſi inordinatæ, inordinatis. Sunt autem ordinatæ febres quotidianæ,tertianæ,quartanæ,quæ deprehẽdũtur ex iiſdẽ ſignis,ꝑ quotidianos,tertianos, quartanos circuitus redeũtibus,uel eadẽ hora,uel tardius, uel citius prout& febres aut eadem hora reuertuntur,aut anteuertunt,aut tardantur. Eadem ſigna prout magna,uel à principio,uel proceſſu tẽporis apparent,ita febrem,uel primo,uel proceſſu tẽporis uehementem denunciãt:eadẽ prout continua ſunt uel intermittũt, ita continẽtẽ uel intermittentẽ febrem demonſtrant : tempus prout ad breuitatem uel longitudinem refertur, eas efficit differentias,quod aliæ febres longae ſunt aliae breues,ſunt autem eædem ac celeres & tardae, & ideo ex iiſdem ſignis colligũtur

paulo

paulo *a* ſuperius oſtenſis,ſed complectitur tempus ẽt ſub ſe ve-tuſtatem, & nouitatem, quæ differentiæ febris colliguntur ex cauſis & effectis ſimilibus,hoc eſt nouis ac vetuſtis. Differẽtiæ quæ ſumuntur à quatuor tẽporibus,quod aliæ febres incipiant, aliæ increſcant,aliæ vigeant,aliæ remittantur, depræhenduntur ex ſignis habentibus in ſe vim principij,incrementi,vigoris,aut remiſſionis, & primo ex cauſa hoc eſt ex putredine quæ prout ſuo motu facit,ita ẽt demonſtrat principium incrementum, vigorem, & remiſſionẽ. Iuuantium & lædentium hæc ratio eſt, quod alia alijs temporibus proſunt aut obſunt : incipientibus morbis inquit Hippocr. *b* ſi quid tibi videtur mouendum moue, in vigore quieſcendum eſt.Quæ igitur ſolent aut prodeſſe, aut obeſſe,hoc vel illo tempore,prout proſunt,vel obſunt,ita ipsũ ſignificant. Effecta etiam hoc eſt ſymptomata, prout incipiũt augentur, vigent, remittuntur, ita indicant principium, incrementum, vigorem aut remiſſionem:circa principia & fines ſcribit Hippocrates *c* omnia imbecilliora, in vigore omnia fortiora: indicantur & quatuor hæc tempora febris ab his quæ expelluntur crudis aut coctis, cruditas monſtrat *d* principium, coctio verò vbi manifeſta incipit incrementum vbi perficitur, vigorem, vbi iam perfecta eſt remiſſionem: quò tempore autẽ maxime perficitur ſymptomata *e* validiora ſunt, & propterea febris viget, quod perpetuum eſt in febribus morbis, nam in illis quæ ſymptomata nominari diximus, cum inflammationis materia paularim effluit *f* proceſſu temporis cum perfecte coquitur, quamuis ſymptomata tunc ob feruorem augeantur, minora tamen ſunt quam ante, quod longe minor ſit materiæ copia quam ante fuit,nam plus eſt,quod inopia materiæ detrahitur,quam quod adijcitur feruore coctionis : vbi verò materia non effluat paulatim,tunc quando maxime coquitur,maxima ẽt ſunt *g* ſymptomata. Eadem quatuor tempora quæ in tota febre animaduertimus, animaduertuntur in ſingulis circuitibus, cum ſimiliter incipiant, augeantur, vigeant,remittantur: quibus quatuor temporibus in intermittente febre accedit inæqualitas, & intermiſſio. depræhenduntur hæc omnia, primo ex cauſis ſimilem differentiam in ſe habentibus, deinde ex his quæ proſunt aut obſunt,alia enim alijs temporibus, vt totius morbi,ita etiam cuiuslibet circuitus commoda ſunt,vel incommoda.

a In hoc cod.

b Hipp. 2. apho. 29.

c Hippo. 2. apho. 30.

d Gal. l. de totius morbi temper. c. 5. & l. p. criſ. c. 9. & c. x.

e Hippo. 2. apho. 30.

f Gal. 3. acutorum com. ult.

g Hipp. 2. apho. 47.

moda. Somnus exempligratia cum incipit acceſſio incõmodus
a Gal. 2. aph. cap. p. *a* eſt, cum remittitur commodus: quò nomine demonſtrant il lud tempus, cui commoda, vel incommoda eſſe conſueuerunt, ſed maxime deprænhenduntur tempora circuituum ex ſymptomatibus, quæ prout incipiunt, augentur; vigent, remittuntur, intermittunt, inæqualia ſunt, ita monſtrant ſingula hæc tempora ſeu partes circuitus. A cauſis ſuppetere monſtrauimus differẽtias, & primo ab externis quod hæ febres ſunt hyemales, vernæ, æſtiuæ, autumnales: præterea diurnæ, nocturnæ: indicantur aũt primo à cauſis, vt à tali aere, qualis eſſe ſolet his temporibus: ab his quæ tunc obeſſe, aut prodeſſe ſolent. Aeſtate exempli gratia magis conferunt refrigerantia & madefacientia, hyeme extenuantia & incidentia. Ab effectis deniq;, quæ talia appareant qualia ſolent his temporibus apparere. Ob candem externam cauſam quatenus communis vel propria eſt, febres aliæ communes ſunt, aliæ propriæ: cognoſcuntur autem ex ſignis communibus vel proprijs; ſiue ſint cauſæ ſiue effecta, ſiue iuuan
b Gal. p. de diffe. feb. c. 4. tia & lædentia. Quod ſi communia ſunt & ſimul praua *b* peſtilentem febrem denunciant. Cauſa interna ſuppeditat differentias pro qualitate, motu, exitu: nam pro ſpecie humoris putreſcentis, fiunt diuerſæ ſpecies febrium vt in ſequentibus apparebit: quæ ſpecies ſi humor purus ſit, dicuntur exquiſitæ, ſi mixtus
c Gal. 2. de diffcr. feb. c. 8. *c* cum altero ſpuriæ. Colliguntur ſinceræ & exquiſitæ, ex ſinceris, & exquiſitis cauſis, ex iuuantibus & lædentibus, atq; effectis: ſicuti ſpuriæ ac mixtæ ex ſpurijs ac mixtis. Qualitas verò humoris prout cocta vel cruda eſt, ita efficit febres vel coctas, vel crudas: ad cognoſcendam coctionem vel cruditatem, ſpectabimus ea quæ expelluntur, & potiſſimum vrinam, quæ cocta,
d Gal. l. de cõſti. art. c. 18 & l. 2 de cri ſi. c. 13. coctam febrem, cruda, crudam ſignificat ad qualitatem referuntur & illæ differentiæ quod febris aut mitis eſt aut praua: demonſtratur autem ex ſimili cauſa quò ſpectant et ſymptomata *d* leuiora aut grauiora: quot attinet ad motum aliæ febres tur-
e Gal p. aph. com. 22. gent, aliæ ſunt quietæ, turgentes deprænhenduntur ex cauſa quæ varie per corpus *e* mouetur, & non occupat certam ſedem: pro
f Gal. ibid. & 4 aph. x. & Hipp. in con καιω. ſunt his quæ turgent purgantia *f* medicamenta, quis materia cruda ſit. Effecta etiam, vt varietas ſymptomatum, & anxietas, demonſtrant turgentem febrem: ſicuti quietam contraria ſigna. Differentiæ quæ ab exitu vel retentione materiæ ſuppeditantur

tantur, vt quod aliæ febres humidæ ſint, aliæ ſiccæ, vel ex ſolis expulſis ac retentis conijciuntur. Si multus exeat ſudor à principio, febris eſt humida: ſi nullus ſicca. Quod ſi vapor exeat glutinoſus febrem efficit quæ contage proximos cõtaminat, quod non euenit vbi non ſit glutinoſus: depræhenduntur hæ differẽtiæ ſenſu, quamquam ſi quis nouerit cauſas, poſſunt ex ipſis quoq; depræhendi. Reſtant differentiæ quæ ducuntur à ſymptomatibus, vt quod aliæ febres mites ſint, aliæ prauæ, indicantur autem à ſimilibus tam cauſis quam effectis. A grauiſſimis item ſymptomatibus febres pernicioſæ dicuntur, ſicuti ſalubres à leuibus, ſed quia dignoſcere ſalubrem vel pernicioſam febrem ſpectat ad futurum tractabitur à nobis in prognoſtico. Explicatis præſentibus recognoſcendis in ægrotante ſequuntur præterita, huiuſmodi ſunt cauſæ quæ prætericrunt, referuntur autẽ ab ægrotante, vel à familiaribus: ſed poſſunt etiam arte conijci ex effectis, quod quo pacto fiat, cum *a* ante abunde expoſuerimus in tractandis febribus diariis, nunc prætermittentes tranſibimus ad futurorum præſagitionem.

a *Supra l. 2. cap. 6.*

De futuris præſagiendis in febre ab humorum putredine orta, & primum de euentu. Cap. IX.

FVtura quæ præſagire oportet, ſpectant *b* vel ad euentũ, vel ad tẽpus & modũ, quæ ſunt differentiæ ipſius: duplex aũt euentus in propoſita febre expectari põt, ſalus videlicet, & interitus, nam neuter ſtatus non põt in hoc morbo vt in quibuſdã aliis vſu venire, cum neceſſe tandem ſit hominem aut interire, aut ſanari: nequit.n. cum hac febre conſeneſcere. tempus quò expectandus eſt euentus, longum & breue eſſe poteſt, lateq; patet tam longitudo quam breuitas. Via euentus varia eſt, cũ aliquando febris hæc ſubito finiatur, aliquãdo paulatim; & ſi ſubito vel cum pugna, vel ſine pugna: cum pugna aũt vel educta, vel tranſlata materia quæ febrem accendit. Hæc ſunt quæ præuidere oportet: latent aũt ſenſum, qui tantum *c* percipit quæ præſentia ſunt, quamobrem mente coniici debent: at non põt coniectura duci ab effectis, cum nondum ſint: non ab his quæ proſunt aut obſunt, neq; .n. ei quod non eſt, aliquid prodeſſe põt aut obeſſe: relinquitur ergo vt ſolis cauſis cõiiciantur quæ futura ſunt

b *Galen. 4. de præſag. pulſuum c. xi.*

c *Ariſt. 2. de Anima & Galen. p. de loc. affect. ab initio.*

a *Vidus l.xi. de cur. gen. c.p. par.p.*
b *Gale.p.pro-gn.com.3.et 4.*
c *Gal.de con-ſtit. artis c. 18.*
d *Gal.ibid.et 4. d præſag. pulſ.c.xi.*
e *Gale.3.cri-ſium cap.5.*
f *Galen.2. de cauſ.ſympt. cap.p.*

ra ſunt, ut in ſuperioribus *a* libris oſtenſum eſt qua de prognoſtico in uniuerſum: cauſæ aũt rerum futurarũ præſentes *b* ſunt, & iam ad efficiendum aggrediuntur, præſeferuntq; q̃ habent vim. Sunt cauſæ futuri euentus natura *c* & morbus inter ſe pugnantes, ſi videatur natura in eo certamine *d* validior, ſuperabit febrem, & erit cauſa ſalutis: contra ſi febris validior appareat, vincet nãm, & interitum afferet. Intueri tamen oportet vt in geſtando onere, itineris longitudinẽ, ita in ſubſtinendo morbum, eius *e* diuturnitatem: natura .n. quamuis valida videatur, diuturnitate temporis interdum ſuccubent: quare cum extimatur naturæ robur, conferturq; cum robore morbi, primo perpendere diuturnitatem oportet. Spectemus ante illa indicia à quibus patefiat robur naturæ, deinde tranſibimus ad ea quæ indicant vim morbi, & proprie febris, quam diximus conſiſtere in humoribus putreſcentibus. Naturam *f* intelligimus facultatem gubernantem corpus noſtrum, & non modo naturalem, ſed etiam vitalem & animalem, quas omnes facultates expedit validas eſſe in quouis morbo, ſed aliæ in aliis magis neceſſariæ ſunt, exempli cauſa vbi humor ex aſpera arteria educendus ſit, neceſſarium eſt robur facultatis animalis ad arbitrium noſtrum mouentis, quod non ita requiritur in propoſita febre, magis enim opus eſt facultate naturali concoquente & expellente *g* putreſcentes humores. Non cadit ſub ſenſum naturæ robur, ſed mente colligitur ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Cauſæ cur natura valida ſit ſunt moderata qualitas & quantitas ſpirituum. *h* humorum, & partium ſolidarum: ſed cum febricitantibus non poſſint eſſe hæc moderata, extimabimus qualia eſſe nãliter ſoleant, nam hoc patefaciet etiam dum homo febricitat, naturæ robur. Videbimus item quantum recedant à naturali ſtatu, ſiquidem cum paruo receſſu ſeruatur adhuc magnum. Iuuantium & lædentium hæc ratio eſt quod ea quæ parum prodeſſe ſolent, ſi multum proſint quæ multum obeſſe ſi obſunt parum, magnum monſtrant naturæ robur, ſin contrario modo ſe habeant paruum. Effecta in vniuerſum ſiue ſint actiones, ſiue qualitates corporis, ſiue expulſa & retenta quanto magis ſimilia ſunt naturalibus, tanto maius indicant naturæ robur, quanto magis diſſimilia, tanto minus, maxime autem ex actionibus attendere naturales oportet & proprie

g *Gal.xi.meth. c.9.*
h *Gal.l.x.meth. cap.p.*

coctio-

a coctionem quæ ubi adſit monſtrat, naturam omnino ualidã eſſe & ſuperaturam febrem. Indicant coctionem ea quæ expelluntur, & potiſſimum vrina cum ex venis b emanet, ubi reſident humores à quibus ſubinde putreſcentibus hæc febris accenditur: tanti aũt ponderis eſt ſi urina bene cocta perſeueret, vt ueteres c medici cum hac nullum febricitantem ſcribant interiiſſe: ſed quia facultas naturalis fouetur à uitali tentare arterias oportet: validus .n. earum pulſus validam oſtendit facultatem uitalem quæ plurimũ conducit ad naturalem: hactenus de robore naturæ. Morbi nempe putridæ febris robur colligitur similiter ex cauſis, ex his quæ proſunt aut obſunt, ex effectis. Cauſæ non tantum ſunt illæ quæ morbum faciunt ſed etiã differentiæ pro quarum varietate morbus interdum adeo ualidus eſt ut naturã ſuperet & interitum afferat: interdum adeo imbecillus ut ſoluatur & ab ea ſuperetur: Species uerò febris humorũ putredinem conſequentis ob cauſam hoc eſt, ob humorem putreſcentem mitiorem uel deteriorem, ualidior eſt aut imbecillior. Intueamur primo differentias, deinde cauſas perpendemus tam externas quam internas tum iuuantia & lædentia & tandem effecta, ex quibus intelligere poſſimus robur morbi paruum aut magnũ. Ordiamur à differentiis quæ ſumuntur à ſubiecta materia, hoc eſt à corpore ægrotantis: pertinent autem aut ad uim naturæ quam proxime tractauimus, aut ad temperationem ob quam febres congruæ ſunt aut non congruæ: quæ non ſunt congruæ, ut ardentes ſenibus, d ualidiores ſunt quod à ualidiori cauſa fiant: quæ congruæ, imbecilliores. Modo quò forma reſidet in ſubiecta materia propoſitæ febres differunt, quod aliæ ſtabiles ſunt aliæ facile remouentur, & non dum hærent, conſtat autem has eſſe imbecillas, illas uerò firmas: quod uerò non ſequantur alium morbum, ſed dicantur ipſæ morbi, aut exiſtimentur ſymptomata inflammationum, non propterea ſunt imbecilliores aut ualidiores. ſed quatenus ſequuntur grauiorem uel leuiorem cauſam, hoc eſt putredinem humorum. Plurimum autem poſſunt illæ differentiæ quæ ſumuntur ab his quæ conſequuntur formam in ſubiecta materia, & primum à quantitate, aliæ.n. magnæ ſunt, aliæ paruæ: quæ magnæ ſunt, præſeferunt robur, quæ paruæ imbecillitatem. Numero diſtant inter ſe quod aliæ ſimplices ſint, aliæ multiplices; ſimplices ĩbecilliores ſũt, multipli

a *Gal. xi. meth. cap. 9.*
b *Gal. 2. 3. epid. com. 6. & 4. aphor. com. 77. & 3. criſ. ca. 3.*
c *Galp. de diebus decretoriij. ca. 11.*
d *Gal. p. aph. com. 14.*

ces validiores,ſiue tãtum compoſitæ ſunt,ſiue etiam confuſæ. In motu animaduerti diximus qualitatem, & modum: qualitas conſiſtit in celeritate &tarditate, quò fit vt aliæ febres celeres ſint,& idcirco breues,aliæ tardæ,&idcirco longe: *a* longitudo, vbi par ſit magnitudo,febris robur demonſtrat,breuitas imbecillitatem: efficiens enim cauſa,quò diuturnior eſt, plus efficit,& idcircò ualidior eſt quam quæ breuior; modo alioquin æquales ſint, nam ſæpe breuiores morbi vehementiores ac peracuti ſunt deteriores quam longi,& idcirco etiam ualidiores. Admodum motus pertinet primum, quod aliæ febres totæ ſimul ſunt,aliæ circuitibus diſtinguuntur : quæ totæ ſimul ſunt, ualidæ ſunt ob aſſiduitatem, ſed non propterea validiores quã illæ quæ circuitibus diſtinguuntur: Oriuntur enim à ſanguine putri,qui mitior *b* eſt quam ille humor qui febrem cũ circuitibus accendit: Differentiæ uerò illius febris quæ circuitibus caret quam ſynocham dicunt, quod aliæ ſemper augeri uideantur, aliæ ſemper minui,aliæ in eodem ſtatu perſeuerare à principio ad finem,ualidiorẽ & imbecilliorem febrem denunciant: validior enim eſt,quæ ſemper *c* augeri videtur;imbecillior quæ ſemper minui:quæ in eodem ſtatu perſeuerat, media eſt inter vtranque;vbi ſint circuitus,ſi inordinati ſunt, imbecilliorem febrẽ demonſtrant,cũ ab externa cauſa,&a prauitate *d* uictus proficiſcantur: ordinati,ualidiores ſunt, cum cauſam internam, & ſtabilem ſequantur. Sunt autem circuitus ordinati, quotidiani, tertiani, quartani: robur quod demonſtrant & imbecillitas,ad cauſam refertur,quæ ſi multa eſt ut pituita in quotidiano, mõſtrat morbum ualidum, id quod facit etiam ubi acris ſit ueluti flauabilis in tertiano. Quæ autem neq; ita multa, neq; ita acris eſt,circuitum imbecilliorem reddit,ut quartanum, humor melãcholicus. Poſſunt autem ordinati circuitus quicumque ſint, & eadem hora reuerti, & anteuertere, & tardari: qui eadem hora reuertuntur, ualidiorem febrem ob magis ſtabilem *e* cauſam denunciant,qui uerò anteuertunt,ex quadam proprietate, *f* non ex ui incrementi, ualidiorem febris uim monſtrant quã qui tardantur: Ex magnitudine febris ſtatim apparente in principio quam paulo poſt ſequatur leuitas,indicatur minus robur febris,quam ex leuitate à principio quam ſequatur magnitudo: ſi autem,ut pleriſq; euenit,paulatim febris augeatur, dein minuatur, non

a Hippo. 2. aphor. 25.

b Galen. 2. de diff. febr. c. 9

c Hipp. apho. 43.

d Gal. 2. de diff febr. c. 11.

e Hippo. l. 2. apho. 30.

f Gal. pri. de criſyb. ca. 3.

tur, non monſtrant propterea robur aut imbecillitatem ubi mo tus inconſtans eſt: cæteris paribus,febris ualidior eſt quam ubi conſtans: quæ mouentur diebus imparibus imbecilliores ſunt quamquæ paribus,quod non tantum proficiſcitur à ui dierum, ſed etiam ab humore,ut à pituita quæ mouetur diebus paribus, & quia multa craſſa& glutinoſa ualidiorem efficit febrem quā flauabilis quæ diebus imparibus mouetur; quamuis hæc magis ardentem febrem efficiat, & hoc nomine etiam ualidiorem. Pertinet quoque ad modum motus,quod aliæ febres continuæ ſunt,aliæ intermittentes; quæ continuæ,ſunt ualidiores; quæ intermittunt,*a* imbecilliores, ita ut periculo uacent: quæ plus temporis intermittunt, imbecilliores ſunt ueluti quartana. Sequuntur differentiæ attinentes ad tempus, ad quod ſpectat, quod aliæ febres diuturniores ſunt aliæ breuiores, de quibus ſupra locuti ſumus cum egimus de celeritate & tarditate. Refertur etiam ad tempus,quod febris aut uetuſta aut recens: uidetur imbecillior,quæ recens eſt quod non dum hæreat,uetuſta ualidior quod ualde hæreat, & ſtabilem cauſam ſequatur: nouitas *b* & uetuſtas per ſe nihil requirunt. Quatuor uerò tempora totius febris,monſtrant quando idem morbus ſit ualidior, quando imbecillior; id quod faciunt etiam quatuor tempora totius circuitus,febris enim cum incipit imbecilla eſt;cum creſcit, ualidior; cum uiget ualidisſima;cum minuitur deinde, maxime imbecilla.Circa initia & fines inquit Hippocrates *c* omnia imbecilliora,in ſtatu omnia ualidiora:non tamen monſtrant quatuor tempora,& totius febris,&cuiuslibet circuitus, robur & imbecillitatem abſolute. Superſunt differentiæ quæ ſumuntur à cauſis & ab effectis à quibus per ſe ſumemus etiam inditia: intuebimur primum quo pacto cauſæ tam internæ quam externæ,deinde iuuantia & lædentia, poſtremo effecta, hoc eſt ipſa ſymptomata monſtrent robur & imbecillitatem febris.Cauſæ aut externæ ſunt,aut internæ ſunt, autem externæ quæ extrinſecus incidunt ut aer, quæ offeruntur; ut cibi & potiones ſub externis compræhendi poſſunt quæcumq; euidentia ſunt, ueluti quæ excernuntur ac retinentur,motus quies, ſomnus,uigilia,animi trāquillitas;oīa hæc ubi ualida ſint, febrē ut efficiunt,ita ēt demonſtrant ualidam;ubi imbecilla, imbecillam: nō tamen proxime & per ſe, ſed per internam atq; abditā cauſam, hoc

a Hipp. 4. aphor.43.

b Gal.4.met. cap.5.

c Hippoc.2. aphor.30.

hoc eſt humorum putredinem quam mouent, præclare .n. ſcriptum eſt à ueteribus *a* medicis cauſas euidentes mouere eas quæ abditæ ſunt: quatenus uerò externæ atq; euidentes cauſæ communes ſunt uel propriæ, nihil faciunt ad ſignificandum robur aut imbecillitatem febris, niſi cum prauitate quadam iungantur, quemadmodum aer putris ac peſtilens, ſic enim notant magnum febris robur: interna cauſa eſt humorum *b* putredo. Poteſt tam putredo quam humor putreſcens, & ualidam, & imbecillam febrem afferre: putredo enim interdum magna eſt, interdum parua: quæ magna eſt, magnam febrem indicat, paruam quæ parua: ueluti cum humores ſunt *c* ſemiputres. Differunt etiam inter ſe humores putreſcentes, ſpecie, quantitate, qualitate, motu, exitu; pro quorum uarietate efficiunt ac denunciant febrem nunc ualidam, nunc imbecillam. Species quidem humorum refertur ad qualitatem, aliis enim præditi ſunt qualitatibus tam primis quam ſecundis aliæ humorum ſpecies, quamobrem de ſpecie paulo poſt agemus cum qualitatem perpendemus. Miſcentur interdum inter ſe humores *d* & efficiant febres ſpurias, interdum ſinceri ſunt & faciunt exquiſitas: ſinceri ualidiorem febrem afferunt quam mixti, propterea quod qualitas quæ in ſinceris excedit, mixtura contrarii humoris non remittitur, quo nomine Hippocrates *e* malum eſſe ait, cum ex corpore ſincerum aliquod educitur, notat enim humorem à quò morbus proficiſcitur ſincerum eſſe: expedit autem magis eſſe mixtum, cum (ut diximus) ſic remittatur eius uis a contrario; non tamen expedit uitioſos plures humores ſeparatos eodem tempore in ægrotante uerſari, qui multiplicem morbum efficiant: eiuſmodi enim ualidior eſt, & maiori negocio aufertur. Sed ſi humor unus duntaxat morbum excitet, expedit tunc mixtum eſſe magis quam ſincerum : quamuis ubi ſimul plures humores putreſcan. ualidior *f* ea ratione interdum febris ſit, quia iidem difficilius concoquuntur. Illud tamen obliuiſci non oportet quod ſanguis qui maxime naturæ conuenit, minus nocet cum putreſcit ubi ſincerus eſt quam ubi miſcetur cum alio humore, ueluti cum flauabile: quantitas putreſcentis humoris ubi maior eſt ualidiorem reddit febrem, ubi parua imbecilliorem quicumque ille humor ſit: ſequuntur enim ualidiores cauſas effecta ualidiora : qualitas conſiſtit & in primis & in ſecundis

a *Gal. pri. de cauſ. pulſuum cap. pri.*

b *Gal. xi. methodi. c. 4.*

c *Gal. l. de diff. febr. c. 6. & l. artis medi. c. 89.*

d *Gale. 2. de diff. feb. c. 8.*

e *Hippoc. 2. prognoſt. ca. de ſputo.*

f *Gale. p. de criſium cap. 11.*

cundis

cundis qualitatibus quod attinet ad primas, quò humor calidior eſt,eo maiorem febrem & validiorem accendit, quò frigidior, eo imbecilliorem. Siccitas humoris reddit acriorem calorem,& propterea validiorem febrem,ſed humida qualitas magis eſt obnoxia putredini quæ maior effecta validiorē ipſa quoque reddit febrē:ex ſecundis qualitatibus craſsitudo *a* humorū cum difficilius ſuperetur quam tenuitas maius propterea robur demoſtrat, verum humores non tantum qualitate nocent, ſed interdum etiam tota *b* ſubſtantia pugnant cum natura noſtra quod vbi accidit vires addunt morbo quem efficiunt,ſi humor qui febrem accendit moueatur & non occupet certam ſedem efficit *c* turgentem quæ longe validior eſt quam quieta, nam præterquam quod poteſt quæ mouetur materia occupare præcipuam aliquam partem & interitum afferre,non ita facile cōcoquitur ſicuti quæ quieſcit quamuis facilius expellatur. Retinetur materia ex toto interdum in febribus ita vt ſiccæ ſint, interdum à principio incipit euidenter effluere ita vt ſint humidæ vtræque ualidæ ſunt,admodum humidæ propter copiam materiæ valde ſiccæ propter craſsitudinem atq; exitum intercluſum præſtat autem neq; omnino humidam eſſe febrem neq; omnino ſiccam, ſic enim imbecillior eſt & facile ſuperatur, qđ attinet ad vapores expirantes ſi glutinoſi ſint quemadmodum in febre illa quæ contagione proximos contaminat, robur demonſtrat, quod non euenit vbi non ſint glutinoſi. Hoc pacto igitur colligitur robur, & imbecillitas febris. Accedunt iuuantia & lædentia, quæ ſimiliter poſſunt vim febris ſignificare: vbi ea quæ plurimum iuuare ſolent, aut parum iuuent, aut etiam noceant, quemadmodum de ſomno tradidit Hippocrates *d* malum eſt, morbus enim tunc videtur naturam ſuperare, quod ſi ea quæ parum lædere ſolent valde noceant, monſtrant ſimiliter robur febris validum: lædit ægrotantem præcipue ipſa febris; quæ cum facile toleratur,imbecillior eſt: cum ægrum maxime vexat, ita vt vix eam ferre poſsit, valida eſt,& naturam vincit. Vxor Dromedai quam deſcribit Hippocrates, *e* non facile morbum ferebat, ſexto autem die interiit. Heropytus qui ſimiliter non facile morbum ſuſtinebat, ſed alioquin validus erat,centeſimo tandem die ſanatus ab Hippocrate *f* commemoratur. Effecta reſtant, hoc eſt ſymptomata, quæ

a *Galen. de conſt. art. c. 16.*

b *Gal. 3. 3. epid. com. 77.*

c *Gal. p. aph. com. 22.*

d *Hippoc. 2. aph. p. & 3. 3. epid. 76.*

e *Hipp. 3. p. epid. 28.*

f *Hippo. 3. 3. epid. 80.*

quæ maxime demonſtrant qualis ſit febris, valida ne an imbecilla: nam vt in ſuperioribus *a* libris oſtenſum eſt, vbi prognoſticum tractauimus in vniuerſum, ſymptomata quanto plura & grauiora ſunt, tanto validiorem morbum denunciant: quanto pauciora & leuiora, tanto imbecilliorem: proprie aũt cum lædũtur actiones illæ quæ magis neceſſariæ ad vitam ſunt, maius robur febris denunciant, quam vbi offenduntur aliæ quæ minus neceſſariæ ſunt: illæ actiones quæ proxime proficiſcuntur a parte præcipua, vt a corda à iecinore, vbi grauiter lædantur, validam eſſe febrem ſignificant. Animales actiones, aut ad præcipuas facultates attinent, vt ad intelligentiam, rationem & memoriam: aut ad ſenſum: aut ad motum voluntarium. Vbi grauiter lædatur intelligentia, atque immaginum compræhenſio, vt in his qui floccos *b* carpunt, & fæſtucas legunt, neceſſe eſt cerebrum male affectum ſit, & idcirco febrem eſſe validam cum læditur ratio, minus graue delirium eſt cum *c* riſu, quam ſerio: minus item cum cerebrum alijs partibus ægrotantibus *d* congruit, quam cum per ſe ægrotat: vbi læditur memoria, ſiquidem grauiter, *e* extingui calorem in cerebro denunciat, & propterea febrem validam. Senſus verò, aut communis eſt, aut proprius: ad ſenſum *f* communem pertinet ſomnus & vigilia, quæ vbi modum valde excedant, *g* malum: immoderata enim vigilia ab immoderato calore ac ſiccitate cerebri proficiſcitur, ſicuti immoderatus ſomnus ab immoderato frigore & humore eiuſdem: quamobrem neceſſe eſt tunc febrem eſſe validam, ſiue ferueat calor in carebro, ſiue etiam extinguatur. Senſus proprij, ſiue ablati, ſiue grauiter læſi, grauem febrem denunciant, præſertim illi qui prope cerebrum reſident, vt viſus & auditus: quare grauiſſimum ſignum eſt tam cæcitas quam ſurditas *h* ſuperueniens. Ad ſenſum tactus refertur dolor, qui vbi vehemens ſit circa ventriculum, vt docuit Hippocrates *i* in febre, malum eſt: malum etiam ſi ſtatim dolor ceſſet manente adhuc cauſa. Motus voluntarius ſi in toto corpore auferatur, quemadmodum in attonitis febris aut pernicioſa eſt, aut ſanatu difficilis: minus graue eſt vbi motus minuatur duntaxat. Vbi deprauetur motus voluntarius, ſuperueniatque neruorum diſtentio ob febris calorem exſiccantem, ſignificatur febris validiſſima: quod ſi homo ſuſtinere † membra non poteſt, neque iacere cruribus paulum reductis, ſed ſubinde ad pedes delabitur,

a Vidus l. x. de cur. gen. c. 5. par. p.

b Hippo. & Gale. p. progn. 23.

c Hippo. & Gal. 6. aph. tex. cõ. 53.

d Gal. p. prorit. com. 8.

e Gal. 2. prorit. com. 30

f Gale. p. de cauſ. ſympt. cap. 8.

g Hipp. 2. apho. 3.

h Hip. p. prorit. 32.

i Hippo. 4. aphor. 65.

† Hip. p. progno. 14. & 15.

labitur, febrem adeo validam demonſtrat, vt labefactet faculta-
tem ad arbitrium mouentem: quæ ſi non ita deſideratur * vali- * Galen. l. 11.
di in propoſita febre vt coctrix, eſt tñ neceſſaria propter reſpi meth. c. 9.
rationem, quæ in morbis acutis vbi ſecundum † nám fiat imbe † Hippo. p.
cillam febrem denunciat, vbi auferatur, minuatur, deprauetur, progn. 25.
grauem, præſertim ſi auferatur, malus eſt, & anhelitus ſubſiſtés;
grauis et eſt difficultas magna ſpirandi. anhelitus magnus & ra
rus, notat *a* delirium: ſi exeat frigidus, extinctionem *b* caloris. a Hipp. p pro
Ad vitalem facultatem ſpectat animæ defectio & læſio pulſus: gn. 24.
docet autem Hippocrates *c* eos repente mori quibus ſine cau- b Hipp. ibid.
ſa manifeſta magna & frequens accidat animæ defectio. Pul- c Hippo. 2. a-
ſus verò, magnum febris robur demonſtrat, non ſolum vbi pho 41.
valde præter naturam augetur, ſed multo magis vbi valde mi
nuitur, ita ut fiat rarus, tardus, vel etiam intermittens: notat
enim extinctionem *d* caloris innati. Ad facultates naturales d Galen. p. de
referuntur quatuor miniſtræ, attractrix, retentrix, concoctrix, cauſ. pulſ.
expultrix, quæ ſunt ad alendum neceſſariæ: quibus accedit e- cap. 6.
tiam appetitio & cibi potionis vt fames, & ſitis. Vbi appetitio
cibi vehementer augeatur, notat frigus ventriculi, *e* magnum, e Gal. de arte
quod deinde ſequitur animæ defectio: vbi auferatur, niſi ho- medic. c. 63.
mo fortis ſit, coneturque omnibus modis cibum ſumere, vi-
res deficiunt, vt ſæpe in peſtilentia *f* euenit. Sitis vehe- f Hipp. & Ga
mens ardentem febrem denunciat, ſed ſi præter rationem *g* le. 3. 3. epid.
ſubito ceſſet, notat extinctionem caloris innati. Attractio, & 58.
retentio, quanto grauius læduntur, tanto validiorem febrem g Hipp. 2. pro
oſtendunt: coctio, ſicuti cum perficitur denuntiat *h* naturæ ritic. 22.
victoriam ita cum corrumpitur morbum validiorem ſignificat: h Hippo. 2. p.
quæ autem aufertur indicat morbum non ſuperari à natura: epid. 45.
hæ læſiones deprehenduntur ex his quæ excernuntur, po-
tiſſimum ex vrina, quæ paulo poſt ſubijciemus. Expulſio v-
bi auferatur ex toto, aut extinctionem ſenſus & caloris ſigni-
ficat, aut calorem valde vrentem aut exſiccantem, quod non
fit ſine magno febris robore. Ad expulſionem pertinet rigor,
qui ſi in febribus intermittentibus principio acceſſionum fiat,
bonus eſt: quibus enim quotidie rigores fiunt, quotidie febres *i* Hippo. 4. a-
ſoluuntur inquit *i* Hippocrates: idem ſi ſuperueniat continuis, pho. 63.
& potiſſimum † ardentibus, monſtrat magnum naturæ ro- † Hippo. 4. a
bur, quæ deinde per ſudorem expellit bilem, à quo eiuſmodi phor. 58.

febris

febris proficiſcitur: vbi non ſequatur ſudor aut non incaleſcat
† Hipp.4.a- poſt rigorem homo, aut adſit virium imbecillitas, † obliuio, ſtu
pho. 46. por, deprauatio oculorum malum: notat.n. febris robur à quo
a Hippo.4.a- natura ſuperatur, quamuis tentet pugnare: malum aũt ſi ſexto a
pho. 29. die ſuper veniat rigor, quoniam eiuſmodi motus non eſt ordinatus, ſed irritatur natura ante tempus, id quod febrem validã denunciat. In ſecundo genere ſymptomatum ſunt ea quæ præter naturam apparẽt mutata in corpore noſtro, ſiue vni, ſiue pluribus ſenſibus: quò magis aũt recedent à ſtatu nãli, eò validiorem febrem indicant: ordiamur ab his quæ ſub aſpectum ca-
b Gal.p.aph. dunt, colores cutis b monſtrant quales ſint ſubiecti humores
com. 2. qui febrem accendunt, prout autem vel boni ſunt vel praui, ita imbecillitatem, vel robur febris denunciant, qui ſuffuſa bile
c Hippo. & arquati fiunt ante ſeptimum c diem, his natura ob validã mor-
Gal.4.apho. bi vim cogitur intempeſtiue transferre ad partes externas ea
tex.com.62 quæ lædunt internas, ſed ſi tales reddantur poſt d ſeptimum
d Hipp.4. a- diem, natura ſuperat morbum. Color niger e innati caloris ex-
pho. 64. tinctionem denunciant: extinguitur autem, vel à cauſa vren-
e Hipp.p.pro te, & tunc præcedit f color viridis, vel refrigerante, & præce-
gn. 7. dit liuor: vtrouis modo maximum febris robur demonſtratur,
f Gale.p.cri- interdum nigreſcunt externæ partes humore melancholico ad
ſium c.13. ipſas tranſmiſſo, quod vbi tempeſtiue g fiat magis eſt opus na-
g Hippoc. & turæ quam ſymptoma, & maius demonſtrat robur naturæ quã
Gale.2.pro- morbi. Sub auditum cadit vox & h crepitus ex inteſtinis ædi-
gn.tex.com. tus: notat vox mutata de lirium, vbi non mutetur vitio in-
9. ſtrumentorum & facultatis mouentis: idem notat & crepitus
h Hippo. 2. vbi non ædatur ad ſe dandum dolorem, at delirium (vt in ſupe
progn.24. rioribus oſtenſum eſt cum læſo cerebro ſequatur, ſignificat
i Gale.8. me- magnum eſſe febris robur. Quod ſpectat ad odoratum, fætor
thod. c.7. ex corpore febricitantis exhalans, magnæ putredinis i eſt indi-
* Gal.x.ſim- cium, & ideo validam febrem demonſtrat. Guſtu percipitur
pl. c.de ſudo qualis ſit ſaliua* aut ſudor à fronte deſtillans in os, repræſen-
re. tat ſapor humoris redundantis ſpeciem, & propterea qualis ſit febris cauſa, ex quà robur vel imbecillitatem colligi ſupra demonſtrauimus. Tactu depræhenduntur & primæ qualitates, & quædam etiam ex ſecundis: præſtat æqualiter totum cor
† Hip.2.pro- pus calidum eſſe vt docuit Hippocrates † validus æſtus circa
gno. 56. & ventriculum in febre continua malum, monſtrat enim focum
Text. 5. febris

ſebris in principali parte reſidere: malum & frigus *a* extremarū partium, quoniam ſignificat internarum inflammationem quae cucurbitulae modo attrahat ad ſe ſpiritum & ſanguinem. Inaequalitas etiam frigoris & caloris per uniuerſum corpus, mala, cum nequeat morbus à natura ſuperari: malum etiam ſi frigus ſit in aliqua parte, ueluti in *b* ueſica, notat enim illam emortuā eſſe.

a *hippoc. 7. aphor. p. & 2. prognoſt. 4 & Gal. di ctis comēt.*

b *Hippoc. 2 proritic. com. 16.*

Humor & ſiccitas ex mollitie & duritie percipiuntur quae ſunt ſecundae qualitates: expedit uniuerſum corpus *c* molle eſſe, malum eſt ſi praecordia dura ſint, duros enim tumores denūciant: ſed longe deterius ſi totum corpus reddatur durum; ſūmum enim frigus denunciat & caloris extinctionem. Ex his quae pluribus ſenſibus accipiuntur, ſunt magnitudo numerus, figura, ubi augeantur, minuantur, uel à naturali ſtatu mutentur. Si craſſa & glutinoſa materia *d* circa dentes concreſcat in febre, malum eſt, ob materiam quae non facile ſuperatur, & calorem exſiccantem. Si partes corporis tabeſcant, neque id ab euidenti cauſa proficiſcatur, ſignificatur febris liquans ob quam efficitur cadauoroſa illa facies quam Hippocrates *e* in prognoſticis enarrat. Abſceſſus qui febrem ſequuntur, ubi non ſint opera naturae transferentis tempeſtiue ad externas partes quae ſuperat in internis, ualidam febrem denunciant. Supereſt tertium genus ſymptomatum quod pertinet ad ea quae preter naturam expelluntur; ſunt autem ea quae naturaliter expelli ſolent, ſed mutata, ut deiectio, urina, ſudor, uel noua aliqua, ut cum effluit ſanguis ex naribus. Animaduertimus autem mutationem ſubſtātiae, quantitatis, qualitatis, habitus, temporis, loci: quae communiter in omnibus expulſis attenduntur: ſed maxime nunc à nobis animaduertentur in urina, quam maximum eſſe diximus iudicium in propoſitis febribus: in uniuerſum autem quae à naturali ſtatu mutata expelluntur, ſi facta coctione detrudantur, cōferatque eiuſmodi expulſio, ac facile tolleretur, opus naturae exiſtimanda ſunt & non ſymptoma, magiſque ſignificant robur naturae quam morbi: quod contra accidit ubi ante coctionē, detrudantur & aeger debilitetur, ac magis à febre opprimatur. Subſtantia urinae debet eſſe aquoſus humor, ac ueluti ſerum ſanguinis, in qua reſideat crudum *f* id quod in uenis concoqui nullomodo potuit. Exit interdum cum urina, adeps, caruncula,

c *Hippoc. 2. prognoſt. 5. & 56.*

d *Hippoc. 4. aphoriſ. 53.*

e *hippoc. p. progn. 5.*

f *Gal. p. prognoſt. ul.*

ſquamma

ſquamma aliqua, à quibus indicatur febris calor urens, ac liquans non ſolum ad pem & carnem ſed etiam *a* ſolidas partes: quod ubi euenit, febris omnino ualida indicatur. Quantitas urinæ reſpondere naturaliter debet quantitati eorum quæ bibuntur: Si copioſior eiiciatur, aut eſt naturæ opus & ſignificat febrem imbecillam, aut ſymptoma, & ualidam notat: diſcernes ex ſignis proxime dictis quando ſit ſymptoma, quando naturæ opus: malum autem eſt ubi pauca redantur quæcumque expelluntur, mõſtrant enim naturam tentare expulſionem eius quod morbum facit, ſed uictam deſiſtere ab opere: quare deterrimum etiam eſt, cum paucæ admodum guttæ *b* ſanguinis ex naribus exeunt. Ad qualitatem urinæ ſpectat primo color, tum odor, præterea calor & frigus: color tam humoris aquoſi, quam eorum quæ in ipſo continentur, quanto magis ſecundum naturam eſt, tanto notat febrem imbecilliorem; ſed tanto ualidiorem, quanto magis à natura recedit. Deterrimus eſt *c* color niger, qui extinctionem caloris ſignificat: fætor, magnæ putredinis indicium eſt; calor *d* & acrimonia, cum urina exit, acres ſuccos denunciat; deteriora ſunt quæ frigida exeunt, ueluti ſudor, *e* nam aut ſummam cruditatem, aut extinctionem caloris ſignificant: habitus urinæ, *f* debet eſſe mediocris, nam tenuis, magnam cruditatem demonſtrat, craſſus concretionem materiæ aut mixturam aliquam præter naturam, aut feruorem ac perturbationem: quæ autem cruditatem notant, ueluti concretio, aut ſunt opus naturæ, ſi tempeſtiue fiant: aut ſymptoma, ſi intempeſtiue, & eatenus indicant febrem imbecilliorem aut ualidiorem. Tempus quò urina expelli debet, eſt id quod uſitatum eſt cũ homo bene ualet, ſed tempus quò expellitur copia urinæ præter naturam, ſi poſt coctionem ſit, notat opus naturæ & febrem imbecillam: ſi ante coctionem, ſymptoma, & robur febris. Locus quo expellitur urina, unus & idem eſt, ſed materia quæ redundat & febrem facit poteſt & per urinam, & per aliam uiam excerni: malum eſt ubi per plures excernatur, quod natura ualde oppreſſa plures uias tentet, nec poſſit ſuum opus perficere: tentat autem interdum ſanguinem *g* ex naribus, uomitum, deiectionem, ſudorem, quæ omnes uiæ opportunae ſunt ſi ſeparatim tententur à natura: nam ubi ſimul plures, magnum monſtrant morbi robur. Hactenus expoſita ſunt ſigna monſtrantia robur

a Hippoc. & Gal. 2. prognoſt. Teſt. 35.

b Gal. p. prorritic. comp.

c Hippo. 2. prognoſt. Tex. 32. 33

d Hip. & Gal. ibid.

e Hippo. pri. prognoſt. 26. & 4. aphor. 37.

f Gal. primo criſium ca. 12.

g Gal. 2. p. epid. 79. & Hippoc. in Textu.

robur naturæ & morbi,& idcirco euentum ſalubrem uel pernicioſum. Oportet autem omnia inter ſe *a* conferre, & intueri, nõ ſolum numerum,ſed magnitudinem ac vim,&inde æſtimare maius ne ſit robur naturæ an morbi. *a Gal. de conſtit. artis c. 18.*

De præcognoſcendis differentiis euentus temporis modi, & ſtabilitatis in febre à putribus ſuccis profecta. Cap. X.

PErſpecto euentu futuro, prouidere differentias oportet: tempus uidelicet & modum quò expectandus eſt. Præſtat autem utramque differentiam *b* cognoſcere, non ſolum ut ex prædictione futurorum, auctoritas artis comparetur, ſed etiã ut facilius ſuccuratur & tutius ægrotanti. Si prouideatur *c* tempus, non difficile eſt idoneam rationem victus inſtituere. Si prouideatur modus, non auertetur natura à ſuo munere: confert autem prouiſio temporis perſpecta ad prouidendum modum, ſicuti prouiſio modi ad tempus præſagiendum. uarium eſt tempus pro uario modo, varius modus, pro uario tempore: tractabimus ergò utrumque ſimul: oſtendemus tamen primo uarietatem temporis deinde modi. Tempus, quo futurus euentus expectari debet, aut longum eſt, aut breue: utrumque ſpatium patet, Quadrageſimo die (ut in ſuperioribus *d* oſtenſum eſt) incipit morbus eſſe longus; ſed 60. etiam 80. 100. 120. & poſt ſextum menſem quoque dicitur longus. At breuis trahi poteſt uſque ad quadrageſimum diem, quamuis finiatur. 3. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. & tandem uſque ad xxxx. prædicere autem oportet quo tempore, & non ſolum longo ne an breui, ſed etiam quota die euentus ſit futurus, præſertim vbi debeat eſſe ſubito: modus enim, ad quem iam pergimus uarius eſt, cum euentus aut *e* paulatim fiat, aut ſubito: & ſi ſubito, uel cum pugna, uel ſine pugna; ubi pugna fiat, uel educitur ex corpore materia faciens febrem, uel transfertur ad aliquam partem, uel ſubito coquitur, quemadmodum in infantibus *f* per longum ſomnum. Vbi paulatim ſequatur euentus, bonus quidem fit per coctio- n e materiæ, malus per tabem. Quadruplex autem proponitur euentus ab Hippocrate, *g* ad ſalutem, ad interitum, ad melius ad deterius ſpectans: poteſt quilibet & paulatim ſequi & ſubito: qui ſubito ſequitur, uel ad ſalutem, uel ad melius ſpectet, ne

b Gale. 4. de præſag. pulſuum c. 11.
c Gale. criſium c. 5.
d In hoc lib. cap. 4.
e Gale. 3. criſium cap. p.
f Gal. p. prorrhetic. com. 29.
g Hipp. 3. p. epid. 16.

ceſſe eſt fiat cum pugna quam ſequatur eductio materiæ, uel abſceſſus aut longus ſomnus cum valida coctione, quemadmodum infantib.. Mutatio ad deterius ſpectans uel ad interitum, poteſt ſimiliter ſubito ſequi, uel paulatim: ſi ſubito ſequatur, poteſt fieri uel cum pugna, & ſimul cum eductione aut abſceſſu, uel ſine pugna; quod homo uel *a* initio acceſsionis à multa materia cruda ſtranguletur, uel à ui ſymptomatum in incremento aut uigore acceſsionis obruatur, uel cum remittitur acceſsio, deficiant uires exhalantes unà cum calore. Mutatio quæ fit paulatim, ut ante dictum eſt, ſi ſalubris ſit, per coctionē ſequitur: ſi pernicioſa, per tabē. Ex propoſitis mutationib. uidere oportet quò tempore febris quæuis accidere poſsit, ut intelligamus quod tempus ſit prædicendum. Illa mutatio, quæ optima eſt, ſubita ſcilicet ad ſalutem, fit cum materia cocta *b* eſt, & idcirco in fine uigoris: quæ uero ante hoc tempus fit, ſi multū diſtet, deterior, quam ſi parum. Mutatio ad melius fit paulo ante perfectam coctionem; ſed mutatio ad deterius multo ante, ueluti in incremento, nam non poteſt eſſe principium ubi eſt mutatio uel ad deterius, uel ad interitum, ſed utraque neceſſario erit aut in incremento, aut in uigore, non in remiſsione, quia *c* cum natura tunc ſuperauerit febrem, non poteſt neque mori homo, neque deterior fieri, quæ autem fit ſubita mutatio ſine pugna ad interitum, uel in incremento, uel in uigore totius febris accidit, numquam in principio aut in remiſsione *d* totius febris: quamuis ſequi poſsit in principio aut in remiſsione unius acceſsionis, quemadmodum paulo ſupra oſtenſum fuit. Expoſitis mutationibus ſeu modis euentus, illi qui ſubito fiunt & cū pugna, criſis *e* nomen apud græcos inuenerunt; quod uocabulum tranſtulerunt uulgares ab his *f* qui coram iudice, capite damnandi iudicium timent, ad ægrotantes, cum maxime agitantur pugnante natura cum morbo. Medicus autem *g* ab Hippocrate edoctus, non timet ualde, mala quæ præter rationem eueniūt: definitur ergo criſis, ſubita mutatio cū pugna, ſed quæ ad ſalutē ſpectat, dicitur ſimpliciter *h* criſis ſine adiectione quæ ad interitum criſis mala: quæ ad melius, criſis bona imperfecta: quæ ad deterius criſis mala imperfecta. Eſt autem opus naturæ pugnantis cum materia faciente morbum, quæ prout uincit, aut uicitur, uel ex toto, uel ex parte diuerſas efficit mutationes ſubie-

a *Gal. 3. criſium c. 9.*
b *Gale. 3. criſium c. x.*
c *Gal. 3. criſium. c. ix.*
d *Gal. ibid.*
e *Gal. p. criſium. c. xx.*
f *gal. 2. criſium. cap. 2.*
g *Hippo. 2. aphor. 27.*
h *Gal. 3. criſium c. 2.*

ctas cum pugna,quæcumq; verò,vel ſine pugna fiunt,vel paulatim, non appellantur nomine criſis.

Dies aũt criſimi,ſunt quibus fiunt criſes, hoc eſt eiuſmodi mutationes ſubitæ cum pugna: quorũ vim in ſuperioribus *a* libris fuſius explicatam paucis nunc repetere oportet,vt ea per ſpecta,poſſimus venari ſigna non ſolum temporis, ſed ẽt diei quò futurus euentus expectatur. Dies pro ſpacio accipitur 24. horarum:*b* non oẽs autem dicuntur criſimi,quamuis omnibus poſſit fieri criſis, hoc eſt ſubita mutatio cum pugna, ſed illi duntaxat in quibus ea fieri frequenter *c* ſolet,& bona. Comprobatur dierum criſimorum vis experimento,& rõne,quemadmodum in ſuperioribus *d* libris monſtrauimus, vbi ſoluimus argumenta eorum qui eiuſmodi dies tollebant: ibi etiam internas ſpecies ipſos diſtribuimus, cum aliqui iudicent, aliqui indicent, aliqui intercidant: iudicantes dicuntur illi in quibus fit eiuſmodi mutatio quemadmodum 7.& 14.indicantes ſunt illi a quibus indicatur ſubita mutatio futura 4.dies indicat mutationem futuram in primo ſeptenario 11. in 14. & ita deinceps, quartus dies præcedens ſeptimum, ſemper eius *e* index eſt.Sequuntur aũt motum *f* lunæ hæ mutationes,quæ ſeptimo quoq; die inſignem accipit luminis mutationem, ſed in medio ſpacio monſtratur quod futurum eſt : dies verò intercidentes non ſunt ex numero indicantium,ſed habentur in iudicãtibus, cumq; nõ ſequantur lunæ motum,ſed fiant à natura *g* coacta, vel ob vim acceſſionis, vel ob errorem aliquem,dicuntur intercidentes:intercidunt aũt ante diem 20. cum validior eſt acceſſio:huiuſmodi eſt 3.dies 5.9.ſed poſt 14. cum non numerentur dies integri 17.eſt index *h* 20.& non 18.vigeſimi primi. Similiter uigeſimus quartus,eſt index 27.trigeſmus,trigeſimiquarti:trigeſimus ſeptimus quadrageſimi.Digniſſimus inter dies iudicantes eſt *i* ſeptimus,tum decimus quartus,poſtea uigeſimus: deterrimus omnium eſt ſextus,ſæuoq; tiranno * ſimilis,ut ſeptimus optimo principi: eſt ſextus dies in intercidentibus, quò die febris terminari ad interitum ſolet. Sexti diei nullus ex toto prauitatem imitatur, octauo tamen, & decimo die fieri etiam mutationes prauæ ſolent : poſt quagrageſimum † ſoluitur uis dierum criſimorum, & longe imbecillior redditur: fiunt autem mutationes ſubitæ cum pugna, non ſeptimo, ſed

a *Vid.l.9. de cur. gen. uarijs c par.p.*
b *Gal.2. criſium c. 2.*
c *Gale. p. de dieb.decret. cap. 3.*
d *Vidus l. 9. de cur. gen. c.6.par.p.*
e *Gal.et Hip. 2.apho.24:*
f *Gal.3.d diebus criticis c.p.et c. xij.*
g *Gale. 3. de diebus crit. cap. 8.*
h *Gale.ibid. cap. 9.*
i *Gal.p.de diebus critic. cap. 4.*
* *Gal. Ibid.*
† *Galen. p.de diebus crit. cap.x.*

a *Galen. 2. de diebus crit. cap. 9.* vigeſimo quoq; die, vt ſexageſimo, vel *a* octuageſimo, vel centeſimo, & vigeſimo.

His ita conſtitutis, tranſeundum eſt ad ſigna quæ differentias futuri euentus patefaciant: & primo tempus, deinde modũ.

b *Galen. 4. de præſag. pulſuum c. xi.* Demonſtratur *b* differentiæ ab iiſdem ſignis, à quibus demonſtratur euentus, ſed aſſumentibus differentiam ſimilem, ſiue aperte ſiue implicite: oſtendimus *c* autem euentum demonſtrari à cauſis, à robore videlicet maiore vel minore naturæ & morbi: eædem cauſæ aſſumentes differentias longitudinis, aut breuitatis, patefacient nobis differentias temporis longi aut breuis. Proficiſcitur longitudo & breuitas temporis (vt in ſuperioribus oſtenſum eſt) à celeritate & tarditate motus, quamobrẽ robur naturæ & morbi, prout præditum eſt vi mouendi celeriter aut tarde, ita etiam vi longitudinis & breuitatis temporis ſiue ſuperare natura debeat, ſiue morbus: ſequetur euẽtus poſt breue tempus ſi illi inſit vis celeritatis: poſt lõgum, ſi tarditatis: cauſæ. n. hoc pacto monſtrant effectum. Conſtat autẽ efficientem vim, eo celerius efficere, quò validior *d* fuerit, eò tardius quo minus valida: vteruis effectus ſequatur, ſiue bonus, ſiue malus, debet aut natura, aut morbus ſuperare, & ideo validior eſſe: ſed huiuſmodi exceſſus roboris magnus & paruus eſſe poteſt: ſi magnus ſit, celeriter & poſt breue tempus ſequetur euentus, ſi paruus, tarde & poſt longum. Sed roget quis ex quibus cognoſcatur maius vel minus robur naturæ vel morbi, cui reſpondendum eſt, ex iiſdem ſignis ex quibus ſupra diximus *e* indicari robur ipſorum monſtrari etiam maiorem vel minorẽ exceſſum eiuſmodi roboris. Depromebantur ea ſigna à cauſis, à iuuantibus, ab effectis: cauſam roboris naturæ poſuimus bonam temperationem, ad quam refertur ætas: ea quanto melior fuerit, & magis moderata, tanto validiorem naturam demonſtrat. Cauſam roboris morbi monſtrauimus eſſe, non tantum ſpecies, ſed etiam differentias: vbi plures concurrant & magnæ differentiæ indicantes robur morbi, denunciabunt ipſum maius. Cauſæ etiam morbi, prout validiores, vel imbecilliores ſunt, maius, vel minus robur patefaciunt: ſunt tamen quædam cauſæ morbum efficientes, præditæ vi celeritatis & tarditatis, quemadmodum humores: nam flauabilis celeriter mouetur, pituita tarde. Iuuantia & lædentia quanto magis id habent,

c *In hoc libr. cap. 1.*

d *Ariſto. l. 5. de gen. anim. c. 7. & 6. l. phyſic. tex. 14.*

e *In hoc lib. cap. 9.*

ment, per quod demonſtrari diximus morbi uel naturæ robur, tanto maius ipſum denunciant. Effecta quæ naturalibus ſimilia ſunt, denunciant naturam ualidiorem: quæ diſſimilia, *a* morbū: uerum maior ſimilitudo maius naturæ robur oſtendit, ſicut maior diſſimilitudo, maius morbi robur. Illa autem ſigna quæ poſt apparent poſita ab Hippo., *b* conſiſtunt in his quæ excernuntur: quanto celerius apparent ſigna coctionis, tanto ualidiorem & celeriorem eſſe indicant naturam, Quod ſi pro coctione prauitas appareat, tanto maiorem uim morbi & celeriorem ſignificat: utraque autem & coctio & prauitas, ſi tarde appareat *c* imbecilliorem uim, & tardiorem motum naturæ uel morbi denunciant: ex his colligi poteſt longum uel breue tempus futuri euentus; ſed quo die futurus ſit, ex quibus indiciis colligatur nunc uidendum ſupereſt. Colligetur autem primo *d* ex die indice, deinde ex die quo fit acceſsio, ut pari uel impari; ex celeritate motus, & tandem ex erroribus ſi qui accidant: ſequitur.n.euētus & ſubita mutatio cum pugna ubi indicetur à die indice, proxime die iudicante, potiſsimum ſi in eo fit acceſsio: nam maxime fit in die acceſsionis: uel ante diem iudicantem ubi motus celerior ſit, uel poſt diem iudicantem ubi tardior. Dies quartus *e* (ut in ſuperioribus oſtenſum eſt) index eſt ſeptimi: undecimus decimi quarti: & decimus ſeptimus uigeſimi: apparent in die indice ſigna coctionis aut ſigna prauitatis, uel grauia quædam ſymptomata quæ monſtrant euentum futurū in proximo die iudicante: à quarto indicatur ſeptimus, ſi euentus futurus ſit ſalubris: ſin *f* perniciosus, ſextus. Error ſi accidat, efficit ut bonus euentus tardetur, malus anteuertat: ſed magis aut minus, prout maior uel minor fuerit *g* error. Inſtans iam euentus, & mutatio ſubita cum pugna, cognoſcitur ex grauitate ſymptomatū ſuperuenientiū nocte *h* præcedente diem quò futurus eſt euētus, aut die *i* præcedente noctē quā ſimiliter idem futurus eſt: plerumque autē deteriori parte acceſsionis fit ſubita mutatio, præſert m illa quæ ſpectat ad interitum: hic.n.ut in ſuperiorib. oſtenſum eſt, principio acceſsionis ſequitur cum homo ſtrangulatur à multa materia *K* cruda: in incremento uel uigore, cū obruitur ui ſymptomatū, in remiſsione, cū debilis calor *l* exhalat & unà uires deficiunt. Modus quò euentus in febre ſiue ſalubris ſiue perniciosus ſequi poteſt, parius *m* eſt: cum & ſubito

a *Hipp.p.prognoſt.tex.5*
b *Hipp.p.apho.12 & 2.p.epid.45*
c *Hipp.p.apho.12.*
d *Gal.l.3.criſium cap.4.*
e *Hippoc 2.apho.24.*
f *gal.p.de diebus criticis ca.4.*
g *galen.p.de diebus criticis.c.11.*
h *Hipp.2.apho.13.*
i *gal.3.criſiū cap.2.*
K *gale.3.criſium c.9.*
l *Ibidem.*
m *gale.3.criſium c.7.*

accidat,& paulatim,præterea cum pugna,&ſine pugnà: tum eſ fuſa,uel ad alias partes translata materia quæ febrem accendit. Quicumq; futurus ſit,diximus eſſe præſagiendum, & ut maior comparetur auctoritas arti,&ne auertatur natura ab opere ſuo. Intelligetur modus futuri *a* euentus ex ſignis demonſtrantibus euentum, aſſumentibus tamen differentiam modi, ſi non aperte,ſaltem latenter ſimilem.Significari euentum monſtrauimus à cauſis,hoc eſt à natura &morbo: ſi ſubito futurus ſit, ineſt tam naturæ quam morbo uis ſubitæ mutationis: ſi paulatim ſequi debeat ineſt iiſdem contraria uis.Videre igitur oportet,qualis natura, & qualis morbus habeat uim utriuſque mutationis,& ſubitæ,&lentæ.Natura quò ualidior *b* eſt, eo magis ſubitam efficit mutationem: quò imbecillior eò magis lentam. Conſiſtit robur naturæ in ipſa temperie moderata ad quam refertur ætas:iunioribus fit mutatio ſubita: ſenioribus paulatim. Morbus itidem *c* ualidus habet uim ſubitæ mutationis:imbecillus lentæ:auget morbi robur,magnitudo,prauitas, & celeritas; quæ differentiæ ubi concurrant,fit ſubita mutatio : ex contrario lenta ubi morbus contrariis differentiis diſtinguatur.Ad celeritatem motus refertur breuitas temporis, ſicut ad tarditatem longitudo.Non fit ſubita mutatio aut raro in morbis poſt quadrageſimum *d* diem; ſed maximè uſque ad uigeſimum : quamquam non rarò fit à uigeſimo ad quadrageſimum.Cauſæ etiam quæ febrem faciunt, ipſæ quoque uim afferunt ſubitæ uel lentæ mutationis:aer caldius,ſiue ob regionem,ſiue ob anni tempus,ſiue ob præſentem cœli conſtitutionem, ad ſubitam mutationem confert,ſicut frigidus ad eam quæ fit paulatim.Eadem ratio eſt cauſæ internæ;humor *e* calidus & tenuis ſubitam excitat mutationem,ut flauabilis,craſſus&frigidus,lentam,ut pituita,& humor melancholicus.Symptomata illa grauia,quæ ſuperuenire ſolent ubi maxime natura pugnat cum morbo,mutationem ſubitã denunciant:abſunt enim illa ubi hæc paulatim fiat: hoc pacto igitur depræhendere licet modũ futuri euentus,paulatim uel ſubito : uerum diſtinguere oportet eum qui ſubito fit an cum pugna ſequi debeat,an ſine:ubi ſubitus euentus ad ſalutem ſpectat,ſemper fit cum pugna:ubi ad interitum, poteſt etiam fieri *f* ſine pugna.Diſcernes vtromodo expectandus ſit, ex ſignis mõſtrãtibus euentũ ex natura uidelicet & morbo uim haben-

a Gal. 4. de præſag. pulſuum. c. 11.

b Gal. 3. criſium c. x.

c Gal. Ibid.

d Gal. p. de diebus critic. cap. x.

e Gal. 2. criſium c. 11.

f Gal. 3. criſium cap. x.

habentibus pugnandi vel non pugnandi: cum natura valde imbecilla * eſt, non audet pugnare cũ morbo qui grauiſſimus ſit; quamobrẽ expectandus eſt interitus ſine pugna: veluti in principio acceſſionis, vbi materia † cruda eſt; aut in incremento & vigore, vbi grauisſima ſunt ſymptomata: aut in remiſſione vbi calor imbecillus vnà cum *a* viribus totus exhalat. Quod ſi natura validior fuerit, nõ tamen ita vt non ſuperetur à morbo, audet pugnare cũ eo, ſequiturq; tunc interitus cum pugna: vbi ſit ſubita mutatio cum pugna põt ad ſalutem fieri per longum *b* ſomnum, per exitum humoris noxii ex corpore per abſceſſum. Si euentus futurus ſit pernicioſus, neceſſe eſt ſequatur ſubitam mutationem cum pugna vel expulſio materiæ, vel abſceſſus. Declarantur hi *c* modi, ſomnus, expulſio, abſceſſus, ſimiliter à ſignis monſtrantibus euentum, à natura videlicet & morbo prae ditis vi huius vel illius modi. Somno duorum dierum in ſubita mutatione cum pugna ſequitur coctio, & propterea ſalus, ſi natura & morbus habiles fuerint ad eiuſmodi ſomnum, & coctionem: habiles ſunt natura infantes *d* ad coctionem & ſomnum longum præſertim hieme *e* & vere: habilis eſt ad eadem febris orta ab humoribus ſemiputribus, concoqui enim illi poſſunt longiori ſomno: quod non eueniret ſi ex toto eſſent putres. At debeat ne febris quæ non finitur per ſomnum, finiri per expulſionem, an per abſceſſum, intelliges itidem ex natura & morbo, hac vel illa vi præditis: natura validior qualis eſſe in iuuentute ſolet, magis materiam expellit, quam efficiat abſceſſum: pulſus vehemens & ſublimis notat vim concoctricem, & propterea expultricem validam, & idcirco expulſionem, nõ abſceſſum: quem efficit materia ſi non ex toto cruda, certè nõ cocta: quamobrem febris quæ à materia frigida & craſſa orta eſt per abſceſſum terminatur, & vrina multa craſſa ſignificat abſceſſum inquit Hipp. *f* præſertim ſi vires fuerint imbecilliores. Illa verò febris quam affert materia calida & tenuis *g* per expulſionem terminatur, præſertim ubi celer ſit motus: nam ubi tardus, magis ſit abſceſſus. Ex ſymptomatibus rigor *h* monſtrat nãm tentare expulſionem, quamobrẽ in tertianis & quartanis ubi ualidi rigores *i* fiũt effunditur noxius humor ex corpore nõ traſ-fertur ad alias partes neq; facit abſceſſum. Poteſt tam expulſio q̃ abſceſſus uarie fieri quò uerò pacto expectari debeat, nunc

* *Gal. ibid.*
† *Gal. 3. criſ. cap. 9.*
a *Ibidem.*
b *Gal. 2. prorit. com. 29.*
c *Gale. 3. criſium c. 11.*
d *Gal. 2 prorit. cõ. 29.*
e *Hipp. p. apho. 15.*
f *Hippo. 4. apho. 74.*
g *Gale. 3. criſium c. xi.*
h *Gal. ibid.*
i *Hipp. & Gale p. 6. epid. tex. com. xi.*

exponendum ſupereſt:ſumemus initium ab expulſione. Expellitur humor febrem accendens variæ,nam alijs effluit ſanguis ex naribus,ex vtero,ex venis ani:alijs mouetur vomitus;alijs deiectio;aliis vrina:aliis ſudor. Quid horum ſequuturum ſit prædices ſpectans ad nām *a* & morbum ex quibus vt colligitur euentus,ita ẽt modus.Sanguinem ex naribus fluxurũ expectabis,vbi multo ſanguine natura redundet, quemadmodũ adoleſcentib⁹ & iuuenibus vſq; ad trigeſimum quintum annum,ſiue marib⁹, ſiue fœminis inquit Hipp. Ad nām *b* refertur tempus anni: verno e.n.tempore ob copiam ſanguinis, æſtiuo ob acrimoniam, magis accidit ſanguinis fluxus ex naribus,per quem maxime terminatur morbus ille qui proficiſcitur à ſanguine *d* multo, vel acri: quemadmodum febris ſynocha,& ardens:tunc aũt potiſſimum expectabitur,cum materia morbum faciens ad ſuperiores partes feretur:indicant hoc præcordia *e* contracta, difficultas anhelitus,grauitas pulſus,& palpitatio capitis: ſplendor oculorum:robur genarum & faciei:lachrimæ præter voluntatem fluẽtes. Admotio autem frequens manus ad nares iam inſtantem hunc fluxum ſanguinis ex naribus denunciat. Ex vtero ẽt effluens ſanguis finit aliquando febrem:hunc *f* ſignificat natura, vt mulierum à decimoquarto ad quadrageſimum quartum annũ, quibus abunde menſtrua reſpondere conſueuerint,& quæ plurimo redundent ſanguine,aut ẽt acriori: morbus autem qui menſtruorum fluxu facile terminatur, eſt ille idem quem diximus finiri per ſanguinem ex naribus, nempe qui oritur à multo vel acri ſanguine,quemadmodum ſynocha & ardens febris. Quod ſi materia febrem faciens deorſum feratur,itaut mulieres ſentiant grauitatem lumborum, multo magis hac via finiendã febrem iudicabis. Venis etiam in ano ſanguinem fundentibus quibuſdam febris finitur,quod rarius accidit, coniiciturque ſimiliter ex natura & morbo vim habente eiuſmodi fluxus: natura non omnium idonea eſt ad ipſum, ſed paucorum, & eorum duntaxat, quibus ſiue maribus, ſiue fœminis, conſueuerint certis temporibus venæ ani ſanguinem fundere:nã in aliis, non magis hic expectari debet, quam fluxus menſtruorum in viris:maxime autem accidere ſolet ætate conſtante,& cum atra bilis plurima *g* redundat. Inſpicies etiam morbum, qui ſi à melancholico *h* ſanguine proficiſcatur,eiuſmodi fluxu facile termi-

nari

a Galen. 4. de præſag. pulſuum c. xi.

b Hip. 3. prognoſt. 12. & 33.

c Hipp. 3. apho. xx.

d P. p. epid. text. com. 9.

e Gale. 3. criſium c. xi.

f Hipp. 3. progn. tex. 50. & 51. & Gal. in com.

g Hipp. 6. apho. xi.

h Hipp. 6. apho. 21.

nari poterit: melancholia, vel affectus renum, ſi cum febre iungantur, ſignificant hunc fluxum, præſertim vbi materia morbum faciens deorſũ feratur, ſentiaturq; circa lumbos grauitas. Vomitu ſæpe finiuntur febres: monſtrant hunc natura hominis facile *a* vomentis, cuiuc fuerit vomitus vſitatus: huc ſpectat bilis multitudo, bilioſi.n. ſucci facile euomuntur: quamobrẽ Hipp. *b* iubet vt æſtate homines vomitu purgemus. Morbus etiam ſi fuerit bilioſus, veluti tertiana febris, facile vomitu purgatur: quamobrem bilioſis magis prædicendus eſt futurus vomitus quam pituitoſis: quamquam ob facilitatem vomendi pituitoſæ febres quibuſdam vomitu ſoluantur. Quod ſi materia ſurſum feratur, multo magis futurum vomitum indicabit: tunc autem ſuperueniet morſus *c* in ore ventriculi, nauſea, frigus & contractio præcordiorum, dolor totius capitis cum quodam morſu, vertigo, tenebræ oculis offundentur. Deiectionem futuram monſtrat natura idonea: quidam enim ab alui profluuio maxime capiuntur, quemadmodum balbi, *d* in quibus expectare deiectionem oportet, præſertim ſi redundent pituita, aut humore melancholico, qui humores deijciantur magis quam euomantur: quod ſi febris ab ipſis proficiſcatur, magis deiectionem expectabimus præſertim vbi contineantur in caua *e* parte iecinoris, aut in primis venis: vbi ſentiantur ilia ſuſpenſa, murmurantia, materia vitioſa tendit ad inteſtina & deiectionem monſtrat, præſertim ſi retineatur *f* vrina. Contra ſi retineatur deiectio, monſtratur copia vrinæ fluxura quà febris terminabitur, præſertim ſi natura & morbus habiles fuerint ad eiuſmodi expulſionem: his quibus natura vrinæ canales laxiores fuerint, quiue conſueuerint facile & large vrinam reddere expectãda eſt vrinæ copia, præſertim ſi morbus à bilioſis ſuccis & tenuibus oriatur, aut ſi aquoſus humor cum vitioſis ſuccis plurimum admixtus ſit: quamquam interdum etiam pituitoſi & craſſiores ſucci cum vrina expelluntur. Plurimum etiam confert ad vrinæ copiam demonſtrandam, grauitas, & dolor circa veſicam. Reſtat ſudor quò ſæpe finiuntur febres, præſertim vbi homo ſecundum naturam facile ſudet: quod euenit his quibus redundant tenues ſucci, & foramina cutis patefacta *g* ſunt, nam vbi illi craſſi fuerint & hæc clauſa, non eſt quod ſudorem expectes. Febres ſi longæ fuerint, cum proficiſcantur ab humoribus

a *Gal. 3. criſiam c. xi.*
b *Hipp. 4. aphor. 4.*
c *Galen. p. ad Glauc. c. 15. & 3. criſiũ c. xi.*
d *Hippo. 6. apho. 32.*
e *Gale. 3. criſium c. 3. & Hippo. 4. aphor. 73.*
f *Hippo. 4. apho. ult. & Gale. 3. criſium c. xi.*
g *Galen. 3. de cauſ. ſympt. cap. 1.*

ribus craſsis, non ita terminantur per ſudorem, ſicut acutæ quæ à tenuibus oriuntur: quamquam interdum pituitoſæ febres ſudore finiuntur, ſed multo ſæpius quartanæ, quod melancholicus humor concoquatur & extenuetur: quod ſi materia feratur ad cutim educitur per ſudorem. Indicat eiuſmodi motum rigor *a* ſuperueniens tam intermittentibus, quam continuis febribus; præterea exitus vaporum cum rubore cutis.

a *Gal. 4. aph. 58.*

Abſceſſus varius ſequi pōt ſubitam mutationem cū pugna: humor. n. qui febrem accendit interdum transfertur ad cutem, in qua colorem mutat quemadmodum in arquatis, vel puſtulas excitat: interdum ad glandulas quæ iuxta aures ſunt, aut ſub alis, aut in inguinibus: interdum ad articulos, qui *b* cum laxiores ſint, & moueantur, facile admittunt quod aliunde transfertur, ſicut & glandulæ quia laxiores *c* ſunt, & cutis quia facta eſt imbecilla à natura, & ſolūmodo ad tegendum, non ad aliud munus obeundum: prædicere aūt oportet non ſolum futurum abſceſſum, vbi natura media ſit inter validam & imbecillam, media item materia morbi inter crudam & coctam; ſed qui abſceſſus proprie futurus ſit colligere oportet ex natura & morbo vim habente huius vel illius abſceſſus. Communiter quidem omnibus tam cutis quam glandulæ & articuli, facile admittūt quod aliunde transfertur: ſed proprie aliis imbecilliores ſunt articuli, aliis glandulæ, aliis cutis, quæ quibuſdam mollis eſt & rara: expectandus eſt abſceſſus in eo loco qui maxime imbecillus ſit, & potiſſimum conſueuerit accipere quod ſuperat in partibus nobilioribus. Demonſtrat etiā morbus locum abſceſſus, tum genere humoris vitioſi, tum loco in quò verſatur: genere quidem humor tenuis facile ad cutim tranſmittitur, craſſior ad glandulas *d* & ad articulos inferiores, minus craſſus ad ſuperiores glandulas. Quod attinet ad locum, ſi materia vitioſa diffuſa ſit per habitum corporis, facile transfertur ad cutem: ſi contineatur in cerebro, ad glandulas poſt aures: ſi in thorace, ad eas quæ ſunt ſub alis: ſi in ventre, ad eas quæ in inguinibus, aut ad inferiores articulos. Plurimum etiam confert ad præſagitionem huius vel illius abſceſſus, intueri quò feratur impetus humoris; mutatur enim color & intumeſcit locus ad quē uergit: vbi etiam morbus diuturnior *e* ſit: & tardius moueatur, magis fit abſceſſus in partibus inferioribus, ſed ante

b *Hippoc. 2. aphor 44.*
c *Gal. 2. de diff. feb. cap. ult.*
d *Hip. & Galen. 3. prognoſt. Tex. com. 23.*
e *Gal. ibidem & 3. l. de criſibus ca. ult.*

vigeſimum

uigeſimum diem in ſuperioribus.

Præter differentiam temporis & modi euentus operæ pretium eſt etiam præſagire num euentus qui fit, aut iam factus eſt, futurus ſit ſtabilis: nam interdum ſequitur *a* recidiua ſalutem, aut mutationem ad melius. Comparabit auctoritatem arti huius differentiæ prædictio, & ſecuritatem homini, qui ubi nō timeatur recidiua liberius uiuet, ubi timeatur magis ſe continebit & magis exquiſita ratione uiuendi utetur. Colligetur hæc differentia ſtabilitatis & recidiuæ ex natura & morbo. Natura ualidior qualis eſt adoleſcentium, & eorum qui moderata temperatione continentur, ſtabilitatem efficit. In ea quæ imbecilla eſt, magis timeri debet recidiua. Morbi qui ab humoribus tenuibus & calidis proficiſcatur euentus ſtabilis eſt, contra timēda recidiua in eo quem excitauerunt craſſi ac frigidi ſucci. Monſtrant etiam iuuantia & lædentia ſtabilitatem uel recidiuā, nam ubi ſubita mutatio cum pugna plurimum contulerit, & facile feratur denunciat ſtabilem futurum euentum, ubi minus *b* toleretur, aut non ita proſit, recidiuam timere oportet. Poſtremo ex effectis naturæ & morbi colligitur ſtabilitas uel recidiua: ſi eiuſmodi naturæ motus fuerit in diebus criſimis à præcedente indice indicatus, ſperanda eſt ſtabilitas euentus: ubi neque in die *c* criſimo ſequatur euentus, neque antea fuerit indicatus à die indice, timenda eſt recidiua: magis tamen ubi ſequatur abſceſſus quam ubi materia uitioſa ex corpore educatur: magis item ubi materia pauca quam ubi multa transferatur aut educatur; quæ enim reliquuntur in corpore noxia *d* recidiuam facere conſueuerunt. Indicat relictam materiam eſſe in corpore ſitis, faſtidium, aut aliud eiuſmodi ſymptoma remanens in ægrotante: non difficile eſt igitur coniicere quando ſperare ſtabilitatem debeamus, & quando timere recidiuam: ineſt enim uis ſtabilitatis aut recidiuæ tam naturæ quam morbi, quam demonſtrant cauſæ, iuuantia & lædentia, atque effecta, quemadmodum docuimus.

Quæ cognoſcenda erant in uniuerſum de febre ab humorū putredine orta habeāt hunc terminum.

Finis Libri Tertij de Febribus.

a Gal. p. de diebus criticis cap. 2.

b Gale. p. aphoriſ. com. 20.

c Hippoc. 4. aphoriſm. 36 & 3. prognoſt. 9. & 22.

d Hipp. 2. aphoriſm. 12.

VIDI VIDII DE FEBRIBVS LIBER QVARTVS

Qui eſt de Ratione Curandi Febres ab humorum putredine ortas.

De operibus, & inſtrumentis in uniuerſum requiſitis, ad curandã Febrem in humorum putredine conſiſtentem. Cap. I.

EXpoſitis his quæ cognoſcenda erant in uniuerſum, de febre in humoribus putribus conſiſtente, proximum eſt ut ad rationẽ curandi aggrediamur: continetur hæc operibus & inſtrumentis, quæ primo inueſtigabimus unà cum animaduerſionibus ad rectum ipſorum uſum requiſitis: deinde ſeorſum tractabimus unumquodque.

Opera quæ in curanda febre propoſita requiruntur, uaria ſunt, prout & illa à quibus ſumuntur: uerſantur enim in homine febricitante tria præter naturam, morbus, cauſa, & ſymptomata:
a Gale. l. xi. quæ *a* contrariis operibus tollere oportet: quibus accedunt,
meth. c.12. res *b* ſecundum naturam, ut uires, & temperatio corporis, quæ
b Gal. l. 9. conſeruandæ ſunt opere ſimili: neq; enim maneret uita, niſi de
meth. cap. fenderetur, neq; reſtitueretur uera ſanitas, niſi naturalis tempe
14. & c. 15. ratio ſeruaretur: poſtulant igitur uires, & naturalis temperatio,
c Gal. l. xi. conſeruationem per opera ſimilia: ſicut & res præter naturam,
Meth. c. xii. febres, cauſæ ſymptomata, curationem per *c* contraria. Sed cũ animaduertendæ ſint etiam differentiæ rerum, cuiuſmodi ſunt plurimæ illæ, illas in febribus ab humorum putredine profectis inueſtigauimus: habenda quoque eſt illarum ratio. Similem autem deſiderant differentiam in opere quod requiritur:

quiritur: ſiue ſimilitudo aperta ſit, ſiue implicita: ſed cum multæ ſint res præter naturam, præſtat venari quæ opera ab vnaquaque requirantur: ſumpto initio à morbo: hic cum ſit febris, & propterea calor ad igneum vergens refrigerantibus *a* æget, & madefacientibus: quod ſupra *b* cum de curatione febrium communiter egimus, commune eſſe diximus omnium febrium. Duplex igitur eſt opus, quod ipſa febris poſtulat, vt refrigeremus ſcilicet, & madefaciamus. Sed cum ea quæ in humoribus putribus conſiſtit, adhuc *c* fiat, neq; ſit ex toto facta, neceſſe eſt quoq; proximam cauſam adimere, quam diximus eſſe humorum *d* putredinem. Opus quod à putredine requiritur duplex eſſe debet, prout humores qui febrē accendunt, vel ſemiputres *e* ſunt, vel ex toto putruerunt: qui ſemiputres ſunt, aut coctione corrigendi ſunt, aut educendi ex corpore: qui ex toto putruerunt, omnino neceſſe eſt educantur. At putredo, cum aſſidue fia, neque ſolum facta ſit, non tantum curanda eſt, *f* ſed etiam propulſanda ne amplius fiat, id quod ſuccedet remota cauſa proxima, quam diximus eſſe prohibitum perſpiratum: hunc igitur remouere oportet ne putredinem efficiat: remouebitur *g* autem ablata cauſa, quam oſtendimus eſſe obſtructionem vel adſtrictionem: auferuntur hæ ſublatis cauſis. obſtructio quidem ſi humoribus multis occurramus per detrahentia, craſſis per extenuantia, glutinoſis per incidentia & detergentia: adſtrictio verò, ſi vtamur relaxantibus: multa igitur ſunt opera quæ à cauſa febris & proxima & remota requiruntur, ſymptomata etiam, plurima ſuperueniunt huic febri, quæ quamuis ceſſent, vbi hæc remoueatur vna cum cauſa, ſæpe tamen interea adeò moleſta *h* ſunt, vt cogamur ea lenire: leniuntur autem contrario *i* opere, vt vigilia, per ea quæ ſomnum faciunt: alui profluuium: per adſtringentia. Differentiæ rerum à quibus opera deſiderantur, ſimilem vt diximus differentiam poſtulant in opere requiſito: illæ enim differentiæ, quas ſupra animaduertimus in his febribus, ſimilem deſiderant differentiam in opere requiſito, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit, ſiue implicita, vt in ſequentibus patefiet. Ex operibus & differentijs ad hanc curationem requiſitis, vbi inter ſe conferantur, alia eadem inuenientur, alia diſſimilia, alia etiam contraria: vbi eadem requirantur, non eſt cunctandū † ea efficere, cum nihil ſit quod repugnet:

a *Galen. l. x. meth. c. x.*
b *Supra l. p. c. 7.*
c *Galen. l. xi. meth. c. 2.*
d *Galen. l. xi. meth. c. 4.*
e *Gal. de arte med. c. 89. & p. acutor. com. 18.*
f *Gale. xi. meth. c. x.*
g *Galen. l. xi. meth. c. 4. & c. x.*
h *Gal. xij. meth. c. p. & p. ad Glauc. c. 14.*
i *Gal. l. xi. meth. c. xij.*
† *Gal x. meth. cap. p.*

gnet: vbi diuerſa ſint quæ requiruntur, aut opera aut differẽtiæ operum, ſi poſſunt oẽs ſimul fieri: effici ſimul debent: ſi non licet eodem tempore plura efficere, primum efficiendum eſt id, quod à re *a* magis vrgente requiritur, deinde id, quod debet eſſe cauſa reliquorum quæ efficienda ſunt: tum id, ſine quò nequeunt cætera effici. At vbi quæ indicantur contraria ſunt, inſpicere oportet an vnum aliquod ex ipſis præter cætera maxime deſideret an plura æqualiter, an vnam magis quam alia, non tamen itaut & ipſa *b* non magnopere requirantur: id quod præter cætera, maxime deſideratur, ſolum efficiendum eſt, cæteris omiſſis: quæ æqualiter requiruntur, æqualiter facienda ſunt: quæ magis requiruntur, magis efficienda: magis autem requiruntur, quæ à pluribus *c* rebus, & maiorem vim habentibus deſiderantur: neque enim ſolum oportet inſpicere numerum, ſed etiam vim requirentium: conſiſtit vis non ſolum in magnitudine ſed etiam in qualitate requirentium. Digniſſimæ *d* ſunt vires quibus vita continetur, quamobrem eò primum ſpectare oportet ut conſeruentur, neque inedia, aut detractione humorum vtendum eſt, vbi ſint imbecillæ: ſed magis refectione *e* per cibum & potionem. Symptomata vbi grauia sũt, & vires conuellant, aut nimis moleſta *f* ſint, rapiunt conſilium curantis, & quod magna ſint & quod referantur ad vires, quæ digniſſimæ ſunt: quod ſi morbum, hoc eſt febrem, cum cauſa conferamus, ſiquidem pares ſint, præſtat remouere cauſam, quà remota ſimul remouebitur & febris: ſed ſi febris ſit ardẽs, qualis eſt quæ à flauabile putreſcente proficiſcitur, ſuperat magnitudo caloris magnitudinem cauſæ, itaut magis incumbendum ſit in ea quæ refrigerant, & madefaciunt, quàm in ea quæ tollunt putredinem aut putredinis cauſam. Opera quæ propoſuimus, ſatisfaciunt rebus requirentibus: ſed differentiæ operũ debent ſatisfacere differentiis rerum à quibus requiruntur. Attenditur in operibus facultas, per quam aut conſeruetur quod ſecundum naturam eſt, aut tollatur quod præter naturam: ſed attenduntur in operibus etiam differentiæ, & veluti animaduerſiones quædam, per quas ſatisfaciunt *g* differentiis rerum requirentium: non ſunt autem animaduerſiones quæ in operibus attenduntur, quot differentiæ rẽrum à quibus opera deſiderantur: cum eadem animaduerſio interdum pluribus reſpondeat:

a Gal. 3. meth. c. 9.

b Gale. p. ad Glauc. c. x. & l. xi. meth. c. 9.

c Gal. 8. meth. c. 9. & l. xi. meth. c. 3

d Gal. xi. meth. c. 3.

e Gale. 9. meth. c. 13.

f Gal. xij. meth. c. 1.

g Vidus l. 3. de curat. gener. c. 4. ſ... p.

deat:rediguntur oẽs ad qualitatem,quantitatem,numerum tem pus locum,modum,ordinem,quas obſeruare oportet ubi ſtatu erimus opus aliquod efficiendum eſſe: reſpondere *b* debent animaduerſiones operum ſimilibus differentiis rerum requirentium,ut qualitas qualitati,quantitas quantitati, numerus numẹ ro,tempus tempori,locus loco,modus modo, ordo ordini. Inſtrumenta neceſſaria ſunt cuilibet facultati,ſiue à natura, ſiue ab arte proficiſcatur ad opera *c* efficienda: quamobrem medicus ut efficiat quae requiri diximus ad curationem propoſitæ febris,neceſſe eſt utatur inſtrumentis ea facultate præditis,ut poſſint requiſitum opus efficere: ut autem opus non tantum debet reſpondere requirenti,ſed etiam differentiis per animaduerſiones iam dictas,ita in inſtrumenta *d* non tantum debent opus perficere quod deſideratur,ſed reſpondere etiam animad uerſionibus dictis:id quod facient,ſi eædem in ipſis attenden tur quæ dictæ ſunt in operibus, utraque enim materia ſunt au xiliorum: efficiuntur autem auxilia per animaduerſiones pro poſitas,ut per qualitatem,quantitatem,numerum, locum, modum tempus, ordinem ſed ſatis de operibus & inſtrumentis atti nentibus ad febrem ex humorum putredine ortam in uniuerſum locuti ſumus:nunc ſupereſt ut uideamus à quibus proprie inſtrumentis perficiatur unumquodque opus,atque hoc pacto ſimul cum opere uim inſtrumenti perpendemus: ubi uerò idẽ aptabitur pluribus operibus, ſemel tantum tractabitur ubi age tur de eo opere cui maxime conuenit, ſed ſimul etiam omnis eius facultas explicabitur per quam poſſit aliis operibus ſatisfacere,ne ad idem inſtrumentum ſæpius redeundum ſit, ordiemur à uiribus conſeruandis, quibus maximeq; aptatur ratio uictus,quam ſimul cum conſeruatione uirium perſequemur:nam de temperatione agemus cum ueniemus ad inſtrumenta refrigerantia,& madefacientia febrem.

a *Vide ibidem.*
b *Gal. 5. de Tuen. ual. cap. 2. & x.*
c *Ariſt. l. 2. de partibus animal. cap. 4.*
d *Vide l. 14 de Curat. gener. cap. 5. par. p. & galen. l. de cõſtitutione artis c. 14.*

De conſeruatione uirium, & ratione uictus in Febre ab humorum putredine orta. Cap. 2.

VIres in quibus *e* uita conſiſtit,tam ſanis quàm ægris con ſeruandæ ſunt;nam ubi deficiant,neque defendere amplius ſanitatem oportet,neque morbum ſanare, cum homo intereat

e *Gal. 9. Meth. cap. 13.*

a Gal. l.xi. met. c.p.& cap.3.

tereat. Continentur uires, moderata *a* qualitate &quantitate partium ex quibus conſtamus, ſpirituum uidelicet, humorum, & partium ſolidarum: quamobrem conſeruantur, ubi eiuſmodi moderatio qualitatis & quantitatis retineatur, retinetur autem ubi aſsidue reficitur id quod abſumitur, remittiturquè qualitatis exceſſus, neque aliquod adhibetur remedium, quod qualitatis, uel quantitatis immoderationem afferat: ergo uires ut conſeruentur poſtulant ea à quibus temperetur ſubſtantia & qualitas; repudiant ea à quibus exhauriantur, ut inediam uenæ ſectionem, purgationem: quæ inſtrumenta quo pacto repudientur à uiribus, declarabimus cum ad ea ueniemus: nunc inſiſtemus in illis quæ à uiribus proprie requiruntur. Vt remittatur qualitas caloris, requiritur aer, qui per os, & nares *b* fertur ad pulmonē & cor: frigidior enim eſt quam qui in his partibus continetur, & idcirco temperat caloris exceſſum. ſubſtantia uero quà uires retinentur, quo pacto reficiatur, nunc uidendum eſt. Sed quia continetur ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis, in quibus conſiſtit ſubſtantia noſtri corporis; neceſſe eſt reficiantur *c* ſimilibus, ut ſpiritus aere, humores potionibus, ſolidæ partes cibis: quanquam potione reficiuntur etiam ſpiritus & partes ſolidæ, ſicuti cibis ſpiritus & humores oſtendere igitur oportet quales debeant eſſe aer, cibus & potio ad uires conſeruandas. Sed quia ſub uictu continentur, præſtat ſimul etiam explicare reliquas res, quæ ſub eodem compræhenduntur, cum & ipſæ non nihil ad conſeruandas uires pertineant, & omnes etiam accomodentur ad alia opera quæ ad curandam propoſitam febrem deſiderantur. Complectitur *d* ratio uictus, ea quæ quotidiana ſunt & uſitata cum homo ſanus eſt: ſunt autem ſex res quas nominant *e* non naturales, aer nimirum, cibus & potio, ſomnus & uigilia, motus & quies, animi perturbatio & tranquillitas, ea quæ expelluntur ac retinentur: quae omnia ſeorſum perſequemur exorſi ab aere. Aer ut proxime monſtrauimus ad uires conſeruandas pertinet duplici nomine, & quod ſubſtantia reficiat ſpiritus, & quod qualitate temperet immoderationem caloris: quamobrem eligi debet ſubſtantia pura, & qualitas moderate frigida dum homo ſanus eſt: dum febricitat, accomodatur aer, non ſolum ad conſeruandas uires, ſed etiam ad ſummouendam febrem: idoneum enim eſt auxilium, cum aſſidue feratur

b Gal.l. x. met.c.7.& 8.

c Gale. l.xi. met.ca.3.

d Gal.de Tu. ual. ad Traſyb.cap.35.

e Gale. de arte med.c.85

f gal.x.meth. cap.7.8.

ad

ad cor, vbi maxime reſidet febris: talem igitur eligere oportet, qualis ſatisfaciat operi quod deſideratur à febre, hoc eſt refrigeret, & madefaciat: neque ſolum eligatur moderate frigidus, ſed adeo ut queat exceſſum caloris temperare: quod ſi non habetur talis, paretur *a* arte in cubiculo aliquo frigidiore, ubi frigidæ ſtirpes ſternantur: perfundatur aqua frigida, prohibeatur hominum frequentia, quemadmodum docuimus *b* quà de curatione febris in uniuerſum: ſed cum in ea quæ oritur ab humorum putredine, præcipue periculum ſit ne retineatur calida expiratio, ſi abaere frigido claudantur foramina cutis, danda opera eſt ut reliquæ partes *c* capite excepto tegantur: ſic enim percipietur utilitas frigidi aeris citra omnem noxam: hoc pacto accõmodatur aer, & ad conſeruandas uires, & ad curandam febrẽ, neque neceſſariæ ſunt animaduerſiones omnes quas in multis inſtrumentis obſeruamus, tantum talis eſt ſubſtantia & qualitas eligenda ipſius aeris, qualis perficere poſſit, quæ tradidimus ab eo deſiderari. Cibus requiritur à uiribus, ut reficiatur quod aſſidue *d* abſumitur, & potiſſimum ſubſtantia ſolida, *e* tam in homine ſano; quàm in ægrotante: ſed cum homo ſanus eſt, nihil eſt quod cibum repudiet, ita ut tuto dari poſſit: cum ægrotat poteſt quod præter naturam eſt cibum repudiare, id quod euenit in ea febre quam nunc tractamus ab humorum putredine profectam: cauſa enim continens, inediam *f* poſtulat & cibum reiicit, ſiquidem humor qui putreſcit, partim concoqui, partim educi à natura debet: quæ ſi occupetur in cibo, ab utroque munere auertetur: ſed cum cibus ſimul et requiratur à uiribus, et reiiciatur à cauſa febris, hoc eſt ab humorum putredine, uidendum eſt ut in pugnantibus operibus ante demonſtrauimus, utrum plus poſſit id quod requirit cibum, an id quod poſtulat inediam: ſi æqualiter poſſint mediũ quemadmodum tenere oportet, inter cibum & inediam, quod fiet minuendo quantitatem: *g* ſi plus poſſit unum quam alterum, ubi exceſſus magnus ſit, ſolum in id incumbendum eſt, quod maioris eſt momenti; et ita uel ſolum adhibenda eſt inedia propter cauſam morbi, uel ſolum dandus eſt cibus propter uires: ſi non ita magnus eſt exceſſus, et dari cibus debet, et adhiberi inedia: ſed magis in his ſpectãdũ ad id qđ plus poteſt. Vires ubi ĩbecillæ sũt, nõ tolerãt inediã, quãuis requiratur à cauſa morbi: ſunt

a *Gale. ibi. & l. 9. meth. c. 14.*
b *Supra l. p. cap. 8.*
c *Gal. l. x. meth. c. 8.*
d *Gal. p. de tuend. ual. cap. 2.*
e *Gal. xi. meth. cap. 3.*
f *Gal. p. ad glauc. c. x. & Hipp. 7. aphor. 79.*
g *Gale. ibid.*

autem dignisſimæ,*a* cum in illis conſiſtat vita : quare tunc etiã ſi morbi cauſa maxime inediam deſideret, cibo reficiẽdæ ſunt. Si uires ſint ualidæ tolerant inediam : quod ſi parua fuerit febris cauſa inediam poſtulans,ſiue uires validæ ſint, ſiue imbecillæ,non eſt quod inedia utaris, ſed dare cibum oportet quem uires poſtulant. At cum in alimento ſit uis medicamenti teſte Hipp. *b* cibus requiri à morbo poteſt ut medicamentum,ueluti frigidus & humidus *c* à febre. Cum datur cibus plura animaduertenda ſunt,ut qualitas,quanti tas,modus,tempus, ordo,quæ ſunt ueluti differentiæ ipſius,quas oportet reſpondere differentiis eorum quæ requirunt aut tolerant cibum . Quantitas ut ab hac ordiamur,tanta eſſe debet,quanta requiritur à uiribus,& toleratur à cauſa febris.Vires quò maiores fuerint,eo plus cibi de. ſiderant,non tantum in homine ſano,ſed etiam in febricitante: quò minores,eo cõtentæ ſunt pauciore cibo.Cauſa febris hoc eſt humorum putredo , quò maior fuerit, eò magis ut requirit inædiam,ita reiicit maiorem cibi copiam:quò minor fuerit,minorem deſiderat inediam,& idcirco plus cibi admittit.Minor cibi copia loco inediæ eſt: ſi uires ualeant,ferre poterunt minorẽ cibi copiam quã ſuſtineri non poſſent,ſi imbecilliores eſſent: quare,ut in dando cibum ita etiam in quantitate imperanda,ſi morbi cauſa ualidior ſit,ad ipſam magis ſpectandum eſt,modo uires ferre posſint,ut inediam,ita paucitatem cibi ab ea requiſitam: quod eueniet , ubi ualidiores erunt nam ubi infirmiores conuellerentur: ſpectare autem oportet,nõ tantum quales ſint uires præſentes , ſed quales *d* futuræ ſint in uigore febris : qui ſi multum diſtet, plus cibi dandum eſt,cum non poſſint tandiù uires ſuſtineri:ſed ſi celeriter expectetur , poterunt uires pauciori cibo ſeruari uſque ad uigorem,neque interea deficient: quamobrem obſeruatio futuri uigoris neceſſaria ad quantitatem cibi imperandam,ad uires refertur,ſi non ad præſentes,certe ad futuras : cum febris per acuta eſt, ob breuitatem temporis ſufficit *e* ſola potio,uelut in illis quæ quarto die finiẽdæ ſunt aut cremore ptiſſanæ,ueluti in his quæ ſeptimo; ſed ſi acuta ſit & terminari debeat decimo quarto,dabitur maior cibi copia,& tota ptiſſana,† quæ magis uires reficit quam cremor. In febribus longioribus opus eſt pleniori *l* uictu, ſed ubi uires imbecilliores ſint, etiam in acutis febribus, alere uberius hominem oportet,

a gal.l.xi. meth.c.3.&9. meth.c.xiii

b Hip.& Galen.p.acut. 18.&Gal. 3.de tẽper. 2.

c Hipp.p.aphor.16.

d Hipp.p. aphor.9 &x &Galen.3. criſ.c.5.

e Galen. 2.de diebus crit. cap.xi.

† Gal. ibid.

l Hippoc.p. aphor.4.

oportet,vt vires ſuſtineantur ad quas referuntur regio, tempus anni,præſens cæli ſtatus,ætas,pituitoſa vel slioſa temperatio, conſuetudo ſumendi plures uel pauciores cibos: cuncta.n.eatenus maiorem vel minorem copiam cibi dandam eſſe demonſtrant,quatenus vires reddunt validiores,vel imbecilliores.Qualitas cibi pro ſubſtantia ēt accipitur, nā cum medici oſtendunt quales cibi conueniant,intelligunt qui cibi,& ita vſurpant qualitatis nomen ad ſubſtantiam ſimul & qualitatem notandā: homini igitur qui laborat febre ab humorum putredine orta , illi cibi conueniunt,qui aptantur viribus, & admittuntur à febre ſimul & putredine.Quod attinet ad ſubſtantiam,debet cibus qui ſumitur eſſe boni ſucci,& idoneus *a* qui facile concoquatur ac diſtribuatur; eiuſmodi ſubſtantia vt requiritur à viribus ita ēt fertur à febre ac putredine, modo cibum non recuſent : id tamen cauere oportet, ne ille cibus ſumatur , qui quamuis alioquin boni ſucci ſit,& coctu ac diſtributu facilis, plurimum alimenti ſuppeditat, quemadmodum caro ſuilla,quam Petronas *b* Medicus febricitantibus non prohibebat:ſed hoc refertur magis ad alimenti quantitatem. Qualitas verò,ſi proprie accipiatur,& non pro ſubſtantia,ſiue ex primis ſit,vt calor, humor,frigus,ſiccitas: ſiue ex ſecundis, vt mollities, durities,craſſitudo, tenuitas ſimilis eſſe *c* debet viribus hoc eſt ſubſtantiæ noſtræ quà vires continentur,talis.n.requiritur ad eam reficiēdam: ſed videndum an toleretur à morbo & cauſa. Morbus mediam,ac moderatam qualitatem tolerat ; ſimilem reijcit à quà augetur : contrariam deſiderat *d* tanquam medicamentum : eadem ratio eſt cauſæ, putres enim humores ſimili qualitate augentur,contraria diſſipantur, aut corriguntur : vbi qualitas eadem à viribus,à morbo,à cauſa deſideretur, audacter accipienda eſt: ſed ſi quod deſideratur ab vno, repudietur ab altero;veluti calor & ſiccitas,quæ interdum deſideratur à viribus , ſed repudiatur à febre: veluti ēt frigus quod requiritur *e* à febre,ſed reiicitur à cauſa febris,& putredinis, *f* vt à prohibito perſpiratu .Conuenit igitur tunc ſpectare ad id quod magis vrget,vt ad vires,aut ad morbū,aut ad cauſam, aliis non neglectis : quod ſi reperire liceat aliquem cibum,qui his omnibus aptetur,eo maxime vtendum eſt,quemadmodum ptiſſana hordeacea, quam Hippocrates *g* mirum in modum probat in morbis acutis : refrigerat .n. & made-

a *Hip.et Gal. p.acut.18.*

b *Cor. Celſ.l. 3.cap.9.*

c *Gal.l.xi.meth.c.5.*

d *Galen.p.acut.co. 18. & Hipp.& Gale. p.l.aph. 16.*

e *Gale.8.meth.c.9.*

f *Gal.p.acut.com.18.*

g *Hippo.p.acut. 18.& Gal.in com. & l.p. ad Glauc.c.13*

& madeſacit;ſine aſperitate detergit;nõ obſtruit aut adſtringit: quate accommodatur & ad vires ſuſtinendas, & ad febrẽ & ad cauſam.Pro cremore Ptiſſanæ,licet cremorẽ auenæ ſumere,aut panem elotum,vel decoctũ ex aqua:tum ex oleribus cucurbitã, lactucam.Pepones madeſaciunt & modice refrigerant,& detergunt,ſed vertuntur *a* in bilem & perturbant ventriculum. Arborum fructus æſtiui ac dulces modice guſtari poſſunt,nã large ſumpti nocent,ſed modice guſtati madefaciunt,refrigerant, & nauſeæ aduerſantur:mala verò vt punica,& cotonea adſtringũt,prohibent pſpiratum,& putredinem augent,quamobrem non debent dari niſi vbi pugnandum *b* eſt contra alui profluuiũ aut contra aliquem affectum in ore ventriculi:vbi febris diuturnior eſt,vtiliter ẽt petuntur cibi ab aĩalibus, vt piſces ſaxatiles, oua *c* ſorbilia,teſtes gallorum,alæ gallinarum,pedes ſuilli.Recẽtiores contundunt carnem gallinarũ,& ex iuſculo dilutam potui dant febricitantibus:non nulli exprimunt ſuccũ ex carne aſſa,vel auium vel quadrupedũ,quem ſimiliter dant potui:alii vtũtur iure in quo elixus tabuerit pullus gallinaceus : maxime aũt ad rem pertinet quò cibo magis delectetur æger nam Hipp. *d* auctore,ẽt ſi paulo deterior fuerit,eligendus eſt. Non eſt autẽ quod cibos refrigeres niuẽ,aut aqua,quia diutius manent in viſceribus,& canales claudunt:quod non euenit potioni quæ celeriter per venas permeat, ita vt magis liceat refrigerare potionem,q̃ cibum:æſtate præſertim & vbi timeatur febris ardens: fructus autem illi dulces æſtiui quos poſſe *e* guſtari diximus à febricitante, refrigerati minus nocent quam alii cibi, cum celeriter attrahantur ad iecur,& concoquantur. Modus in eo conſiſtit,vt id cibi quod requiritur,vel totum ſimul detur, vel diuidatur, ſumaturque eodem die ſæpius:dandum autem eſt,quemadmodum maxime requiritur à viribus, & toleratur à morbo vnà cum cauſa; vbi datur vt alimentum (nam vt medicamentum, requiri diximus à morbo, & tolerari à viribus.) Vires eo modo cibum poſtulant, quò refici poſſint: at reficiuntur cocto cibo,quare eo modo dandus eſt,quò concoqui poſſit:ſi vires validæ ſunt, poſſunt totum ſimul concoquere, ſi infirmæ, aut extinguerentur *f* à multo cibo ſimul dato,aut certe nõ poſſent ipſum cõcoquere:quamobrem diuidi tunc debet,vt bipartito,aut tripartito ſumatur quod ſumendum eſt: huc ſpectant conua-

a *Gal.l.de ſuccorum bonit. & uitio c.* 8.
b *Gale. ibid. & p. acut. com.* 20.
c *Gal.p.acut. com.* 27. *& p.ad Glauc. cap.* 9.
d *Hipp.* 2. *aphor.* 38.
e *Galen.p.ad Glauc. c.* 9.
f *Hippo.p.apho.* 14.

conualeſcentes,& ſenio propè confecti,qui ſæpius *a* reficiẽdi ſunt. Iuuenes verò,& qui in ætate conſtante,aut in prima ſenectute ſunt,cum vires habeant adhuc validas,poſſunt totum ſimul concoquere: ſed pueris multum cibi datur, & ſæpius, qđ vires habeant validas,& plurimũ exhauriatur ex eorum ſubſtantia. Conſuetudo ẽt ad vires refertur:q. totum cibum ſimul capere ſolent,totum ẽt *b* ſimul concoquere poſſunt: contra qui ipſum diuidere,& ſæpius ſumere conſueuerunt. Ad vires quoq; referuntur tempora anni,nam æſtate & autumno,cũ uires ſunt imbecilliores, præcipit Hipp. *c* vt ſæpius detur cibus: hyeme, & vere, cum valeant, licet dare totum ſimul: ſed cum debeat tolerari à morbo, cauendum eſt ne cum diuiditur,incurrat cibus in acceſſionem, nam tunc Hippo. *d* abſtinendum eſſe arbitratur: vbi tamen ſumma eſſet virium imbecillitas, ad conſeruandam vitam *e* cogeremur etiam in acceſſione ipſas reficere, & cibum dare. Tempus dandi cibum eſt, cum requiritur à viribus, & toleratur à morbo, vires tunc cibum deſiderant,cũ coctus eſt,& ex ventriculo ad inteſtina deſcẽdit ille, qui prius abſumptus erat,modo non ſint externæ partes balneo *f* ſira aut exercitatione *g* plurimũ calefactæ: nam ſic crudus cibus attraheretur à venis,& ipſas obſtrueret: idcirco differendus eſt dum calor ille conquieſcat, ac ſedetur: id quod tam ad ſanos pertinet, quam ad ægrotantes; ſed proprie in his qui laborant febre ex humorum putredine orta, eo tempore fertur *h* facile cibus, quo leuior eſt febris. In ſynocha, cum à principio ad finem eadem ferè ſit, æque toleratur cibus quauis hora: illa autẽ *i* eligenda eſt, quæ vſitata eſt & quotidiana: contra ſi febris circuitibus diſtinguatur, non eſt æqualiter homo affectus qualibet hora; ſed ſi ſit ex numero intermittentium,in intermiſſione cum homo minus affligatur,ſumere cibum debet: in continentibus autem oportet quam maxime ipſum reducere à vigore præcedentis acceſſionis,& ab initio * ſequentis: namq; hoc tempore facilius feretur,præſertim ſi longum ſit eiuſmodi ſpacium: ſin breue non ita facile: deligendum itaque eſt tempus remiſſionis, quæ quidem eſt altera pars circuitus, nam altera eſt acceſſio, quæ compræhendit principium, incrementum,& vigorem: quibus temporibus, cum homo magis affligatur, debet à cibo abſtinere: quod Hippocr. † voluit cum dixit, in acceſſio-

a *Gal. l. artis med. c. 100. et l. 5. de Tuend. ual. c. 4.*

b *Hip. 2. acutor. a 24. ad 29. tex.*

c *Hip. p. aph. 15. 17. & 18.*

d *Hipp. p. aphor. xi.*

e *Gale. 9. meth. c. 13.*

f *Hippo. 3. aph. tex. 56.*

g *Gal. et Hip. l. de ſalubri dieta 12.*

h *Gale. l. xi. meth. c. 5.*

i *Gale. ibid.*

* *Gale. l. xi. meth. c. 21.*

† *Hipp. p. apho. xi.*

ceſſionibus ſubtrahere oportet. Quod ſi vires ob imbecillitatē cibum deſiderent, periculumq; ſit, ne ſi expectetur remiſſio, interea deficiant, nutriendus eſt homo antequam febris remittatur; ſed cum q̄dam magis affligantur initio acceſſionis ob copiam, & cruditatem ſuccorum, q̄dam in incremento & vigore, ꝑꝑ vim ſymptomatum: ſi vires permittant, id tempus acceſſionis eligendum eſt, quò minus vrgetur ægrotans: alioquin præferre vires morbo oportet, & ne deficiant, quouis tempore cibum dare, et in principio cum homo obruitur multitudine, & cruditate humorum: datur.n. tunc aliquid panis ex vino, vt recreentur vires: ſed vt diximus ſi fieri pōt expectanda eſt remiſſio; & vt tradidit Hippo. *a* dum calor ex thorace ad pedes diffundatur, ita vt non ſolum æque calidi, ſed etiam calidiores, atq; ipſe thorax ſentiantur: cùm validius manet calor febris in viſceribus, cibus ſummopere nocet, implet caput, & viſcera, & febrem ac putredinem auget. Quod ſi conſideres cibum, vt medicamentum requiſitum à febre, quouis tempore æque deſideratur: ſed videndum quo maxime feratur à viribus: maxime aūt fertur quò tempore maxime deſideratur, id autem eſt, cum præcedens iam coctus ex ventriculo delapſus eſt ad inteſtina. Ordo ſupereſt ex animaduerſionibus ad cibum attinentibus: attenditur autem vbi plures ac varii cibi dentur; dari aūt prius debent, qui prius requiruntur ac tolerantur: huiuſmodi ſunt molles, tenues, atque aluum *b* laxantes: poſt verò duri, craſſi, aut adſtringentes, ſi ob aliquam neceſſitatem tales dentur febricitantibus: ſic enim & opera quibus reſpondent poſtulant, & facilius tolerantur. Potio ſimiliter ad reficiendas vires neceſſaria eſt, potiſſimum aūt accommodatur ad *c* recreandos humores, qui aſſidue abſumuntur: quamquam neceſſaria etiam eſt ad cibi coctionem, ac digeſtionem: facilius.n. concoquitur ac diſtribuitur, cum *d* dilutus eſt potione in ventriculo: quamobrem valet potio ad reficiendas vires, & per ſe, & per opem quam affert cibo concoquendo, ac diſtribuendo. Dedit natura ſitim. hoc eſt *e* appetitionem potionis, ſicuti famem, hoc eſt appetitionem cibi, cum vtroq; opus ſit: at debet potio tolerari à rebus præter naturam, & proprie ab humorum putredine, quæ deſiderat inediam, & ideo reiicit potius potionem, ne auertatur natura à ſuo munere: minus tamē auertitur à potione quam

a Hippo. p. acuto. 46. & 4. acut. 39.

b Gal. l. de aliment. fac. c. 31.

c Gal. l. xi. meth. c. 3.

d Auic. l. p. f. p. doct. 4. c. 2.

e Ariſt. l. 2. anim. tex. 28.

quam à cibo,cum facilius *a* concoquatur,ac diſtribuatur:à mor bo autem non repudiatur potio,feruor enim febris remittitur ab humore,à quò ſi frigidus fuerit,etiam extinguitur. Quamobrem,ut medicamentum requiritur potio *b* à morbo: quamquã poteſt etiam talis eligi quæ medeatur cauſis,ut detergens extenuans,incidens,urinam uel ſudorem euocans. Vbi autem cauſa febris ualida ſit,abſtinendum à potione erit, niſi uires adeo langueant,ut pericu'um ſit,ne ſine ipſa deficiant: tunc enim maxime ſpectandum eſt ad uires,quibus uita continetur. Ex animaduerſionibus in potione obſeruandis,cum datur ad reficiendas uires,tanta eſse debet,quantam illæ deſiderant,& quantam conſueuit ſumere homo dum ſanus eſt; modo cauſa eam pati poſſit;quæ ubi ualidior ſit,largam potionem reiicit: ſed tunc ea moderatione utendum, ut & uiribus, & cauſæ aliquid tribuamus:plus tamen ei quod magis urget. Sed ubi ſumitur potio ut medicamentum aduerſus morbum,liberalius ſumpta efficacior eſt,ſicut & aduerſus cauſam, modo toleretur à uiribus: quæ ubi exiguæ *c* ſunt,periculum eſt ne calor debilis à multitudine potionis ſtranguletur.At uidendum eſt qualis potio conueniat,hoc eſt quæ potio,ut de cibo diximus.Subſtantia debet eſſe boni ſucci,& nullo pacto aliena naturæ noſtræ. Qualitas uerò ſiue prima ſiue ſecunda,ſimilis qualitati noſtrarum partiũ: quod ſi detur potio ut medicamentum contra morbum, qualitas conuenit frigida & humida;contra cauſam,incidens,extenuans,detergens,urinam,uel ſudorem euocans,ut proxime monſtrauimus.Sed pugnant ſæpe inter ſe qualitates requiſitæ,tam à rebus præter naturam,quam à rebus ſecũdum naturam:neceſse aũt eſt ei plus tribuere,quod plus poteſt,ut ſæpe dictum eſt.Ex potionibus autem uſitatis apud ueteres in febribus, & proprie ab Hipp. *d* in morbis acutis,ſunt uinum,mulſa,oximel,aqua.Valet uinum, quod in primis reficiat uires,conferat ad concoquẽdos humores ſemiputres,&ad euocandum ſudorem,& urinam: ſed nocet quod cum calidum ſit,febrem augeat,& cum tenue ac facile penetret,ſuo calore ſecum trahat multos,craſſos,&glutinoſos ſuccos;&propterea prohibeat *e* perſpiratum,&putredinem augeat:tamẽ ſi,et quale cõuenit,et quò tempore,et in qua febre,bibatur,citra noxam proderit:eligendũ tenue eſt et aquoſum,non dulce craſſum,aut uehemens, ſumendũ cum apparẽt

a Hipp.l.2.aphor. xi.
b Gal.xi.meth. cap.9.
c Gal.9.metho.c.5.
d Hipp. l.3. acut. per totum librum.
e Gal. 3.acut.com.2.

Gal.l.xi.me th.c.9.& p. ad glau.c.9 ſigna coctionis, et non ante: et ubi febris non ſit ardens, ſed leuior. Mulſa et, uires reficit, et contra cauſam febris ut contra † obſtructionem ualet: habet enim uim detergendi, ſed febrem auget: quare, hæc ubi ardens ſit, uitanda eſt, quamuis minus lædat billioſos, teſte Hippocr., † quam aqua, quoniam facilius penetrat: magis autem idoneum eſt apomeli, quod fit ex aqua & fauis mellis, minus enim calorem auget. Oximel obſtructioni *a* medetur, quæ fit ab humoribus craſsis ac glutinoſis, præditum eſt.n. facultate incidendi, ſed non reficit vires, fermentat *b* atrambilem, ac lædit neruos, quas noxas minus affert ubi dilutum eſt, quamobrem ubi in propoſita febre craſsi & glutinoſi ſucci obſtructionem faciant, utemur oximelle, quod eò tutius erit, quò magis diluetur. Aqua parum uires reficit: prodeſt tamen quatenus non ſinit ita exſiccari corpus noſtrum, & quatenus per ipſam cibus coquitur, ac digeritur: eſt tamen idoneum medicamentum *c* febri, cum frigida ſit, & humida: monet tamẽ Hippocr. *d* ne detur bilioſis, nam cum diutius moretur in uiſceribus, conuertitur in flauam bilem: neque enim purum elementum eſt, & mixta in uentriculo & iecinore cum flaua bile poteſt in illam degenerare, quod non euenit mulſæ quæ celeriter per venas permeat, & idcircò minus nocet quam aqua. Quod attinet ad modum dandæ potionis, eò modo, requiritur à uiribus, quò & cibum requiri diximus: ſi ualidæ ſint, tota ſimul, ſi infirmæ partita: *e* tolerabitur aũt à morbo utrouis modo tantum uitanda eſt in acceſsione præſertim in principio & incremento. Cum datur ut medicamentũ, potio magis proficit ſi tota ſimul detur, modo non ſit calor ualde *f* imbecillus: tunc autem danda eſt potio, cum præcedens iam educta eſt à uentriculo: uitare tamẽ oportet, quantum per vires *g* licet acceſsionem: ubi aũt potio ſumitur ut medicamentum ad euocandũ ſudorẽ, maxime conuenit in uigore acceſsionis, quò *h* tempore ſequi ſolet ſomnus & exire ſudor. Ordo autem in danda potione ille tenendus eſt, ut ſequatur *i* cibum: ſiue totum, ſiue partem, ita ut uiciſsim detur. Somnus & uigilia ſub uictu continentur, attendunturq; & in uiribus conſeruandis, & in tollendis rebus præter naturam, ſiue quod requirantur, ſiue quod repudientur. Quò pacto autẽ illis utendum ſit, intelliget qui utriuſque facultatem cognouerit. Vigilia inſtituta † eſt à natura propter munera quæ in

† Gale.l.xi. metb. c.xi.

† Hip. l.3 acut. cap. de mulſa & ca. de Aqua.

a Gal.l.xi.meth.c.xi.

b Hip. l.3.acut. de oximelle.

c Gal. l. xi. meth.c.9.

d Hipp. l 3. acut. ca.de aqua.

e Gal.l.7.meth.c.6.

f Gale.l.9. meth. ca.5.

g Hip.l.4.acuto. 39.

h Gal. l.2.de criſib. c. 3.

i Hipp. l.6.epidem. & Gal. l.2.de tuen. ualet. cap. 2.

† Ariſt. l. de ſomno & uigilia.

ipſa

ipſa exercentur,ut propter ſenſum & motum,quæ quia nō poſ
ſunt eſſe aſſidua,cum defatigentur inſtrumenta, neceſſaria fuit
quies,quam præbet ſomnus quem efficiunt uapores *a* cibi&po *a Ari. ibid.*
tionis excitati dum in uentriculo concoquuntur : confert tam *b Hip.& Ga.*
ſomnus quam uigilia ad uires reficiendas, quoniam in ſomno *4. 6. epid.*
contrahitur *b* calor à quo alimentum concoquitur: idem diſtri *Tex. com.*
buitur concoctum in uigilia,cum calor ad externas partes euo *14 & Gal.*
catur : ad recreandas autem uires opus eſt alimento non tan- *3. de cauſ.*
tum coɛto, ſed etiam diſtributo:quamobrem utendum eſt & *pulſ. c. 9.*
ſomno,& uigilia uicisſim,prout conſueuit homo cum bene ua
let: metitur enim natura ipſa ſpacium ſomni,tuncque expergiſci *c Hipp. 2. l.*
tur homo cum non amplius opus eſt ſomno: cauendum ab ex *aphor. 3.*
ceſſu *c* tam ſomni quam uigiliæ,nocet enim cum hæc quaſi ho- *d Hipoc. &*
minem afficit; *d* ille elixet. Ex rebus præter naturam,morbus,nē *Gal. 2. l. a-*
pe febris ipſa,ſimiliter moderatione gaudet: ſed cum madefaci- *cut. Tex.*
entibus ægeat,magis illi aptatur ſomnus,qui madefaciendi uim *com.ult.*
habet,quam uigilia,*e* quæ ſiccandi: refrigerat ſomnus partes ex *e Gale. 4.6.*
ternas,cum calorem contrahat *f* ad internas quas calefacit: refri *epid. com.*
gerat uigilia partes internas, cum calorem euocet ad externas, *17.*
quas calidas reddit,adeo ut quod ad calorē ſpectat,utriuſq; ex- *f Hippo. 4.6*
ceſſus alienus ſit: ſed quoad ſiccitatem , diuturnior conuenit *epid. 14.&*
ſomnus : cauſa uerò febris,hoc eſt humor putris, coctionem& *l. 3. de cau-*
expulſionem deſiderat: coctioni aptatur ſomnus, concoquun- *ſa pulſ. c. 9.*
tur *g* .n.humores in ſomno calore ad interiores partes contra- *g Gal. 4. 6.*
cto:expulſioni magis cōfert uigilia,ſiquidem in ſomno retinen *epid. cō. 17.*
tur oīa quæ expellenda *h* ſunt excepto ſudore. Quare cōfert ſō *h Hipp. &*
nus&ad cōcoquendū humorem putrem,&ad ſudorem educen *Gale. 4. a-*
dū,nocet tñ quatenus noxios ſuccos ad uiſcera *i* allicit,&caput *phoriſm.*
īplet. Quo nomine ſemp alien' eſſet,niſi plus pficeret coctio- *Tex. 15.*
ne. Multū aūt detrahitur de noxa quā afferre ſolet,ſi febricitās *i Galen. 4.*
eo tempeſtiue utatur,ut dum uiget acceſſio,et ad remisſionem *aph. 67. cō.*
iā intendit:non in principio,cum humores cōtrahuntur ad par *§ Hipp. 4.6.*
tes internas,uel in incremento,cum adhuc cōtracti ſunt. Leni- *epid. 16.*
tur et uis quam ſomnus habet calefaciendi partes internas , ſi *l Hipp. 6. ep.*
homo dormiat in aere frigido,ueſtibus tamen tectus, ut præci *8.*
pit Hippocrates * in his qui calorem acrem habent:ſic enim re ** Ariſt. l. de*
frigeratur cor,&nō clauduntur à frigore foramina cutis :ut aūt *ſomno & ui*
fit,ita etiā cōuenit poſt cibū *l* &coctionē ſomnus. Præbet cib'*. *gilia.*

materiam

materiam facientem ſomnum, et ſomnus ipſum concoquit, ita ut ſibi mutuo auxilientur. Motus & quietis eadem ratio eſt quæ ſõni et uigiliæ: reſpondet quies ſomno:(reuocat.n.calorem ad partes internas & coctionem perficit,)motus uigiliæ: (elicit.n. calorem ad externas partes & alimentum diſtribuit:)quò nomine accommodantur ad uires reficiendas. Conuelluntur autem uires nimio motu; quiete potius recreantur: febri autem alienus *a* eſt motus, cum calefaciendi uim habeat: aptatur quies, cũ refrigeret & madefaciat. Laudat Hippoc. *a* in calida natura quietem, reprehenditque Prodicum, qui febricitantes uehementer exercebat. Humor putris qui febrem accendit, ut concoquatur, maxime quietem *b* expetit, magis enim asſidue ſic attingitur quod concoquendum eſt à partibus ſolidis: ſed ut per ſudorẽ expellatur aliquid, confert motus, ueluti frictio mollis, cum febris iam incipit remitti. Perturbationum ac tranquillitatis animi eadem ſimiliter ratio eſt: reſpondet tranquillitas *c* quieti: perturbatio, motui. Quamobrem uiribus reficiendis, febri, & cauſæ, magis conuenit tranquillitas, quam perturbatio: ſicuti magis quies, quam motus: quæuis perturbatio, propter motum ſanguinis, aliena eſt: ſed potisſimum ira, in qua non ſolum mouetur, ſed etiam feruet ſanguis: minus nocet ſpes et gaudium, ſub quibus calor ab internis partibus effunditur ad externas.

a Hipp. 4. 6. epid. 15. & 3. 6. epi. Tex. com. 31.

b Hipp. & gal. 4. acutorum Tex. com. 44.

c Galen. 4. 6. epid. com. 15

Reſtant ex his quæ ſub uictu continentur, ea quæ expelluntur, ac retinentur, quorum moderationem uires deſiderant: nã ubi retineantur, quæ expelli ſolent, ſtrangulant calorem innatum, & idcircò uires labefactant: ubi expellantur quæ retinenda ſunt, uires exhauriunt: quamobrem danda opera eſt ut educantur quæ naturaliter redundant, ueluti deiectio, ſudor, urina et ut retineatur ſi quid nimis profluat, quod, quò pacto fiat, docebimus cum ad curationem ſymptomatum ueniemus, hactenus de uictu, et de opere à uiribus requiſito.

De refrigerantibus & mandefacientibus ad Febrem adhibendis. Cap. III.

Morbus, hoc eſt febris, id opus deſiderat, *d* ut hominem refrigeremus, et madefaciamus. Inſtrumenta quæ hoc præſtant, partim ad uictum, partim ad medicamenta, partim ad chirurgiam referuntur. Ratio uictus qualis requiratur aut

d gal. l. 11. meth. c. 9.

toleretur

toleretur à febre, proxime declarauimus: ſequuntur medicamen
ta, quæ differunt ab his quæ ſub victu continentur, quod non
ſint vſitata *a* ſanis: requiruntur hæc frigida & humida, ſiue tactu
b talia ſentiantur, ſiue facultatem habeant refrigerandi, & ma- a *Gale. p. acu*
defaciendi, quamuis talia non videantur: poſſunt tam hæc, quã *tor. com. 6.*
illa & intus dari, *c* & extrinſecus adhiberi. Ordiamur ab his quæ b *Galen. l. xi.*
intus dantur; omnium efficaciſſimum eſt aqua frigida potui da *meth. c. 2.*
ta, quæ non ſolum refrigerandi, & madefaciendi vim habet, ſed c *Gal. l. x. me*
tangitur etiam frigida & humida, & idcirco cuiuslibet *d* febris *th. c. 7.*
remedium eſt: ſed cum magnum ſit auxilium, non conuenit ni d *Galen. l. xi.*
ſi magnis febribus, vt *e* continentibus, ſynochis, ardentibus, quã *meth. c. 9.*
rum proprium eſt medicamentum, præſertim ſi homo non aſ e *Gale. 9. me-*
ſueuerit *f* ipſam bibere cum ſanus eſt: adde quod nemo ferè *th. c. 5.*
ſolet ex his qui eam bibunt, affatim ipſam haurire cũ ſani ſunt, f *Gal. ibid.*
ſicuti quando datur febricitantibus medicamenti loco; omni-
bus ergò ferè medicamentum eſt; refrigerat enim & madefa-
cit & propterea, febrem extinguit, temperat feruorem & tenui
tatem bilis, & reddit ſolidas partes validiores, itaut expellant *g* g *Gal. ibid.*
deiectione, ſudore, vrina, vomitu id quod noxium eſt; præter h *Gale. l. de*
quam quod imminentem *h* tabem propulſat, refrigerãdo ac ma *maraſm. c. 7*
defaciendo. Videndum tamen an repudietur ab aliis rebus ſiue
ſecundum naturam, ſiue præter naturam, ſiue medijs. Ex rebus
ſecundum naturam ſi homo gracilis *i* ſit & exigui caloris non i *Galen. l. ix.*
aſſuetus potioni aquæ frigidæ, ſummopere læditur, interdum *meth. c. 5.*
† enim extinguitur calor, ſuperuenit ſingultus, neruorum diſtẽ † *Gal. ibid.*
tio, difficultas deglutiendi, & tandem interitus. Ex rebus præ-
ter naturam reiicit aquæ frigidæ potum, humorum cruditas, ob-
ſtructio, inflammatio, * quæ augentur aquæ frigidæ potu; æri- * *Gal. ibid.*
ſipelas tamen exquiſitum hoc ſolo remedio curatur. Aer autẽ,
qui medius eſt inter res naturales & præter naturam, ſi frigidus
eſt, prohibet potionem aquæ frigidæ, cum periculum ſit ne re-
frigeratum *a* corpus ab aere, non poſſit deinde ſuſtinere aquã a *Gale. l. xi.*
frigidam, quod non euenit æſtate, confert. n. calor aeris ad re *meth. c. 9.*
mittendum frigori aquæ. Sed fac requiri à morbo potum aquæ
frigidæ, repudiari verò ab aliqua alia re: præferre tunc opor-
tet vt ſepe diximus id quod magis vrget. Alexander *b* Tral- b *Trallian l.*
lianus, tunc pro aqua frigida dat potui calidam, quæ paulatim *p. c. 13.*
deponens calidos vapores, reuertitur ad naturam ſuam frigi-

dam:

dam: & ita refrigerat ſimul & madefacit temperatq; ardorē bilis: q̃ nos ſæpe vſu comperimus plurimum profeciſſe. Venit in mentem Thomæ Cornacchini Medici clariſſimi, quo cum mihi ſumma neceſſitudo intercedit, hic annum agens trigeſimū ſextum incidit in febrem bilioſam ſatis ardentem; cumq; non cederet feruor flauæ bilis alijs medicamentis, neq; liceret ob viſcerum obſtructionem aquam frigidam dare, dedimus calidam large, quà ſumpta ſtatim remiſſa eſt febris, & anxietas incredibilis, q̃ flauabilis afferebat in ventriculo, ſunt qui cum aqua frigida miſceant aliquid aceti, vel puri, vel cum ſaccharo mixti, per quod aut euomitur, aut facilius penetrat, & diſtribuitur p corpus. Liberaliter autem danda eſt, itaut homo quantum vult bibat: quod Hippo. etiam in febre ardente præcepit non ſolū de aqua, ſed ēt de mulſa *a* loquens. At non quouis tempore conuenit, ſed tantum vbi apparet *b* coctio: quod non accidit venæ ſectioni, licet .n. ſanguinem mittere ēt ubi cauſa febrem faciens cruda eſt. Præter potum aquæ frigidæ licet etiam vti medicamentis quæ non tactu, ſed facultate frigida ſint, cuiuſmodi ſunt quæ à pharmacopolis nunc ſyrupi nominantur, vt accetoſus, violatus, de endiuia, de gicoreo, de acetoſitate citri, de omphacio; miſcentur aūt cum aqua, in qua fuerit incocta frigida aliqua herba; veluti lactuca, cucurbita, nimphea, oxalis, endiuia, cicorium. Sunt *c* qui eiuſmodi aquam per clyſterem in aluum demittant, quod comodiſſimum eſt, vbi materia putreſcens, & focus ipſe febris reſidet in ventre. Sumitur etiam vtiliter ad refrigerandum & madefaciēdum confectio diacodion, ſaccarum viola, vel roſa conditum. Ex medicamentis externis maxime præſens eſt balneum *d* aquæ frigidæ: eſt autem medicamentum illis, quibus non eſt vſitatum dum ſani ſunt: cauendum tamen ne detur vbi naturalis calor debilis ſit, & homo gracilis, hyeme, ſed vt præcepit Hippocrates *e* in ſanando neruorum rigore per frigidæ aquæ perfuſionem elegit enim iuuenem bene carnoſum, media æſtate. vbi tamen periculum ſit ne homo ex febre ardente in tabem incidat, licet homo gracilis ſit, præſtat experiri anceps hoc auxilium, ſiquidem vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem. Valet etiam ceratum *f* liquidum, quo thorax & præcordia inunguntur; idonei ſunt & ſucci herbarum frigidarum, vt lactucæ, ſemper viuii, vmbilici veneris

quibus

a Hipp. 4. acut. 5.
b Gal. 9. meth. c. 5.
c Auic. l. 4. fen. p.
d Galen. l. x. meth. c. x.
e Hipp. l. 5. apho. 21.
f Gal. l. x. meth. c. 9.

quibus inſpergitur aliquid polentæ. proprie aũt ad caput refrigerandum accõmodatur oleum roſa conditum, cui aceti aliquid adiectum ſit. Tertium inſtrumentum, quò ad refrigerandũ vtimur, eſt chirurgia, cum ſecatur vena, ſanguinis. n. miſio *a* non ꝑ ſe & quatenus res frigida febricitantem refrigerat, ſed quatenus adimuit materiam calidam, eo modo quo refrigeratur conclaue aliquod ſubtractis lignis, quæ incendebatur.

a *Gale. x. meth. cap. x.*

De ſuccis ſemiputribus per coctionem curandis. Cap. IV.

PVtredo, q̃ diximus eſſe proximã cauſam propoſitæ febris, quatenus facta eſt remoueri *b* debet, quatenus adhuc fit, poſtulat vt remoueatur cauſa quæ eſt prohibitus perſpiratus, de quo in ſequentibus agemus; nunc .n. tractabimus putredinem factam, quæ adimenda eſt; adimitur aũt detractis humoribus putribus. interdum tñ euenit vt non ſint ex toto putres, ſed relicti in corpore corrigi poſſint, & tunc poſſunt exinaniri: non tamen neceſſe eſt cum reduci poſſint ad nãlem ſtatum per coctionem: *c* quod opus nunc nobis proponitur vnà cum inſtrumentis per quæ perficiatur. Definiuit Ariſto. *d* coctionem, perfectionem à nãli & proprio calore, in humido & ſicco, in quà definitione genus ſumitur à forma, differentia à cauſis, videlicet ab efficiente & materia; forma eſt perfectio quam acq̃runt ea quæ concoquuntur, mutantur enim & fiunt perfectiora, neq; ſolum apparent mutata vt volebat Aſclepiades, *e* ſed re ipſa *f* mutatione accipiunt; quod intelliges ſi intuearis genera eorum, quæ concoquuntur, vt arborum fructus, alimentum in aĩalibus, & cibos, qui ad ignem admouentur, mutationes quæ fiunt alimenti in nobis vt prima in ventriculo, ſecunda in venis, tertia in partibus ſolidis cum iam aluntur, oẽs ad coctionem ſpectant. perfectio, quæ per coctionem acquiritur, aut dat ipſum eſſe quemadmodum in his quæ gignuntur, aut vſum aliquem his quæ genita ſunt, vt odorem, colorem, ſaporem, craſſitudinem, & ita vel ſubſtantiam vt in ſemine fructus, vel accidẽs vt in pericarpio, vtriuſq; enim coctionem ponit Theophraſtus *g* in fructu, ſeminis q̃dem ad procreandum, pericarpii ad vſum. perfectio, quà acquirunt quæ concoquuntur in aĩali, eſt vt reddantur ſimilia partibus *h* à q̃bus concoquuntur; quæ cruda

b *Galen. l. xi. meth. c. x.*
c *Gal. l. artis med. c. 89.*
d *Ariſto. l. 4. metheor. cap. 2.*
e *Gale. l. p. de nat. fac. c. 2.*
f *Ariſto. l. 2. de anima tex. 43.*
g *Theophraſtus l. p. de cauſ. plant. c. 18.*
h *Gal. l. 2. de natur. facul. c. 7. & l. 4. acutorum com. 14.*

da manent non mutantur,neq; redduntur ſimilia:id qđ patebit ſi tres ſpecies † crudorũ inſpicias,ꝗ opponuntur totidẽ coctis, maturis videlicet,elixis,aſſis,in nullis.n.dep̄henditur ꝑfectio ac ꝗſita. Cauſa efficiens ꝓponitur ab Ariſt. * internus ac ꝓprius calor,hunc primus poſuit Hipp. a auctorẽ coctionis,frigus aũt eatenus ad concoquendũ confert,quatenus calorẽ contrahit, ꝗ efficacior b redditus ꝑficit, coctionem: debet tñ calor eſſe moderatus,nimius.n.magis vrit ꝙ concoquat: debet item calor concoquens,magis eſſe humidus ꝙ ſiccus in corpore noſtro, nam ꝗ concoquuntur in nobis magis elixantur ꝙ aſſentur,ꝗuis contra ſenſerit Aeraſiſtratus; c ꝗobrem pueri ꝗ'bus calor humidus ineſt,magis d valẽt ad concoquendum ꝙ iuuenes, ꝗ calidi ſunt & ſicci:hunc calorem moderatur e aĩa & in his quæ gignuntur,& in his quæ aluntur, adeo vt non referendus ſit ex toto ad elementa, ſed ẽt ad cœlum. Materia, quæ coctionem accipit,eſt humor vnà,cum ſiccitate, aqua.n. & quæ aquoſa f ſunt coctionem non admittunt:difficilius aũt coquuntur quæ magna, g ꝙ quæ parua, quæ mollia, ꝙ quæ dura, quæ calida h ꝙ quæ frigida, magis.n. ab interno calore ſuperantur.hæc quæ dicta ſunt de coctione in corpore noſtro proprie pertinent ad alimentum,quod verè concoquitur & ſimile redditur, pertinẽt tamen & aliquo modo i ad ea quæ redundant & detrudenda ſunt, neq; poſſunt conuerti ad ſubſtantiam noſtram; dicũtur aũt concoqui,quod reddantur ſimilia partibus, à quibus concoquuntur, quantum fert eorum natura: perfectio, quam acquirunt, eſt quidam vſus, minus enim lædunt odore, acrimonia,tenuitate,concretione: in vniuerſum enim tam alimenta ꝙ quæ ex ipſis ſuperant & detrudenda ſunt,cum concoquuntur craſſitudinem † aliquam acquirunt, quod abſumantur partes magis aquoſæ à calore concoquente; ſed quæ frigorẽ concreta ſunt,cum concoqui incipiunt, liqueſcunt,& ideo apparent tenuiora, ꝗuis vbi liquata ſunt & concoqui ceperunt ipſa quoque craſſiora reddantur; coctio enim quælibet craſſitudinem addit; cum verò ſanguis in ſiniſtro ventriculo cordis vertitur in ſpiritum tenuior reditur,hæc tñ mutatio ζέσις,quaſi * ebulitio,magis nominanda eſt quam coctio,ſeparatur enim ibi ſpiritus à ſanguine vt in inteſtinis à deiectione ſuccus,quem primæ venæ alliciunt.Expoſita natura coctionis eorum, quæ vel ver-

† *Ariſto. l. 4. metheor. c. 2. & 3.*
* *Ariſt. ibid. cap. 2.*
a *Hipp. l. p. aphor. 14 & 15.*
b *Gale. l. p. apho. co. 15.*
c *Gale. l. 2. de nat. fac. c. 6.*
d *Gal. l. 3. de cauſ. ſympt. c. 3.*
e *Ariſt. l. 2. de anim. tex. 42.*
f *Ariſto. l. 4. metheo. c. 3.*
g *Ariſto. l. 3. de par. animal. c. 5.*
h *Gale. 2. l. epid. com. 6.*
i *Ariſto. l. 4. metheo. c. 2*
† *Ariſto l 4. metheo. c. 2. & l. 3 de part. anim. c. 5.*
* *Ariſto. l. de reſpir. c. 8.*

tuntur

tuntur in alimentum,uel expellenda ſunt, uidendum eſt quibus inſtrumentis perficiatur, quibuſue utendum ſit ad ſemiputres ſuccos,qui febrẽ accendunt. cum à calore interno fieri coctio nem dixerimus,uidetur eſſe ex toto opus naturæ & non artis, cum nihil uideantur poſſe proficere externa,uerũ aliter res ſe ha bet nã cũ calor concoquens debeat eſſe moderatus,&qui uali dior eſt urat,qui imbecillior non ſatis coctionẽ perficiat,medicus poteſt remittere calorem ubi immoderatus ſit,&augere ubi imbecillus; remittet per inſtrumenta refrigerantia ſuperius po ſita cum de uictu,& medicamentis febris calorem refrigerantibus locuti ſumus ; augebit per ea,quæ uel tactu calida ſentiun tur uel facultatem habeant calefaciendi ſiue proxime, ſiue alio interiecto medio.quæ tactu calida ſentiũtur externa conferunt ad coctionem, ut balneum aquæ dulcis,& fomenta,ueluti etiã *a* catuli,aut pueruli admoti ad uentriculum: nonnihil etiam cõ fert calor ſolis ut ad maturitatem fructuum, ita etiam ad conco quendos in nobis humores,qui hyeme ex appulſu aeris frigidi magis crudos ſe oſtendunt. cauendum *b* tamen balneum eſt ubi ſit multitudo & cruditas humorum,ne fuſi ferantur ad uaſa anguſtiora& obſtructionem augeant.Facultatem habent ca lefaciendi complura,quæ & intus ſumuntur & extrinſecus dan tur,intus quidem alimenta & præcipue *c* uinum,quod conuerti tur in ſubſtantiam calidam,à quã noſter calor auctus melius cõ coquit quæ cruda aut ſemiputria ſunt; nocet tamen , cum permeans per uenas,ſecum trahit craſſiores ſuccos & obſtructionem affert; quare non eſt quod prius bibatur, quam appareant *d* ſigna coctionis,tunc,tunc enim non ita periculum eſt ne fiat obſtructio.extrinſecus imponitur ad maturandum pus cataplaſ ma *e* ex tritico& ſaliua,uel ex farina triticea auget.n.ſubſtantiã caloris noſtri cum ab ipſo calefactum eſt. Alio interiecto medio augetur calor, uel cum intro compellitur,uel cum retinetur calida expiratio,uel cũ non euocatur extra.Compellitur aũt intro à frigore aeris circũfuſi,quamobrem hyeme melior fit co ctio, quò tempore Hippoc. *f* uentres eſſe calidiſſimos natura poſuit, & plurimum cibi uoluit dari. retinetur calida expiratio obſtructis foraminibus cutis , ut à cataplaſmate aliquo, quod tamen tentandum non eſt,ubi magna ſit putredo;augeretur.n. prohibito perſpiratu. Non euocatur calor ad partes externas,

a gal. 7. met. cap. 7.

b gal. l. xi. meth. c. ix.

c Gal. Ibidem & l. p. ad Glauc. c. 9.

d gale. locis dictis.

e gal. l. 5. ſimplic. cap. 9.

f Hippo. l. p. aphor. 15.

ſi homo quieſcat preſertim ſi dormiat;nam ſomnus non ſolum non euocat , ſed magis contrahit calorem ad partes internas; quò nomine quies *a* & ſomnus ad coctionem conducunt. frictio uerò , *b* quamuis quieti opponatur & propterea uideatur obeſſe coctioni,prodeſt tamen ſi moderata ſit , quod calorem excitet,& id circo augeat non ſolum in partibus externis ubi perficitur tertia coctio, & alimentum redditur ex toto ſimilem ſubſtantiæ noſtræ,ſed etiam in internis.At non tantum iuuant coctionem quæ pertinent ad uim effectricem , ſed ea quoq; quæ materiam concoquendam præparant extenuando,*c* incidēdo,madefaciendo; quæ tenuiora,minus glutinoſa, & magis humida facilius concoquuntur quam contraria:pluuia etiam confert ad maturitatem fructuum , facilius enim concoquuntur quæ madent quam quæ arida ſunt.

a *Gal & Hip. l. 4. acut. Tex.com.44*
b *Gal.l.xij. meth. c.3.*
c *Galen.Ibi.*

De Putredine ex corpore educenda. Cap.V.

PVtredo,quam proximam febris cauſam eſſe diximus,ubi ex toto facta ſit, non poteſt amplius corrigi per coctionem, ſed neceſſe eſt putres *d* ſucci educantur,quod opus quo pacto fiat & quibus inſtrumentis nunc oſtendendum eſt. primo autē ſtatuere oportet an exinanire corpus conueniat, de inde quæ animaduertenda ſint in eiuſmodi opere.Intelligemus exinaniendum ne ſit ſi intueamur requirentia & tolerantia, hoc enim nō ſecus atque alia opera effici debet cum requiritur & toleratur. in febre nobis propoſita requiritur hoc opus à cauſa proxima hoc eſt,à putredine *e* humorum , qui corrigi non poſſunt,tum *f* à multitudine obſtruente quam ſequitur prohibitus perſpiratus& putredo ; quamquam utiliter etiam exinanitur interdum corpus febricitantis ut refrigeretur, ueluti ubi eſt magna copia *g* ſanguinis;loquor autem de exinaniendis humoribus& non de his quæ naturaliter ſuperant , ut de urina deiectione, ſudore, quæ ſupra *h* ſub uictu tractauimus cum de conſeruandis uirib. loqueremur.At nō ſtatim exinanire corpus febricitantis oportet cum hoc opus requiritur,ſed uidendum an toleretur à reb. naturalibus,præter naturam & mediis:ad res naturales pertinēt uires & temperatio corporis , ubi uires *m* ualidæ ſunt ferunt eductionem humorum , neque enim refert ſi paulum debiliten-

d *Gale.de arte medic. c. 89. & l.11. meth. ca.8.*
e *Gal. l.11. meth.c.8.*
f *Galen.l.xi. meth. x.*
g *Gal. l.x. meth. c. x.*
h *Supra c. 2. huius libri.*
m *Gale. l.9. met.cap.x.*

liten-

litentur, vbi imbecillæ non admittunt hoc auxilium, quia periculum eſt ne conuellantur, præterq̃ *a* vbi opprimuntur à multitudine; tunc.n.exinanito corpore validiores fiunt quod ſi multitudo cum imbecillitate copuletur, viciſſim exinanire *b* multitudinem, & reficere vires oportet. ad vires refertur temperatio, ætas, habitus corporis, quæ vbi talia ſunt, vt exinanito corpore debilitentur vires, vt in pueris & in his qui molliores ſunt, reijciunt hoc remedium; contra, vbi tales redeant vires vt reniti poſſint, ipſum admittunt, ad vires etiam refertur aer, qui vbi *c* calidus eſt, non permittit corpus exinaniri, quod periculum ſit ne vires deficiant ſub æſtu debilitatæ. Ex rebus præter naturam morbus, vt ardor ipſe febris, non ſinit exinaniri *d* corpus quod vires debilitet: ſicuti dolor, neruorum diſtentio, aut aliud eiuſmodi ſymptoma, quamquam ēt ob inſtrumenta quibus vtendum eſt aut ad purgandum, aut ad vrinam mouendam, qđ nimis calefaciant, *e* non ſinitur corpus exinaniri. vbi controuerſa *f* ſint quæ requirunt aut requiruntur, tribuendum, vt in alijs ita in hoc plus ei quod magis vrget. Vbi ſtatuerimus exinaniendum eſſe corpus, obſeruare oportet animaduerſiones neceſſarias, vt qualitatem, tempus, modum, ordinem. Qualitas in eo cōſiſtit vt intelligamus quos humores exinanire oporteat; illi autem exhauriendi ſunt, qui febrem, putredinem, vel obſtructionem efficiunt: nam vt præclare monuit Hippocrates, *g* ſi qualia oportet purgare purgentur confert & bene ferunt; quod præceptum communiter pertinet ad omnia quæ ex corpore noſtro quouis modo exhauriuntur. Quantitas effuſionis reſpondere debet quantitati ſuccorum eam requirentium modo vires ferre poſſint, nam vbi imbecilliores ſunt *h* non licet exquiſite corpus exhaurire. Modus educendi eò pertinet vt quod exinaniendum eſt, vel totum ſimul educatur, vel iteretur detractio, materia quæ tota ſimul morbum facit vt ſanguis in febre ſynocha, *i* tota ſimul exhauriēda eſt, quæ verò ſubinde putreſcit, ſubinde educenda eſt, veluti per ſudorem in febre intermittente. Vires magis ferunt partitam detractionem quam totam ſimul, quamobrem iterare * tunc oportet vbi illæ infirmæ ſunt; quamuis alioquin tota ſimul requiratur, veluti ad febris ardorem extinguendum, Tempus eſt educere eiuſmodi ſuccos cum febrem, putredinem & obſtructionem efficiunt,

a *Gal. ibid.*
b *Gal. ibid.*
c *Hippo. l. 4. apho. 5.*
d *Hip. & Gale. 4. aphor. tex. cō. 24.*
e *Gal. xi. metho. c. 9.*
f *Gal. ibid.*
g *Hipp. l. p. aphor. tex. 2. & 25.*
h *Gal. l. 9. meth. c. x.*
i *Gal. l. 9. meth. c. 4.*
* *Gal. l. 9. metho. c. x.*

modo vires ferre poſſint, quæ tunc ferunt facilius hoc auxiliū cum minus homo affligitur ab acceſſione ; quamobrem eligere diem & horam magis quietam oportet. Ordo vbi plura auxilia requirantur idem teneri debet quem conſtat eſſe inter requrentia, ad id ergò prius ſpectandum eſt, quod vel dignius eſt vt ad vires *a* reficiendas, vel cauſa futurorum, vt ad extenuandum & ad humores educendos. Via quà exhaurire corpus oportet, ea ipſa eſt ad quam natura *b* materiam ſuperantem impellit, modo nihil ſit quod prohibeat, veluti gracilitas *c* uomitum: uariæ autem ſunt uiæ ut per ſanguinis miſſionem urinam, ſudorem, quæ uaria inſtrumenta deſiderant, de quibus ſigillatim dicemus exorſi à ſanguinis miſſione.

a *Gal. l. 9. meth. c. 13.*
b *Hipp. p. apho. 21.*
c *Hippo. l. 4. apho. 8.*

Sanguinis miſſio requiritur, ubi ſanguis aut nimia copia aut qualitate nocet, & idcirco in propoſita *d* febre ad detrahendā putredinem & multitudinem imminuendam ; præterea ad ardorem ipſum *e* febris extinguendum: ceſſat enim detracto ſanguine quemadmodum ignis ademptis lignis. neque obſtat, quod non omnes febres, quæ putredinem ſequuntur, conſiſtant in ſanguine putri, ſed pleræque à flaua, vel atrabile aut pituita putreſcente oriantur, nam in his, quæ aſſiduæ ſunt, humores putreſcunt in venis mixti cum ſanguine & ſimul cum eo effunduntur; in intermittentibus verò incipiunt putreſcere in venis, vbi & obſtructionem efficiunt : quamuis ſtatim ex *f* venis transferantur ad partes externas vbi perſeuerat putredo & febrem accendit, dum quaſi in cinerem, veluti ea quæ vruntur, cōuertantur, quamobrem in his etiam ſi mittatur ſanguis detrahitur ſimul humor ille qui ſi maneret in corpore putreſceret & nouas febres accenderet. Scire tamen licet ſanguinis miſſionē eſſe magnum remedium, & idcirco non neceſſarium eſſe niſi vbi magna *g* ſit febris, aut magna expectetur: in tertiana exquiſita quæ neque eſt neque expectatur talis, vt in ſequentibus patefiet, non eſt *h* quod ſanguinem mittas. At non ſatis eſt ſi requiratur ſed debet ferri ſanguinis miſſio potiſſimum à virib⁹, *i* ad quas refertur ætas non modo ſenum, ſed ēt puerorum q-bus non licet ante decimum quartum annum ſanguinem mittere ob vires, quæ licet validæ appareant debilitarentur; quoniā eorum corpora plurimum digeruntur ; refertur etiam ad vires aer valde* calidus vt æſtiuus, qui vbi eas debilitet non permit-

d *Gale. l. xi. meth. c. 15.*
e *Gal. l. x. meth. c. x.*
f *Gale. l. 2. de diff. febr. c. xi.*
g *Hip. l. 4. acut. 19.*
h *Gale l. p. ad Glauc. c. 9.*
i *Hip. et gal. 4. acut. 19. & gal. l. xi meth. c. 14.*
* *Gal. ibid.*

tit

tit ſanguinem detrahi,ut dolor,morſus in ore uentriculi, alui *a* profluuium:hæc.n.oĩa non alia nomine reiiciunt uenæ ſectionem quam quod reddunt uires imbecillas : ubi requiratur ſanguinis miſsio,&non toleretur à uiribus,omittenda eſt,ne cum ipſis uita deficiat,aut paulum *b* detrahendum eſt,& interanda detractio aperiendaq; uena admodum exilis, ſiue exaſperando cutim ſcalpello,ſiue ad mouendo ſangui ſugas ad anum. Cum uero ſtatueris non ſolum requiri, ſed etiam ſuſtineri poſſe ſanguinis miſsionem non neceſſe eſt qualitatem animaduertere,ue luti in dando catarctico,cum ſecta uena qualiſcumq; ſit ſanguis educatur; ſed magis uidere oportet ex quà uena mittendus ſit. cum febris ſit morbus *c* communis totius corporis æqualiter ex quauis parte uidetur ſanguis mitti poſſe ; ita ut liceat quamuis uenam ſecare; eligimus autem magnam aliquam ueluti in cubito,ut celerius ſuccurramus:ubi uires imbecilliores ſint præſtat, ut paulo ſupradiximus,ſecare exilem aliquam , ut in pede , aut manu , uel ſangui ſugas adhibere ad uenas in ano ſanguinem fundentes.Tantum autem detrahendum ſanguinis eſt,quantum copia recedit à moderatione; non tamen educendus eſt ille uniuerſus qui qualitate uitioſus eſt,nam dempta aliqua parte *d* qui relinquitur ſatis uel corrigitur uel expellitur à natura : in magnis tamen febribus uſque ad animi defectionem detrahendus eſt ſi uires ualeant; quod ſi infirmæ ſint neque ſinant tã tum detrahi quantum res poſtulat, ipſis potius conſulendum eſt,& parcius mittere oportet. Expedit etiam in febribus ubi vires ualeant totum ſimul detrahere eum quem detrahendum eſſe conſtituimus,ut ſtatim remittatur feruor febris,&putredo, atque obſtructio ceſſet; ubi non ita ualeant neceſſe eſt miſsionem *e* iterare.Tunc uerò mittendus eſt cum copia uel qualitate nocet modo ferri poſsit à uiribus, ob quas eligere diem& horam minus moleſtam conuenit; magis enim tunc renitentur,& ullinebunt hoc auxilium. Quod ſi plura alia ſimul requirãtur ille ordo tenendus eſt in operibus perficiendis qui eſt inter res à quibus requiruntur, primo exempli gratia reficiendæ *f* uires ſunt, deinde mittendus *g* ſanguis, poſtea extenuandi humores craſſi, & tandem utendum cathectico ubi hæc ômnia requirã tur.Inſtrumenta quibus ſanguis mittitur ad chirurgiam ſpectãt quæ ſcalpello uenam aperit aut adhibet ſanguiſugas.

a *Gal. pri. ad Glauc. c. 14.*

b *Gale. l. 9. meth. c. x.*

c *Gal. l. de curat. per uenæ ſect. c. 19*

d *Gale. l. xi. meth. c. 15.*

e *Gal. l. de curat. per uenæ ſect. c. 21*

f *gal. 9. met. cap. 13.*

g *Gal. de curat. per uenæ ſectionem. cap. 12.*

a *Gal.p.apho. com.2.*

Purgatione educuntur humores *a* ſua qualitate peccantes, veluti pituita,flaua atq; atra bilis,quæ immoderatione frigoris, caloris, humoris uel ſiccitatis nocent; requiritur purgatio ab illis febribus , quæ ſequuntur putredinem eorum humorum quos diximus ſua qualitate peccare,ut pituitæ,flauæ uel atræbi lis: uidendum tamen eſt ubi requiritur, toleretur nè à rebus naturalibus,præter naturam,&mediis, ad res naturales refertur temperatio, ætas, conſuetudo, ac *b* ratio victus quæ oīa ſpectant ad uires;hæ uerò ſi ualidæ *c* ſunt ferunt,ſi imbecillæ reiiciunt purgationem.ex reb. præter naturam morbus,hoc eſt febris ipſa,non uidetur purgationem admittere,cum fiat ꝑ catharctica,quæ calida *d* ſunt , neq; .n.tuto additur calor calori: ſed hoc potisſimum accidit febribus *e* acutis,nam in aliis non ita febricitantem lædunt catharctica, quare in acutis ,aut eligentur imbecilla & ualde lenia,aut ſi cogamur quemadmodum ubi materia turget præferemus minorem noxam,quam catharctica afferre poſſunt maiori, quam afferrent humores turgentes,ſi tenderent ad partem aliquam nobilem ; Ex rebus mediis aer ualde calidus non ſinit corpus purgari,ſub cane inquit Hippocr. *f* moleſtæ ſunt purgationes,quoniam &additur calor calori,& uires debiles ſunt neq; poſſunt ferre eiuſmodi auxilium. Cum purgatio requiritur & toleratur,eum humorem purgare conuenit, qui eſt cauſa febris, ut flauam bilem in tertiana, atram in quartana,pituitam in quotidiana:namſi qualia oportet purgare purgentur,inquit Hipp. *g* confert & bene ferunt: quamobrem neceſſe eſt uitioſum humorem internoſcere & idoneo catharctico exinanire . Quantitas purgationis reſpondere debet quātitati humoris purgandi , qui ubi multus ſit , ſi uires minus ualeant conuellentur priuſquā uniuerſus fuerit exinanitus,atq; idcirco neceſſe eſt tunc purgationem iterare, & non educere *h* totum ſimul quod educendum eſt,quemadmodum febris deſiderat,ſed magis ſpectandum eſt ad uires.Tunc autem requiritur purgatio cum humor ſua qualitate peccans putreſcit &febrem excitat; non tamen ſuſtinetur toto hoc tempore,ſed tantum cumille coctus *i* eſt, natura .n. ubi concoxit allicit ſi quid boni eſt & quod reſiquum eſt detrudit ; iuuabunt igitur tunc mutuo ſe medicus & natura, ſi detur catharcticum ubi humor coctus eſt,hoc ē ī fine uigoris:ī uigore maxime ꝑficitur coctio

b *Hip.2.apho.36.*

c *Gal.4 met. c. 6.*

d *Galen.l.xi. meth.c.9.& l.contra Iulia nu. c.7.*

e *Hipp.l.p.apho.24.*

f *Hipp. l.4. aphor. 5.*

g *Hipp.p.aph.2. &25.*

h *Gal.l.ix. meth.c.x.*

i *Hip.p.apho. 22.*

& tunc,

& tunc,auctore Hipp., *a* quieſcendum eſt:in principio,& incre mento materia cruda eſt, neq; facile ſequitur, neque naturam habet impellentem. hoc autem pertinet non ſolum ad humores craſſos, ſed etiam ad tenues, qui cum cocti ſunt à natura ipſa detruduntur & non dilabuntur huc atque illhuc; ſed ſequuntur catharctica attrahentia; excipit tamen, Hippocr. *b* humores turgentes, hoc eſt qui impetu quodam per corpus mouentur neq; certam ſedem occupant: hos enim à principio purgare oportet & quia facile educuntur à catharctico cum ſponte moueantur,& quia ſic euitatur periculum ne pernicioſe ferantur ad partem aliquam nobilem:vbi humor non turgeat expectare *c* coctionem oportet, neq; ubi multus eſt minuendus eſt niſi per ſanguinis miſſionem. vbi prauus quemadmodum in febre peſtilenti incertum eſt expediat nè expectare coctionem an ſtatim purgare quemadmodum in ſequentibus docebimus cum veniemus ad febres peſtilentes. Via purgandi duplex eſt,ſuperior & inferior, dantur enim catharctica quæ vomitu, & quæ deiectione vitioſos humores purgent, tutior eſt deiectio, neq; enim conuenit vomitum mouere niſi vbi ſponte incipit excitari,ſucci tenues ut bilioſi *d* ſuperne,craſſi ut pituitoſi & melancholici *e* inferne ſolent educi à natura quam ſequi oportet. Quod ſi plura opera ſimul requirantur, tenere eum ordinem inter ipſa oportet quem nouimus eſſe inter ea quæ requiruntur, uires exempli gratia *f* reficiendæ ſunt, tum extenuandus *g* humor, deinde catharcticum dandum.Sunt aũt catharctica,inſtrumenta quibus perficitur purgationis opus, alia autem dantur ad alios humores educendos, ſiue per uomitum ſiue per deiectionem quæ enarrabimus cum ſpeciatim harum febrium curationem perſequemur.

a *Hipp.l.1.aphor.29.*
b *Hipp.p aphor.22.& l 4.aph.10.*
c *Hipp.p.aphor.22.*
d *Hipp. et gale.5.aph.6.*
e *Hipp 4.aphor. 9.*
f *gal.l.9.meth.c.13.*
g *Hipp. et gale.l.2.aph.9*

Euocatio vrinæ quatenus educit aquoſum humorem,qui ẽt ſanis quotidie colligitur,pertinet ad rõnem victus;atq; vbi retineatur,quibus auxilijs ciatur in ſequentibus oſtendemus cum perſequemur curationem ſymptomatum; ſed quatenus accõmodatur ad exhauriendam materiam putrem,quæ febrem accendit,& multam, *h* quæ obſtructionem efficit,nunc tractanda eſt. Cõuenit aũt cum adeſt eiuſmodi materia: modo toleretur; debet tolerari à viribus,quæ cum valde imbecillæ ſunt *i* nullam humorum effuſionẽ ſuſtinent, quamquam minus offendantur ab hac

h *gal.l.xi.meth.c.x.*
i *gal. l.9.meth.ca.xi.*

cum paulatim fiat quam à purgatione, aut ſanguinis miſſione.
a *Gal.l.xi.me th.c.x.* at debet ẽt tolerari ab his quæ præter naturam ſunt; reijcitur *a* à febre cum medicamenta quibus euocatur valde calida *b* ſint & b *Gal.5.ſimplic.c.13.* ſicca; quare vbi febris vehemens ſit, hæc vitabimus; licebit aũt vti leuioribus quæ vt minus oberunt, ita etiam minus proficient. vbi etiam multitudo ſit & craſſitudo humorum periculum eſt ne augeatur obſtructio ſi medicamenta dentur quæ urinam euocent. canales & receptacula, unde tranſire urina debet, ſi male affecta ſunt non ſinunt urinam euocari. Sed fac requiri iam & tolerari obſeruare eas animaduerſiones oportet, quæ in alijs operibus atq; inſtrumentis obſeruantur. Quantitas materiæ quæ per urinam educitur reſpondeat quantitati humorum urinam requirentium, putrium uidelicet & obſtruentium ubi uel tenues per ſe fuerint uel extenuati; fertur autem à uiribus eiuſmodi quantitas propter modum effuſionis, neque enim ſubito c *Gal.4.apho.com.74.* exit & ſimul tota materia, ſed paulatim pluribus *c* diebus. Tunc uerò conueniunt quæ urinam euocant cum materia à qua re-d *Gal.l.xi.meth.c.x.* quiruntur cocta eſt; nam ante *d* periculum eſſet ne ſub eiuſmodi medicamentis augeretur obſtructio. Vbi plura requirantur ſimul cum urinam mouentibus, ea prius præſtare oportet, quæ cauſa ſunt cur reliqua tuto fiant, quare prius aut miſſo ſangui-e *Gal. ibid.* ne aut cathartico *e* multitudinem minuere oportet, tum craſſitudinem extenuare, deinde uenire ad ea quæ urinam mouent: ſic.n. non augebitur obſtructio. Inſtrumenta idonea ſunt medicamenta quæ quod urinam ciant διουρητικά, græce nominantur, f *Gal.l.5.ſimpl.c.13.* ſeparant hæc *f* aquoſum humorem à craſſiore, quaſi coagulum à ſanguine ſerum, ſeparatus tenuis humor à craſſiore facilius & attrahitur à renibus & expellitur. Quæ hanc uim habent ca-g *Gale.ibid.* lida ſunt *g* & ſicca, non ſecus atq; ea quæ lac cogunt: eſt etiam eorum iucundus odoratus; aſcendunt ad tertium gradum caloris & ſiccitatis quæ ualida ſunt, ut ſemen appij, petroſellini, fœniculi, dauci, aſarum, quæ maxime ſuſpecta eſſe debent cum febres uehementes ſunt, cum leues non item; tunc enim leuiora conueniunt ut potio aquæ, in qua iacuerint, uel bullierint radices appij uel fœniculi; huiuſmodi eſt potio quam pharmacopolæ nominant ſyrupum acetoſum de duabus, ſiue etiam de quinque radicibus. leuiora ſunt & minus calefaciunt ſemina peponum, quæ ob lenem quandam uim detergendi ipſa quoq; urinã

euocant

euocant & cum ea tenues humores.

Sudore poſtremo educitur *a* materia putris quæ febrem accendit, qui quamuis moueatur à natura magno tamen adiumento eſt ars; ſpectabimus primo an euocari debeat, deinde quibus animaduerſionibus, & quibus inſtrumentis euocandus ſit. debet autem euocari ubi requiratur & toleretur, requiritur in febricitantibus omnibus ab aquoſo illo humore, qui non exit per urinam, ſed per uenas fertur ad cutem, diluens ſanguinem ut facilius permeare poſſit, exitque deinde ex foraminibus cutis; ſed eiuſmodi ſudor pertinet ad rationem uictus quam ſupra tractauimus uerum expelluntur cum ſudore interdum humores tenues *b* ut bilioſi, aut etiam craſſi & concreti, cum extenuati & liquati ſunt, à quibus requiritur euocatio ſudoris, cum & putreſcentes febrem accendunt, & copia obſtructionem afferunt. tolerari tamen debet ſudor & primo à uiribus, quæ ubi debiles ſunt effuſæ deficiunt: quò fit ut febricitantes nonnunquam in *c* remiſſione acceſſionis intereant. Viſcera etiam imbecilla non ſuſtinent relaxantia præſidia, à quibus euocatur ſudor, ſed magis poſtulant *d* adſtringentia, ut calor & ſpiritus in unum contractus conſeruetur. Ex rebus præter naturam, febris ubi magna ſit quemadmodum ſynocha non admittit euocantia ſudorem quæ *e* calida ſunt ne calor calori adiiciatur. Multitudo item & cruditas humorum *f* reiicit ea quæ ſudorem euocant, quod periculum ſit ne fundendo humores nimis obſtructionem augeant: quare ubi requiratur ſudoris euocatio, neceſſe eſt ante uires *g* reficere ſi languidæ fuerint, febris feruorem remittere, multitudinem minuere, & craſſitudinem extenuare. Quod ſpectat ad modum euocandi, in febribus intermittentibus ut à natura, ita etiam ab arte debet iterari euocatio, in aſſiduis ſolet ſubitus ſudor ſponte ſuperuenire *h* à quò ſoluuntur, & idcirco ſimul etiam euocandus eſt ab arte, modo uires id ferre poſſint; nam ubi infirmiores ſunt expedit euocationem iterare. Tunc autem euocandus eſt cum non ſolum adſunt quæ ipſum requirunt, ſed etiam facilius fertur; id quod euenit ubi innatus calor effundatur & non ubi contractus ſit, atque idcircò non in principio aut incremento acceſſionis, ſed in fine uigoris, & in remiſſione, quò tempore utiliter datur potio *i* & ſequitur ſomnus atque euocatur ſudor. Quod ſi plura requirantur au-

a *gal. l. xi. meth. c. x.*
b *gal. 4. aph. com. 58.*
c *gal. 3. criſiū cap. 9.*
d *gal. 13. meth. ca. 5.*
e *gal. l. xi. meth. c. x.*
f *Ibid. gal.*
g *gal. 9. meth. c. 13.*
h *gal. l. 4. aph. com. 58.*
i *gal. l. 2. criſi. cap. 3.*

xilia,vt refectio virium,detractio multitudinis , extenuatio craſſitudinis vnà cum euocatione ſudoris, ea prius adhibenda ſunt quæ ſpectant ad id quod magis vrget,vt ad uires , vel quæ ſunt cauſę futurorum vt extenuatio *a* & detractio multitudinis,deinde mouendus eſt ſudor. Inſtrumenta, quibus mouetur, vel ad facultatem expellentem pertinent, vel ad materiam expellendã, vel ad locum vnde expellenda eſt. Facultas ſi debilis ſit confirmanda eſt, vt melius ſuo munere fungatur; confirmatur autem alimentis & potiſſimum vino tenui,quod vbi iam apparet *b* coctio vtiliter datur febricitantibus ad ſudorem excitandum.Materia hoc eſt humor putris, vel obſtruens vbi craſſus ſit,& glutinoſus extenuari debet & incidi . Locus vnde exit ſudor ſunt foramina cutis quæ neceſſe eſt pateant: quamobrem vtendũ eſt relaxantibus moderate calidis & humidis, à quibus aperiantur , atq; hæc proprie dicuntur ſudorem euocare. Poſſunt aũt & intus dari,& extrinſecus adhiberi : maxime ad rem pertinet potio aquæ in qua decoctum fuerit *c* Camomelum,aut in quà bullierit hordeum. Extrinſecus valet balneum aquæ *d* dulcis moderate calidum præſertim poſt acceſſionem cum iam remittitur febris,aut intermittit;nam ante alienum eſt. conferunt ẽt cataplaſmata relaxantia: ſed cum adhibentur ad præcordia admiſcendũ *e* eſt aliquod adſtringens . Vbi ſudor iam exit non ſatis conuenit inter medicos vt largius exeat relinquendus ne ſit,an detergendus: ſunt *f* qui exiſtiment relinquendum eſſe,quod ſic,quamuis obſtruat foramina cutis,tamen retinet calidam expirationẽ , quæ magis deinde ſudorem mouet: *g* plerique ipſum detergũt, vt apertis foraminibus magis pateat exitus: in quorum ſententiam imus , vſu enim ipſo comperimus magis euocari ſi detergeatur quam ſi relinquatur.

- a *gal. l.xi.meth. c.x.*
- b *gal l.xi.meth.c.9. & l.p. ad glauc. ca. 9.*
- c *gal. 3.ſimpl. cap. x.*
- d *gal.l.xi.meth. c.20.*
- e *gal.e.xi.meth. c.16.*
- f *Paulus ægineta.l.2.ca.47.*
- g *gal.l.x.meth.c.x.& l.8.meth.c.4. & Auic. l.4.f.2.tract.p.c.66.*

De curatione obſtructionis & adſtrictionis prohibentis perſpiratum. Cap. VI.

ENarrata curatione putredinis,quæ eſt proxima cauſa febris,videndum eſt qua ratione expedire oporteat prohibitum perſpiratum,quem ſupra oſtendimus eſſe proximam *h* cauſam putredinis. expedietur autem ſi auferatur continens cauſa , quæ uel adſtrictio *i* eſt,vel obſtructio. Ordiamur ab obſtructio-

- h *gal.l.xi.meth.cap.4.*
- i *gale.ibid.& l.8.meth.cap.2.*

ne: ceſſat hæc ſi obſtruentes cauſæ remoueantur, quas *a* diximus eſſe humores multos, craſſos, & glutinoſos. Multitudinem detrahere oportet ſanguinis miſsione, purgatione, urinæ aut ſudoris euacuatione, ut proxime tradidimus. Succi craſsi & glutinoſi extenuandi, atque incidendi ſunt: quod opus nunc nobis proponitur. Requiritur autem ubi craſsi & glutinoſi ſucci quæ obſtructionem afferunt; ſed uidendum an toleretur præſertim à rebus præter naturam, nam uires extenuantium uſum facile ferre ſolent; ſed cum hæc ſint calida & ſicca febrem *b* augent, quæ cum ingens eſt aut non admittit extenuantia & incidentia, aut ea ſolummodo quæ imbecilla ſunt, nam ualida non ſuſtinentur niſi ubi febres leuiores ſint. Quod ſi cum huiuſmodi humoribus craſsis, & glutinoſis iungatur *c* multitudo, periculum eſt, ne ſi adhibeantur extenuantia & incidentia, deducantur ad uaſa anguſtiora & obſtructionem augeant; quamobrem non prius ueniendum eſt ad extenuantia & incidentia, quam multitudo fuerit exinanita. Vbi ſtatuerimus opus eſſe extenuantibus & incidentibus, eatenus incidere & extenuare oportet humores craſſos & glutinoſos quatenus ad debitam mediocritatem reducantur, reducuntur autem paulatim, neque enim ut ſubito detrahitur ſanguis, ita ſubito licet extenuare & incidere, ſed paulatim hoc opus efficiendum eſt. Tempus extenuandi, atque incidendi eſt, cum adeſt craſſa & glutinoſa materia obſtruens, modo liceat per *d* ardorem febris, aut per multitudinem. Ex quò colligitur ordo ubi plura opera requirantur, prius exempli gratia remittere feruorem, diminuere multitudinem oportet, deinde extenuare atque incidere. Inſtrumenta quibus utimur ad hoc opus, aut ſunt eſculenta & poculenta, & ita ſub uictu compræhenduntur, ſimul.n. & alere & mederi poſſunt; aut ſunt medicamenta duntaxat, quæ ad obſtructionem internarum partium acria conueniunt, aut etiam amara; quod ſi ſimul nonnihil acerba ſint, efficaciora erunt: quemadmodum abſynthium *e* in quo acerbitas parua eſt, & compellendo uim amaram magis detergentem reddit; ualent herbæ acriores ut calamentum, hyſopum, origanum, pulcium ſi incoquantur uel iaceant in aqua, quæ deinde potui detur, ualent cappares ex oximelle, tum confectio illa qua dioſpoliticum, *f* & quæ diacalamentum nominatur. Si obſtructio ſit in foraminibus cutis detergenda eſt amaris & nitri

uim

a *Gale. l. xi. meth. c. x.*

b *Gale. l. xi. meth. cap. x*

c *Gal. ibidem*

d *Gal. Ibid.*

e *Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.*

f *Gal. l. 4. de Tuen. ual. cap. 5. & 7.*

a Galen. l. 5. ſimpl. c. 12. uim habentibus medicamentis, ſed carentibus *a* omni acerbitate; adſtringerentur enim uel à modica acerbitate cum parua ſint, & clauderentur. Quod ſi adſtrictio perſpiratum prohibeat in internis canalibus, ſanare tumores oportet à quibus ad ſtringuntur, ſed in paruis foraminibus cutis neceſſe eſt uti *b* relaxantibus quæ calida ſunt & humida: cuiuſmodi ſunt cataplaſma, perfuſio, balneum aquæ dulcis, de quibus ſupra locuti ſumus cū mouentia ſudorem perſequeremur, accomodantur enim relaxantia ad ſudorem mouendum. Sed uidendum eſt ne uires ual de imbecillæ ſint aut uiſcera infirma, nimis enim effunderentur ſpiritus, & extrema afferretur debilitas. præterea ubi ſit multitudo periculum eſt ne nimis euocetur materia ad foramina cutis & ea obſtruat, præſertim ſi dentur potui relaxantia medicamē ta ueluti camomelum.

b Gale. 8. meth. cap. 2.

De Curatione ſymptomatum ſequentium Febrem ortam ab humorum putredine. Cap. VII.

Symptomata ſuperſunt ex reb⁹ præter naturā curanda, hæc, ut in ſuperioribus oſtendimus, ſequuntur febrem conſiſtē tem in putribus ſuccis partim ob calorem ipſum exſiccantem aut liquantem, partim ob putreſcentes ſuccos qui tētant uarias corporis partes. Tolluntur hæc non ſecus, atque alia ſymptomata ſublato morbo & cauſa, à qua proficiſcuntur: ſed cum interdum aut periculoſa *c* ſint & uires conuellant, aut nimis moleſta ſint et hominem affligant, non permittunt expectari dum auferatur morbus uel cauſa, ſed interea poſtulant leuationem aliquā, quā nunc ſigillatim perſequi inſtituimus: ubi illud prius in memoriā reduxerimus: quod quædam ex his ſymptomatibus, quæ febres ſequuntur, criſima *d* ſunt hoc eſt accidunt cum fit criſis, ideſt cum natura ſubitam morbi mutationem tentant, ea autem uel ſunt ſymptomata tantum, quemadmodum actiones læſæ uel ſimul etiam *e* cauſæ quemadmodum expulſiones ut deiectionis, urinæ, ſudoris vomitus, ſanguinis ex naribus. Quæ ſunt tantum ſymptomata nullum poſtulant auxilium: ſtatim. n. ceſſant cum mutatio facta eſt, quæ ſubito fit hoc eſt breui admodum tempore in quo non eſt quod ſymptomatibus ſuccurras ac naturæ motum impedias. Expulſiones uerò, quæ ſymptomata

c Gal. l. 12. met. c. 1.

d Gal. l. p. ad Glauc. c. 15.

e Gal. l. p. criſium cap. 8. & cap. 14.

mata ſimul ſunt & cauſae criſimae,ſi ſufficiunt, ſatis hominem expediunt & à morbo,& à ſymptomatibus; ſi nimis largæ ſint coercendæ ſunt,ſi nimis parcæ augendæ.Alia uerò ſymptomata,quæ criſima non ſunt,contrario *a* opere lenienda ſunt:quod quò pacto,& quibus inſtrumentis perficiatur, paucis exponemus in unoquoque ex praedictis ſymptomatibus: uberius enim haec tractabuntur in curatione membratim ubi ſymptomatibus medebimur ſigillatim ad unam quamque partem attinentibus.nunc autem ordiemur ab his quae ſiccitatem ſequuntur quam affert calor febris,huiuſmodi ſunt ſitis:linguae aſperitas, uigilia,adſtrictio alui,neruorum diſtentio. Sitis ſedatur ſi dentur ea quae appetuntur, frigida *b* & humida uidelicet, quae ſi ualida fuerint quemadmodum potio aquae frigidae ſimul cum ſiti febrem auferunt,ſed tunc non dicuntur curare ſymptoma, ubi minus ualida ſint,manente adhuc morbo, leniunt ſymptoma. prodeſt autem aer frigidus & humidus ubi ſitis à pulmone *c* oriatur; nam ubi à uentriculo,prodeſt potio frigida & humida ut aquæ,cui aliquid aceti, uel oximellis compoſiti cum ſaccaro ſit adiectum; aut in qua bullierit hordeum cui aliquid zulapii roſei, uiolacei, ſiue etiam ſerapii de endiuia adiiciatur: non nihil etiam ad rem pertinet abluere os aqua frigida; ſuper imponere linguae lactucam ex aqua frigida madefactam,tenere in ore aliquid criſtalli,aut os ceraſii uel pruni: exprimit enim dum dimouetur in ore humorem ex glandulis,quae iuxta ſunt,& aliquo pacto linguam madefacit ac ſitim lenit. refrigeratur etiam & madeſit uniuerſum corpus ex balneo *d* aquæ dulcis, ita ut incredibiliter ſitim extinguat: quod illi experiuntur,qui iter confecerunt aeſtuoſa,&puluerulenta uia; uindicantur enim à ſiti paulo poſt quam in balneum ſunt ingreſſi: quae omnia proxime ſitim ſedant.Sed quaedam alia aliquo interiecto medio, ut ſomnus *e* quatenus perficit coctionem,quà perfecta non feruntur amplius multi & calidi uapores ad linguam & fauces;quies, ſilentium,os clauſum, quod Hippocrates *f* monuit, quatenus non exſiccatur corpus motu, ſermone, fuligine,quae ore aperto linguam afficit,nam ubi clauſum habetur,exit per nares. Exaſperatur lingua febricitantium ob nimium feruorem exſiccata,adeo ut,niſi ſuccurras, exulceretur: leniri autem oportet quod exaſperatũ eſt, id quod in primis efficit lac ſi in ore teneatur,

a *Gal. l. xii. meth.cap.p. & l.xi.met. cap.12.*

b *Ariſt.l.2. de anima Teſt.28.*

c *Gal.l.de arte medic. cap.64.*

d *Hippoc.& Gal.l. 3. de officina. Tex.com.15*

e *Hippoc.& Gale. 5.aphoriſ. tex.comment. 27.*

f *Hipp.l.3. 6 epid. 33.*

tur, tum humor qui mucci inſtar extrahitur ex ſemine pſillii, aut malorum cotoneorum, aut ex dulci radice ſaccaro conditus. Vigilia quoque febricitantibus accidit ob calorem nimis exſiccantem atque abſumentem uapores qui cerebrum obſtruere & ſomnum facere debent; hanc lenire oportet implendo cerebrum humidis uaporibus, qui partim per nares ab aqua calida ad ipſum ferantur, partim excitentur à cibis & potionibus ex uentriculo & potisſimum à uino, quod *a* niſi uehemens & uetus admodum ſit, ut ſi quid aliud, ſomnum facit. Vbi hæc non ſufficiant ueniendum eſt ad medicamenta ſtupefacientia, quæ refrigerando faciunt pro ſomno *b* ueternum; contrahunt enim & claudunt iter per quod tranſire debent ſpiritus, qui præbent uim ſenſus & motus partibus cerebro ſubiectis: leuiora ſunt diacodion cum ſaccaro, & ſyrupus ex papauere; ualidiora quæ accipiunt papaueris lachrymam ut philonium, requies Nicholaí, & recens Theriaca; ſed hæc intus dantur; extrinſecus autem inunguntur nares, tempora, & caput oleo nymphea condito, unguento populeon, aut perfunditur aqua in qua bullierit lactuca, papauer, hyoſciamus mandragora. Affertur etiam neruorum diſtentio à calore exſiccante, quæ curationem *c* non admittit, nam ſi liceret ſolidæ ſubſtantiæ exauſtum humorem reficere, poſſent ſenes iterum fieri iuuenes: licet tamen madefaciendo efficere ut ſymptoma quod incepit aut non augeatur aut ſequatur leuius; utemur igitur madefacientibus & potisſimum perfuſione olei communis, ſiue eius quod ex lini ſemine, uel dulcibus amigdalis exprimitur. Adſtringitur aluus febricitantibus ſimiliter ob uim caloris exſiccantis, quam laxare oportet medicamentis partim intus datis, partim per clyſterem in inteſtina iniectis. Sumitur autem utiliter casſia, et mel quod ex rore colligitur, aut confectio diacattolicon, uel diaprunis quod ſcammonii ſit expers. tum ſaccarum uiola conditum, uel ſyrupus ex pluribus roſarum ſeu uiolarum infuſionibus. Per clyſterem demittitur in aluum mulſa cum oleo uiolaceo præſertim in febrib^9^ acutis; nam in illis quæ magis lentæ ſunt acriora iniicimus, ut ſalem, hyeram, aquam in quâ bullierint acriores herbæ. Vrina autem ſi ob ſiccitatem pauca exeat ſuccurrendum eſt larga potione; ſicut & ſudori ſi ob eandem cauſam exiguus effluat. ob alias uerò cauſas ſi retineatur aut ſudor aut urina illis auxiliis

utendum

a *Gale. p. ad Glauc. c. 3.*

b *Gal. p. l. de cauſ. ſympt. cap. 8.*

c *Gal. 2. aphoriſm. com. 26.*

utendum eſt quæ ſupra poſuimus euocare urinam uel ſudorē. Calor non tantum ſiccat ſed etiam liquat quæ concreta ſunt, ex quò ſequitur tusſis ſi materia liquata feratur ad thoracem. pro fluuium deiectionis, ſi ad inteſtina, urinæ, ſi ad renes & ueſicam, ſudoris ſi ad cutem, qnamquam fiunt etiam eiuſmodi profluuia cum humores putres feruntur ad hæc loca . quæ ſymptomata lenienda ſunt; ſed habenda prius eſt ratio feruoris, quem & externis , & internis auxiliis refrigerantibus & madefacientibus extinguere oportet, non ſecus atque illum qui in febre hæctica tabefacit partes noſtri corporis. Lenitur tusſis partim relaxādo thoracem uelut inunctione butyri , aut adipis gallinaceæ , ſiue olei ex amigdalis dulcibus ; partim *a* temperando acrimoniam materiæ his quæ lenem uim habent ut amylo, tragachanto, ſucco dulcis radicis; ecclegmate ex pſyllio, ex farfara, ex papauere. Profluuium deiectionis, urinæ & ſudoris, ubi nimium ſit & uires debilitet, coercendum eſt: id quod fit partim auertendo materiam ad alias partes, partim adſtringendo locum ubi recipitur, & unde effunditur, ne recipi aut effundi posſit. humor qui nimius deiicitur auertitur ad canales *b* urinæ per ea medicamenta quæ urinam euocant ; auertitur etiam ad cutem: conſpirant enim inter ſe partes externæ & internæ , & ut inquit Hippocrates carnes *c* alliciunt à uentre : quamobrem utilisſimum eſt balneum & humor qui nimius concurrit ad uentrem & inteſtina euocetur ad cutem. Adſtringimus autem uentrem partim his, quæ ſumuntur , partim his quæ per clyſterem iniiciuntur in inteſtina, partem his quæ imponuntur extrinſecus . oua quæ in aceto iacuerint ex quò fuerint etiam decocta utiliter comeduntur : tum fructus adſtringentes, ut ſorba, meſpila, corna, pira ſed potiſſimum mala cotonea, & confectio quæ ex ipſis componitur: datur & potui quem uocant ſyrupum ex roſis ſiccis, ſiue ex granis myrthi, ueluti & miuam citoniorum ; ualet confectio quæ ex cornis, ex ſorbis, aut etiam ex meſpilis ac ſaccaro paratur, præſertim ſi ante alia alimenta deuorentur . iniiciuntur in aluum per clyſterem olea adſtringentia , ut melinum, maſtichinum, roſeum omphacinum : tum aqua in quà herbæ adſtringentes iacuerint uel bullierint ut plantago , roſæ , myrthus uel lentiſcus. extrinſecus uentri ſuperdatur medicamentum ex maſtiche, aloe, & oleo melino, aut cataplaſma ex pane toſto & uino

aliquo

a gal. l. 5. ſim pl. c. 20.

b gal. 4. aphoriſ. com. ul.

c Hip. 6. 6. epid. p.

aliquo acerbo,ſiue etiam quod à recentioribus de panis cruſta nuncupatur. Vrina ſi nimis copioſe exeat auertitur ad cutem per ea quæ ſudorem mouent,ad inteſtina *a* per ea quæ aluum deiiciunt. adſtringuntur canales unde tranſire debet potus aquæ uim ferream habentis,aut alterius in qua bullierit myrthus, plãtago,roſa ſicca. Sudor denique ubi immoderatè effluat auer titur ad inteſtine. Sed foramina cutis contrahuntur adſtringen ti aliquo medicamento,ut oleo myrtheo,maſtichino , melino, aut aqua in qua decoxeris ſalicem,malicorium , hypociſtidem; uel in qua tabuerit aliquid alluminis. contrahuntur etiam fora mina cutis aere frigido ueluti cum fit uentus flabello . Sed ut cum euocatur ſudor extenuare humores oportet,ita cũ ſuppri mitur reddere craſsos decet,id quod faciunt cibi craſsi , ueluti alica,panis ſiligineus:tũ medicamẽta refrigerantia ut theriaca noua,diaſpermaton,& diacodiõ,quod magis cõuenit febricitãtib.

a Gal. 4. apho riſm. com. ult.

A cauſa febris hoc eſt ab humoribus putreſcentibus uaria ſymptomata fieri demonſtrauimus, *b* prout uarias partes tentãt, quæ ſæpe adeò moleſta ſunt ut *c* leuationem quandam deſiderent non expectata curatione morbi aut cauſæ . fac primum tentari caput,uaria tunc ſymptomata ſuperueniunt;ut dolor,delirium,ſomnus grauis. leniuntur hæc ſymptomata omnia ſi materia tendens ad caput ſiue fuligo,ſiue humor auertatur ad partes inferiores,& prohibeatur recipi in capite . egregie auertetur ſi per clyſterem in aluum in dantur liquores acriores,ſi adhibeantur cucurbitulæ,frictiones,laquei ad crura . non permittetur *d* recipi in capite ſi ſuperimponatur lintheum madefactum ex oleo roſa condito,cui aliquid aceti ſit adiectum; aut ſi inungatur caput cerato liquido refrigerato; quæ remedia etiam commode ſuper imponuntur ceruici,unde tranſeunt grandiores uenæ & arteriæ ad caput pertinentes.neque periculum eſt ne ſub eiuſmodi medicamentis reprimentibus materia repellatur ad cerebrum ab externis partibus capitis cum nõ dum in illis ſit. Proprie autem aduerſus dolorem pugnamus aut relaxantibus: *e* aut etiam ſtupefacientibus ſi grauiſsimus ſit ; quod rarò accidit, neque enim intollerabili dolore uexari ſolet caput : ut inteſtinum colum *f* quod ſi cum dolore ſentiatur quidam pulſus, lenitur ſi uicta circundetur caput minus enim moueri poterunt arteriæ ſi adſtringantur ; quod remedium quamuis frequente-

b Supra l. 4 cap. 3.

c Gal. l. 12. meth. c. p.

d Gal. l. p. ad glauc. c. 15.

e Gal. 5. ſimplic. cap. 19

f Gal & Hip. l. 3. de offic. Tex. co. 36

tur à mulieribus, fuit inuentum à veteribus medicis. Delirantib⁹ verò oportunæ dantur quæ ſomnum faciũt; ſicuti graui ſomno oppreſſis, excitantia & dolorem mouentia, inſtrumenta ſenſuũ, vt oculi, aures, lingua ſi tenentur materia putri, poſtulant ſimiliter auertentia & repellentia; non tamen tuto dantur ad aures quæ repellunt ne per proximam & patentem viam putres ſuccos ad cerebrum reprimant. proprie autem lingua poſtulat quæ abluant & leniter detergant vt ſerum lactis, & mulſam. Si ſanguis ex naribus nimis large effundatur auertendus eſt cucurbitulis ad præcordia *a* impoſitis, præſertim è regione illius *b* naris vnde exit; ad quem vſum valent etiam cucurbitulæ in occipitio defixæ, ſed obturare oportet locum vnde exit. maxime præſens eſt medicamentum, quod accipit *c* duas partes thuris & vnam aloes dilutas albo oui, & exceptas pilis leporinis. Qđ ſi materia putris ad thoracem feratur efficit difficultatem ſpirandi; quam leniemus inungentes thoracem butyro, vel oleo camomelino; ſed ne augeatur auertemus ſimiliter quod adhuc fluit ad partes inferiores. Sed ſi tenet cor ſequi ſolet animæ defectio: vires. n. quæ requiruntur moderatam qualitatem, & q̃titatem *d* ſpirituum humorum & partium ſolidarum, debilitantur in corde concurſum humorum interdum copia interdum qualitate manifeſta, interdum repugnantia totius ſubſtantiæ lædentiũ. vbi impendet aĩæ defectio, antequam ſuperueniat, auertenda eſt materia putris ad partes inferiores cucurbitulis frictionibus & acriore aliquo humore per clyſterem in inteſtina immiſſo. vbi iam animus deficit recreare vires oportet. recreantur autẽ vbi reficitur ſubſtantia in qua conſiſtunt; at neque humores neque partes ſolidæ celeriter refici poſſunt vt res poſtulat, neceſſe eſt igitur reficiantur ſpiritus; reficiuntur autem celerrime odoribus ad nares admotis, celeriter etiam *e* potione præſertim vini tenuis, aut ſorbitione *f* cremoris ptiſanæ infuſæ per vas oris anguſti diductis maxillis: mirifice ad idem conducit elixit vitæ, quæ aqua carnis, cuius aliqua portio præſertim ex deſtillatitio pulli liquore exhibeatur. at ubi iam recreari vires cæperunt, præſens remedium eſt panis ex vino: interea dare operam oportet vt qui effuſi ſunt ſpiritus contrahantur & validiores fiant: contrahuntur autem appulſu frigoris externi, quò ſpectat aqua frigida reſperſa in facie, & aer frigidus ac ventus

quem

a *Gale. l. p. ad Glauc. c. ul.*
b *Hippo. & Galen. l. 3. pror. tex. com. 33.*
c *Galen. l. 5. meth. c. 4.*
d *Gale. l. xi. meth. c. p. & c. 3.*
e *Hippo. 2. aphor. xi. & Gal. l. x. meth. c. 4.*
f *Gal. l. x. metho. c. 3.*

quem flabellum efficit. Vexatur ſæpe os ventriculi à concurſu materiæ putris ex quò ſequitur morſus quidam, vomitus, ſingultus. quæ ſymptomata ſimiliter poſtulant, vt quod ad ventriculum influit, trahatur ad partes inferiores, & quod iam influxit & in eo continetur, vel temperetur, vel educatur: temperatur acrimonia bilis cremore ptiſſanæ, iure pulli gallinacei, potione aquæ tepidæ: educitur ſumpta hiera, & per deiectionem expellitur, magis .n. conuenit deiectio q̃ vomitus vbi male affectum eſt os ventriculi ne materia concitetur ad affectum locū, ſed auertatur ad partes inferiores. Vbi tamen vomitus materiæ putris ſponte ſequatur libenter excipiendus eſt: quod ſi diu perſeueret, neq; retineri poſſint æſculenta & poculenta, occurrere oportet adſtringentibus medicamentis, & intus datis & extrinſecus impoſitis; vtiliter ſumuntur mala punica & cotonea, veluti & potio quæ ex ſucco cotoneorum & melle vel ſaccaro

a Meſues l. 5. de Antidotis. conficitur, q̃ miuam *a* citoniorum tum ſimplicem, tum compoſitam appellant. vtiliter ſuperimponitur cataplaſma ex pane torrefacto, & vino auſtero, ſiue quod ex panis cruſta à recentioribus nuncupatur; inungiturq; oleum maſtichinum ſiue abſynthinum. Singultus poſtulat vt materia putris, quam combibit os uentriculi, excutiatur; excutitur autem motu atq; agitatione vehementi quam affert ſingultus; quamquam à calore aucto concoqui ēt & digeri poteſt; augetur ſuppreſſo ſpiritu, & aqua

b Plato in conuiu. frigida retenta in ore quæ à Platone *b* proponuntur ad ſanandum ſingultum. Fertur deniq; materia putris ad cutem, quod potiſſimum accidit principio acceſſionum vbi affert frigus horrorem & rigorem, quemadmodum in ſuperioribus oſtenſum fuit: quamquam rigor extra principium acceſſionis interdum

c Hippo. l. 4. apho. 58. ſuperuenit ut ſymptoma *c* criſimum; ſed tunc vbi ſuperueniant eiuſmodi ſymptomata principio acceſſionis ſuccurrere

d Galen. l. 7. ſimpliciū c. de calamento. oportet, frigori ſufficiunt lintea calida. horrori & rigori neceſſaria ſunt medicamenta calefacientia, & intus ſumpta, & foris admota. debent aūt eſſe tenuium partium, vt facile permeent per vniuerſum corpus: huiuſmodi eſt *d* calamentum ſiccum,

e Gal. l. de rigore c 7. quod & ex mulſa bibitur, & ex oleo inungitur; præterea piper, caſtorium, & confectio diatrion *e* pipereon, & diacalamen

f Galen. l. x. meth. c. 4. tum dicta; valet etiam *f* panis ex vino calido ſumptus initio acceſſionis; valet & inunctio totius ſpinæ ex oleo irino, piperino,

n̄o caſtorino, ac ſimilibus, quæ calida ſunt & tenuibus partibus conſtant. Succurritur per hæc rigori & horrori, quem propulſabimus ſi craſſos humores extenuemus ac purgemus: quò nomine veteres dant *a* Agaricum vt pituitam educant, quamquam hoc eſt medericauſæ potius quàm ſymptomati. Diſtinguere ēt oportet curationem rigoris in febre ab humore frigido, vt melancholico, vel calido vt bilioſo, nam vbi frigidus licet intus & extrinſecus dare medicamenta calefacientia, ſed vbi calidus tantum imponenda ſunt extrinſecus, magiſq; conueniunt frictiones quam medicamenta valde calida.

a *Gal. l. 6. ſimpl. c. de agarico.*

Quid in curatione poſtulent differentiæ febris humorum putredinem ſequentis. Cap. VIII.

QVo pacto & quibus inſtrumentis perficiantur opera requiſita primum à rebus nālibus, deinde à rebus præter naturam in illis qui ob humorum putredinem febricitant, hactenus oſtenſum eſt; nunc proximum eſt vt quid poſtulent earumdem rerum differentiæ explicemus. atq; ille potiſſimum quas in ſuperioribus *b* poſuimus ad ipſam febrem attinere ſumiquè vel à ſubiecta materia in qua illa reſidet, vel à modo quò in eadem verſatur, vel à conſequentibus, vt à magnitudine, multitudine, loco, motu, tempore, vel à cauſis, vel ab effectis. Diximus autem commune eſſe omnium differentiarum poſtulare ſimilem differentiam in opere requiſito, ſiue ſimilitudo expreſſa ſit, ſiue implicita id quod ſigillatim nunc explicare oportet. Materia ſubiecta hoc eſt corpus febricitantis pro varia ætate, ſexu, temperatione varias efficit differentias febrium quæ poſtulant ſimilem differentiam ſeu animaduerſionem operis, quod ſimile exiſtimabitur vbi idoneum erit; exempli gratia ſi dandus cibus ſit docet ætas paucum ſufficere ſenibus, multum deſiderari à pueris, quemadmodum docuit Hippo. ſimiliter *c* ſi refrigerare oportet à iuuenibus & requiruntur & ſuſtinentur magis refrigerantia quam à ſenibus; eadem eſt ratio temperationis calidæ & frigidæ, tum ſexus, nam feminæ frigidiores ſunt, mares calidiores. Quod attinet ad modum formæ in ſubiecta materia, febris quæ humorum putredinem ſequi-

b *Supra l. 3. cap. 4.*

c *Hippo. aph. 13. & 14.*

a *Gal. l. de inæquali intẽper. c. 9.*

tur ſemper inæqualis *a* eſt, nunq̃ contraxit habitum vt hæctica; ſemper ēt proxime pertinet ad partes ſimplices, & per ipſas ad multiformes: quamobrem opera quæ requiruntur inæqualitatem habere debent, neq; .n. incumbendum eſt in ea tantum quæ refrigerant vt fit in hæctica febre, ſed in ea quoq; quæ cauſam ſubmouent: neq; ita perſeuerandum eſt in remedijs refrigerantibus ſicut vbi contractus eſt habitus; præterea quæ fiūt opera ad febrem proxime accomodantur ad partes ſimplices & per has ad multiformes. Ex conſequentibus magnitudo febris aperte ſimilem operis differentiam poſtulat ſicuti paruitas, paruitatem; quare cum opus eſt refrigerare ſi febris ardens ſit vtemur valde refrigerantibus, ſi leuis, leuiter: idem enim eſſe debet gradus frigoris in remedijs, qui caloris in febre. Multitudo febrium non poſtulat aperte multitudinem remediorum, cum idem remedium ſæpe ſufficiat multis febribus, ſed iterari debet, & hoc pacto multiplex eſſe in diuerſarum febrium circuitibus, ſed ſimplex in ſimplici: febres quæ ex multis componuntur, compoſita præſidia deſiderant, vt ſeparatim monſtrabimus cū perſecuti ſingulas ſpecies febrium ad quaſdam differentias reuertemur quæ longiorē tractationem poſtulant, & ex his quæ in vnaquaq; ſpecie tradentur perſpicua fient. Locus in quo verſatur febris cum ſit totum *b* corpus remedia poſtulat quæ toti corpori aptentur. Cauſa, vt pütredo, ſi diffuſa eſt poſtulat ſimiliter remedia ad totum corpus attinentia; ſi concluſa in aliquo loco, quemadmodum vſu venit in inflammationibus, remedia accomodari debent ad certum locum: ſed nunc non tractantur febres ab inflammatione ortæ. Ad motum pertinet modus, & qualitas. modo motus differunt febres quod aliquæ circuitibus diſtinguuntur, aliquæ ſunt ſynochæ, deſiderant quæ ſynochæ ſunt opus ſimile hoc eſt totum ſimul vt *c* ſanguinis miſſionem, aut refrigerantia: quæ circuitibus diſtinguuntur amant remedia per circuitibus iterata. pro vt aūt ſynochæ febres à principio ad finem aut ſimiles manēt aut ſemper augentur, aut ſemper decreſcunt, ita ēt quæ adhibentur opera, aut ſimilia eſſe debent, aut ſemper augeri, aut ſemper minui. Vbi ſint circuitus ſi inordinati, opera quoq; inordiuata conueniunt, ſi ordinati vt quotidiani, tertiani, quartani, ordinata & ſimilia. ijdem circuitus ſi febris aſſidua ſit, aſſidua poſtulant remedia, ſi intermittant intermiſſa;

b *L. de cur. per uenæ ſect. c. 19.*

c *Gal. l. 9. metho. c. 4.*

termiſſa;

termiſſa; ſed cum febres aſſiduæ *a* magnæ ſint hoc nomine magnis præſidiis egent. Qualitas motus ad celeritatem & tarditatẽ ſpectat, quæ differentiæ febrium ſimiles amant operum differentias. Celeribus febribus, cuiuſmodi ſunt peracutæ, celeriter ſuccurrendum eſt, & eadem die dandum catharcticum ſi expedit & ut inquit Hippoc. *b* ſi materia urget, tardare enim in eiuſmodi malum eſt. ſi febres lentæ ſint feſtinandum non eſt, nam ut inquit Hippocra. *c* de corporibus reficiendis, quæ longo tempore extenuantur corpora lente reficere oportet, ita in morbis qui lenti ſunt lente conuenit dare remedia. Ex celeritate autem & tarditate motus ſequitur longitudo & breuitas febris: quæ ſimilem requirunt animaduerſionem, ut ſcilicet uel diutius in remedio perſeueremus, uel paruo tempore, & ita ſubito uel paulatim hominem curemus, quemadmodum poſtulari diximus à celeritate & tarditate motus. Ad tempus attinet nouitas & uetuſtas febris quæ per ſe nullam *d* animaduerſionem operum demonſtrat, ſed quatenus indicat nouitas quidem facile, uetuſtas uerò ægre mobilem febrem, eatenus ſignificant hanc quidem tollendam diuturnioribus & ualidioribus præſidiis, illam uerò leuioribus & breuioris temporis. Quatuor & totius febris & uniuſcuiuſq; circuitus partes referũtur ad tempora efficiuntque differentias febrium, incipientium, increſcentium, uigentium, et inclinantium, à quibus deſiderantur opera opportuna. Docet *e* Hipp. initio mouendum eſſe ſi quid mouendum uideatur, in uigore quieſcendum, ſimiliter in acceſſionibus *f* ſubtrahendum eſſe cibum quem poſtea licet dare in remiſſione aut integritate. A cauſis externis ſumi diximus differentias, quod febres aut communes ſunt, aut propriæ, ſimilia autem praeſidia requirunt communia ſcilicet uel propria: tum uel peſtilentes, uel non peſtilentes, ſed hae differentiæ ſimiliter, proficiſcuntur à cauſa interna, quæ pro ut mitis eſt uel praua, ita mites uel prauas febres efficit. Cæterum de febribus prauis ac peſtilentibus cum longiorem tractationẽ poſtulent ſeorſum agemus ubi perſecuti erimus ſpecies febrium putrium, quæ fiunt à diuerſa ſpecie caloris, quam efficit diuerſe ſpecies humoris putreſcẽtis, ita ut tandem diuerſæ ſpecies febrium putrium oriantur à diuerſa ſpecie humorũ putreſcentiũ, & idcirco cauſæ internæ: qui humores putreſcẽtes ubi ſinceri ſunt & non mixti cum aliis exqui-

a Hippo. l.4. apho.43.

b Hipp. 4. apho. x.

c Hipp. 2. apho. 7.

d Gal. l. meth. c. 4.

e Hip. 2. apho. 29.

f Hip. p. aphor. xi.

a *Gal.p. de diff.feb.c.7. & 8.*

b *Hipp.p.aph. 22.*

c *Hipp.4.aphor. x.*

ſitam efficiũt febrem,ubi mixti *a* ſpuriam,exquiſitæ febres sũt puræ & ideo pura poſtulant remedia,ſpuriae ueluti mixtae & idcirco mixta deſiderant ut in ſequẽtibus patebit cum ad quaſdam differentias reuertemur. Sed interna cauſa alias affert febris differentias quod coƈta uel cruda ſit ,turgens uel quieta, humida uel arida. Poſtulant autem ſimilem hoc eſt idoneam operis differentiam,purgatio exempli gratia conuenit coƈtæ *b* & non crudæ turgenti *c* &non quietæ,quæ ſicca eſt magis mi defacientibus eget,minus quæ humida. A ſymptomatibus ſumuntur differentiæ febris quod, ubi hæc grauiora ſint quam expeƈtanda uideantur à magnitudine caloris, febris praua eſt; ubi leuiora, mitis. ſanantur mitiores febres leuioribus remediis,prauæ ualidioribus,&his quæ tota ſubſtantia aduerſantur, quæ declarabimus, cum perſequuti ſpecies in proximo libro, accedemus in altero qui eum proxime ſequetur ad differentias febrium quæ longiorem traƈtationem poſtulant,ut ad exquiſitas & ſpurias,ad ſimplices & compoſitas,ad peſtilentes.

Finis Quarti Libri de Febribus.

Vidi

VIDI VIDII DE FEBRIBVS.

LIBER QVINTVS.

In quo tractantur ſpecies febrium in humoribus putribus conſiſtentium.

Quot ſint ſpecies illarum febrium quæ ſequuntur humorum putredinem. Caput I.

SI febres, quæ humorum putredinem ſequuntur, vt omnes cõmunia præcepta deſiderant, ita ſingulæ nihil proprium poſtularent, contenti eſſemus communibus, quæ ſupra *a* expoſita ſunt; ſed quia vnaquæq; ſpecies proprias deſiderat animaduerſiones neceſſe eſt ſeorsũ tractetur:id quod à nobis fiet vbi prius ſingulas inuenerimus; vt autem primas ac maxime communes febrium ſpecies totidem eſſe demonſtrauimus quot ſunt primæ ac maxime communes ſpecies caloris præter naturam,qui ſi le nis ſit conſtituit diariam, ſi acris ſquallidus hæcticam, ſi acris fumoſus eam quæ in humorumputredine conſiſtit,ita nunc to tidem ſpecies febrium humorum putredinem ſequentium po nemus,quot ſunt ſpecies eiuſmodi caloris acris ſcilicet & fumo ſi. præterea vt calorem præter nãm, in diuerſas ſpecies primo diſtribui monſtrauimus *b* pro diuerſa materia in qua verſatur, vel tenui cuiuſmodi ſunt ſpiritus, vel craſſa vt partes ſolidæ, vel media vt humores; ita nunc calorem præter naturam acrẽ fumoſum in diuerſas ſpecies diſtribuemus pro diuerſis humoribus in quibus conſiſtit.Putreſcit in nobis non tantum bilis vt quidam *c* ex veteribus voluerunt,ſed etiam humor melancholicus,

a *Supra in antecedentib. duobus libris.*

b *Supra l. 3. c. 4.*

c *Galen.2.de diff.feb.c.p.*

licus,pituita & ſanguis; & ita ſunt quatuor ſpecies caloris aeris
fumoſi,ac propoſitarum febrium,quæ reſpondent quatuor hu-
moribus,neq; plures reperiuntur:nam ſuccus ex cibo ſi in uen
triculo putreſcit magis diariam febrem accendit,ſi in venis iam
cõuertitur in aliquem ex prædictis humoribus; ille verò aquo-
ſus humor,qui quaſi ſerum in lacte in venis reſidet cum ſangui
ne,cum vnoquoq; quatuor ita miſcetur vt non poſſit ſine illo
putreſcere quare febris quæ tunc accenditur nõ tribuitur aquo
ſo humori,ſed alteri cum quo mixtũ eſt:tm̃ igitur ſunt quatuor
ſpecies febrium putredinem ſequentium, nam & totidem ſunt
humorum putreſcentium. conuenit inter oẽs de ea q̃ excitat
flaua bilis humor melancholicus,aut pituita putreſcens, non
a Gale. l.2.de tamen de eà quam ſanguis,cum Galen. *a* velit putreſcentis ſan
diff.feb.c.9. guinis tenuiorem ac pinguiorem partem degenerare in flauam
bilem,craſſam verò & terrenam in humorem melancholicum,
b Gal. l.2.de & tantum tres ſpecies *b* ponat febrium à putredine naſcen-
criſib. c.9. tium, pituitoſam, bilioſam,& melancholicam tam aſſiduam, q̃
c Gale.l.2.de intermittentem ; eam verò quæ fit à ſanguine referat *c* inter
diff. feb.c.9. febres bilioſas. Conſtat tamen longe diuerſam eſſe febrem quã
et l.2.de cri excitat ſanguis putreſcens,differt enim à bilioſa qualitate *d* &
ſib.c.12. motu caloris, cauſis, effectis, remedijs. Qualitas caloris in fe-
d Gale. ibid. bre bilioſa acris eſt, in ſanguinea mitior, magis enim percipi-
tur copia caloris quam acrimonia & vapores qui ab hac exha-
lant non ita mordent, vt illi qui à bilioſa. Continetur præte-
rea febris ſanguinea vnico circuitu,& ꝓpterea dicitur ſynocha,
bilioſa verò pluribus diſtinguitur tertio quoq; die repetenti-
bus, vnde tertianæ nomen traxit. cauſa ipſa proxima vtriuſque
febris diuerſa eſt, neque enim idem eſt ſanguis & flaua bilis,
cum hæc ſit calida, ſicca & amara, ille moderate calidus &
humidus ac dulcis; aliæ etiam ſunt cauſæ procreantes ſangui-
nem tam internæ quam externæ, aliæ flauam bilem. ſympto-
mata etiam multo mitiora ſunt in febre ſanguinea quam in bi-
lioſa: iungitur hæc cum intolerabili ſiti, qua caret ſanguinea,
e gal.l.ix.me- hæc denique curatur larga ſanguinis *e* miſſione vſq; ad animæ
th.c.4. defectionẽ,illa refrigerantibus ut potione aquæ frigidæ:ex quò
colligitur ponendam eſſe ſanguineam febrem diſtinctam à reli
quis tribus,quam alibi Galenus poſuit oſtendens duplicem ſy-
nocham à ſanguine excitari vnam cum caleſit duntaxat,atq;

hanc

hanc eſſe ex *a* diariis,alteram cum putreſcit atq; hanc haberi in numero earum quæ ſequuntur humorum putredinem . neq; obſtat ratio ſuperius poſita quòd ſanguis putreſcens uertatur in bilem cum hoc non fiat momento temporis,ſed ubi diutius cõ putruit;interea cum maneat adhuc ſanguis febris ſanguinea eſt, licet proceſſu temporis fiat bil oſa. Quò ſpectans Gale. *b* tres tantum ſpecies poſuit febrium ſequentium humorum putredinem nobis tamen magis placet ponere quatuor diſtinctas, ſanguineam,bilioſam,pituitoſam,et melancholicam.

a *Gal. l.ix. meth.ca.2.*

b *Gal. 2.criſibus c.9.& l. 2. de diff.febr.c. 9.*

De Febre orta à ſanguine putreſcente. Cap. II.

SVmemus initium ab ea ſpecie quam proxime excitari monſtrauimus à ſanguine putreſcente,in qua ut in reliquis omnibus eadem capita proprie perpendemus, quæ ſupra communiter perſecuti ſumus de febribus ab humorum putredine ortis; primo enim explicabimus cognitionem curandorum,et abſolute et in homine febricitante,deinde rationem curandi per opera et inſtrumenta . primo igitur abſolute cognoſcere oportet de propoſita febre res præter naturam,quæ curandae ſunt,morbum ſcilicet,cauſas et ſymptomata: morbus eſt ipſa febris quae quatenus ſequitur humorum putredinem eſt calor laedens actiones in uniuerſo corpore acris *c* et fumoſus ; ſed quatenus fit à ſanguine eiuſmodi calor multus eſt et parum acris. editque *d* uapores lenes : quamobrem non immerito exiſtimatur à ueteribus haec febris media quodammodo inter diarias et illas quae aliorum humorum putredinem ſequuntur , magiſque excedere in ea uidetur copia caloris quam acrimonia,ob quam caloris copiam habetur in numero ardentium: quamuis *e* reuera non ſit ardens quemadmodum illa quam efficit putredo flauæ bilis , neque ut in febre pituitoſa calor , qui à principio lenis uidebatur acrior ſentitur , ſed lenis à principio ad finem perſeuerat . Modus quo calor in propoſita febre mouetur eſt ſynochus hoc eſt ſine circuitibus,unica enim acceſsione *f* continetur à principio uſq; ad finem,neq; pluribus diſtinguitur ut tertiana , quotidiana , quartana tam intermittens quam continua: ternae autem differentiae,quas diximus attẽdi in ſynocha ſine putredine cum tractaremus diarias, animaduertuntur etiam

c *Gal.p. de diff.feb.c.7.*

d *Gal.l. 2.de diff.feb.c.9.*

e *Gal.p.aph. com.13.*

f *Gal.l.9.meth. c.2.*

a *Gal.9 methc. 3.* in hac; quod uel ſimilis *a* perſeueret à principió ad finem, uel perpetuo augeſcat, uel perpetuo remittatur. Proxima cauſa, ut communiter omnium propoſitarum febriũ eſt putredo humorum, ita nunc propria ſanguinis, ita ut ſanguis putreſcens *b* hanc febrem efficiat. Cæteræ cauſæ hanc febrem efficientes aut ſanguinem augent aut eundem reddunt putrem, neceſſe enim eſt & multitudo ſanguinis concurrat & aliquid per quod putreſcat; multitudo autem æſtimanda eſt ratione habita uaſorum capacitatis non uirium ſuſtinentium. contrahitur multus ſanguis in corpore uel quod multus procreetur à copia ciborum & potionum boni ſucci & moderata uiſcerum temperatione, uel quod contractus non abſumatur neq; effundatur ut nãliter ſolet, exẽpli gratia mulieribus poſt partum, aũt ſingulis menſibus: neceſſaria aũt eſt multitudo ſanguinis, neq; accidit hæc febris niſi adoleſcentibus boni habitus *c* multi ſanguinis, eſt enim multitudo ſibi cauſa putredinis cum obſtruendo prohibeat perſpiratum niſi quis anteuertat mittendo ſanguinem, quo præſidio prohibetur *d* ne in ſynocha, quæ ſine putredine eſt, putredo accendatur euenit interdum ut alius humor putreſcat alius obſtructionem afferat quemadmodum ubi putreſcit flaua bilis à iecinoris feruore contracta, & obſtructio fit à pituita quæ ex cruditate orta in uentriculo allicitur à uenis: ſed in hac febre cum fiat ut diximus in adoleſcente boni habitus & multi ſanguinis, non oritur obſtructio à pituita, neq; enim redundat in eiuſmodi homine, ſed ſanguis ipſe qui putreſcit cum multus ſit ſibi efficit obſtructionem. continetur autẽ unico circuitu, quod conſtat ex tota *e* ſua materia, uerſatur enim putredo in ſanguine totius corporis & omnium uenarum. qui ſynocham efficit. cauſa uerò triplicis differentiæ cur ſcilicet uel perſeueret eodem modo, uel ſemper augeatur, aut decreſcat eſt ſimilis differentia in cauſa proxima febris in putredine uidelicet, quæ ſi ſemper æqualis manet febris etiam perſeuerat à principio ad finem æqualis, ſi plus ex ea exhalet quã cõtrahatur ſẽp imminuitur, cõtra ſi plus cõtrahatur quã exhalet ſẽp augetur febris. Symptomata reſtãt quæ leuia ſunt, dicitur .n. hæc febris ſimplex qđ *f* non ſoleat cum grauitate ſymptomatum copulari ueluti ardens illa quam efficit flaua bilis: ſi quando aũt huic etiam grauia ſuperueniant id proficiſcitur uel à prauitate ſanguinis, uel à multitudine calorem

b *Gal. 9.meth.c. 2.&4.*

c *gal.9.meth. cap. 3.*

d *Gal.9 met. cap.4.*

e *gal. l.2.de diff.febr.ca. ult.*

f *gal. l.2.de criſib.c.12.*

rem ſuffocante.hactenus de rebus præter naturam abſolute co gnoſcendis.In homine uerò ægrotante ut aliis morbis ita etiã hac febre,cognoſcere oportet præſentia,præterita,&futura;ſũt autem præterita potisſimum cauſæ quas coniicere licet ex effe ctis relictis in corpore ægrotantis,quamquam referuntur etiam ab homine ipſo&ab asſidentibus quemadmodum oſtendimus cum & de diaria & de febre ab humorum putredine orta locu ti ſumus. præſentia quæ recognoſcere oportet in febricitante ſunt res ipſæ præter naturam quas proxime explicauimus mor bus uidelicet , cauſæ, & ſymptomata unà cum differentiis.

Symptomata plerumque pauca *a* & leuia ſunt : quæcumque autem ſint ut ſitis,ſenſus onerantium ac tendentium, rubor tã cutis quam eorum quæ excernuntur ſub ſenſum cadunt. Morbus uerò hoc eſt febris partim ſenſu percipitur partim colligitur mente,calor,quo contineri hanc febrem diximus,quantitate multus & qualitate parum *b* acris cum magna copia uaporũ non mordentium tactu iudicatur : perſeuerat autem ſi diu tangatur lenitas caloris & uaporum,neque ut in febre pituitoſa ui dentur ſubinde calor & uapores fieri acriores. Motus ſimiliter tactui ſubiicitur , quod ſcilicet unica *c* accesſione à principio ad finem contineatur,neque pluribus diſtinguatur circuitibus, quod item ea accesſio tota uideatur uigor , neque præſeferat hæc febris principium incrementum aut remisſionem euidenter. eodem ſenſu tactus depræhenduntur differentiæ illae tres quod hæc febris uideatur à principio ad finem uel ſimilis eſſe, uel ſemper augeri,uel ſemper minuitur poteſt coniici etiam hæc febris mente ex ſignis quæ ſumantur à cauſis , à iuuantibus,à laedentibus,ab effectis: monſtrat ergo hanc febrem cauſa proxima quæ eſt putredo ſanguinis , nam aliæ eatenus ſynocham febrem indicant quatenus monſtrant ſanguinis putredinem , quæ cauſa cum ſenſum lateat quo pacto depræhendi queat pau lo poſt ſubiiciemus. Colligitur præterea hæc febris ex his quæ proſunt aut obſunt,proſunt enim inedia,ſanguinis *d* misſio,& quae magnopere refrigerant,obſunt quae ſanguinem uel nouũ procreant , uel iam collectum retinent, praeterea quae calefaciunt:ubi ergo talia ſint , quae uel utilitatem uel noxam afferant,fidem facient febris ſynochae:hanc augent & effecta ipſa hoc eſt ſymptomata , ueluti ſenſus tendentium atque onerantium,

a *Gal. l. 2 de criſib. c.xii.*

b *Gal.l.2.de criſib. ca. 6. &c.xij.*

c *Gal.l.2.de diff. febr. c. xi. in fine.*

d *Gal. l. 9. met. c.4.*

a *Gal.l.ix. meth. cap.3* tium, pulſus magnus, *a* uehemẽs cum parua inæqualitate, rubor faciei & urinæ. Cauſa proxima hoc eſt putredo ſanguinis, cum ipſa quoque ſenſum fugiat, coniicienda ſimiliter eſt ex cauſis à quibus oritur, ex his quæ proſunt aut abſunt, ex effectis. cauſæ aliæ putredinem in ſanguine efficiunt, aliæ eiuſdem copiam augent; efficiunt putredinem quæcumque prohibent perſpiratũ, ut denſitas cutis & obſtructio à multitudine ſanguinis, quæ ubi adſint monſtrant putredinem quam efficiunt, neque enim fit hæc febris ubi eſt aut raritas cutis aut ſanguinis copia mediocris: cauſæ uerò è quibus augetur ſanguinis multitudo aut ipſum retinent neque ſinunt ex corpore exire, ueluti cum mulieribus ſupprimitur purgatio, uel menſtrua, uel à partu; aut eundem procreant ut efficiens, & materia: efficitur enim à temperatione moderata uiſcerum, nam moderatio rerum externarum efficiendi ſocia eſt; materiam præbent eſculenta, & poculenta qualitate moderata, & quantitate non plura quam ut concoqui poſſint; ex quibus omnibus cauſis colligitur putredo ſanguinis: quam demonſtrant etiam quæ proſunt, ſi ipſum uel detrahant, uel refrigerent, & quæ obſunt, ſi eundem uel colligant, uel calefaciant. Poſtremo colligitur ſanguinis putredo ex effectis, ſunt autem ea à quibus diximus demonſtrari ſynocham febrem, plurimum autem ualet robur totius corporis, & urina ſimul craſſa

b *Auctor de urinis c. 14.* *b* & rubra. Et futuris præcognoſcemus euentum, tempus, & uiã euentum neceſſe eſt aut ſalubrem aut perniciosum eſſe: neque enim poteſt homo in eodem ſtatu diu manere, plerumque autem ſequitur ſalus cum accidat hic morbus adoleſcentibus *c* bo-

c *gal. l. 9. met. c. 3.* ni habitus, quorum natura adeo ualida eſt; ut ſuperet morbum quamuis magnum, niſi, quod raro admodum accidit, aut nimia copia eius ſtrãguletur aut prauitate intereat: maximus error eſt

d *gal. l. 3. de criſib. c. 4.* uenæ ſectionem omittere, augetur enim interdum adeo putredo, ut interitum afferat. Tempus futuri euentus breue eſt, cum

e *gal. l. 3. de diebus decretor. c. 8.* ſynocha febris ualde acuta ſit, termineturque quarto *d* die, aut ſummum ſexto, *e* neque enim neceſſe eſt ſoluatur ſeptimo die cum careat acceſſionibus, quod ſi diutius perſeueret uertitur

f *gal. l. 9. met. cap. 4.* in aliam ſpeciem febris, ut autem paucis diebus ſanatur, ita etiam paucis diebus hominem interficit. Via ſanationis eſt,

* *gal. 3. l. de criſibus c. 3.* quod aut mittatur large ſanguis *f* à medico, aut effundatur à natura * ut ex naribus, uel exeat ſudor multus quemadmodum in

febre

febre ardente cum rigor *a* ſuperuenit : uia interitus eſt quod *a Hip.& Gal.*
vel calor ſtranguletur à ſanguinis multitudine , vel putredo & *4.aph.text.*
ardor adeo increſcat vt hominem auferat atq; interimat. Ratio *com. 58.*
curandi ſupereſt,quam contineri diximus operibus, & inſtru-
mentis: opera ſumuntur à rebus præter nãm, à febre videlicet,
cauſis,& ſymptomatibus; tum à rebus ſecundum nãm vt à vi-
ribus, hæ conſeruandæ ſunt per ſimilia, illæ curandæ per con-
traria non ſecus atq; in curatione in vniuerſum diximus de fe
bribus putredinem humorum ſequentibus,conſeruantur vires
potiſſimum alimento ; febris tollitur primo per refrigerantia ,
deinde etiam *b* per madefacientia cum calor afferat ſiccitatem; *b Galen.l.xi.*
quamobrem hanc madefacere,illum refrigerare oportet . cauſa *meth. c.9.*
proxima febris eſt putredo, *c* ſanare aũt oportet quæ facta eſt, *c L. antece-*
prohibere eam quæ fit ; diximus ſanari putredinem factam vel *denti c. 4.*
coctione, vel detractione , nam ſemiputres *d* ſucci concoqui *d Supra ibi.*
ac corrigi poſſunt; neq; enim neceſſe eſt educantur vt illi qui
ex toto putres ſunt hos enim oportet omnino educere.Prohi-
bebimus ne fiat vlterius putredo , ſi perſpiratum expediamus
medentes obſtructioni vel adſtrictioni:curatur obſtructio dé-
pta *e* multitudine,& craſſitudine extenuata,adſtrictio tollitur re *e gal.l.xi. me*
laxantibus. Symptomata, quæ hanc febrem ſequuntur, leuia *f* *th. c.10.*
ſunt neq; propriam poſtulant curationem, ſed ſatis eſt ſi tol- *f Gal.2.de cri*
lantur per ea , quæ febrem vel cauſam remouent . ſi quando *ſib. c.xij.*
aũt paulo validiora fuerint lenienda erunt illis remedijs, quæ
ſupra *g* in vniuerſum enarrauimus . huiuſmodi ſunt opera quæ *g L. antece-*
ad curationem propoſitæ febris requiruntur, quæ vbi pugnare *denti c.7.*
inter ſe videantur neque perfici omnia ſimul poſſint, plus tri-
buendum *h* illi erit quod magnitudine vel numero vel digni- *h Galen.l.xi.*
tate requirentium præſtare videatur. refectio per cibos potio- *meth.cap. 3.*
nes quæ à viribus requiritur obſtat operi,quod putredini me-
detur,quam diximus coctionem & expulſionem requirere;quæ
minus perficiuntur vbi natura *i* in concoquendo ac diſtribuen *i Gal. p aph.*
do alimento occupata non poterit tota ferri ad putres ſuccos *com. 8.*
corrigendos vel detrahendos. Opus quod à febre requiritur ,
quam diximus refrigerantibus* egere , pugnat cum eo quod ** Gale.l.x.me*
deſideratur à cauſa putredinis vt ab adſtrictione . tollitur enim *th. cap. x.*
hæc relaxantibus quæ calida ſunt,augetur refrigerantibus , ſed
pugnant inter ſe mutuo quæ poſtulantur à febre & à cauſis ,

quæ

a *Gal. xi. me-* quæ.n. per vrinam *a* aut ſudorem educunt putredinem calefa-
th.c.x. ciunt,ſed quæ refrigerant febri apta ſunt, putredinem tñ augēt
vt monſtrauimus: quamq̃ ſanguinis miſſio ad omnia uidetur ac
commodari quæ à febre & à cauſis requiruntur cum eatenus
b *Galen. l.x.* *b* refrigeret quatenus ſubmouet, quaſi ligna ex igne,materiam
meth. c.x. in qua reſidet calor, eadem detrahit ſanguinem & putrem qui
febrem accendit,& multum qui obſtructionem affert,ita vt ſit
tutiſſimum remedium . Differt curatio febris huius quæ con-
ſiſtit in ſanguine putri ab ardente quæ in flaua bile , illa ma-
gis deſiderat auxilia refrigerantia, hæc magis detrahentia,quam
uis utraque vtrique aptentur, eadem enim eſt ratio febris ſan-
guineæ & bilioſæ , quæ inflammationis & eriſipelatis , gaudet
eriſipelas magis refrigerantibus . inflammatio detrahentibus .
Sed iam tempus eſt inſtrumenta monſtrare quibus opera hæc
perficiantur. Reficiuntur vires cibo & potione boni ſucci, ſed
c *Galen. l. 9.* frigidis *c* & humidis , ita vt ſimul ſpectent etiam ad febrem.
meth. c.4. optime ſumitur cremor ptiſſanæ,panis ex aqua vel madefactus
vel decoctus, cucurbita,lactuca;potio autem ſit aqua vel pura
vel in qua hordeum bullierit, cui etiam vtiliter admiſcetur zu-
lapium violaceum,oxiſacharum,ſiue ſerapium ex ſucco mali me
dici,vel limonis. Mulſa quamuis idonea ſit cauſæ, quòd deter-
gendi vim habeat,eſt tamen aliena morbo quòd calefaciat. Pa-
rum autem cibi ſufficit & poſt ſanguinis detractionem cum vi
res validæ ſint & ſuſtineri ſine cibo poſſint vſque ad vigorem
d *Gal. l. 3. de* qui breui futurus eſt vt quarto die vel certe non vltra *d* ſepti-
criſibus c.4. mum. Sed veniamus ad inſtrumenta refrigerantia quæ deſide-
& l. 3. de rantur à febre,continentur hæc ſub victu,medicamentis & chi
diebus crit. rurgia,ad victum ſpectant ſex res non naturales quæ debent
c. 8. eſſe tales quales ſupra *e* in vniuerſum propoſuimus vt refrige-
e *L. antecedē* rare & madefacere poſſint & ita febrem ſanare ; medicamenta
ti. c.2. frigida ſunt balneum & potio aquæ frigidæ, quæ conueniunt
magis febri bilioſæ quam ſanguineæ:in hac.n.magis nocet ſan-
guis quantitate quam feruore,vtemur ergo externis & internis
moderate refrigerantibus ; dabimus potui quem vocant ſyru-
pum violatum, acetoſum, de endiuia,de ſucco limonis; vel ma
li medici,cum aqua in qua bullierint herbæ frigidiores , vt la-
ctuca,inthybus,oxalis inungemus thoracem & præcordia cera
to liquido . Accommodatur etiam chirurgia ad refrigerandum

vt

ut uenæ *a* ſectio, qua ſanguis copioſe educatus & etiam uſque ad animi defectionem, nam & requiritur à multitudine ſanguinis & magnitudine morbi, & toleratur à uirium robore; quod remedium ſi omittatur, ut *b* ſynochæ diariæ accedit putredo, ita alteri quæ cum putredine iungitur accedit ſummum periculum aucta putredine: & homo præcipitatur niſi large aquam frigidam biberit. cæterum miſſio ſanguinis aptatur etiam putredini detrahendæ *c* & imminuendæ multitudini: quò ſpectant etiam euocatio urinæ & ſudoris per ea quæ ſupra monſtrauimus: utimur enim ad euocandam urinam extenuantibus & incidentibus, ad ſudorem relaxantibus uel externis ut balneo aquæ dulcis, uel internis ut potione aquæ in qua bullierit *d* chamomelũ. Ad concoquendum ſemiputres ſuccos ualent ea quæ refrigerando temperant calorem naturalem à quo debet fieri coctio, quorum exempla paulo ante expoſuimus.

a *Gale. l. i. meth. ca. 4.*

b *Galen. ibi.*

c *L. antecedenti. c. 5.*

d *Gal. 5. ſimplic. ca. x.*

De Febribus ortis à flaua bile putreſcente. Cap. III.

Altera ſpecies illarum febrium; quæ à putredine oriuntur, conſiſtit in flaua bile putri, diſtribuitur autem in tres ſiue ſpecies ſiue differentias appellare mauis, in tertianam intermittentem, *e* tertianam continuam, & ardentem, quæ ſpeciatim à nobis tractabuntur ſi prius expoſuerimus quæcumque omnium trium communia ſunt, ad cognitionem curandorum & rationem curandi pertinentia. Quod ſpectat ad cognitionẽ curandorum, explicabimus primo quæ abſolute cognoſcenda ſunt, deinde quæ in homine. Abſolute igitur intelligere debemus qualis ſit morbus, quales cauſæ, qualia ſymptomata. morbus eſt febris ex humorum putredine orta, & ideo calor acris & fumoſus, ſed proprie cum oriatur à flaua bile putri, eiuſmodi calor eſt ualde *f* acris & parum fumoſus, à ſanguine putri contra oſtendimus excitari calorẽ parũ acrem & cum multis uaporibus. mouetur in hac febre calor æqualiter cum accenditur nõ inſtar illius qui à pituita *g* putri effertur, modo emergit modo latitat; mouetur etiam tertio quoque die ita ut habeat circuitus tertianos, huiuſmodi calor communis eſt tam tertianæ intermittentis quam continuæ et ardentis. at communis etiam eſt cauſa et quæ proxime eiuſmodi febrem accendit ut putredo fla-

e *Gal. l. 2. de differ. ſympt. cap. 8.*

f *gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.*

g *gal. l. 2. de diff. feb. c. 9. & x.*

a gal.l.2. de diffe. febr. c. 8. & l.2.de criſi.cap.3. b Gal.Ibid. c Gal. 5. de loc.affec.c.7 d Gal.4.de præſagitione pulſ.cap. xi.& Hipp. l.p.prog.8. e Gal. l.2.de diff.febr.c.9. & l.2.criſ. cap.3. f gal.ibidem. g Hipp.4.aphor.43.

uæ *a* bilis,&quæ aut putredinem efficit aut flauam bilem contrahit,omnes.n.illæ proxime oriuntur à flaua bile putri:quam putrefacit adſtrictio uel obſtructio perſpiratum prohibens & quam gignit temperatio iecinoris calida & ſicca cum concurſu *b* rerum externarum ſimilium tanquam effectrix cauſa,&cibus ac potio calefaciendi & ſiccandi uim habens,tanquam materia præſertim ubi parce ſumatur obſtructio autem internorum canalium,à quà putredo fit, maxima ex parte oritur à pituita *c* craſſa&glutinoſa quæ etiam in homine bilioſo gignitur: neque enim ut ſanguis qui multus eſt & craſsior, idem & obſtructionem affert & putreſcit,ita, & flauabilis cum & neque ita multa ſit neque craſſa ſed magis ob amaritudinem detergat ea quæ obſtruunt.Symptomata item complura communia sũt omnium huiuſmodi febrium ut dolor capitis,uigilia, delirium, morſus oris uentriculi,ſitis,nauſea,uomitus, lingua amara, aluus liquida. In homine ſimiliter recognoſcere in omnibus oportet præſentia, præterita & futura: cæterum res præteritæ ſunt cauſæ *d* quas audire licet ex ægrotante aut ex familiarib. res præſentes ſunt morbus cauſæ & ſymptomata morbus cognoſcitur partim ſenſu:tactu.n. percipitur calor multum *e* acris & parum fumoſus,qui æqualiter augetur & repetit tertio quoque die;partim ratione ut ex coniectura Archigenis *f* ducta à ſimiliter uagantibus nam ſi nunc in aliis uerſetur febris bilioſæ par eſt ſimilem eſſe in eo ad quem curandum adhibemur. ex cauſa item ut ex putredine flauæ bilis& ex his à quib. diximus eã putrefieri,aut contrahi,præterea ex his quæ proſũt aut obſunt:ubi enim proſint quæ tẽperant flauam bilem aut educunt,obſint quæ eandem aut colligunt,aut calidiorem reddunt indicant febrem eſſe bilioſam.poſtremo ex effectis,ut ex ſymptomatibus quæ paulo ſupra monſtrauimus bilioſæ febri communiter ſuperuenire.cauſa uerò proxima, quæ ex praeſentibus recognoſcenda eſt nimirum flauabilis putreſcens,coniicitur ex cauſis à quibus effici & putredinem & flauam bilẽ proxime docuimus; coniicitur& ex iuuantibus,&lædentibus,atq; ex effectis talibus qualia nunc diximus eſſe indicia febris bilioſæ. ſymptomata quæ retulimus omnia deprehenduntur ſenſu. Ex futuris euentus periculoſus eſt ubi magnus ſit ardor febris & continuus,nam ubi leuior ſit& intermittat periculo *g* uacat:

Quod

Quod attinet ad tempus terminatur hæc febris vbi longiſſima *a* ſit ſeptem circuitibus; ſed ſæpe multo celerius finitur & valde acuta eſt. Via ſanationis eſt quod educatur flauabilis *b* deiectio ne, vomitu, ſudore, vrina Sequitur ratio curandi per opera & in ſtrumenta quæ ſimiliter cõia ſunt omnium bilioſarum febrium; nam, præter ea quæ communiter ſpectant ad quamlibet febrem, proprium eſt omnium bilioſarum vt magis ſanentur refrigerantibus *c* quam detrahentibus flauam bilem, cum hæc magis noxia ſit qualitate caloris quam copia; ſecus euenit ſynoche cum putredine, quam poſuimus curari potius emiſſione ſanguinis quam refrigerantibus: ita vt magis reſpicere oporteat ad morbum quam ad cauſam; quamquam neque cauſa ipſa omittenda eſt, opus ergo eſt refrigerare & madefacere, & propter febrem & propter bilem ſemiputrem, quæ facilius concoquitur à calore vbi remittatur frigidis auxilijs. Valet ad refrigerandum balneum *d* & potio aquæ frigidæ: ſed ubi minor ſit ardor quam hæc requirantur, uel ẽt non tolerentur, ut quod ſubſit tumor aliquis, cruditas, aut adſtrictio ſeu, obſtructio viſcerum, aut quod homo non ſit ſolitus frigidam aquam bibere, aut quod cutis adſtricta ſit, vtendum eſt leuius refrigerantibus: huiuſmodi eſt victus in ſex rebus non naturalibus qualis ſupra *e* expoſitus eſt, huiuſmodi ſunt potiones, quas appellant ſyruppos, vt acetoſus, violatus, de endiuia, de oxalide, de ſucco limonis, vel citri cum aqua in qua incoxeris frigidiores herbas veluti lactucam, endiuiam, oxalida, intubum, ſeu cum ea quæ ex ijſdem herbis per deſtillationem extrahitur. extrinſecus autem inunguntur præcordia & thorax cerato liquido, vnguento roſaceo, aut oleo aliquo frigido, vt eo quod roſa vel viola conditur. Putredo bilis ſi ex toto facta eſt detrahentibus indiget; detrahitur ſecta vena exit. n. cum ſanguine: quod remedium non *f* neceſſarium eſt in tertiana exquiſita intermittente, ſed magis in continuis; potiſſimum vero educenda eſt flaua biliæ *g* putris, vomitu, ſudore, vrina. Vomitus excitatur ſponte, ſed mouetur etiam potu aquæ tepidæ. Vrina euocatur his quæ extenuandi & incidendi vim habent. ſudor relaxantibus. in remiſſione autem totius febris licet vti catarcticis colagogis, vt Rhabarbaro, confectione Diaphinicon, aut ex ſucco roſarum, aut ex prunis, veluti & ſerapio ex pluribus infuſionibus

a *Hippo. 4. aphor. 59.*
b *Galen. 3. de criſ. c. 3.*
c *Galen. p. ad glauc. c. 9. & l. 13. metho. c. 8.*
d *Galen. p. ad glauco. c. 9. & l. xi. meth. c. ix.*
e *Supra l. 4. cap. 2.*
f *Gale. l. p. ad glauc. c. 9.*
g *Gal. ibid.*

bus roſarum cum quò rhabarbarum ſiue etiam aliquod ex relatis electuarijs vtiliter permiſcetur. quæ autem in inferiori parte inijciuntur in aluum per clyſterem carere debent acrimonia. idonea eſt mulſa cum oleo communi vel violaceo, ſicuti & decoctum maluarum violarum aliarumq; ſimilium ſtirpium cum caſſia fiſtulari ſeu melle viola condito. Cauſa putrefaciens vt obſtructio curatur per incidentia & extenuantia atq; interdũ educentia pituitam vbi multa ſit. Adſtrictio *a* eget relaxantibus vt balneo aquæ dulcis. Symptomata lenienda ſunt quemadmodum in vniuerſum docuimus *b* cum de curatione egimus ſymptomatum communiter ſequentium febres ab humorum putredine ortas.

a *Galen. l. 8. meth. c. 2.*
b *Supra l. 4. cap. 7.*

De Febre Tertiana intermittente. Cap. IIII.

ENarratis his, quæ communia erant febrium oĩum bilis putredinem ſequentium, agendum de vnaquaq; ſigillatim; ternas enim propoſuimus, *c* tertianam intermittentem, tertianam continuam, & ardentem. videbimus quæ propriè attendenda ſunt in vnaquaq;, ſumpto initio ab intermittente. Continetur hæc febris calore multum *d* acri & parum fumoſo, non ſecus quam cæteræ quæ à bile putri proficiſcuntur, adeo autem feruet vt ferè non differat ab eo qui ſentitur in ardente, niſi quod intermittit & non ita percipitur in partibus internis & in corde à quo diſtat focus *e* putredinis; ſuperatur tamen acrimonia diuturniori tactu. idem celeriter mouetur & æqualiter increſcit, manet ad ſummum duodecim horas, ſæpe ẽt multo celerius finitur, reuertiturq; *f* tertio quoq; die, ita vt eius circuitus ſit tertianus qui communis eſt omnium febrium à putredine bilis proficiſcentium. intermiſſio autem duodecim horarũ aut longior propria eſt tertianæ intermittentis, quam nunc agimus. Cauſa próxima eſt illa ipſa quam poſuimus in vniuerſum in febribus biliosis, putredo videlicet flauæ bilis, tantum differt à cauſa proxima tertianæ continuæ & ardentis loco vbi putreſcit; ſiquidem in his putreſcit concluſus *g* in venis; ſed in tertiana intermittente effuſus in ambitu totius corporis; expellitur autem ex venis humor putreſcens vbi non ita multus eſt, patet exitus, & valet facultas expultrix; retinetur in venis ob contrarias

c *In cap. antecedenti.*
d *Galen. l. p. ad glauc. c. 5. & l. 2. de criſib. c. 3. Gal. l. 2. de diff. febr. c. 3*
e *Gal. 4. aph. com. 59.*
f *Gal. ibid.*
g *Gal. ibid.*

contrarias cauſas,quamuis idem ſit vt flaua bilis in febribus pro poſitis. Cæteræ cauſæ,quæ vel flauam bilem gignunt vel eamdem putrefaciunt,eædem ſunt atq; illæ quas paulo *a* ante in vniuerſum explicauimus. atq; ſymptomata ẽt eadem ſunt in tertiana intermittente,vt dolor capitis,vigilia,delirium, ſitis, amaritudo oris,nauſea,morſus in ore uentriculi; niſi quòd proprie huic ſuperuenit initio acceſſionis *b* rigor quod flaua bilis expellatur ex venis ad partes externas, quæ, dum conantur expellere quod noxium eſt,concutiuntur,atq; omnes cum altera ad alteram,& ad proximam quælibet expellat quod moleſtum eſt,repræſentat eiuſmodi rigor acus tenues pungentes ac lacerantes carnem: rigorem ſequitur *c* vomitus, & interdum deiectio birioſa, & tandem ſudor. Huiuſmodi ſunt quæ abſolute cognoſcere oportet in tertiana intermittente; in homine verò febricitante recognoſcemus cauſas, quæ præterierunt vel ex effectis,vel ex his quæ referentur ab ægrotante,& eius familiaribus.recognoſcemus & præſentia partim ſenſu, partim ratione. Morbus hoc eſt febris (q̃ diximus contineri calore valde acri & parum fumoſo,qui celeriter moueatur,& æqualiter increſcat neq; maneat vltra *d* duodecim horas ſed tertio quoque die re uertatur) ſenſu tactus deprehenditur vbi quis huius febris naturam exploratam habuerit; neque enim ſatis eſt ad acceſſiones *e* reſpicere, nam vbi ſimul iungantur duæ tertianæ,*f* cum quotidie vna inuadat, poterunt videri quotidiana; ſed magis ex natura ipſa caloris ex cauſis,ex his quæ proſunt aut obſunt, atq; effectis conijciendum eſt qualis futura ſit acceſſio. nunc igitur febris tertiana intermittens ex natura ac motu caloris quem tangimus mente percipitur, ſed argumentabimur etiam à cauſis nam, ſi intelligamus eius cauſam eſſe flauam bilem putreſcentem extra venas, ſtatuemus continuo morbum eſſe tertianam intermittentem. aliæ cauſæ quæ vel flauam bilem efficiunt, vel putredinem proximam non morbum ſed proximam eius cauſam; quam diximus denunciant. ſumemus ẽt ſigna ab his quæ iuuant aut nocent,nam,vbi iuuet vomitus flauæ bilis;& potio in fine *g* acceſſionis ſudorem moueat, monſtrabunt tertianam intermittentem; ſicuti cum nocent quæ vel ſudorem uel uomitum retinent eamdẽ indicabunt. Plurimum ualet *h* coniectura illa Archigenis q̃ faciebat ex ſimiliter uagantibus,

a *In c.antecedenti.*

b *Galen.p.ad Glauc. c.5. & l. 2. de criſib. c.3.*

c *Gal. ibid.*

d *Gal.4. aph. com.59.*

e *Gale.l.2.de criſib.c.2.*

f *Gale. ibid.*

g *Gale.l.2.de criſib. c.3.*

h *Gale.l.2.de criſib.c.3.*

tibus,nam vbi eo tempore cæteri ægrotantes laborent tertiana intermittente,veriſimile eſt & eum ad quem adducti ſumus eadem laborare. ſed maximã vim habent effecta hoc eſt ſymptomata ipſa ad demonſtrandam tertianam exquiſitam;nam p̃ter illa cõia,quæ bilioſam febrem ſequuntur atq; oſtendunt,proprie tertiana intermittens indicatur à rigore,*a* qui initio acceſſionis vehemens percipitur cum ſenſu quodam pungentium,& æſtus interni,quo differt à rigore quartanæ *b* qui cum frigore quodam videtur internas partes verberare. Pulſus aũt principio acceſſionis imbecillus *c* & paruus eſt, ac debilis,deinde magnus efficitur velox ac frequens & minus inæqualis quam in alijs febribus ita vt paruum retineat putredinis indicium in incremento & rigore, minimum in remiſſione,ſed poſtea nullum. accedit vomitus,ac *d* deiectio bilis & ſudor;interdum aluus adſtringitur, vrina tenuis atq; ignea eſt, lingua aſpera, ſiccitas labiorum tanta,vt ſcindantur quemadmodum terra a ſole arefacta, læſio iecinoris, quæ cum hac febre coniungi ſolet , eſt etiam cõis aliarum quæ flauæ bilis putredinem ſequuntur.Cauſa proxima hoc eſt putredo flauæ bilis ſenſum latet: quamobrẽ conijcienda eſt ex cauſis gignentibus flauam bilem quæ calefaciẽdi & ſiccandi vim habent,ſiue effectricem vim ſimul præbeant & materiam quemadmodum æſculenta & poculenta,ſiue tantum efficiant,quemadmodum reliquæ externæ & internæ cauſæ omnes . conijcienda item eſt ex cauſis putrefacientibus vt obſtructione,& abſtrictione. tum ex his quæ prodeſſe & obeſſe monſtrauimus refrigerando vel educendo bilem,aut calefaciendo vel contrahendo eãdem.poſtremo ex effectis,vt ex *e* ſiti,amaritudine oris,colore corporis flauo, vrina,& deiectione bilioſa.Extra venas verò putreſcere flauam bilem intelliges, vel ex ipſa intermiſſione tertianæ febris . Reſtant ex præſentibus recognoſcendis ſymptomata, quæ ſenſu ipſo percipiũtur; de ipſis.n.coqueruntur febricitantes.Prædictio ſequitur futurorum & primum ipſius euentus,quem ſalubrem expectare oportet cum hæc febris mitis ſit,& ex quadraginta *f* octo horis intermittat triginta ſex adeo vt longitudine integritatis poſſit reſici natura & concoquere atq; expellere flauã bilem quæ febrẽ accendit,quamuis validam *g* & ardentem : magis aũt periculoſa eſt hyeme,quã æſtate, quòd fiat à vehementiori cauſa vt in

a *Gal.ibid.& l. 4. aphor. com. 59.*

b *Gal.l. 2. de criſib. c. 3. et p.adGlauco. c. 5.*

c *Gale.ibid.*

d *Gale.2. de criſib. c. 3. et p.adGlauco. c.5.*

e *Gale. l.p.ad Glauc.c.5.*

f *Gal.4. aph. com. 29.*

g *Gal. l.2.de diff.feb.c.3.*

uniuerſum traditum eſt ab Hipp. *a* de morbis qui contraria æta a *Hip. l. 2. a-*
te, temperatione, aut anni tempore fiunt: ſed tunc tertiana nõ *phor. 34.*
eſt ex toto exquiſita qualem nunc fingimus, nam hæc ſemper b *Hipp. &*
b ſalubris eſt niſi quid erretur, grauis. n. error poteſt bene ualẽ *gal. 4 apho.*
tes in morbũ cõpellere, ſed multo facilius præcipitare eos qui *tex. com. 43*
iam ægrotant. Tempus quo finitur tertiana, *c* breue eſt cũ ual- c *Hipp. 3 p.*
de celeriter moueatur quæ longiſſima eſt, auctore Hipp. *d* nõ *epid. 8.*
excedit ſeptem circuitus ſed põt multo breuius eſſe, & tertio, d *Hippo. 4.*
aut quarto finiri, id quod coniicies(ut alia ſigna omittam)ex *apho. 59.*
ipſis effectis & proprie ex urina, quæ ſi primo *e* die tenuis & fla e *Gal. 2. cri-*
ua fuerit, nihilquè aut in medio aut in ſummo nubeculæ oſtẽ *ſium c. 3.*
dat, monſtrat tertianam febrem ad ſeptimum circuitum eſſe ꝑ-
uenturam; ſed ſi primo die vrina ſub flaua appareat & nebulã
oſtendat, indicat tertianam non trahendam eſſe ultra quartum
circuitum; quod ſi ea nebula alba leuis & æqualis fuerit finie
tur tertiana tertio circuitu. Via, qua finitur; partim ad artẽ ſpe
ctat, partim ad naturam; ars refrigerando *f* ac madefaciendo f *gal. l. p. ad*
uel etiam educendo flauam bilẽ hunc morbum ſanat, natura *glauc. c. 9.*
uerò concoquendo bilem ſemiputrem, aut *g* expellendo putrẽ g *gale. l. 3. de*
per uomitum, deiectionem, hemorragiam, uel ſudorem idem ef *criſib. c. 3.*
ficit: neq;. n. refrigerat & madefacit ſicut ars. Curatio tertia-
næ febris intermittentis dirigitur ad remouenda tria præter na
turam, ac primo ad conſeruandas uires per opera & inſtrumen
ta. Vires defenduntur alimento. ex rebus præter naturam mor
bus, febris uidelicet, poſtulat *h* refrigerantia & madefacientia;
proxima uerò cauſa putredo uidelicet ubi ex toto *i* facta ſit de h *gal. l. x. me-*
tractionem, ubi non ex toto, coctionem, ad quam ſpectant re *th. c. x. & l.*
frigerantia & madefacientia temperando calidum innatum à *p. ad glauc.*
quo debet fieri coctio ita ut eadem & ad morbum & ad ſuc- *cap. 9.*
cos ſemiputres referantur. Cauſa putredinem faciens, ut prohi i *gal. l. xi. me-*
bitus perſpiratus, deſiderat ea, quæ uel detrahendo incidendo *th. c. x.*
atq; extenuando obſtructionẽ tollunt, uel relaxãdo ſuccurrũt
adſtrictioni; cæterũ relaxantia ẽt accõmodantur ad detractio-
nẽ ꝑ ſudorẽ, ſicut extenuantia & incidentia ad euocandam uri-
nã. Symptomata leniri debent quemadmodũ ſupra* in uniuer-
ſum mõſtrauimus de curõne ſymptomatum ſequentiũ febres * *Supra l. 4.*
ab humorum putredine ortas. Sed quib. inſtrumentis hæc ope *cap. 7.*
ra perficiantur proprie in tertiana intermittente iã tempus eſt

enarrare. Vires conſeruantur alimento, hoc eſt cibo & potione, quorum copia debet eſſe pauca, ne auertant naturam à concoquenda & expellenda bile: habeant aũt uim refrigerandi & madefaciendi ut medeantur febri. comode datur *a* cremor ptiſſanæ, aut auenæ, malua, lactuca, inthybum, panis in aqua maceratus, vel decoctus ſiue ẽt ex iure parui pulli gallinacei. conueniũt ẽt piſces ſaxatiles, aues mollis carnis, teſticuli gallorũ, oua ſorbilia; pedes uerò ſuilli & cerebrum quæ à ueteribus *b* medicis in tertiana febre intermittente conceduntur, ob glutinoſam uim quã habent poſſunt obſtructionem augere, idcirco ꝓſtat aliis vti æſculentis, fructus uerò *c* æſtiui, qui duri non sũt, refrigerati utiliter ſumuntur ubi ſit nauſea præſertim pruna uel ceraſia; præſertim quæ uiſciolæ ab hetruſcis appellantur; nã & hanc tollunt & uiſcera refrigerant & madefaciunt, parcius tñ: nam facile uertuntur in bilem. Potio aquæ frigidæ idonea eſt illis, qui dum ſani ſunt ea vti conſueuerunt, alii ſumant mulſam ualde dilutã, aut aquã in qua bullierit hordeum, ſiue ẽt ſimplicẽ decoctã cui addatur aliquid zulapii uiolacei uel oxiſacchari. Vinum uerò non prius conuenit quã ſigna coctionis *d* ſe oſtẽdant, augeret. n. febrem ſed ubi coctio iã apparet ſi detur albũ tenue aquoſum dilutum, præter quam quod confert ad reficiẽdas uires & ad *e* coctionẽ, mouet urinam & ſudorem neq; tũc febrem augere poteſt. Alterum opus ad febrem refertur quæ refrigerantib. & madefacientib. curatur, utemur ad refrigerandũ & madefaciendum & uictu & medicamentis ſupra *f* enarratis in curõne febriũ illarum, quæ à putredine bilis oriuntur. maxime aũt idoneum eſt *g* balneum aquæ dulcis quod madefacit ac refrigerat & ualet etiam ad ſudorem euocandum, atq; adſtrictionem relaxandam: tunc aũt conuenit cũ apparent *h* ſigna coctionis nam ante augeret obſtructionem. Detractio flauæ bilis uaria conuenit, ut per uomitum ſi tendat ad os uentriculi, per *i* deiectionem, præterea ꝑ urinam. Venæ ſectio neceſſaria non eſt cum morbus non ita magnus ſit ut ita magnum poſtulet auxilium, niſi tamen metuas ne præ ſuccorum multitudine uel eorundem natura æterogenea ex intermittentẽ in continuã & ita ex mitiori affectu in grauiorem mutatio fiat; at niſi id metuas ſufficiunt aliæ detractionis ſpeties. Vomitus ubi nõ ſequatur ſpõte, larga potione aquæ tepidæ excitatur. deiectio aut

ſpon-

a *Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.*
b *Gal. ibidẽ.*
c *Gal. ibid.*
d *Gal. l. p. ad Glauc. c. 9.*
e *Gal. l. 8. meth. cap. 3.*
f *Supra in hoc lib. c. 3.*
g *Gale. l. p. ad Glauc. c. 9.*
h *Gal. ibid.*
i *Gal. ibidem.*

ſponte effluit, aut euocatur cremore ptiſſanæ, potione mulſæ, vel ſyrupi quem roſatum ſolutiuum appellant, cum quo vtiliter permiſcetur dilutum rhabarbari, mel aereum, vel electuarium de ſucco roſarum præſertim vbi iam cocta materia ſit & febris admodum remiſſa. inijcitur in aluum vtiliter mulſa & oleum præſertim viola conditum ſeu etiam decoctum ſtirpium relaxantium cum eodem oleo ac melle itidem viola cõdito. ad educendam vrinam datur potui aqua, in qua anhetum vel apium maduerit, ſiue ſerapium ex duabus, aut ẽt ex quinq; radicibus cum decocto earundem radicum vim habentium ciendi vrinã. valet & abſynthij *a* coma vbi appareant ſigna coctionis, quæ per noctem in aliquo eiuſmodi decocto aut etiam ſyrupo iacuerit. quæ medicamenta *b* nonnullis calidiora & ſicciora videntur quam huic febri conueniant, quamobrem præ apio atq; anheto, magis aptatur aqua, in qua iacuerint radices apij, petroſelini, vel fæniculi, vel bullierit hordeum, aut cõtuſa fuerint ſemina refrigerantia, *c* vt cucumeris indici, cuius cucumeris ſuccus etiam à quibuſdam probatur, quod vnà cum refrigerandi vi detergat, eiuſmodi potiones vbi dentur poſt vigorem acceſſionis conferunt ẽt ad mouendum *d* ſudorem quo ſpectat ẽt balneum aquæ dulcis vt ſupra oſtenſum eſt, cum valeat ad relaxandam adſtrictionem. Obſtructio partim tollitur varia detractione humorum iam propoſita, partim extenuantibus, & incidentibus, quæ debent eſſe imbecilla ne *e* morbum augeant: quamobrem contenti erimus potionibus. Ad ſymptomata lenienda vtemur auxilijs ſuperius poſitis qua de curatione ſymptomatum: nunc de tertiana intermittente tantum addere illud oportet, quod rigor qui principio acceſſionis incidit ob ingentem calorem & ſiccitatem flauæ bilis non debet curari medicamentis valde calefacientibus ac ſiccantibus, præſertim intus datis ſicut rigor quartanæ, ſed ſufficit externas partes calefacere frictionibus & fomentis.

a *Gal. ibid.*
b *Alex. Tral. l. 12. c. 6.*
c *Auic. l. 4. f. p. Tr. 2. c. 39*
d *Gal. l. 2. de criſib. c. 3.*
e *Gal. l. xi. meth. cap. x.*

De febre ardente & tertiana continua. Cap. V.

ALiæ duæ febres, q̃ ex puttedine flauæ bilis oriuntur, ſunt tertiana cõtinua & ardens; agemus primũ de ardente vberius; deinde ſummatim de tertiana continua, quæ tantum ab ar-

† *Gal.3.3.e-pid.co.34.* dente differt, quòd lenior † ſit: ita vt iiſdem indicijs cognoſcatur & iiſdē auxilijs curetur, ſed paulo leuioribus. appellatur febris ardens græce * καῦσος, quod vocabulum ardorē ſignificat, & ad tres febrium ſpecies notandas vſurpatur, minus proprie quidem ad ſynocham, *a* quam fieri diximus à ſanguine putri, & ad continentem illam, q̄ excitat putredo pituitæ *b* ſalſæ; ſed proprie ad eam quæ à flaua bile putri proficiſcitur, in qua ſumma eſt acrimonia caloris. Synocha verò *c* dicta eſt καῦσος pp copiam caloris magis quam pp acrimoniam; illa verò, quæ oritur à pituita ſalſa putreſcente, propterea id nomen inuenit ꝙ iungitur cum *d* ſiti intolerabili, quemadmodum illa q̄ nunc tractamus à flaua bile ortam & quæ proprie & vere dicitur ardens: continetur aūt calore non modo acri, ſed etiam acerrimo & parum fumi edit; mouetur tertio *e* quoq; die quemadmodum in tertiana, non tamen intermittit vt in illa ſed continuus eſt magis tamen ardens percipitur in corde & partibus internis: vt q̄uis tam in tertiana quam in ardente *f* calor ſentiatur ardens, differat tamen quod in ardente non ſolum aſſiduus eſt, ſed etiam multo acrior ſentiatur in corde & viſceribus; quò fit vt excitet intolerabilem *g* illam ſitim, quæ longe leuior eſt in tertiana intermittente. merito igitur huiuſmodi febris ardentis nomen inuenit: nam ad eam quæ fit à ſanguine putri vel à pituita ſalſa ſignificandam abutimur vocabulo *h* ardentis. Proxima cauſa febris ardentis eſt putredo flauæ bilis in *i* venis; nam ea quæ facit tertianam intermittentem putreſcit extra venas: verum, vbi putreſcit in venis & efficit tertianam continuam, roget quis cur hanc aliquando ſimpliciter continuam, aliquando ardentem reddat? cui reſpondendum eſt diſcrimen conſiſtere partim in materia ipſa putreſcente; partim in loco vbi putreſcit, magis vicinus cordi maiorem excitat ardorem, quemadmodum cum accenditur ignis ſi ligna denſiora ſunt vt è quercu, & focus nobis propinquus, magis non calefacit, ita cum ex putredine flauæ bilis excitatur febris cor maiorem percipit ardorem, quò &. flaua bilis craſſior fuerit & venæ vbi eſt uelut focus putredinis minus ab eo diſtent. flaua bilis non ſemper æquæ tenuis eſt (de ſincera loquor quæ facit exquiſitam febrem ardētem nunc nobis propoſitā). ſed interdum craſſior eſt quemadmodum illa, quam à ſimilitudine uitelli cui † uitellinam appellant,

* *Hip. & Galen.4. acut. com. tex. p.*
a *Gale. l.2. de diff. feb. c.2.*
b *Hip. & Galen.4. acut. tex. cō.13.*
c *Gal. l. 2. de diff. feb. c.2.*
d *Hip. & Galen.4. acut. tex. cō.13.*
e *Gale. 2. de diff. feb. c.2.*
f *Gale. l.2. de diff. feb. c.3.*
g *Gal.3.3.e-pid. com.34*
h *Gal.4. acut. com. 13.*
i *Gale. p.p.e-pid. com.9. & 3. epid. com.33.*
† *Gale. l.2. de natu. fac. c. ult.*

lant,cui paulum aquoſi humoris admixtum eſt;interdum multo tenuior eſt, quòd maiorem copiam eiuſdem aquoſi humoris contineat; huiuſmodi eſt illa quæ pallida ex flaua conſpicitur, hæc minorem,illa maiorem ardorem efficit ubi putreſcat. Quod attinet ad locum,cum flaua bilis putreſcit in uenis non multum diſtantibus à corde,ut in thorace,*a* & uentre,maiorem excitat in corde ardorem, quam ſi putreſceret in uenis remotis. ſcire tamen licet, quaſdam partes, quamuis diſtent à corde ob conſortium uaſorum et canalium,affectum quem habent ipſi in*b* pertire perinde ac ſi uicinæ eſſent; id quod euenit cerebro *b* et utero *c* in quorum uenis putreſcens flauabilis poteſt febrem ardentem excitare. eſt interdum ut flaua bilis effuſa in ſubſtantia *d* viſcerum febrem ardentem efficiat, eamq; prauam: ſed non eſt tunc exquiſita febris ardens cum ſit ſymptoma inflammationis uel potius eryſipelatis *e* partium illarum internarum,quibus maxime congruit cor,ut ventriculi,gulæ,pulmonis,iecinosis,ieiuni inteſtini,uteri,cerebri.at febres, quæ ſequuntur inflammationes atq; eriſipelata,neq; Hippoc.neq; alius quiſpiam ex ueteribus *f* medicis nomine febris appellauit, ſed inflammationis uel eriſipelatis huius uel illius partis; quare neq; tales dicentur ardentes; ſed illæ duntáxat quæ à bile,quam diximus, putreſcẽtes in huiuſmodi uenis oriuntur. Cauſæ ſequuntur, quæ non proxime ſed per flauam bilem putreſcentem, ardentem febrem accendunt; ſunt autem illæ quæ uel putredinem excitant, uel huiuſmodi bilem contrahunt.Putredo,ut in aliis febribus, excitatur prohibito perſpiratu, uel propter obſtructionem uel propter adſtrictionem præſertim externorum foraminum.Hippocrates *g* hieme flante borea ſcribit ſuper ueniſſe febres ardentes,quod ſcilicet foramina cutis eſſent adſtricta ab eiuſmodi tẽpeſtate,contrahunt flauam bilem cauſæ tam internæ quam externæ cum calefaciendi et ſiccandi uim habent; quod ſi ea uis calidior fuerit craſſior gignitur bilis, qualem diximus eſſe eam quæ febrem ardentem efficit,ut autem ſit ardens exquiſita neceſſe eſt concurrant omnia tam externa quam interna ad calefaciendum et ſiccandum; quamobrem ardentes illæ quas Hippocrates *h* commemorat accidiſſe hyeme,flante aquilone,non ſũt exquiſitæ.Symptomata, quæ febrem ardentem ſequuntur ſunt primo *i* ſitis ferè inexpugnabilis, cum qua diximus perpetuo

a *Gal. l. 2. de criſib. c.7. et 2. p. epid.*
b *Gale. p. pro rit. com. 18.*
c *Hipp. & gal. 5. 6. epi. tex. com. 14*
d *Gal. 2. epi. com. 73.*
e *Gal. p. pro rit. com. 18.*
f *Gale. 4. aph. com. 73.*
g *Hipp. 2. p. epid. 61. & Gal. in com.*
h *Hipp. ibid.*
i *Gal. 3. 3. epid. com. 34 & 4. acut. com. p.*

a *Hipp. l. 4. acut. 2.* iungi ardentem febrem; prætereà laxitudo *a* totius corporis, uigilia, *b* delirium, lingua aſpera & nigra, aluus liquida ac bilioſa. Hæc ſunt quæ præter naturam abſolute cognoſcenda ſunt de febre ardente; in homine uerò qui laborat febre ardente, ex p̄ſentibus recognoſcere primo oportet febrem ipſam; percipitur autem partim ſenſu, partim mente. ſub ſenſum cadit calor ille ualde acris, aſsiduus & fumoſus, qui tertio quoque die reuertitur, ita ut tertianos efficiat circuitus, hoc continetur febris ardens & ſimul cum eo percipitur; ſed poteſt ardens febris etiam mente depræhendi, & primum ex cauſa proxima hoc eſt ex putredine flauæ bilis craſsioris in uenis illis quæ uel non diſtant à corde, uel per inſignes canales afficere ipſum poſſunt; ubi talē putredinem exploratam habebimus, conficiemus in eo homine febrem ardentem eſſe. fiet etiam coniectura illa Archigenis *c* à comuniter uagantibus, nam ſi alii ægrotantes tunc febre ardente teneantur uериſimile eſt eadem teneri febricitantem ad quē adhibiti ſumus. Accedunt iuuantia & nocentia, nam ubi pro ſint quæ uehementer refrigerant aut leniter *d* flauam bilē purgent, ubi noceant ea quæ uel calidiorem reddunt uel gignunt eandem monſtrant febrem eſſe ardentem. ex effectis maxime indicatur hæc à ſiti, quæ *e* intolerabilis eſt niſi ſuperueniat tuſſis; *f* hæc enim ubi etiam ſicca fuerit excutiendo humorem ſitim lenit; tum à uigilia, delirio, morſu in ore uentriculi, ab aluo liquida, ac bilioſa, urina ualde flaua, lingua *g* nigra atq; aſpera; quæ ubi concurrant certum indicium faciunt febris ardentis. Proxima cauſa hoc eſt putredo bilis ſinceræ & craſsioris in uaſis habentibus conſortium cum corde uel ipſi uicinis cum ſenſum lateat, neceſſe eſt mente colligatur ex cauſis illis, à quibus uel putreſieri uel gigni eiuſmodi bilem monſtrauimus; ex his quæ obeſſe uel prodeſſe febri ardenti proxime docuimus; tū ex effectis eandem indicantibus, & præſertim ex ipſa febre ardente, quæ eſt affectus corporis & propterea effectum & quodammodo ſymptoma putredinis. Reſtant ex præſentibus ſymptomata quæ febrem ardentem ſequuntur, omnia autē ſenſu deprahenduntur ſiue ſint actiones læſæ, ſiue affectus & qualitates corporis, ſiue retenta & expulſa. Quod attinet ad futura, euentus in febre ardente interdū ſalubris eſt, interdum pernicioſus: coniicies ſequuturam *h* ſalutē ubi natura ualidior appareat, quā morbus;

b *Hipp. l. 4. acut. 4.*

c *Gal. 2. de criſium c. 3.*

d *Hipp. l. 4 acutor. 5.*

e *Gal. 3. 3. epid com. 3 4*

f *Hipp. & gal. 4. apho. tex. com. 5 4*

g *Hipp. 4. acut. 4.*

h *Gal. l. de conſt artis c. 18. & l. 4. de præſagitione pul. c. 21.*

bus; ualidiorem monſtrabunt complura quæ ſæpius monſtraui a *Hipp.2.p.*
mus, ſed potiſsimum coctio *a* quam urina præſefert, ubi .n. me- *epid.45.*
diocriter craſſa ſit & ſub flaua, præſeferatq; ueluti nedulam aut b *gal. p. 3.e-*
in medio, aut in ſummo reſidentem, denunciabit naturam uali- *pid. com.11*
diorem morbo; contra, ſi morbus uideatur ſuperare natutam, in c *gal.5. 6.e-*
teritum præſagies . monſtratur robur morbi primum ab ipſo *pid.com. 14*
feruore quo continetur, deinde à cauſa ut à materia multa & d *Gal. 2.p.e-*
ualde acri , tum ab his quæ ſolita ſunt prodeſſe ubi uel non *pid.com.75*
pro ſint, uel potius noceant, poſtremo ab effectis ut à ſiti maxi e *Gal.l.de u-*
ma, aut etiam *b* à carentia ſitis, quæ monſtrat uel extinctionem *rinis cap.5.*
facultatis appetentis in uentriculo , uel mentis alienationem à f *Hipp.p.pro*
qua proficiſcitur, à delirio, uigilia, morſu uentriculi ualido, à lin *gn.26.*
gua nigra atque aſpera, *c* ab urina *d* nigra, quæ monſtrat flauam g *Gal. 2.criſ.*
bilem iam eſſe peruſtam uel ualde tenui atque alba quæ notat *cap.6.*
e phreneſim futuram, à ſudore frigido potiſsimum *f* circa faciẽ h *gal. 3.cri.*
& frontem. Tempus quo expectari euentus debet ſiue ſalubris *cap.4.*
ſiue pernicioſus, breue eſt: cum hæc febris peracuta ſit raroque i *Gal. 2.p.e-*
ad *g* ſeptimum diem perueniat , multo enim ſæpius finitur ante *pid.cõ.75.*
ut tertio uel quinto die rarò quarto, cum natura *h* expellere ſo
leat in die acceſsionis quæ fiet diebus imparibus interitus ſequi-
tur ſexto *i* die, ſed interdum etiam multò ante Via interitus eſt
ob exceſſum caloris, uel ob tabem † quæ ipſum ſequitur, & ob † *Gal. p.de*
ſitim ingentem, uigiliam, delirium, alui profluuium et grauiſsima *diff.feb.cap.*
eiuſmodi ſymptomata. uia ſalutis ſi ab arte proficiſcatur conſi- *8.& 9.*
ſtit in refrigerantibus, ſi à natura in expulſione uel per ſudorẽ l *Hip & gal.*
quem *l* antecedit rigor , uel per ſanguinem ex *m* naribus co- *4 aphor.tex.*
pioſe fluentem : tenuis enim hic humor & acris facile ſurſum *com.58.*
fertur & aperit uenas naſi , uel per uomitum aut deiectionem m *Hipp.4.a-*
bilis. In ratione curandi opera potiſsimum pertinent ad febrẽ, *cutor.x.*
et cauſam proximam putredinem uidelicet flauæ bilis ; neque
enim multum attenditur uirium refectio cum non ſoleant labe
factari morbo tam breui: obſtructio uerò & adſtrictio quæ per
ſpiratum impediant non adeo magnæ ſunt ut medici conſilium
auertant ab operibus , quæ requiruntur à febribus & à cau-
ſa , in quibus nunc inſiſtemus . Poſtulat febris ardens ob
ſummum feruorem ualde refrigerantia et madefacientia ; ſed
flaua bilis ſi ſemiputris ſit coctionem iuuantia : ſi ex toto pu- n *Gal. l.xi.*
tris *n* detrahentia , coctio, quæ à bile ſemiputri deſideratur, *meth.ca.x.*

non

non alia deſiderat auxilia quam febris, refrigerantia nimirum & madefacientia, à quibus naturalis calor temperetur, & poſsit ſemiputrem bilem concoquere. Detractio eius quæ ex toto com putruit plerumque refrigerantibus ac madefacientibus aduerſatur: quoniam calidis medicamentis *a* detrahitur ſiue deiectione, ſiue urina ſiue ſudore educatur; tantum ſanguinis miſſio ſimul educit putrem bilem, & cum materiam caloris ſummouet *b* etiã refrigerat. ubi autem controuerſa ſunt quæ cauſam ad imunt his, quæ medentur febri, minus tribuendum eſt cauſæ magiſque dirigendum eſt conſilium ad febrem quæ maxima eſt, & ita ual de refrigerantibus & madefacientibus utendum; ubi remiſſus eſt feruor, tunc educere oportet quidquid ſuperat materiæ om nino putris: ſed ueluti ſanguinis miſsio, ut dictum eſt, ſimul ex haurit bilem putrem & feruorem febris remittit, ita potio, aquæ frigidæ feruorem *c* extinguit, quo nomine reddit naturam ualidiorem ita ut expellat quæcumque noxia ſunt, quamobrem ſequitur ſanguinis miſsionem, alui profluuium & multus ſudor, ita ut utrumque remedium ſanguinis miſsio ſcilicet & aquæ po tio & febri & cauſæ ſimul aptetur. Dicet fortaſſe quiſpiam utro magis expediat uti? diſtinguenda *d* eſt febris ardens, ea enim quæ omnino exquiſita eſt & à bile minus diluta proficiſcitur ob ſummum ardorem, magis deſiderat aquæ frigidæ potum, & quia tunc uires non poſſunt eſse ualidæ non ferunt liberale ſan guinis miſsionem. contra ſi febris ardens minus exquiſita ſit oriaturque à bile cui plus admixtum ſit aquoſi humoris ob mi norem ardorem, non ita deſiderat potionem aquæ frigidæ: ſed commodæ. tunc fertur copioſa detractio ſanguinis cum uires magis ualeant, ita ut ſatius tunc ſit hoc præſidio uti quàm illo, ſatis autem & remittetur ardor febris & educetur materia putris. Quamuis autem copioſa ſanguinis miſsio requiratur. uerendum eſt ne non ſuſtineri poſsit, neque enim ita ualent uires cum putreſcit flaua bilis ſicuti cum putreſcit ſanguis & efficit ſynocham febrem; quare non mittendus erit in ardente uſque ad animi defectionem; ſed ſatis erit expediſſe perſpiratum & partem aliquam materiæ putris detraxiſſe, ſic enim retentis uiribus reliqua ſuperabitur atque expelletur. quod ſi febris ualde ardens ſit dabimus potui aquam *e* frigidam quantum aeger hau rire uolet, hac utitur Hippocrates *f* cum eiuſmodi febrem ſanat,

a gal.l.xi.me th.c.x.& p. aphor.com. 24.

b gal.e.l.x. meth. cap.x

c gal.l.ix.me th.cap.5.

d gal.l.9.me th.c.5.

e gal. ibidem.

f Hippo.l.4. acutorum 5.

ſanat, ubi hac utamur nō opus erit ſanguinem mittere, ſicut ubi mittamus ſanguinem non opus *a* erit dare potui aquam frigidā. Cæterum licet mittere *b* ſanguinem ēt cum materia febrem ac cendens cruda eſt, non tamen licet potui dare aquam frigidam *c* niſi cum apparent ſigna coctionis: quia periculum eſt ne materia cruda maiorem afferat obſtructionem ſi refrigeretur: ſed hoc pertinet ad febres ardentes non exquiſitas, nam in exquiſitis à ſincerabile ortis, non eſt periculum ne ex potione aquæ frigidæ maior ſequatur cruditas; quin potius remiſſo feruore calor naturalis multo facilius concoquet quicquid concoquendum eſt. prohibet etiam aquæ frigidæ potionem inflammatio, ac tumor *d* viſcerum, augetur enim cum refrigeratis viſceribus id retineatur quod expelli deberet cum aliquo pacto cogatur atque adſtringatur cum parte inflammata; ſed cum eiuſmodi tumoribus atq; inflammationibus non copulatur febris ardens atque exquiſita: cum eryſipelate verò exquiſito viſcerum, febris ardens non videtur poſſe alia ratione curari quàm potione *e* aquæ frigidæ, ſub qua bilis ob rationem ſuperius dictam magis concoquetur quam cruda reddatur; neque oportet coctionē expectare ante quam bibatur; ſicuti, ſi eſſet aut tantum inflammatio, aut etiam eriſipelas mixtum cum inflammatione, expectanda tunc eſt coctio prius quam bibatur frigida aqua. Miſſo ſanguine, aut epota frigida aqua recedit feruor aut certe remittitur. vbi aliquid ipſius & putredinis relinquatur, educendum eſt vomitu, deiectione, vrina, ſudore, pro vt natura vnam vel plures vias, & hanc aut illam tentat. quacumque via educatur vtendum eſt medicamentis lenioribus non acribus, non ſalſis vt inquit *f* Hippo. vomitus mouetur potu aquæ tepidæ cui aliquid oximellis ſit adiectum. deiectio lacte aſinino quod potui datur ab *g* Hippo. vel etiam ſero quod ſine coagulo ſeparatū fuerit à lacte: reſpergitur.n. lac dum feruet aliquot guttis oximellis frigidi, aut eidem ſuper imponitur vas æneum plenum aquæ frigidæ atque hoc pacto ſeparatur ſerum à lacte & euitatur acrimonia coaguli. Mitiſſimum etiam præſidium ad hoc idem opus perficiendum eſt ſerapium ex pluribus infuſionibus roſarum, quod ſolutiuum noſtri appellant vel per ſe, vel cum melle aereo, aut etiam infuſione Rhabarbari epotum. Vrina mouebitur cōmode, ſi detur potui aqua in qua

bullierit

a *Gal. l. 9. meth. c. 5.*
b *Gal. 2. aph. com. 29.*
c *Gal. l. 9. meth. c. 5.*
d *Gal. l. 9. meth. c. 5*
e *Gale. ibid.*
f *Hippo. l. 4. acut. 8.*
g *Hippo. l. 4. acut. 7.*

bullierit radix graminis, apij, petroſelini, vel fœniculi, aut hordeũ ac ſemina cucumeris indici, vel melopeponis. Sudor euocabitur balneo *a* aquæ dulcis tempeſtiue adhibito, hoc eſt cum apparent ſigna coctionis.

a Gale. l. p. ad glauc. c. 9.

Supereſt tertia febris, ex illis quæ oriuntur à putredine flauæ bilis: tertiana videlicet continens, quæ tantum differt ab ardente iam expoſita quòd minus feruet *b* atq; idcirco ſitim & alia ſymptomata affert leuiora. Cauſæ diſcrimen ſupra *c* oſtendimus in eo conſiſtere quod bilis à qua hæc accenditur magis diluta eſt aquoſo humore, & putreſcit in venis magis diſtantibus à corde, aut non ita ipſum afficientibus. Indicia ex q̃bus cognoſcitur tertiana continens eadem ſunt, quæ in ardẽte retulimus. ſed *d* leuiora. Euentus minus periculoſus eſt in hac q̃ in ardente. Tempus paulo longius, trahitur.n. vſq; ad ſeptimum diem cum exquiſite ardens tertio aut quinto finiatur. Via ſanationis & interitus eadem eſt vtriuſq;. Curatio in eo differt qđ in hac non ita refrigerantibus opus eſt vt in ardente, magiſq; licet vti educentibus etiam paulo calidioribus.

b Gal. 3. 3. epid. com. 34
c Supra ĩ hoc eod. cap.
d Gal. 3. 3. epid. cõ. 34.

De Febre orta à pituita putreſcente, & primo de quotidiana. Caput VI.

FEbrib' exquiſitis, q̃ à flaua bile putri oriuntur, ſunt *e* q. ſpurias ꝓxime ſubiiciant; nobis tñ magis placet exq̃ſitas ſpecies oẽs prius exponere q̃ ſimpliciorem nãm habent & ſunt regulæ aliarum, deinde aggredi ad ſpurias mixtas quodammodo & compoſitas ex ſimplicibus atq; exquiſitis. Diximus de illis quæ à ſanguine vel à flaua bile proficiſcuntur, ſequuntur nunc illæ quas accendit putreſcens pituita, quæ plures ſunt, & magis inter ſe diſtant q̃ bilioſæ quarum tres differentias poſuimus: nũc verò quæ à pituita fiunt ſpecies magis dicentur, cum calor quo continetur videatur ſpecie differre vt in ſequentibus patebit, totidem igitur ſpecies ſunt febrium quas pituite accendit quot ipſius pituitæ, ſed has conſtat eſſe ternas; *f* cum vna ſit ſiñ nãm, dulcis videlicet, duæ præter nãm, ſalſa, & acida: redditur ſalſa pituita ob putredinẽ *g* quæ verò acida eſt cruda *h* eſt; ſed multo magis quæ ſapore caret; hæc eiuſdem ſpeciei videtur cuius eſt acida ſed magis cruda eſt & craſſior ideo ꝓprie *i* cruda dicitur quamuis cõiter quæuis pituita * cruda ſit cum ſit ſanguis minus

e Gale. l. p. ad glauco. c. x. & Auic. l. 4 f. p. tract. 2. c. 39.
f Gale. l. 2. de diff. feb. c. 6. et l. 2. de natu. fac. c. 9.
g Gal. ibid.
h Gale. l. 2. de natur. fac. 9
i Gal. l. de ple- nit. c. xi.
** Gale. l. 2. de nat. facult. c. 9.*

minus coctus; quod ſi non tantum craſſa ſit ſed etiam glutino ſa imitatur *a* uitrum fuſum atque idcirco uitrea, à ueteribus me dicis nominata eſt. tres igitur duntaxat ſtatuemus pituitæ ſpecies, dulcem, ſalſam, & acidam ſeu uitream, quib. reſpondent ternæ ſpecies febris, à pituita *b* dulci oritur ea febris quæ ſimpliciter dicitur quotidiana, nomen què ducit ab ordine circuituum, ſicuti tertiana ex febrib. biliosis. à pituita ſalſa fit genus *c* quoddam ardentis febris: ab acida ſeu inſipida proficiſcitur ea febris quæ uocatur à Græcis *d* ἠπίαλος, ſub hac ſentit quælibet pars corporis quantum uis parua ſimul frigus & calorem toto tempore quo manet. agemus de unaquaque trium ſeparatim; neque prius communia perſequemur ut fecimus in febribus bilioſis; pauca enim ſunt quæ communiter pertineant ad has omnes tres; nam ſiue morbum cauſas & ſymptomata, ſiue ſigna, euentus tempus & curationem inſpicias comperies longe inter ſe diſtare, ſumemus initium à quotidiana.

a *gal. l. 2. de diff. febr. c. 6*
b *gal. Ibid.*
c *gal. 4. acutor. com. 13*
d *gal. l. de inæquali intemp. cap. 8 & Paulus Aegineta l. 2. cap. 26.*

Febris quam accendit pituita dulcis putreſcens, continetur calore *e* acri & fumoſo ut communiter omnes illæ febres quæ ſequuntur humorum putredinem: ſed proprie multum fumoſo & parum acri, contra quæ à flaua bile oritur ut ſupra oſtendimus ualde acri & parum fumoſo: imitatur. n. flaua bilis ligna arida à quibus parum, pituita uerò uiridia, *f* à quib. multum fumi exhalat; obtunditur autem copia humoris caloris acrimonia præſertim primo contactu ita ut mitior appareat, ſed poſtea diutius tangenti acrior ſentitur; tarde uerò mouetur & inæqualiter, *g* ita ut modo excitari modo delitiſcere uideatur, & ueluti diſruptis bullis quaſi per cribrum erumpat. circuitus quotidie reuertitur nnde apud Græcos *g* ἀμφημερινὸς, & καθημερίμος nominatur, apud latinos quotidianus. diciturque febris ipſa quotidiana, ſiue *h* aſſiduus ſit, ſiue intermittat, nam utrumque accidere poteſt, cum intermittit manet febris decem & octo horas, ſed poſt uiginti quatuor noua *i* acceſſio hominem inuadit, ita ut cum intermiſſio breuis ſit non perueniat ad ueram integritatem quemadmodum ubi longa eſt ueluti in quartana, rarò itaque reperias aut quartanam † aſſiduam aut quotidianam *l* intermittentem. Cauſa quotidianæ febris eſt pituita *m* dulcis, non ſimpliciter ſed ubi *n* putreſcat, neque enim ſufficit multitudo, nam ſi flaua bilis quæ ualde calida eſt & ſicca nequit ſine putre-

e *gal. l. p. ad glauc. c. 7.*
f *gal. l. 2. de diff. febr. c. 4*
g *gal. l. 2. de diff. feb. c. 7.*
h *gal. l. 2. de diffe. feb. c. 8*
i *gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.*
† *gal. l. 2. de diff. feb. c. 2.*
l *gal. p. ad glauc. c. 7.*
m *gal l 2. de. diff. feb. c. 6.*
n *gal. l. 2. de diff. feb. c. 5.*

putredine febrem accendere; multo minus pituita quæ frigida & humida. Proxima ergo cauſa quotidianæ febris eſt putredo pituitæ dulcis, quæ quòd inæqualis ſit, magis & minus craſſa, inæqualem calorem excitat, & uiciſſim *a* accenditur ac deliteſcit, ſubinde .n. putreſcit quæ minus craſſa eſt, quæ craſſior ex tenuatur, ſed quia *b* fumoſus multus eſt & acrimonia parua qđ pituita ualde humida ſit, & propterea ut ante dictum eſt, multum fumi ædat, & parum acris primo contactu ſentiatur. Quod ſi putreſcat in uenis, *c* efficit febrem aſſiduam, ſi extra uenas in ambitu totius corporis intermittētem. Cauſa putredinis eſt prohibitus perſpiratus, quem affert adſtrictio, ſed potiſſimum obſtructio. Oritur hæc ab eadem pituita quæ putreſcit, & quòd multa ſit, & quòd interdum etiam craſſa & glutinoſa: neque .n. alius eſt humor qui putreſcit in hac febre, alius qui obſtructionem affert ut non numquam uſu uenit *d* in febre tertiana in qua putreſcit flaua bilis ſed obſtructionem affert pituita. Cauſa uerò cur multa contrahatur pituita dulcis & quotidianam febrem accendat partim ad effectricem, partim ad materiā ſpectat. Effectrix *e* eſt ipſa temperatio uentriculi, & iecinoris frigidior, uel etiam cerebri ut *f* nonnulli exiſtimant, qui à deſtillatione ex cerebro emanante ac putreſcente accendi quotidianam febrem uoluerunt. Neque refert cum humore nè an cū ſicitate copuletur frigus uiſcerum, cum utrauis .n. minus perficit coctionem & pituitam procreat. Ad temperationem uiſcerum refertur ætas *g* ſenum, qui multa pituita abundant, & conſuetudo contracta ex uſu rerum frigidarū quæ eſt natura quædam aduentitia. Res externæ atque euidentes, ut quæ fiunt, quæ offeruntur, quæ extrinſecus incidunt, quæ expelluntur ac retinentur magis ſunt efficiendæ ſociæ quàm effectrices, ſunt tamen adiumento cauſis, hoc eſt uiſceribus frigidis pituitam procreantibus quòd augeant frigus ipſorum. Materiam ſuppeditant procreationis pituitæ æſculenta & poculenta quantitate uel qualitate *h* immoderata, ubi nimia *i* ſunt non poſſunt bene concoqui & idcirco in pituitam uertuntur, id quod faciunt etiā ubi qualitate frigida fuerint, craſſa & glutinoſa uel dura. Symptomata cōplura quotidianæ febri ſuperueniunt, ut ſomnus grauior qđ impleatur cerebrū uaporib. multis, glutinoſis, frigidis, atq; humidis; lædit appetitio cibi, male afficicitur os † uen-

a gal. l. 2. de diff feb. c. 6.
b gal. 2. de diff. feb. c. 4.
c gal. l. 2. de diff. febr. c. ult.
d Supra c. de tertiana.
e gal. l. p. ad glauc. ca. 7.
f Auic. l. 4. f. p. Tr. 2. c. 46
g gal. l. 2. de temp. c. 2.
h gal. l. p. de natura humana comēto 36.
i gal. l. p. ad glauc. c. 7.
† gal. l. 2. de criſib. ca. 5.

ventriculi. principio acceſſionis ſi febris intermittat ſentitur q̃dam *a* horror, ferè aũt cum quotidiana febre iungitur affectus ventriculi, *b* cum quartana lienis, cum tertiana iecinoris. Hactenus de his quæ cognoſcenda erant in vniuerſum ad quotidianam febrem attinentia, nunc ad ea tranſeundum eſt quæ intelligere oportet in homine febricitante. ex præſentibus, febris partim ſenſu percipitur, partim coniectura inueſtigatur, cadit .n. ſub ſenſum calor quo febris ipſa continetur multum *c* fumoſus & parum acris præſertim primo contactu, nam diutius tangenti acrior apparet; præterea tardi atq; inæqualis incremēti à quo fumus exhalat diſruptis veluti bullis quaſi per cribrũ, q̃ præterea viciſſim nunc excitatur nunc deliteſcit, & ad *d* veſperam ferè inuadit quotidie, talis ergo eſt calor ille in quo quotidiana febris conſiſtit, qui cum iudicetur ſenſu, exiſtimare licet quotidianam febrem ſub ſenſum cadere niſi malumus ab eiuſmodi calore tanq̃ ab eſſentia argumentum ſumere quotidianæ febris, & hoc pacto etiam mente ipſam conijcere. ſed ſumuntur eius ſigna à cauſa, à proxima videlicet, nam aliæ hanc denũciant. diximus *e* proximam cauſam eſſe putredinem pituitæ dulcis, quæ vbi nobis explorata ſit erit ſimul perſpecta ē quotidiana febris; quo pacto autem cognoſci poſſit putredo pituitæ cum ſenſum lateat paulo infra ſubijciemus: fit ē *f* coniectura ex communiter vagantibus, nam, vbi febres quæ alios inuadunt quotidianæ ſunt, veriſimile eſt & eum quem curamus quotidiana laborare. Colligitur eadem febris ex his quæ proſunt vel obſunt ſi quidem vbi proſint ea quæ pituitam vel educunt, vel citra exceſſum caloris ipſam extenuant, atque incidunt, vbi obſint ea quæ vel pituitam contrahunt, vel eandem craſſiorem aut frigidiorem reddunt monſtrant febrem quotidianam. eandem ſignificant effecta & primò actiones leſæ, vt *h* pulſus *g* inæqualis: tardus, præterea paruus & rarus minus tamen quam in quartana; ad hæc propenſio ad ſomnum uel *i* etiam ſomnus grauis ac longus, cibi faſtidium, ſitis modica, affectus oris, *b* ventriculi. horror initio acceſſionis & frigus † partium extremarum: ex qualitatibus corporis color pallidus vel plumbeus, malus totius *i* corporis habitus, tumor præcordiorum. poſtremo ea quæ expelluntur ſi pituitam † præſeferunt, & cruda ſunt, vrina* alba ac tenuis eſt, vbi ſumma ſit

cruditas,

a *Gal. ibid. & l. p. ad Glauco. c. 7.*

b *Gal. l. p. ad Glauc. c. 5.*

c *Gale. l. p. ad Glauc. c. 7. & l. 2. de diff. feb. c. 4.*

d *Gal. l. 2. de criſib. c. 5.*

e *Ab initio huius cap.*

f *Gale. l. 2. criſium c. 3.*

g *Gal. l. p. ad Glauc. c. 7.*

h *Gale. l. p. ad Glauc. c. 5.*

i *Gale. l. 2. de diff. feb. c. p.*

† *Gale. p. ad Glauc. c. 7.*

* *Gale. ibid. & l. 2. de criſib. c. 5.*

a *Gale. l.p.ad* cruditas, nam vbi leuior, redditur turbida & craſſior. euomitur
Glauc. c.5. et aut eijcitur *a* pituita, ſudor uel nullus *b* vel paruus exit. Ea-
b *Gal. ibid.* dem verò ſigna ſunt intermittentis & continuæ niſi quod poſt
decem & octo horas quæ intermittit venit ad integritatem, qđ
non accidit aſſiduæ quæ manet dum noua inuadat, quamquam
ea integritas quam diximus eſſe in intermittente non eſt omni
c *Gale. l.2. de* no *c* vera cum ſemper relinquantur veſtigia aliqua febris: cau-
diff. feb. c.4. ſa proxima febris hoc eſt putredo pituitæ dulcis, cum ſenſum
lateat colligenda eſt primò ex cauſis illis à quibus pituita dul-
cis & procreatur & putreſcit, deinde ex his quæ vel iuuant pi-
tuitam educendo atq; extenuando, vel nocent eamdem pro-
creando aut reddendo craſſiorem poſtremo ex effectis vt ex
propenſione ad ſomnum, ex colore totius corporis albo, ex his
quæ detruduntur pituitam proferentibus. Superſunt ex præ-
ſentibus dignoſcenda ſymptoma illa quæ diximus ſuperuenire
febri quotidianæ, omnia aũt ſenſui ſubijciuntur, veluti ſomnus
longior, faſtidium cibi, horror, ac frigus partium extremarum,
ita vt non opus ſit ſignis ex quibus colligantur. Ex futuris e-
uentus non ſemper ſalubris eſt ſed interdum pernicioſus, eſt
enim febris periculoſa & non ſolum vbi continens eſt, ſed etiã
vbi intermittit cum, vt ante dictum eſt, non perueniat ad ve-
d *Gale. l. 2. de* ram *d* integritatem. vteruis ſequi euentus debeat intelligetũr ex
criſib. c. 6. cauſis, hoc eſt ex *e* robore naturæ vel morbi: robur naturæ
& l. 2. de ex multis colliges, ſed potiſſimum ex coctione, robur morbi
diff feb. c.4. ex cruditate & prauitate, tum ex ſymptomatibus ut ex tremo-
e *Gal. l. de cõ* re, lethargo, hydrope. Tempus futuri euentus neceſſario lon-
ſlit. artis c. gum *f* eſt: neq; enim breui poteſt concoqui aut expelli humor
18. & l.4 d multus, craſſus, glutinoſus, frigidus; illa, quæ terminatur inter
præſagitione quadrageſimum & ſexageſimum diem, breuiſſima eſt. Via per
pul. c. xi. quam ſanatur quotidiana febris, partim in coctione conſiſtit,
f *Gale. l. 2. cri* partim in expulſione *g* pituitæ, via interitus magis refertur ad
ſium c. 6. grauitatem ſymptomatum quam ad magnitudinem morbi aut
g *Gal. l.4 cri* prauitatem humoris.
ſium c. 3. In curanda quotidiana febre cum diuturnior ſit, magis atten
dere vires oportet quam in his quæ acutæ, quales ſunt quæ à
h *Hip. & Ga* ſanguine, vel à flaua bile oriuntur: non poſſunt vires diu fer-
le. l.p. apho. re *h* inediam vel cibi paucitatem alioquin requiſitam à cauſa fe
text. com.4 bris. Attendenda etiam ſunt in hac eadem febre ſymptomata
magis

ꝙ in multis alijs, quòd grauiſſima ſint quemadmodum morſus in ore ventriculi & aïæ defectio ita vt vires conuellant; ſed non propterea negligenda eſt febris aut putredo proxime ipſam accendens, aut obſtructio & eius cauſa, oïa igitur hæc diligenter inſpicienda ſunt. Vires poſtulant conſeruationem, ſymptomata leuationem quandam, morbus hoc eſt febris refrigerantia & madefacientia, proxima cauſa hoc eſt putredo pituitæ coctionem & detractionē. cauſa obſtruens contrario opere eget, pituita. n. multa exhaurienda eſt, craſſa extenuanda, glutinoſa incidenda: ex qbus operibus virium *a* conſeruatio cæteris præferenda eſt, nam vbi debiles ſunt, alimento refici debent ēt ſi rebus præter nãm inimicum ſit. Symptomata vbi grauia ſunt vt uires conuellant *b* lenire oportet, neq; expectare dum tollatur morbus aut cauſa. illud verò opus, quod à febre requiritur, hic longe minoris momenti eſt quam quod à putredine pituitæ, neq; .n. vehemens eſt calor quotidianæ febris aut aridus, ſed parum *c* acris & multum humidus, præter quam quod refrigerantia & madefacientia pituitæ inimica ſunt, quam magis calefacere & ſiccare oportet vt extenuetur *d* atq; incidatur; magis igitur incumbemus in curationem cauſæ, eam verò febris rationem habebimus ne augeatur *e* per ea quæ adhibentur ad cauſam curandam. à putredine diximus requiri coctionem & detractionem, curatur pituita putris magis coctione ꝙ non valde putreſcat cũ frigida ſit, & cum ſit ſanguis minus *f* perfecte coctus & poſſit à natura ex toto concoqui & ſuperari. dare igitur primum operam oportet vt concoquatur, deinde vt exinaniatur quicquid ex ipſa concoqui non poteſt; verum exinanitur non tantum pituita illa quæ computruit, ſed illa quoq; quæ ob copiam efficit obſtructionem, neq; enim ſatis eſt concoquatur vbi nimia ſit, ſed omnino detrahenda eſt. quod ſi conferamus inter ſe opus detractionis cum eo quod conſiſtit in incidendo, & extenuando videtur hoc & prius & magis neceſſarium *g* cum ad facilitatem coctionis conferat pituitam eſſe extenuatam atque inciſam, ſine quo non põt etiam *h* exinaniri. Sed ſatis de operibus, pergamus ad inſtrumenta quibus perficiuntur, vires maxime retinentur cibo & potione, talis autem conuenit vt non ſolum reficiat vires ſed *i* pertineat etiam ad extenuandam atque incidendam pituitam; ſed quia quæ hac vi prædita ſunt cale-

a *Gal. l. 9. meth. c. 13.*

b *Gale. l. xij. meth. c. p.*

c *Gale. l. p. ad glauc. c. 7.*

d *Gal. l. p. ad glauc. c. xij.*

e *Galen. l. xi. meth. c. x.*

f *Gale. l. 2. de nat. fac. c. ult.*

g *Gale. l. p. ad glauc. c. xij.*

h *Hip. & Gale. 2. aph. x.*

i *Gale. l. p. ad glauc. c. xij.*

faciunt etiam & ſiccant, eligere ea oportet quæ minus hoc effi-
a *Gal.l.xi.meth. c. x.* ciant ne cum cauſæ *a* medentur febrem augeant; eligemus igi-
tur moderate calefacientia & ſiccãtia, vitabimus quæ valde hoc
præſtant pp febrem, non ſecus atq; ea quæ valde refrigerant &
madefaciunt pp cauſam, quamobrem non dabimus amplius
panem ex aqua, ſed magis ex iure pulli Gallinacei, cundiemus
b *Gale.l.p.ad Glauc.c.x.* ptiſſanam pipere *b* aut cinamomo. Potus ſit mulſa aut vinum
aliquod tenue. Coctio cum perficiatur à calore nãli, vt ſæpe
dictum eſt, non alia poſtulat inſtrumenta q̃ quæ ipſum tempe
rant: quod in hac febre non multum requiritur parũ.n.acris eſt
vt ſupra oſtendimus; quare dirigemus conſilium potius ad ma-
c *Gale.l.p.ad Glau. c.xij.* teriam extenuandam *c* atq; incidendam, vt magis concipiat vim
nãlis caloris concoquentis & facilius concoquatur. ſpectemus
igitur quibus inſtrumentis vtendum ſit ad extenuandum atq;
incidendum. quod opus conducere diximus obſtructioni re-
mouendæ, coctioni, & detractioni. Habent vim extenuandi
atq; incidendi non ſolum medicamenta ſed ea etiam quæ ſub
victu compræhenduntur, vt aer tenuis, cibus tenuium partium
d *Gale.l.6.de tuen. ualet. c. xi.* & paucus conditus *d* aromatibus aut herbis acrioribus vt timo,
hyſopo, calamento pulegio, potio ſit mulſa, oximel *e* dilutum
aut vinum tenue. confert etiam ad extenuandum vigilia magis
e *Gale. l.p.ad Glau.c.xij.* quam ſomnus, motus quam quies, animi perturbatio quam tran
quillitas. Medicamenta incidentia atque extenuantia ſunt oxi
mel additum aquæ in qua bullierit hyſopum, timum, puleium,
origanum, eamdem etiam vim habent ſyrupus de ſtechade,
de praſſio, de timo, byſantinus, de duabus vel quinque radi-
cibus, aut etiam oximel ſcylliticum quæ eidem decocto adij-
ciantur. valet præterea confectio dioſpoliticon, diagalanga, &
diacalamentum: vbi febris magis feruet à validioribus abſtinen
dum eſt. Reſtat detractio quæ varia conuenit vt vomitus, de-
f *Galen.p.ad Glau. c.xij.* iectio, vrina, ſudor. Omittitur autem à veteribus *f* in quotidia
na febre ſanguinis detractio, quamuis proponatur tanquam *g*
g *Gal. xi meth. c. 15.* commune auxilium omnium illarum febrium quæ ſequuntur
putredinem; profectò cum pituita magis concoqui quam e-
duci debeat, cumque vires ſub copia pituitæ non multum
valeant, plerumque neque requiritur neque toleratur; vbi ta-
men cum pituita ſimul ſanguis etiam redundet accommodabi-
tur & ferri poterit ſanguinis miſſio; alioquin magis contenti

erimus

ſtimus alia ſpecie detractionis. ſi pituita tentet os uentriculi cō
ueniet uomitus qui excitatur poſt cibum quidem facile, *a* ſed
ante etiam ſi potui detur oximel ualde dilutum, & aqua tepida *a gal. pri. ad*
aut ea etiam in qua bullierit calamentum, hyſopum, radicula. *glauc. c.xij*
accommodatur deiectio ubi pituita non feratur ad os uentri-
culi, utemur autem catharcticis ipſam ducentibus, ut agarico,
hyera ex collocinthide, hiera ex agarico, diaturbit, electuario ex
dactylis præſertim permixtis cum melle roſaceo ſolutiuo quod
appellant. Præſtat uerò non totam ſimul purgare eam quæ re
dundat, ſed paulatim & uiciſſim nunc dare extenuantia & inci
dentia nunc catharctica. Vrina autem & ſudor non prius euo-
cari debent quam aliqua ex parte imminuta *b* multitudo fue-
rit & craſſitudo extenuata: expectare etiam ſigna coctionis o- *b gal. l. xi. me*
portet, nam tunc tuto *c* euocatur. Ad urinam utemur apio, fœ *tho. c. x.*
niculo, adianto, aſaro, ſiler montano, camedrio, radicibus aſpara *c Hippo. p. a*
gi. ad ſudorem illis quæ relaxandi uim habent ſiue extrinſecus *pho. 22.*
adhibeantur ut balneum, ſiue intus dentur ut uinum tenue, aut
aqua in qua bullierit dulcis radix, hordeum, chamomelum. Sym
ptomata quæ propriam animaduerſionem requirunt in quoti
diana febre potiſſimum ſunt ſomnus grauis, dolor oris uentricu
li, frigus partium extremarum. pugnabimus aduerſus ſomnum
partim repellendo à capite ſuper impoſito oleo roſa condito
cui additum ſit aliquid aceti, partim auertendo ad partes infe- *d galen. p. ad*
riores ut ad crura. Prouidebimus uentriculo ſi ipſius os confir *glauc. c.xij.*
memus totiſſimum in uigore *d* acceſſionis externo aliquo me
dicamento adſtringente ut oleo maſtichino, aut melino, aut in
quo maduerit, uel in duplici uaſe bullierit abſynthium. contra
frigus extremorum utemur fomentis & inungemus oleum cha
momelinum, aut anhetinum.

De Febre Epiala Cap. VII.

ALtera febris earū, quæ à pituita putri oriuntur, ab ea fit
quæ cruda eſt, craſſa, glutinoſa *e* & idcirco uitrea. nomina
tur hæc febris grecæ ἠπίαλος, ducto uocabulo, ut nōnulli ſuo-
lūt, ἀπὸ τ᾽ ἅλος & ἠπίως, hoc eſt à mari, quod à principio quidē *e gal. l. 2: de*
trāquillū uidetur ſed difficillimū poſtea tēpeſtate redditur. eſt *diff. febr. c. 6*
oppoſita febris aliquo pacto ſimilis quotidianæ, aliquo pacto diſ *f Paulus l. 2*

 ſimilis, *cap. 26.*

ſimilis id quod facile perſpicietur ſi ſigillatim capita eorum, quæ
de quotidiana febre propoſita ſunt perpendamus. Continetur
ἠπίαλος, calore multum fumoſo, & parum acri, qui mitior pri-
mo contactu ſe oſtendit, ſed diutius tangenti acrior ſentitur,
quemadmodum in quotidiana: tantum *a* differt quod calori ad
a *Gale.l.2.de* ditur rigor, & ſimul etiam in quauis parte quantumuis parua
diff.feb.c.6. ſentitur frigus ita ut ubique percipiatur inæqualitas *b* quædam
b *gal.l de inæ* frigoris & caloris. Circuitus in hac ſimiliter quotidianus eſt. nū
quali intēp. quam tamen aſsiduus niſi ob multitudinem materiæ, ſed neceſ
c.8.&l.2. ſario ſua ui intermittit cum materia extra *c* uenas putreſcat. id
de diff. feb. quod rigor adiunctus demonſtrat. Cauſa proxima eſt putredo
c.6. ſimiliter pituitæ, non tamen dulcis ut in quotidiana quam tra-
c *Gal.l.2.de* ctauimus, ſed acidæ aut inſipidæ, *d* craſſæ & glutinoſæ ac uitreæ:
diff.feb.c.p. hæc ubi extra uenas tota putreſcit febrem excitat in qua calor
& ult. ſentitur ut in quotidiana ſine manifeſto frigore aut rigore, ubi
d *gal.l.2.de* tota ſine putredine feratur ad externas partes ſentientes efficit
diff. feb.c.6. rigorem ſine *e* febre, nō tamen uehementem, ſi pars putreſcat,
e *gal.l.2.de* pars ſine putredine ſeruetur ſimul accenditur calor & ſentitur
cauſ.ſymp.c. frigus *f* cum rigore, nam pars quæ putreſcit accendit calorem,
5. reliqua rigorem & frigus affert. Cauſa pituitæ putris eſt quic-
f *gal.l.2.de* quid ipſam aut putrefacit aut gignit, putrefacit prohibitus perſpi
diff.feb.c.6. ratus, obſtructio, quam efficit ipſamet, quòd non ſolum multa
ſed etiam ualde craſſa & glutinoſa ſit. ad ipſam uerò contrahē
dam concurrit tum efficiens cauſa ut frigus iecinoris & uentri-
culi: tum materia quam ſuppeditant cibi frigidi, duri, aut ēt ual-
de craſsi & glutinoſi. Symptomata eadem ferè ſunt in utraque
febre, maiora tamen in hac: uehementer .n. mouetur os uentri
culi, conuelluntur uires & ſequitur animæ defectio, pro horro-
re ab initio percipitur rigor dum manet acceſsio ſomnus uerò,
qui à pituita dulci oriri ſolet in febre quotidiana, non ita fit à
uitrea cū ob intenſam cruditatem uapores ab ipſa pauci exhalēt,
Cognoſcitur in homine ægrotante ἠπίαλος, partim ſenſu, par-
tim ratione; percipit ſenſus calorem quem diximus parum acrē,
g *Gal.l.2.de* ualde fumoſum, cum ſenſu ſimul *g* frigoris & rigoris, & cum cir
diff.febr.c.6 cuitibus quotidianis. Ratione colligitur ducta primum à cauſa
&l.de inæ- effectrice hoc eſt à pituita uitrea, quæ extra uenas non tota ſed
quali intēp. aliqua ex parte putreſcat; a iuuantibus & lædentib., iuuant.n.
cap.8. quæ concoquunt & paulatim exhauriunt pituitam, nocent quæ

uel

vel ipſam contrahunt vel ſubito educunt. ex effectis vt ex morſu in ore ventriculi, ex defectione animæ, ex colore albido, ex vrina valde cruda, ex deiectione valde pituitoſa. Cauſa hoc eſt putredo pituitæ vitreæ extra venas quæ partim ſine putredine feratur per ambitum corporis ex ſola hac febre q̃ deſcripſimus deprǽhendi pôt. Symptomata quæ numerauimus ſenſui manifeſta ſunt. Ex futuris euentus in hac febre longe magis *a* periculoſus eſt q̃ in quotidiana cum pituita vitrea tardius concoquatur, atq; expellatur quam dulcis, proceſſu autem temporis vires ſub grauitate ſymptomatum *b* deficiant. vbi tamen non dum labefactatæ ſunt, ſi æger obſequatur, & quæ conuenit à medico adhibeatur curatio polliceri ſalutem poſſumus. Tẽpus quo expectanda ſalus eſt, non pôt non eſſe longum, cum materia multa & valde cruda ſit, ſed tempus interitus pôt eſſe breue ob defectionem animi, ſi frequens & magna ſit ſine cauſa manifeſta vt inquit Hippo. *c* ſolet.n. æger de repente interire. Via ſalutis eſt quod vitrea pituita, partim concoquatur partim expellatur, vt in quotidiana *d* febre. Via interitus potiſſimum refertur ad grauitatem ſymptomatum & ad inopiam alimenti: neq; enim aluntur ſolidæ partes crudo eiuſmodi humore. Curatio huius febris non eſt eadem quæ quotidianæ, quod hæc minor ſit febris, maior cruditas, & vires imbecillæ, quamobrem hic minus ſpectandum eſt ad refrigerandum, magis ad exinaniendum, ſed multo maxime ad concoquendum, neque.n. vires ſuſtinent auxilia illa quæ vehementer corpus exhauriunt. ad concoquendum pariter ac educendũ ſpectant ea quæ extenuãt & incidunt, quibus vtemur *e* moderate, ne aut febrem augeant aut vires debilitent, vtemur mulſa, aut oximelle diluto, in quibus *f* bullierint acriores herbæ veluti & oximelle ſcyllitico, ſyrupo ex ſtechade, ex praſſio, ex bettonica cum decocto earundem herbarum acriorum. Vtemur ad digerendum frictione ex lintheo aſpero, aut ex aliquo oleo leniter calido, ut chamomelino uel anhetino, dabimus potui ea quæ urinam uel ſudorem excitent, & ita paulatim incidemus & extenuabimus pituitam uitream, & uiciſſim dirigeremus & per urinam ac ſudorem euocabimus. Sanguinis miſſio & purgatio *g* non ſuſtinetur in hac febre ob uirium imbecillitatem. Symptomatibus uero ſuccurrendum eſt, ut rigori per calefacientia; animi defectio

a *Gale. l.12. meth. c.3.*
b *Gal. ibid.*
c *Hipp. l.2. apho. 41.*
d *Supra inc. anteced.*
e *Gal. l. xi. metho. c. x.*
f *Gale. l.12. meth. c.3.*
g *Gale. l.12. meth. c.3.*

ni per ea quæ auertunt ab ore ventriculi & corde, & per ea quæ vires reficiunt vt per vinum *a* tenue quod facile ac celeriter diſtribuatur per omnes corporis partes.

a *Gal. ibid.*

De febre ardente quam excitat pituita ſalſa. Cap. VIII.

SVpereſt ex febribus quæ à pituita oriuntur illa q̃ ſalſa efficit, vocatur hæc febris ab Hippo. *b* καῦσος, ideſt ardens, ſupra *c* .n. monſtrauimus tres ſpecies febris ardentis, vnam quæ fit à ſanguine putri ſynocham videlicet, alteram quæ à flaua bile quæ vere & proprie ardens eſt, & tertiam à pituita ſalſa quã nnne tractamus. Numeratur autem in ardentibus non ob calorem, neq; enim in hac aut valde multus eſt vt in ſynocha, aut valde feruens vt in ardente bilioſa, ſed ob ſitim *d* inexplebilem quam affert pituita ſalſa ſimilem illi quam efficit flaua bilis in febre vere ardente, quam adeò ſequitur ingens ſitis vt ipſam conſtituere videatur. Calor huius febris valde fumoſus eſt, non tamen parum acris *e* ſicut illius quæ fit à pituita dulci aut vitrea ſi quidem ſalſedo pituitæ, cotis modo, calorem acuit, & acrem efficit: habet tamen quotidianos circuitus hæc non ſecus atq; illa, quam excitat pituita dulcis aut vitrea, ſed a dulci oritur quotidiana tam intermittens quam continua, ab acida & cruda ac vitrea fieri diximus ἠπίαλον, quam neceſſe eſt eſſe ex numero intermittentium, à ſalſa fit ardens quæ aſſidua eſt, alioquin non iungeretur cum ſiti inexhauſta, quam diximus & cum frigore *f* partium extremarum, quæ eius prauam nãm ſignificat. Proxima cauſa huius febris iam dicta eſt, putredo videlicet pituitæ ſalſæ in venis quæ ſi putreſceret extra venas febrem efficeret ſimilem illi, quam accendit pituita dulcis; ſed paulo vehementiorem. Eadem pituita ſalſa, quæ putreſcit, obſtructionẽ affert, perſpiratum prohibet; & ita ſibimet eſt cauſa putredinis.

b *Hip. l. 4. acut. 13.*
c *Supra c. 5.*
d *Hip. & Galen. 4. acut. tex. cõ. 13.*
e *Gal. in eod. com.*
f *Hippo. 4. acut. 16.*

Gignitur pituita ſalſa ab iiſdem cauſis à quibus ſimpliciter pituita, ſed minus frigidis. Oritur ſalſedo à quadam vſtione q̃ efficit vel *g* putredo uel calor alioquin urens humorem, qui cum pituita miſcetur. Symptomata quæ hanc febrẽ ſequuntur ſunt primo ſitis *h* illa ingens à qua diximus ipſam conſtitui, deinde uigilia, *i* nam pituita uitrea cum non facile uapores excitet, neque ſomnum neque uigiliam affert, dulcis cum impleat caput

g *Gale. l. 2. de diff. feb. c. 4.*
h *Hipp. 4. acut. 13.*
i *Hippo. 4. acut. 15.*

craſ-

craſſis ac frigidis uaporibus ſomnum grauem efficit, ſalſa irritat et mordet aliquo pacto cerebrum exquo ſequitur uigilia, qualem eadem de cauſa ſenes † experiuntur. his ſymptomatibus accedit uel retentio *a* uel difficultas urinæ; retinetur urina quod pituita ſalſa uel obſtruat eius canales, uel adſtringat ueluti cum facit tumorem *b* in recto inteſtino. ob ſalſedinem uerò mordẽs difficultatem quandam efficit; et cum non poſſit diutius retineri inſignis copia urinæ in ueſica, ſubinde aliquæ guttæ deſtillant. Recognoſcitur hæc febris ſenſu qui eiuſmodi calorem acrem & fumoſum, quotidianum, aſſiduum iunctum cum ſiti inexhauſta percipit. Recognoſcitur et mente ex ſignis quæ ducuntur uel à cauſa, ut a putredine pituitæ ſalſæ, uel à iuuantib. temperando et educendo eiuſmodi pituitam, et lædentibus eandem calefaciendo ac ſiccando, uel ab effectis ut à ſiti, uigilia, retentione ac difficultate urinæ, lingua arida et *c* ſcabra, frigore partium extremarum, deiectione corrupta. Cauſa hoc eſt putredo pituitæ ſalſæ cognoſcitur ex cauſis à quibus et putreſieri et produci pituitam ſalſam oſtendimus. tum ex iiſdem iuuantibus ac lædentibus quæ in morbo enarrauimus. ex effectis hoc unũ ſufficit, febris uidelicet quam deſcripſimus. Symptomata quæ numerauimus omnia ſub ſenſum cadunt. Ex futuris euentus ualde periculoſus *e* eſt in hac febre quæ prauis adnumeratur et uocatur Λυπίρια, nam præter aſſiduitatem caloris et ſitim, ac ſiccitatem ingentem, hæc pituita difficillime ſuperatur à natura ita ut uix ſanari poſſit, pſertim cum illis accidere ſoleat quibus uires non ualent; quæ tñ ubi non ex toto debiles ſunt, neq; ipſa febris ac ſitis omnino uehemens ſalus non omnino deſperata eſt. Tẽpus euentus non eſt diuturnum, ponitur.n. hic morbus *f* in acutis, ita ut quatuordecim *g* diebus terminetur, quamquam põt multo citius finiri. Via ſalutis eſt quod ſanguis *h* ex narib. exeat, aut ſequatur alui profluuium, ſeu craſſioris ſputi copia, aut transferatur materia putris ad ceruicem, ad coxas, aut ad partes genitales. Via interitus eſt cum ob calorem ac ſiccitatem et ob uim ſymptomatum uires deficiunt. In curatione potiſſimum dãda opera eſt ut pituita ſalſa quæ putreſcit partim temperetur, partim educatur, ſed non põt educi niſi extenuetur atq; incidatur, quod opus pertinet etiam ad obſtructionem remouendam, ſed inimicum eſt calori et ſiccitati cuius maxima habenda ratio

† *gal. l. 2. de alimentorũ facult. c. 40*
a *Hip. 4. acu. 14.*
b *Hip. & gal. 5. apho. te. com. 58.*
c *Hippoc. 4. acut. 16.*
d *Hippoc. 4. acut. 16.*
e *gal. l. de inæquali intemperie c. 8. et l. 4. aph. cõ. 48.*
f *Hippoc. 4. acut. 13.*
g *Hipp. l. 2. apho. 23.*
h *Hippo. & gal. 4. acut. tex. c. 17.*
a *gal. l. xi. me*

a gal. l. xi. meth. c. x. *b gal. 3. acut. com. 2.*

eſt, illa.n.quæ extenuant *a* & incidunt calefaciendi & ſiccandi uim habent; quare magis diluenda eſt frigidis & humidis pituita hæc ſalſa quam extenuanda ſit & incidenda, nam ſicut illa *b* quæ in thorace craſſa continetur & expuenda eſt, non debet calefacientibus & ſiccantibus extenuari, ſed magis dilui larga potione, ſic ſalſa quæ facit febrem utilius diluitur ſorbitione humida, ut cremore ptiſſana, & potione aquæ calidæ, aut tepidæ, uel illius etiam in quo aliquod detergens bullierit ueluti hordeum, ac dulcis radix, cum quo decocto utiliter admiſcetur ſyrupus uiolatus, iulep uiolatus, ſyruppus ex glicyriza, ſeu etiam ex capillo ueneris: hoc pacto igitur diluetur ac temperabitur pituita ſalſa. educetur aũt non quidem ſecta uena, niſi uires ualidiores, fuerint, quòd rarò accidit, ſed magis leni aliqua purgatione, uel euocatione urinæ, ac ſudoris per ea medicamenta, quæ ſuperius enarrauimus *c* in quotidiana febre, quibus maxime uti licebit ubi ſigna coctionis apparebunt. Symptomata cum grauiora ſint poſtulãt ut leniantur neq; expectetur curatio morbi & cauſæ. Lenietur ſitis potione aquæ tepidæ uel alterius, in qua hordeum bullierit. aduerſus uigiliam dabimus diacodion, aut perfundemus caput aqua in qua bullierit papauer, lactuca, hyoſciamus, aut inungemus nares ac tempora eo linimento, quod populeon appellant. Ad retentionem & difficultatem urinæ adbibebimus uas aquæ calidæ, in quo homo deſidat præſertim in qua bullierit parietaria, eadem utitur Hipp. *d* cum recto inteſtino inflammato non redditur libere urina, ſic, n. diluitur craſſitudo pituitæ, & tabe fit eius ſalſedo.

c Supra c. 7. *d Hip. l. de fiſtulis.*

De Febre Quartana Cap. IX.

e gal. l. 2. de diff. feb. c. 5.

QVarta ſpecies earum febrium quæ ab humorum putredine oriuntur, fit ab humore melancolico, *e* atq; hæc nũc ſupeſt tractanda: eas.n. pſequuti ſumus quæ fiũt à ſanguine, à flaua bile, à pituita putreſcẽte. appellatur hæc quartana ab ordine circuituũ, q trib. iterpoſitis dieb. redeũt, & ideo quarto quoq; die: ſicuti tertianã nominari diximus illã quæ oritur à flaua bile quoniam tertio quoq; die, & quotidianã quæ à pituita quoniam quotidie redit, nam febris quam excitat ſanguis caret circuitibus & nominatur ſynocha. Continetur quartana

febris

febris calore multum acri & parum fumoſo, humor enim melancholicus,in quo reſidet,terrenus & ſiccus eſt ; quamobrem parum edit fumi *a* cum incenditur,& acrem concipit calorem, ex contrario pituitoſus,ut ante oſtenſum eſt,cum humidam & aquoſam naturam habeat et multum uaporis *b* ac fumi excitat & calorem concipit minus acrem.In humore igitur melancolico qui quartanam febrem efficit calor ut in teſta concipitur ualde acris &cum pauco fumo,differt autem ab eo,quo tertiana continetur, quia non ita euidens eſt neque ita multus ut in illa , quæ propterea nominatur *c* ardens quamuis in utraque & ualde acris ſit,& parum fumi ædat.Tempus quo acceſſio manet ſimiliter eſt duodecĩ horarũ,ut in tertiana,ĩterdũ tñ ꝓpter habitũ corporis densũ, uires ĩbecillas et materiã craſſiorem & copioſiorẽ diutius trahitur acceſſio quartanæ.circuitus,ut diximus,quartanus eſt.n.paucus hic humor et ideo neceſſe eſt diuturniori tempore colligatur tã multus ut naturã excitet ad expellendũ,et nouam acceſſionẽ efficiat:poteſt aũt et intermittere *d* et aſſiduus eſſe quartanus circuitus,plerũq; *e* tñ intermittit ob acceſſionis breuitatem , et diuturnitatem ſpacii quo reuerti ſolet. contra uſu uenire monſtrauimus in quotidiana, in qua ſpacium breuius eſt &acceſſio longior: et idcirco plerumq; aſſidua eſt,raro.n.ꝑuenit ad integritatem, *f* tertiana febris indifferẽs eſt,cum ſæpe intermittat ſæpe ẽt continua ſit.Differunt ꝑterea ĩter ſe febres quartanæ, quòd aliæ leuiores ſint, aliæ grauiores.Proxima cauſa à qua febris quartana oritur , iã dicta eſt, humor uidelicet melancholicus,qui ſi putreſcit in uenis *g* aſſiduã efficit,ſi extra uenas intermittentem , ut dictum eſt de aliis humorib. : idem ꝓut mitior uel ſeuior eſt,ita efficit grauiorem uel leuiorem quartanam,duplex aũt eſt ille melancholicus humor,à quo ꝓficiſcitur quartana,naturalis *h* & ꝑter naturã,naturalis eſt fæx illa,quæ ex quolibet cibo , ac potione contrahitur in iecinore ubi ſuccus à uentriculo attractus conuertitur in ſãguinẽ,eſt autem eiuſmodi fæx craſſa et nigra,alliciturque à liene quod ex ea ſuperat,deinde ex *i* liene ad inteſtina et uenas ani: appellatur autem græce χυμὸς μελαγχολικὸς,hoc eſt humor melancholicus; accenditq; cum putreſcit quartanam mitiorem; nã grauior oritur ab humore uſto , † qui græce uocatur μέλαινα χολή,latine atra bilis,neque redundat naturaliter, ſed per uſtio

nem

a *Hip. ibid.*
b *Gal. l. 2 de diff. feb c. 4.*
c *Gal. l. 2. de diff. febr. c. 3*
d *gal. 2. de diff. feb. c. 8.*
e *gal. l. 2. de diff feb. c. 1.*
f *Gal. l. 2. de diff. feb. c. 4.*
g *Gal. 2. de diff. feb. c. p. & ult.*
h *gal. 2. de natur. fac. c. 9.*
i *Gal. Ibidẽ.*
† *Gal. ibidẽ & l. de atra bile. c. ult.*

nem aliorum humorum ut ſanguinis, flauæ bilis, pituitæ, et humoris melancholici naturalis: non eſt autem ex toto uſtus & quodammodo in cinerem conuerſus cum quartanam efficit, alioquin non poſſet amplius putreſcere et febrem accendere; minus aſperam affert ille, qui oritur ex ſanguine uſto, quam qui ex flaua bile, uel ex humore melancholico: ſed cum teſte Hippocrate *a* quartanæ febres aliæ per ſe incipiant, aliæ ſuccedant aliis febribus, et potiſsimum uagis atque *b* inordinatis, quæ fiũt ab humore, melancholico incipiunt ſtatim quartanæ; quæ ab alio humore uſto uidentur magis ſuccedere aliis febribus: ſed ſatis de proxima cauſa. ſunt & aliæ, quæ efficiendi ſociæ ſunt, quòd conferant uel ad putredinem, uel ad procreationem humoris melancholici ſeu atræ bilis. Putredinem affert obſtructio, quam efficit, uel ipſemet humor qui putreſcit, uel pituita ob cruditatem ſimul redundans. procreatur humor melancholicus naturalis ex cibis *c* et potionibus terrenam ſubſtantiam habentibus, à calore iuncto cum ſiccitate et cum quadam etiam frigoris inæqualitate. Atræ bili ſuppeditant alii humores *d* omnes, qui in eam degenerant, cum in corpore noſtro à uehementi calore uruntur: quò ſpectant externa omnia ualde calefacientia ac ſiccantia, ſi quando autem hyeme *e* fit quartana id euenit propterea quòd nequit ob tempus frigidum et humidum eiuſmodi materia educi atque abſumi; ſed retinetur in corpore ob quam cauſam Hippocrates *f* hyeme pleuritidem fieri teſtatur. Symptomata, quæ febrem quartanam ſequuntur, ſunt primum *g* dolor lienis, rigor uehemens, *h* qui non pungentium ut in tertiana, ſed refrigerantium uſq; ad oſſa ſenſum repræſentat appetitio cibi interdum aufertur, interdum nimia fit. Recognoſcitur in homine febricitante quartana ſenſu tactus ſub quem cadit calor ille (quem diximus) parum fumoſus, † ualde acris, nõ tamen uehemens, cuius acceſsio occupat ferè duodecim horas, et æqualiter increſcit, circuitus uerò quartanus eſt, quem licet ex propoſiti caloris natura colligere. Ratione quoque coniicitur febris quartana ex cauſa proxima, nam, ſi intelligamus putreſcere humorem melancholicum uel atram bilem, ſtatim coniiciemus propoſitam nobis febrem eſſe quartanam. Cæteræ cauſæ, quæ eiuſmodi humorem uel putrefaciunt uel procreant, per ſe proximam cauſam, et per hanc quartanam febrem denunci-

a *Hip. 2. p. epid. 21.*
b *Hipp. ibid. & Hipp. ac gal. 3. prog. 27. & p. ad glau. ca. 6.*
c *gal. pri. ad glauc. c. 6. & l. 2. de criſi. c. 4. & l. 3. de loc. aff. cap. 7.*
d *gal. l. de atrabil. c. 3.*
e *Hip. 2. aphor. 25.*
f *Hipp. 3. aphor. 23.*
g *gal. pri. ad glauc. ca. 5.*
h *Gale. 2. de diff. feb. c. 5 & l. 2. de criſi. ca. 3.*
† *gal. 2. l. de diff. febr. c. 5*

nunci-

nunciant. Aliquid ẽt valet coniectura Archigenis *a* nam ſi in a *Gale.l.2.de*
cæteris ægrotantibus verſantur quartanæ febres par eſt & eadẽ *criſ. c.3.*
teneri hominem ad quem curandum adhibemur: huius fidem
faciunt ẽt quæ iuuant educendo vel leniendo eum humorem,
vel nocent eundem contrahendo atq; exaſperando.plurimum
vero poſſunt effecta vt dolor ac tumor *b* lienis, rigor ſi febris b *Gale.p. ad*
intermittens ſit(vt plerunq; eſt)principio acceſſionis ſine *c* ſen *glauc. c.5.*
ſu pungentium ſed cum frigore concutiente quod videtur vſq; c *Gal. l.2.de*
ad oſſa penetrare; ſed cum incipit quartana, cum materia quæ *criſib.c.3.*
nimis cruda eſt minus mobilis ſit,rigor paruus eſt,proceſſu tem
poris efficitur maior cum ea concoquatur & reddatur mobi-
lior: pulſus videtur quaſi *d* alligatus,& veluti ſenilis ẽt in iuue- d *Gal. ibid.*
ne,incipiente acceſſione debilis tardus ac rarior, poſtea cele- *& c.4.&p.*
rior,ſemper tamen tardus ſi comparetur cum pulſu aliarum fe- *ad glauc.c.6*
brium, non ita tamen paruus vt in quotidiana eſt etiam inæ-
qualis in vno & eodem *e* ictu cum incipiat & deſinat velocior e *Gal. ibid.*
quam ſit in medio ſpacio, ſentitur etiam arteria durior, color
in vniuerſo corpore plumbeus,ac liuidus apparet, vrina *f* alba f *Gal.2.criſ.*
eſt tenuis aquoſa inæqualis ſed ſemper cruda, redditur ta- *c. 4.*
men craſſior cum *g* ſoluitur febris, & interdum nigra *h* cum g *Gal.de uri-*
per eam noxius humor expurgatur. Exit ſudor multo magis *nis c. xi.*
quam in quotidiana, ſuperuenit ob cruditatem interdum *i* vo h *Gale.p. ad*
mitus pituitæ. Cauſa hoc eſt humor melancholicus vel atra *glauc. c.6.*
bilis putreſcens depræhenditur primo ex his,à quibus diximus i *Gal. l.de ty*
contrahi vel putrefieri; deinde ex his quæ febri prodeſſe, aut *pis c. 4.*
obeſſe conſueuerunt ſiue exaſperando,ſiue leniendo,ſiue con
trahendo,ſiue educendo eiuſmodi humorem: eadem.n. perti-
nent & ad morbum & ad cauſam. ex effectis etiam colligitur
cauſa & proprie ex ipſa febre quartana, quæ ſuam proximam
cauſam demonſtrant. ſed cum non eadem ſemper ſit hæc, ali-
quando.n. putreſcit humor melancholicus naturalis qui eſt fex † *Gal. d atra*
ſanguinis,aliquando † atra bilis præter naturam facta ex vſtio- *bile c. 3.&*
ne alterius humoris,dijudicabis vtrius ſit putredo ex cauſa ef- *l.2.de natu.*
ficiente videlicet & materia,vbi ſit calor in corpore præter na *fac. c. 9.*
turam atrior monſtrabit vſtionem, quod euenit cum quartana * *Gale. 2. de*
alijs febribus ſuccedit. Vbi vtatur homo * cibis craſſis, duris, *diff. feb.c.5.*
ac valde terrenis, craſſis item potionibus vt vino nigro, con- *& l. 2. de*
ijcies quartanam ortam eſſe ab humore melancholico, qui *criſi.c.4.*

con-

contrahitur ex eiuſmodi æſculentis & poculentis. Accedunt iuuantia & lædentia, cũ atra bilis cauſa eſt quartanæ magis iuuant *a* refrigerantia & madefacientia, magis nocent quæ calefaciunt aut ſiccant, q̃ vbi quartana oritur ab humore melancholico. Effecta hoc eſt ſymptomata *b* mitiora ſunt in quartana illa, q̃ affert humor melancholicus, quam in ea quam atra bilis: febris: item hæc aſperior eſt quam illa, ſed multo magis aſpera eſt vbi vratur flaua bilis, aut humor melancholicus, quam vbi ſanguis aut pituita: quamquam non deſunt notæ aliæ monſtrantes hunc aut illum humorem vri: nam licet cauſa vrens eadem ſit nimius videlicet calor, alij tamen homines alio abundant humore, in vnoquoq; autem vritur ille quo redundat. Symptomata, quæ ſequuntur quartanam febrem, omnia ſub ſenſum cadũt veluti dolor, ac tumor *c* lienis, & rigor ille, quem deſcripſimus. Euentus in quartana febre expectari *d* ſalubris debet cum non ſolum non ſit continua: ſed etiam plurimum temporis intermittat, interdum adeo *e* ſalubris eſt vt ſoluat alia mala veluti neruorum diſtentionem, & morbum comitialem; ſi quando autem ad hydropem *f* terminatur & pernicioſa eſt, id non tribuendum eſt ipſi, ſed tumori lienis qui cum ea iungitur: vbi autem continua fuerit vel ita multiplex vt aſſidue ægrotantem alioquin languidum vel in ſenili ætate conſtitutum, infeſtet, meritò tunc temporis de vita ægrotantis dubitandum eſt. Tempus longum eſt nam quartana omnium febrium longiſſima eſt, æſtiuæ tamen breues inquit Hippo. *g* ſi conferantur cum autumnalibus, authyemalibus, prorogatur enim tempus ob aerem frigidum. Via qua ſanatur eſt vel paulatim per coctionem vel per ſudorem, ſi non paulatim non tamen ſubito: ſoluitur interdum vel per vrinam, vel per *h* abſceſſum, via interitus eſt quod vires diſſoluantur, vel quod ob tumorem lienis vt diximus ſequatur *i* hydrops.

Poſtulat quartanæ curatio vt habeamus rationem virium eo magis quam aliæ febres, quò diuturnior eſt, nec poſſunt illæ ſuſtineri * tamdiu victu tenuiſſimo, aut etiam tenui quemadmodum in morbis aut acutis aut etiam minus longis. primum igitur danda opera eſt vt conſeruentur vires, deinde ſpectandum eſt ad res præter naturam, quæ ſi alimentum rejciant, quo vires ſuſtineri debent id quod efficit cauſa nimirum putreſcens

a *Trallian. l. 12. c. 8.*
b *Trallian. ibidem.*
c *Gale. p. ad glauc. c. 6. et l. de typis c. 4.*
d *Hipp. 3. p. epid. 4.*
e *Hippo. 5. apb. 71.*
f *Gal. l. de typis c. 4.*
g *Hipp. 2. apho. 25.*
h *Hip. & Gal. 4. 6. epid. tex. com. 2.*
i *Gal. l. de typis. c.*
* *Hippo. p. aphor. 4.*

ſcens humor, magis ſpectandum eſt ad uires quam ad cauſam, ex rebus autem præter naturam ſymptomata lenienda ſunt quemadmodum poſtremo declarabimus. Morbus hoc eſt febris deſiderat *a* refrigerantia & madefacientia. proxima cauſa hoc eſt putredo, *b* partim concoquentia partim detrahentia. prohibitus perſpiratus atque obſtructio, partim detrahentia partim incidentia atque extenuantia; quod ſi hæc opera omnia inter ſe cõferamus, comperiemus non minus tribuendum eſſe ei, quod requiritur à morbo quam illis quæ à cauſa: febris enim ualidior eſt media quodammodo inter quotidianam & tertianam. in tertiana enim longe magis ſpectandum eſt ad morbum quam ad cauſam, in quotidiana magis ad cauſam quam ad morbum, in quartana æqualiter ad utrunque, aut paulo magis ad unum quã ad alterum. cum dantur ea quæ morbum ſanant cauendum ne cauſam augeant, & cum adhibentur ea quæ attinent ad *c* cauſam uidendum ne exaſperent morbum. ſed cum cauſa proxima poſtulet uel concoquentia uel *d* educentia ſtatuere oportet utris utendum magis ſit, diſtinguere autem oportet & materiam & putredinem: materia ſi ſimpliciter ſit humor melancholicus concoqui poteſt et interdum ad naturalem ſtatum redigi; ſin atra bilis uſta penitus exhaurienda eſt: neque enim poteſt amplius concoqui, quod eſt aliquo modo elixari: aſſum enim nõ reuertitur ad elixum; ita ut neceſſario educi debeat quod non euenit humori melancholico, qui non eſt neceſſario exinaniendus cum coctionem admittat. Putredo ſi ex toto facta eſt detractionem duntaxat *e* requirit; ſin ueluti ſemiputredo quædã ſit concoqui etiam poteſt humor ſemiputris & ad naturalem ſtatum redigi, neque neceſſe eſt exhauriatur. multitudo *f* obſtruens ſola detractione curatur, humores uerò qui quòd craſſi ſint & glutinoſi obſtructionem afferunt; extenuandi atque incidendi ſunt: quod opus non tantum ſpectat ad obſtructionem tollendam ſed ad educendum: eo. n. facilius *g* educuntur humores quò magis fluunt & ad facilitatem coctionis: calor enim cõcoquens facilius permeat per ſubſtantiam tenuiorem & minus glutinoſam. quo fit ut ueteres medici quartanæ febri *h* potiſſimũ extenuantib. atq; incidẽtib. medeãtur. Cauẽdũ tñ eſt ne ſub his ob calorẽ aut *i* ſiccitatẽ augeatur febris, aut † exaſperetur humor, in quo illa reſidet; quãobrẽ nõ utẽdũ eſt ualidis niſi cũ ca

lor

a *gal. l. x. meth. cap. x.*
b *Gal. l. xi. met. c. 4.*
c *gal. p. ad Glauc. cap. xi. & l. xi. met. cap. x.*
d *gal. l. xi. meth. c. 8.*
e *gal. l. xi. meth. cap. 8. et 10.*
f *gal. ibidem.*
g *ga. 2. apho. com. 9.*
h *gal. p. ad Glau. c. xi.*
i *gal. xi. met. c. x.*
† *gal. p. ad Glau. c. xi.*

a Trallianus l.12.cap.8. lor deferbuit,&cum ipſa materia putreſcens non eſt *a* atra bilis uſta ſed humor melancholicus, maxime uerò abſtinendum *b* eſt ab aceto, quamuis alioquin ægregiam habeat uim extenuandi, cum fermenti modo in atra bile,&humore melancholico bullas excitet; reliquis extenuantibus ualidis, quæ calida ſunt utemur poſt uigorem & ubi humor non ſit uſtus ante remisſionem;& cum atra bilis in qua uerſatur quartana *c* uſta eſt, contenti erimus lenioribus: maxime oportuna ſunt ea quæ madefaciunt, proſunt enim febri atq; humori concoquendo, & cum diluant & tenuius reddant id, quod craſſum eſt, reddunt humorem magis idoneum qui detrahatur& minus obſtructioni aptum Inſtrumenta, quibus perficiantur opera hæc, iam tempus eſt ſubiicere, utemur ad refrigerandum &madefaciendum uictu frigido, humido in ſex rebus non naturalibus qualem *d* ſupra deſcripſimus in curandis febribus in uniuerſum ab humorum putredine ortis: maxime autem ad morbum accommodantur cibus& potio egregie madefaciens; ſed à cauſa parum deſideratur ut cremor ptiſſanæ, piſces ſaxatiles, aues montanæ, pulli gallinacei, oua: reiicitur *e* autem caro ſuilla quòd nimis glutinoſa ſit, reiiciuntur, quæ inflant atque adſtringunt, potio idonea eſt uinum album tenue moderate calefaciens præſertim in quartana quæ oriatur ab humore melancholico, nam in ea quam affert atra bilis tutius eſt exhibere aquam, in qua hordeum bullierit cum zulapio uiolaceo. Præter uictum ualent ad refrigerãdum ac madefaciendum medicamenta ut ſyrupus quem dicũt uiolatum, aut ex pomis, ex luppulis, ſiue ex fumo terræ, aut etiam ex intubo cum aqua in qua bullierit hordeum, intubus, uiola, fumus terræ. balneum *f* aquæ dulcis magis ſub uictu quã ſub medicamentis continetur ualet autem ad refrigerandum & madefaciendum, præterea ad concoquendum & educẽdum ſudorem, tunc autem conuenit cum apparent ſigna coctionis. Ad concoquendum uerò habita ratione caloris, conuenit etiã ſomnus, quies, tranquillitas, ſed habita ratione materiæ maxime idonea ſunt ut ante oſtenſum eſt quæ madefaciunt. Quod ſpectat ad extenuandum uitabimus ſemper acetum *g* ut paulo ſupra diximus & idcirco etiam oximel, ante remisſionem uerò & cum humor melancholicus& cum atrabilis uſta eſt, fugiemus acria & contenti erimus madefacientibus ut larga potio-ne

b Hipp.l.3. acut.cap.de oximelle.

c Trallianus l.xii.cap.8.

d Supra l.4: cap.2.

e Gal.pri.ad Glauc.c.11

f Gal.ibidem. Syr.de fumo terre impro bare à Montano quoniã abſtergit li. de charaƈte riſmis feb. cap.14.pag. 45.a.

g Hippoc. 3 acut.cap.de oximelle.

ne vini tenuis diluti, aut iure pulli gallinacei, ac ſerapijs, ac deco ctis paulo ante relatis; ſed poſt vigorem vtemur valide *a* extenuantib' atq; incidentib' præſertim redundante humore melancholico, cuiuſmodi eſt dioſpoliticum diacalamentum, diatrion pipereom, theriace, *b* mytridatum, ſuccus cyrenaicus atq; alia huiuſmodi vehementia q̃, ſi dentur in initio, quartanã magis duplicant q̃ ſoluunt. Quòd attinet ad detrahendũ ſecanda *c* vena eſt vbi cũ virium robore humor melancholicus mixtus eſt cum magna copia ſanguinis: ꝑmittendum aũt eſt tunc cum exit craſſus & niger vt abunde effluat. Vtiliter ẽt admouentur ſanguiſugæ ad venas ani ad quas *d* natura ſolet eiuſmodi ſanguinem detrudere. Vomitus *e* initio acceſſionis conuenit ꝑſertim cũ pituita ac cruditates redundant, ſed conuenit ẽt poſt cibũ. aluus ſoluenda eſt leni aliquo humore in inteſtina ꝑ clyſterẽ iniecto. Purgatio humoris melancholici non tota ſimul conuenit ſed paulatim, *f* oportet. n. viciſſim extenuare atq; incidere & purgare, catharctica idonea ſunt epithymum, polipodium, ſena, veratrũ nigrũ, diaſena, diacatholicũ, confectio hamec, electuarium epithymi, pillulæ ex fumo terræ, inde, ex lapide lazuli, ſiue ẽt ex lapide armeno. Proceſſu tẽporis conueniunt cũ materia cocta eſt quæ & vrinam *g* & ſudorẽ euocent ſuperius à nobis relata in curõne in vniuerſum. Symptomata qb' ſuccurendum eſt ſunt potiſſimũ dolor lienis & rigor, lenitur dolor lienis fomentis relaxantibus *h* cum qb' miſcere oportet aliquod adſtringens veluti roſam, abſinthium, pypociſtidem vt ſeruetur robur viſceris, quod vtiliter inungitur oleo ex capparibus, ſiue ex fraſſino, cum qb' præterea oleis emollitur vnguentũ ſpleneticũ, vnguentum Altheæ, ſiue ẽt emplaſtrum ex meliloto quod appellant, & viſceri dolẽti ſuꝑdantur. Rigor poſtulat calefacientia quæ adhibenda ſunt vel anteq̃ incipiat vel cum iam ſentitur; datur intus allium cum melle, aut medicamentum ex ſucco cyrenaico, aut caſtorio, vel bitumine Iudaico. Extrinſecus inungitur oleum aliquod calidũ vt anhetinum, coſtinũ, laureum ſiue de agreſti cucumere, aut ẽt in quo ros marinum bullierit qbus vniuerſa ſpina, ſcapulæ ac brachia vtiliter liniuntur. Quæ ſpeciatim dicenda erant de febribus humor putredinẽ ſequentibus habeant hunc terminũ.

a *Galen. p. ad Glauc. c. xi.*
b *Gale. Ibid.*
c *Hipp. 6. aphor. xi.*
d *Gale. p. ad Glauc. c. xi.*
e *Gal. ibid.*
f *Gal. ibid.*
g *Gale. l. xi. meth. c. 16.*
h *Gal. l. de rigore. c. 7.*

Finis Quinti Libri de Febribus Vidi Vidij.

Vidi

VIDI VIDII DE FEBRIBVS

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de Febribus ſpurijs Compoſitis, & Peſtilentibus.

Quæ differentiæ febrium tractentur in loco libro. Cap. I.

VIs eorum, quæ compoſita ſunt, non prius cõpræhenditur q̃ perſpecta fuerint *a* ſimplicia ex q̃bus componuntur: quis.n. confectionis facultatem teneat niſi ante *b* exploratum habeat quid poſſint ſimplicia medicamenta ex quibus conficitur? eadẽ eſt ratio morborum, eadem & cauſarum vbi aut hæ aut illi inter ſe copulentur; neque.n. extimari poſſunt niſi ſeparatim prius perpendantur. Quãobrem nos in tractandis febribus illis, quæ humorum putredinem ſequuntur, ante ſimplices ſpecies vnà cum ſimplicibus cauſis perſequi voluimus, deinde tranſire ad compoſita, licet aũt, priuſq̃ eas perſequeremur, de differentijs in vniuerſum dixerimus; diſtulimus tñ in hunc locum nonnullas ex ipſis, quæ cũ compoſitione quadam contineantur, debent ex ſimplicibus colligi: huiuſmodi ſunt febres ſpuriæ, & illæ quæ proprie dicuntur compoſitæ, quòd plures ſimul euidenter, iungãtur; præterea peſtilentes, ac prauæ quæ longiorem per ſe tractationem deſiderant, de his ergo omnibus hoc libro vberrime diſſeremus ſumpto initio à ſpurijs.

a *Galen. p. ſimpl. c.24*

b *Gal. 7.ca. tatop. c.p.*

De Febribus ſpurijs. Cap. II.

QVatuor febrium ſpecies, quas ſuperiori libro tractauimus cum à ſincero humore fiant, vt ſynocha à ſanguine,

tertiana.

tertiana à flaua bile, quotidiana à pituita, quartana ab humore melancholico putreſcente nominantur exquiſitæ. eædē ſi oriantur ab humore non puro ſed mixto dicuntur ſpuriæ; quod vſu venit ēt tumoribus præter naturam; q. tunc exquiſiti ſunt cum fiunt ab vno humore ſincero, vt inflammatio à ſanguine, eryſipelas à flaua bile; oedema à pituita, cancer ab humore melancholico; ſed ſi humor, à quo fit *a* quiuis ex propoſitis tumoribus, cum altero mixtus ſit, tumor non erit exquiſitus ſed ſpurius. nunc igitur propoſitæ nobis ſunt febres ſpuriæ, quarum natura quodammodo compoſita eſt: continetur.n. febris ſpuria maiori ex parte calore illo quem affert putredo exuperantis humoris, ſed aliqua ex parte ēt eo quem efficit alter humor, q. cum exuperante mixtus putreſcit ita vt quodāmodo compoſita ſit ex duplici febre, ſicuti compoſitæ ēt ſunt cauſæ. at compoſita ēt ſunt *b* ſymptomata. eadem eſt ratio cognitionis: indicia .n. ex quibus colligitur ſpuria febris compoſita ſunt & mixta, magiſq; referuntur ad ſigna illius cuius ſpuria magis eſt particeps. euentus, tempus, & via ſimiliter mixta ſunt, mixta item opera & inſtrumenta quæ ad curōnem *c* pertinent. Quò aūt febris minus ſpuria eſt, eo magis oīa hæc ſimilia ſunt his quæ ad exquiſitam ſpectant: quantum recedit ſpuria ab exquiſita, tantum recedunt ea omnia quæ in ipſa attenduntur ab his, quæ in exquiſita febre animaduertimus, nunc declarabimus febres oēs ſpurias exemplo vnius tertianæ poſito.

a *Gale. l. 14. meth. c. 2.*

b *Gale. p. ad Glauc. c. 8.*

c *Gale. p. ad Glauc. c. x.*

Tertiana febris ſiue intermittat ſiue cōtinens ſit pōt eſſe ſpuria, agemus de intermittēte, finge hanc à putredine flauæ bilis in qua aliquid pituitæ mixtū ſit ortam eſſe; calor quo continetur, eſt multum acris & parum fumoſus non tñ vt in tertiana exquiſita, ſed paulo minus acris & paulo magis fumoſus; circuitus ſimiliter tertianus eſt, acceſsio *d* longior, neq; .n. eſt duodecim horarum duntaxat, ſed interdum ēt trahitur vſq; ad quadraginta: incrementum non ita celer eſt, neq; ita æquale vt in exquiſita, ſed minus celer, minus æquale. Calor neque primo contactu ſtatim, neq; etiam poſt longum tempus acrem ſe oſtendit, ſed paulo poſt quam manum admoueris. Cauſa proxima tertianæ ſpuriæ eſt flaua bilis putreſcens, non tamen ſincera, ſed cui adiunctum eſt plus minuſue pituitæ. Cauſæ quæ proximā hāc efficiunt, ſunt quæ procreant flauam bilem copioſam cum

d *Gal. l. 2. de diff. feb. c. 8. & p. ad Glauc. c. 8.*

aliqua parte pituitæ,effectrix videlicet,hoc eſt calor viſcerũ ope caloris externi non ita validus,vt qui flauam bilẽ ſinceram effi cit,& materia æſculentorum & poculentorũ non aquæ calida & ſicca vt quæ generat flauam bilem ſinceram:ſed mixta ſimili ter,& inæqualis,q̃q̃ maiori ex parte idonea,quæ conuertatur in flauam bilem.Symptomata eadem ferè ſunt,quæ in tertiana exqſita,ſed paulum remiſſa,vt rigor principio acceſſionis cum mi nori concuſſu ac minori ſenſu *a* pungentium: ita vt horrorem potius referat; ſitis magis tolerabilis; vigilia quæ facilius expugnatur, affectus præter nãm non tantum iecinoris ſed ventriculi ẽt.Recognoſcitur in ægrotante tertiana ſpuria,ſenſu quidem, quòd calor paulo minus acris & magis fumoſus percipitur & diutius *b* manet acceſſio quam in exquiſita, neque.n.ſolummodo trahitur ad duodecim horas ſed interdum etiam ad quadraginta; ratione verò, ex cauſis, vt ex flaua bile putreſcente mixta, cum pituita cuius redundantiam conijcimus ex cauſis antegreſſis,à quibus generari potuit, atq; ex effectis quæ mixturam vtriuſq; ſucci paulo poſt referemus conſequi. Pertinet ad hoc coniectura illa Archigenis *c* ducta à ſimiliter vagantibus,quòd eò tempore verſentur in alijs tertianæ ſpuriæ; tum ex his quæ proſunt aut obſunt, magis .n. iuuant & minus nocent ea quæ ſpectant ad cauſam q̃ in tertiana exquiſita in qua potiſſimum ſpectabatur ad morbum. ex effectis vt ex actionibus læſis,mõſtrant enim tertianam ſpuriam , ſymptomata illa quæ ſuperueniunt exquiſitæ,ſed magis remiſſa vt paulo ante monſtrauimus. Ex futuris euentus qui in tertiana exquiſita ferè ſalubris eſt,in ſpuria ſæpe periculoſus impendet ; quòd longior ſit *d* & diuturnitate temporis vires debilitentur. quòd item neque ars neque natura ita facile ſuperet humores compoſitos ſicuti ſimplices putreſcentes,cum diuerſam opem poſtulent.Docet Hippocrates *e* malos eſſe multos colores deiectionis , varios enim notant humores & morbum difficiliorem ; quamuis non præſtet humorem omnino eſſe purum & nullo pacto dilutum,cũ ſic ẽt ægrius vincatur: ſatius tñ eſt eſſe vnum humorem dilutum quam plures,ſed ſuperatur difficultas omnis vbi vires valeant,& ars oportune occurrat . Tempus quo finitur tertiana ſpuria multo longius *f* eſt quam quo exquiſita , quam diximus longiſſimam eſſe vbi peruenit ad ſeptimum circuitum ; ſpuria enim

a Gale. p. ad glauc. c.8.

b Gal. ib. & 2. de diff. febr. c.8.

c Gal. 2. criſium c. 3.

d Gale. p. ad glauc. c.8.

e Hipp. 4. aph. 21.

f Galen. p. ad glauc. c.8.

.n. interdum ad ſextum menſem prorogatur, eò aũt diuturnior timenda eſt,quò plus mixtum ſit pituitæ craſſæ et glutinoſæ cum flaua bile. Via ſanationis eſt ſudor et ſanguis ex naribus: mĩnus tamen quam in exquiſita magis.n. ſoluitur alui profluuio, vrinæ copia,aut abſceſſu. Via interitus eſt quòd partim à calore,partim à putredine & ſymptomatibus uires conuellantur & deficiant; quod etiam non rarò contingit quia duplicatur ſuper ueniente altera ſimili febre,uel deteriori facta putredine in febrem mali moris,ac uel peſtilentem, uel ei admodum proximã conuertatur. Opera & inſtrumenta quibus medemur tertianæ ſpuriæ tantum recedere debent ab illis quibus utimur ad exquiſitam,quantum illa recedit ab hac;ſpectare.n. ſimul ad pituitoſam febrem eatenus oportet quatenus pituita admixta eſt cum flaua bile. poſtulat tertiana exquiſita magis refrigerantia et madefacientia quam detrahentia bilem; contra febris pituitoſa magis quæ pituitam exinanire poſſint,quam quæ febri refrigerando et madefaciendo occurrant,maxima ergo in ea habetur ratio morbi,parua cauſæ, in ſpuria neceſſe eſt ſimiliter maiorem habere rationem morbi,ſed cauſæ quoq; non mediocrem; requiruntur .n. et tolerantur medicamenta *a* non tantum quæ uaria uia educant putreſcentem et ſuperantem humorem,ſed etiam quæ ipſum extenuent atq; incidant;quibus uti licet paulo ualidioribus,quam ad exquiſitam , Ratio uictus etiã minus frigida et humida conuenit in ſpuria in ſex rebus non naturalibus, tum copia *b* cibi maior cum morbus diuturnior ſit, neq; poſſint uires incdia ſuſtineri.Quamobrem cum ptiſſana miſcendum eſt mel,piper,panis conuenit decoctus in iure pulli gallinacei,in quo iacuerint,aut feruuerint pulegium,ſerpillum,timum, origanum et aliæ ſimiles ſtirpes, quæ uim habeant incidendi et extenuandi: conueniunt et eiuſmodi pullorum carnes præſertim elixæ.In potu ante uigorem exhibenda eſt mulſa,ſiue decoctum coriandrorum, aut etiam cinamomi. in remisſione tranſeundum eſt ad uinum tenue & odoratum . Ad detrahendum ſuperantem et putreſcentem humorem utemur *c* ueńæ ſectione; ſed proceſſu temporis ẽt cũ iam concoquitur purgatione ꝑ catharctica,quæ ſimul educãt flauam bilem, et pituitam, rhabarbaro uidelicet atq; agarico,diaphiniconc,et electuario ex roſarum ſucco,& aliis ſimilibus quorum ſilua maxima eſt. Prius tamen

a *gal.pri.ad glauc. c.x.*

b *gal. ibidem*

c *gal.Ibidem*

uterq; humor ſimul mixtus parari debet per ea quæ utrumq; reſpiciant qualia. ſunt ſerapium acetoſum ſimplex, oximel item ſimplex, ſerapium ex cicorio, oxiſaccharum, de duabus ſiue ẽt quinq; radicib. addito aceto; unà cum aqua in qua ſtirpes aut etiam radices bullierint, quæ eadem facultate præditæ ſint. Vbi multitudo imminuta erit & materia cocta dabimus ea quæ *a* urinam & ſudorem euocent, veluti decoctum radicum aſparagi, fæniculi, apii, petroſelini, glicirizæ, camomeli, camedrios, & aliorum quæ ſuperius in curatione tertianæ & quotidianæ febris copioſius retulimus. Symptomata cum leuiora ſint in ſpuria quã in exquiſita tertiana minus egent lenientibus: iiſdem tamen leniri poſſunt, quæ ad exquiſitam tradita ſunt.

a *Gal. ibid.*

De Febribus compoſitis. *Cap. III.*

A Febribus ſpuriis non multum illæ diſtant, quæ compoſitæ ſunt: quæ enim in utriſq; attenduntur ſimplicia non ſunt ſed mixtam quodammodo naturam habent & compoſitam: eò tamen differunt quòd vbi febres ſpuriæ ſunt poſſunt eſſe vnæ; quod non euenit ubi compoſitæ nam plures tunc *b* neceſſario ſunt: nunc agendum nobis eſt de compoſitis: quæ facile intelligentur ſi ea memoriter teneantur, quæ dicta ſunt de ſimplicibus. Ergò febres illæ, quæ humorum putredinem ſequuntur, interdum iunguntur cum inflammatione, interdum cũ aliis febribus, illæ ſymptomata à ueteribus *c* dicebantur, quas tractabimus in curatione membratim: maxime enim pertinent ad certas corporis partes; hæ, quæ ſine inflammatione ſunt, proprie nominabantur febres. ipſæ nunc nobis tractandæ proponuntur compoſitæ cum aliis febribus, ſiue *d* alterius, ſiue eiuſdem *e* generis, ſiue eiuſdem, ſiue diuerſæ ſpeciei, tum ſiue omnes continuæ, ſiue omnes intermittentes, ſiue aliquæ cõtinuæ, aliquæ intermitentes poſſunt.n. & quæ eidem, & quæ diuerſæ ſpeciei ſubiiciuntur, uel iiſdem, uel contrariis differentiis, diſtingui. Genera febrium tria propoſuimus *f* pro triplici genere ſubiectæ materiæ, ſi quidem uerſantur aut in partibus ſolidis ſicut ethicæ, aut in ſpiritibus ſicut diariæ, aut in humorib. ſicut illæ, quæ oriũtur à putredine nũc nobis propoſitæ. iungũtur hæ interdũ cũ febre alterius generis ueluti cum hæctica, *g* interdum

b *Gal. 2. de diff. feb. c. 7. & 8.*
c *gal. l p. ad glauc. c. 4. & 4. aph. cõ. 73.*
d *gal. l. 2. de diff. feb. c. 7. & 8.*
e *gal. l. 2. criſium. c. 9.*
f *Supra l. p. c. 9. & gal. p. de diff. feb. c. p.*
g *gal. pri. de diff. feb. c. x. & l. 3. de præſa. pulſ. cap. 3.*

eiuſdem

eiuſdem veluti cum plures ſimul concurrunt ortæ ab humorũ putredine; ſed cũ quatuor ipſarum ſpecies eſſe declarauerimus, ſynocham videlicet, q̃ excitat ſanguis putris, tertianam q̃ flaua bilis, quotidianam quam pituita, quartanam q̃ humor melancholicus, copulantur inter ſe ſæpius febres eiuſdem ſpeciei, vt duæ aut tres *a* tertianæ, vel quartanæ, *b* aliquando tamen & diuerſæ ſpeciei vt tertiana *c* & quotidiana quemadmodum in hemitriteo, vbi concurrit tertiana intermittens cum quotidiana continente: quamquam concurrunt interdum plures continentes, aut plures intermittentes *d* ſimul. harum febrium compoſitio cum diuerſis horis ægrotantem inuadunt ἐπιπλοκὴ *e* quaſi cõplexio quædam appellatur; vbi eadem hora hominem vexent nominatur κρᾶσις, hoc eſt mixtura ſeu temperatio. dupliciter aũt poſſunt eadem hora inuadere, vel quod ita incæperint & perſeuerauerint, vel quòd ex his quæ diuerſis horis inuadunt, aliæ præueniant, aliæ tardentur. adeo vt aliquando in vnam & eandem horam incidat vtriuſq; initium. Quæ diuerſis horis inuadunt facilius *f* diſtinguuntur; quæ eadem hora magis confuſæ ſunt præſertim ſi ipſarum initia in vnum atq; idem tempus incidant. Quod ſi copulentur hæ febres cum aliis diuerſi generis, vt cum hæctica, qua rõne & dignoſcantur & curentur enarrabimus cum explicauerimus febres hæcticas; neq; .n. intelligi põt vis rerum compoſitarum (vt in ſuperioribus *g* diximus) niſi prius ſimplicium natura perſpecta fuerit. at ſi plures iungantur inter ſe eiuſdem generis, ita vt oẽs oriantur ab humorum putredine aut ſunt eiuſdem ſpeciei, aut alterius, ſi eiuſdem, neceſſe eſt diuerſis horis inuadant, nam eadem hora vna eſſet febris duntaxat; ſed ſi diuerſis hòris, plures erunt, eadem aũt erit natura oĩum quod attinet ad calorem, ab eadem cauſa orientur, ſuperuenient eadem ſymptomata, eodem modo & ſenſu & mente p̃ſentia compræhendentur, niſi quòd reuertentur diuerſis horis *h* & iterabuntur. Euentus erit magis periculoſus. Tempus longius ſi ſequi debet ſalus, breuius ſi interitus. Via & ſalutis & interitus eadem erit ac ſi vna eſſet febris. Sed ſi iungentur diuerſæ ſpeciei febres, veluti tertiana cum quotidiana poterunt & diuerſis *i* horis & eadem accedere; ſi diuerſis horis apparebit diuerſus calor * vt aliis valde acris, & parum fumoſus aliis parum acris & valde fumoſus: quod ſi eadem hora concurrant erit ca-

a *Gale. l. 2. criſium. c. 9*
b *Gale. p. ad Glau. c. xi.*
c *Gale 2. de diff. feb. c. 7. & 8.*
d *Gale. 2. de diff. feb. c. 8.*
e *Gale. 2. de diff. feb. c. 7.*
f *Gal. ibid.*
g *Supra in hoc l. c. p.*
h *Gale. 2. criſium c. 9.*
i *Gale. l. 2. de diff. feb. c. 7. & 8.*
* *Gal. ibid.*

lor inæqualis mixtus & quaſi compoſitus. Cauſæ, ſiue eadem hora ſiue diuerſis inuadant, ſunt duo humores diuerſis locis putreſcentes; vt in vno flaua bilis in altero pituita. Symptomata

a *Gal. locis dictis & l. 2. criſium. c. 9.* diſtincta ſunt vt tertianæ & quotidianæ, vbi diuerſis horis *a* inuadant, vbi eadem, mixta & confuſa. Cognoſcuntur diuerſis horis inuadentes vnaquæq; ſuis indicijs ſuperius enarratis: vbi eadem hora indicia confuſa ſunt. Euentus magis periculoſus eſt vbi febres diuerſi generis ſunt, ſi cætera paria ſint, quam vbi eiuſdem ob varietatem humorum. Tempus etiam longius eſt. Via varia & ea quam cuiq; humoris ac febris ſpeciei tradidimus aptari. Ratio curandi compoſita eſſe debet ex ea quam ad vnam, & ex ea quam ad alteram ſcripſimus febrium ſimplicium: magis aũt ſpectare oportet ad eam quæ grauior eſt. Hæc, quæ de febribus compoſitis in vniuerſum dicta ſunt, magis perſpicua erunt ſi poſito vno hemitritei exemplo pateſiant.

De Hemitriteo. Cap. IIII.

b *Galen. 2. de diff. feb. c. 8.* Appellatur à Græcis ἡμιτριταῖος, febris compoſita *b* ex tertiana & quotidiana. ſignificat ἡμι, id quod latini dicunt ſemis, vnde nominant ἡμίθεον ſemideum & ἡμίονον ſemiaſinum, hoc eſt multum interdum tamen vſurpatur vocabulum ἡμι ad ſignificandum non dimidium: ſed totum & alteram partem vt

c *Gal. de Typis c. 4.* ἡμιόλιος, *c* quo modo videtur ſignificare hemitriteus tertianam totam & alteram partem manet. n. tertiana exquiſita duodecim horas, adeo vt illa, quæ prorogatur ad decem & octo, contineat totum tempus duodecim horarum & alteram partem; quã que accipitur à quibuſdam hemitriteus pro tertiana longiore

d *Gal. ibid.* *d* ſiue occupet decem & octo horas tantum, ſiue viginti quatuor, ſiue triginta ſex, aut etiam quadraginta octo. Accipitur tamen apud Hippocratem *e* hemitriteon, non ſimpliciter

e *Hipp. p. p. epid. 23. & 3. p. epid. 5.* pro tertiana producta, ſed pro febre continente, acuta, mortifera, horrifica, in qua ſcilicet diebus imparibus multiplex accidit horror; qui finitur & rurſus renaſcitur adeo vt eiuſmodi dies maxime moleſti ſint, ſed dies pares leuiores ſunt, in quibus febris tantum cum frigore incipit, aut etiam cum modico

f *Hipp. locis citatis.* horrore, qui vbi ceſſabit eodem die non amplius repetit. Hanc febrem ſcribit Hippocrates *f* vocari hemitriteum, quam dicit

eſſe continuam,&non intermittentem, non quò non poſſit etiam eiuſmodi febrium compoſitio intermittere,ſed minus proprie dicetur hemitriteus.neceſſe eſt autem eam quam deſcripſit Hippo.componi ex tertiana & quotidiana non quidem ex ambabus intermittentibus, quia non eſſet febris continens,non ex ambabus continentibus quia non eſſet horrifica , ſed neceſſe eſt vnam eſſe *a* continentem alteram intermittere, cumque tertio quoq; die reuertatur ille multiplex horror,neceſſe eſt tertianam eſſe illam quæ intermittit : & idcirco quotidianam eã quæ continens eſt; reuertitur hæc quotidie cum frigore aut modico horrore & parib. diebus , quò ſola eſt,non ſentitur multiplex horror,neq; ita magna moleſtia,ſed dies impares *b* longe moleſtiores ſunt; quòd præter quotidianam ſuperueniat tertiana cuius rigor in horrorem degenerat,quòd uis illa vehemens flauæ bilis remittatur à pituita.Reuertitur autẽ ſæpe eodem die horror quòd flaua bilis accendatur & ſuperet pituita & ita ceſſet horror & non perſeueret ſed paulo *c* poſt ſuperueniat quòd uincatur flaua bilis à pituita &calor contrahatur: quod cum ſæpius accidat neceſſe eſt imparibus diebus multiplicare horrorem &quieſcentem rurſus excitari,adeo ut vix eo die febris ad uigorem perueniat & accendatur ex toto flaua bilis ac ſuperet pituitam. augentur autem circuitus hemitritei in dies dum per ueniatur ad uigorem. Poſſunt hæ febres tertiana ſcilicet intermittens&quotidiana continua uel à primo *d* die incipere eadẽ hora,ita ut miſceantur & quodammodo inter ſe confundantur taleſque reuertantur uſque ad uigorem ; at poſſunt etiam eædem febres diuerſis horis hominem præhendere , ita ut diſtinctæ ſint & non confuſæ,ſed confundantur in una acceſsione tantum,ſi una anteuertat & altera tardetur, aliquando enim in vnam &eadem horam incident ambæ& confundentur,eritque ea ſola acceſsio hemitritei,cum aliæ diſtinctæ ſint & non confuſæ.Cauſa hemitritei eſt putredo pituitæ in uenis, quæ quotidianam continuam,&flauæ bilis extra uenas, quæ tertianam intermittentem efficit.Contrahuntur humores hi contrarii à cauſis contrariis ut flaua bilis à calore & ſiccitate , pituita , à frigore & humore : quæ quidem poſſunt uel diuerſis temporibus contrariæ corpori noſtro euenire & ita contrarios ſuccos procreare , ſed poſſunt ętiam eodem tempore , nam eue-

a *Gal. 2.de diff.feb.8.*

b *hippo.p.p. epid. 23.*

c *gal.2.de diff.febr.8.*

d *gal. 2. l.de diff.feb.c.7.*

nit interdum ut uentriculus frigidus ſit et pituitam contrahat, quo tempore calidius iecur auget flauam bilem; quid quòd exſculenta & poculenta poſſunt ſimul contraria ſumi? vt alia, quæ calida ſint & ſicca apta ad flauam bilem contrahendam, alia, quæ frigida & humida, ad pituitam Romæ *a* ſcribit Galen. frequentisſimum eſſe hemitriteum ubi inæquales & contrariæ cauſæ inter ſe concurrunt. Symptomata, quæ ſequuntur hemitriteum ſunt maxime multiplex *b* ille horror, quem diebus imparibus accidere diximus, tum ſitis ob uim flauæ bilis, ſomnus grauior ob uim pituitæ, animæ defectio quòd utraq; *c* mordere posſit os uentriculi. Recognoſcitur in homine ægrotante hemitriteus ſenſu, tactu enim percipitur calor asſiduus qui quotidie reuertitur, ſed imparib. *d* diebus cum multiplici horrore, paribus uero cum frigore duntaxat, aut cum modico horrore ſemel tantum inuadente, ita ut non difficile ſit hemitriteum ſenſu iudicare: quamquam poteſt etiam coniici ex cauſis vt ex flaua bile extra uenas & pituita in uenis putreſcente; ex communiter uagantibus quòd alii ægrotantes tunc hemitriteo laborēt; ex his quæ prodeſſe aut obeſſe tertianæ, uel quotidianæ febri monſtrauimus; poſtremo ex effectis ut ex *e* pulſu vario, ob tertianam quidem magno, celeri, ac frequenti, ſed ob quotidianam contrario, ita ut ualde inæqualis ſentiatur; ex ſiti, ſomno, animi defectione, inæqualitate frigoris & caloris, ſudore urina, deiectione, uariis partim ad tertianam partim ad quotidianam ſpectantibus. Cauſa proxima, flaua bilis uidelicet & pituita putreſcens, colligitur ex cauſis à quibus uterq; humor gignitur, tum calidis & ſiccis, tum frigidis & humidis ſiue diuerſis temporibus inciderint, ſiue in idem concurrant. huc ſpectat locus ubi eſt eiuſmodi inæqualitas quemadmodum Romæ *f* ubi hemitriteus frequēs eſt. Colligitur etiam proxima cauſa ex uarietate eorum quæ proſunt aut obſunt, & tandem ex effectis & potisſimum ex his quæ detruduntur uariis ac inæqualibus, flauam bilem ac pituitā indicantibus. Symptomata ſenſui manifeſta ſunt quemadmodū multiplex ille horror, ſitis, ſomnus grauis, animæ defectio. Euentus *g* periculoſus eſt, & ob magnitudinem ſymptomatum, & ob asſiduitatem febris, & ob difficultatem, quam affert tam naturæ quam arti uarius humor à quo febris hæc accenditur, merito igitur ponitur hemitriteus ab Hippocr. *h* in mortiferis, plerumq;

a Gal. 2.p.epid.com.25

b Hipp. & gale.p.p.ep. 23.& l.2. de diff. feb. c.7. & 8.

c Gal.l.de typis c.4.

d Hipp.& gale.2.p.epid. 25.

e Gal.2.criſium. c.9.

f Gale.2.p.epid.com.25

g Gal.l.de typis. cap.4.

h Hipp.3.p.epid. 5.

plerumque.n.hominē abſumit:ubi tñ leuior ſit, & ſymptomata leuiora afferat &natura non omnino imbecilla ſit polliceri ſalu tem poſſumus. Tempus, quo expectare euentum debemus, bre ue eſt, cum hæmitriteus inter *a* acutas febres referatur. ſi ſequi debet interitus, quò grauior eſt morbus & natura imbecillior, eò celerius expectandus eſt; ſed ſi debet ſequi ſalus, quamuis hemitriteus ſit febris acuta, neceſſe eſt multum temporis intercedat: finitur enim hemitriteus paucis diebus; quoniam finitur *b* terriana, ex qua componitur, ſed relinquitur quotidiana, quæ diuturna eſt, ita ut ſanitas non ſequatur niſi poſt longum tempus. Via ſanationis eſt uaria expulſio & flauæ bilis *c* & pituitæ per ſudorem, urinam, uomitum, deiectionem, ut in quotidiana, & tertiana ſimul iunctis. interitus ſequitur ob aſſiduitatem febris, grauitatem ſymptomatum, uarietatem humoris putreſcentis. Curatio hemitritei mixta eſt ex ea quæ tertianæ, & eaquæ quotidianæ conuenit; oſtendimus *d* autem in tertiana conſilium magis dirigendum eſſe ad febrem refrigerandam & made faciendam quā ad cauſam detrahendam. contra in quotidiana magis ad cauſam detrahendā, extenuandā, incidendā, quā ad febrē refrigerandā & madefaciendam. In hemitriteo exquiſito cū pares ſint tertiana & quotidiana pariter ad utrāque ſpectandū eſt, et idcirco non magis dirigendum cōſilium ad morbum quā ad cauſam, uel ad cauſam quam ad morbum. in tertiana ſpuria quamuis ægregie ad utramque conſilium dirigatur, plus tñ tribuitur morbo quam cauſæ, quòd flaua bilis ſuperet pituitam, ſed cum inter ſe pugnant quæ morbo, & quæ cauſæ conueniunt, cum illa refrigerare & madefacere debeant, hæc magis calefacere et ſiccare ad extenuandum, incidendum atque educendum, quæret quis quo pacto ſuccurrere utrique ſimul liceat? dicendum eſt, aut uiciſſim utendum nunc his nunc illis, aut mixtis inter ſe ita ut utriuſque uim temperent. Inſtrumenta quibus ad refrigerandum & madefaciendum utimur ſunt et ſex res non naturales ad rationem uictus attinentes, et medicamenta, debent aūt eiuſmodi eligi ut moderata ſint, ne cum medentur febri, nimis cauſæ uim augeant. Ad extenuandum atq; incidendū utendū quoque eſt partim uictu, partim medicamētis, ſed ſimiliter, moderatis ne *e* febrē exaſperēt; ualet oximel dilutū aqua, in qua bullierit fæniculus, et ānetū, ſyruppus acetoſus de duab. radicibus,

a *Hipp. ibid. & pp. epi. tex. 23.*

b *Gal. 2. diff. febr. c. 7.*

c *Gal. 3. criſium. c. 3.*

d *Supra l. 5. cap. 4.*

e *gal. l. xi. meth. cap. x.*

dicibus, de bettonica, de biſantis; quæ medicamenta accom- modantur etiam ad mouendam urinam. ſudor euocatur relaxã tibus ſiue intus datis ſiue extrinſecus admotis, maxime idoneũ *a* chamomelum. Vomitus excitatur aqua *b* in qua bullierit radicula. Danda præterea ſunt cathartica quæ ſimul educant et flauam bilem et pituitam ut hiera, cui additum ſit aliquid ſcammonii, et collocynthidis. Rhabarbari atque agarici dilutum. Diaphinicon cum electuario ex ſucco roſarum ac ſyruppo roſato ſolutiuo. Vbi deſiit tertiana ad curandam deinde quotidianam licet uti medicamentis acrioribus, quæ pituitam *c* extenuent, incidant, atque educant. Symptomata leniri debent, ut multiplex ille horror dieb. imparibus, per moderate calefacientia præſertim extrinſecus impoſita ut fomenta, olea. Sitis per ea quæ refrigerant & madefaciunt, cuiuſmodi eſt potio aquæ in qua bullierit hordeum et maxime ſi ei addatur aliquid zulapi uiola conditi. Somnus per excitantia cuiuſmodi ſunt ea quæ quouis modo dolorem faciunt et omnibus ſenſibus moleſtiam inferunt, Animæ defectio per ea quæ uires *d* reficiunt, ut per uinum tenue quod facile diſtribuatur; ſicuti et per clyſir, quod appellãt præſertim aliquam frigidiori aqua temperatum; per ea quæ auertunt ab ore uentriculi cuiuſmodi ſunt clyſteres, ac balani ſæpius in anum inditi; aut adſtringendo ipſum confirmant ueluti oleum ex abſinthio, ex nardo, ex maſtiche, ſiue etiam ex cidoniis, quod melinum uulgo nuncupatur.

a *gal. 3. ſimplic. cap. x.*
b *gal. p. ad glauc. c. 12.*
c *gal. p. ad glauc. c. 12.*
d *gal. l. 12. meth. cap. 4*

De Febribus Peſtilentibus, & de contagione. Cap. V.

EX differentiis febrium, quas ſeorſum enarrandas propoſuimus, reſtant peſtilentes quas Græci *e* nominant λοιμώδεις nam λοιμὸς peſtem ſignificat; ſunt autẽ peſtilentes ex his quæ communiter *f* uagantur et plures eodem tempore occupant; non tamen omnes communiter uagantes dicuntur peſtilentes; ſed illæ duntaxat, quæ prauæ ſunt et pleroſque *g* interimunt eorum, quos attingunt. minus proprie peſtilentes dicuntur illæ, quæ aut pernicioſæ ſunt et non uagantur communiter, ut prauæ quædam febres, quæ quoſdam inuadunt; aut uagantur quidem communiter, ſed licet ſint graues, non tamen ſunt ualde pernicioſæ, quemadmodum illæ quae cum maculis, quae ſimiles

e *gal. l. p. de diff. feb. c. 4*
f *gal. p. p. e. pid. com. p.*
g *gal. 3. 3. e. pid. com. 20.*

lentibus

lentibus ſunt, aut cum variolis, vel morbillis iunguntur; quas omnes differentias nunc tractabimus. Veniant primò in mediũ illæ, quæ proprie peſtilentes, ſunt, quòd videlicet cõiter vagentur & ſimul pernicioſæ ſint. Continentur hæ acri & fumoſo calore, vt aliæ oẽs, quæ putredinem ſequuntur. caloris acrimonia primo contactu non percipitur, ſed diutius tangenti ſubinde calor acriorem ſe oſtendit, contra quam in tertiana cuius acrimonia magna initio ſentitur ſed paulatim videtur ſuperari, principio igitur cum tangitur calor tepidus videtur in partibus *a* externis, quamuis internæ videantur vri. quòd à Tucidide in Actica peſtilentia deſcriptum præclare interpretatur Lucretius *b* his verſibus, a *Gal.p.6.epid.cõ.29. & l.9.ſimpl.c.de terra armena.* b *Lucretius l.6.*

„ *Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri*
„ *Corporis in ſummo ſummam ferueſcere partem:*
„ *Sed potius tepidum manibus proponere tactum:*
„ *Intima pars hominis uerò flagrabat ad oſſa:*
„ *Flagrabat ſtomacho flamma ut fornacibus ignis.*

Sunt aũt peſtilentes febres omnes aſſiduæ, inficit enim prauitas putredinis humores qui in venis ſunt, neque vires ſub ea ualere adeò poſſunt vt expellant ex venis humorem noxium: quò fit vt nunquam intermittant. Ordo circuituum quiuis eſſe poteſt; quotidianus, tertianus, quartanus, cum quiuis quatuor humorum hanc prauitatem putredinis, *c* quæ peſtilentem, febrem affert, poſſit contrahere. Sanguis ſi hoc pacto putreſcat celerrime vertetur *d* in flauam bilem. ita vt pro ſynocha tertianam efficiat; febres igitur peſtilẽtes, aut tertianæ erunt, aut quotidianæ, aut quartanæ erunt aũt plerumq; tertianæ: quoniam ſunt *e* ardentes & ideirco fiunt à flaua bile: quamuis poſſunt etiam eſſe quotidianæ, & ardentes à pituita *f* ſalſa, quæ perinde ac flaua bilis excitat ſitim illam inexhauſtam ardentium febriũ. rarò datur quartana continens *g* & multo rarius inuenitur peſtilens. c *Gal.p.6.epid.cõ.29.* d *Gal.l.p.de diff.febr.c.9* e *Gal.3.3.epid.cõ.9.* f *Hip. & Gale.4.acutor. 13.* g *Gale.2.de diff.febr.c.2*

Cauſa febris peſtilentis proxima, eſt humor putreſcens, plerumq; flaua bilis, interdum pituita ſalſa, interdum ſed rarò atrabilis: ſed cum peſtilentes febres ab alijs diſtent quòd pernicioſæ ſimul & communes ſunt, neceſſe eſt proximæ cauſæ hoc eſt prædictorum humorum putredini addi aliquid, quod & prauitatem efficiat & communitatem. efficit prauitatem qualitas *h* h *Gal.p.6.epid.com.2,*

putredinis,

putredinis,& locus vbi materia putreſcit: qualitas ad repugnantiam q̃dam totius ſubſtantiæ refertur talis n. eſt putredo, quæ peſtilentem febrem affert,vt non tantum exceſſu caloris & humoris,quemadmodum in aliis febribus, ſed ẽt tota ſubſtantia aduerſetur naturæ noſtræ. Locus ẽt vbi putreſcit humor, qui peſtilentes febres excitat, eſt dexter *a* ventriculus cordis, aut certe locus maxime cordi vicinus,in alijs febribus neque putreſcit materia in corde neq; ita vicina,ſed focus in quo accenditur magis diſtat, *b* ita vt cor tantum accipiat vapores putres nõ materiam putreſcentem quemadmodum in peſtilente,quæ ob hanc cauſam vrit etiam internas partes & in externis quodammodo tepida ſentitur; concurrit.n. calor innatus ad cor, quò allicitur ſpiritus & ſanguis ex vniuerſo corpore ob eiuſmodi putredinis feruorem perinde ac ſi à cucurbitula attraheretur. Cauſa verò cur communis ſit peſtilens febris,& multos eodẽ tempore ꝓhendat eſt ſimilis differentia cauſæ afferentis eiuſmodi putredinem; nam,cum febris & putredo multorum cõis ſit, neceſſe eſt cauſam putrefacientem eſſe cõem; huiuſmodi eſt *c* aer;qui quo pacto poſſit putrefacere humores in corpore noſtro iam perpendum eſt. Duplici nomine põt aer humores noſtros putrefacere,& quò l valde calidus ſit,& quod valde putris. qui valde calidus eſt, quemadmodum æſtiuus in conſtitutione admodum calida, poteſt humores putrefacere,non tñ in quouis corpore, ſed in *d* eo quod putredini maxime expoſitũ eſt: cuiuſmodi eſt illud quod prauis ſuccis redundat,quemadmodum euenit in penuria annonæ: *e* pauperes .n. tunc quibuſlibet cibis veſcuntur ẽt deterrimis, ex quibus gignuntur praui ſucci,qui ob aeris calorem vehementem ꝓrauam contrahunt putredinem & peſtilentem febrem afferunt, qualem conſtat fuiſſe *f* Commodo Imperatore. Sed cum ſupra, quà de cauſis febrium in vniuerſum, oſtenderimus putreſcere in nobis humores ob prohibitum perſpiratum,vertitur in dubium quo pacto poſſit per ſe aer calidior humores in nobis corrumpere. Soluitur tamen quod aer calidus externus,qui ad pulmonem & cor penetrat, circumfuſus humoribus qui ibi verſantur eos putrefacit: perinde ac calida expiratio retenta; & cum valde calidus eſt magnam excitat putredinem, quam ſequuntur febres peſtilentes:proxima enim putredinis cauſa poſita eſt ab Ariſtotele

a *Gal. l. 3. de præſag. pulſ. c. 3.*
b *Gal. p. 6. epid cõ. 29.*
c *Gal. e. p. de diff. feb. c. 4.*
d *Gal. ibid.*
e *Gale. p. de diff. feb. c. 3.*
f *Gal. ibid. & l. de ſuccorũ bonitate et uitio cap. p.*

le

le *a* calor aeris circumfuſi corrumpens calorem internum; quare non eſt quod miremur ſi ualde calidus aer quem haurimus poſſit noſtros humores putrefacere cum idem poſſit & expiratio retenta. Cæterum externus aer magnam putredinem & febrem peſtilentem affert in illis *b* duntaxat corporib. quæ prauis ſuccis redundant. Alio nomine diximus aerē poſſe putrefacere humores noſtros & afferre peſtem; quòd ſcilicet ſit ualde putris, redditur autem talis facile cum naturaliter ſit calidus & humidus: quod ſi reddatur calidior *c* & humidior facile corrumpitur, ueluti in peſtilentia illa, quam in Cranone accidiſſe Hippocrates *d* teſtatur æſtiuo tempore ob pluuiarum multitudinem. Putredinem etiam ſequi pluuias *e* multas idem tradidit; quamquam putreſcit quoque ob mixturam putrium uaporum, uel in bello ex multis cadaueribus *f* inhumatis uel ex palude, aut auerno aliquo exhalantib., licet non ſit effectus calidior & humidior. Ad putrem aerem referri poteſt contagio g eorum qui peſtilenti febre laborant, contaminant.n. alioſqui proximis ſunt, ob uapores quos exhalant ualde putres ac glutinoſos, qui aerē putrem reddunt, quem qui proximi ſunt allicientes incidunt in ſimilem febrem peſtilentem, licet non attingantur ab ægrotante. Quid quòd etiam ueſtes excipiūt eiuſmodi putres uapores, quos retinent ita ut contaminare etiam poſt diuturnum tempus poſſint eos, à quibus tractantur? ſed multo magis per contactum uapores putres, qui ab eiuſmodi *h* ægrotantibus expirant, poſſunt proximos homines afficere, atque hæc eſt uera & propria contagio; quamuis et aer et ueſtes à quibus eiuſmodi uapores excipiuntur aliquo pacto ad contagionem referantur. Habet autem uim aer putris putrefaciendi etiam in hominibus qui non redundant prauis ſuccis; quod non eueniebat cum calidior erat duntaxat, quamquam etiam ubi putris eſt non æque afficit omnia *i* corpora, ſed magis illa, quæ magis ſunt putredini expoſita: cuiuſmodi ea ſunt in quibus aut multi aut etiam praui humores abundant, et non patent foramina cutis et canales: nam paruo momento hæc incidunt in putredinem, à qua illa defenduntur quæ contraria ſunt, hoc eſt quæ non redundant multis aut prauis ſuccis, neque canales clauſos habent, aut foramina minus patentia. eiuſmodi.n. corpora non facile incidūt in putredinem et in febrem peſtilentem, ſed facile defenduntur et ab

a *Ariſt.l.4. Metheor. cap.p.*
b *gal.l.p.de diff.feb.c.4.*
c *gal. ibidem*
d *Hipp. 2.epid.ab initio.*
e *Hipp.6.aphor. 16.*
f *gal.p.de diff. febr. cap.4.*
g *gal. p.de diffe. febr. ca.2.*
h *Gal.ibid.*
i *Gal.p. de diff. feb.c.4.*

ab aere putri, et à contagione. Curabant ueteres medici eos, qui peſtilenti febre perinde atque eos qui alis morbis laborabant, neque contagionem timebant, cum pulſum aut *a* thoracem tangebant aut inſpiciebant linguam, freti corpore puro, & canalibus ac foraminibus apertis. Si quis obiiciat putrem aerem magis permeare corpora patentia quam clauſa, atq; idcirco magis defendi poſſe ab eo quæ minus patent: reſpondebimus, cum cogimur uerſari in aere putri nullo modo poſſe ipſum euitare adſtrictis canalibus aut foraminibus clauſis, ſi quidem per os tranſit, & guttur aſſidue neceſſario ad cor & pulmonem. ſed multũ intereſſe, purum nè ſit corpus & pateat exitus uaporibus putribus, an redundans multis uel prauis ſuccis & interclusũm habens exitum fuliginis & calidæ expirationis, nam hoc maxime læditur ab aere putri, illud facilius defenditur. Tanta autem eſt uis interdum aeris putris, ut non tantum humores qui in corde ſunt, ſed ipſius quoque ſubſtantiam ſolidam poſſit afficere: & ita ſimul febrem *b* hæcticam afferre, & eam quæ putredinem ſequitur, adeo ut febris peſtilens quamuis in illis ponatur, quæ uerſantur in humoribus, poſſit etiam inter hæcticas referri, cum uerſabitur in ſubſtantia ipſa cordis putreſcente. Sed cum ab aere putri poſſint affici & humores, & partes ſolidæ cordis, uidentur etiam poſſe putrefieri ſpiritus eiuſdem; quod ubi accidat, febris peſtilens cum in ſpiritib. uerſetur, uidebitur in diariis ponenda: quod tamen prætermiſſum eſt à ueteribus auctoribus, quia eiuſmodi diaria exigui admodum temporis erit celerrime enim aut humores, aut etiam ſolidæ partes cordis concipient eiuſmodi putredinem, & ita fiet aliud genus febris. ſed longius labimur in exponendis cauſis febris peſtilentis, pergamus ad effecta. Symptomata quæ febrem peſtilentem ſequuntur plurima et maxima ſunt, cum non tantum proficiſcantur ab exceſſu caloris aut ab humoris qualitate uel quantitate quemadmodum in aliis febribus, quæ oriuntur à putribus ſuccis; ſed multo magis à qualitate *c* putredinis tota ſubſtantia pugnantis cum natura noſtra, ita ut non mirum uideri debeat ſi adeò multa & grauia ſuperueniant, cuiuſmodi & perſpecta ſunt à nobis in peſte illa: quæ triginta octo ante annos tota ferè Italia uagata eſt, & à Thucidide *d* enarrata ubi peſtem illam deſcribit quæ Athenas occupauit, eamdem ex Thucidide exceptam præclare

a *gal. 3. de praſag. pulſ. cap. 3.*

b *Gal. ibid.*

c *gal. p. 6. epid. com. 29*

d *thucidides l. 2. ſuæ hiſtoriæ.*

latinis

latinis verſibus expresſit *a* Lucretius. Accidunt eadem ſympto mata plurima & grauiſſima etiam ſine peſte febribus illis prauis quas græci *b* λυνδριας dicunt, ſunt aũt ea quæ proponuntur *c* ab Hipp. in pronoſticis ad interitum ſignificandum; læduntur enim. valde actiones, affectus & qualitates corporis plurimum à naturali ſtatu mutantur, quæ detruduntur *d* maxime præter naturam apparent. Ex animalibus actionibus offenditur tam mens, quam ſenſus, & motus. mens quidem perturbatur homo delirat, decipitur imagine rerum, obliuiſcitur etiam ſui ipſius. Quòd attinet ad ſenſum, vigilàt, dolet, percipit enim morſum quendam in ore ventriculi, oculi caligine occupantur, & aures, vt inquit Lucretius, *f* ſonoribus plenæ ſunt. At debilitatur ẽt motus voluntarius & linguæ & aliarum partium ita vt reſoluantur nerui, qui nonnunquam ẽt diſtenduntur, ex quo ſequitur difficultas anhelitus, deprauatio vocis. At debilitatur actio quoque vitalis ita vt ſequatur animæ defectio. debilitatur & naturalis potiſſimum concotricis & expultricis facultatis; læditur item appetitio cibi & potionis, quæ quamuis pertineat ad ſenſum cum reſideat in ventriculo, & ad alimentum ſpectet, aliquomodo ponitur in naturalibus. repudiant ægri cibum, adeo vt niſi vel ſe *g* ipſos cogant, vel cogantur ab alijs intereãt fame, ſed ſiti *h* tenentur inexpugnabili ob quam vt inquit *i* Lucretius.

„ *Multi præcipites lymphis putealibus alte.*
„ *Inciderunt ipſo uenientes ore patente,*

At valde etiam mutari diximus affectus & qualitates corporis id quod Lugretius * optime expoſuit cum dixit.

„ *Principio caput incenſum feruore gerebant,*
„ *Et duplices oculos ſuffuſa luce rubenteis,*
„ *Sudabant etiam fauces intrinſecus atro*
„ *Sanguine, & ulcerius uocis uia ſepta coibat:*
„ *Atque animi interpres manabat lingua cruore,*
„ *Debilitata malis, motu granis, aſpera tactu.*
„ *Triſte ſupercilium, furioſus uultus & acer:*
„ *A pedibuſque minutatim ſuccedere frigus.*
„ *Non dubitabat; item ad ſupremum denique tempus*
„ *Compreſſæ nares: naſi primoris acumen*
„ *Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,*

„ *Duraque,*

a *Lucretius l. 6.*
b *Gale. 2. progn. com 4. & 4. apho. com 48.*
c *Gal. 2. criſ. cap. 14.*
d *Gal. 3. 3. epid. com. 57*
e *Hip. 3. 3. epid. 62.*
f *Lucretius l. 6.*
g *Gal. 3. 3. epid. com. 58*
h *Hipp. 3. 3. epid. 59.*
i *Lucretius l. 6.*
* *Lucretius ibidem.*

„ *Duraque, in ore iacens rectum frons tenta meabat.*

Tenduntur etiam præcordia in febre peſtilente, naſcuntur & puſtulæ variæ in vniuerſa cute, aridæ, nigræ, aut etiam rubræ quales Lucretius *a* enarrat cum ait

a *Lucretius l. 6.*

„ *Et ſimul ulceribus quaſi inuſtis omne rubere*

„ *Corpus: ut eſt per membra: ſacer cum diditur ignis.*

Pro puſtulis ſuperueniunt liuores, carbones, tumores in inguinibus, ſub alis, poſt aures, gangrenæ in partibus extremis, vt in manibus & pedibus, tum in *b* genitalibus. qui affectus in ſymptomatibus numerantur cum ſequantur alium morbum nempe febrem; non tamen oẽs omnibus accidunt, ſed alij alijs ſuperueniunt, pro vt quiſq; his vel illis humoribus redundat tenuioribus craſſioribus, magis vel minus corruptis, pro vt item hæ aut illæ partes imbecilliores ſunt, & facilius tentantur à materia putri. Ea verò quæ *c* detruduntur maxime aliena ſunt, male.n. ob putredinem olent, & adipem ob vim caloris liquatam præſeferunt: deſtillat frequenter ſanguis ex naribus corruptus atq; ater. aluus *d* liquida & corrupta quædam reddit. Vrina *e* turbida, vel aquoſa, ac tenuis eſt, in qua vel nihil vel pingue aliquod natat. ſudor & ſputum qualia ſint commemorat ſimiliter Lucretius *f* cum inquit

b *Hipp. 3.3. epid. 12. & 16.*

c *Gale. 3.3. epid. com. 57. & p. 6. epid. cō 29.*

d *Gale. l. 5. meth. c. 12.*

e *Hipp. 3.3. epid. 15.*

f *Lucretius l. 6.*

„ *Sudoriſque madens per collum ſplendidus humor,*

„ *Tenuia ſputa, minuta, croci contacta colore*

„ *Salſaq; per fauceis rauca uix edita tuſſi.*

Huiuſmodi igitur ſunt ſymptomata quæ febrem peſtilentem ſequuntur. Sed ſatis de cognitione abſoluta rerum præter nãm. In homine, qui laborat febre peſtilente, recognoſcere primo ipſam oportet, quæ tum ſenſu percipi, tum ratione conijci pōt, ſub ſenſum cadit calor qui internas partes *g* vrit; in externis tepidus ſentitur, præſertim primo contactu, nam diutius tangenti acriorem ſe oſtendit in omnibus febribus prauis, contra in ardentibus quæ prauæ non ſunt quo diutius tangitur eo magis ſuperari videtur caloris acrimonia; eſt etiam calor in peſtilenti febre continens, neque.n. intermittere poteſt vt ſupra mõſtrauimus, circuitus verò plerumq; tertianus eſt, cum ſit ex numero ardentium, quæ maxima ex parte fiunt à flaua bile quam quam oriuntur etiam à pituita ſalſa, & tunc circuitum habent quotidianum. Mente verò conijcitur peſtilens febris, & primo

g *Gale. p. 6. epid. cō. 29.*

mo ex cauſa ipſa proxima, quam diximus eſſe putredinem, non tamen talis qualis *a* excitat alias febres, ſed quæ tota ſubſtantia aduerſetur naturæ noſtræ, quam vbi verſari in ægrotantis corpore conſtet conſtabit et febrem eſſe peſtilentem. Plurimum verò conferunt ad eamdem cognoſcendam febres ſimiles quæ communiter vagentur, par enim eſt & talem *b* eſſe qua laborat homo ad quem curandum adhibemur: id quod vulgo etiam notum eſt, aiunt enim tempore quo ficus matureſcunt, quamlibet auem eſſe ficedulam, volentes ſignificare tempore peſtis quaslibet febres eſſe peſtilentes. Eadem colligitur ex his quæ vel proſunt, vel obſunt vbi ſcilicet proſint non ſolum quæ putredini obſiſtunt, ſed antidota quoq; & ea quæ tota ſubſtantia eiuſmodi prauitati aduerſentur, vbi item quæ quouis modo putredinem augent, obſint longe magis quam ſoleant alijs febricitantibus. Poſtremo indicant peſtilentem febrem ipſa effecta, hoc eſt ſymptomata cuiuſuis generis. Ex actionibus primo obſeruandus eſt pulſus, *c* qui imbecillior eſt quam in aliis febribus humorum putredinem ſequentibus, celer, frequens, inæqualis, celerior autem eſt contractio quam dilatatio, non ſolum vt in aliis febribus humorum putredinem ſequentibus, ſed multo maxime, quòd maxima ſit neceſſitas expellendi fuliginem non ſolum multam ac putrem ſed etiam prauam, quamuis magna etiam ſit neceſſitas refrigerandi. Accedunt læſiones aliarum actionum quas ſupra in ſymptomatibus numerauimus, vt delirium, obliuio, vigilia, dolor, morſus in ore ventriculi, calgo, ſonitus aurium, difficultas ſpirandi, neruorum diſtentio, aut reſolutio, deprauatio vocis, animæ defectio, incredibile *d* cibi faſtidium, ſitis inexhauſta, tum anxietas quædam & iactatio corporis, nullius tegmenti tollerantia, nam ut ſcribit *e* Lucretius,

„ *Nil adeò posſis cuiquam leue, tenueq; membris*
„ *Vertere utilitatem ad uentum, & frigora ſemper.*

Præterea ex affectibus & qualitatibus corporis, rubor faciei & oculorum, liuor *f* in variis partibus corporis, & eriſipelatis ſpecies in ore fætor, nam vt ſcribit *g* Lucretius.

„ *Spiritus ore foras tetrum uoluebat odorem,*
„ *Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.*

Tum frigus partiū extremarum, diſtentio præcordiorum, tū

a *Gal. ibid.*

b *Gal. 2. criſium c. 3.*

c *Gale. l. 3. de preſag. ex pulſ. c. 3. & Auic. l. 4. f. p. tr. 4 c. 2.*

d *Hipp. 3. 3. epid. 13. & 3. 3. epid. 58*

e *Lucretius l. 6.*

f *Gal. p. p. epid. cō. 29.*

g *Lucretius ibid.*

puſtulæ in cute rubræ aut etiam nigræ & aridæ, carbunculi, tumores glandularum, vt in inguinibus, ſub alis, poſt aures, gangrenæ in manibus, pedibus, aut etiam in partibus *a* genitalibus. Ad hæc quæ detruduntur corrupta ſunt & liquatam adipem præſeferunt, proprie aũt vrina aut turbida eſt, aut aquoſa ac tenuis in qua aut nihil reſidet, aut quaſi tela araneæ in lanæ ſpeciem coacta deiectio biliosa vel atra eſt maxime fætida, ac fere ſemper cum colliquationibus, ſæpiſſime etiam cum lumbricis, teſte etiam Lucretio,

a Hip. 5.3.epid. 12.

„ *Sudoriſq; madens per collum ſplendidus humor.*

Fluxus ex naribus ſanguinis nigri. Monſtrant oĩa hæc effecta febrem peſtilentem. Proxima eius cauſa, putredo.ſ. humorũ tota ſubſtantia pugnans cum natura noſtra, ſenſum latet, ideo neceſſe eſt conijciatur ex cauſa, vt ex contagione & conſuetudine cum hominibus peſte laborantibus, ex aere vel nimis calido *b* & humido, vel etiam valde putri, ex corpore item ægrotantis expoſito eiuſmodi putredini; quale eſſe diximus, quod aut prauis, aut etiam multis *c* ſuccis redundat, & cuius caua clauſa ſunt. Colligitur eadem cauſa ex his quæ pro ſunt aut obſunt, hæc autem non alia ſunt quam quæ prodeſſe vel obeſſe ipſi febri peſtilenti tradidimus. Eiuſdem etiam fidem faciunt effecta, ſed potiſſimum peſtilens febris quæ adeſſe non poteſt niſi adſit eius cauſa. Symptomata, cuiuſcumq; generis ſint, ſenſui manifeſta ſunt tum medico tum ipſi ægrotanti atq; aſſidentibus. percurre actiones læſas, qualitates corporis mutatas, expulſa ipſa, comperies omnia ſenſu iudicari. Quæ hactenus expoſita ſunt, non quamuis febrem peſtilentem indicant, ſed illam duntaxat quæ conſiſtit in humoribus putribus. at docuimus eamdem verſari interdum in ſubſtantia *d* cordis & hæcticam eſſe, interdum in ſpiritibus & poni in diarijs, quamobrẽ has quoque internoſcere oportet. In hæctica peſtilente calor magis ſquallidus ſentitur & valde acris circa thoracem, quamuis non percipiatur ab ægrotante cum æqualis *e* ſit, putat enim ſe non febricitare, non reuertuntur nouæ acceſſiones, pulſus longe imbecillior *f* eſt, ſed tamen æqualis in magnitudine tamen & celeritate moderatus ſi quidem calor qui eſt in ſubſtantia cordis temperatur à frigore humorum quos continet idem cor. Vrina *g* fere naturalis eſt, non apparent in cute neq;

b Gale. p. de diff. feb. c. 4.
c Gale. ibid.
d Gale. 3. de præſag. ex pulſ. c. 3.
e Gal. l. de inequali intemper. c. 7.
f Gale. l. 3. de præſag pulſ. cap. 4.
g Gal. ibid.

rubores,neq; tumores,neq; puſtulæ aut carbunculi aut alii tumores,cum neq; putreſcant humores neq; ob naturæ imbecilli tatem detrundantur ad cutem,ſummi autem tunc adeſt uirium imbecillitas.Quod ſi peſtilens febris reſideat in ſpiritibus cordis ita ut ſit diaria:de eius cognitione laborandum nõ eſt cum celerrime degeneret in aliam:tamen quamdiu manet uehementiorem præſefert calorem quam hæctica, ſed minus acrem ac minus ſquallidum,& facilius affert animæ defectionem,non tamen cætera ſymptomata quæ afferri diximus ubi uerſatur in humoribus putribus,ita ut non ualde difficile ſit inter ipſas diudicare.Sequitur prædictio futurorum, operε precium autem eſt primo docere qua rõne impendens peſtis præſagiri poſſit, ut deuitari quæat priuſquam incipiat,cum ubi iam incepit nec opinantes oprimat & pleroſq; enecet; Præſagietur autem ut quod uis aliud futurum ex cauſis. Quod ſi uideas aerem ualde calidum & humidum ut æſtiuo *a* tempore ubi pluuia magna & frequens ſit,aut etiam putrem redditum ex uaporibus, qui uel à cadaueribus, *b* uel à corruptis aquis exhalantes cum eo miſcentur. Si tempeſtas item inconſtans ſit. ſi ob caritatem annonæ homines *c* uſi fuerint prauis cibis cum eiuſmodi aere,prædicere futurum peſtem oportet.Sed ubi iam inceperit & hominem ꝑhenderit quem curamus, prædicere ut in aliis febribus euentum debemus,& tempus,ac uiam. Euentus ob magnitudinem febris,ob prauitatem putredinis, ob grauitatem ſymptomatum plerumq; *d* pernicioſus eſt; quod uel ex ipſo Thucidide colligitur in peſtilentia quam Athenis fuiſſe narrat, quod Lucretius *e* ſignificauit cum ait.

„ *Vaſtauitq; uias,exhauſit ciuibus urbem,*
„ *Inde cateruatim morbo,mortiq; dabantur,*

Siqui autem euadebant incidebant in tabem,*f* aut in profluuium ſanguinis narium,ita ut tandem morerentur. Verum ubi uires ualidiores ſint febris leuior,minor putredo, & minus grauia ſymptomata,ſeruari *g* homo poteſt id quod coniicies ſi recte æſtimabis uires naturæ & morbi inter ſe collatas. intelliges morbi uires potiſſimum ex ſymptomatibus: illud tamen obliuiſci non oportet quòd ubi putredo præhendat ſubſtantiã cordis& febris peſtilens hæctica *h* ſit,res omnino deſperata eſt, ita ut neceſſe ſit hominem interire. Tempus in his, qui ſeruari

a *gal.l.p.de diff.feb.c.4.*
b *Gal.ibidem*
c *Gal. ibid.*
d *gal. 2.aph. com.xiii.& Hip.3.3.epid.21.*
e *Lucretius. l.6.*
f *Hipp.3.3.epid.19.*
g *Gal.l.de cõſtit.artis. cap.18.*
h *Gal.3.de præſag. ex pulſ.c.3.*

debent, poteſt breue eſſe quòd natura ualida detrudat totum id quod noxium eſt; ſed plerumq; minus ualet quam ut poſſit totum opus perficere, quamobrem neceſſe eſt morbum primo remitti ſed deinde diutius trahi, in illis uerò qui interituri ſunt, niſi remiſſa febre paulatim in tabem incidant neceſſe eſt tempus eſſe breue, id quod Lucretius *a* teſtatur cum ait.

a Lucretius. l.6.

„ *Octauoq; ferè candenti lumine ſolis*

„ *Aut etiam nona reddebant lampade uitam*

Sed poſſunt multò celerius mori. Recenſet Hippo. *b.* Critonem quendam qui laborare cæpit tumore pedis & obortis nigris puſtulis poſtridie deceſsit. Via qua homo ſanatur eſt quòd putreſcens materia aut educatur ex corpore, aut transferatur ad partes ignobiliores et puſtulas *c* efficiat, uel alios excitet tumores. Via interitus eſt quòd uires ſub prauitate putredinis, ſub grauitate ſymptomatum conuellantur præſertim ubi adſit animi defectio aut ſuperueniat gangrena, aut euaneſcant tumores prius apparentes, aut nimium uel alui, uel ſanguinis profluuium ſequatur, ita ut uel ſtatim abſumatur homo, uel proceſſu temporis tabeſcat.

b Hipp. 3.p. epid.26.

c Gal. 5.meth.c.12.

His ita conſtitutis de cognoſcenda febre peſtilente proximum eſſe, quemadmopum in aliis morbis, ut ad curationem aggrederemur: ſed quia attingit quam plurimos, grauiſsima eſt, et plerumque pernicioſa, opere præciū iudicauimus docere prius qua ratione deuitetur, facilius enim deuitatur quam tollitur. ergo cum imminet, ne ſequatur auferenda cauſa eſt, una ſi quidē uia eſt prohibendi quæ alioquin expectantur, nimirum amotio cauſæ effectricis uidelicet unà cum habilitate *d* accipientis; qua ablata non amplius timendum erit quod impendebat malum. Effectrix cauſa prauæ putredinis & propterea febris peſtilentis neceſſe eſt communis ſit, huiuſmodi eſſe monſtrauimus et cōtagionem, et aerem ſiue nimis calidum, ſiue etiam ualde putrem. Contagionis vocabulo ſignificamus proprie contactum ueluti eorum qui peſtilenti febre laborant: ſed uſurpamus ipſum minus proprie ad uapores putres ab ægrotante corpore *e* exhalātes qui uel cum aere circunfuſo mixti, uel veſtibus retenti alios contaminant quos attingunt; quocumque modo accipiatur contagio deuitanda eſt, aut ubi id fieri non poſsit tale redendum eſt corpus ut minus abile ſit ad huiuſmodi putredinem

d Gal. p.de diff.feb.c.4.

e Gal.l.p.de diff.feb.c.2.

acci-

accipiendam; Quod quo pacto fiat ſubijciemus ſi prius quo pa cto contra vitium aeris pugnandum ſit expoſuerimus. *a* Aer igitur aut nimis calidus eſt, aut putris, vteruis ſit aut fugiendus eſt, aut parcius hauriendus. Præſtat vt vulgo dicunt cito ac longius abire & tarde reuerti, hoc eſt poſt quam aer ad priſtinam ſalubritatem redierit. Quod ſi diſcedere non liceat parcius vtendum aere quemadmodum docuit Hippoc. *b* in morbis qui aeris vitio incidunt, parcius autem haurietur aer in reſpiratione ſi neceſſitatem minuamus. quod fiet corpore puro atq; exinanito, & cauis *c* patentibus, atque vbi homo à motu atque animi perturbatione abſtineat, ſic enim minus attrahetur vitioſi aeris ad cor, minor enim & rarior erit reſpiratio. Verum non ſolum vitatur aut parcius accipitur noxius aer, ſed etiam corrigitur nam ſi valde calidus ſit: refrigerandus eſt eo modo quo docuimus *d* cum de curatione febris in vniuerſum egimus, eligitur, enim conclaue frigidus, perfunditur aqua frigida, ſternuntur ſtirpes frigidiores, vitatur hominum frequentia. At ſi aer putris ſit vtendum remedio quo & Hippocratem Athenis, & Acronem Agrigenti vſos fuiſſe in peſte memoriæ proditum eſt. Accendetur ignis *e* in vrbe pluribus locis vt à multa flamma abſumatur materia putris, quæ in aere eſt. Quod ſi incendantur odores, vt Aromata, vt ſtirax, belxoinum, thus, coſtus, cypperus, aut ligna cupreſſi, lauri, iuniperi remittetur ſimul etiam prauitas putredinis. Quò ſpectant etiam vnguenta quibus parietes inunganiur vt in more poſitum erat apud veteres deliciarum cauſa: ſcribit enim Lucretius de amatore, Poſt eiſq; *f* ſuperbos vngit Amaricino, Geſtabantur etiam à veteribus pilæ ex odoribus quemadmodum teſtatur Erodianus cũ peſtem deſcribit, quæ commodo Imperatore exitioſa admodum fuit, temperatur .n. putredo aeris qui per nares attrahitur Aromatum odoratu, cuiuſmodi ſunt quæ pilæ Ambaris, la dani, ſiue ad peſtem depellendam à Pharmacopolis nuncupantur. ad quod valet etiam pila fraxinea in qua ſpongia aceto roſeo, aqua roſea, ac florum aurantij inſperſa incluſa ſeruetur. Supereſt vt doceamus qua via corpus reddi tale poſſit vt renitatur vitio aeris, quando interdum ita pernicioſus eſt, vt nullo pacto corrigi queat, neq; facile eſt hominibus cælum mutare vt auibus, multa enim ſunt impedimenta, vxor, liberi, ſupellex, ne-

a *Fuga remedium eſt præſtantiſſimũ ab aere putrido.*

b *Hipp. l. 2. de natura humana text. 4.*

c *Hipp. ibid. & Gale. l. p. de diff. febr. c. 4.*

d *Supra l. p. c. 8 & Gal. l. x. meth. cap. 8.*

e *Galen. l. de Theriaca ad Piſonem. c. 16.*

f *Lucretius l. 4.*

luta bibitur, ſicuti & quæ conſtant ex myrrhæ, croci, terræ arme nae, corallorum rubrorum, charabis, cuiuſque drachma, myrabo lanorum chebulorum drachmis duabus, aloes drachmis ſeptem quæ ſimul permixta cum uino excipiuntur. Idem præſtant *a* nuces iuglandes cum ruta & ficis aridis ſi quotidie ſumantur, tum puluis radicis tormentillæ, angelicæ, carlinæ, dictamni, zedoariæ, ſeminum citri, ſeminum cardi benedicti ſingulorum tantundem cuius drachma cum uino albo, & odorato in conſtitutione frigidiori, & temperationibus frigidioribus, cum aqua uerò cardi benedicti in calidioribus & conſtitutionibus & temperamentis, ſummo mane exhibeatur. ſumetur & eodem tempore maxima cum utilitate portio aliquo anthidoti quam Andreas Mattiolus uir doctiſſimus ex ingenti numero medicamentorum contra uenena compoſuit, ſiue quod à Manardo Ferrarienſi medico clariſſimo conficiebatur ex ſanguinis Anatis maſculi ac feminæ, Anſeris atq; hedi exſiccati, Armellis ſeminis cumini fœniculi Anheti, Napi ſilueſtris ſingulorum drachmis tribus, radicis gentianæ trifolii ſchinanthi, thuris, roſarum ſiccarum, ſingulorum drachmis quatuor, piperis albi, piperis longi, coſti, ualerianæ, aniſi, cinamomi ſingulorum drachmis duabus, myrræ, ſpicæ nardi ſingulorum drachmis ſex, belzoini, aſſari ammoniaci ſingulorum drachmis tribus, maioranæ, agarici ſingulorũ drachmis duabus granis carpobalſami numero uiginti, radicis ireos, croci rapontici, zinziberis maſtiches ſingulorum drachma, ſtechadis drachmis quinque, quæ omnia in tenuiſſimum puluerem redigantur & debita optimi mellis quantitate excepta in electuarii formam conuertantur, cuius duæ drachmæ ſæpe ſummo mane ex optimo uino exhiberi poſſunt. Commendatur à nonnullis iunioribus ad eandem præſeruationem ab eiuſmodi peſtilenti contagio ſi aſſidue ſupra ſiniſtram mammam Arſenici criſtallini portio ad pondus trium ſeu quatuor unciarum inclusa ſericeo ſacculo aſſidue geſtetur, quod à tota ſua natura & ſubſtantia referunt, atque occulta quadam ui homines ab hoc uitio intactos ſeruare: quod, cum aſſiduo experimento confirmatum eſſe aſſerant, facilè admittimus interim ſuadentes ut dũ in geſtatur appenſum medicamentum declinentur omnes occaſiones quæ ſudorem excitare conſueuerunt, ne rarefactis & dilatatis poris cutis uenenoſi uapores cum uitæ diſcri-

a Gal. l. 2. de alimentorũ facult. c. 38.

mine cor infeſtent. Sed finge hominem iam præhenſum febre peſtilenti ita ut curandus ſit, quæ opera effici debeant, & quibus inſtrumentis iam uidendum eſt. Cum peſtilens febris, quæ curanda eſt, neq; hectica ſit, quia *a* curationem non admittit, neq; diaria, quia ſtatim degenerat in alterum genus, ſed ex numero earum quæ conſiſtunt in putredine humorum, eadem poſtulat præſidia quæ ab illis poſtulari iam mõſtrauimus, ſed quia iungitur cum prauitate quadam putredinis, & repugnantia toti ſubſtantiæ deſiderat etiam quæ huic aduerſantur. Opus igitur eſt in hac febre peſtilenti tueri vires, uti refrigerantibus ac madefacientibus ad tollendam febrem, detrahere materiam putrem totam, quoniam concoqui non poteſt, relaxare quæ adſtricta ſunt, occurrere obſtructioni *b* remouendo multitudinem & extenuando atq; incidendo craſſitudinem ac ueluti glutem humorum, lenire ſymptomata, quibus omnibus accedere debet id quod eſt proprium febris peſtilentis, ut ſcilicet ſuperetur prauitas illa, & repugnantia totius ſubſtantiæ. Sunt omnia hæc opera adeo neceſſaria in curatione febris peſtilentis, ut nullum debeat prætermitti, ſed omnia perficienda ſint, ita tamen ut quæ ex ipſis repudiantur à uiribus, à morbo, à cauſis, uel à ſymptomatibus minora efficiantur. Sed intueamur iam inſtrumenta quibus unumquodque perficiatur exorſi à conſeruatione uirium, conſeruantur autem ut ſæpe *c* dictum eſt, cibo & potu, qui maxime neceſſarius eſt in hac febre, quòd prauitate putredinis labefactentur; quamobrem alimento ſuſtinendæ ſunt, cumq; ferè omnes, qui peſte laborant abhorreant à *d* cibo, legimus in ueterum medicorum *e* monumentis eos ſolum euadere, qui animoſe ac fortiter contra eiuſmodi faſtidium pugnant, & ſe ipſos cogunt ac cibos ſumunt, qui tñ neceſſe eſt parcius ſumantur & ne impediant naturæ munus *f* in expellẽdis humoribus corruptis, & ne nimis implendo obſtructionem augeant. Aduerſus febrem utemur ad refrigerandum & madefaciendum partim uictu frigido & humido quem ſupra *g* deſcripſimus in curatione febrium putrium, partim medicamentis *h* refrigerantibus ac madefacientibus quæ ſupra ſæpius enarrata ſunt, magis autem utemur his quæ intus dantur, quam illis quæ extrinſecus imponuntur, & quia calor magis *i* moleſtus eſt partibus internis, & ne repellamus quod à natura transferri ſolet ad partes exter

a Gale. l. 3. de præſag. ex pulſ. c. 3.
b Gale. l. p. de diff. feb. c 4.
c Supra l. 4. cap. 2.
d Hipp 3. 3. epid. 58.
e Gal. ibid. in com
f Hipp. de natura humana tex. 4
g Supra l. 4. cap. 1.
h Supra l. 4. cap. 5.
i Gal. p. 6. epid. com. 29

externas, ſunt qui feruorem illum febris *a* extinguant potionẽ aquæ frigidæ, quæ ubi timeatur ob aliquam ex cauſis, à quibus prohiberi in uniuerſum frigidæ aquæ potionem monſtrauimus, large bibenda erit *b* tepida, ſiue in qua hordeum bullierit præſer tim ſi ei adiiciatur aliqua portio ſyruppi ex onphacio, ſiue ex oxalide, uel mali medici, aut etiam limonis ſucco acidiori. Quod ſi utendum ſit externis, maxime ad thoracem admouen da ſunt cum focus putredinis ſit in corde, quamobrem ſuper-imponebat *c* Ruffus in febre peſtilenti refrigerantia thoraci, cui utiliter admoueri poteſt unguentum roſaceum, ſandalinum, ceratum album, ueluti & epithema ex ſpeciebus & aquis cordia libus refrigerandi ui præditis: quæ præſidia paſſim apud phar-macopolas parata ſeruantur. Detrahitur materia illa quæ uel putris eſt uel obſtructionem facit, miſſione ſanguinis, purgatio ne, euocatione urinæ & ſudoris. Vbi redundet ſanguis, *d* mittendus eſt præſertim in morbi initio, ex patenti aliqua uena cubiti dextri, uel ſiniſtri. Vbi uitium ſit in aliis humoribus, con-uenit purgatio. *e* ubi ſimul concurrat & multitudo ſanguinis & prauitas ſuccorum, & mittere ſanguinem, & purgare opor-tet, neque uerendum eſt, ut ex recentioribus nonnulli faci unt, ne impediatur motus naturæ, quæ ſolet in febre peſtilenti tranſmittere corruptos humores ab internis partibus ad exter-nas; Sed diudicare oportet eiuſmodi tranſmisſio ſit ne opus na turæ ab ſymptoma. id quod facile diſcernitur ſi utimur regu-la Hippocratis *f* de his quæ educuntur; nam ſi qualia educere oportet educantur, confert & bene ferunt, ſi uero non contra. Eadem ratio eſt eorum quæ ad cutem transferuntur, nam ſi eiuſ modi translatio confert & bene fertur, iam eſt naturæ opus, ſi neque confert neque bene fertur, ſymptoma eſt. Vbi ſympto-ma ſit, non eſt quod timeamus ne naturam auertamus à ſuo munere, quamobrem ſi redundet aut ſanguinis, aut aliorum ſuc corum multitudo non eſt cunctandum ipſam exinanire. ſed ubi ſit opus naturæ, uidendum eſt, perfectum ne ſit an imperfe ctum, hoc eſt tranſmiſſa ne ſit tota materia uitioſa ad partes ex ternas, an reſtet aliquid in internis ubi ex toto tranſmiſſa ſit nihil mouẽdũ eſt, quemadmodũ pcipit Hippocrates *g* in his quæ judicata sũt ĩtegre, ſiqd in interiorib. partib. relictũ fuit, exhau riẽdũ eſt miſso ſanguine, uel dato cathartico p ut res poſtulat,

a *Aetius l. 5 cap. 95. & Raſis l. de peſtilentia. cap. 6.*
b *Supra l. 5. cap. 4.*
c *Aetius l. 5. cap. 95.*
d *Auic. l. iiij. f. p. tr. 4. c. 4*
e *Auic. ibid.*
f *Hippoc. p. aphoriſm. 2. & 25.*
g *Hipp p. aphor. 20.*

neq;

neq; uerendum eſt ne natura auertatur ab expulſione ad partes externas cum non amplius expellit, aut ne intro alliciatur materia illa, quæ iam tranſmiſſa eſt ad cutem. diſcernes autem aliquid ne corruptæ materiæ in internis partibus relictum ſit ex his quæ excernuntur ut ex vrina, ex deiectione. Iubet Hippoc. *a* vbi tubercula in corpore naſcuntur, ut inſpiciamus ea quæ detruduntur, nam ſi bilioſa fuerint (inquit) corpus unà ægrotat, ſi uerò ſimile ſanis tutum eſt corpus nutrire. Ergo ubi uel eiuſmodi tranſmisſio imperfecta fuerit, vel ſymptoma, & non naturæ opus eſſe uideatur, audacter aut mittendus eſt ſanguis ſi his redundet, aut catharcticis utendum ſi uitium ſit in aliis ſuccis, Reſpicere tamē ad vires oportet, quæ, ubi ualde imbecillæ ſint, neutrum auxilium ferunt, tutius autem ubi minus ualeant pro uenæ ſectione aut deſiguntur cucurbitulæ, & ſcalpello exaſperatur cutis, aut admouentur ſanguiſugæ ad uenas ani. cum ſecatur uena, interna eligitur cubiti uel dextri uel etiā ſiniſtri quòd pars affecta præcipue ſit cor. Vbi nimium inflammentur partes aliquæ externæ non alienum eſt uenam ſeccare quæ è regione illarum ſit. Si purgatio conueniat, eligenda ſunt ea catharctica quæ posſint maxime ſuperantem ac uitioſum humorem educere, maxime idonea eſt hiera ad flauam bilem ex ſcammonio, ad atram ex ueratro nigro, ad pituitam ex colocinthide veluti & alia quam plurima quæ omnibus apertisſima ſunt & ea ratione non referuntur. Medicamenta quæ urinam mouent non ualde acria ſint *b* propter magnitudinem febris, ſicuti neq; illa quæ extenuant atq; incidunt humores craſſos ac glutinoſos qui obſtructionem afferunt. Sudor euocabitur r laxantibus quæ ſimul etiam ſanant quod adſtrictum eſt, ſed hæc communia ſunt aliarum febrium conſiſtentium in putredine ſuccorum: propriè autem in hac pugnandum eſſe diximus aduerſus *c* prauitatem putredinis & repugnantiam totius ſubſtantiæ, ualent ea quæ media *d* quodammodo ſunt inter uim ueneni & naturam noſtram, ἀλεξιφάρμακα græce nominantur, ſiue extrinſecus dentur quemadmodum oleum ex ſcorpionibus: tum quod uariis modis paratur, tum illud potisſimum Gregorii Carauitæ, cuius deſcriptio legitur apud Andream Mattiolum *e* in comentario ſuper ſextum librum Dioſcoridis, ſiue quod Sereniſſimo Coſmo Magno Aetruriæ Duci tribuitur, quibus ſæpius iunguntur tempora,

a Hipp. 2 aphor. 15.

b Gal. l. xi. meth. ca. x.

c Aduers⁹ prauitatem putredinis & totius ſubſtantiæ repugnantiam med.

d Gal. 5 ſimpl. c. 18.

e Mattiolus. l. 6. c. p.

pora,brachia ad radices manum & thorax è regione cordis, quibus item partibus vtiliter adhiberetur eodem modo balſami liquor,& ille præcipue q̃ ex orientali plaga affertur.Siue intus dētur quemadmodum terra armena *a* aut lemnia, qua veteres medebantur febribus peſtilentibus,tum lapis bezaar,cornu vnicornu,rinocerotis,cerui præſertim vſtum, puluis radicum angelicæ,gentianæ,tormentillæ,momordicæ,carlinæ,ſuccus ſiue etiã aqua p̃ deſtillationem extracta ex ruta ſilueſtri . eleixir quod proprie aduerſus febres peſtilentes,ſeu ēt quod cōiter aduerſus quemcumq; morbum totam noſtram ſubſtantiam oppugnãtem componitur,& apud pharmacopolas aſſidue paratum ſeruatur. Aqua quæ proprie aduerſus peſtem inſcribitur, quæ paratur ex ſonchi,vincetoxici,rutæ ſilueſtris,ebuli,cardui benedicti,carlinæ,betæ,luiulæ,dictamni cretici,ſcordei, verbenæ ſingulorum tantundem:quæ omnia ſimul ex arte deſtillentur, & aqua extrahatur, cuius potus præſtantiſſimum eſt ad duas vncias;præſertim ſi quis ante aſſumpſerit aliquam portionem electuarij peoniæ,theriacæ,mitridati,ſiue electuarij de gemmis,ſiue ex ſcordeo quod diaſcordeon nuncupatur,ſiue ēt magni illius ac p̃cioſi electuarij,quod aduerſus oĩa venena doctiſſimus *b* Mattiolus compoſuit:veluti & elixir quod per ipſius anthidoti deſtillationem ad eadem opera perficienda præſtantiſſimum extrahi monſtrauit. Inter quæ præſidia reponi ēt poteſt tanquã experimento confirmatum electuarium, quod paratur ex terra armena, dictamni cretici, myrrhæ, pimpinellæ,verbenæ,zedoariæ, carlinæ, biſtortæ,tormentillæ, momordicæ, angelicæ, gentianæ,cardui benedicti ſingulorum draghma, terræ lemniæ vncijs duabus, ſeminum citri, ſeminum cardui benedicti, napi ſilueſtris ſingulorum vncia, quæ oĩa in tenuiſſimum puluerem conterantur atq; interim per horas vigintiquatuor probatiſſimæ theriacæ vncia in quatuor electiſſimæ aquæ ardentis vncijs infundatur, ac ſimul vehementer agitentur & poſtmodum percolentur: cuius liquoris percolati duabus vncijs ſiue etiam pluribus paulatim inſpergatur puluis iam relatus, & addita ea quæ ſatis eſt potione ſyrupi ex acido ſucco citri confecti, in mortario electuarium conficiatur, cuius caſtaneæ pondus ſummo mane & in veſperis accipiatur, ſuperbibita aliqua ex aquis quas paulo ante retulimus. Quibus præſidijs addi poſſunt alia cun-

cta

a *Gal. l. 9. ſimpl. c. de terra ſamia.*

b *Mattiolus l. 6. c. p.*

& a quibus ſuperius defendi hominem à prauitate contagionis, atq; aeris putris monſtrauimus, iiſdem.n.reſtituitur ac defendi-
a *Hippo.3.6. epid 40.* tur bona valetudo, & quæ ſequentia ſanant, teſte Hipp. *a* antecedentia prohibent. Symptomata interdum adeo moleſta & grauia ſunt vt non permittant expectari *b* dum morbus tollatur aut cauſa ſed interim leniri debeant, veluti animæ defectio
b *Gale.l.12. meth.c.p.* per odores, vini, *c* deſtillati pulli, aquæ carnis, ſiue etiam eli-
c *Gale.p.ad Glauc.c.14.* xiris potionem & alia cuncta quæ vires reficiunt. Vigilia per ea quæ ſomnum faciunt, ſitis per refrigerantia ac madefacientia, cibi faſtidium per ea quæ os ventriculi confirmant vt per mala punica aut medica, ſiue etiam per vinum ex punicis accidis extractum. Puſtulæ & tumores glandularum ſequuntur hanc febrem veluti ſymptomata, debent autem curari quemadmodum ſi abſque febre peſtilente orirentur: tantum vitanda ſunt repellentia: ne quod prauum eſt ad nobiliores partes reprimatur, quin potius ad externas omni conatu vitioſa materia attrahenda eſt etiam affixis vbi opus fuerit cucurbitulis, & ſiue ſcalpello cutis præcidenda eſt, ſiue cauſtico aliquo medicamento abrumpenda, vt quantò citius fieri poteſt virulentæ materiæ exitus pateſiat, quòd ſi tumores & proprie inflammationes a-
d *Hipp.4.de artic.à tex. 34.ad 37.* deo increſcant vt in gangrenam vertantur pars *d* corrupta ne proximam corrumpat præcidenda eſt & locus aduręndus, quod & in Attica peſtilentia obſeruatum fuiſſe teſtatur Lucretius *e*
e *Lucretius l.6.* cum inquit,

„ *Et grauiter partim metuentes limina læti*
„ *Viuebant ferro priuati parte uirili*
„ *Et manibus ſine nonnulli, pedibuſquè manebant:*

Sed ſatis de curatione febris proprie peſtilentis, pergamus ad eas quæ non ſunt proprie tales.

De Febribus non uere peſtilentibus. Cap. VI.

EXpoſitis febribus propriè peſtilentibus, illæ nunc ſequun-
f *Gal. 4.aph. com.48.& l.de inæqua li intemperie.c.7.* tur quæ non ſunt proprie tales, vt pote quibus deſit aliquid ex ijs quæ concurrere ad efficiendam peſtilentem febrem monſtrauimus, cum aut non ita ſint communes aut non ita lædant contage proximos, aut non ita ſint prauæ, huiuſmodi ſũ febres illæ quas Græci nominant *f* λοιμώδεις, hac enim quam-

uis prauæ ſint,minus tamen pernicioſæ apparent;non ſunt communes,neq; contagione lædunt ſicuti ueræ peſtilentes; tum illæ in quib. maculæ quædã apparent rubræ ad immaginem lentis,quæ non æquè prauæ ſunt,non æquè communes, nõ æquè contagione contaminant ſanos,ueluti uere peſtilentes. poſtremo illæ quibus accedunt morbilli,et uariolæ , quæ non æque prauæ ſunt, nõ æquè cões,ſed magis cõtagione quoſdam offen dunt.Has igitur oẽs nunc ꝓſequi oportet, ſumpto initio ab illis quæ prauæ ſunt,non tamen cõmunes,aut tales ut cõtagione proximos offendant.Sunt igitur ut ex aliis morbis, ita etiam ex febribus quædã prauæ,quædam mites,quæ prauæ ſunt, magna ex parte,non tamen neceſſario,pernicioſæ ſunt: conſiſtit prauitas febris nõ in magnitudine caloris,ſed magis in grauitate ſymptomatum,quæ longe maiora ſunt , quam proportione caloris expectanda eſſe uideantur.Quod ſi tantum prauæ ſint non cõmunes,non contaminantes contactu,λοιμώδεις ut diximus græcæ nominantur.Continentur autem calore acri et fumoſo com muniter ut cæteræ febres humorum putredinem ſequentes:ſed proprie acrimonia intus ſentitur,*a* nam foris calor apparet mitis præſertim primo contactu internæ igitur partes uruntur,externæ aut tepidæ ſunt,aut etiam frigidæ,quemadmodum manus et pedes . Circuitus uarii eſſe poſſunt pro ut uarius eſt humor putreſcens,à quo eiuſmodi febris oritur ; ſed quicumq; ille ſit, hæc omnino *b* aſſidua eſt,neq; enim poteſt intermittere febris illa,cum qua totum tempus copulatur extremarum partium frigus.Cauſa proxima prauae febris eſt prauus humor qui putreſcit; eſt autem prauus,uel ob manifeſtam qualitatem,uel ob latentem,et repugnantiam totius ſubſtantiae . Ob manifeſtam qualitatem praua eſt atra bilis cum uritur,quamobrem ut tumores, *c* ulcera atque alios morbos, ita etiam febres prauas efficit. Ob latentem quiuis humorita corrumpi poteſt,ut tota ſubſtantia pugnet cum natura noſtra , contrahunt enim aliquando in nobis humores uim ueneni, *d* atq; horum putredo maxima ex parte efficit febres prauas.Verum focus putredinis neceſſario eſt in *e* uiſcerib. uel uaſis magnis,a quibus ualde cor afficitur; non tamen neceſſariò in corde ut in febre uere peſtilenti . Aliae cauſae ſunt illae a quibus hæc proxima oritur,ueluti uictus prauus,et immoderata uiſcerum temperatio , neq; enim poteſt

eiuſmodi

a *Gal.4.aph. com.48.*

b *Hipp. & galen.4.aph. tex.com.48*

c *Hipp.& gale.4. aph.text.com.24.*

d *Gal. 3. de loc.affe.c.7.*

e *Gal.7.aph. com.p.*

eiuſmodi febris, cum non ſit communis, referri ad putredinem aeris qui communis eſt. Accedit obſtructio uel adſtrictio prohibens perſpiratum, & putredinem efficiens. Symptomata, quæ huic febri ſuperueniunt, multa & grauia ſunt, vt ex actionibus læſis delirium, diuturna uigilia, aut ſomnus grauis, animæ defectio, ſitis, cibi faſtidium. Ex effectibus & qualitatibus corporis aſſiduum frigus *a* partium extremarum, nihil tamen in cute mutatum apparet. Ex his quæ præter naturam detruduntur, alui profluuium, ſanguis ex naribus paulum & ſæpius exiens. Hæc, quæ præter naturam attenduntur in febribus prauis, recognoſcere oportet in homine ægrotante. Recognoſcitur febris partim ſenſu, partim mente, tangitur .n. calor acris, fumoſus, feruens in partibus internis, *b* in externis uerò lenis, præſertim primo contactu, nam quò diutius tractatur, eò acrior apparet, idē aſſidue ſentitur. At poteſt etiam coniici ex cauſa proxima, ut ex humore qualitate ſiue manifeſta ſiue latente prauo; non tamen ex communiter uagantibus, fingimus enim propriam febrem & non communem; ſed ex iis quæ proſunt aut obſunt, proſunt enim proprie ea quæ tota ſubſtantia prauitati medentur, ualde obſunt ea quæ putredinem augendo prauitatem ſimul augent Poſtremò ex effectis ut ex actionibus læſis quas paulo ante cō memorauimus, ſed potiſſimum ex aſſiduo frigore partium extremarum, ex alui profluuio, ex urina, quæ aut turbida eſt, aut tenuis alba & aquoſa, aut etiam nigra. Cauſa proxima, ut putredo atræ bilis uſtæ, uel cuiuſcunq; humoris corrupti & tota ſubſtantia pugnantis cum natura noſtra, depræhenditur ex cauſa, à qua gignitur hic humor, ut ex victu prauo; & ob quam putreſcit, ut ex adſtrictione, uel obſtructione, depræhenditur etiam ex his quæ proſunt eiuſmodi humorem educendo, aut obſunt eumdem augendo. poſtremo ex effectis potiſſimum ex colore & eorum quæ detruduntur, & ipſius cutis. Symptomata ſiue ſint actiones læſæ, ſiue affectus & qualitates corporis præter naturam, ſiue referantur ad ea quæ expelluntur ac retinentur à naturali ſtatu mutata, omnia ſub ſenſum cadunt. Ex futuris euentus *c* periculoſus eſt, minus tamen in hac febre quam in vere peſtilenti, cum putredinis focus non neceſſario ſit in corde, prædicemus interitum ubi ſymptomata adeo *d* grauia erunt, ut naturam pœnitus occupent, uel labefactent. ſi uires ualidiores ſint

a Hip. & gale. 4. aphor. tex. com. 48 & l. 7. aph. p.

b Hip. & gale. loc. dict.

c Hip. & gal. 4. aph. 48. & l. 7 aph. p.

d Gal. l. de conſt. artis c. 18.

a ſint & reniti videantur licebit ſalutem polliceri. Tempus breue eſt, neq; enim poteſt homo tam graui febre diutius occupari, plerumq; tamen minus breue quam in febre vere peſtilenti. Via eadem eſt & curationis & interitus in hac atq; in illa, minus tamen in hac transfertur materia ad cutem. Conſilium curantis ſimiliter dirigi debet ad vires, ad febrem, ad putredinem, ad prauitatem, ad adſtrictionem, ad obſtructionem, ad ſymptomata; opus enim eſt vires ſimiliter conſeruare, febrem refrigerare ac madefacere. putredinem educere. obſtructionis cauſas tollere, adſtrictionem relaxare, prauitati occurrere his quæ tota ſubſtantia illam corrigant, ſymptomata lenire. ex quibus operibus magis ſpectandum eſt ad illud quod magis requiritur. Inſtrumenta, quibus ſingula perficiuntur, ea ipſa ſunt quæ narrauimus in febre vere peſtilenti, illud tantum ſcire conuenit quod tutius licet in hac febre quam in illa, & catharticum dare, & ſanguinem mittere cum humores non transferantur ad cutem, neque puſtulas efficere ſoleant; cætera eadem aptantur.

a *Gal. ibid. et l. 4. de præſag. pulſ. c. xi*

De Febribus quibus ſuperueniunt maculæ quædam cutis ueluti lentes. Cap. VII.

EX minus proprie peſtilentibus, ſunt ēt illæ febres in qbus cutis totius corporis, ſed potiſſimum dorſi & thoracis diſtinguitur compluribus maculis rubris quæ lentis figuram repræſentant ſimiles aūt ſunt illis, quæ ex morſu pulicum oriuntur, appellantur *ἐξανθήματα*, ab Hipp. *b* primo libro de morbis vulgaribus, quæ parua eſſe ait non digna expulſione morborū, & celeriter rurſus euaneſcere; ſuperueniunt fere inter quartum & ſeptimum diem, neq; enim à principio ſe oſtendunt; quamuis autem febres quibus illæ accidunt, prauæ ſint & communes, contaminentq; contagione eos qui proximi ſunt, quemadmodum febres proprie peſtilentes, minus tamen pernicioſæ ſunt cum pauciores interimant; minus communes, cum non tam multos præhendant, minus contagione proximos contaminant cum ſolo contactu duntaxat eos afficiant, atq; idcirco minus proprie peſtilentes à nobis dicuntur. Calor quo continentur ſimiliter in internis partibus feruet, in externis mitior

b *Hipp. 1. p. epid. 38.*

ſentitur,

ſentitur, præſertim cum ſtatim tangitur, nam diutius tangenti acrior apparet. Circuitus varij eſſe poſſunt pro varietate humorum à quibus naſcuntur, vt plurimum aũt typum ſeruant duplicis tertianæ nothæ, ſed quicumq; ſint, hæ febres numq̃ intermittunt. Proxima cauſa earum eſt putredo cuiuſuis humoris, ſed potiſſimum flauæ bilis, & pituitæ, cui putredini prauitas quædã accedit tota ſubſtantia naturæ noſtræ inimica, atq; hæc cauſa eſt cur hæ febres in prauis ac pernicioſis numerentur, ſunt aũt communes quod cauſa quæ eiuſmodi putredinem efficit communis ſit, vitium videlicet aeris valde calidi, aut etiam putris, & contagio eorum qui huiuſmodi febre laborant, quæ tantũ in corporibus *a* obſtructis vel adſtrictis, & quæ prauis ſuccis redundant, vim ſuam oſtendunt. in cute autem ſuperueniunt maculæ illæ rubræ ob cruditatem ſuccorum, quos, ſi quando natura tentat expellere, nihil proficit, ſed ſuperatur ita vt ſæpe *b* euaneſcant, aut quia paruæ ſunt illis accedant *c* abſceſſus. Symptomata quæ has febres ſequuntur minus grauia ſunt, quã quæ uere peſtilentes; accidit autem laſſitudo totius corporis, inquietudo, grauitas capitis, delirium, hebeſcunt ſenſus, deeſt appetentia cibi & interdum etiam potionis, lingua ſordida redditur, oculi rubri, præter maculas illas totius corporis quæ poſtea ſuperueniunt, vrina primo alba eſt & aquoſa, mox rubra aut etiã turbida, deiectio corrupta ac fœtida. In homine febri citante, febris recognoſcitur ſenſu, tactu enim percipitur calor fumoſus feruens in partibus internis, minus acris in externis, aſſiduus, aut inueſtigari etiam poteſt coniectura ducta à cauſa proxima, vt à prauitate putredinis, à communiter vagantibus quæ tales ſunt, ab his quæ iuuant tota ſubſtantia prauitati occurrentia, vel valde nocent putredinem augendo, ab effectis vt à ſymptomatibus quæ proxime commemorauimus ſub quouis trium generum, quibus adde pulſum rarum atq; humilem: ſed cum iam apparent eiuſmodi maculæ notæ ſunt hæ febres etiam vulgo: priuſquam appareant arte conijciuntur à medico hæ febres ex ſignis enarratis, ex quibus licet etiam prædicere expectandas eſſe eam maculas paulo celerius vel tardius, pro ut & ipſa febris celeriter aut tarde mouetur. Proxima cauſa prauitas, videlicet putredinis, cum ſenſum lateat, colligenda eſt ex cauſis à quibus oritur, vt ex vitio aeris & corporis illius quod ægrotat; tum

a Gale.l.p.de temp. c.4.

b *Hipp. 2.p. epid.3 8.*

c *Hipp. ibid.*

ex his quæ vel iuuant eã educendo ac corrigendo, vel nocent augendo: poſtremò ex effectis & proprie ex febre q̃ deſcripſimus, demonſtrat .n. tanq̃ effectum propriam cauſam eiuſmodi putredinem. Symptomata, quæ retulimus, ad quodcumq; genus referantur, oĩa ſenſui manifeſta ſunt. Ex futuris euentus periculoſus eſt minus tamen in hac febre, quam in vere peſtilenti, tunc autem maxime timendus interitus eſt, *a* cum nihil leuatur æger ubi maculæ illæ ſuperueniunt, præſertim ſi liuidæ aut nigræ fiant, aut ẽt euaneſcant. At, ſi ex ea traſmiſſione materiæ homo leuior fiat, ſperanda ſalus eſt, diligenter autem æſtimare *b* robur morbi, & naturæ oportet & inde futurum euentum conijcere. Tempus quo expectari debet breue eſt, non ita tamen vt in vere peſtilenti, cum aliquando vltra decimum quartum diem trahatur. Via *c* ſalutis eſt quod natura vel expellat & potiſſimum per vrinam, vel ad cutem transferat humores putres in ſatis inſigni quantitate. via interitus eſt quod praua illa putredo cor iam occupet, ſiue etiam delata vitioſa materia ad caput phreneſim, aut ẽt læthargum afferat, & ita graui ter laborantibus præcipuis viſceribus vires deficiant. Ratio *d* cũrandi eadem fere eſt atq; illa, quam poſuimus in febre vere peſtilenti: cum ſimiliter tueri vires oporteat cibo & potione, occurrere febri refrigerantibus & madefacientibus putredinem educere, obſtruentem materiam exinanire, incidere atq; extenuare, quod adſtrictum eſt relaxare, prauitatem curare his quæ tota ſubſtantia illi, medentur, vt oleis, atq; anthidotis tam ſimplicibus quam compoſitis ſuperius relatis in curanda febre verẽ peſtilenti, ac præcipue aqua illa, quæ apud pharmacopolas ex moderniorum inſtitutione parata ſeruatur, quam ad depellendas petechias vulgo appellant (ita enim eiuſmodi maculas italis placuit nuncupare) cuius exigua admodum portio exhibetur per horam ante acceſſionem admixta tamen longe maiori quantitate aquæ oxalidis, ſeu ſonci: vt immoderatus illius aquæ calor aliquantiſper remittatur, quod tñ medicamentum non niſi facta ſanguinis *e* miſſione cæteriſq; vniuerſalioribus adhibitis præſidijs, exhibendum eſt, ne ex illius calore febrilis calor vehementer exacerbaretur. Symptomata poſtremo eadẽ ratione, ac in verẽ peſtilentibus oſtendimus, lenire oportet, proprie tamen hic animaduertentes, cum apparent maculæ

a *Gal. l. 2. p. epid. com. 38. & Hip. tex. 40.*

b *Gal. de cõſt. artis c. 18.*

c *Hippo. 2. p. epid. 41. & 42.*

d *Curatio.*

e *Sanguinis miſſionẽ cõuenit in feb. iſtis peſtilentibus apparentibus pulis ſeu maculis uulgò petechie ex Nicolai Maſſæ Veneti ſententia lib. de Veneſectione. pag. 17.*

illæ rubræ, an redundet adhuc materia in partibus internis, id quod intelliges ex vrina & deiectione adhuc præter naturam perſeuerante : tunc enim aut ſecare venam, aut applicare hyrudines veni ani, aut dare catharcticum neceſſe eſt nulla habita ratione paruæ illius tranſmisſionis ad cutem. alioquin ab huiuſmodi præſidijs abſtinendum eſt & ad id potiſſimum ſpectandum vt per frictiones atq; etiam cucurbitulas quamplurimas cũ inciſione cutis admotas eiuſmodi naturæ impetus & ad cutem tranſmisſio validior fiat. Proprie autem poſtmodum in remouendis illis maculis obſeruandum eſt, (niſi receſſerint) vt ante vniuerſum corpus exinaniatur, deinde excutiantur illæ. Quò ſpectant fomenta & olea calida digerentia, quæ ſi prius dentur quam totum corpus fuerit exinanitum periculum eſt, nedum humores ad cutem trahuntur, obſtructio augeatur.

De Febribus quibus Morbilli & Variolæ ſuperueniunt. Cap. VIII.

SVperſunt ex febribus minus propriè peſtilentibus illæ quibus variolæ, & morbilli ſuperueniunt, ambo autem ſunt puſtulæ, variolæ quidem rubræ, quæ cum incipiunt parum extra cutem excedunt, ſed proceſſu temporis magis augentur atque prominent, neque retinent ruborem ſed aut albæ fiunt, aut etiam liuidæ vel nigræ: morbilli verò ex rubro magis flaui ſunt, ita vt referant paruula eryſipelata, quemadmodum variolæ paruulas inflammationes, vt autem minus prominent eriſypelata, quam inflammationes ita a minus morbilli quam variolæ, ſed deutriſque vberius agemus, cum tumores præter naturam & puſtulas perſequemur. Nunc ſatis ſit expoſuiſſe quid variolarum & morbillorum nomine ſignificetur. Febres quibus eiuſmodi puſtulæ ſuperueniunt in peſtilentibus numerantur quòd graues ſint, quòd communes, quòd contagione proximos contaminent, non tamen proprie dici poſſunt peſtilentes: cum, licet graues ſint, paucos ægrotantes abſumant, licet communes, cum multos eodem tempore affligent, licet contagione noceant, paucos offendant, & eos duntaxat qui maxime expoſiti ſunt eiuſmodi morbo, vt paulo poſt in referendis cauſis exponemus. Merito igitur habentur in

a *Auic. l. 4. f. p. tr. 4. c. 8.*

tur in

tur in minus proprie peſtilentibus, continentur autem calore uehementi, qui quamuis acris ſit & in externis partibus, & in ternis, magis tamen ſentitur in his quam in illis, eſt præterea aſſiduus ſine vlla intermiſſione. Acceſsiones tertianæ ſunt, quam quam illæ febres, quas ſequuntur uariolæ, cum fiant à ſanguine putri, ſynochæ ſint: quia tamen putreſcens ſanguis proceſsu temporis vertitur *a* in bilem, bilioſæ fiunt & tertio quoque die reuertuntur, calorem tamen multum potius quam acrem præſeferunt. Contra illæ in quibus apparent morbilli, cum profiſcantur *b* à flaua bile putri magis ardentes ſunt, & acriorem calorem præſeferunt, ſummum enim feruorem ſentiunt febricitantes. Expoſita iam eſt proxima cauſa propoſitarum febrium, cum ſit aut ſanguis ueluti in variolis, aut flaua bilis uelut in morbillis putreſcens. Cauſa cur putreſcat uidetur ut in aliis febribus à putredine ortis prohibitus perſpiratus propter cauorum obſtructionem, vel adſtrictionem: ſed quia hæc nimis cõia ſunt inuenienda eſt proxima cauſa, quamobrem eiuſmodi febres ita vehementes ſint, ita communes, ita contagione quoſdam afficiant, ita denique proceſſu temporis uariolas, uel morbillos afferant. Exiſtimant Arabes medici, qui *c* primi has febres tractarunt, cum ex ſanguine menſtruo procreamur partem aliquam ipſius tenuem ac bilioſam eſſe, aliquam uerò craſſam & ueluti fæcem, atque has retineri in nobis, dum proceſſu temporis ferueant atq; expellantur ut ſpuma ex vino cum ebullit, uolunt autem cum feruet pars craſsior, accendi febrem ſynochæ ſimilem & ſuperuenire uariolas, cum tenuior, excitari ueluti ardentem, & oriri morbillos: feruet autem uel tenuis ſanguis ſolus & fiunt morbilli, uel craſsior *d* duntaxat & fiunt uariolæ. Cauſa cur ferueat, calor eſt partim externus aeris circunfuſi, partim internus calidæ expirationis retentæ, unde ſimul fit feruor, & putredo, ob eiuſmodi feruorem fit utraq; febris uehemens ut docuimus, ob eumdem cogitur natura non multo poſt principium expellere feruentem materiam ad cutem, ad quam, quod ferueat, & nullo pacto concreta ſit, facile transfertur ibique ſi craſsior ſit excitat uariolas, ſi tenuior morbillos: ſed, cum ab eadem exhalent vapores putres glutinoſi, contagione proximos contaminant, & ita etiam communes fiunt pluribus eiuſmodi febres, nõ tamen præhendunt uerè multos ut ue

a *Gal. l. 2. de diff. feb. c. 9.*

b *Auic. l. 4. f. p. tr. 4. c. 8.*

c *Auic. l. 4. f. p. tr. 4. c. 6.*

d *Auic. ibid.*

re peſtilentes,ſed illos duntaxat in quibus appoſita materia ſiue tenuis ſiue craſſa fuerit:hi enim duntaxat obnoxii ſunt propoſitis febribus,& in his duntaxat accenduntur ſiue ob æſtum, ſiue ob calidam expirationem ret.ntam, ſiue ob contagionem. Illi qui ſemel experti ſunt has febres ferè numquam amplius in eas incidunt,maxime autem his laborant infantes ac pueri,paucique admodum ſunt quos hæ febres ante iuuentutem non attigerint,aut certe ante ſenectutem;nonnulli tamen qui eas ante euaſerant iam ſenes in ipſas inciderunt. Symptomata, quæ has febres ſequuntur præter variolas & morbillos, de quibus diximus,ſunt *a* dolor dorſi,pruritus narium, pulſus temporum, ſenſus pungentium,in gutture & thorace anxietas, iactatio totius corporis, diſtentio quædam membrorum qualem in oſcitantibus cernimus,difficultas anhelitus,raucedo, moroſitas,rubor faciei& oculorum,fluxus lachrymarum præter uoluntatem, deiectio liquida. Ex præſentibus, febres in ægrotante recognoſcuntur partim ſenſu,partim mente,cadit ſub ſenſum calor,qualem deſcripſimus, non ſolum acris & fumoſus,ſed etiam feruens in partibus etiam externis,ſed multo magis in internis,cõtinuus, qui contagione proximos afficit modo expoſiti ſint eiuſmodi morbo adeo ut efficiatur communis pluribus. Mente uerò colliguntur eædem febres ex cauſis, ut ex contagione eorum qui ſimili febre laborant, tum ex aere ualde calido & humido in corpore,quod non amplius laborauerit eiuſmodi morbo; plurimum autem ualet coniectura ſumpta à communiter uagantibus, nam ſi in aliis vagentur eiuſmodi febres indicant eum quoque quem curamus ſimili laborare, præſertim ſi puer *b* ſit: plerumque enim in pueritia excitantur eiuſmodi feruores. At indicantur eædem ab his quæ iuuant vel nocent, vbi uidelicet proſint refrigerantia intus ſumpta,obſint extrinſecus impoſita,contra uerò quæ calefaciunt noceant ubi ſumantur,iuuenit ubi adhibeantur ad partes externas. Maximam tamen fidem faciunt earumdem effecta, ueluti ex actionibus læſis grauitas *c* capitis, ſenſus pulſantium in temporibus timor in ſomno, prurigo narium, ſenſus pungentium in uniuerſo corpore,dolor in dorſo,thorace, ac gutture, tremor pedum,raucedo, difficultas ſpirandi,tuſſis, anxietas, magnitudo pulſus,iactatio corporis,oſcitatio,diſtentio membrorum,moroſitas.

a *Auic.l.4.f.p.tr.4.c.7.*

b *Auic.l.4f.p.tr.4.c.6.*

c *Auic.l 4.f p.tr.4 c.7.*

tas. Ex his quæ detruduntur vrina turbida & rubra, ſputum craſſius, exitus lachrymarum præter voluntatem, deiectio liquida, difficultas inteſtinorum. poſtremo ex affectibus corporis ſplendor oculorum, rubor faciei ac totius corporis, puſtulæ tales quales finximus variolas & morbillos non ſolum in cute totius corporis, ſed in naribus, in ore, in faucibus, quæ vbi iam apparent, cognoſcuntur hæ febres etiam vulgo: medici munus eſt magis ex febre aduentum eiuſmodi puſtularum prædicere, quam ex ipſis febrem dignoſcere. At non ſatis eſt cõiter has febres nouiſſe, ſed debet vna ab altera diſcerni, illa videlicet quam ſequuntur variolæ ab ea quam morbilli. diudicabis autẽ inter vtramq; ſi primo ad calorem reſpicias, qui in ea quam ſequuntur variolæ, plurimus eſt & parum acris, in ea, quam morbilli, acrior, & non ita multus, cum hæc febris ſit ſimilis ardenti, illa vero ſynochæ: deinde ex cauſa vt ex contagione illius q̃ hac vel illa laborat, & ſimul ex corpore ipſo ægrotantis, quod ſi vnam expertus fuerit alteram expectabis: tum ex his quæ proſunt aut obſunt, nam ei, cui ſuperueniunt morbilli, refrigerantia interna magis proſunt, & externa magis nocent, quam ei cui variolæ. denique ex effectis & potiſſimum ex *a* puſtulis ipſis, quæ in cute variæ ſe oſtendunt, & quales vtraſque declarauimus: comparauimus enim variolas paruis inflammationibus, morbillos paruis eryſipelis, diximus etiam cum incipiunt apparere, morbillos ſtatim *b* ex cute exire, ſed variolas paulatim. at licet prius etiam quam appareant ex alijs ſymptomatibus diudicare inter utramque, nam vbi expectantur uariolæ fluunt lachrymæ præter uoluntatem, dolet dorſum uehementer, quod uena caua diſtendatur *c* à multitudine ſanguinis quod non euenit vbi ſuperuenturi ſunt morbilli. Cauſa proxima harum febrium, putredo videlicet cum feruore, quia ſenſum latet, menti colligenda eſt, & primo ex cauſa, vt ſi in homine nondũ ebullierit eiuſmodi ſpuma ac fæx ſanguinis menſtrui, ſi fuerit contagio aliorum in quibus ſit eiuſmodi feruor, tum ex his quæ proſunt quatenus eiuſmodi materiam vel educunt vel refrigerant aut nocent eiuſdem calorem augendo, & tandem ex effectis & proprie ex febribus, quas deſcripſimus, quæ pro vt magis vel ardentis vel ſynochæ ſimiles erunt, ita magis hunc vel illũ humorem mõſtrabunt, vt flauam bilem vel ſanguinem, quem

a *Auic. l.4.f. p.tr.4.c.8.*

b *Auic. ibid. & cap. 6.*

c *Auic. ibid. cap. 8.*

diſcernes, et ex eo quod in homine alter ebullierit, illius.n. feruor expectandus eſt q non dum feruuit. Symptomata *a* quæ has febres ſequuntur cuiuſcumq; generis ſint, ſub ſenſum cadunt, ita vt non opus ſit ſignis à quibus indicentur. Ex futuris euentus maxima ex parte ſalubris eſt, paucos.n. abſumunt hæ febres, nonnullos tñ & ob virium imbecillitatem, & ob cutem duriorem quæ non excipit materiam ab internis partibus tranſmiſſam, maxime verò ob multitudinem & prauitatem ipſius: nam vbi vires validæ ſint, cutis mollis qualis eſt in pueris, materia non nimis multa neq; praua, ſanantur febres cum transfertur ad cutẽ. optimum eſt ſi puſtulæ *b* rubræ aut albæ ſint & ſimplices, celeriterq; egrediantur, & grandiores ſint, malum ſi virides, liuidæ aut nigræ, ſi duplices ita vt paruæ magnis ſupernaſcantur, ſi vix egredi poſſint, ſi egreſſæ ſtatim euaneſcant; ſed deterrimũ ſi cum his reddatur vrina *c* nigra, ſequatur animæ defectio; valde lædatur vox & anhelitus, indicant enim hæc interitum futurum. Tempus vtriuſq; euentus omnino breue eſt, nam intra decimumquartum diem neceſſe eſt ſalutem ſequi aut interitũ, ſed celerius aut tardius intra hoc tempus, pro maiori vel minori robbre naturæ & morbi. Via qua ſequitur ſalus eſt cum ex toto noxius ac feruens humor transfertur ad cutem. Via interitus cum idem reuertitur ad viſcera & partes præcipuas, ita vt grauitate ſymptomatum & magnitudine febris hominem conficiat. Spectare autem in curatione oportet ad illa eadem; ad quæ ſpectandum eſſe demonſtrauimus in cæteris febribus ab humorum putredine ortis; quandoquidem tueri vires oportet alimento, occurrere febri per refrigerantia & madefacientia, materiam putrem vel concoquere vel educere, extrahere humores multos, extenuare craſſos, incidere glutinoſos obſtructionem efficientes, relaxare quæ adſtricta ſunt. ſed præter hæc neceſſe eſt dirigere conſilium ad ea quæ propria ſunt harum febrium, & videre quid proprium in curatione poſtulent. diximus in his febribus non ſolum putreſcere, ſed etiam feruere humores à quibus oriuntur: eoſdem ad cutem detrudi & puſtulas illas excitare, quamobrem habenda eſt ratio feruoris, tranſmiſſionis ad cutem, & puſtularum. feruor coerceri debet vt qui nimis moleſtus ſit, & vna cum corde vniuerſum corpus offendat. tranſmiſſio materiæ ad cutem cum ſit opus naturæ

a *Auic. locis citatis.*

b *Auic. ibid. cap. 6.*

c *Auic. ibid.*

nullo modo impediri debet;ſed, ubi imperfecta ſit, arte augeri. a *Auic.l.4.f.*
Puſtulæ a ſua requirunt remedia & priuſquam matureſcant, & *p.tr.4.c.x.*
poſtquam maturuerint atq; apertæ ſunt, & ulceratæ. ſed ſimul
etiam habenda eſt ratio illarum partium in quibus hæ reſident:
huiuſmodi ſunt opera quæ proprie deſiderantur à propoſitis fe
bribus. Remittitur feruor ſi bulliens humor refrigeretur & craſ
ſior reddatur, quæ craſſiora ſunt minus facile uim ferueſacien
tem concipiunt, quam quæ tenuiora, minus igitur ebullient hu
mores ſi craſſiores reddantur, ſed multo minus ſi refrigerentur,
deferuet.n.aqua cum in lebete bulli ſi frigida adiiciatur Tranſ
miſſio ad cutem non impeditur cum cutis neq; refrigeratur ne
que adſtringitur. euocatur uerò humor ad cutem per ea quæ
calefaciunt & relaxat. plurimum etiam conferunt quæ intus
dantur extenuantia incidentia ac relaxantia, nam ſic bulliens ma
teria facilius expellitur ab internis partibus ad externas. Puſtu-
læ, pro ut uario modo ſunt affectæ, in uaria poſtulant auxilia,
ſi nimis diſtendantur & doleant ſcalpelo exaſperanda cutis eſt, b *Auic.ibid.*
ſi crudæ ſint fomentis ad *b* maturitatem perduci debent, ubi c *Auic.ibid.*
maturuerint aperiendæ ac *c* detergenda ſunt, deinde ulcera ſic
cantibus ſine morſu ſananda, & ubi nobiliores aliquæ partes
afficiantur, ut oculi, os, fauces, inteſtini, adſtringentibus confir-
mandæ ſunt, ut defendantur ab eiuſmodi noxa. Pugnant aliqua
ex propoſitis operibus, & inter ſe, & cum his quæ communiter
deſiderantur in curatione illarum febrium quæ conſiſtunt in hu
moribus putribus, refrigerantia enim, quæ deſiderantur à fer-
uore & à febre, & eductioni & euacuationi ad partes externas
aduerſantur. ea quæ craſſos reddunt humores, obſtructionem
faciunt & tranſmiſſionem ad cutem impediunt, eductio humo
ris putris aut obſtruentis impedit naturæ motum, & non ſi-
nit ſuperantem humorem ferri ad cutem. quæ cum ita ſe habe-
ant, ea opera ſubinde efficienda ſunt quæ magis requirantur &
minus noceant, eo etiam modo efficienda ſunt quo minus reli
qua impediant, ſed cum alio tempore alio pacto affectum ſit
corpus, alia etiam opera magis deſiderantur & minorem noxā
afferunt. Principio cum materia multa eſt, & non dum transfer
tur *d* ad cutem exinaniri debet, neq; enim impedietur tunc na- d *Auic.ibid.*
turæ motus qui non dum incepit. Cum iam plurimum feruet
materia, coercendus eſt feruor iis quæ ut diximus craſſum

reddunt ac refrigerant humorem, quod, ſi fiat ante quam puſtu læ appareant in cute, non erit periculum ne auertatur natura à ſuo opere, refrigerantia autem intus ſumi debent, nam quouis tempore præſtat cutem calidam *a* conſeruare, niſi ob feruorem uideatur ſibi homo ſtrangulari. Tunc autem euocanda materia ad cutem eſt cum iam tranſmitti cœpit à natura, quo tempore non nocent aut calefacientia externa, aut extenuantia, incidentia & relaxantia intus data cum iam remittatur feruor, licet igitur propoſita opera omnia efficere ſed unumquodq; ſuo tempore. Inſtrumenta reſtant ad unumquodq; efficiendum neceſſaria. Redditur craſſior humor qui ebullit cibis craſſioribus ut lentibus, palmulis, *b* zizifis, præterea tragachanto, gummi. Refrigeratur fructibus acerbis aut acidis ut piris, malis cotoneis, medicis, punicis, moris, fructibus rubi, cucurbita, cucumere. Euocatur ad partes externas ſi relaxetur cutis & ſimul calefiat fomentis ex aqua, in qua bullierit chamomelum, anhetum, enula campana, radix altheæ, tegaturq; corpus ueſtibus, ſtragulis. *c* intus autem dantur extenuantia & incidentia, ut aqua in qua bullierit appium, anhetum, fœniculus, camemelum, lentes præcipuæ in uariolis, ſicuti cicera rubri in morbillis, uel aridæ fici, aut uuæ paſſæ. huc ſpectat etiam potio vini tenuis quod non conuenit niſi ubi iam ex toto deferuuit humor, nam cum feruet bibenda eſt aqua in qua bullierint fructus *d* acerbi aut frigida aliqua herba ut lactuca uiola endiuia. Ad humores educendos à principio utemur uenæ *e* ſectione, ſi per uires & ætatem liceat, alioquin exaſperabimus cutem ſcalpello, & defigemus cucurbitulas præſertim ſi redundet ſanguis. uitabimus cathartica ualidiora ne nimis calorem augeant, ſed ſoluemus aluum aut caſſia fiſtula quam uocant, aut ſyruppo ex pluribus infuſionibus roſarum aut ſaccaro uiola condito uel melle quod ex rore concreſcit; quò item ſpectabunt mitiores liquores qui per clyſteres in ipſam infundantur. Symptomata ſi qua grauiora ſunt, quæ expectare non permittant dum curetur morbus, & cauſa, leniri debent quemadmodum in aliis febribus docuimus. proprie autem puſtulæ ad maturitatem perducuntur fomentis, aperiuntur acu *f* aurea ubi per ſe non abrumpantur, deterguntur lana uel goſſypio, abluuntur primum muria, deinde aqua in qua bullierit miricha, ac mirthos, reſperguntur etiam polenta, ſa-

a *Auic. ibid.*
b *Auic. ibid.*
c *Auic. ibid.*
d *Ibidem.*
e *Ibidem.*
f *Ibidem.*

ta, farina *a* orizæ, millij, fabarum, qua utiliter etiam culcitra ſup qua iacere homo debet impletur, vlcera vbi pura ſunt ſiccantur, ualet puluis ex radice *b* arundinis, ariſtolochiæ, coſti cui additur aliquid croci, poſtremo datur ceruſſa, cadmia, ac pompholix, dum ut cicatrix *c* inducatur. Quod ſi oculi à puſtulis atque vlceribus lædantur, abluentur aqua in qua bullicrit hordeum, & coriandrum, deinde adhibebitur collirium, quod accipiat roſam, crocum, & roem, ſiue collirium album quod appellant auctore Raſi, quæ collyria lacte præſertim muliebri, aut etiam decocto fenu græci diſſoluantur: à quibus ad collirium thuris Meſue, ut ulcera & puſtulæ melius concoquantur, tranſire oportet. In nares indemus ſuccum uuæ acerbæ. Ad os & fauces dabimus medicamentum quod ex moris conficitur, quas etiam partes utile eſt ſucco punicorum acidorum frequenter abluere. Si lædantur *d* inteſtina infundemus per clyſterem in aluum ſuccum plantaginis, portulacæ, aut aquam in qua bullierit mirtus, lentiſcus, poligonium, plantago roſæ, balauſtia & alia id genus ſimilia. hactenus de febribus humorum putredinem ſequentibus.

a *Ibi.*
b *Ibid.*
c *Auice. ibid. cap.* 11.
d *Auic. ibid.*

Finis Libri Sexti de Febribus Vidi Vidij.

VIDI

VIDI VIDII DE FEBRIBVS

Liber Septimus.

Qui eſt de Febre Hectica, & Tabe.

Propoſitum huius libri & quid ſit hecticafebris. Cap. I.

a Supra l. p. c.9.&Gal.l. p.de diff. fe-br.c.p.

QVot ſunt genera partium, quibus noſtra corpora continentur, totidem, ut *a* ante oſtendimus, ſunt prima genera febrium, cum alius inſit calor & idcirco alia febris in alia ſubiecta materia, ut in ſpiritibus, in humoribus, in partibus ſolidis; uerſantur autem in ſpiritibus febres diariæ, ſicut in humoribus illæ quæ putredinē ſequuntur (utraſq; aūt perſequuti ſumus) in partibus ſolidis illæ quas Græci hæcticas uocant, atq; hæ ſuperſunt in hoc libro exponēdæ, quibus tabem, quam Græci *b* μαράσμον, nominant ſubiiciemus, tum quia ſuperuenit hæcticis cum non ſtatim ſanantur, tum quia per ſe ipſam eſt ex iis morbis quos præſtat ſeorſum uberius tractare, ueluti febres, repugnantiam totius ſubſtantiæ, tumores præter naturam, motionem articulorum ex ſuis ſedibus, ſolutionem continui, hæc ſiquidem non raro accidit, & aut difficulter curatur, aut hominem interimit. Veniat igitur in medium febris illa quæ reſidet in partibus ſolidis, quē morbum Græci uocant *etticon apo* c *tis exeos* hoc eſt ab habitu, qui duo ſignificat & ipſas partes ſolidas cordis quæ opponuntur humoribus ac ſpiritibus, & ſtabilem diſpoſitionem, ab utraq; ſignificatione appellatur iure hæc febris hæctica, cum & uerſetur in habitu totius corporis, hoc eſt in partibus ſolidis, & ſtabilis ſit, neque facile ſubmoueatur, partes enim ſolidæ ut uix cōcipiunt alienas qualitates, ita etiam uix amittunt; quod

b Gal. l.de marcore.c.p.

c Gal. p.de diff.feb.c.7.

contua

contra vſu venire conſtat in humoribus ac ſpiritibus in quibus accenditur febris non ita ſtabilis & quæ à Græcis dicitur . κατασχέσιν, potius quam καθ' ἕξιν. vocant *a* enim κατ' ἕξιν quali- a *Gal. 3. de locis affe. c. 2.* tatem illam quæ firmiter hæret, ſiue ſit ſecundum nām ſiue præter naturam, eam quæ facile tollitur dicunt κατασχέσιν. potiſſimum igitur, nominata eſt hæc febris hæctica quia ſtabilis eſt non ſecus quam color in lanis ante tinctis, ſed præterea quia verſatur vt diximus in partibus *b* corporis, hoc eſt in habitu totius corporis. Continetur hæctica febris calore *c* acri, quo diſ- b *Galen. p. de diff. feb. c. 7.* fert à diaria quæ lenem præſefert, præterea ſquallido quo diſtat ab ea quæ verſatur in humoribus putribus, cuius calor fumoſus c *Galen. p. de diff. feb. c. 9.* eſt, & merito, nam humores cum putreſcunt inſtar lignorum viridium plurimum edunt fumi, contra à partibus ſolidis cum accenduntur nihil exhalat fumi perinde atq; à lignis aridis. Cæterum calor in materia denſa acris eſt, & idcirco talis in hæctica ſentitur, cum inſit inpartibus ſolidis. Copia autem caloris parua eſt, & longe ſuperatur à qualitate acri, contra, quam in ſynochis *d* oſtendimus quarum calor plurimus eſt, ſed mitior d *Gal. ibid.* quamuis in vtriſque *e* aſſiduus ſit & vno circuitu contineatur e *Ibidem.* à principio ad finem. eſt igitur hecticæ calor continens, ſine circuitibus, ſquallidus, acris ſed paruus & non qualem acutæ febres præſeferunt, eſt præterea ſine dolore, cum verſetur in partibus ſolidis, non amplius aduentitius, ſicuti cum reſidet in humoribus aut ſpiritibus cordis, ſed veluti naturalis ita vt minime ſentiatur, neq; moleſtiam afferat, ſed homo iudicet ſe non febricitare. Eſt item æqualis ac ſibi ſimilis à principio *f* ad finem, f *Gal. l. de inæquali intemper. c. 5.* numquam videtur augeri, numquam decreſcere, cui ſententiæ aduerſatur vnum quod Hipp. *g* in prognoſticis interdiu leuiorem eſſe, noctu creſcere eiuſmodi febrem teſtatur, alterū quod g *Hipp. 2. progno. 60.* diſtinguitur temporibus *h* vt aliæ febres, habet enim principium cum humor, quo ſolidæ partes nutriuntur nondum manifeſte h *Galen. p. de diff. feb. c. 9.* abſumitur, incrementum cum iam manifeſta eſt eius conſumptio, & abſumitur ille ex quo caro & adeps componuntur. vigorem, cum hic iam tabefactus eſt, & iam tabefiunt partes vere ſolidæ veluti fibræ: quod ſi detur diuerſa eſſe tempora hæcticæ febris, dandum quoque erit eamdem inæqualem eſſe & non perpetuo ſibi ſimilem cum incipiat augeatur vigeat. Verum non difficile eſt vtrique rationi reſpondere; Hippocrates

augeri

a *Hipp. 2.pro gn. 60.* a augeri dixit hanc febrem noctu, hoc eſt poſt cenam & à cibo quod cum cor humorem ex alimento accipit quodammodo perfunditur, ita vt ipſius calor ferueat, non ſecus q̃ calor calcis non extinctæ cum perfunditur aqua ſtatim.n.augetur: hanc ſimilitudinem egregie affert Gal. *b* iniuriaq; repræhenditur à nõnullis *c* qui obiiciunt humorem alimenti non eſſe contrarium cordi vt eſt aqua calci, ſed quid tum poſtea? neq; enim ſimilitudo conſiſtit in ipſa conuenientia quam habet inter ſe alimentum & cor, aut in repugnantia quam habet calx & aqua, ſed in humore, qui cum nanciſcitur ſolidam ſubſtantiam calidiorem, præbet calori pabulum, & ita ipſum auget, adeo vt maiorem ſe oſtendat quam ante. Ergo creſcit calor hæcticæ febris poſt cenam, poſt prandium ac deniq; poſt cibum quacumq; *d* hora detur, quod non vſu venit in febribus occupantibus ſpiritus aut humores, remittitur.n. magis earum calor poſt cibum & potionem quam augeatur, augetur autem in hæctica propterea quia ſquallidus eſt in partibus ſolidis, quæ vbi perfunduntur humore alimenti, longe maiorem calorem præſeferunt quam ante, non ſecus quam candentes lateres vbi reſperganturaliquo humore: augetur autem in febribus hæcticis calor vnam vel alteram *e* horam poſt cibum, nec eſt quod mireris ſi tam celeriter cor perfunditur humore alimenti cum maximam *f* vim habeat attrahendi, ita vt inopia alimenti poſtremo ex omnibus partibus attrahat. Coquuntur celerius tenuiores partes alimenti in ventriculo, quam craſſiores, quò fit vt celerius etiam per venas quæ à ventriculo ad portam iecinoris pertinent diſtribuantur, & inde attrahantur à corde. Videmus refici vires in animæ defectione celerrime poſt *g* vini, aut etiam elixiris potionem, quare non mirum eſt ſi tam cito cor perfundatur humore alimenti atq; incaleſcat, ſed paulo poſt deferuet & perſeuerat calor paruus, acris quemadmodum ante cibum ſemperque ſibi ſimilis eſt, niſi ab externa cauſa vt à cibo augeatur. Neq; obſtat quod de principio, incremento, & vigore hæcticæ febris dictum eſt, quandoquidem hæc tempora ſunt *h* ſiccitatis conſequentis ipſum calorem, magis quam ipſius caloris quo continetur, ita vt propria magis ſint tabis, quam hæcticæ, cuius calor ita celeriter præhendit partes ſolidas & ita etiam celeriter frigidis remedijs tempeſtiue datis curatur, vt non appareat

b *Galen. p.de diff.febr.c.9. & l. 2.pro gn. com.60.*

c *Auerr. l.4. collig. c.33.*

d *Galen. p.de diff feb.c.9.*

e *Gal.ibid.*

f *Galen. l. de marcore c.5*

g *Galen.p.ad Glauc.c.14. & l.12.meth. c.4.*

h *Galen.p.de diff.feb.c.9.*

reat, neque quando incipit, neque quando remittitur, ſed tota ipſa febris ſit ueluti uigor æqualis à principio ad finem manēs. Sed cum dixerimus tempora hæcticæ febris referri. A ſiccitatem quæ ipſam conſequitur, quæret quis num hæctica contineatur ſiccitate ſicuti continetur calore: ita ut definiatur non ſolum calor ſed etiam ſiccitas, cum incipiat hæctica febris tantum in illis corporibus quæ non ſolum *a* calida ſunt, ſed ualde ſicca, cumque curetur non minus madefacientibus *b* auxiliis quam refrigerantibus? Cui reſpondebimus hæcticam non neceſſario *c* contineri ſiccitate, ſicuti continetur calore: ſed, ſi diutius maneat, eiuſmodi calorem afferre ſiccitatem, poſſe tamen inueniri febrem hæcticam ad huc cum humore aut mediocri, aut certe cum non tanta ſiccitate, ut uitæ munera impediat.

a *Gal. pri. de diff c.9.*
b *Gal. x. met. cap. 6.*
c *Gal. pri. de diff. febr. c.9*

De ſpeciebus ac differentiis febris hæcticæ. Cap. II.

SEd qualis ſit calor quo hæctica febris continetur ſatis iam expoſitum eſt, uideamus nunc ipſa ne ſit una ſpecies duntaxat indiuida, an quaſi genus plures ſub ſe complectatur: ſicut illa quæ humorum putredinem ſequitur profectò ſi ſolida ſubſtantia, quæ partes noſtras conſtituit, ita multiplex & ſeparata eſſet, ſicut eſt humor qui putreſcens febrem accendit: ut multas eſſe oſtendimus febris ſpecies quæ in hoc uerſantur, ita nūc multas oſtenderemus eſſe quæ in ſubſtantia ſolida: diximus *d* enim à ſanguine ſynocham, à flauabile tertianam, à pituita quotidianam, ab humore melancholico quartanam febrem cum putreſcunt excitari: ſed ſubſtantia ſolida cum una ſit & compoſita unius ſpecici duntaxat hæcticam efficit; eadem ratio eſt inflammationis *e* quæ ſi accipitur pro ardore, quam per ſe concipit ſubſtantia ſolida & non per aliquem humorem, unius eſt ſpecici *f* duntaxat, ſed ſi pro tumore quem excitauit calidus aliquis humor, multas ſub ſe ſpecies complectitur, & totidem quot ſunt calidi humores à quibus oriuntur. hæctica igitur febris cum reſideat in ſubſtantia ſolida, quæ una eſt et compoſita ſimul, neceſſe eſt ſit unius ſpeciei duntaxat; uariæ enim ſpecies caloris, ut ante *g* oſtenſum eſt, fiunt à diuerſa materia ſubiecta. Quidam tamen ex *h* ueteribus medicis ſtatuunt tres tantum eſſe ſpecies hæcticæ febris, mouentur au-

d *Supra l.5. cap. p.*
e *galen. p. ad glauc. c. p.*
f *gal. ibidem*
g *Supra l.5. cap. p.*
h *Auerr. l.7. cap. 15.*

ciat non ſimplicem hæcticam, compoſita verò non ſit ſpecies, ſed vna ex differentijs ad quas iam pergimus.

Diſtinguitur hæctica, quā vnius ſpeciei duntaxat eſſe demonſtrauimus, pluribus differentijs, inter quas illæ potiſſimum ad rē pertinent; quòd aut ſimplex eſt, aut compoſita; ſimplex appellatur cum ſine altero affectu præter nām conſiſtit in eo calore duntaxat quem deſcripſimus: compoſita verò illa, quæ iungitur cum aliquo affectu præter nām, vt cum ſiccitate, *a* quæ ipſam neceſſario conſequitur ſi diutius manet: cum *b* putredine humorum, & febre quæ ab ipſa oritur, cum inflammatione vel eryſipelate, cum putredine in ſubſtantia cordis, & febre *c* peſtilente. Plerunq; igitur iunctam videmus febrem hæcticam cum ſiccitate, cuiuſcumq; ſit ſpeciei, ſiue abſumatur humor ille nutriens, ſiue liquetur caro & adeps; ſiue tabeſcat ſubſtātia ſiccior ac durior, nominatur aūt tunc à Græcis hæctica non ſimpliciter; ſed μαρασμώδης, *d* quā propriè in ſequentibus perſequemur cum agemus de tabe quā Græci vocant *e* μαράσμον. Compoſitum & hæctica cum alia febre, cum diaria quidem non diſcernitur, quamuis, vbi accenduntur partes ſolidæ, neceſſe ſit ſpiritus accenſos eſſe, non tamen diſcernitur; quòd acrimonia caloris ſolidarum partium obſcuret lenitatem, quam ille præſeferre ſolet, qui verſatur in ſpiritibus. Longe aliter euenit, vbi iungitur cum hæctica febris in humorum putredine conſiſtens, vtraque enim diſcernitur, *f* hæctica quidem cum calore acri, ſqualido, ſemper eodem modo perſeuerante; ſed illa, quæ conſiſtit in humoribus putribus, cum calore ſimiliter acri ſed vaporoſo, & qui mutatur pro temporibus acceſſionis: poteſt igitur hæctica febris copulari cum quauis ſpecie illarum febriū quæ ſequuntur humorum putredinem ſiue putredo diffuſa ſit ſiue concluſa, vt in *g* inflammatione & eryſipelate præſertim in viſceribus, vt in ventriculo, inteſtinis, renibus, vtero, pulmone; ſi quidem & cum *h* his aliquando copulatur, impertitur enim calor præter naturam ab eiuſmodi partibus inflammatis ſubſtantiæ ſolidæ cordis, & ita iungitur ſimul cum inflammatione vel eryſipelate hæctica febris. ſed cum vagantur peſtilentes febres iungitur hæctica tunc ſæpius, ſiue hæcticæ calor quem deſcripſimus, cum repugnantia totius ſubſtantiæ & putredine, quam ex aere contraxit ſolida ſubſtantia cordis: ita

a *Gale. ibid.*
b *Gale. p. de diff. feb. c. x.*
c *Galen. 3. de præſag. ex pulſ. c. 3. 4.*
d *Gale. l. p. de diff. feb. c. 9.*
e *Galen. l. de marcore. c. p*
f *Gale. l. p. de diff. feb. c. x.*
g *Gale. l. p. de diff. feb. c. 9.*
h *Galen. ibid.*

a Galen. 3. de præſagit. ex puls. c. 3. & 4.

vt ſimul cum hæctica tunc *a* ſit & prauitas illa, & putredo. Huiuſmodi ergo ſunt affectus præter nām qui compoſitam efficiunt febrem illam, quæ reſidet in partibus ſolidis, & quā nunc tractamus. Plurimæ verò differentiæ, quas obſeruauimus in febribus humorum putredinem ſequentibus, cum proficiſcantur à cauſa hoc eſt à materia putreſcente, nullo modo pertinent ad hæcticam febrem ſimplicem; ideo omittentur quemadmodum illæ, quæ a magnitudine ſumuntur, neque enim ut ex illis quæ reſident in humoribus, ita ex hæcticis, aliæ magnæ, aliæ paruæ ſunt, aut mediocres, ſed omnes ſunt pares, & ſicut eadem hæctica in eodem homine à principio ad finem perpetuo *b* ſimilis eſt, ita etiam diuerſæ ſiue in alijs hominibus, ſiue in eodem alio tempore, ſemper ſimiles ſunt & æquales, non maiores, aut minores; calor. n. acris, quem partes ſolidæ conceperunt, æqualis eſt in omnibus; ſi qua ſubeſt differentia magnitudinis & paruitatis, illa ſpectat ad innatum calorem maiorem vel minorem, & non ad mutationem præter naturam magis vel minus factam.

b Gal. de inæquali intēp. c. 5. & 7.

De cauſis febris hæcticæ. Cap. III.

c Gale. 8. meth. c. p. et xi. meth. c. 2.

d Gal. ibib.

Cauſa hæcticæ febris continens aſſignari nulla pōt, cum non amplius fiat *c* ſicut illa quæ ſequitur humorum putredinem, ſed iam facta ſit: at quod factum eſt cauſam nō habet, materia. n. accipiente formam ceſſat motus, & ideo mouens, & cauſa ipſa. idem vſu venit & diariæ *d* febri, quæ ſimiliter caret cauſa continente, ubi enim ſpiritus calorem præter naturam conceperunt, non calefiunt amplius: ita ut non ſit cauſa continens, à qua foueantur: illa igitur febris duntaxat, quæ in humoribus putribus verſatur, continentem *e* habet cauſam ipſorum putredinem, qua præſente ea febris adeſt, & qua abſente abeſt, calor igitur qui in humoribus putribus conſiſtens eam febrem conſtituit retinetur à putredine tamquam à cauſa continente: quod ſi habeatur ratio caloris qui in quauis febre occupare eas partes debet, quarum lædit actiones & idcirco ſolidas, pertinent enim ad has tam diaria febris, quam ea quæ ſequitur humorum putredinem, cauſam habet continentem, in hac quidem humores putres; in illa ſpiritus accenſos per

e Gal. ibid.

quos

quos calor verſatur in partibus ſolidis, quibus tunc per ſe non hæret. Sed omittamus alias, reuertamur ad hæcticam, quam ſtatuamus non foueri à cauſa continente, at non ppea non profecta eſt à cauſis, quicquid.n. ortum eſt à cauſa ortum eſt; q̃obrē antegreſſas cauſas à quibus profecta eſt inueſtigare oportet, quæ licet nihil faciant ad curōnem, morbum *a* tamen ipſum declarant qnem excitarunt, & idcirco hæcticam febrem; quæ cum ſit calor præter naturam per ſe inherens ſolidis partibus cordis, neceſſe eſt cauſa à qua oritur, ſiue externa ſiue interna, vim habeat calefaciendi eiuſmodi ſolidam ſubſtantiam: ſed quia renititur cum aſſidue refrigeretur ab aere, quem per reſpirōnem allicimus, requiritur *b* ſimul & robur effectricis cauſæ, & habilitas materiæ. conſiſtit habilitas materiæ (vt ab hac ordiamur) in ſiccitate *c* corporis, à qua tanquam à cote quadam acuitur calor. Vbi copia ſit humoris, ſiue roris modo inſperſi partibus ſolidis, ſiue ēt contenti in ſubſtantia earum, & ſimul carnis atq; adipis, defendit partes vere ſolidas vt fibras vel membranas, atq; alias ex ſemine procreatas, ab appulſu tam frigoris q̃ caloris, quò ſpectare carnis copiam *d* voluit Plato: defendit igitur humor partes ſolidas corporis à vi caloris, id quod non facit ſiccitas, facile.n. extenuata *e* corpora, & calorem, & frigus admittunt, ſiue ab externis, ſiue ab internia cauſis excitetur. In his tantum corporibus videmus incipere hæcticas febres, nam in his quæ humidiora ſunt non incipiunt, ſed alijs ſuperueniunt. ob eandem ſiccitatem euenit, vt diaria *f* febris ex nimia inædia vertatur in hæcticam: tum vt hæctica febris ſequatur alui profluuium, læuitatem, aut difficultatem inteſtinorum: ſub his .n. inareſcit & extenuatur corpus adeo, vt ſiqua ſubeſt febris ex humorum putredine orta, poſſit calorem ſolidis partibus cordis impertire. Cauſa effectrix interna calor eſt putribus humoribus inhærens, qui vel quòd vehemens ſit veluti in ardentibus febribus, vel quòd diuturnus, veluti cum putredo longam febrem retinet, ſolidam cordis ſubſtantiam calidiorem reddit: Euenit interdum vt humores putres. qui febrem accendunt, non reſideant in venis ſed aliquo loco concludantur, vbi ſit putredo, & ipſe focus febris, inflammationemque aut eryſipelas efficiant, à quibus *g* ſolida ſubſtantia cordis calorem concipit, modo non nimis diſtent partes inflammatæ. valde autem

a *Gal. 4. met. c. 3.*

b *Gal. de cauſ. morb. c. 2.*

c *Gale. p. de diff. feb. 9. et l. x. met. c. 5.*

d *Plato in Timeo.*

e *Gale. 9. meth. c. 5.*

f *Gal. x. met. c. 5. & 6.*

g *Gal. l. p. de diff. feb. c. 9.*

afficitur cor à ventriculo, à iecinore, à renibus, ab vtero, ab inteſtino ieiuno, vel colo, tum à ſepto tranſuerſo, non ita valde à pulmone q̃uis proximus ſit, ꝙ ex laxiore ſubſtantia conſtet & plurimum refrigeretur ab aere externo, qui per reſpirationem attrahitur: tantam aũt *a* vim habent eryſipelata & inflammationes viſcerum, vt non modo ſimplicem hæcticam; ſed eam quoq; quæ cum tabe iungitur, afferre poſſint. Poteſt ãt calor diariæ febris hæcticam excitare cum in corpore alioquin ſicco & bilioſo adhibetur *b* inædia, degenerat. n. in hæcticam & concipitur à ſolida ſubſtantia cordis perinde ac febris *c* ardens cum non adhibentur externa, & interna refrigerantia vt res poſtulat. Externæ verò atq; euidentes cauſæ, à quibus calorem augeri ac fieri febrem in vniuerſum monſtrauimus, vt labores, animæ perturbationes, *d* vbi vehementiores fuerint in corpore extenuato, non tantum ſpiritus cordis, ſed ſolidam quoq; eius ſubſtantiam calefacere queunt & afferre hæcticam. Illud tamen vertitur in dubium, poſſint ne eiuſmodi cauſæ ſtatim hæcticam febrem efficere, an neceſſe ſit antegrediatur diaria? profectò, cum ſpiritus valde *e* tenues ſint, neceſſe eſt longe prius calorem præter naturam concipiant, q̃ ſubſtantia ſolida: quod, ſi fiat, ſemper hæcticas febres, quæ non ſuccedant illis quas excitat humorũ putredo, ſed videantur ipſæ initio incipere, antecedent diariæ, verum quia hæ interdum ſtatim degenerant in hæcticam, & minime conſpicuæ ſunt, idcirco dicimus tunc hæcticas initio incipere, quamuis re uera anteceſſerint diariæ. Interdum tamen hæ totam diem manent prius quam degenerent in hæcticam, & euidentes ſunt, adeo vt tunc non dicantur incipere hæcticæ febres, ſed ſequi diarias. Expoſitis cauſis hæcticæ febris proximum eſt vt eas percurramus à quibus proficiſcuntur differẽtiæ, quas ſupra in hæctica febre obſeruauimus, vt quòd vel ſimplex ſit, vel compoſita, ſeu cum tabe, ſeu cum febre orta ab humoribus putribus, ſeu cum inflãmatione, aut eryſipelate, ſeu cum *f* putredine in ſubſtantia cordis qualis accidit in febre peſtilente. vtemur aũt communiter hac regula, quòd eædem cauſæ, quæ faciunt hæcticam, faciunt hæcticæ differentiam, ſi ſimilem aſſumant, ſimplex hæctica fit à ſimplici cauſa ſiue externa, ſiue interna quam retulimus, compoſita fit ab eadem cauſa, ſed coniuncta cum alia, vt cum illa quæ tabem affert, aut humo-

a *Gal. ibid.*

b *Gal. l. x. meth. c. 6.*

c *Gal. l. x. meth. c. 5.*

d *Galen. 4 de præſag. pulſ. c. 4. & p. de diff. feb. c. 9.*

e *Gale. p. de diff. feb. c. p. & l. 2. de criſ. c. 13.*

f *Galen. 3 de præſag. ex pulſ. c. 3.*

rum putredinem, aut tumorem aliquem præter naturam, aut etiam putredinem ſubſtantiæ cordis, quales uerò ſint hæ cauſæ efficientes unumquemque ex his affectibus qui cum hæctica febre copulantur, ſi exponere aggrederemur, nimis multi eſſemus,&ut prouerbio fertur,iam acta ageremus,uel paulo poſt agenda: egimus *a* enim ante de cauſis illarum febrium, quæ in humorum putredine conſiſtunt,uel etiam peſtilentes ſunt; ubi diximus *b* putrefieri ſubſtantiam cordis ab aere putri, qui per eos,aſperam arteriam &pulmonem fertur ad cor.De cauſis efficientibus tabem,cuiuſcumque ſpeciei illa fuerit, agemus ubi hæcticam febrem ſimplicem abſoluerimus, ſicuti de inflammatione & eryſipelate quà de tumoribus præter naturam in hoc ipſo uolumine,nunc ergò relictis cauſis, pergemus ad ſymptomata.

a *Supra l. 3. c.2.*
b *Supra l.6. c. 5.*

De Symptomatibus Febris Hæcticæ. Cap. IV.

SEquuntur hæcticam febrem multa ſymptomata,non tamen quot illam quæ ab humorum putredine oritur tanquam à cauſa continente,cum hæctica *c* ſine cauſa ſit,& idcirco ea tantum afferat, quæ à morbo,hoc eſt calore præter naturam proficiſcuntur,at nocet febris putris magis plerumq. ob putredinē, quæ uarias partes noſtri corporis tentans, quamplurima efficit ſymptomata,ita ut longe pauciora ſint quæ ſequuntur hæcticā eadem tamen ſi comparentur cum his quæ diariam, multo plura ſunt,diaria enim cum leni *d* calore contineatur ſimpliciſsima eſt ut ſuo loco monſtrauimus,neq; affert graue aliquod ſymptoma,ſed omiſsis his quæ aliis febribus ſuperueniunt ea perſequemur quæ maxime ad hæcticam pertinent. proficiſcuntur hæc à calore duntaxat illo acri ac ſquallido, quem propoſuimus. Proxima uis caloris conſiſtit in calefaciendo, ſicut aliarum qualitatum omnium in efficiendo ſibi *e* ſimilem, ſed cum calefacit ſimul etiā ſiccat ac liquefacit, à quib. effectis multa ſymptomata oriuntur, cum debilitentur vires & idcirco lædantur actiones, quæ ubi læduntur neceſſe eſt mutentur tū qualitates,&affectus corporis,tum retenta & expulſa; conſiſtunt .n. uires in *f* quātitate &qualitate moderata ſpirituum,humorum, & partium ſolidarum, calor quatenus calefacit moderationē qualitatis labefactat,

c *Gal. 8.meth.c.p. & l. 11. meth. cap. 2.*
d *Gal. 2.criſ. c. 13.*
e *Ariſt. l. 7. diuin. c.9.*
f *Gal.l.xi.meth.c.p.&3.*

factat, ſed quatenus ſiccat ac tabefacit, officit moderationi nō ſolum qualitatis, ſed etiam quantitatis, minuit .n. quantitatem illarum partium ita ut duplici nomine debilitentur uires, quòd nec qualitatis, nec quantitatis moderatio amplius ſeruetur qua re non mirum eſt ſi actiones lædantur & propterea etiam mutentur affectus & qualitates corporis, retenta & expulſa. ſi quæras quæ actiones lædantur, dicendum eſt lædi *a* omnes, cum omnes uim ſuam conſequantur à ſpiritu uitali, & à corde, cuius ſolidæ *b* partes, cum in hæctica febre male affectæ ſint, nequeunt robur reliquis totius corporis impartire, quò fit ut omnes lædantur, minus tamen illæ quæ calore aut ſiccitate gaudent; ita.n. natura comparatum eſt, ut quamuis omnes actiones perficiantur à temperatione moderata, omnes item labefactentur à ualde *c* immoderata, aliæ tamen alia immoderatione non tamen ualida augeantur, ueluti cibi *d* appetentia frigore, ſenſus ſiccitate, tactus & coctio calore. minus læduntur in hæctica febre illas actiones quibus calor & ſiccitas aptatur, illæ magis, quibus frigus & humor, magis autem minuuntur quam auferantur aut deprauentur: nam cum in hæctica febre calor paruus ſit, licet acris, nullam auffert actionem priuſquam cum ipſo iungatur tabes, deprauatio uerò licet magis fiat à calore, nā frigus actionem potius tollit, calor tamen haecticæ cum neque uehemens ſit, neque cum materia, magis debilitare atque imminuere actiones poteſt, quam corrumpere ac de prauare; multum tamen intereſt inter corpora laborantia pro ut humidiora uel ſicciora ſunt, magis enim læduntur quò magis ſicca, humidioribus magis renituntur, ſicut & frigidioribus etiam, ſed non admodum accidunt eiuſmodi *e* corporibus hæcticæ febres; principio enim tantum præhendunt ea quæ calida ſunt & ſicca, quamquam poſſunt uerſari etiam in contrariis ubi ſuccedant aliis febribus, ut his quæ diuturnam putredinem ſequuntur & non oriantur à principio; debilitantur ergo ab hæctica febre omnes actiones, & paulatim corrumpuntur ita ut tandē intereant, nullæ autem ægregie præter cæteras uidentur offendi. ex aliis uerò ſymptomatibus, affectus & qualitates corporis, ad duritiem cutis & maciem referuntur, quæ proceſſu *f* temporis apparent, cum non eſt amplius hæctica ſimpliciter, ſed copulata cum tabe. excernuntur uerò pauciora quam ſoleant deiectione,

a *Gal. 2. aph. com. 20.*
b *Gal. pri. de diff. feb. c. 9.*
c *Gal. 2. aph. com. 20.*
d *Gal. ibid. et 3. de cauſa ſympt. c. 3.*
e *Gal. pri. de diff. febr. c. 9*
f *Gal. ibid.*

ctione, vrina, ſudore; quòd pars eorum quæ excerni euidenter ſolet à calore abſumatur; neq; redduntur plura, quòd à calore liquæfiant quemadmodum in febre ardente, cum & calor paruus ſit & corpus aridius, ita vt quod ſubinde liqueſcit ſenſum lateat, quemadmodum *a* cum aſſatur caro arida & ſicca; nihil .n. defluere ſuper prunas cõſpicitur, ſicuti conſpici ſolet cum aſſatur pinguis, mollis, atq; humida: eadem ratio eſt noſtrarum partium, quæ vbi humidiores & molliores ſunt, ſi à febre ardẽte liquantur, pinguem liquorem euidenter reddunt, quem vrina ipſa præſefert, ſi duriores ac ſicciores à febre hæctica tabefiant parum eſt quod liquatur, & id totum latenter diſcutitur *b* atq; in vapores abit quare neq; multa neq; pinguia ſunt quæ ab his, qui hæctica febrẽ laborant, expelluntur.

a *Gal. x. met. c. ult.*

b *Gal. ibid.*

Signa & pronoſticum hæcticæ febris. Cap. V.

EX tribus præter naturam de hæctica febre iam expoſitis, vt præſentia recognoſcere morbum & ſymptomata oportet; nam cauſæ non agnoſcuntur vt præſentes, ſed vt iam antegreſſæ, aut coniectura inueſtigantur, aut referuntur ſeu ab homine, ſeu à familiaribus: ſolum igitur cognoſcere oportet ſymptomata, & morbum vnà cum ſuis differentiis vt præſentia. cæterum ſymptomata cuiuſcumque generis ſint ſub ſenſum cadunt, ita vt non neceſſe ſit diu in illis cognoſcendis inſiſtere, aut de ipſorum recognitione tractare. Incumbemus igitur in cognitionem morbi duntaxat, hoc eſt febris hæcticæ ac differentiarum quas ſupra commemorauimus. Sunt qui *c* hãc difficilem à principio exiſtiment, ſed proceſſu temporis facilem, ſecus de curatione exiſtimant, nam cum incipit hæctica febris facile inquiunt curatur, ſed cum iam vetuſta eſt, vix aut, ne vix quidem. Hoc quod de curatione aſſerunt *d* verum eſt perpetuo, at non ita perpetuo quod de cognitione, nam ſi hæctica febris ſola ſit, initio facile depræhenditur; plerumq; tamen ſuccedit illi, quæ ab humorum putredine oritur, & à principio iungitur cum ea, tuncque adeo obſcuratur *e* vt vix diſcerni queat; ſed hæc iam compoſita eſt. Loquamur primo de ſimplici, deinde ad compoſitam pergemus. Cognoſcitur hæctica febris cum ſimplex eſt ſenſu, ſub quem cadit calor

c *Auic. l. 4. f. p. tr. 3. c. p.*

d *Galen. p. de diff. feb. c. 9.*

e *Galen. p. de diff. fcb. c. x.*

a *Supra l. pre ſenti c. p. & gal. p. de diff. feb. c. 9.* quo contineri ipſam diximus, *a* acris videlicet præſertim quò diutius tangitur, ſquallidus, hoc eſt ſine fumo aut vapore, aſſiduus ſine circuitibus, quemadmodum in ſynocha febre: differt tñ quòd non eſt multus vt in ea ſed paucus, non diſtinguitur temporibus ita vt manifeſte videatur incipere, augeri, vigeri, remitti, ſed æqualis manet ac ſibi ſimilis *b* à principio ad finem, tantum feruet cum datur cibus, aut potio *c* quacumq; hora ſumatur, ſed vbi deferuuit ſemper manet ſimilis atq; æqualis, & ac ſi nãlis eſſet, & non aduentitius, non percipitur ab *d* ægrotante, adeo vt iudicet ſe non febricitare; quamuis aũt quouis tempore æqualis ſit, non tamen æqualis ineſt cui uis parti, ſed cum tãguntur arteriæ, longe *e* calidiores ſentiuntur quam ceteræ partes quod minime vſu venit in febribus diarijs aut in illis quæ humorum putredinem ſequuntur, neq; enim maiorem præſeferunt calorem in arterijs quam in alijs partibus; ita vt ſit proprium febrium hæcticarum; in quibus cum ſolidæ cordis partes calorem præter naturam conceperint merito magis calefaciunt arterias inde ortas, quam cæteras partes. Sentitur etiam maior calor in thorace ob viciniam cordis quam in alijs partibus, qđ non ſimiliter accidit alijs febribus, in quibus non ſolida ſubſtantia, ſed humor vel ſpiritus cordis calefactus eſt, & facile permeans in reliquas partes corporis calorem præter naturam omnibus æqualem impertit, huiuſmodi ergo calor, in quo febris hæctica conſiſtit, ſenſu tactus facile iudicatur. Verum mente etiam conijci poteſt hæc febris, & primo ex cauſis & externis, & internis. Illæ externæ cauſæ, à quibus excitari diariam febrem docuimus, vbi validiores *f* antecedant, & corpus ægrotantis calidum ſit & ſiccum, hæcticam febrem denunciãt, quam par eſt ab ipſis fuiſſe allatam. Eamdem ſignificant cauſæ internæ veluti febris aut diaria, aut ex humorum putredine, vel inflammatione orta; diaria enim vbi diutius perſeueret & non finiatur primo die in homine calido & ſicco, qui conſilio imperiti medici *g* vtatur inædia ſine aliquo auxilio refrigerante, vt efficere, ita ſignificare hæcticam febrem poteſt. idem euenit febri quæ humorum putredinem ſequitur, vbi vel ardens ſit, vel diu occupauerit hominem calidum & ſiccum, poteſt enim & excitare, & oſtendere febrem hæcticam: quemadmodum & inflammatio, *h* & eryſipelas ſepti tranſuerſi, ventriculi,

b *Gal. ibi. & l. de inæqua li intẽp. c. 5.*

c *Gale. ibid.*

d *Gal. ibi. & 3. de præſag. pulſ. c. 9.*

e *Galen. p. de diff. feb. c. 9.*

f *Gal. ib. & l. 3. de præſag. pul. c. 4.*

g *Gal. x. met. c. 3. 5. 6.*

h *Galen. p. de diff. feb. c. 9.*

li,iecinoris,inteſtini,ieiunui,aut coli,renum, uteri in homine ſimiliter calido & ſicco. Verum fit coniectura hæcticæ febris ex illis etiam quæ pro ſunt aut obſunt, nam præter refrigerantia & *a* madefacientia quæ conueniunt omnibus febricitantibus, præter calefacientia & ſiccantia quæ omnibus aliena ſunt, & ideo febrem communiter monſtrant, proprie eos, qui hæctica laborant, iuuat mirum in modum cibus & potio, lædit abſtinentia; id quod magnam fidem facit propoſitæ febris. Ad quam ſignificandam poſtremo ualent effecta, ut ex actionibus, pulſus neceſſario celer *b* & languidus, non tamen neceſſario creber aut magnus, cum & ſine crebritate ſæpe numero ſentiatur, & paruus ſit præſertim poſt initium; redditur enim arteria ſiccior & idcirco *c* durior maxime proceſſu temporis, ita ut pulſus, & ob duritiem, & ob imbecillitatem facultatis uitalis, nequeat eſſe magnus, quæ tamen non tanta ſunt ut non ſinant ipſum eſſe celerem. Reſpiratio pulſui ſimilis eſt, celeris ob calorem auctũ, ſed parua, tum ob uirium imbecillitatem, tum ob ſiccitatem ac duritiem inſtrumentorum, quæ ubi augeantur, neceſſe eſt cum celeritate iungi frequentiam. Ex affectibus uerò & qualitatibus corporis, durities cutis, & gracilitas *d* partium omnium monſtrant febrem hæcticam, cum paruæ quidem ſunt, ſimplicem, cum magnæ compoſitam *e* cum tabe. Quæ retinentur ac detruduntur nullam ferè fidem faciunt hæcticæ febris, nam retenta multa, & excreta pauca accidunt etiam aliis. Ex his, quæ expellũtur, urina *f* quæ ut ſi quid aliud monſtrat febrem ortam ex putredine humorum, qui in uenis detinentur, talis enim redditur quales illi ſunt, nihil mutatur neque in diaria febre, neque in hæctica, neque illas ſignificare poteſt, niſi quod ferè ſecundum naturam reddatur; quod non euenit ubi humorum putredo febrem accendat. nihil etiam pingue præſefert urina eorum qui hæctica febre laborant: neque enim liquefit in eiuſmodi corporibus mollior caro, & adeps euidenter, ut in aliis qui ardẽte febre laborant, quemadmodum paulo ſupra tradidimus, cum de ſymptomatibus loqueremur. Differentiæ febris hæcticæ quo pacto recognoſci poſſint exponere nunc tempus eſt, neque enim habet ſpecies ut in ſuperioribus *g* proditum eſt, quas recognoſcere oporteat, diſtingui autem potiſſimum hæcticam febrem illis differentiis diximus, quòd aut ſimplex ſit,

a *gal. 8. meth.c.9. & l. x.met. c.x.*

b *Gal.l. 3.de præſagit. pulſ. c.3.*

c *Gal.l.p.de diff. feb.c.9.*

d *Gal.Ibid.*

e *Gal.ibid.*

f *gal. p.ad Glauc.c.2.*

g *Supra c. 2. huius l.bri.*

ſit,aut compoſita. ſimplex conſiſtit in calore præter naturam duntaxat,quem expoſuimus: depræhenditur autem & ſenſu & ratione ex ſignis proxime traditis ; compoſita uerò neceſſe eſt ex compoſitis coniunctiſque indiciis colligatur, ex his uidelicet quæ monſtrant ſimplicem hæcticam & ex his quæ affectum qui cum ea iungitur. Fac primum iungi cum tabe, cum qua plerumque copulatur,uel potius perpetuo ſi diutius manet,ſignificatur hæctica cum tabe à ſignis ipſius tabis, quæ in ſequentibus tradentur iunctis cum ſignis monſtrantibus hæcticam ſimplicem iam enarratis, paruo autem negocio ex utriſq; intelligi-

a Gal. p. de diff feb. c. x.

tur; ſed ſi hæctica febris cum ea copuletur quæ in humorum putredine conſiſtit *a* non facile cognoſcitur,ab inæqualitate.n. caloris & expiratione uaporum putrium obſcuratur; ſiquis tamen intermiſſionem obſeruet illius febris quæ putredinem ſequitur,hæcticæ indicia nō obſcure depræhendet, quæ *b* iuncta cum inæqualitate caloris eiuſmodi febrium cognitionem patefacient ; quamquam præter inæqualitatem caloris concurrunt alia ſigna à quibus ſupra memoriæ prodidimus denunciari febrem ab humorum putredine ortam. Eadem ratio eſt inflammationis,& eryſipelatis ubi cum hæctica febre copulentur. Colligitur.n.eiuſmodi coniunctio ex ſignis hæcticæ febris ſimplicis, & ſimul ex his quæ fidem faciunt eryſipelatis atque inflammationis in hac aut illa parte,quæ à nobis explicabuntur, cum ad curandas ſingulas partes membratim ueniemus, at ubi in febre hæctica ſubſtantia ſolida cordis non tantum calida ſit, ſed etiā putris: quemadmodum *c* accidere ſolet ubi cōmuniter uagantur febres peſtilentes,ſignis monſtrantibus ſimplicem hæcticam accedunt illa, quæ monſtrant prauitatem putredinis in ſubſtātia cordis , quæ ſupra *d* à nobis expoſita ſunt. cum peſtilentes febres perſequeremur,inter quæ maximum eſt ſumma uiriū imbecillitas . Sequ tur præſagitio futurorum , & primo ipſius euentus , qui interdum ſalubris expectandus eſt , interdum perniciosſus. Vtrum expectare debeas coniicies æſtimato *e* robore naturæ uel morbi.ſed in dubium incertumque reuocatur quo pacto extimandum ſit naturæ robur,cum nihil ad hæcticæ febris ſanationem conferre natura uideatur; neque enim debet aut concoquere,aut expellere materiam , à qua accenditur febris; quemadmodum in illa quæ ſequitur humorum putredi-

b gal. ibid.

c gal. 3. de praſagit. pulſ. c. 9.

d Supra. l. 3. c. p. 5.

e gal. 4. de praſagit. pulſ. 11 & l. de cōſt. artis c. 18.

nem,

nem,ſed ſanationis cauſa ſunt externa refrigerantia,quæ partim intus dantur,partim extrinſecus imponuntur adeo ut non natura ſed ars ſit ſanationis cauſa, & idcirco huius magis perpendendæ uires ſint quam naturæ. Quibus reſpondendum eſt illud uerum eſſe quod affertur,hæcticæ febris ſanationem ab arte proficiſci,& idcirco perpendendum eſſe quid ars poſſit; at magnifacienda etiam eſt natura, neque enim quæuis *a* citra periculum fert refrigerantia auxilia,quæ ab arte adhibentur; ſed illa duntaxat quæ aut boni habitus eſt, aut non ualde gracilis,ſi quidem extenuata corpora ſub frigidis remediis præcipitantur. plurimum ergo ualet ad futuram ſalutem denunciandam natura corporis ægrotantis, ſed æſtimandum etiam eſt ut diximus quale ſit morbi robur. Conuenit inter omnes medicos, hæcticam febrem cum incipit *b* facile ſuperari, proceſſu uerò temporis aut uix aut ne uix quidem poſſe ſubmoueri, ſed cum incipit ſine *c* ſiccitate eſt,quam poſtea ſibi adiungit, adeo ut quæ cum ſiccitate iungitur tanto difficilius curetur,quanto cum maiori ſiccitate copulatur, quæ ſimplex eſt facile curationem recipiat: de ſiccitate uero, quæ hæcticæ febri accedit paulo poſt dicemus quà de tabe; ſed ſanationis difficultatem auget etiam febris humorum putredinem ſequens, inflammatio, uel eryſipelas, putredo in ſolida ſubſtantia cordis ſi cum hæctica febre copulentur: nam febris quæ humorum putredinem ſequitur præter grauitatem periculi quam ipſa per ſe affert, non permittit & frigida remedia & cibum & potionem dari, quibus ſananda eſt hæctica febris, ſicuti & quæ hanc curant medicamenta detrahentia, extenuantia, incidentia hæcticæ febri inimica ſunt, adeo ut & ualde moleſta & periculoſa ſit hæc febrium coniunctio: ſicut & illa in qua componitur cum hæctica febre inflammatio uel eryſipelas uiſceris alicuius,nam præter periculum quod affert grauitas pluriū morborū,con ſinunt inflāmatio & eryſipelas adhiberi frigida remedia,ſumi cibū &potionē; cogūt aliquando medicum,ut ſuccurat animæ defectioni, dare aliquando uinum,quod alioquin maxime aduerſum eſt. De putredine † in ſubſtantia cordis ſolida quid attinet dicere cū ita perniciosa ſit ut quaſi præſens venenū, hominē conficiat? Differentiæ euentus,tempus uidelicet,& uia ex iiſdem ſignis colliguntur ex quib. ipſum colligi docuimus aſſumentibus tamen ſimilem

a gal. ix. meth. cap. 5. & x. meth. c. x.

b *Auic. l. 4. f. p. tr. 3. c. p. & gal. l. p. de diffe. feb. c. 9*

c *gal. il ide.*

† *gal. 3. de praſag. pulſ. cap. 3.*

lem differentiam. tempus quo expectatur uel ſalus uel interitus, poteſt & breue eſſe& diuturnũ, utrumuis expectari debeat, robur *a* demonſtrabit ſuperantis ſiue naturæ ſiue morbi. ubi magnus eſt exceſſus tempus breue eſt, ubi paruus longum. natura boni habitus ualde renititur ſuſtinetque remedia neceſſaria; gracilis uero & extenuata *b* neque hæc diu ſuſtinet, neque diu reniti poteſt, ita ut illa ad celeritatem ſalutis, hæc ad celeritatem interitus conducat: ſed maxime reſpicere oportet ad morbum, nam hæctica febris aut ſimplex eſt aut cõpoſita, quæ ſimplex eſt celerius ſaneſcit ſi ſalubris ſit, ſed tardius hominem cõficit ſi mortifera; contra quæ compoſita eſt tardius ſanatur ubi curationem admittit, & celerius, hominem abſumit ubi curari non poteſt, compoſitio enim morborum ſalutem differt, & maturat interitum, tum ob multitudinem & grauitatem affectuum, tum ob repugnantiam auxiliorum. Via ſupereſt & ſanationis & interitus, hæctica ſimplex ut ante oſtenſum eſt, ab arte ſanatur *c* refrigerantibus, & madefacientibus: ſed mortifera eſt ob exceſſum elementi calidi & ſicci, nam ubi ex elementis unum adeo ſuperat ut extinguat contrarium, teſte *d* Hippocrate, ſequitur interitus. Si hæctica fuerit compoſita cum tabe, ſanatur ſimiliter arte per refrigerantia & *e* madefacientia, ſi cum febre ex humorum putredine, concurrit etiam natura concoquens & expellens: quemadmodum & ubi cum eryſipelate aut inflammatione copulatur. Quod ſi hæctica compoſita pernicioſa ſit, uia interitus non tantum ſpectat ad exceſſum caloris & ſiccitatis, ſed etiam ad nimiam copiam, aut uitioſam qualitatem materiæ, & ad ipſam putredinem in *f* ſubſtantia cordis, nulla tamen finitur cum perturbatione ſubito, quam uiam Græci *κρίσιν* dicunt.

a Gal. 4. de præſag. pulſ. ca. 11.
b Gal. 9. meth. ca. 5.
c gal. l. 10. methodi ca. 6. & 7.
d gal. l. p. de natura human. & Galen. p. de elem. cap. 6.
e Gal. 10. meth. c. 11.
f gal. 3. de præſag. pulſ. c. 3

De Curatione Febris Hæcticæ. Cap. VI.

CONſilium in curanda febre hæctica ad morbum duntaxat dirigitur, cum nullum in ea ſit ſymptoma, quod propriam curationem deſideret, ſed omnia permittant expectari dum curetur morbus: at neque etiam cauſa aliquid requirit cũ *g* nulla ſit, ſupra enim proditum eſt, hæcticam febrem factam ex toto eſſe, & non amplius fieri, & quod tale eſt, non habere amplius cauſam. Antequam hæctica incipiat dum impendet,

g gal. 8. meti. cap. p. & 11. meth. c.

det,vt deuitetur, remoueri cauſa debet hoc eſt alia febris, ſiue diaria ſit,ſiue ſequatur humorum putredinem; eò.n. diligentius his medetur,quò poſſunt in hanc magis periculoſam febrem degenerare:quamquam auxilia,quibus impendens hæctica propulſatur,non alia ſunt quam ea quibus tollitur, cum iam præſens eſt, nam vt præclare monuit *a* Hippoc., quæ ſub ſequentia ſanant,anteuertentia prohibent. Ommiſſa igitur cauſa vnà cum ſymptomatibus ad ſolum morbum,hoc eſt ad ipſam hæcticam febrem ſpectabimus, quam primum diſtinguere oportet, cum aliam poſtulet curationem ſi ſimplex ſit, aliam ſi compoſitam cum aliquo ex affectibus *b* ſupra commemoratis. inueſtigemus primò opera, deinde inſtrumenta quibus ſubmouenda eſt. finge hæcticam ſimplicem, hæc communiter quatenus febris eſt, refrigerantia *c* poſtulat & madefacientia, quemadmodum diximus de febribus in vniuerſum; proprie verò quatenus hæctica eadem deſiderat, ſed validiora, cum *d* ſtabilis ſit & ualde inhæreat eiuſmodi calor partibus ſolidis cumque eas exſiccando poſſit tabem *e* afferre, requirit ea quæ validius refrigerent ac madefaciant, cum aliis febribus plerumque ſuffic iant quæ mediocriter vtrumque præſtent, cum neque ita ſtabiles ſint, neque ita abſumant humorem partium ſolidarum. Si hæctica compoſita ſit vbi cum ſiccitate iungatur, nihil noui poſtulat, ſed ſatisfaciunt *f* ea quæ vehementer refrigerant, & madefaciunt: quod in ſequentibus etiam patebit, cum tabis curationem explicabimus. Vbi copulatur cum febre conſiſtente in putredine humorum aut inflammatione vel eryſipelate,præter refrigerantia & madefacientia quæ deſiderantur ab ipſa hæctica proprie,& communiter à quauis febre,neceſſe eſt etiam ſpectare & ad putredinem eiuſque cauſam vt in ſuperioribus libris *g* memoriæ prodidimus, & ad inflammationem vel eryſipelas huius vel illius viſceris, de quibus dicemus in curatione membratim;nunc illud animaduertendum eſt,quod ante curari putredo humorum, inflammatio & eraſipelas debet, deinde hæctica febris, neque enim finiretur hæc illis manentibus, ſed aſſidue foueretur. interea tamen dum curantur non omnino eſt negligenda hæc. vbi ceſſarunt ad hanc duntaxat reſpiciendum eſt adhibitis remedijs quæ plurimum refrigerent ac madefaciant vt ante oſtenſum eſt, quæ vt hominem

a *Hipp. 4. 6. epid. 40.*

b *Supra in hoc lib. c. 2.*

c *Gal. x. met. c. 6.*

d *Gal. 8. met. c. p.*

e *Galen. p. de diff. feb. c. 9.*

f *Gal. x. met. cap. xi.*

g *Supra l. 4. cap. p.*

nem iuuent & nullo pacto lædant, ita debent refrigerare vt nõ
a *Auic.l.4.f.* *a* ſiccent,& ita madefacere vt non calefaciant ægrotantem que
p.tr.3.c.5. cumq; .n., aut refrigerando ſiccant, aut madefaciendo calefa-
& 6. ciunt aliena ſunt : iam verò illa quæ madefaciunt ſemper tuta
b *Gal.x.met.* ſunt,& illa quæ refrigerant non ſemper;quæ.n.madefaciunt *b*
c. 7. lente hoc præſtant & non niſi diuturnitate temporis; quæ re-
frigerant, cum per efficaciſſimam qualitatem vim ſuam oſten-
dant,celerrime calorem præter naturam auferunt, ſed periculũ
eſt ne ſimul extinguant naturalem,vel in aliqua parte vel in v-
niuerſo corpore; præſertim vbi corpus pauci ſanguinis ſit, &
c *Gal.9.met.* gracile, *c* hoc enim minime renititur id quod Euripides etiam
c. 5. docuit ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον; neque mirum eſt ſi
frigida remedia eiuſmodi corporibus maxime ſunt inimica, quæ
neque caro, neque humor tuetur, accipiuntur tamen inter-
dum, vt tabes prorſus imminens euitetur. Ad refrigerandum
d *Gal.x.met.* & madefaciendum vtemur partim his quæ *d* extrinſecus adhi-
c. 7. bentur, partim his quæ intus dantur ſiue à ratione victus,ſiue
à medicamentis ſumantur . perpendamus primo vnamquamq;
ex ſex rebus nonnaturalibus quæ victui ſubiiciuntur, deinde
pergemus ad medicamenta. ad refrigerandum igitur & madefa
e *Gal.x.met.* ciendum aer *e* ſit frigidus & humidus ; bene autem agitur cum
c.7. ægrotante vbi ſponte habetur talis , libenter etiam excipitur il-
le, qui mediam temperationem obtinet, contentuſq; tunc me-
dicus eſt aliis inſtrumentis ad refrigerandum & madefaciendũ;
ſed ſi calidus & ſiccus ſit corrigendus eſt *f* ita vt in frigidum
f *Gal.x.met.* & humidum mutetur,id quod fit collocando ægrum in cubi-
c. 8. culo frigidiore, perfundendo aquam frigidam, ſternendo ſtir-
g *Supra l. p.* pes frigidiores , remouendo frequentiam hominum,vt in *g* ſu-
cap.8. perioribus diximus cum curatione febris in vniuerſum enar-
h *Gal.x.met.* raremus . Ex cibis huc ſpectat *h* cremor ſicuti & tota ſubſtan
c. 6. tia ptiſſanæ, ſorbitio ex Alica cui paululum aceti ſit adiectum,
panis ex aqua frigida , lactuca tenera bene lota , & reſperſa
aliquot aceti guttis, fructus æſtiui, ti ſtc gallorum, cancri cru-
ſta detracta, caro tenerioris pulli gallinacei contuſa cum ſemi
nibus mellonum, aut etiam cucumerum, vel ſtranguriæ,iuſcu-
la eorumdem pullorum in quibus prius lactuca, intybus ſiue
i *Gal.xi.met.* endiuia bullierint. dari autem debent cibi omnes refrigerati ,
c. xi. non tamen vehementer quemadmodum potiones , *i* nam hæ

celeriter

celeriter permeant per uiſcera; & ideo non nocent ſicut cibi, qui cum diutius retineantur, nimis refrigerare illa poſſunt. detur autem potui *a* aqua aut pura, ueluti his quibus quotidiana eſt & uſitata, aut in qua hordeum ſine cortice bullierit, cũ qua commode permiſcetur aliqua portio zulapii uiola conditi. Mulſa *b* inimica eſt, cum mel in homine febricitante facile uertatur in bilem & calorem augeat; nocet etiam uinum, neque bibi debet in hæctica febre niſi ad reficiendas uires ubi conuellantur ſed tunc etiam ſumi debet tenue, aquoſum, dilutum. Adhibenda etiam moderatio eſt in ſomno & uigilia, cum hæc refrigeret internas partes calefaciat externas, ſomnus *c* ex contrario has refrigeret, illas calefaciat; ſed quia uigilia diuturnior, ingentem uim *d* habet exſiccandi, præſtat uti ſomno longiore ad madefaciendum. Sternatur lectus non culcitra plumea aut aliqua eiuſmodi materia quæ calorem foueat, ſed foliis *e* refrigerantibus, ut ſemperuiuii, lactucæ, uitis, nimphææ, aut etiam corio aſſuto, quod follis modo impleatur & aerem ſimul atque aquam contineat uitetur motus corporis, atque animi perturbatio cum calefaciendi & ſiccandi uim habeat. quies & tranquillitas commodiſſima eſt his quos refrigerare ac madefacere uolumus. Adhibenda etiam moderatio eſt in his, quæ retinentur ac expelluntur, retenta enim præter modum non ſinunt calidam expirationem exhalare, & idcirco calorem augent, immodice expulſa nimis hominem exhauriunt, atque exſiccant, ita ut, quod à ſapiente illo dictum fuit, ne quid nimis, huc maxime accomodetur. Expoſita ratione uictus pergemus ad medicamenta, ſi prius de lacte, de potu aquæ frigidæ, de balneo locuti fuerimus, quæ *f* quamuis referri ad uictum poſſint quia tamen non frequentantur ſanis poſſunt aliquo pacto in medicamentis numerari, de his igitur nunc loquemur ſumpto initio à lacte, quod tamen uberius à nobis tractabitur in hoc ipſo libro, cum ad curationem tabis ueniemus.

Lac plurimum madefacit, *g* & leniter refrigerat; componitur .n. ex butyro, caſeo, & ſero, ex quibus butyrum moderate calidum eſt, caſeus paulo minus, ſerum frigidum eſt, adeo ut; ſi mixtura tota æſtimetur, leniter refrigerare poſſit: ſed ægregiam uim habet reficiendi ſubſtantiam humidam, id quod uel ex inſã

a *gal. xi. met. cap. 6.*

b *gal. xi. met. cap. 11.*

c *gal. 3. de cauſ. pulſ. cap. 9.*

d *Gal. 7. meth. cap. 6.*

e *Auic. l. 4. f. p. tr. 3. c. 5*

f *gal. 10. met. cap. 11.*

g *gal. 4 ſimpl. cap. 17.*

a Gal.l.x.meth.ca.xi.& 7.meth.c.6.
b Hipp. & gal.5.apho.65.
c Hip.loco citato.
d Gal.7.meth.cap.6.& x.meth.cap.xi.

te colligitur, qui lacte duntaxat contentus non ſolum alitur, ſed plurimum etiam auget quam habet humidam ſubſtantiam; quo nomine ualet etiam ad confirmandas uires imbecillas, ita ut hæctica febre laborantibus plurimum *a* accommodetur etiã ſi cum tabe iungatur: modo non adſit ſimul febris conſiſtens in humorum putrediue, aut inflammatio, uel tumor aliquis præter naturam præſertim in præcordiis; augerentur enim eiuſmodi affectus epoto lacte. quamobrem merito edicit Hippocrates, *c* ne detur lac ubi ſint affectus proxime commemorati. cauendum etiam eſt ubi detur his qui ab hæctica febre tenentur, ne aut *d* cogatur aut corrumpatur in uentriculo ut quibuſdam ſolet, prohibebis ne cogatur ſi aliquid mellis adiicias. quod tamen paululum eſſe debet, cum non mediocriter *e* febricitantium calorem augeat mel, quemadmodum ſupra monſtrauimus. ſicut corrumpi ſoleat, aut omittendum omnino eſt, aut paulatim tentandum an concoqui poſſit, nam ubi nequeat, omnino relinquendum eſt: ſed de uſu lactis uberrime agemus paulo poſt in curatione. tabis cui maxime ſuccurrit. Bibitur aqua frigida in hæctica febre in cena & *f* prandio, quibus eiuſmodi potus eſt uſitatus ut paulo ſupra oſtendimus cum ageremus de uictu; ſed alio modo etiam bibitur (ut Græci *g* dicunt agoniſticos) cum quaſi medicamentum datur ad hæcticam febrem ſanandam & ualde frigida, & ualde copioſa; quod auxilium cum extremum *h* ſit non neceſſarium eſt niſi ubi hæctica febris extrema ſit, huiuſmodi eſt quae uel iam adiunxit, uel mox adiunctura eſt ſiccitatem: abunde enim & refrigerare, & madefacere poteſt eiuſmodi potio, ſed cauendum eſt ne corpus exangue ſit & *i* gracile: nam periculum eſſet ne calor uel in aliqua parte uel in uniuerſo corpore extingueretur, neque enim eſſet à quo defenderetur; quòd ſi cum haectica febre alia iungatur in humorum putredine conſiſtens, non temere danda eſt potui aqua frigida, ſed uidendum magis ne timenda ſit tabes ubi non detur, an obſtructio, cruditas, putredo, ubi detur; & ita ſpectandum magis eſt ad id quòd magis urget. Eadem ratio eſt inflammationis, eryſipelas uerò interiorum partium non uidetur poſſe alio remedio quam larga † potione aquae frigidae, & ſanari & non permitti afferre tabem. Balneum aquae dulcis haecticae * febri maxime aptatur quatenus madefacit; perpetuo enim aqua

e gal. x. meth. cap.xi.
f gal. ibid.
g Gal.de marcore.c.8.
h Hippoc. p. aphor. 6.
i Gal. 9.meth. cap.5.
† Gal. l. de marcore c. 8.&9. meth. ca.5.
** Gal. x. meth. cap.x.*

qua ſiue calida, ſiue frigida ſit madefacit corpus noſtrum, ſed potiſſimum vbi tepida, excipitur.n.à foraminibus cutis quæ illa delectantur, patent.n.: quod ſi aut calida aut frigida ſit ob moleſtiam quam percipiunt adſtringuntur, ita ut minus madefiat corpus. Quantam vim habeat balneum aquæ dulcis tepidæ illi *a* experiuntur, qui æſtuoſa & puluerulenta via ita facientes, plurimum ſitiunt, paulo.n.poſtquam ingreſſi fuerint in huiuſmodi balneum à ſiti vindicantur. At non quouis modo adhibeatur aqua refrigerat, cum quæ calida eſt calorem noſtri corporis augeat, & idcirco hæctica febre laborantibus obſit, quæ frigida eſt refrigeret, propterea medetur *b* huic febri. at prodeſt etiam ad refrigerandum quæ tepida eſt, ſiue moderate calida, refrigerat enim quod calidius eſt, calefacit quod frigidius, ita vt valeat etiam ad refrigerandum in hæctica febre, quamobrem & vt madefaciat, & vt refrigeret hæctica febre laborantes, oportune etiam vbi ſit adiuncta tabes adhibebitur: ſolummodo *c* ſuſpectum eſt vbi febris adſit, ex humorum putredine orta, ne cruditatem & obſtructionem augeat; & ob camdem cauſam quoque vbi ſit inflammatio aut eryſipelas: ſed, ſi appareant ſigna coctionis & corpus non redundet multis humoribus, non erit timendum. Balneum verò aquæ frigidæ *d* efficaciſſimum eſt ad refrigerandum & madefaciendum: ſed ſimiliter *e* ſuſpectum eſt vbi febris ſit ab humorum putredine orta, & inflammatio & eryſipelas; tum ſine his etiam vbi corpus gracile & pauci ſanguinis, ne innatus calor extinguatur, aut plurimum debilitetur; vbi tamen impendet ſummum periculum tabis vt euitetur, expedit aliud adire quod minus *f* graue eſt, & balneo aquæ frigidæ vti etiam cum eryſipelate, aut inflammatione, & cum gracilitate corporis. Medicamenta reſtant quæ extrinſecus ad refrigerandum imponuntur, non debent autem ſimpliciter imponi thoraci aut cordi, ſed illi parti, in qua reſidet, veluti focus ipſius febris; quemadmodum renibus, vtero, iecinori, *g* ſepto tranſuerſo, vbi eſt eryſipelas, aut inflammatio vnde hæctica febris proficiſcitur; initio enim refrigerari debent partes cum hæctica naſcitur. quod ſi hæc ſufficiant non eſt quod vtamur potione aquæ frigidæ: tamdiu autem in ipſis perſeuerandum eſt, vt homo ſentiat ſe refrigeratum eſſe & liberatum à ſiti: ſed quia, cum diutius impoſita

a *Gal. ibid.*
b *Gal. ibid.*
c *Gal. x. meth. c. xx.*
d *Gal. x. meth. c. x.*
e *Gal. xi. meth. c. x.*
f *Gal. ibid.*
g *Gal. x. met. cap. 9.*

poſita continentur,calefiunt à corpore noſtro & rurſus ipſum calefaciunt,frequenter mutari *a* debent & dari noua,quæ refrigerata ſint aqua aut etiam niue. idoneum eſt oleum viola aut roſa conditum;ſed multò magis ceratum liquidum,vnguentum roſatum,ſiue ēt ſandalinum,vtiliter etiam imponitur duplici linteo exceptus ſuccus lactucæ teneræ,inthibi, ſemperuiui,nimpheæ,vuæ immaturæ cum portulaca contuſæ, quibus commode adijcitur aliquid polentæ *b* ne dilabantur ſed conſiſtant.hactenus de curatione febris hæcticæ .

a *Gal. ib.*
b *Gal. ib.*

Quid ſit Maraſmus,& quas ſpecies, ac differentias habet. Cap. VII.

INter morbos,qui propriam & vberiorem deſiderant tractationem,refertur ēt tabes,quam nunc hæcticæ ſubiiciendam eſſe iudicauimus,cum quod plerumq; cum ipſa copuletur,tum quòd immoderatio itidem ſit temperationis, ſed ad ſiccitatem ſpectans,vt hæctica *c* ad calorem,quamobrem hic locus maximè tabis tractationem exigere videbatur. vocatur autem à latinis tabes ſiccitas totius corporis , quam ſequitur macies, & corpora,quæ ita exiccantur vt gracilia fiant,tabeſcere dicuntur, ſicut & cauſa,quæ ipſam affert, tabifica vocatur,Græcè autem eiuſmodi ſiccitas appellatur maraſmos, *d* non apo tu memaranthæ, quod eſt, tabefactum eſſe , ſed apo tu *e* mareneſtæ quod eſt tabeſieri;neq; enim vere tabefactum eſt corpus cui accidit, quia non viueret,ſed tabeſit , translatum autem vocabulum eſt à flammis,quæ vbi fomitis inopia deficiunt mareneſtæ *f* dicuntur vſurpatur aūt maraſmi vocabulum non tantum ad animalia,ſed etiam ad ſtirpes quæ inopia alimenti inareſcunt; quamquam interitum ſtirpium à ſiccitate proprio vocabulo appelletur à Græcis gabauſis. verum maraſmus in animalibus vſurpatur ad ſignificandam ſiccitatem totius corporis , ſed in ſtirpibus non tantum totius ſed etiam partis . intereunt animalia ac ſtirpes non ſecus ac cætera quæ mortalia ſunt , teſte Hippocrate , *h* cum calor, frigus, humor aut ſiccitas ita exuperat , vt extinguat contrariam qualitatem, ſed ille interitus duntaxat dicitur maraſmus ſeu tabes . qui proficiſcitur. ab *i* exceſſu ſiccitatis, loquor de interitu qui fit, non de eo qui iam factus eſt;

c *Gal. p. de diff.feb.c.9.*
d *Gale. l. de marcor. c.p.*
e *Gal. ib.*
f *Ariſt. l. de iuuentute et ſenectute & Gal. l. 4. de cau.pulſ.c.x*
g *Ariſt. l. 5. de gen.anim. c.3.& Gal. l. p. de tu. ual. c. 2.*
h *Gal. l. p. de natura humana.*
i *Gale. l. de marcore c.p.*

magis

magis tamen proprie eo nomine appellatur cum ſiccitas eò per
uenit vt *a* curari amplius non poſſit: ſed cum debeat hæc ſicci a *Galen. p. de*
tas eſſe in vniuerſo corpore neceſſe eſt ſit in *b* corde, alioquin *diff. feb. c. 9.*
neq; eſſet in toto corpore neq; diceretur maraſmus: pôt quidē b *Gal. de mar*
in aliis partibus ſiccitas eſſe quamuis non ſit in corde & iecı- *core. c. 5.*
nore, quæ viſcera cum validiſſimam habeant facultatem alliciē
di alimentum, poſtremo *c* omnium tabeſcunt, & cum tabeſce- c *Gal. ibid.*
re incipiunt, neceſſe eſt reliquas partes tabuiſſe. Subiiciuntur
tabi plures ſpecies, non illæ q̄dē tres *ἀτροφία, καχεξία*, & *φθίσις*,
quas non *d* nulli ponunt; ſunt.n magis cauſæ, vt in ſequentibus d *Cor. Celſus.*
patebit, quam ſpecies tabis; ſed illæ quæ conſiſtunt in diuerſa *l. 3. c. 22.*
e materia tabeſcente, nam, vt febrium ſpecies diuerſæ ſunt e *Gal. x. met.*
pro diuerſis partibus in quibus calor verſatur, ita par eſt diuer *c. xi.*
ſas eſſe ſpecies ſiccitatis, ac tabis pro diuerſo humore qui abſu
mitur. Sed cum triplex *f* hic ſit in partibus ſolidis ad quas ta- f *Gal. ibid. &*
bes ſpectat, totidem aſſerendum eſt eſſe ſpecies tabis. In eſt *p. de diff. feb.*
partibus ſolidis triplex humor vnus veluti ros ipſis inſpergitur, *c. 9.*
à quo aluntur, altero continetur caro & adeps, tertio ipſa ſub- g *Gal. ibid. &*
ſtantia vere ſolida membranarum ac fibrarum & partium oīum *Auic. l. 4. f.*
quæ ex ſemine procreantur. primam ſpeciem tabis dicemus eſ *p. tr. 3. c. p.*
ſe cum primum humor abſumitur, ſecundam, cum ſecundus,
tertiam cum tertius. quartus verò humor, hoc eſt ſanguis qui
reſidet in paruulis venis atque arteriis, cum abſumitur non
efficit quartam ſpeciem tabis, neque enim ita neceſſarius eſt
ad ſolidarum partium munera ſicuti triplex ille quem diximus,
adeo vt cum abſumitur non ſtatim ſequatur tabes. Tres igi-
tur tantum ſtatuemus eſſe ipſius ſpecies. quod ſi malis non
ſpecies, ſed potius tres gradus ſiccitatis appellare, non litiga-
bimus de nomine, tantum addemus non ita exquiſite accipi
ſpeciei vocabulum ſicut à philoſopho, neque aliunde magis
ſumi potuiſſe ſpecies tabis quam à diuerſa ſubſtantia tabeſcen
te. Cuiuſcumque autem ſpeciei ſit tabes pluribus diſtingui-
tur differentiis, ex quibus illæ potiſſimum attenduntur, quas
in hæctica febre etiam diximus attendi; quòd ſcilicet tabes aut
ſimplex eſt, aut compoſita, ſimplex dicitur cum ſolus eſt *h* ex- h *Gal. de mar*
ceſſus ſiccitatis, ſeruata quantum ſenſu percipi poteſt modera- *core c. p.*
tione frigoris & caloris: componitur verò vbi vel cum calore,
vel cum frigore, vel cum inæqualitate quadam frigoris & calo

ris coniungitur. Componitur cum calore in hæctica illa febre quae græce dicitur *a* maraſmodis, appellabatur autem a Philippo maraſmos *b* periphrygis, hoc eſt torridus. Componitur autẽ cum frigore vel nãliter, vt in ſenectute, *c* quae tabes cum nãlis ſit, non numeratur in morbis; vel praeter naturam, diciturq; *d* à Philippo gyras ecnoſu, hoc eſt ſenium ex morbo. cum inaequalitate vero frigoris & caloris, vocatur ab eodem *e* ſyncopodis quod afferat ſyncopin, hoc eſt animae defectionem, huiuſmodi igitur ſunt ſpecies ac differentiae tabis.

a *Galen. p. de diff. feb. c. 9.*
b *Gal. de marcore c. 5.*
c *Ibid. c. p.*
d *Gal. 7. met. c. 6. & 4. de cauſ. pulſ. c. x. & l. de marcor. c. p.*
e *Gal. ib. c. 5.*

De cauſis Tabis. *Cap. VIII.*

CAuſas tabis primo communiter inueſtigare oportet, tum à qua quæuis ſpecies ac differentia proprie proficiſcatur explicare. In vniuerſum igitur tabes cum ſit ſiccitas *f* & cordis & totius corporis ab illis cauſis oritur, à quibus ſupra *g* generatim oriri ſiccitatem monſtrauimus, ſunt autem partim externae, partim internae, externae ſunt aer, cibi, potiones, & medicamenta, quae vel ſicca ſunt, vel etiam calida; ad externas, quòd euidentes ſint, redigi poteſt immoderatio *h* vigiliae, motus, animae perturbationum, expulſionis. ad internas referuntur febres omnes ſiue diariae ſint ſiue haecticae ſiue ex numero earum quae in humorum putredine conſiſtunt. huc ſpectãt etiam praui quidam affectus tota ſubſtantia pugnantes cum natura noſtra, qui ultra quam credibile eſt, corpus noſtrum exſiccant. Sed cum ſiccitas vna ſit qualitas neceſſe eſt ab ùna cauſa per ſe oriatur, ab aliis verò quatenus hoc pacto referuntur ad hanc. Quicquid per ſè ſiccat neceſſe eſt ſiccum ſit ſiue tactu tale appareat veluti puluis & arena, ſiue facultate tantum quemadmodum acetum & muria, quæ quamuis humida appareant ſiccandi tamen facultatem habent, quicquid igitur per ſe ſiccat, aut tangitur ſiccum, aut facultate tale eſt, huiuſmodi ſaepe numero ſunt aer, veluti *i* aquilonius in montibus, cibus vt piſciculi ſaliti, potio vt vinum auſterum, medicamenta, quemadmodum ſales theriaci. Reliqua omnia quae neq; tactu neq; facultate ſicca ſunt ſi ſiccant corpus noſtrum, id non per ſe efficiunt, ſed alio interiecto medio, quòd humorem quo partes noſtræ continentur aut exhauriuntur ſiue latenter ſiue aperte,

f *Gal. de marcore c. p. & c. 5.*
g *Supra l. 2. de cur. gen. c. x. par. p.*
h *Gal. 7. met. c. 6. & l. de cauſ. morb. c. 4.*
i *Gal. de cauſ. morb. c. 4.*

aut ubi naturaliter abſumatur refici non ſinunt. Abſumunt humorem latenter quæcumque calefaciunt,&eò magis, quò magis calefacere poſſunt. hoc nomine nimius motus, ac labor *a* corporis,animi perturbationes, & curæ hominem tabefaciunt. ad calorem referuntur & febres quæ ſimiliter tabificæ ſunt. Abſumitur & humor latenter à quadam ui, ac repugnantia totius ſubſtantiæ,quemadmodum ob uirus aut canis rabioſi, aut uipere *b* dipſadis. Apertè uerò exhauritur humor in alui profluuio, in leuitate aut difficultate inteſtinorum, in ulcere pulmonis, aut in alia eiuſmodi vomica, in fluxu urinæ uel ſeminis, & in uniuerſum ex quacumq; parte corporis plurimum effundatur, ſiue etiam ex foraminibus *c* cutis quemadmodum nimius ſudor. At cum non reficitur *d* quod naturaliter abſumitur à calore tam externo aeris circumfuſi, quam interno ac corporis noſtri neceſſe eſt exſiccari atque extenuari ſolidas partes; tunc autem non reficitur cum aut non ſumitur *e* cibus & potio, aut ſi ſumatur,non concoquitur,aut coctus non diſtribuitur neque agglutinatur partibus reficiendis.non ſumitur uel quod nō ſit, uel quod ſeu ob melancholicam ſeu ob aliquem uentriculi & gulæ affectum reiiciatur. Non coquitur,non allicitur,non agglutinatur, quòd uel uiſcera, vel canales, uel ipſæ etiam partes quæ nutriendæ *f* ſunt ægrotent, ob quancumque cauſam non reficiantur partes neceſſe eſt ſiccentur ac tabeſcant. Hæ sunt in uniuerſum cauſæ effectrices ſiccitatis ac tabis,cum quibus,ſi concurrat habilitas corporis laborantis ad tabem, multo celerius ac magis tabeſcet; maxime autem habiles ſunt, qui naturaliter calidi ſunt *g* & ſicci,ſunt enim proximi tabeſcentibus, ac ſi paulo ulterius ſiccentur iam in tabem incident,quamquam renititur eorum ſubſtantia quæ durior eſt,neque facile abſumitur quemadmodum ſi mollis eſſet ut in pueris qui hoc nomine celeriter ac facile tabeſcunt,*h* quòd celeriter ac facile ipſorum ſubſtantia diſſipetur. vide utra magis conferat ad tabem, naturalis ne ſiccitas quod non multum diſtet ab ea, an ſubſtantia mollis ac tenera quæ paruo negocio diſsipatur. Species tabis omnes ab iiſdem cauſis proficiſcuntur, ſiue internis ſiue externis,ſiue per ſe ſiue alio interiecto medio ſiccantibus,tantum maiorem uim neceſſe eſt habeant quæ grauiorem efficiunt ſpeciem tabis. Primam ſpeciem *i* diximus eſſe cum abſumitur

a *gal. ibidem.*
b *gal. de Theriaca ad Piſon. c.8*
c *gal. de cauſ. morb. c.4.*
d *gal. ibid.*
e *gal. de marcore. c.p.*
f *gal. 3. de cauſ. ſympt. c. 2.*
g *gal. pri. de diff. feb. c.9. in fine.*
h *gale. 9. meth. c. 17.*
i *In hoc libr. cap.7.*

humor ille qui inhæreſcit partibus ſolidis ut eas nutriat,hæc cũ leuis ſit à leuibus oritur cauſis. Secundam cum abſumitur ille ex quo conſtat caro & adeps,atque hæc ut ualidior eſt ita à ualidioribus fit cauſis.Tertiam cum abſumitur ille quo continentur partes uere ſolidæ & quæ ex ſemine procreantur, hæc ut ualidisſima eſt ita à ualidiſſima oritur cauſa effectrice,& ab habi-

a *In hoc eod. cap.* litate ægrotantis maxima diximus *a* habilitatem conſiſtere uel in ſiccitate,uel in mollitudine ſubſtantiæ. effectrix cauſa uel ſua ui ualida eſt,ut febris ardens,uel diuturnitate ut leuior febricula,utraque enim quamlibet tabis ſpeciem poteſt afferre. Differentiæ tabis fiunt à propoſitis cauſis ſed aſſumentibus ſimilem

b *In hoc lib. c.7.* differentiam, ſimplex tabes oritur à ſimplici cauſa, compoſita tabes à compoſita cauſa; diximus *b* autem ſimplicem eſſe tabẽ cum ſola eſt ſiccitas; quamuis non maneat diutius, nam ſimul affert aut frigus ob inopiam humoris quo nutriri calor debet, aut calorem quod abſumatur nimia illa copia humoris à quo

c *Gal. de marcore.c.p.* obruebatur; oritur autem ſimplex tabes ac ſola ſiccitas tantum ab inopia cibi & *c* potionis ob quamcumque externam cauſam non ſumatur: deficit enim humor qui aſſidue abſumitur ubi non reficiatur, ſeruaturque tunc moderatio frigoris & caloris; quamquam proceſſu temporis ut proxime diximus ſeruari non poſſit,ſed neceſſariò iungatur cum calore, aut cum frigore.

Aliæ cauſæ omnes ſiue ſiccent per ſe, ſiue quatenus aut latenter, aut aperte humorem exhauriunt, ſiue quatenus eum qui asſidue abſumitur refici non ſinunt, efficiunt tabem non ſimplicem ſed iunctam cum alio affectu. Fac tabem com-

d *Gal.p. de diff.feb.c.9.* poſitam eſſe, afferunt hanc compoſitæ cauſæ ſeu diuerſæ ſint ſeu eædem multiplicem & compoſitam uim habentes, ita ut ſi

e *Gal. pri. de tuen. ual. c. 2. & l. de marcore c. 2. & 4.* mul exſiccent et calefaciant aut refrigerent, aut utrumq; inæqualiter præſtent. Tabes cum calore iuncta quemadmodum in *d* hæctica febre fit à cauſis ſimul calefacientibus & ſiccantibus,ſiue externis ſiue internis,cuiuſmodi ſunt eryſipelata & inflammationes; illa uerò quæ cum frigore copulatur, ſi natura-

f *Gal. l. de marcore. c. p. & 5.* lis eſt fit à calore naturali tandem *e* abſumente humorem illum in quo conſiſtit quemadmodum ſenibus accidit: ſi ſit præter naturam quemadmodum ſenium *f* ex morbo,fit ob uſum frigidiorum remediorum, quæ aut nimis ualida aut nimis diu, ſiue intus,ſiue extra,fuerint adhibita. Quòd ſi cum tabe copuletur

inæqua-

inæqualitas frigoris & caloris, quæ ob pugnam & mutationem quandam excitet animæ defectionem, cauſam *a* oportet vſum ſimiliter frigidiorum quæ in alijs partibus cordis extinxerint, in alijs reliquerint calorem præter naturam.

a *Gal. de mar core c. 5.*

De Symptomatibus Tabis. Cap. IX.

SYmptomata quæ tabem ſequuntur ſunt primo imbecillitas ferè oĩum actionum, *b* niſi ſi quæ ſint quæ ſiccitatẽ ament vt ſenſus. in his quæ expelluntur nihil apparet liquati, *c* neque .n. conſpicitur adeps quemadmodum conſpici ſolet in vrina eorum qui ardente ac praua febre iactantur, id enim quod paulatim tabeſcit latenter diſcutitur. Ex affectibus & qualitatibus corporis interit flos coloris & partes omnes apparent graciles, cutis corii modo dura eſt, laxa tamen, nam, vt præclare nos docuit Hippo. *d* macies laxat, refectio tendit: mammæ cum lactis plenæ ſunt diſtentæ apparent, cum emunctæ laxiores conſpiciuntur, quamquam extrema ſiccitas ac macies eaſdem contrahit. Symptomata hæc leuia ſunt in prima ſpecie tabis, grauia in ſecunda, grauiſſima in tertia, ita vt tantum ſupereſſe cutis & oſſa videantur, reddanturq; vngues adunci, & facies qualem deſcripſit Hipp. *e* in prognoſticis; fiunt enim nares acutæ, tempora collapſa, caui oculi, cutis in fronte dura. Pertinent ſymptomata hæc ad ſimplicem tabem. Compoſitam præter hæc alia ſequuntur attinentia ad calorem, ad frigus, ad inæqualitatem vtriuſq;: proprie .n. *f* ad hanc ſpectat animæ defectio quam diximus. Ad frigus cum ſiccitate iunctum referuntur ea effecta ſub quouis trium generum ſiue ſint actiones, ſiue retenta & expulſa, ſiue affectus & qualitates corporis quæ ſenum propria eſſe conſtat, quamquam in his naturalia ſunt, in ſenio ex morbo præter naturam, veluti imbecillitas actionum omnium, ſenſus hebete, reſpiratio parua, tarda, ac rara, cruditas eorum quæ expelluntur. ex affectibus corporis color plumbeus, frigus ac durities cutis: ſed ſi tabes cum calore copuletur vt in hæctica febre, ſymptomatibus tabis adiiciuntur ea quæ paulo ſupra *g* recenſuimus cum hæcticam febrem tractaremus.

b *Gal. 2. aph. Com. xx.*
c *Gal. x. met. c. xi.*
d *Hipp. 3. 6. epid. 29.*
e *Hipp. p. progn. 6. & 7.*
f *Gal. de mar core c. 5.*
g *Supra in hoc lib. c. 4.*

De Signis Tabis. *Cap.* X.

SEd iam tempus eſt ad ea pergere, quæ cognoſcenda ſunt in homine qui tabe laborat, ſiue præſentia ſiue futura. Ex præſentibus morbus, hoc eſt ipſa tabes, ſeu ſiccitas cordis & ꝓpria totius corporis, non põt ſenſu depræhendi, neq; .n. tangi aut conſpici cor põt: in externis verò partibus quæ & tractantur & cernuntur, ſiccitatis & humoris exceſſus nequeunt ſolo tactu diudicari, ſed neceſſe eſt ſimul accedat ratio, percipit tactus per mollitudinem humorem, per duritiem ſiccitatem; ſed ratio eſt quæ diſcernit mollitiem proficiſci ab humoris copia, non à calore liquante, duritiem à ſiccitate, non aũt à frigore: ſenſu igitur & oculorum & tactus accipitur & durities & macies partium externarum, non tamen ſiccitas earundem, ſed & multo minus cordis. relinquitur ergo ut tabes ratione depræhendatur; quamobrem coniicienda eſt, primùm ex cauſis; vbi enim corpus *a* alioquin gracile & ſiccum ſit, vel etiam molle quod facile diſſipari poſſit, & antegreſſæ ſint cauſæ ſiccandi vim habentes, ſiue per ſe quemadmodum illa quæ tactu vel facultate ſicca ſunt, ſiue quatenus humorem aut exhauriunt, ſeu latenter ſeu aperte, aut non ſinunt refici eum qui alioquin abſumitur, de his faciemus coniecturam ipſius tabis: fiet eadem ex his quæ proſunt vbi talia ſint vt vel madefaciant vel occurant cauſis exſiccantibus, tum ex his quæ obſunt quo uis modo ſiccando. at multo magis colligitur tabes ex effectis, & primo ex actionibus. cum tabes præcipue referatur ad cor, neceſſe eſt debilitetur actio facultatis vitalis quæ reſidet in corde; quamobrem pulſus *b* & languidus efficitur & paruus; durities verò, q̃ acquirit non tribuenda eſt facultati debilitatæ, ſed magis ſiccitati quæ duram reddit arteriam. debilitantur cum pulſu aliæ actiones omnes, cum perficiantur à ſpiritibus vitalibus; id quod præſtare non poſſunt cum pauci ſunt & languet facultas cordis: quod ſi mens aut ſenſus adhuc vigere videatur, non ita magnum robur poſtulant, neq; ita multos ſpiritus, cum intelligere *c* & ſentire ſit magis accipere quã efficere. Præter læſionem actionum ſuperuenit tabi mutatio qualitatũ; interit.n. nitor ac veluti flos quidam coloris q prius aderat, cu-

a Galen. p. de diff. feb. c. 9. et l. de marc. c. 5.

b Galen. 4. de cauſ pulſ. c. x & l. de marcore c. 5.

c Ariſt. l. 3. de anima text. 44. et l. 3. de anima c. 5.

tis diſtenta & dura ſentitur & totum corpus ſquallidum quale illud eſt quod uia æſtuoſa & puluerulenta iter fecit : adeſt & gracilitas omnium partium.ea uerò,quæ detinentur ac detrudũtur,parum indicant tabem,neque n.multa excernuntur aut pinguia, *a* quemadmodum in febribus ardentibus,cum quod tabeſcit paulatim & latenter diſſipetur : inhæreſcit oculis humor quidam coactus & quaſi peruſtus. Signa hæc tabem in uniuerſum demonſtrant,ſed quo pacto diſcernantur ſpecies,ac differentiæ quas propoſuimus,perpendere nunc operæ precium eſt. Species igitur ternæ propoſitæ *b* ſunt,prima cum abſumitur quaſi ros,qui ſolidis partibus inſpergitur, ſecunda cum humor ex quo conſtat caro & adeps,tertia cum illæ quo ſubſtantia partiũ uere ſolidarum continetur. Monſtrantur hæ ſpecies ab iiſdem ſignis,à quibus totum genus indicari dictum eſt, tantum differunt ſigna inter ſè quantum ſpecies ipſæ demonſtrandæ differunt hæ, quod prima grauis *c* eſt,ſecunda grauior, tertia grauiſſima: quamobrem ſigna quæ monſtrant primã parua ſunt,quæ ſecũdã magna,quæ tertiã maxima; plurimum autem in indicando ſpecies pôt ipſa gracilitas, quæ cum adhuc leuis eſt in partibus externis,denunciat tabem incipere, & adhuc leuem eſſe in ſubſtantia cordis,magis. n.& celérius tabeſcunt aliæ partes quã cor,quod maximam *d* habet facultatem alliciendi humorem quo alatur,ſicut proxime ab eo ipſum iecur.ſi increſcat ipſa gracilitas & magna *e* appareat in partibus externis . tunc incipit caro cordis tabeſcere & iam facta eſt ſecũda ſpecies ſed cum macies ſumma eſt uideturq; corpus cute duntaxat & oſſibus contineri,quemadmodum in facie illa cadaueroſa, quam Hippocrates *f* deſcripſit cum oculi concaui ſunt, nares acutæ, tempora collapſa, facta eſt etiam tertia ſpecies tabis , cæpitque ſubſtantia uere ſolida cordis tabefieri. Iam uerò & differentiæ, quibus diſtinguitur quæuis ſpecies tabis,ipſæ quoque à propoſitis indiciis ſignificantur aſſumentibus tamen ſimilem differentiam. Ergo tabes aut ſimplex eſt,aut compoſita,quæ ſimplex eſt illis indicis denunciatur ſed ſimplicibus , hoc eſt non iunctis cum his quæ monſtrant alium affectum, ex contrario demonſtrant ſimul cum indiciis tabis ea quæ denunciant affectum cum ipſa compoſitum. Ergo ubi notæ,à quibus denunciari tabem in uniuerſum docuimus,ſolæ ſine aliis fuerint, ſimplicem tabem denũ-

a *Gal. x. meth. ca. xi.*

b *Supra in hoc lib. c. 7.*

c *Gal. p. de diff. feb. c. 9*

d *Gal. de marcore. c. 5.*

e *Gal. p r. de diff. feb. c. 9. & 7. met. c. 6.*

f *Hipp. p. prognoſt. tex. 7*

a Supra c. 8. huius lib. ciant. illud autem obliuiſci non oportet, quod paulo *a* ſupra mõ ſtrauimus cum cauſas perſequeremur, ſimplicem tabem ab una duntaxat cauſa oriri, inopia uidelicet cibi & potionis, ex quo ſequitur ut ex cauſis hæc ſola ſimplicem denunciet. ſi tabes cõ ponatur cum calore ueluti in febre hæctica, ſimul cum ſignis ta bis ea ſe oſtendent quæ febrem hæcticam ſignificant: maxime autem intuebimur pulſum & anhælitum, hic etiam calidus red- detur, ille ſentietur *b* paruus, frequens celer, & durus. ſequitur

b Gal. l. de marcore c. 5 & l. 4. de cauſ. puſ. c. x. durities pulſus non febrem ut crebitas & celeritas quemadmo- dum uoluit Archigenes, ſed tabem. Quòd ſi tabes cum frigore copuletur hoc aut naturale erit, aut præter naturam, ſi natura- le iam ſenium eſt, quod & ex cauſa ut ex longa ætate acta, & multo magis ex effectis colligitur, quæ ſenectutem ipſam omni bus patefaciunt; quòd ſi eiuſmodi frigus cum ſiccitate copula- tum præter naturam fuerit, ut in ſenio ex morbo, eadem appare bunt effecta quæ in ſenio naturali: ſed ſimul etiam intellige- tur ex cauſis, ut ex nimio atque intempeſtiuo *c* uſu frigidorum.

c Gal. de marcore c. 5. inæqualitas uerò frigoris & caloris quæ cum tabe aliquando coniungitur, colligenda eſt ex ſignis monſtrantibus tabem, & ſimul ex his quæ inæqualitatem hanc veluti ex cauſis, ut ex uſu ſimiliter itempeſtiuo *d* ac nimio, frigidorum, in homine febrici

d Gal. ibide. tante qui tamen in omnibus partibus extinxerit ipſum calorem præter naturam ſed in aliquibus ipſum reliquerint; tum ex iis, quæ uel iuuant cum mediocritatem quandam obtinent inter calida & frigida, vel nocent ubi nimio calore uel frigore exce dant. poſtremo ex effectis ſimul caloris & frigoris iunctis cũ ſymptomatibus ſiccitatis, ſed proprium ſymptoma huius tabis diximus eſſe animæ defectionem, ob quam uocatur à Philippo

e gal. ibidem. *e* Medico μαράσμος συγκοπώδης, itaque ab animæ defe- ctione potiſſimum demonſtratur: ſed ſatis de recognitione morbi. Cauſa ſi adhuc præſens eſt quemadmodum febris ar- dens aut hæctica, uel inflammatio, aut eryſipelas uiſceris alicu- ius, conijcienda eſt ex ſuis notis quas ſuo loco tractamus. Symptomata reſtant ex præſentibus, quæ tabi ſiue ſimplici, ſiue compoſitæ diximus ſuperuenire, omnia autem, cuiuſcumque ge neris ſunt, ſub ſenſum cadunt ita ut non opus ſit indiciis à qui bus demonſtrentur. Prognoſticum ſupereſt, præſagire enim tabis euentum oportet unà cum tempore ac uia ipſius

poteſt

poteſt euentus & ſalubris & perniciofus eſſe, utrum magis expectare debeas intelliges ex cauſis hoc eſt ex robore naturæ & morbi, maior *a* ſpes eſt ubi natura magis poteſt morbo reniti, maior timor ubi morbus validior ſit & magis poſſit naturam ſuperare. renititur magis tabi natura illa quæ calidior eſt & humidior, ad quam ſpectat ætas puerorum; habet enim hæc cum incipit tabes plus humoris, adeo ut non ita celeriter exſiccetur ſubſtantia ſolida. præſtat etiam magis facultate reficiente quòd abſumptum eſt, vbi alioquin refici poſſit, calida enim & humida *b* corpora magis coctionem perficiunt & melius nutriũtur, ita vt ætate tenera, non tantum recuperent quod aſſidue abſumitur; ſed etiam augeantur, quod contra euenit frigidis & ſiccis, ita vt minus contra tabem renitantur, melius agitur cum calidis & ſiccis propter calorem, cum frigidis & humidis propter humorem ita ut magis reficiantur ubi tabeſcere incipiunt, quam frigida & ſicca; optime tamen omnium affecta natura & calida & humida eſt, paruo enim negocio reficit quod alioquin refici poteſt, quamquam vt in *c* ſuperioribus monſtratum eſt cum de cauſis ageremus, facilius diſſipatur. Robur morbi hoc eſt tabis non ſemper æquale eſt, ſed maius vel minus pro alia ſpecie ac differentia ipſius, ſpecies tabis ternas poſuimus, vnam cum conſumitur ille humor, qui roris modo ſolidis partibus inhæreſcit: altera cum ille qui in carne & adipe conſiſtit: tertia cum ipſa humida ſubſtantia qua ſolidæ partes continentur. Quod ſi abſumatur ſanguis tenuium uenarum atque arteriarum, illa non eſt ſpecies tabis cum non dum lædantur actiones partium ſolidarum, neque enim per eiuſmodi ſanguinem fungũtur ſuis muneribus, paruo autem negocio alius nouus gignitur ex cibis & potionibus bene in uentriculo & iecinore concoctis: tantum igitur tres illæ prius poſitæ cenſentur ſpecies tabis, ex quibus prima facile * ſanatur, neque enim difficile eſt gignere eum humorem qui roris modo ſolidis partibus inhæret ubi ſit copia boni ſanguinis & partes ſolidæ alioquin bene habeant; neque. n. ex eius conſumptione adeo debilitatæ ſunt ut nequeant ſanguinem uertere in eiuſmodi rorem, ex quo tanquã idoneo & parato alimento ali debent. At non quæ facile curatur † ſecũda ſpecies; difficilius. n. eſt reficere carnẽ & adipẽ quam eiuſmodi rorem, & quòd maiori mutatione opus ſit, &

quod

a Gal. de conſt. artis c. 18. & 4. de præſag. pulſ. c. xi

b gal. 3. de cauſ. ſympt. c. ult.

c Supra in hoc libro c. 8. & gal. 9. meth. ca. 7

* gal. p. de diff. febr. c. 9.

† gal. ibidem.

quòd partes à quibus mutari debet alimentum,& ſimile reddi, caro ſcilicet tabeſcens & adeps,factæ ſunt imbecilliores, ita ut hæc ſecunda ſpecie difficulter curetur. Tertia cum tabeſcit ſubſtantia ipſa partium uere ſolidarum, nullo *a* pacto ſanari po teſt,ſed bene agitur cum homine ſi non ulterius tabeſcat, ſi re-

a gal.p.de diff. feb. c.9. ſtitui poſſet eiuſmodi humor,poſſent *b* ſenes reuerti ad iuuentutem,& ita homines fieri immortales, ſanareturq; neruorum

b galen.l.de marcore c. 2.&4. diſtentio orta à ſiccitate quam conſtat eſſe *c* inſanabilem. gignuntur partes ſolidæ ex ſemine non autẽ ex ſanguine quemad modum caro & adeps, nequeunt *d* autem reficicum intereunt,

c Gale. 5.aph.com.p. neque enim tanta uis ſeminis ſuppetit,aut tanta eſt facultas effingens,quanta neceſſaria eſt ad eiuſmodi partes gignendas:ni-

d gal.l.de conſt. artis c.7.&p.de ſemine.c.xi ſi ſi quando paruula uena atque arteria abſciſſa in uulnere rurſus gignatur ut in adoleſcentibus beni habitus. aliæ partes uere ſolidæ quæ ex ſemine procreatæ ſunt nequeunt iterum gigni cum intereunt,ſolummodo enim reficitur *e* in ipſis quod nāliter quotidie conſumitur; ubi uerò præter naturam tabeſcant

e gal. ibid. ob inopiã materia & imbecillitatem facultatis, non recreantur amplius ſed relinquitur uitium inſanabile,perinde atq; ubi interit fragmentum nerui oſsis aut alterius partis ortæ ex ſemine Accedit & imbecillitas earundem ſolidarum partium,quæ tabeſcentes adeo debilitantur,ut nequeant tantum ſanguinis in ſuũ alimentum mutare, quantum neceſſarium eſt ad reſtituendum quod tabuit,poſtulat enim hoc ualidam facultatem quali præditus eſt fætus in utero;at hæc iam in lucem editis in dies debilior redditur etiam cum homines ſani degunt, ſed cum tabeſcunt,maxime imbecilla.adde quod & ſiccitas quam partes con

f gal.7.meth. c.6. traxerunt non ſinit admiſti humorem calentem,& frigus,quod proceſſu *f* temporis neceſſario ſiccitatem conſequitur, ſequit humorem illum qui admittitur ſimilem reddere ita ut non mirum ſit ſi non curetur tertia ſpecies tabis: ſed hominem interimet. Quod attinet ad differentias ipſius tabis ſit eius ſpecies, quæ curationem accipiat,facilius curatur ſimplex hoc eſt ſola ſiccitas,magis periculoſa eſt compoſita & maiori negocio ſanatur: facilius enim ſuperatur unus hoſtis quam plures.auget difficultatem in compoſita tabe, quod ſæpe remedium unius affectus reddit alterum maiorem.Si tabes iungatur cum hectica duplex eſt periculum,unum ob ſiccitatem, alterum ob calorem: utriuſque

enim

a .n. qualitatis exceſſus naturam labefactat, ſed calor præterea auget ſiccitatem, & primam ſpeciem mutat in ſecundam, deinde hanc in tertiam; perurit .n. partes b ſolidas perinde atq; in lucerna fomitem ipſa flamma, quem adeò aridum reddit vt diſſoluatur & non amplius conſiſtat; difficilius tñ eſt ſiccitatem ſanare quam calorem; humor.n. qui ſiccitati medetur parum c efficax eſt, contra frigus quod calorem moderari debet efficaciſſimum, d periculoſum tamen, interdum .n. calorem vel alicuius partis, vel ẽt totius corporis extinguit. Grauis quoq; tabis eſt, quæ cum frigore coniungitur præter naturam: nam licet non difficile ſit calefacientibus, quæ ſimiliter efficaciſſima ſunt, frigori occurrere, timendum tamen eſt, ne ea quæ plurimum calefaciunt ſiccitatem augeant, atq; inſanabilem reddãt, leuioribus verò calefacientibus non cedit frigus quod ſubſtantia ſolidarum partium iam concepit; quamquam diutius trahuntur qui laborant tabe coniuncta cum frigore præter naturam, quem affectum diximus e appellari ſenium ex morbo, cũ alioquin ſecundum naturam extrema ſenectute f reddatur corpus noſtrum frigidum & ſiccum, non quò id fuerit naturæ cõſilium quæ vnumquodq; perfici, ſed quò neceſſariam materiã ſequatur proceſſu temporis frigus & ſiccitas: materia enim ex qua principio coagmentamur calore & humore g exuperat, huius exuperantia neceſſaria eſt vt fingantur partes noſtri corporis, illius vt fingere eaſdem poſſit. Proceſſu temporis humor innatus conſumitur à calore tam h interno quam æris circumfuſi ita vt ſiccetur corpus, exhalante verò humore, ſimul neceſſe eſt exhalet calor qui in eo conſiſtit, quò fit vt corpus reddatur frigidus & ſiccius, quod i ſenium eſt. Calor verò innatus, qui vim † habet effingẽdi, augendi, alendi partes noſtras, non eſt ſimilis illi qui ligna non perficit ſed tantum deuorat atque in cinerem vertit; quamquam & innatus calor ob ſiccitatem materiæ abſumendo humorem vitam noſtram quam ꝓcreauit tandem extinguit: quam ſententiam nonnulli volunt fuiſſe Hippocr., nequit * autem euitari & ſenium & interitus, id enim quod aſſidue reficitur ex alimento in dies frigidius & ſiccius eſt & non omnino ſimile ei quod periit; tantum a poteſt differri & ſenium & interitus recta ratione victus vt cibis & potionibus madefacientibus, balneo, quiete: ſomno, molli

a *Gal. 2. aph. com. xx.*
b *Gale. p. de diff. feb. c. 8.*
c *Gal. x. met. c. 3.*
d *Gal. ibid.*
e *In hoc libr. c. 8.*
f *Galen. p. de tuen. ual. c. 2. & l. de marcore c. 2. & c. 4.*
g *Galen. p. de tu. ual. c. 2.*
h *Gal. ibid.*
i *Gal. ibid.*
† *Gal. p. aph. com. 15.*
* *Gal. p. de tu. ual. c. 2. & l. de marc. c. 2 & 4.*
a *Gal. ibid.*

cubiculi, quæ Vlyſſes apud Homerũ præcipit vt Laerti parentur tanquam ſenibus idonea, quam ridicule *a* verò decipiantur illi qui ſenectutem & interitum euitari docent vel recta ratione victus vt memoria Galeni Aegiptius *b* quidam philoſophus, vel epoto auro vt nuper Medicus quidam, qui ad immortalitatem ſpectans docuit quo pacto ita pararetur vt bibi poſſet, res ipſa demonſtrat. ſed vt præclare ſcripſit *c* Lucretius.

a *Galen. l. de marc. c. 2.*
b *Lucretius l. 3. in fine.*
c *Gal. de mar cor. c. 5.*

„ *Certe æquidem finis uitæ mortalibus aſtat*
„ *Nec euitare lætum pote quin obeamus.*

Si tabes cũ inæqualitate frigoris & caloris iungatur multo magis periculoſa *d* eſt quam ſi aut cum calore, aut cum frigore tãtum copularetur, & ob remedia quæ, cum medentur vni alterã augent, & ob animæ defectionem quam ex eiuſmodi inæqualitate diximus oriri; docet enim *e* Hippoc. eos de repente mori qui ſine cauſa manifeſta plerumque & vehementer exoluuntur. Tempus verò euentus futuri longius vel breuius eſt pro maiori vel minori exceſſu ſuperantis cauſæ, ſiue naturæ ſiue morbi. ſi natura debeat ſuperare morbum ita vt ſequatur ſalus, celerius ſequetur vbi & ipſa multo validior erit, & tabes leuior qualem diximus eſſe ſimplicem ac primæ ſpeciei. Si tabes non ita leuis ſit; & natura non ita valida, tardiorem ſalutem expectabis. Contra euenit cum timetur interitus, ſi natura valde imbecilla ſit & tabes multo validior, aut compoſita aut tertiæ ſpeciei, & iam diuturna, celerem interitum prædices. Si natura minus imbecilla ſit, & tabes non adeo validior tardiorem præſagies interitum. Via, qua expectatur ſalus, partim ad artem refertur quæ cibo & potione malefaciat partes exſiccatas, medicamentis ſuccurrat calori ac frigori, partim ad naturã quæ alimentum concoquẽs reſtituat quod abſumptum eſt. Via interitus ad exceſſum attinet vel ſiccitatis, vel etiam frigoris & caloris, tum ad ſymptomata vt ad animæ defectionem.

d *Hip. 2. aph. 41.*
e *Galen. 4 de præſag. ex pulſ. c. xi.*

De curatione Tabis. *Cap. XI.*

CVratio tabis quæ nunc ſequitur nobis tractanda, ad morbum præcipue dirigetur, nam cauſa aut iam præteriit, aut ſi adhuc tabem fouet, veluti febris hectica vel ardens, in ſuperioribus libris tractata eſt. Quòd ſi inflamatio vel eryſipelas ſic

citatem

citatem adhuc augeat quam attulit, quà de tumoribus præterna turam explicabuntur. Symptomata propria tabis nulla ſunt ta lia ut non permittant expectari dum ipſa curetur : tantum animæ defectio propriam curationem poſtulat, quam paucis mon ſtrabimus cum in curatione membratim fuſius exponere debea mus. Omisſis igitur nunc cauſis & ſymptomatibus, in ſolam in ſiſtemus curationem morbi hoc eſt tabis, quæ aut ſimplex eſt, aut compoſita cum alio affectu. Inueſtigabimus primò opera quæ ab utrauis requiruntur, deinde inſtrumenta per quæ per ficiantur. Simplex tabes cum ſola ſit ſiccitas præter naturam, unum ſolum poſtulat opus contrarium, nempe ut reſtituatur humor qui abſumptus eſt, & ita partes exſiccatæ tantum made fiant, non tamen refrigerentur aut calidiores reddantur : idem opus poſtulant non ſolum tres ſpecies tabis ſupra enarratæ, ſed etiam inopia illius ſanguinis *a* qui contineri debet in uenis atque arteriis ; quò autem maior eſt tabes eò maiorem curam de ſiderat & diuturniorem uſum madefacientium, maior autem eſt ſecunda ſpecies quam prima, & tertia quam ſecunda. nec eſt quod dubites an tertia ſpecies (quæ ſanari non poteſt cum nō reficiatur *b* ſubſtantia ſolida) poſtulet madefacientia, nam poteſt per ea trahi diutius uita & differri abſolutio tabis atque interitus. Tabes, quæ cum calore coniungitur, cum duplex ſit morbus duplici opere ſananda eſt, refrigerare *c* enim & madeſacere oportet corpus quod ſimul calidum præter naturam eſt & tabeſcit quemadmodum ſupra *d* docuimus in curatione febris hæcticæ cum qua aut iam coniungitur, aut non multo poſt coniungetur tabes, quæ ſiue præſens ſiue imminens ſit indicat opus eſſe madefacientibus, ſed præter hæc contra calorem pugnabimus per refrigerantia tam intus data quam extrinſecus *e* impoſita. Illa uero tabes quæ cum frigore copulatur, aut naturalis eſt quemadmodum ſenium ſimpliciter, aut præter naturam quemadmodum ſenium ex morbo, utrouis modo accidat requirit madefacientia ſimul & moderate *f* calefacientia, per quæ ſi non prohibetur abſoluta tabes & interitus, tamen differtur : quod propoſitum eſt illius partis medicinæ quæ ſenes tuetur γηροκομικὴ græce *g* dicitur, efficit hoc madefaciendo & prohibendo ne ſiccitas celeriter abſoluatur, ſed diutius conſeruetur innatus humor

a *gal. 7. met. c. 6.*
b *Gal. p. de diffe. febr. c. 9.*
c *gal. l. de marcore c. 9.*
d *Supra lib. præſenti c. 6.*
e *gal. l. de marcore c. 9. & l. x. meth. c. 7.*
f *Gal. l. de marcore. c. 5.*
g *gal. ibidem.*

partium

partium ſolidarum,quando fieri non poteſt, ut ille reſtituatur, qui iam conſumptus eſt . Coniungi etiam cum tabe diximus inæqualitatem frigoris & caloris, quod ubi accidat, praeter madefacientia quæ à ſiccitate requiruntur,media quaedam adhibere oportet inter ea quae madefaciunt , & ea quae refrigerant, haec enim tam frigoris quam caloris exceſſus remittunt , quaecunque enim minus talia ſunt prae magis talibus uim habent contrarii.Sed quia eiuſmodi tabi ſuperuenit animae *a* defectio, huic quoque ſuccurrere oportet , id quod fiet ſi ſpiritus tum reficiantur ab alimento , *b* tum retineantur modice adſtrictis foraminibus cutis. His ita conſtitutis de operibus quæ ad tollendam tabem , & ſimplicem & compoſitam neceſſaria ſunt, perſequemur inſtrumenta quibus perficiantur, ſi prius quaedã praecepta expoſuerimus,quae ſeruanda ſunt cum illa eliguntur. Ergo,cum ad tabẽ ſpectantes utimur madefacientib. , erit nobis exploratum ſolũmodo ꝑ cibũ & potionem refici humorẽ abſumptum; ita ut haec ſola *c* per ſe madefacere poſſint ſolidas partes noſtri corporis, quibus alimentum agglutinatur & ſimile redditur; caetera uero,quae ad madefaciendum adhibentur, non poſſe humorem qui interiit reſtituere : ſed uel ita parare partes noſtri corporis ut facile accipiant humorem , quem alimentum ſuppeditat; uel prohibere ne plurimus poſtea abſumatur.Valent igitur per ſe cibus & potus ad madefaciendum corpus ſicuti inædia ad ſiccandum,quam Hippocrates *d* utilem eſſe humidis corporibus docuit. animaduertere autem tam in cibo,quam in potione eorum,qui tabe laborant, oportet potiſſimum quantitatem, qualitatem,modum,&tempus . Quantitas quamuis multa requiratur , ubi multum humoris abſumptum eſt,non tamen multa danda eſt, ſed (eodem Hippocrate *e* auctore)quæ longo tempore extenuata ſunt corpora lente reficere oportet,neque enim reficit humorem quod ſumitur , ſed quod concoquitur , concoqui *f* autem debet ab illis partibus quæ extenuatæ ſunt ; nequeunt autem ob imbecillitatem plurimum alimenti ſuperare ſed neceſſe eſt paulatim reficiantur ; & motus dandi cibum ſit ut diuidatur, neque totus ſimul detur;& motus dandi cibum ſit ut diuidatur,neque totus ſimul detur; ſed quotidie iterum; & tertio; tantus autem ſumatur ut coctus ſit,cum alter ſumendus eſt.Ad quantitatem cibi & potionis referri poteſt ſubſtantia , quæ ubi craſſa & glutinoſa ſit

a *gal.ibidem.*

b *galen. l. de marco.c.9.*

c *gal.l.7.meth.c.6.& l. de marcore cap.5.*

d *Hipp.l.7. aphoriſ. 59.*

e *Hipp. l. 2. aphoriſ. 7.*

f *gal.7.meth. cap.6.*

pluri-

plurimum *a* affert alimenti, vbi tenuis parum. eadem aūt eſt ratio ſubſtantiæ plurimum nutrientis, quæ multæ quantitatis: nā vt hæc ſuperari nequit à viribus imbecillis, ita ſubſtantia craſſa & glutinoſa diſtribui non poteſt, neq; .n. per ſe fertur cibus ac permeat in omnes partes corporis; ſed allicitur ab ipſis, quæ cum valde extenuatæ ſunt ob imbecillitatem nequeunt allicere ſubſtantiam craſſam & glutinoſam, ita vt neceſſarius ſit cibus tenuior: quamuis minorem habeat & non idoneam alendi facultatem. Eadem eſt ratio quantitatis & ſubſtantiæ potionis. Qualitas vtriuſq; boni ſucci ſit, & lenis, non acerba *b* aut auſtera, non acris, non ſalſa, non amara: augent .n. eiuſmodi qualitates ſiccitatem, & magis in ſunt in his quæ ſimul medicamenta ſunt, quam in his quæ ſimpliciter æſculenta & poculenta. Tempus ſumendi cibi tunc eſt, cum *c* ille, qui prius ſumptus erat, iam ex ventriculo deſcendit; id quod ex ructu cognoſcitur; potionis verò vbi ventriculus valde imbecillus ſit cum cibus iam coctus eſt, qui ſi cum potione ſumeretur, in ventriculo enataret, neque poſſet perfecte concoqui, quia neque etiam bene compræhendi à ventriculo. Præter cibum & potionem quæ ſola per ſe madefacere diximus corpus exſiccatum, adhibenda etiam ſunt alia quæ madefacere poſſunt, quatenus aut reddunt partes noſtras idoneas quæ alimentum admittant, aut non ſinunt eas valide exſiccari. admittunt partes noſtri corporis facile alimentum, quod attrahunt, vbi laxiores reddantur; ita vt aperiantur foramina cutis, quæ, vt patere debent in febribus ad exitum calidæ expirationis, ita etiam in tabe vt accipiant humorem alentem. Relaxat *d* balneum, mollis frictio, vt in ſequētibus apparebit: ea tamen in relaxando neceſſaria cautio eſt ne nimis digerantur corpora, ex quo magis augeretur tabes quam curaretur accepto humore alente in partibus relaxatis. quamobrem vbi corpus plurimum digeratur expedit cutis foramina leniter aut oleo obſtruere, aut adſtringere perfuſione aquæ in qua bullierint medicamenta adſtringentia. Non ſinunt ualide ſiccari corpus ſomnus, quies, tranquillitas, præterea balneum aquæ dulcis tepidæ, quæ cum allicitur per externas partes, irrigat illas ad quas peruenit, & eatenus retundit vim caloris exiccātis proprium humorem partium ſolidarum. Alia opera quæ ad compoſitam tabem pertinent, quaſdam ipſa quoque animad-

a *Gal. ibid.*

b *Gal. ibid.*

c *Gal. ibid.*

d *Galen. l. de marcore c. 5. & 7. met. c. 6.*

animaduerſiones deſiderant. vbi ad temperandum calorem præter naturam opus ſit refrigerantibus, cauendum eſt, vt in hectica a curone docuimus, ne extinguant innatum, vel in aliqua parte, vel ẽt in toto corpore, id quod tanto magis periculoſum eſſe diximus, quanto magis extenuatum *b* eſt corpus, neq; à carne, aut adipe defenduntur amplius partes ſolidæ: quare tunc præſtat paulatim refrigerare quam ſubito, niſi ſi calor ardens eſſet: nam ſic vtendum eſſet valde refrigerantibus, ne partes oẽs celerrime tabeſcerent. in calefaciendo autem vbi ſiccitas cum frigore copuletur, illis, vtendum eſt, quæ calorem augere poſſint non tamen ſiccitatem. ſi qua calida ſunt amara vel acerba, cum vehementem habeant ſiccandi vim, debent vitari. Expedit etiam magis ſubſtantiam augeri caloris, quam qualitatem, quamobrem vtiliſſima ſunt quæ prædita ſunt calore ſimili calori noſtro; ita vt ſeruata qualitate augeant duntaxat ſubſtantiam. Reſtant inſtrumenta propria, per quæ perficiuntur opera propoſita ad curationem tabis & ſimplicis, & compoſitæ opus enim eſt vt ante oſtendimus madefacere quod ſiccatum, eſt, refrigerare quod calefactum, calefacere quod refrigeratum: ad æqualem moderationem redigere inæqualitatem, reficere exhauſtos ſpiritus, & exhalantes adſtricta cute retinere, vt ſuccurratur animæ defectioni. Ordiemur ab inſtrumentis madefacientibus, quæ ſub ratione victus omnia continentur, ſiue *c* p ſe humorem abſumptum reſtituant, ſiue quatenus vel non ſinunt illum q ſupereſt, celeriter abſumi; vel tales reddunt partes corporis noſtri vt facile alantur humore quem alliciunt. ſubijciuntur *d* rationi victus ſex res non nãles quotidianæ atq; vſitatæ etiam ſanis, quas ſigillatim perpendemus, agemus deinde de lacte, & de balneo ſeparatim; quæ, quamuis non ſint vſitata ſanis, ad illas, tamen ſex res non naturales referuntur. Aer itaque *e* humidus ſit, nam quemadmodum calidus plurimum valet ad calefaciendum cor, ita humidus ad madefaciendum, cum per nares & os per guttur & aſperam arteriam & pulmonem ad ipſum fertur; quod ſi non habetur talis *f* paretur arte reſperſa aqua, quæ neque calida eſſe debet, neque frigida; ſed tepida: fingimus enim ſiccitatis exceſſum ſeruata modaratione frigoris & caloris. illud autem obliuiſci non oportet quod aer nequit reſtituere humorem cordis, ſeu ſolummodo ipſum

madefacit

a Supra in hoc lib. c. 6.
b Gal. 9. met. c. 5.
c Gal. de marcore c. 5.
d Gal. de tuẽ. ual. ad Traſyb. c. 35.
e Gal. x. met. c. 8.
f Gal. ibid.

madefacit quatenus non patitur ita celeriter exſiccari. Cibus in vniuerſum ſit qualem ſupra deſcripſimus boni ſucci, facilis *a* coctionis, ac tenuis. huiuſmodi proponuntur à veteribus ptiſſana hordeacea, alica ptiſſanæ modo præparata, piſces ſaxatiles, aſellus ex albo iure, vitelli ouorum, teſtes gallorum qui lacte alti ſint, alæ gallinarum, perdices, auiculæ ex monte non ex palude, panis purus, qui bene coctus ſit & ſatis habeat fermenti ac ſalis; quamquam ſine ſale, vt nunc vſitatur ab Hætruſcis humidior eſt: mel ēt idoneum præbet alimentum, quibus cibis cum partes noſtri corporis refici iam cæperunt paulatim reuertendum eſt ad cibos vſitatos. Potui, ſi detur aqua non *b* reſtituit ſubſtantiam ſolidam; ſed eatenus madefacit quatenus ipſam irrigat, & non ſinit ita celeriter abſumi; quamquam non deſunt q ipſam valere ad alendum exiſtiment eo freti, quòd non ſit ſimplex & pura, ſed compoſita, & ꝙ in ventriculo miſceatur cum ſuccis, & vt mixta à calore noſtro concoquatur, quamuis concoqui ab igne *c* nequeat: celerem verò & non mediocrem vim habet alendi & reficiendi humorē exhauſtum potio vini, *d* qđ lene ſit & tenue, non craſſum ac dulce quia non facile diſtribueretur, non auſterum, acerbum, acidum, acre, aut amarum quia magis humorem abſumeret; tum mediæ ætatis non recens, quod craſſius eſt, & multas obtinet partes ad alendum minime accommodatas, non ita vetus vt amarum euaſerit ne ſiccitatem augeat, eſt etiam idonea potio mulſæ vbi reſtituere exhauſtum humorem oportet & ſimplex ſit tabes; quemadmodũ & aqua per deſtillationem extracta ex cocleis, teſtudinibus terreſtribus, ſiue etiam ex carnibus pulli gallinacei: præcipue vbi cum tabe & ſiccitate caloris quoque exceſſus talis coniungatur vt ſuſpectam faciat quamcumq; vini potionem. Somnus, quies, animi tranquillitas conferunt ad madefaciendum corpus: quia non ſinunt valde exſiccari. à vigilia, quæ extenuatis *e* inimiciſſima eſt; à motu, qui vbi multus & vehemens ſit tabefacit; abſtinendum eſt; quamquam lenis ambulatio & mollis, nō multa frictio euocando internũ humorem ad partes externas, & eas ita relaxando vt facile ipſum admittant, non mediocriter confert ad reficiendum: ac demum à perturbationibus animæ, quæ, vt ſi quid aliud, corpus noſtrum tabefaciunt, quamobrem cura dicta eſt à Græcis μελεδῶνη, *f* quod membra exedat, re

a *Gale.x.meth. c.xi.*

b *Gal.4.aph. com.13.*

c *Ariſt.4.metheoror.c.7.*

d *Gal.2.aph. com. xi. & l.3.de cauſ. pulſ.c.17.*

e *Gal.7.met. c.6.*

f *Gale. p.de Articulis com. 30.*

tentio etiam moderata eodem nomine ad madefaciendum cõ
ducit, quòd ſcilicet non permittat exſiccari corpus à nimia ex-
pulſione humidorum, quæ in corpore noſtro continentur. Sed
relictis ſex rebus non naturalibus pergamus ad uſum primò la
ctis, deinde balnei aquæ dulcis, quæ ut ſi quid aliud, ad madefa
ciendum pertinent, & non permittunt exſiccari corpus. tantum
a Gal. de mar autem tribuebant lacti pro reficiendis partibus extenuatis *a*
core. c.9. Euriphon, Herodotus, & Prodicus ueteres medici, ut exiſtima
b Gal.7.met. rent eius potione ſanari poſſe eos qui cum ulcere pulmonis
c.6. tabent; optimum omnium eſt muliebre, *b* quod à mammillis
c Gal.x.met. ſugatur; deinde *c* aſininum cum primum emunctum, quod
c. xi. cum tenue ſit non cogitur in uentriculo & facile diſtribui-
d Gale.5.me tur. hoc ſequitur caprinum quod *d* medii habitus eſt: nam bu-
th.c. 12. bulum aut ouillum nimis craſſum eſt. ſed, ſiue ab aſina, ſiue à
capra petatur; uigeat ætate, exerceatur, & paſcatur vt conuenit,
e Gal.7.met. tum ita bene affecta ſit ut pabulum cõcoquat, id quod ex ſter
c.6. core, *e* coniiciendum erit. probatur autem lac quod nullam
f Gal.ibid.& externam *f* qualitatem guſtui, aſpectui, olfactui præſeferat:
5 met.c.12 ſed quam dulciſſimum ſit, & quantum lacti conuenit ſplen-
g Gal.Ibid. dens, habeat item æqualem ſubſtantiam, ita ut non appareant
in eo partes diuerſæ. Lacti utiliter admiſcetur aliquid *g* mellis
quod bonum ſit, coloris ſcilicet flaui, pellucidi, ſuauis, medii ha
bitus, ita ut nec ex digito ſtatim elabatur nec conſiſtat: prius
autem quam miſceatur ſuper prunas ex quercu, uel ex uite be-
ne candentes diligenter deſpumentur: ſumitur autem ad duos,
h Gal.ibidem tres uel quatuor ciathos pro ut magis uel minus concoquitur,
& ſtatim *h* à balneo, quo ſi quis quotidie bis vtatur, bis quo-
que poteſt lac ſumere. Balneum uerò aquæ dulcis irrigat par-
tes ad quas penetrat, & hoc nomine non patitur celeriter ex-
ſiccari: ſimplici tabi conuenit moderate calida; ſic magis exci-
pitur in foraminibus cutis, tam diu autem in ea manendum eſt,
i Gal.7. me- ut corpus moderate calidum ſentiatur, ſicut & finis fricandi fa
th c.6. ciendus eſt cum apparet *i* robur, ſi ulterius fricetur * corpus ex
** Gal. 2. de* ſiccatur. id quod euenit etiam ubi nimis diu degatur in bal-
tuen. ualet. neo; diſſipatur enim internus humor & nimis relaxantur fora-
c.12. mina cutis unde exeunt humidi uapores. Prodeſt antequam ho
mo in balneũ ingrediatur inunctio olei ſimplicis, relaxat enim
partes, & idoneas reddit ad humorem excipiendum: conuenit

eadem

eadem à balneo quòd obſtruat foramina cutis,& non ſinat humidos uapores exhalare,neque permittit frigus aeris circumfuſi aſpirare ad partes internas. Hactenus de inſtrumentis madefacientibus accedamus ad ea quæ refrigerant.efficaciſſimum omnium eſt aqua frigida & potui data,& in balneo adhibita, quæ tamen ſuſpecta eſt corporibus *a* extenuatis quemadmodum ſupra docuimus in curatione hæcticæ: uerendum enim eſt, ne in natus calor aut in aliqua parte,aut in uniuerſo corpore extinguatur.& ita homo incidat in ſenium ex morbo; quod tamen eligendum eſt ubi periculum imminet ne celerrime præcipitetur æger à uehementi calore tabefactus, cum eiuſmodi etenim ſenio,aliquot non ſolum menſes ſed etiam annos trahi uita poteſt.ubi eiuſmodi periculum non impendet utemur ad refrigerandum frigidis medicamentis quæ ſupra ad hæcticam febrem commemorauimus,ut cerato liquido, linimento roſaceo, aut ſucco frigidæ alicuius *b* herbæ,ut lactucæ, portulacæ, ſemper uiuii, quem imponemus ſuper illas partes in quibus *c* potiſſimum eſſe focum febris exiſtimabimus. detur potui aut aqua ſimplex aut ex deſtillatione coclearum, teſtudinum,ſiue etiam gallinaceorum pullorum deſtillatione extracta,aut uinum aquoſum tenue maxime dilutum. At cum calefacere oportet refrigeratum corpus quemadmodum in ſenio uel naturali uel ex morbo,ualet *d* uinum uetus quod tamen amarum non ſit, mel & per ſe,& mixtum cum lacte.iunguntur externæ partes oleo nardino *e* aut maſtichino cui additur aliquid ceræ ut diutius inhæreſcat; neque enim permittuntur exſiccari.utiliter etiam illinuntur pice ſemel quotidie,nam hæc medicina frequentius adhibita,humidam ſubſtantiam,abſumit. Illud autem in calefaciendo obſeruandum eſſe diximus ut magis augeatur quantitas, quam quantitas caloris, propterea maxime proficiunt quæ moderata ſunt, & tali calore prædita qualis noſter eſt, tenetur ſuper uentriculo *f* catulus pinguis cum homo iacet, aut puerulus boni habitus. Ad moderandum uerò exceſſum frigoris & caloris ualent ſimiliter quæ moderate calida ſunt,uinum lac mel in tus,ſimiliter extrinſecus catulus aut puerulus. balneum aquæ dulcis uitandum eſt ne uires deficiant ob animæ defectionem cum nimium ſpiritus exhalent; pro balneo magis utimur leuiter *g* adſtringentibus ac refrigerantibus, ut claudantur fora-

a *Gal. 9.meth.cap.5.*
b *Gal.l.x.meth.c.9.*
c *Gal.Ibid.*
d *Gal.l.5.de tuen.ual.c.5.&7.&l. de marcore c.9.*
e *Gal. 7.meth.c.7.*
f *Gal. 7.meth.c. 7.*
g *Gal. l.de marcor.c.9.*

mina cutis,ne ſpiritus exhalent.flabellis uentum facimus, inungimus oleo melino cutem,ut denſior reddatur. Ad reficiendos a uerò ſpiritus exhauſtos nihil æque conducit ac potio uini tenuis,aquæ quæ ex carne pulli gallinacei per deſtillationem communiter extrahitur , ſiue etiam quæ longe maiorem apparatum poſtulat , quam carnis aquam nuncupant. hoc pacto igitur & animæ defectioni ſuccurrimus,& inæqualis exceſſui frigoris & caloris .

a *gal. ibid. & l. 12. meth. c. 4.*

Finis Libri Septimi de Febribus Vidi Vidij.

LVDOVICI MERCATI

Medicinæ Doctoris & eiuſdem facultatis in valliſoletana Academia primariæ Cathedræ profeſſoris, Libellus.

De Eſsentia cauſis ſignis & curatione Febris malignæ.

In qua maculæ rubentes ſimiles morſibus pulicum per cutem erumpunt.

Cui acceſſit conſilium continens ſummam totius præſagationis & curationis in eodem affectu.

PRÆFATIO.

*HAV D immeritò àſapientisſimis,quibuſq;
antiquitus dictum eſſe cenſeo,omnium re
rum eſſe uicisſitudines. Cuius prouerbij
ſiquis ueritatem exquirat, exēplis innu-
meris pasſim comprobatā reperiet.Hinc
ſanè mirā diei reuolutionem,& annorum
necnon & cuiuſque horum miram & in-
comprehenſibilem uarietatem,mutationē
ue facilè comperiemus.Quæ profectò ob frequentiam & quotidia-
num uſum non miramur:nam quis alioquin non mirabitur noctiū
dierumq; uicisſitudines & unius diei ac noctis mutationes,necnō
annorum & cuiuſq; anni partium miro ordine et obſeruatisſima
legereuolutiones.Verùm ſiquis rem altiùs conſideret, multò ſanè
magis mirabitur cœlorum ſiderumq; & planetarum aſpectus,al-
ternis quidem mutationibus factos,à quibus ēt & ex natiua con-
ditione prodit horum inferiorum annua ſucceſsio,uarietas ac redi
tus ad idem.Admiratione quoq; dignum eſt,quàm infallibili curſu
plantæ oēs ad intermiſſam pulchritudinem quotannis redeant:ſed
maiorem longè admirationem infert,& plantas & tempeſtates ,
acſcientias(ut interim multa alia ſubticeam)diuerſis temporibus
& regionibus diuerſa & mutata ſorte uigere,aut labi & mutari.
Sed mirabilius adhuc aliud in noſtra arte frequenter cōſpicitur,ni
mirum morborū quoq; eſſe uicisſitudines,non ſolùm ſtatutis anni
tēporibus,ſed certis quibuſdam plurium annorum curriculis,in qui
bus incipit,uiget,ac floret unius morbi natura & ſænitia. Qui po
ſtea multorū annorum ſpatio deliteſcit, & abdita ac ueluti ex to
to disſipata cōperitur, ita ut ferè uideatur ex hominum memoria
decidiſſe,potiùs quàm quòd re uera aliqua rerū ſpecies penitus ab
oleatur,ac dū redit,tanquam noua progenies admirōnem et nouita
tē pariat.Quemadmodum facilè conſpicitur in peſtilentibus conſti
tutionib˚,& alijs plerisq; affectib˚,inter quos profectò ſpecies quæ*

dam

dam febrium reperitur, quam malignam peculiari nomine (ut ab aliis peſtilentibus diſſideat) medici omnes appellant, quam ſanè aut ſua ſponte delituiſſe, aut ab Hipp. tempore incognitam extitiſſe cenſeo: In qua ueluti peculiari & proprio ſigno, maculæ maiori ex parte rubeſcentes per totam cutem erumpunt. Quas fas eſt diſtinguere ab aliјs cutis efflореſcētiis: ſiue cutis ſint extuberōnes, ut apud barbaros uocatæ uariolæ & morbilli, ſiue bibices ſint, fortaſſe eſſeræ barbaris uocatæ. Quæ omnes ab huiuſmodi exanthematibus & magnitudine & extuberantia diſſident: Nam maculæ quæ in his febrib. erumpunt, tantùm ſunt culicum ſeu pulicum morſibus perſimiles abſq; ulla carnis extuberatione, quas appellare licet exanthema. ſeu ſudamina, aut maculæ pulicum morſibus ſimiles, quæ omnia hiſpano ſermone, nomine, Tabardillo, ſignificantur. Cuius ſanè febris his maculis inſignitæ conſtant Hipp. meminiſſe, ut facile eſt aliquibus eius teſtimoniis comprobare, ſicuti ab eius tempore ad noſtram uſq. ætatem delituiſſe, uel ſaltem medicorum negligentia incognitam extitiſſe. Quam ab anno 1572. uſq. in hodiernum diem (diuerſimode tamen) in diuerſis temporibus & regionibus plures perdidiſſe conſtat, partim medicorum ignorantia, partim uerò eius feritate & maligna natura, licet hac ratione plures perdere, tanqam peſtilens, nata non ſit. Quamobrem ut aliquid Reipublicæ in hoc etiam prodeſſe poſſim, æquo animo decreui eius tractationem diligenter aggredi, ac id quod præ ueтuſtate obliuioni traditum eſſe conſtat, iterum ad memoriam reuocare, & leges ac methodos tum dignoſcendi, tum curandi pro ingenii mei uiribus inſtituere. Quod quidem inſtitutum, ut optatum finem pertingat, partiri in quatuor potiſſimas partes mihi eſt in animo, in quarum prima, huius febris eſſentiam, ſeu naturam ac ueram differentiam ab aliis omnibus conabor ad unguē exequi. In ſecunda eiuſdem cauſas. In tertia ſigna expendem, in quarta uerò & ultima medendi rationem in genere, & peculiares conſiderationes, ac materiam curationi aptam ſedula diligentia docebo,

DE ESSENTIA FEBRIS MALIGNAE

Tractatus Primus.

CVm ſit doctisſimorum omnium commu-nis & probatisſima ſententia,quò res ali-qua rarius ſeſe offert,aut ex ſua natura ab dita eſt & obſcura,eò oculatiùs&diligen tiùs eſſe tractandam. Ob id profectò mi hi tractaturo de re difficili,& multis iam annis obliuioni tradita,ſubit in animum, æquum neceſſariumve fore , genus ſeu principium aliquod,à quo veluti à fonte quodam, profluit hu ius malignæ febris natura, breui quadam methodo primitus ex ponere,vt facilè eo cognito, in ſpecierum cognitionem cuiuis deinceps deuenire concedatur. Quamobrem oportet priùs eã definitione patefacere,vt partibus diffinitionis expoſitis, natu ra & ratio huius febris eluceſcat magis.

Eſt igitur febris hæc continua,nulli tamen continuarum ge neri adſtricta,popularis,maligna & contagioſa,quæ diuerſis & ſæpe contrariis accidentibus inſignitur.

Probat prima huius diffinitionis pars & experientia quoti-diana confirmatum eſt,hanc febrem eſſe de genere cõtinuarũ, etiam ſi crebris rigoribus comittetur: nam putredinis ſedem obtinet intra vaſa,intra quæ putredo ipſa inualeſcit: licet ab eiſ dem halitus acres & mordaces vndique per ſentientes corpo-ris partes deferantur,quibus creberrimi concitantur rigores, & varia accideutia.Habet quoque id fallacisſimum nimirum ad tã tam remisſionẽ in principiis deuenire,vt facile incautos &impe ritos medicos decipiat intenſior poſtmodum & grauior facta: aliquando ſeruans hac lege quotidianam periodum,frequenter tertianã ac non raro quartanæ naturã referens,ſaltem in prima morbi accesſione.Nec ob id ſanè credẽdum eſt febrẽ hanc eſ

ſe

ſe degenere intermittentium : nam fallacisſima eius natura id maioris mali preſaga (citra ueram intermisſionem) ſæpe molitur. Quia licet ſemper laborans febricitet (ut coniectabile eſt in febre, quæ intra uenas principium putredinis obtinet) cum hoc tamen quò maior fuerit malitia, minor certè & remisſior apparebit calor: & quò maior putredo, eo intenſior, & ob id cõiectandum eſt, ex maiore febris remisſione, occultius uenenum potiùs quam ueram febris intermisſionem.

Nulli etiam continuarum febrium generi (licet continua ſit) adſtricta eſt, ſed uagans & furens, iuxta naturam morboſi apparatus differentiam ſortitur: & nunc uni, nunc alteri febrium ſpeciei adiungitur, licet ipſa ſemper ſit eiuſdem naturæ, ſeruans in unaquaque ſpecie ſibi propriam & peculiarem conditionẽ. Quò fit, ut licet ob humoris cui adiungitur naturam de genere ſit continuarum ex bile, pituita aut melancholia, ipſa tamen ſemper peculiarem ſeruet naturam, qua uidetur ab omni genere febrium longè differre. Ex quo quidem fit, ad diuerſas febrium differentias à medicorum doctisſimis non ſine magna ratione reductam fuiſſe. Nam cùm ipſa per omnes diuerſimode uagari habeat, nullam habet propriam neque peculiarem ſpeciem, cui reduci, & à qua denominari posſit, ſed omnes illi ſunt communes, & omnes familiares: qua ſanè ratione dictum eſt, nulli continuarum generi eſſe adſtrictam.

Ex qua item conditione prodit popularem eſſe, quod tertiũ diffinitionis uerbum monſtrare uidetur. Nam cùm ſemel corpus morboſum contraxerit apparatum: modo his bilioſus ſit: modo pituitoſus, aut melancholicus, protinus eadem corripitur, tanta eſt eius efficacia dum uagatur. Quò fit, ut una in regione, ac una & eadem anni tempeſtate plures homines diuerſa tẽperie, & diuerſis humoribus præditos uno & eodẽ modo afficiat. Sed quanã ratione hæc febris popularis ſit (cùm uaria exiſtat popularium morborum natura & ratio) non ſatis conſtat: & ob id quid morb. popularis ſit, primò expẽdiſſe oportet.

Popularis porrò morbus is eſt, qui pasſim in uulgus graſſatur, cõmuniſq; oĩb. eſt, cõmunẽq; habet cauſam aerem nẽpe (aut potum uel alimentum multis commune) qui uulgarium morborum cauſa præcipua eſſe ſolet. Hipp. & Galeno authoribus, lib. de Natu.hum. Quod ſanè morborum genus tunc

eſt,

eſt cùm uno tempore plures idem morbus occupat, atq; qui tunc uiget morbus popularis, epidemicus, uulgaris atq; cõmunis dici ab omnibus conſueuit: cuius ſubinde plures (licet nõ magni momenti) reperiuntur differentiæ, quas breuitati conſulens p[illegible]termitto.

Peſtilens uerò morbus is cenſeri debet, qui cum uulgaris ſit, pernicioſus etiam eſt, atq; lethalis. Itaq; epidemicus morbus eſt qui tempore anni aliquo, in regione aliqua abundat, in ſoleſcitque: peſtis uerò epidemia pernicioſa. At eum morbum qui regioni cuipiam peculiaris eſt, endemum ſeu uernaculum & genti proprium nuncupare ſolent: qui profectò omnes ex diametro diſperſis uocatis, opponuntur. Cæterùm popularium morborum, item & peſtilentium, multiplices differentiæ ab Hippocrate lib. Epidemiorum traduntur. Sunt enim mites quidam, nec lethales, contagioſi tamen & populares, ex alia atque alia temporis conditione procreati, ut opthalmiæ quædam: alii rurſus ſunt periculoſi, alii periculo carentes, acuti aliqui, nonnulli diuturni quidem & qui unicam duntaxat corporis partem infeſtant, quidam qui totum corpus. Vt enim inter uenena, quædã unam partem magis quam aliam inficiunt; ſic popularium morborum alii partibus quibuſdam proprii ſunt, alii toti cõmunes. Sic ab Hippocrate inter populares numerantur opthalmiæ quædam, tertianæ, inteſtinorum difficultates, teneſmi, tuſſes & catharri. Quinimo tanta ineſt in peſtilentium natura uarietas, ut contemplantibus admirationem maximam pariat. An non id admirabile uideri debet, peſtem quandam ſatis & arboribus propriam eſſe, aliam pecoribus aliam, hominibus, cæteris uerò omnibus innoxiam? quod non aliunde profectò euenit, quam ex rerum ſympathia quadam, & antypathia. Quibus præfinitis, febrem hanc eſſe de eo uulgarium genere, quod periculoſos in ſe cõtinere affectus diximus, nulli eſſe dubium exiſtimo. Quod uerò id ſit, patet, nam febris hæc plures uno tempore occupat quos etiam grauisſimis & periculoſisſimis accidentibus opprimit: quorum non minimam licet non maiorem, partem interimit: itaq; conſtat & popularem & periculoſam eſſe huiuſmodi febrem. Quod euidenter conſtare arbitror ex frequentia, & cauſa, quæ omnibus eſt communis, & ex periculo & grauitate accidẽtiũ: quod ſequens diffinitionis uerbũ apertiùs mõſtrabit.

Probat

Probat quoq; verbum illud, maligna ex periculoſo vulgarium genere hanc febrem eſſe, nam fallaciſſima eius conditio & natura eam proculdubio perículoſiſſimam eſſe docet. Verùm vt ſatis conſtare poſſit, qualis ſit malignitatis huius febris natura, expendendum primò eſt, aliquod eſſe primum ac ſupremũ genus, quo cætera quæ maligna & venenoſa dicuntur, ſpeciem & denominationem ſortiantur. Eſt planè id, peſtis, cuius breui quadam methodo meminiſſe oportet, vt quod quærimus elucescat magis.

Peſtis igitur morbus is cenſeri debet, qui cum vulgaris ſit, pernicioſus ét eſt atq; lethalis. Itaq; erit peſtis epidemia pernicioſa: aut ſi mauis venenoſus quidam vapor in aere conceptus, q̃ uitali ſpiritui omnino aduerſatur: aut aereum venenum ex putrium vaporum admixtione, vel in fœlici planetarum con curſu, in pernicioſiſſimam animantium generi conditionem dira conuerſione mutatum, ſi Aſtrologorum ſententiam ſequi voluerimus, quod parte huius libri ſecunda paulo latiùs ſumus tractaturi. Sed poteſt ſanè clariùs adhuc diffiniri, nimirũ quod nil aliud ſit peſtis, q̃ Morbus communis, vulgaris, peſſimus atq; pernicioſiſſimus qui perinde ac totum morborum vulgarium genus ex cœli ſtatu proficiſcitur. Quarum diffinitionum gratia expendere oportet, ex qua nam cauſa morbi omnes venenoſi, peſtilentes & contagioſi principium ſortiantur. Naſcuntur porrò omnes huiuſmodi morbi ex corrupto atq; vitiato ali quo inquinamento aere, qui morbidam excretionem in ſe habens, quæ veneni inſtar cum ſit, peſtilentes & contagioſos parit morbos. Quam quidem ſententiam Gal. lib. de Theri. ad Piſo. his verbis belliſſimè expreſſe eſt viſus, inquiens: Peſtis tamquam & ipſa exiſtat quædam bellua haud paucos interemit, verũ ciuitates quoq; totas depaſcens, malè conficit. Quippe, ſub dit, parua quædam aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur. Quod rurſus idem author, lib. ad Pamphili. confirmat Hippocr. vtiq; lib. de Nat. hum. mentem ſecutus. Pendet autẽ hæc aeris pernicies a venenato quodam inquinamento aeri inſperſo, quod conſurgit aliquando ab inferioribus, vt exhalatione putrida à cadaueribus excitata, corruptis frugibus & leguminibus, herbis & oleribus, aut ſpecubus, aut metalicis fodinis, cloacis, barathris, aut paludibus & ſtagnantibus aquis. Quæ

pro-

profectò inquinamenta & his ſimilia, aliquando longiùs euagātur, aliquando particularem aliquam regionem occupant, ac ſæpe in vna regione aut ciuitate vigent. Quam ēt corruptelam aeris aliquando cælitus aduenire cōis Aſtrologorum ſententia eſt. Qualiter aūt id intelligi debeat, inferiùs docebo. Verùm qualis naturæ ſit hæc venenoſitas, non ſatis conſtat inter huius rei peritiſſimos. Eſt tamen iudicio noſtro verum febres ex hac aeris contagione oriri peſtilentes & contagioſas, non ſola putredinis maioris aut minoris, intranneæ aut ſuperficialis ratione, ſed ob ſpiritum quendam veneficum & contagioſum (modo aliunde cum aere commixtum, modo ex aere male affectò genitum) per reſpirationem cum aere attractum. Qui maxima q̃ obtinet, ſympathia cum noſtris ſpiritibus, protinus eiſdem commiſcetur, deferturq; facillimè ad cor, cuius ſubſtantiam & cōtenta, pernicioſa quadam & putredinoſa qualitate conſpurcat. Quò maximè videntur differre peſtilentes febres ab omnibus alijs: nam licet neceſſum ſit, in eiſdem, cor putredinoſa etiam qualitate affici, putredo tamen peſtilentium febrium non eſt qualis omnium aliarum, ex cauſis internis pro manans ſed à contagione & veneno huius efficaciſſimi ſpiritus proficiſcens & ob id accidentia ſunt longè diuerſa, quia diuerſa etiam eſt putredinis ratio, atq; non ſolùm cauſa, vt dictum eſt, differunt, verùm & intenſione: nam febris peſtilens re vera eſt morbus ſordidæ & profundæ putrefactionis, includens ſeminaria acutiſſimæ contagionis per ſe, ex quo lethalis eſt, & contagioſa. Ex qua ſanè diffinitione dubitatio non leuis ſuboritur, detur ne peſtilens conſtitutio citra febrem. Cui dicimus, huiuſmodi cōſtitutionem poſſe dari, non minùs quàm putredinem aliam reperiri citra febrem. Nam ſeptica medicamenta partem putrefaciunt, diſſipata eius ſubſtantia, citra vllam febrem, quod pari lege peſtilentem conſtitutionem poſſe efficere, doctiſſimorum conſenſu conſtare arbitror: & experientia ēt in catharro & dyſenteria peſtilentibus quotidie monſtrat. Quemadmodum & hæcticam & ephemeram peſtilentes reperi. Non tamen quòd cordis ſubſtantia putreſcat, ſed quòd natiua eius humiditas corruptione illa fœdetur: nequit enim cordis ſubſtantia viuente animali huiuſmodi affectum ſuſtinere. Cæterùm quòd cordis natiua humiditas prædicto modo afficiatur, conſtat, quia ſi ex

quouis

quouis halitu cor aſcendente febris oritur, quantò magis ex ue nenatis & contagioſis ſpiritibus, non ſolùm contenta cordis, uerùm & ſubſtantia, propter eorum maiorem efficaciam apprehẽdi poteſt. Atq; hæc de peſtilenti & uenenoſa febris natura dixiſſe ſit ſatis.

Verùm cùm ex Hippocratis mente conſtet lib. de Flat. aerẽ & uictus deprauatam inſtitutionem potisſimam eſſe communiũ morborum cauſam, neceſſum eſt noſſe, aerem poſſe duobus modis alterari: in tota nimirum ſubſtantia, ut dictum eſt (undè peſtilentes morbi principium ſortiuntur) & in qualitatibus: ex qua ſanè alteratione populares morbos oriri, unanimi medicorum conſenſu conſtat. Cæterùm ut eluceſcat magis malignæ febris natura & conditio, hanc aeris ſecundam mutationem paulo diligentius expendere oportet. Aeris igitur duplicem cognoſcimus alterationem: prima eſt, ubi quatuor anni tempora ſuam ſeruant naturam, & paulatim in ſe mutuò conuertuntur. Quibus porrò temporibus ut ex Hippocrate conſtat, tertia Apho. ſectione peculiares & propriæ inſunt morborum conſtitutiones. Atqui licet Gal. 1. Popu. ſolos ſparſos morbos tunc fieri aſſerat nos tamen exiſtimamus, ipſum ea parte non negare, uniuerſales & cõmunes morbos fieri poſſe: quia cauſa eſt uniuerſalis, à diuerſis anni temporib. immutata. Quò fit ut licet Gal. eos diſperſos appellet ob uictus rationem: cùm hoc tamẽ, quia à diuerſis anni temporibus (quæ plures homines communi alteratione afficit) ſuboriuntur: ob id iure optimo communes cenſeri debent. Nam autumne, æſtati & ſingulis anni temporibus (quantumuis temperata ſint) certos quoſdam morbos eſſe proprios & plurimis hõibus cõmunes lib. 3 Apho. expreſſe fatetur Hippocrates. Itaq; diſperſi (ut Gal. reſpondeamus) ob prauam uictus rationem cenſendi ſunt: cõmunes uerò, ob cõmunẽ cauſam, putà aerem diuerſimode à diuerſis temporibus alteratum. Secunda aeris tẽperies, quæ cõmuniũ ſeu uniuerſaliũ morborũ quoque cauſa exiſtit, eos cõſtituit, qui per aliquod tẽpus aliquam regionẽ inuadũt, ut Gal. refert. 1. Popu. & lib. de Ratione uictus. Quorũ ẽt morborũ author & cauſa aer exiſtit: at non ex anni temporib. ſecundũ naturam exiſtẽtib. alteratus, ſed ex peculari cæli ſtatu, ipſiſq; anni tẽporib. ꝑter naturã ĩmutatis. Quorũ lib. 3. Apho. & lib. 1. Popu. adamuſsi meminit Hippocrates

pocrates

pocrates referens lib.3.Apho.text.14.nõ quamcunq; aeris ſeu cæli conſtitutionem hos uulgares morbos efficere poſſe, cum quædam ſit temporum anni conditio, quæ modico tempore duret, ac imbecilla exiſtat alia quæ plurimo & uehementer operetur) ſed ea tantùm, quæ præter hoc quod inæqualis, uaria, intempeſtiua & præter naturalis ſit, plurimum & diu operari poſſit. Quod innuit Hippocrates per uerbum illud, dominari, & uigere. Ex qua ſanè conſtitutione plurimos, ſæuiſſimos, malignos ac grauiſſimos affectus, uel leui quodam morboſo apparatu in corpore exiſtenti, locis nuper citatis Hippocrates oriri poſſe refert. Quæ procul dubio mutatio peſtilentes quoq; affert morbos uerùm hâc peſtilentem conſtitutionem ea quam hactenus tractauimus, minùs eſſe pernicioſam colliges, quòd certo loco, certa anni parte, non omnes indiſcriminatim apprehendit, ſed eos duntaxat, qui præparati ſunt ad putredinem, quales ſunt temperie calida & humida præditi, & qui uitioſis abundant humoribus, aut qui incauta uictus ratione utuntur. Quos facilè corripit huiuſmodi maligna febris, quam iure optimo pſeudo peſtem, aut ſemipeſtem dixeris. Cuius naturam cenſeo Hippocratem comprehẽdiſſe lib. de Fla. ſub illo uerbo, ex uictu, quod nos ſub nomine morboſi apparatus comprehendimus.

Quibus, uniuerſalium morborum naturis præfinitis, facile cuiuis erit noſſe, hanc febrem eſſe multis rationibus malignã. Prima quidem, quia incertam & inconſtantem obtinet naturã, & ob id inconſtantia & incerta iudicia. Secõda quia ſigna habet pleraq; ſaluberrima, & ſanis corporibus ſimillima, inter quæ unum, aut duo, aut plura obtinet, quæ omnino lethalẽ naturam & conditionẽ oſtendunt. Quæ ſanè ſigna ſic mixta ſemp occulti periculi & ueneni præſaga ſunt. Tertia quia licet ex aere uenenoſo, & peſtilenti inquinamento fœdato principiũ, ut peſtilens febris, non ſortiatur, prærequirit tamen inæqualem, intemperatam, aut morbidam illam aeris conditionem, quam ultimo loco eſſe popularium & periculoſorum morborum cauſam diximus. Aut expoſcit etiam peculiare aliquod inferius inquinamentum, quo aer affectus eiuſdem mali principium præſtet, præter morboſum apparatum ea diſpoſitione affectum, qua ſuſcepto principio à leui aeris mutatione, maximam & ſordidam concipiat putredinem, qua ratione ſuſpicor Hippocratem

dixiſſe,

dixiſſe, victum eſſe alteram morborum peſtilentium cauſam: quemadmodum etiam Galenus ad amuſsim lib.i. de Diff. feb. cap.6.exponit. Quarta verò & ultima ratio, qua conſtat malignam eſſe, eſt, quia ſecum affert ſæuisſima accidentia & ſymptomata, quæ ſæpe maius faceſſunt negocium & periculum, quàm febris ipſa: quod proprium eſt malignarum febrium, & veneноſorum morborum. Ex quibus apertę conſtat, in quo conſiſtat vera peſtis ratio; & in quo etiam aliorum morborum, qui populares tantùm ſunt natura: & rurſus quas ſortiatur peculiares conditiones febris maligna, vt ab vtriſq; disſideat, & propriam ſui circumſcribat naturam & conditionem.

Vltimò ſupereſt (quemadmodum diffinitio profert) febrem hanc eſſe contagioſam, probare: quod profecto quotidiana experientia compertum fit ſatis. Cæterum qua lege contagioſa ſit, nondum conſtat. Nanq; non conſtat abſolutè eſſe contagioſam: ſiquidem licet ſæpe contagio afficiat, neq. id frequentiùs neq. ſemper accidit. Quamobrem expēdiſſe oportet, quid & quotuplex contagium ſit, vt cui eius generi reduci debeat, facilè innoteſcat. Eſt igitur cōtagio affectus quidam ſui generis, plurimis tacito quodam conſenſu atq; contactu communicatus: niſi enim quod primo vitium concepit, ſimile vitium alteri communicet. ipſumq. vno quopiam modo contingat, nuſquam ſanè afficiet. Contagio ſiquidem, non vnius tantùm eſſe poteſt, ſed duorum ſaltem, aut plurium: Cùm ſit nimirum con ſimilis ab vno in aliud deducta pernicies, ſiue ea mala & aduerſaria quædam homini qualitas ſit, ſiue infectio tabifica & peſtilens, ſiue uenenata ſubſtantia quæpiam, lethalem noxam inferens. In peſtilentibus autem morbis infectionem tabificam & corrumpentem ingenerari animaduertimus, quæ à cæca cauſa & abdita naſcitur, ſiue ea ſit grauis anni conſtitutio, ſiue ſui generis qualitas aeri impreſſa: ſiue exhalationes terreæ, à terra aquisue manantes. Illud porrò in uniuerſum omni contagioni conuenit, ut ex uno in aliud tranſeat, cui ſimile uitium infundat, quo ipſum primo affectum eſt.

Quid & quotuplex contagium.

Qua uerò ratione contagio corpora afficiat, mutata nimirū ſubſtantia, an alteratis qualitatibus, expendendum nunc eſt. Fit igitur contagio ſecundùm ſubſtantiam maximè, cùm infici ſubſtantiam eius qui contagione afficitur, corrumpiq; cernamus.

mus. In particulis nanq; minimis primùm infectio ſuſcipitur, indeq; latiùs manans, arteriarum & meatuum corporis ad mini culo, in totum corpus diſeminatur, parteſq; eius principes attin gens labefactat. Quò fit, vt mixtorum ſit propria paſſio, non .n. quæ ſimplicia ſunt, contagione affici poſſunt, ob eorum ſub ſtantiæ puritatem ac ſimplicitatem, qua valde cauſis inficere po tentibus obnituntur, cùm contrà, mixta ob partium diuerſitatem impuritatemq; ac diſſimilitudinem contagionem excipere apta ſint. Ex quo compertum eſt, contagionem vt contrarium quoddam perdere, indeq; mixti diſſolutionem fieri. Cum enim corruptio omnis à contrario ſit, affectus verò contagione impreſſus, ſi vehemens. ſit, ac delethèrius (non.n. contagio omnis lethalis eſt, vt paulo inferius probabo) compoſitum perdere cernamus, vt contrarium id efficere, conſequens certè eſt: nulla .n. maior contrarietas, quàm veneni ad corpus reperiri pôt. Sunt enim in rebus contrarij diſſenſus quidam, qui natiua qua dam contrarietate ſe inuicem perdunt: ob id autem fit ſimilis in eo qui inficitur corruptio, atq; in eo qui infectionem intulit, quòd idem in vtroq; ſeminarium inſit. Contagionem quoq; hanc eſſe corruptionem partium, magis quàm alterationem, illud abunde declarat, quod plerunq; abſq; vlla ferè partium in ſuis qualitatibus tempericq; immutatione, concidere totum re pentino quodam interitu videamus. Vt .n. alteratio quædam eſt à contrarijs qualitatibus, ſic perfecto ſubſtantiæ quædam eſt, ac peculiaris à contraria quadam ſubſtantia corruptio, vt in ephemera peſtilenti cordis ſpiritibus contagione lethali affectis, cernere licet, vbi laborantem minimè à natiuo ſtatu demu tatum, repentina tamen morte, cum optima vrina, & pulſû, ac reliquis eodem modo ſtantibus, corripi cernimus. Conſtat igi tur ex his quæ prælibauimus, infectionem eam quæ ex contagione ſuſcipitur in corruptione totius quæ inficitur ſubſtantiæ, magis quam in alteratione conſiſtere.

Contagij tres differentiæ. Cæterùm vt ad penſum redeamus, ſtatuendum eſt, tres eſſe contagionum differentias, quarum quædam contactu ſolo affi ciunt, quædam præter contactum, fomitem etiam in re quam tetigerunt, relinqunt, à quo poſtmodum ſimile vitium prodit. Tertia verò & vltima differentia eſt, quæ non contactu ſolùm, aut fomite, ſed etiã ad diſtans ferri poteſt, eóq; vim mali tranſ-

feire,

ferrè, vt in vaſta illa peſtilentia quæ ex Aſia in Europam tráſlata, multa hominum millia perdidit. Eæ præcipuè contagionum differentiæ, quæ vt diuerſæ ſunt, atq; diſſimiles, ſic non idem oẽs generationis principium nactæ ſunt. Quæ.n. contactu ſolo afficit, vt in putreſcentibus fructibus ſpectare licet, cùm ſe contingunt, à putredine contagio ea initium ſummit: quod enim primùm putruit, id alteri putredinem conſimilem contactu aut vicinia affricat: cuius ſanè contagionis principium putrefactio eſt. Eò enim quòd primum putrefactum eſt, & ſecundũ quoq; conſimilem putrefactionem contactu concepiſſe, iure exiſtimandum eſt, partibus quibuſdam inſenſibilibus à primo fluentibus, ſeu vaporibus putridis atq; alteri per viciniam & contactum adhærentibus. Gignitur ergo contagio huiuſmodi in putredine, ceu primo principio, alteri euaporationis putridæ interuentu communicata: quæ quidem euaporatio eius putrefactionis quæ in altero à primo dimanauit, ſeminarium & principalis cauſa exiſtit. Huius naturæ malignæ febris contagio cenſetur, quæ potiſſimum ex putrefactione alteri communicata efficitur. Verùm licet hoc ita ſit, non ſatis conſtat, qualis naturæ ſit putredo, quæ futura eſt contagioſa: cões nanq; putredines certum eſt contagioſas non eſſe: quod exinde colligere poſſumus, quia in tertianis, quartanis, quotidianis, ac continuis ẽt febribus à putredine ortis (modò ne populares peſtilentesue ſint) nullum contagium inferri adſtantibus videamus, etiam ſi cum ægris perpetuò verſentur: quòd tantùm putredo ægri corpus obſideat, ad alios tum minimè tranſeat, quòd videlicet ſeminarium illud contagioſum, quod in multos ſpargi ſuapte natura poſſit, putredo communis non ſit: & ob id aliud peculiarius præ requiritur, vt putredo aliqua contagioſa efficiatur. Nã licet in fructibus & aliis rebus huius cenſus putredo nulla alia conditione requiſita contagioſa ſit: in noſtris tamen corporibus vt ex vno in aliud tranſeat, non id ſufficit ſolum, ſed maioris efficaciæ putredo prærequiritur. Et ſic primò neceſſum eſt, glutinoſum aliquid putrefactionem obtinere: nam licet id ad fomitem prærequiri omnes authores fateantur, diu partibus adhærere oportet, quæ noſtris corporibus contagium præſtatura ſunt, alioquin euaneſcet protinus & deſſipabitur vapor, ſeu halitus veneno ſus, corpori impreſſus, an-

tequàm contagium inferre poſſit quæ enim aquea ſunt, & fluida, nequeunt ſua ſponte noſtris corporibus contagium præſtare:& ob id neceſſum eſt glutinoſi aliquid obtinere huius malignæ febris putredinem, vt contagioſa ſit. Secundò ea tantùm putredo contagioſa eſt, cui morbida exhalatio totius ſubſtantiæ proprietate infenſa, coniuncta copulataq; fuerit. Tertiò ſi ea non adſit, neceſſum eſt, intraneam & ſordidam eſſe putredinem, vt contagionem inferre poſſit. Ex quo manifeſtè conſtat, febrem hanc eſſe hac lege & non alia, contagioſam. Ratio ſanè eſt, quia putredinem tanquam potiſſimam ſui rationem obtinet, ex qua proculdubio correptos ex adſtantibus plures ſæpe conſpicimus: quod non alia ratione fieri coniectabile eſt, quàm ex ſuſcepta exhalatione, ſeu halitu ex corpore putredine hac infecto. Quamobrem credendum eſt, neq; ad diſtans, neq; ex fomite contagioſam eſſe: ſiquidem vniuerſa eius contagionis ratio in putrefactione conſiſtit. At ea contagio quæ ex fomite aut ad diſtans fit, non item: nam hæ duæ contagionis differentiæ non ſemper prærequirũt putredinem, ſed ſæpe citra ipſam contagium aſſeruatur, & ad diſtans fertur, mediantibus nimirum ſeminarijs contagionis, quæ occulta quadam & truculenta conditione, & ex eo quòd tenaciſſimæ & tenuiſſimæ ſint ſubſtantiæ, quibus diu durant, & penitiùs ſeſe inſerunt, animalia peruadant ac miſere perdant. An vero neceſſaria ſit in omni contagione putredo, non eſt præſentis conſiderationis diſputare: quapropter hæc dixiſſe ſit ſatis.

Vltimã diffinitionis partẽ, quæ tenet varijs accidentibus febrem malignã eſſe in ſignitã, ꝓbat latiſſimè tertius huius libri tractatus: qua ꝑ ꝑ hac in parte ab eius expoſitione ſuper ſedeo.

Verùm quia multa hæc febris maligna obtinet, quæ diffinitione comprehendi non poſſunt: ob id neceſſum eſt, ſigillatim omnia ꝑcurrere, quæ clariorem eius notitiam præſtatura eſſe, ſperamus. Cuius gratia aſſerimus variam eſſe peſtilentium & malignarum febrium nãm & conditionem, eamq; prout maiorem aut minorẽ analogiam ſeu ſimilitudinem habent contagioſi illi ſpiritus reſpirõnem attracti, cum mitiori aut acutiori humore, ex his qui in noſtris corporibus inſunt: nam quidam ad ſanguinem quidam ad bilem, quidam verò ad alios humores analogiam habent: Et ob id, quædam ex peſtilẽtibus febribus omnes

ferè

ferè perdunt:aliæ maiorem partem,aliæ uerò minorem , prout magis ab extrinſeca contagione,quæ in corruptione totius ſub ſtantiæ aeris ſita eſt,&uehementior exiſtit,quàm ab intrinſeco apparatu principium nanciſcatur. Ex quo fit, peſtilentium febrium eſſe duplex genus:unum quod ab extrinſeca aeris conta gione proficiſcitur, citra aliquem affecti corporis apparatum, niſi tantùm analogia& ſympathia mediantibus inter corpus & ſeminaria contagionis, ſeu aeris uitium : alterum uerò earũ eſt febrium,quæ in nobis primò fiunt,originem ſortitæ ex commu nibus cum aliis febribus cauſis,ut plenitudine, obſtructione & humorum malitia,dummodo ſordidior , profundior & longè grauior ſit harum febrium putredo,quàm omnium aliarum, mi tior tamen quam ea quæ in uerè peſtilentibus reperitur . Cui morboſo apparatui adiungitur etiam , ut hoc ſecundum genus febrium peſtilentium fiat,ſecunda illa aeris intemperies , quam ex inæquali & intemperata partium anni natura conſtare,ſecun do loco diximus:quibus temporibus uigere magis hanc febrem malignam(quæ huic ſecundo peſtilentium generi reducitur) conſpicimus.Cuius natura eluceſcat magis,ſi differentiam conſtituerimus inter eam&uerè peſtilentem,& reliqua putridarum febrium genera.

Prima igitur differentia eſt,peſtilentem tantùm ex aeris con tagione fieri,præmiſſa analogia ad aliquem ex humoribus, etiã ſi ſecundùm naturam extiterit. Maligna uerò (nam ſic placet hanc febrem, in qua maculæ ſimiles pullicum morſibus apparent,appellare:quia media eſt,inter uerè peſtilentes,& ſimplici ter putridas) ſemper ex morboſo apparatu proficiſcitur: licet ex aere etiam ſuum nanciſcatur principium. Nihil enim prohibet ex hoc apparatu ſordidam fieri putrenidem,&reliquis grauiorem,ac mox ab illo per contactum medio aere in alios migrare. Quod uerò hæc febris de genere ſit peſtilentium , teſtatus eſt mille in locis Galenus, præſertim lib. de Cibis bo. & ma.ſuc.c.4.& lib.1.de diff.feb.cap.3. qua parte annumerat alimenta ex quibus apparatus huic febri malignæ aptus acquiritur: quibus numeratis inquit. Nonnulli quidem putridis &peſtiferis febribus interierunt : nonnulli puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ , in corpore contraxerunt. Quas quidem febres pu tridas appellauit ex apparatu , peſtilentes uerò, ob diuerſum

putredinis modum, perniciofum nimirum ac ſordidum, & ex eo quòd plures ex eis perierint: non tamen peſtilentes omnino ſunt, quia ab aere ſolùm non trahunt originem. Quam ſententiam confirmat etiam idem author, de eiſdem loquens loco citato, dicens: Fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore exiſtentes, & paulo inferius ſubdit, ut integram huius febris exprimat naturam. Cum breuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambienti acceperit animal. Quibus ſanè uerbis uidetur uniuerſam malignæ febris naturam & conditionem expreſſiſſe.

Ex prædicta differentia mox alia ſuboritur, nimirum febres peſtilentes dum uigent, omnibus accidere, omnibuſq; communes eſſe, plures tamen ex eis perdere, requirẽtes tantùm in corpore humorum ſibi ſimilem ſeu analogum, tanquam peculiarẽ apparatum, aut naturalem corporis aptitudinem, putà raritatẽ, caliditatem, & humiditatem, aut imbecillitatem natiuam: in quo etiam à malignis differre uidentur: nam peſtilentes ex prædicta aptitudine facilè fieri poſſunt, ob aeris ualidam efficaciam. Malignas uerò nuſquam ab hoc apparatu fieri contingit: niſi mediante eo qui putredinem facilè concipere poſſit. quò fit, ut in maligna febre non omnes, ſed ii tantùm apprehendantur, quibus putredinoſus apparatus ineſt, quorum ſubinde maior pars euadit.

Alia rurſus interſtat differentia, uidelicet in uera peſte, ſeminaria contagionis putredinem, nulla prohibita tranſpiratione media, efficere, ſed ueluti ſeptica efficiunt medicamenta, natiua nimirum partis temperie, & calore ſolùm deuaſtatis. At in maligna febre, non à contagionis ui ſolùm (etiam ſi aliqualis requiratur, quo disſideat ab aliis putridis) ſed à prohibita tranſpiratione, mediis cauſis ex natura conſuetis proficiſcitur: & ob id putredo peſtilentium febrium nuſquã aut rarò corrigitur, quò fit ut plures interimat: hæc uerò quæ ĩ maligna febre reperitur, nõ corrupto, ſed alterato calore fit, & hac rõne plures ex ea euadunt, licet quid ãplius quàm alterationẽ ſimplicem requirat.

Præterea differunt, quia in febre peſtilenti contagio primò obſidet cordis ſubſtantiam aut contenta. Quo fit, ut hac febre laborantium anhelitus grauiter oleat. In maligna uerò, non niſi humores uaſſorum, maiorum tamen, & eorum

quæ

quæ propiora vicinioraq; cordi ſunt.

Quò ēt differunt ab alijs putridis, in quibus licet aliquando prope cor humores putreſcant, non tamen propiùs neq; tam ſordida putredine. Quod oſtendit facilè ſanguis primò per venæ ſectionem extractus, qui ſano & naturali perſimilis eſt: cæterum vena ſciſſa ſecundò aut tertiò corruptior apparet & eò magis, quò ex altis & reconditis corporis ſedibus allicitur: quod vt paulò inferius docebo, maioris periculi ſolet eſſe ſignum.

Differunt etiam, quia febris verè peſtilens contagioſa eſt ſimpliciter, celeriter & quæ fomitem ad tempus relinquit, & ad diſtans ſuum venenum tranſmittit: maligna verò non ſic, ſed tantùm per tractationem & contactum, atq; id non ſemper, neq; omnibus, ſed ijs, qui illi præbent ſubſtractum apparatum.

Non minus diſſident, eò quòd verè peſtilentes placidæ & mites ſunt à principio: maligna verò aliquando cum ſæuiſſimis accidit ſymptomatis, iuxta morboſi apparatus naturam, aliquando placida apparet more peſtilentium, ita vt medicis plerunq; illudat ſpectantibus paulò poſt morbi ſolutionem.

Præterea diſſident, quia verè peſtilentes ferè eodem modo oĩa corpora apprehendunt, & eadem quoq. aut paulò diuerſa oĩbus accidunt ſymptomata, quia cauſa eſt omnibus cõis, vna & eadem. At in maligna febre licet morbi ſpecies vnica quoq; & eadem in omnibus ſit, diuerſa tamen & varijs accidentibus variegata apparet. Quod fieri exiſtimo iuxta morboſi apparatus varietatem, qui longè diuerſus eſt, ob diuerſam cuiuſq; viuendi rationem in cibis, potibus, ac omnibus alijs vitæ ſtudijs.

Differt præterea maligna febris à ſimpliciter putridis rõne & excellentia putredinis, necnon & ſignorum malignitate, & deterrima conditione, ēt ſi ſigna eiuſdem ſint ſpeciei in vtraq; febre. Nam ea quæ ſimpliciter putridis inſunt, à quauis putredine excitantur: illa verò quæ febri malignæ ꝓpria ſunt non, niſi maxima ac ſordida fuerit putredo, ita vt potiùs corruptio ꝑ putredinẽ q̃ putredo ſimpliciter appellanda ſit cũ neq; alterari, neq; vinci ita facilè ac tutò poſſit, ſicut in alijs cõtingit. Quò fit, vt ſæpe coctionibꝰ apparentibus & quodãmodo ꝑfectis, laborantium non pauci tẽpore criſis ſuccumbant: quia licet putris materia ex parte coctionem ſuſceptet, veneficus ille ſpiritus, & qđ ſordidius putridũ eſt, corrigi ex toto non põt, & ob id natura.

 in ſtatu

in ſtatu ac pugna ſuccumbit: præterquam quòd in his malignis febribus ſemper aut cordis ſubſtantia, aut ſpiritus longè diuerſo ab aliarum putridarum modo afficiuntur. Quod manifeſtè oſtendit, inſolita & præter omnem modum ac rationem imbecillitas, quod in aliis ex putredine ortis rarò accidere ſolet.

Diſſident præterea ac magis, eò quòd in febribus ex cõmuni putredine aſcenſis, ſemper aliquis quatuor humorum putredinem ſuſceptat, à quo febris ipſa ſpeciem & rationem differentiæ ſumit: In maligna verò non ſic, ēt ſi maiorem ſemper habeat ad ſanguinem analogiam, ſed in minera putredinis (vt mea fert ſententia) omnes ſimul putreſcunt (licet extra locum præcipuum putredinis & in aliis nimirum vaſculis puri & citra aliquod vitium ſuperſint humores, vt euidenti quadam demonſtratione in ſanguinis detractionibus paulo ſuperius probauimus) quod ego ſuſpicor eſſe maiorem partem ſubſtantiæ & naturæ huius febris: etiam ſi ex humoris prædominantis natura quodammodo ſpeciem ſorciatur. Experientia enim comperitur in aliis putridis, putredinem vnius humoris naturam referre, aut plurium ſi complicatus eſt affectus: at in malignis tanta ſolet eſſe ſanguinis, qui extrahitur, corruptio, vt nullum humorem peculiariter putridum repræſentet, ſed omnes ſimul, & non vtcunque putridos, ſed veluti corruptos, & ferè omnino à natura alienos. Quod facilè erit noſſe, ſi quis ſanguinem dum concreuerit per medium ſcindat nanque nullam obtinere conſiſtentiam neq; compagem, ſed veluti atramentũ pauco ſanguine & aqua confuſum comperiet, vt latiùs paulo inferiùs docebo. Itaq; maior huius malignæ febris pars (vt mea fert opinio) refertur ad ſordidam putredinem, & ab aliis diuerſam. In quem ſenſum ſuſpicor Gal. dixiſſe lib. de Præſa. expul. c. 4. & lib. 3. Popu. parte. 3. co. 57. quaſdam eſſe febres peſtilentes ſine peſte, hoc eſt, ſine manifeſta aeris contagione. Atq; hæc eſt in ſumma huius malignæ febris natura & conditio, q̃ haud difficulter quis intelligere, & ab aliis diſtinguere poterit, vbi attento animo & ſedula diligentia quæ hucuſq; dicta ſunt expenderit, maximè ſi diligenter euoluerit Antiquorũ ſcripta, eorum præſertim qui apertiſſimis verbis huius febris meminerunt. Inter quos primus omnium Hipp. lib. 2. Popu. parte 3. hæc refert verba. Fiebant autem in febribus æſtiuis circa ſepti

mam,octauam,& nonam diem aſperitudines in cute milliaceæ, cullicum morſibus magnitudine ſimiles,nō ualde pruriginoſæ. Qua ſanè ſententia nihil clarius quàm hmōi febris monſtrari pōt. Cuius ēt meminit 7.Pop.in hiſto.Fulonis : Inquit enim Fulo in ſyro phreniticus cùm moueretur,cruribus tremulis,cor pus ueluti à culicibus compunctum Eiuſdem quoq; meminit 7.Pop.dicens Euphranoris filio puſtulæ ueluti à culicum mor ſu.Et fortaſſe eaſdem maculas refert li. 1. Pop.in hiſt. Sileni dicens,Papulæ cum ſudore rubræ rotūdæ paruæ uelut uari.Qui bus facilè conſtat Hipp.hmōi febrem cognouiſſe. Et ob id ſub ticeo conſultò ſententiam Aetii & aliorum in hac re. Ex quorum oīum ſententiis,&ex his,quæ hucuſq; dicta ſunt,facilè cō ſtat,hanc febrem malignam eſſe degenere peſtilentium, quatenus pertinet ad contagium,& malignam conditionem: Differt tamen ab eis,& connexionem habet cum putridis,quia putredinem ſortitur ex communibus cauſis obortam (licet ſordidor ſit & profundior)ex prohibita nempe trāſpiratione. Atque hæc de prima parte dixiſſe ſit ſatis.

De Cauſis Febris Malignæ.
Tractatus Secundus.

CVm præcipua curandi ratio ex ablatione cauſæ, in his affectibus qui ab ea dependent,principium nanciſcatur, & huiuſmodi affectus variam monſtruoſamq; ſortiatur conditionem ita vt ſæpe incautos medicos fallat , & peritiſſimis illudat, ſit profecto ob id, neceſſum eſſe , cauſas in genere huius malignæ febris inueſtigare , & ſpecialiùs cuiuſq; varietatis & mutationis rationem inquirere: Quibus cognitis facile erit præceptis curatuis vti, & eadem ad varietatem cauſæ, ac affectus & accidentium etiam mutare . Cauſa igitur huius febris tam fuit à principio cognitu difficilis, vt ex diuerſa medicorum opinione & contentione,non ſine artis ludibrio,& multorum hominum diſpendio res acta fuerit , Quamobrem clarioris doctrinæ gratia, cauſas omnes quas in hac febre conſiderare eſt neceſſum, ad tres tantùm iure optimo eſſe reducendas cenſeo (præter cauſam omnium primam ac præcipuam , quæ nimi-

rum ad Dei omnipotentis iuſtitiam refertur) ſi priùs dixero qualis ſit differentia inter cauſas morborum popularium, & cauſas peſtilentis conſtitutionis, ac ultimo, inter cauſas huius malignæ febris. Quod ſanè cuiuis erit cõpertum, cognita morborum communium in genere cauſa, & qualis ſit propria peſtilentium, ac rurſus quæ peculiaris malignæ febri exiſtat.

Eſt igitur communium morborum cauſa, de his quæ difficulter aut nuſquam euitari poſſunt, qualis naturæ aer eſt, & res oẽs non naturales: ex quibus, ut neceſſariæ ſunt, neceſſariò corpus alteratur, ac ſæpe tantùm, quantum ſat ſit, ut in morbum incidat, cuius doctrinæ rationem Galenus reddit lib. 1. Popu. parte 1. in proh. Nam qua ratione, ubi hæ cauſæ intra naturæ legem corpori adhibentur, id tuentur, & conſeruant, eadem dum ultra eiuſdem naturæ modum eiſdem utimur, protinus nos perdunt, & in grauiſſimos affectus deferunt. Et cùm hæ cauſæ ſint omnibus ineuitabiles, & communes: ita omnibus communes quoque pariunt affectus. Cæterùm cùm eædem uariæ ſint, ita longè diuerſam obtinent agendi poteſtatem. Nam aer potentiſſimus eſt in communibus morbis efficiendis, idque duplici ratione, prima, quia nobis eſt cæteris communior, & ineuitabilior, ſecunda uerò, quia maiores in ſe habet alterandi uires. Cui accedit alimentum ineuitabiliter quoque neceſſarium, à quo naturalem quandam mutationem naturaliter corpus ſuſceptat, nedum cùm modum uſui naturæ proficuum excedit. Qua ratione cenſeo ab Hippocrate libr. de Flatibus dictum fuiſſe, morborum omnium cauſas duas in uniuerſum eſſe, uictus nimirum rationem, & aeris inſpirationem. Non quidem quòd cæteræ res non naturales, ut cauſa etiam non exiſtant morborum, ſed quòd has exiſtimet eſſe potiſſimas, quia ineuitabiliores ſunt cæteris omnibus. Nam aerem & uictu diu citra animantis periculum inter dicere non poſſumus, ſomnum uerò, animi perturbationes, & cætera huius ſenſus, non ita, nam diutiùs ſomnum protrahere poſſumus, & uigiliam, ac reliqua quodammodo. Atque hæ ſunt communium morborum cauſæ, & hac lege poteſtate interſe diſſident.

Pertinent uerò ad cões morbos hi, quos populares appellamus quos à pdictis differre ſola cauſa & uagãdi modo oĩb. ẽẽ cõpertum

tum

tum cenſeo nã populares morbi aerem ſolùm temporaria occaſione malè affectum ſequuntur. Quò fit, ut per oẽs ætates, ſexus, ac uictus genera ex communitate cauſæ populares fiant morbi: itaq; ad communes pertinere populares conſtat, quia ex aere fiunt: populares exiſtunt, quia ex aere temporaria occaſione malè affecto ſubſequuntur. Item quia totius populi aut regionis omnia corpora indiſtinctè apprehendunt. Diſſident tamen ab endemiis, quia hi fiunt ab aere malè affecto ſemper, illi uerò ab aere temporaria occaſione affecto, à quibus etiam diſſident multitudine affectorum hominum: nam populares plures, endemii pauciores homines apprehendunt. Itaq; aer popularium morborum cauſa exiſtit, quia communis effectus communem quoq; cauſam eſſe neceſſum eſt, ſed aere communior cauſa non reperitur ergo ipſe popularium ſolus exiſtit cauſa. Nam licet commnne alicui regioni aut populo alimentum populares quoq; morbos efficere ſit natum: quia tamen raro cõtingit eadem quantitate, aut qualitate alimentorum omnes homines uti, nec ſi eadem utantur, ob id popularis morbus ſuboritur, quia differt corpus à corpore, & natura à natura. Ideo ſanè ſolùm aerem popularium morborum cauſam eſſe exiſtimamus præterquam; quòd morbi ex aliis cauſis facti, neq; ita ſunt frequentes, nec difficiles cognitu, ut Galenus refert. lib. 1. Popu. in proh. Cæterùm aer non unico & eodem modo causa popularium exiſtit, ſed cùm uarii ſint populares morbi, uarias quoque eſſe eiuſdem alterationes neceſſum eſt. Quarum omnium diſſertiſſima ſatis oratione meminere Hippocrates & Gal. lib. Popu. & lib. 3. Aphoriſ. Morbidus & popularium cauſa efficitur aer duobus modis: uno quidem dum in tota ſubſtantia alteratur, qui popularium peſtilentium potiſſima exiſtit cauſa, cuius paulo inferiùs meminero, alio uerò dum ſecundùm qualitates manifeſtas alteratur. Nam aut uentorum inquinamentis afficitur, aut cælorum, mutationibus calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior, uel pluribus ex his diſtimperatior redditur, aut ex harum qualitatum mutua & ſucceſſiua inæqualitate uitiosè peruertitur. Quas profecto mutationes uarios quidem, ſed multis cõmunes; & populares morbos parere, mille rationib. & obſeruatione ꝓbat citatis locis Hipp. Atq; hæc ẽ populariũ morborũ cauſa, cui iure optimo reducenda uenit prima cauſa ex tribus, quas

à prin-

à principio huius tractatus diximus eſſe cauſas febris malignæ, quæ uidelicet eſt morbidus,& intemperatus aeris ſtatus ſeu cō ditio.

Prima igitur febris malignæ cauſa quæ illi competit,quatenus eſt de genere popularium morborum,eſt aeris intemperamentum temporaria occaſione ſuſceptum.Quo ſanè aeris uitio frequentiùs his noſtris temporibus , per diuerſas totiùs Hiſpaniæ prouincias hanc febrem uagari compertum eſt.Cuius gratia expendere oportet,ex anni temporibus duplices poſſe morbos oriri,quorum alii ſunt tempori proportionales & uernaculi,(ſeruantibus nimirum temporibus natiuam temperiem&cōſtitutionem) ſimilitudinem habentes cum ſuccis eodem tempore redundantibus: quorum omnium latè meminit Hipp. 3.Apho.tex.20.21.22.23.Quamobrem meritò dixit Gal.l.1. Popu.Itaq; experimentis& ratione didicimus,ubi in hunc modū, anni tempora procedant , & in ſe mutuò conuertantur , non exiſtere neq; peſtem ullam , neque quenquam alium morbum uulgarem : quem locum latiùs ſuperiori tractatu expoſuimus. Alii uerò morbi ex anni temporibus , & cæli conſtitutionibus oriri poſſunt: non quidem ex eiſdem ſecundum naturam exiſtentibus,ſed præter naturam mutatis & affectis,ut de popularibus,dictum eſt.Quod uerò huiuſmodi aeris alterationes ueræ peſtis,nedum malignæ febris cauſa exiſtant, ex Hippocrate apertisſimè conſtat.lib.2.Popu.& 3. eiuſdem operis libro.tex. 3.quo loco Galenus hæc refert uerba loquens de in tempeſtiua humiditate,Tamen affectus communis utriuſq; tempeſtatis putredo eſt, utiq; cauſam obtinens humiditatem citra uentos. & paulo inferiùs ſubdit:Et uidetur putredo ex materia quidem gigni humida,ex cauſa uerò efficienti,extraneo & præter naturam calore,augeri porrò quiete: quæ omnia in his conſtitutionibus aeri adfuiſſe cernuntur.Ex quo loco conſtat,aeris mutationem ad caliditatem & humiditatem huius febris eſſe potiſſimam cauſam,præſertim dum calida & humida aeris conſtitutio turbida redditur, nebuloſa,umbroſa aut caliginoſa, impura exiſtens,neq; lucida,neque omnino ſerena : præſertim cùm anni conſtitutio quæ mutata eſt à naturali temperie , pluuioſa admodum eſt,nebuloſa,turbida & nonnunquam nubium plena, ut 2.Popu.tempeſtate illa adamusſim exponit Galen. Verùm

licet

licet hæ ſint communes cauſæ, quarum Hipp. & Gal. & reliqui oẽs meminerunt, tanquam potiſſimas malignarum febrium & venenoſorum morborum, habet ẽt aliam peculiarem cauſam hæc febris, nimirum temporum, non intemperies, vt dictum eſt, ſed inæqualitatem, modo autumnalis ſit, modo quouis tempore præſit. Quam ſanè inæqualitatem multis rationibus huius malignæ febris cauſam eſſe comperimus. Tum quia ſuapte natura autumnalis temperies acutiſſimos & exitioſiſſimos morbos efficit, vt ex Hippocr. apertè probari poteſt lib. 3. Apho. text. 9. & lib. 4. text. 8. ac 22. & ob id meritò Gal. dixit lib. 1. Apho. commento. 17. Autumnus morbis qui ex corruptione fiunt aſſimilatur. Quod duplici ratione peculiariùs fieri in hac febre contingit (præter eam quam autumnalium morborum Gal. locis citatis reddit) prima ex facultatum impotentia, quæ varijs alterationibus ſubitò irruentibus facta, infirmiores reddit potentias: & ob id deterius redditur quoduis humorum vitium. Secunda ſanè eſt, humorum omnium turbatio & agitatio ingens, ita vt neq; vnam naturam ſeruent, neq; vnicum locum, ſed variè alteratos inſtabiles & fallaces morbos faciant, ac turbatos akataſtati dixit Hippocr. Quam vocem expoſuit Gale. lib. 4. de Ratio. vict. commento 52. per eam intelligens febres quæ nihil habent ſtabile & firmum. Quibus de cauſis prõptiſſimè ſuſcipitur huius malignæ febris forma, nulla vel leuiſſima contagione: Tum ob virium languorem, tum verò ob huiuſmodi humorum apparatum. Quamobrem in his omnibus febribus quæ inæqualibus temporibus ſuboriũtur, manifeſtum ſit, vrinas & acceſſiones varias eſſe, & turbatas, & cauſas quoque confuſas & minimè placatas. Quò fit, vt difficulter iudicentur, licet varias tentet natura excretiones, quas non citra maximam ſymptomatum varietatem molitur. Sed quod magis mirandum eſt in hoc morbi genere, iudicio noſtro eſt, peſtilentem hanc conſtitutionem vehementiùs furere brumalibus ac rigidis temporibus, quàm in reliquis, quinimo periculoſiores eſſe: Cuius rei cauſam eſſe cenſeo (præterquam quòd eſt propria quædam venenoſitatis & malitiæ ratio, frigidis temporibus peculiaris, cuius meminit Hipp. lib. 1. Popu. part, 1. temp. 3. Quo loco inquit. in Thaſo paulo ante arcturum & ſubarcturum multæ & magnæ ſpirante Aquilone pluuiæ: ex quibus illius

lius tempeſtatis venenoſitatem & malitia venatur) quia cũ hæc febris non prodeat ſaltim precipuè, ex certo cæli ſtatu, aut aeris vera contagione ſed maiori ex parte ex morboſo corporis apparatu, ob id ſanè prohibito nâli effluxu, ex cutis denſitate ob ambientis frigus facta, maiorem fieri putrefactionem contingit, & grauius venenum, & hac ratione periculoſiores febres, quàm æſtiuis temporibus. In quibus ipſa aeris conditio, licèt quodam modo præſtet mali principium, nihilominus tamen meatus reddit patentiores, quibus facilè quod putreſcit, exhalat, & nâles ac præternaturales effluxus promptè ſpirant. Itaq; hæc febris maligna hoc ſumit ex cauſis popularium morborum, tanquam potiſſimam & peculiarem ſui cauſam.

Secundum cauſarum genus à quo ẽt febris maligna cauſaliter dependet, cauſas quidem morborum peſtilentium & venenoſorum in ſe complectitur, quas ad vnguem expendere neceſſum eſt, vt facilè deinceps cognoſcatur, ea quæ malignis febribus propria eſt, & peculiaris. Multi profecto fuere ex veteribus qui peſtis rationem & cauſam explicare, & poſteris tradere tentarunt, ſed vnum Hippocr. in eo genere omnes alios excelluiſſe inter medicos conſtat: non modò in ijs quos Epidemicos ſcripſit libros, verum etiam libro de Spiritibus. in quo ſapientiſſimus Senex omnium morborum aliquod dari commune principium, nempe aerem, ante cætera oſtendens ita ſcribit Poſt hoc igitur ſtatim dicendum, quòd non aliunde potiſſimum morbos naſci conſentaneum eſt, quàm hinc, quando ſcilicet hic (loquebatur de aere ſiue ſpiritu) vel copioſior, vel paucior, vel cumulatior, atq; morboſis inquinamentis infectus corpus intrat. Paulo verò poſt febres in duo genera partiens, alterum commune omnibus peſtem vocat: alterum ijs qui mala viuendi conſuetudine vtuntur, ob victum proprium facit. Atq; de primo ſiue peſtilente in hunc modum loquitur. Communis itaq; febris idea talis eſt, quòd ſpiritum huiuſmodi omnes attrahant, ſimili modo ſpiritu ſimiliter corpori commixto, ſimiles quoque morbi efficiuntur. Neq; ob id quidem credendum eſt, eandem contagionem omni animantium generi eſſe communem: Cauſa profecto eſt, quia, licet aer omnibus animantibus ſit communis, corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt: Non enim omnibus animalium generibus

incongrua

incongrua eadem & congrua ſunt,ſed alia aliis conueniunt. Ob id profecto unanimi ferè omnium doctiſſimorum conſenſu conſtat,peſtilentem cuiuſq; contagionem ſuæ ſpeciei eſſe communem & familiarem,potiusquam alteri aut diuerſæ. Quapropter nec malè ſentiunt,meo iudicio, qui uolunt hominum peſtiferorum cadauera hominibus nocere magis, ut equorum equis,& aliorum animalium ſuæ ſpeciei animalibus. Qua ratione frequenter conſpicitur peſtem pecora deuaſtare,aut fruges, aut arbores aut alias uiuentium ſpecies, reliquis ſuperſtitibus manentib. Quā ſententiam Lucre. in 6.de Natu. adeo eloquēter & appoſitè expresſit,ut non aliunde quàm ex Hippocra. libris eā excerpſiſſe uideatur. Eiuſdē quoq; ſententiæ Galenū, fuiſſe uidetur lib. 1. Popu. qui huius rei cauſas reiicit in aerem & corporum uariam diſpoſitionem. Atqui licet Hippocrates eodem lib.de Flatibus dicat utriuſq; generis febrium authorem eſſe aerem,ſubaudiendum eſt,primum genus primū & per ſe ac præcipuè ab aere fieri:ſecundum uerò ſecundariò. Ex quibus conſtat peſtilentem conſtitutionem ex aere proficiſci. Cui dogmati ſubſcribit Gal. 1. Popu. p hæc uerba: Popularium pernicioſiſſimi ſunt qui peſtilentes uocantur,qui perinde ac totum popularium genus ex aeris ſtatu profecti ſunt. Itaq; cùm unico & conſimili morbo omnes homines eodem tempore corripiuntur, cauſam maximè communem eſſe iure optimo cenſebimus, quod ratione deducta ab Hipp. li.de Nat. hu. ulterius probari pōt: Morbi, inquit, alii à uictus genere. alii à ſpiritu quem attrahentes uiuimus proueniunt Tunc ſic, ex uictu ſolo ut ſuperis probatum eſt hi morbi prouenire nequeunt,ergo ex aere neceſſario proficiſcentur:cui ratio talis adiungitur: omne morborum genus quod citra ullam diſtinctionem uictus, ſexus, aut ætatis,per multos homines eodem tempore graſſatur, ab aere male affecto principiū ſumere dicendum eſt, ſed talis eſt morborum peſtilentium inuulgatio ſiquidem omnes ſimili affectu corripit,ergo ab aere proficiſci eſt neceſſum,eò quòd nulla ſit inter cauſas inferiores, quæ conſimiles morbos diuerſis naturis præſtare posſit.

Sed noſſe hac in parte decet,quanam ratione aer,ut peſtilēs fiat,à cauſis id efficientibus,diſponatur: vt propiùs cauſis febrē malignam efficientibus accedamus. Pendere hanc aeris perni-

ciem

ciem à uenenato quodam inquinamento aeri inſperſo, prima huius libelli parte diximus. Quod profectò conſurgit aliquando ab inferioribus, ut exhalatione putrida à cadaueribus excitata, aut corruptis frugibus, leguminibus & oleribus, paludibus, barathris & aliis huius cenſus, quæ prædicto loco retulimus, A quibus inquinamentis aer fœda putredine conſpurcatus corpus ingrediens, peſtilentes & contagioſos concitat affectus. Itaq; aer cuius tantoperè uſus nobis eſt neceſſarius & communis, licet ſecundùm Ariſtote.lib.xx. Proble. text. xxv. non putreſcat uera putredine, uariè tamen alteratur, & ueluti corrumpitur extraneæ & uenenoſæ ſubſtantiæ admixtione aut alteratione, ut inferiùs monſtrabo: quam ego cenſeo eſſe ueram aeris putrefactionem. Nam quòd aliter putreſcere non poſsit, cõſtat euidenter ex Gal.lib.Art.Medi.cap.85.2.de Nat. hum.co. 11.li.12.Metho.cap.5.lib.i.de Sanitu.c.11. Quam etiam aeris corruptelam aliquando cælitus aduenire, communi ferè aſtrologorum omnium & medicorum conſenſu firmatum eſt. Quod duobus modis cælum poſſe efficere, conſtare apud omnes arbitror. Nimirum aere mutato ſecundùm manifeſtas qualitates, eo modo quo in popularibus cauſis dictum eſt, ut in ortu Caniculæ uigente maximo æſtu, & in aliis uehementibus aeris mutationibus facilè conſpicimus, quas peſtilentes poſſe parere morbos conſtat, ut etiam ex Galeno probari poteſt lib. Artis Medicinalis c. 85.&lib.1.de Differentiis febrium. Quam aeris mutationem ſecundùm eius qualitates, & in popularibus & in peſtilentibus morbis conſiderare plurimùm conducit. Seconda uerò aeris alteratio à cælo etiam demandata, fit in tota eius ſubſtantia, ita ut quemadmodum in alimentis, ſic in aere experiamur, aliquando qualitatem aliquam familiarem ſpiritui animalis: aliam uerò alienam & corruptricem. Nam tunc habet aer morbidam illam excretionem, quam commemorat Hipp.lib.de Natu.hum. eſtq; diuinum illud quod perpendendum docuit li.1. Prog.& li.1.de Morb. Atqui dum aer maligno hoc inquinamento fœdatur, ſubſtantia eius ueluti corrupta, tunc inſpiratus peſtilentes generat affectus.

Cæterùm an huiuſmodi aeris inquinamentum in occulta quadam proprietate, & uenenoſo contagio conſiſtat ex diuerſo maligno & occulto ſiderum & planetarum omnium aſpectu

pro-

prodeunte citra manifeſtam aeris alterationem: an qualitatibus manifeſtis aeri impreſſis, ex manifeſtis communibus & neceſſarijs aſtrorum aſpectibus, non ſatis inter authores conuenit. Quibus accedit tertia dubitatio, nimirum an cælum poſſit venenoſam & contagioſam qualitatem in hæc inferiora influere. Quapropter quid in hac re ſentiendum ſit breuibus perſtringã, nã ſunt plures & præſtantiſſimi inter medicos & philoſophos, qui cum aſtronomis contendunt, ex occulto quodam & contagioſo inquinamento aeri impreſſo, ex inimico & pernicioſo ſiderum aſpectu peſtem proficiſci. Alij rurſus cum Platone, Ariſt. & pleriſq; Antiquorum tenent, nulla lege, nullaq; ratione poſſe fieri, quòd ſiderum aſpectus venenum ac perniciem in hæc inferiora diſtribuant. Alij itẽ ſunt, qui cælitus aliquid trãſmitti in hæc inferiora fatentur, ad peſtis generõnem: cæterùm id fieri mediantibus manifeſtis qualitatibus. Quibus dubitationibus quæ maximi eſſe momenti mihi in hac re videntur, ſatiſfacere in hoc loco viſum eſt quatuor propoſitionibus: quarum prima eſt. Influxum eſſe ad febres peſtilentes cælitus neceſſarium: quod probatur, ex communi Philoſophorum oĩum conſenſu, qui gubernari hæc inferiora ſuperioribus lationibus neceſſariò fatentur: Dixit. n. Proclus lib. de Anima: Superi harmonica ratione mundana omnia continent atq; perficiunt, & inuicem accõmodant. Præterea id Auice. fen. 1. 4. tract. 4. c. 1. ſpecialiùs fatetur, loquens de peſtilentium febrium generatione, dicens. Principium omnium horum ſunt formæ ex formis cæli, facientes eſſe neceſſarium illud cuius aduentus ignoratur. Et paulo poſt inquit: Oportet vt ſcias quod cauſa prima longinqua ad illud ſunt figuræ cæleſtes, & propinqua diſpoſitiones terreſtres. In quo ſanè dogmate, tanquam in veriſſimo non eſt in animo plurium authorum ſententias recenſere: ſed vnica & euidenti ratione rem concludere, quæ talis eſt. Illud quod eſt ineuitabiliter, multis aut omnibus in diuerſis partibus commune, communiſſimam obtinere cauſam neceſſum eſt, ſed talis eſt peſtilens conſtitutio, ergo neceſſum eſt, obtinere omnibus communem cauſam. Quòd facilè probari poteſt: nam peſtilens conſtitutio quæ principium ex his inferioribus trahit, regione & aere mutatis, vim vllam habere poteſt: cæterùm ea quæ huiuſmodi non eſt, cùm cauſam habeat omnibus commu-

nem,

nem, nimirum planetarum ſiderumq; influxum, vitari minimè pôt. ex quo infero rônem, peſtilentem videlicet conſtitutionẽ quæ multis eſt communis,& in diuerſis locis,neceſſariò ab influxu ſupercæleſti demandari. Itaq; cælum, & generationis & corruptionis cauſam eſſe,& ad utrunq; eſſe neceſſarium eiuſdem naturalem influxum,nemo ſane mentis negauit.

Secunda propoſitio huic finitima talis eſt:Ex ſiderũ & planetarum aſpectibus, ac coniunctionibus, quidã ſunt alijs præſtantiores & vſui humanæ vitæ commodiores.Ex hac quidem propoſitione conſtat, in hæc inferiora fieri diuerſos in fluxus, ex vario & diuerſo ſiderum congreſſu & aſpectu,quorum aſpectuum diuerſitas diuerſum efficit in hac inferiora affectum:quẽ admodum Gal. profert lib. 2.de Dieb. decreto,dicens.Lunam vbi planetas & ſalutares & temperatos aſpexerit, fauſtos & beneuolos producere dies: Infauſtos aũt & moleſtos vbi in temperatos.Probat hanc propoſitionem Auerrous lib.9.Meth.c.x. per hæc verba.Manifeſtum eſt ait,quòd in rebus quæ non sũt poſt potentiam,& ſunt illa quæ ſunt æterna, ſed eorum eſſentia eſt principium, in his neq; malum eſt omnino , neq; error neq; corruptio: corruptio.n.eſt ex rebus malis. Et ex hoc cognoſcitur,ſubdit,impoſſibile id eſſe ſcire , quod aſtronomi dicunt,ſtellas quaſdam fortunatas eſſe, alias infortunatas. Id aũt ſcire de eis poteſt,quaſdam quibuſdam eſſe meliores . Ex qua ſententia infertur, eſſe inter aſtra non leuem differentiam ſub rône præſtantiæ.Tunc vltra ſi verum eſt, aſtra ſuis mutationibus & aſpectibus,hæc inferiora mutare, neceſſum eſt conijcere(ſiquidem variam cognoſcimus diuerſam ac ſæpe contrariam, inferiorum mutationem) varios quoq; eſſe ſiderum concurſus & aſpectus : atqui cùm inferiorum mutationes quædam ſint ſalutiferæ,quædam minùs ſalutares neceſſum ſubinde erit conijcere , aſpectus mutationum effectrices eſſe diſpari bonitate affectos. Non enim poſſibile eſt, vt omnibus naturis, regionibus, ac anni temporibus, omnes cælorum motus, & ſiderum aſpectus ſint æquè ſalutares. Non ſolum ex inferiorum varietate, ſed ex mutationum inclementia: quis enim vehemens frigus, vehementem æſtum, & aliarum mutationum inæqualitatem , & nobis contrariam & inimicam intemperiem (quantumuis temperato ſit corpore) citra noxam perferre poterit:

itaq;

itaque conſtat ex prima propoſitione, cælum hæc omnia immutare, & ex ſecunda variam & diuerſam mutationem præſtare.

Tertia verò propoſitio tenet, licet aſtra poſſint in hæc inferiora influere, nullum eſſe cæli neq; ſiderum concurſum talem, aut configurationem, quæ ſuapte natura citra manifeſtam aeris alterõnem, peſtem aut contagium immitere in hæc inferiora poſſit. Quam ꝓpoſitionem ex Antiquorum decretis probare eſſet facile, ſed importunum: Nam cum vnanimi conſtet oĩum ſententia, cælum, ac planetarum oĩum & ſiderum concurſus ſemper bonum in hæc inferiora influere, vt ex Platone in Epinomide, apertè conſtare video, qui Solis Lunæ ac reliquorum planetarum & ſtellarum poteſtatem atq; naturam admirans ſorores oẽs appellat, ſic mille in locis teſtatus eſt amicitiam, conſeruationem & beneficium nobis præſtare, idq; non alia rõne fieri, quàm ex eo quod cæleſtium ſubſtantia vna ſit, ſalutaris & benefica. Quamobrem videtur à ratione alienum, contagiũ ſeu peſtem rẽ oĩno malam, inordinatam & non nãlem primis adſeribere naturæ cauſis, alioquin ordinatiſſimis, & potentiſſimis.

Quod etiam conceptis verbis teſtatur Ariſt. lib. 9. Mech. cap. x. In his (inquit) qui ſempiterna atq; æterna ſunt, neq; malũ, neq; errorem aut corruptionem inueniri. Cui conſimilem ſententiam adducit, idem author. 1. cæli commento 13. affirmãs, malum neq; in illis eſſe, neq; ab ipſis manare. Præſertim cùm intranſmutabilia ſint, & paſſionis expertia quæ illic ſunt corpora. Quibus ſententijs (prætermiſſis doctiſſimorum virorum quàm plurimis ſubſcribunt rationes non paucæ. Prima ſane deſumitur ex Mercurio Triſmegiſto, in Aſclepio, quæ talis eſt: quicquid de alto deſcendit (inquit) generans eſt. Quòd ſi generat, quod e cælo ad nos labitur, corrumpere ſuapte natura non poteſt: At contagium & peſtis non ſunt corruptiones aptæ ad generationem, neq; vlla ratione prærequiſita media ad eandem, ergo nullo modo à cælo & aſtris poſſunt intendi. Secunda ratio deſumitur ex Auerr. 1. Cæli commento 24. hæc verba proferente. Corpora cæleſtia conſeruant elementa, & continent ipſa, & vniuerſaliter ſunt eis quaſi forma. Ex qua ſententia ſic forma rationem: Quod conſeruat ac continet, cæteriſque omnibus eſt veluti forma, id contagio afficere atq; vene-

no quæ conſeruat ac cõtinet minimè poteſt: ſed cælum eſt huiuſmodi, igitur à cælo contagium manare non poteſt. Tertia verò ratio deſumitur etiam ex eodem Auerroe. 1. Cæli commẽto 28. Nam inquit, ſi enim aduerſaria nobis cæleſtia corpora eſſent, corrumpi ſtatim vniuerſum, conſequens planè foret: tũc ſic infero rationem: cælum vita nobis plantiſq; benefico munere impertitur, ergo id contagium & quid veneficum nobis ĩpertiri non poſſet. Probat aſſumptũ idem Author lib. de Subſt. orbis dicens, Vitam nobis vegetabilem, ſenſibilem, & animalem calore cæleſtium corporum tradi: ergo alienum eſt à ratione exiſtimare, ea quorum beneficio viuimus, nos contagio afficere. Quarta autem & ultima ratio deſumitur ex natura peſtilentis conſtitutionis, quæ cùm degenere ſit eorum quæ contagio afficiunt, neceſſum eſt, à re quæ id valeat inferre, proficiſci: Sed aſtrorum aſpectus nullo modo id poſſunt inferre ergo neque peſtem: minor probatur: vt enim contagium fiat, id à quo primùm manat inquinatum eſſe oportet, ſi alteri inquinamentum præſtare debet: cùm contagium non vnius ſolùm, ſed duorum ſit affectus. Quamobrem, aut ſidera eſſe contagione affecta: aut ipſa contagium non præſtare credendum eſt. Ex quibus manifeſtè conſtat, ex aſtrorum aſpectibus contagium ſeu peſtem nõn poſſe ex propria eorum natura aut inimicitia proficiſci: nã fortaſſe (ſi id eſſet verum) quæ non eſſet minoris momenti ratio, ſequeretur oĩa viuentia malè affici ex prædictis aſpectibus.

Quarta autem propoſitio ſe habet in hunc modum. Licet ſuperni influxus neceſſarii ſint, & uarii ac diuerſi, cum hoc tamen non ſunt malefici, neque contagioſi ac peſtilentes, ſed peſtilentem efficere poſſunt cõnſtitutionem, mediantibus manifeſtis qualitatibus, licet aeri inſit ex eiſdem aliquod nobis occultum ſubſtantiæ vitium. Qua propoſitione probatur ſufficere manifeſtas aeris alterationes, à variis ſiderum aſpectibus illatas ad peſtis generationem. Quod manifeſtiſſimè probauerat Hippocrates lib. Epidemiorum, nam omnem morbidam ſeu peſtilentem conſtitutionem depingit, ſumpto narrationis principio à manifeſtis aeris mutationibus, quod Gal. pulchra quadam sẽtentia videtur confirmare lib. 1. de Temp. per hæc verba. Verùm hic minus (ſubdit) vtpote vno tantum è temporibus mutato, malum fuit. Quod ſi duo triave ſint mutata, aut totus annus

calidus

calidus humiduſq; fuerit, neceſſe eſt magna peſtilentia ſuccedat, cuiuſmodi in 3. Epid. narrat Hipp. Sic Paulus lib. 2. c. 36. & Aeti, venantur futuram peſtem ex malignorum anni temporum mutationibus. Quam ſententiam ultro profitentur Auic. & Plato in Conui his uerbis: nam quotiens in anni conſtitutione calida, & frigida, humida, & ſicca, congruũ inter ſe ſortiuntur amorem, & harmoniam temperiemq; opportunam ſuſcipiunt ſalubrem & fertilem annum hominibus animantibus atq; plantis afferũt, neq; quicquam lædunt. Contra uerò cum petulans & contumeliosus amor in anni temporibus præualet, iniuria multa corrũpit. Peſtes ſiquidem ex his fieri conſueuerunt, & alii morbi: qua ſententia conſtat aeris alterationem ſufficere ad peſtilentem conſtitutionem. Sed conſtat ulterius aſſertio noſtra, ſuppoſito aerem poſſe duobus modis putrefieri: uno ex mixtione putridi halitus: altero uerò ex aliena uehementi & contraria ipſius alterõne cælitus ſiderum aſpectibus illata, quæ quodammodo mutata aeris ſubſtantia, certum quendam efficit corruptionis modum. Tunc ſic, ſi aer poteſt in tota ſubſtantia alterari (ut euidẽs eſſe omnib. uiris doctis arbitror) neceſſũ eſt morbos efficere cões & peſtilentes ac cõtagioſos, ſed hæc aeris mutatio nequit fieri citra manifeſtã qualitatum eius alterõnẽ: reliquum eſt igitur, peſtilentem cõſtitutionẽ prærequirere manifeſtam aeris alterõnẽ, uerũ ꝙ fieri nequeat peſtilens conſtitutio citra manifeſtam aeris alterõnem, certum eſt oĩbus aſtronomis: nam cæleſtes aſpectus nĩl aliud præter manifeſtas qualitates imprimunt, ꝗb. ſua munia huc ꝓficiunt: ꝙ docuerat Pthol. dicens dominãtib. Saturno & Marte ꝓuenire frigus calorem & ſiccitatẽ, cui ſẽtẽtiæ adſtipulantur oĩum aſtrologorum decreta. Sed dubitabit aliquis, ſi popularibus ſicut & peſtilentibus morbis neceſſaria ẽ aeris alteratio, in quo ſita ſit, quatenus ad aere ꝑtinet differentia. Cui dicim' aerẽ duob. modis uitiari, iuxta qualitates nimirũ, & ſcđm totã eius ſubſtantiã: prima morbos ꝓculdubio efficit populares & cões: morbi uero peſtilẽtes utrãq; requirunt alterõnẽ, & manifeſtã, & quæ in tota ſubſtantia fit, medicis occultã appellatã: illã ut corpora peſtilenti contagio paratiſſima redant: hic uerò ut magnã ſordidã & contagioſam putrediuẽ peſtilentiæ ſobolem, ꝓficiat. Quam ſanè corruptionẽ aeris ſubſtantia ſuſceptabit, nõ ꝗdẽ ex malefico aſtrorũ aſpectu, ſed quia qualita-

tes illæ manifeſtæ tam fuere uehementes,&aeris naturæ aduerſæ ut ſubſtantiem ipſam uitiauerint,qua quidem uitiata ineffabili al'quo uitio(quia ſubſtantiæ uitia ſicut neq; eius natura,exactè uerbis exprimi nequit) quod occultā qualitatem appellamus,protinus noſtra corpora præparata iam manifeſta aeris intemperie inuadit,& perdit tanquam perniciofūmalimentū,idq; citiùs,& efficatiùs,quia uelocius peruadit abdita corporis & ſpiritus:& ob id ocisſimè ſolidam ſubſtantiam ſubuertit, etiam ſi ipſe aer putridus uerè non ſit.Non .n. inconuenit aliquid poſſe aliud putrefacere ac corrumpere licet ipſum neq; putridum neq; corruptum ſit, quemadmodum ſeptica & putrefacientia medicamenta pasſim efficiunt. Ex qua ſententia manifeſtè elicitur,quod licet aer hoc occulto & maligno uitio ex manifeſtis qualitatibus ueluti fabrefactus exiſtat,cùm hoc tamen cōtagiū neq; cælitus neq; ex aſtrorum aſpectu obtinet, ēt ſi contagioſus ſit,quia oībus eſt cōis,&ipſe ſecundū propriā ſubſtantiam uitiatus,quò fit,ut plures aut oēs eodē modo afficiat, qui poſtea ſpurcisſimo morbo affecti reliquos contagio afficiant. Ex quib. ſanè conſtat,cælum,& cælorum aſpectus aerē immutare, conſtat ēt quam mutationem recipiat. Et quam inferre minimè aſtrorum aſpectus valeant:rurſus duplicem aeris alterationē eſſe neceſſariam ad peſtilentē conſtitutionē efficiendam. Supereſt nunc docere, quid habeat commune febris maligna cum his cauſis febris peſtilentis,ut eo cognito facilè medendi rationem indicatione ſumpta à cauſa adinuenire poſſimus.

Habet igitur maligna hæc febris ſecundam ſui cauſam mutuatam à prædictis peſtilentium morborum cauſis: qua profectò cum illis fit communis,ac maligna euadit & contagioſa. Fit ſanè ex aere vitiato & inquinamento aliquo corrupto ab his inferioribus accepto,aut ſuſcepta expiratione corporum, hac febre maligna laborantium: quò fit, ut citiùs corripiantur hi qui habitant prope paludes cænoſa aut ſtagnata loca, fœtida, aut ſpurcitia aliqua conſpurcata,obſcura, concluſa & malè perflata. Nam in his omnibus uitiata qualitate aer affectus corpus ingrediens, has febres malignas citra dubitationem concitat. Quas pari lege concitare habet aer uehementer in qualitatibus manifeſtis mutatus, ita ut etiam ſubſtantia eius leuiter mutetur, non quidem ex toto ac uehementer: Nam

ſic

ſic verè peſtilentem conſtitutionem efficit: ſed ſolùm quantum ſat ſit, vt celeriter agat, & acriùs ac vehementiùs & malignius, quàm ſola aeris manifeſta alteratio efficere nata ſit. Quo tempore nec ex toto fiunt affectus verè peſtilentes, quia aeris corruptio corporis ſubſtantiam ſubuertere nequit: neque ſolùm fiunt febres & morbi populares: Quia quid peculiarius obtinet aer præter primas qualitates, quo profundior, ſordidior, & contagioſa euadit putredo, quod etiam occultum appellamus, redolens naturam ſubſtantiæ aeris leuiter mutatæ. Ex qua ſanè mutatione malignas has & peſtilentibus finitimas fieri febres mihi eſt compertum. Quam etiam aeris ſecundùm leuem ſubſtantiæ mutationem cenſeo in prima morbi inuaſione præſtitiſſe huius febris principium, anno videlicet. 1528. apud Gallos, & Italiæ prouincias quaſdam, ſicut apud nos quóque & maiorem totius orbis partem anno. 1557. à catharro quodam omnibus vnico & eodem tempore communi, ortum duxit. Quod profectò, neque ad aeris intemperiem ſolùm (etiam ſi citra ipſam fieri non poſſet) neque ad ſubſtractum corporis apparatum, ſed ad cauſam quandam ex comparato modo ſubſtantiæ in aere, obortam, nec ſenſui manifeſtam, ſed à manifeſtis qualitatibus ex peculiari aliquo ſiderum aſpectu proficiſcentibus, referendum eſſe cenſeo: ſiquidem vno & eodem tempore, in regionibus diuerſam naturam & temperiem ſortitis, maiorem hominum partem hæc ſemipeſtilens conſtitutio apprehendit: à qua etiam maior hominum pars euadit. Itaque febris maligna aerem vitiatum tanquam cauſam habet communem cum peſtilente conſtitutione. ex quo ſanè obtinet pernicioſam eſſe, contagioſam & grauiſſimis accidentibus comitatam: Nam vt dictum eſt principium ſumit, & illi eſt tanquam motiua cauſa aeris vitium, vltra qualitatum naturam, idque deſumptum aut ex terreno quodam inquinamento, aut ex vehementi aeris mutatione cælitus tranſmiſſa, eo quo dictum eſt modo.

Seſe iam offert tertia & potiſſima huius febris cauſa, quæ in nobis eſt, & ab inferioribus oritur, nimirum morboſus corporis apparatus, ex his quibus corpus alitur, ꝑperam ex indebita corũ inſtitutione & prauo vitæ inſtituto comparatus: qui ſanè præter hoc quòd mali ipſius cauſa exiſtit, & materiam ſubſternit

putrefactioni ſordidæ aptam,habet id quoq; peculiare,vt iuxta eius varietatem:variè poſſit eiuſdem febris naturam variare,quo ad morbi & ſympthomatum rõnem:Ita vt miram eius varietatem mirari millies ſubinde contingat, & doctiſſimos ẽt medicos fallere:nam raró aut nuſquam eiſdem accidentibus & conditionibus inſignita apparet huiuſmodi febris, ſed pro varietate corporei apparatus & aliarum rerum quæ corpus humanũ mutare habent, variari ipſam ſubinde contingit. In quo ſanè ſenſu dictum eſt ab Hippocr. differre naturam à natura, corpus à corpore,& alimentum ab alimento. Mutat enim corpus ſenile humorum naturam & temperiem,& natura etiam biliosa pituitoſa, ac melancholica diuerſum generat in corpore apparatum:ſic ſexus conſimilem infert in apparatu differentiam: pari ratione alimenta quæ mille modis varia eſſe contingit, diuerſum quoq; efficiunt apparatum: Nam diuerſa ſorte diuites & pauperes eis vtuntur: diuerſa etiam rurales & aggreſtes homines ac vrbani: item qui vitam agunt ſedentariam, & ocioſam, & hi qui laboribus ſunt dediti: & ſic ex diuerſa hominum ſorte,& ex alimenti diuerſitate, ex diuerſo etiam viuendi more, diuerſiſſimus etiam in corpore ſuccreſcit morboſus apparatus: quò fit, vt vulgares & inexperti medici exiſtiment, non poſſe eſſe certam legem dignoſcendi, neque curandi huiuſmodi febrem. Cui cauſæ ſuccreſcit etiam ex his inferioribus altera,quæ frequenter aerem inficit,& expurciſſima qualitate fœdat,veluti frequens adhæſus ac conſortium cum his qui febres hac ſunt correpti. Lacus item & paludes ſtagnantium aquarum,cloacarum, ſentinarumue colluuies, à cuius vapore aer corrumpitur. Publica quoque fames, quam vt vitent peſſimis alimentis veſci coguntur homines, vnde morbi ex putredine multi ſuboriuntur. Sic cadauerum multorum fœtor,& locuſtæ mari aut aquis iniectæ, putrido vapore excitato ſimile damnum ſolent inferre. Idem poteſt graueolentia ex oleribus aut arboribus, præſertim quæ ſucco abundant viſcido, vt braſsica, nux & ficus putrefactis, excitata. Nec non cannabi aut lino & corijs quæ pigrioribus aquis macerantur. Nonnunquam vapor exitialis in viſceribus terræ latitans, dum erumpit, & per terræ meatus aerem inficit. Quibus cauſis accedunt plures aliæ quas prima huius libri parte retulimus,à quibus aer ita affici-

afficitur,ut inſpiratus morboſum apparatum prorūpere in morboſam naturam cogat. Cæterùm morboſus apparatus qui in nobis plerunque uiget,ſuſceptiua exiſtit cauſa horum malorū, quæ nobis ab aere communicantur. Quem apparatum conſtat Galenum depinxiſſe libr. de Differ.febr.cap.6. per hæc uerba. Interdum enim efficitur febris (loquebatur de peſtilenti) propter humores in corpore aptos in putredinem, quotiens animal breuem aliquam occaſionem ab aere circunfluente ſuſceperit. Et paulo inferiùs ſubdit. Eſt autem initium peſtilentis febris, eò quòd humores corporis ſint ex prauo uictu in putrefactionem parati.Quò fit, ut meritò Galenus loco citato dixerit,ex facili aeris occaſione huiuſmodi corpora in peſtilentes febres incidere. Quod Galeni dictum de his malignis febribus eſſe intelligendum cenſeo,non de uerè peſtilentibus:Nam hæ nec morboſum apparatum prærequirunt,nec ex leui aeris mutatione principium ſuſceptant.Quamobrem ſententiam illam transferendam eſſe ad febres malignas arbitror.

At morboſum hunc apparatum quem tanquam cauſam præuidere conuenit, in duos partiri mihi iure optimo eſt uiſum. Primus ſanè contrahitur ex indebito uitæ inſtituto, quo corpora prauis ſuccis putredini partis plena redduntur. Quorum natura proculdubio duplex eſt, aut enim à natura talia exiſtunt, ut alia, cæpe, uaſturcium, porrū, braſſicæ, urticæ, & quæcunque alia huius ſunt conditionis. Aut natura quidem optima ſunt, ſed ob quoſdam putredinis modos, æquale prædictis, aut maius aliquando uitium contrahunt: Quæ alimenta cum in fame aliqui in cibum ſumunt, conſimilem efficere apparatum eſt compertum. Nonnulli, inquit Galenus à putridis ac peſtiferis febribus interierunt: Nonnulli autem puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. Cui ſimile damnum aut fortaſſe grauius accidit iis, qui poſt longiſſimam inediam intrepidè in ubertatem ſeſe ingerunt. Quæ omnia præter putredinis apparatum, etiam cauſam præſtant nimirum obſtructionem plurium meatuum.Eundem prorſus apparatum contrahunt,qui in uita ocioſa,multis epulis,ebrietatibus& Venere ociantur: à quibus non ſolùm apparatus contrahitur, uerùm uires ſua ſponte pluri-

mùm labuntur: Quò fit,ut non ſolùm habeant laborandi apparatum,verùm & careant reſiſtentia,ac uirium robore, quo poſſint morboſum apparatum frænare& externis cauſis reſiſtere. Quapropter leui quadam aeris mutatione facilè labuntur. Secundus huic affectioni apparatus natiuus,eſt, & ex inſitis corpori conditionibus conſtat,ueluti pororum totius corporis certa diſpoſitio (quam ſuperius diximus) aut temperies. Qui ſanè apparatus nuſquam deficiente primo, qui putredinem concipiat,poterit malignæ febri principium per ſe, præſtare: benè tamen dum prædicto apparatui coniungitur:Nam eo tempore promptiùs laborantes corripiuntur. At is natiuus apparatus potiùs viam ſternit uerè peſtilentibus febribus quam malignis, quæ familiarem & propriam prærequirunt materiam in qua ſubiiciatur.

Hoc tamen omittendum hac in parte non eſt, nimirum materiam ſubſtracti huius apparatus præcipuam, ſemper ſanguinē eſſe:quod ſanè habet febris hæc maligna tanquam proprium& peculiare, fortasſis quia ſanguinis natura dum humores alios putridos ſibi habet comites (etiam ſi ipſe non protinus putreſcat promptius efferueſcit, & præebullitione ociſſime in cutem erupit. Quod licet in omnibus contingat, ob maiorem analogiam quàm huius mali natura cum ſanguine obtinet,nihilominus tamen alicuius humoris ſemper dominium in hac febre præpollet: Illius nempe cuius maior pars erat in morboſo apparatu. Et ob id ſanè contingit mira huius febris varietas: Nam alia ſubſunt accidentia dum bilis aliqua ſpecies prædominatur,& alia rurſus pro ratione cuiuſque ſpeciei.Item longè diuerſa ac ſæpe contraria dum præeſt cum ſanguine pituita,ac denique alia dum melancholia; nam humorum quiſque pro ſui natura & conditione uaria habet efficere ſymptomata. Quæ proculdubio ſimiliter uariantur, ex locis ubi humores putreſcunt,ex locis à quibus oriuntur, & ad quæ perueniunt, ut ſequenti tractatu latiùs docebo. Itaq; maligna hæc febris& ex aere aliquod principium nanciſcitur,quale nuper diximus,& ex corporum morbido apparatu, citra quem uſquam fieri nequit, quin in peſtilentem veram degeneret. At is corporum apparatus & morbo materiam præſtat,& cauſa potisſima eſt uarietatis ipſius.Nam cùm corpus à corpore (ut Hippocr.libr.de

Flatibus

Flatibus aſſerit) natura à natura, alimentum ab alimento differat, hinc ſanè fit, multùm etiam intereſſe inter unius & alterius humores, nam ex conſequenti uarius apparatus & uarius etiam morbus quoad accidentia & caſus fit, licet in omnibus eiuſdem ſit naturæ & rationis. Quod profectò expendiſſe plurimùm decet, nam hinc pendet uniuerſa ferè medendi ratio, & fœlix curationis euentus. Ex cuius rei ignorantia cùm omnes eiſdem medicamentis & una & eadem uia curentur, fit, ut multi qui ſanitati poſſent reſtitui, & miſere intereant.

De Signis Febris malignæ, tractatus Tertius.

NIhil profectò difficilius in omnibus quæ circa huiuſmodi febrem uerſantur, nihil grauius, aut utilius excogitari poteſt, quam ex actè eandem mox prima die cognoſcere, & ab aliis ſui generis diſtinguere: quod etiam omnibus aliis morbis commune eſt cæterum difficilius & utilius longè in hoc eſt, à principio eundem cognouiſſe, antequam quid in conſideratè aut fiat, aut prætermittatur. Quod iudicio noſtro periculoſius eſt in hoc affectu quàm in quouis alio: & ob id maxima diligentia curandum eſt, ut ſtatim primo morbi acceſſu integram eius naturam habeamus. Cuius mali tanta profectò eſt pernicies & inconſtantia, ut non ſat ſit eum à principio cognouiſse, ni etiam quæ deinceps procedente morbo uentura ſunt, adamuſſim cognouerimus. Quæ ubi apparent, aut deliteſcunt, multa ſanè conſulunt (præter præſagium) aut ex toto renuunt. Quapropter partiri placuit hunc tractatum in duo ſignorum genera. Quorum primum diagnoſtica omnia continebit, ea nimirum quæ & affectus naturam & uarietatem commonſtrant, & ab aliis ſibi ſimilibus ſeiungunt. Secundùm uerò ea complectetur, quæ aliquid in hoc morbo uenturum præſagire doceant. Vt ab utriſq; ſüpta ïdicatione curatio fœlici euētu ſperari poſſit.

Primum igitur genus ea ſigna cōplectitur, quæ diagnoſtica nūcupantur, circa quæ addubitare ſolent medici (& fortaſſe in excuſationem ſuæ ignorantiæ ſumunt) an aliquam ſint quæ propria huic affectui & pathognomica posſint appellari. Nam cum frequenter decipiātur in hoc affectu, ſignis ſimulantibus aliud

mor-

morborum genus, exiſtimant, nullum eſſe proprium & pathognomicum ſignum, ignorantes præter ſigna quæ partis affectæ naturam ſequuntur, nullum eſſe alicui morbo peculiare & pathognomicum ſignum, dum ſolùm & citra aliorum ſignorum complexum & conſiderationem expenditur. Nam ſiquis conſideret ſigna, quæ peculiari quadam ratione in pleuritide appellantur pathognomica, dum unumquodq; per ſe ſolum conſideratur, nullum per ſe tale poteſt nuncupari. Primò non tuſſis ſicca: Nam communis etiam eſt iecori inflammato. Neq; reſpiratio crebra: nam anheloſis etiam conuenit. Neq; febris: nam comes it etiam aliis uiſcerum inflammationibus. Neque pulſus: nam quæuis membranoſa pars inflammata perſimilem refert. Nec pungitiuus lateris dolor: nam talis proprius eſt quibuſuis membranis inflammatis. Itaque ſi uerè pathognomonicum aliquod ſignum quis expirat, reperiet facilè, nullum per ſe poſſe eſſe alicui morbo proprium, quod etiam multis aliis commune non ſit. Quamobrem quo modo omnes alii affectus pathognomonica habent ſigna: iuxta communem Hippocratis & Galeni conceptum, eodem prorſus & febris hæc maligna ſigna obtinet pathognomonica, quibus ipſa cognoſcitur, & ab aliis ſibi ſimilibus manifeſtè diſtinguitur.

Fiunt igitur in hac febre ſigna duobus modis pathognomonica. Primò ubi plurima ſimul ſemper & eodem modo idem portendunt, ut quinq; illa celebratiſſima ſigna pleuritidem mõſtrantia. Quorum nullum per ſe ſumptum ualet pleuritidem certò monſtrare, & ei pathognomonicum eſſe, omnia tamen ſimul iuncta ſemper, certò & infallibiliter: pari prorſus ratione in febre maligna nullum ſignum eſt propriè & peculiariter pathognomonicum (præterquam maculæ illæ rubeſcentes, quæ dum apparent, nullam præſtant aut leuem ad curationem notitiam, ſi à principio affectus cognitus non fuit) plura tamen ſimul iuncta ueluti euidenti quadam demonſtratione (nedum cõiectura ueritati propinqua) huiuſmodi febrem primis diebus commonſtrant. Quamobrem non eſt tantùm, neq; ſemper unico ſigno innitendum (licet dum ſolum apparuerit, id boni nobis præſtare poſſit, quod dubios nos reddet, ac quodammodo cautos ne nimia ſecuritate deinceps fallaciſſima huius morbi natura decipiamur) ſed omnia cõferre & in unum colligere oportet,

tet,ac animo expendere, an omnia idem malum portendant, aut plura. Quæ profectò dum hac lege conſiderantur, pathognomica nobis fient, & certò occultam morbi malitiam monſtrabunt. Secundo verò modo pathognomonica fient nobis ſigna ex peculiari aliqua conditione,quam præ ſe vnumquodque ſignum fert. Qua proculdubio videtur à ſe ipſo differre, dum in alio morbo apparet: Nam capitis dolor, nauſea, vomitus,caloris modus & cætera ſigna licet alijs affectionibus coniungantur,nihilominus tamen dum febribus malignis accidunt, pathognomica fiunt, ex peculiari quadam & maligna conditione, quam ex morbi huius malignitate acquirunt, qua proculdubio differunt à ſe ipſis,dum in alijs morbis apparent. Nã qui in huius affectus curatione vſum & peritiam habent,facilè eiſdem ſignis hac maligna conditione inſignitis,huiuſmodi malignam febrem ab alijs diuerſis aut ſimillimis febribus(licet eadem ſigna obtineant)diſtinguere valent, nulla profectò alia ratione, quàm peculiari illa conditione quæ ferè verbis exprimi nequit.Nam reperitur neſcio quid latentis energiæ, & malignitatis in quouis ſigno,quod licet verbis non poſſit monſtrari, animus tamen concipit malignum & diuerſum eſſe, ita vt præter ſui naturam timorem & dubitationẽ non paruam, inferant. Quæ omnia ſigna,quanuis alijs morbis communia,cum hoc tamen veluti digito malignam febrem nobis commonſtrant, & ſingulari efficacia certos nos reddunt.

Eſt igitur primũ ſignum ab his quæ ſubſtantialiter inhærent deſumptum caloris febrilis ratio & modus, cuius fortaſſe ignorantia vulgares medici in cognitione huius febris frequentiùs decipiuntur. Nam ſæpius mitis & parum à naturali mutatus conſpicitur, ita vt confidenter medici proferant, & ſperent ægrum poſtmodum conualiturum: deinceps tamen procedente morbo præter omnem expectationem miſerè & fruſtra luunt, quæ in principijs præuidere non valuerunt mala. Cæterùm ne excuſationem ignorantiæ deinceps quærant,febris naturam,ex pendant,non minùs per ſimulatam hanc lenitatem & manſuetudinem morbi malitiam & venenum patefacere, quàm per quoduis aliud ex præcipuis ſignis. Quis enim non mirabitur,& dubitandi ac pertimeſcendi occaſionem non accipiet, febrem primo acceſſu leuiſſimam ſi conſpexerit,grauiſſimis accidentibus

bus

bus (longè diuerſa à talis febris natura) comitatam? longè enim diſſident à mitiſſima febre nauſea, vomitus, capitis dolor, vigilia, inquietudo & pene innumerabilia quæ ſuaptæ natura maius malum portendunt, quàm calor ille febrilis promittere uideatur. Nam licet (vt Hippo. 1. Progn. refert) mitiſſimæ febres quarto die aut citiùs finiantur, id proculdubio eſt, dum ſignis firmatæ veniunt ſecuriſſimis. Alioquin verò quò mitior apparuerit, dum ſignis adiungitur grauiſſimis pernicioſior eſt, vt facilè ex Hippocr. & Galeno probari poteſt. Solet etiam hæc febris contrario prorſus huic modo apparere: nimirum intenſum grauiſſimumque calorem à principio producens: nec non & grauia quoq; accidentia. Ex quibus haud difficile eſt morbum à principio nouiſſe. Proficiſcitur tamen huius differentiæ ratio vna è tribus cauſis. Quarum prima eſt morbi venenoſitas & peſtilens conditio, quæ citra maximam putrefactionem ac per conſequens calorem, moleſtiſſima illa concitat accidentia: Ita vt quò hæc grauiora fuerint, & febrilis calor remiſſus, & aſpectu mitis, eò morbus pernicioſior eſt. Nam ſignum præſtat potiùs venenoſæ contagionis, quàm putredinis: eò quòd maligna febris cùm prædominetur cordi ob ſympathiã, potiùs in eadem parte viget calor quàm in externis: quinimo hæc eſt potiſſima cauſa inter alias, propter quam in hac febre interiora caleant, & exteriora ſæpe frigeant, vt à vera lipyria diſtinguatur.

Apparet etiam tranquillitas hæc primis diebus in hac febre, eò quòd venenoſa qualitas maior eſt malitia quam copia: & ob id donec primis diebus aliquid operetur, à quo deinceps augmentum ſæuitiam ve ſuſceptet, mitis apparet. Quod etiam fieri ſolet ob retroceſſum ſpirituum ad viſcera, qui maius ſanè ſolent pati in hac febre diſpendium & damnum.

Secunda verò cauſa eſt, humorum qui putreſcunt, craſſicies, à quibus non ingens flamma quæ partes externas conflagraſſe conſpiciatur, inſurgit: ſed internas vehementiſſimo & intenſiſſimo calore exurat, more febris lipyriæ.

Cæterùm huic cauſæ adiungitur ẽt venenoſitas, cum hoc quòd humores ſunt maiori ex parte bilioſi, craſſiores tamen aduſtione aut craſſæ pituitæ miſcella, à quibus grauiſſima accidẽtia concitari contingit, præſertim implacabilis ſitis, citra maximam

ximam caloris manifeſtationem.

Quàm ſane febris conditionem non minus pertimeſcere oportet etiam ſi mitis appareat, quàm eam quæ maiorem habet peſtilentis contagii copiam.

Quamobrem has duas febrium ſpecies mites à principio apparere neceſſum eſt; altera uerò non niſi uehemens ob tertiam nimirum rationem, uidelicet quia maior eſt putredinis in ea ratio, à morboſo apparatu prodiens, quam in aliis duabus: & ob id in hac protinus calor eluceſcit: quia cauſas habet proximas, à quibus oriri poſſit: nimirum maiorẽ putredinem, aut humorem qui putreſcit bilioſum, tenuem & acrem à quo facilè flamma excitatur ingens: in aliis uerò maior eſt uenenoſitatis ratio, quàm putredinis omnes tamen habent calorem (quanuis puſillum) ſi quis diutius tactu perſtet acrem, & maiorem putredinẽ præſeferentem quàm caloris copia monſtrare poſſit, etiam ſi primo acceſſu mitis appareat.

Secundum etiam ſignum eſt à læſis actionibus demandatũ. Nam cùm pernicies malignarum febrium cordi ut cætera uenena potiſſimum inſidietur, & partibus omnibus præcipuis, pulſus protinus fit (ut à uitali incipiam) frequens, paruus, debilis, & diuerſus, licet magis eluceſcant hæ differentiæ præſertim diuerſitas, prope macularum exitum. Quæ ſanè differentiæ ſunt omnibus ex hoc morbo affectis communes, quas ſubeſſe neceſſum eſt, ob maximum uitalis roboris laborem, ex maligna qualitate & oppreſſione à copia, quam præeſſe neceſſũ eſſe diximus. Cæterũ aliæ frequenter reperiuntur pulſus differentiæ pro temporum uarietate aut morbi diuerſa conditione ludentes, nã connaturalis aut parum ab eo diuerſus in principio apparere ſolet ex inæquali nimirum cordis affectu, ut ex Gal. l. 4. de Præſa. expul. c. 4. colligere quis facilè poterit: Qđ frequẽtiſſime in hac febris ſpecie contingit: quò fit, ut frequẽtius adhuc uulgares medici decipiantur: ſed monent profectò eo tempore nos inquietudo & anxietas, inordinati ſudores, frigidi & intercepti: monet nos ẽt à nullis p̄ſidiis leuamẽ: ex quibus rationabile eſt colligere, naturalẽ pulſus imaginem ex inæqualitate cõtrariarũ cauſarũ ꝓficiſci, à quib. neceſſario moleſta illa accidẽtia ꝓdire eſt cõꝑtu: Quamobrẽ coniiciet facilè medicus, ſi diligenter rẽ tractauerit, minime cõuenire pulſum naturalem cum grauiſſimis accidenti-

dentibus: & ob id febris malignitatem connicere tenetur. Solet. etiam in primo morbi acceſſu pulſus apparere formicanti ſimilis, paruiſſimus nimirum & frequentisſimus, quod ex maligna copia grauante fieri ſuſpicandum eſt: Fit etiam plurimùm uarius, & aliquando intercadens, tranſactis primis diebus, nimirum dum maculæ prorumpunt, Oſtendit enim pugnam, & naturæ conatum, ac ſæpe impotentiam, qua nequit ordinatè & integrè ſuum munus perficere. Quæ ſanè accidentia longè ſunt diuerſa ab iis, quæ ex ſola humorum copia ſuboriri ſolent, niſi malitia aut uenenoſitas illi etiam accederet. Quod planè conſpicitur poſt macularum apparitionem: qui licet aliquantulum manifeſtior ſuperſit, cum hoc tamen cum eadem inæqualitate perſeuerat, Maximum profectò huius febris inditium. Nam plenitudo ſola eam tantùm inæqualitatem parere nata eſt, quæ inter magnitudinem & paruitatem reperitur, maligna uerò plenitudo, qualis ea eſt, quæ in hac febre reperitur, omnem inæqualitatem & ordinis perturbationem. Quæ omnia maximum inditiũ afferunt, uitale robur plurimùm laborare: ut etiam palam oſtendunt animi defectio & ſincopys anxietas & iactatio, quæ & plurimùm pati cor à uenenoſa contagione, & plurimùm agere in propulſanda aliena & inimica materia commonſtrant. Fefellit uel pertisſimos medicos frequenter febris huius malignitas: dũ pulſus uehementes & citra preternaturalem aliquam differentiam affectos percipiunt, in eadem ſæpiſſime ineſſe: nam ſæpe bona hæc ſpes quæ meliorem pollicetur ſubitò in inopinatam mortem degenerat, multis adhuc alii ſignis ſecundum naturam exiſtentibus: ob id non minùs oſtendit huius febris naturam hæc pulſuum ſimulata bonitas (dum alia ſigna à principio eius malignitatem atteſtantur) quam ſi inæquales & uarii extitiſſent: ratio eſt quia primum humoris uenenoſi aſſaltum robuſta cordis naturam renuit & ſeſe ab eo expedit, ex quo pulſus & cordis actiones placidiſſimæ admodum apparent. Cæterum à ſecũdo aſſaltu laſſata & defatigata primo, ſuccumbit nam creſcit ueneni malitia & propius cordi accedit, & ſubito ipſum aggreditur, ac ſuperat deuincitq; Quò factum eſt, ut minimè ſit fidendum alleuiationi, quæ præter rationem ſit, ut refert Hippoc. lib. i. Prædi: Perniciosa ſi citra ſigna leuia facta fuerint, quinimo certius & occultum uenenum deinceps ſuſpicari oportebit, ac

prouidere

prouidere cautè,ne deinceps ſuperueniant, quæ diximus mala.

Ex reſpiratione quoq; coniicere hoc malum oportet, nam reſpiratio frigida ſi in principio apparuerit, venenoſæ qualitatis ſemper ſoboles eſt. Ita & fœtida ob putredinem cordi vicinam(quod neceſſarium eſt in hac febre præeſſe) idem malum portendit. Sæpiſſimè verò difficiles reſpirationes quæ febris remiſſioni non cohærent: ex quibus etiam animalem facultatem lædi, aut interiora vri eſt coniectandum, ac ob id febrem hanc eſſe malignam, ſiquidem citra uitium inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium ipſa ſubuertitur.

Sunt etiam quibus cor aliquando tremit, & pulſus etiam tremuli fiunt, partim onere, dum in principio hæc ſigna apparēt: partim malitia, ſi procedente morbo ſuperuenerint.

Nec verò ſola virtus vitalis in hac febre ſignum præſtat, ſed etiam naturalis atq; animalis: Vnde iactatio totius corporis, ac inquietudo & oris vētriculi dolor(quem lib. 1. Prædictionum, his verbis damnauerat tanquam malignum Hippocrates. Oris ventriculi dolor cum præcordio diſtento, & capitis dolor malignum) ac totius corporis etiam grauitas, laſſitudo, reſpirandi difficultas, impotentia vigilandi, niſi fortè calor diſſoluens humores, mittat vapores acres & calidos ad cerebrum vnde vigiliæ & delirium: cui ſuccedit aliquando obliuio & inſolentia. Quæ omnia ſubeſſe deterrimam qualitatem oſtendunt, ſiquidē potuerint breui tempore vires tantum proſternere. Quorum ſanè Hipp. lib. 1. Prædictionum. late meminit, & nos etiam ſeorſum recordabimur.

Pendent igitur ab actione naturali ſigna hæc. Sitis aliquando magna(conſultò ſitim ad naturalem potentiam reduco, nā hic non loquor de appetitu præſertim dum prope ventriculū putreſcit humor) quæ potibus medicatis ad tēpus leuatur, quæ ſanè longè ſuperat caloris febrilis copiam & modum: quò fit, vt malitiam arguere liceat ex diſparitate caloris à quo ſitim proficiſci eſt compertum, ac ſitis quæ ſymptoma eius eſt. Aliquando verò non eſt adeo intenſa, dum aut longe à vētre humores putreſcunt, aut ipſi frigidam & craſſam naturam ſortiuntur aut maior putrefactio prope cor viget, quo tempore licet linguæ ſiccitas validiſſima ſit, cum hoc tamen potiùs reſpiratione refrigeratur leuaturq; laborans, quam potu, quinimo à potu plerunq;

runq; læditur: Ex quo et morbi malitiam conijcere oportet: ſiquidem potus qui in ſubſidium ſitis porrigitur, non ſolum nil prodeſt, verùm ſæpe fluctuationem & anxietatem parit: quia ſitis ratio potiùs in aliena & maligna qualitate ſita eſt, quam in exurente calore: cum hoc tamen lingua redditur arida & ſcabra, & ſitis plerunq; nullus eſt ſenſus, quod euidentiſſimum malignitatis eſſe ſignum dixerat. Hipp. lib. de Coacis prænotionibus per hæc verba: In acuto morbo ſitis præter rationem ſoluta malum. Itaq; & ſitire, & ſiti carere: dum vtrumq; modum febris exuperat eiuſdem certiſſimum eſt ſignum nam plurimum ſitire febre apparente remiſſa, certum eſt malignitatis inditium: Sicut non ſitire lingua exiſtente ſica.

A quibus etiam cauſis (in laborantibus quos hucuſq; vidi) prodit inſeparabile quoddam cibi faſtidium, & eò maius quò humores putreſcentes propiores ventriculo fuerint. Quod ſignũ videtur Hippocr. retuliſſe, loquentem de conſtitutione quadam peſtilente, in qua huiuſmodi maculæ per cutem erumpebant. Nam inquit, Paulus paruæ & non pro dignitate rationis excretionis morborum, & ſtatim rurſus euaneſcentes: & paulo ſuperius hæc refert. Quum autem multa & varia fieret iudicationis impeditio ex morbis, maximum etiam ac peſſimum ſignũ perpetuo comitabatur, quòd pleriq; omnes cibos faſtidirent: ex quo conſtat eſſe veluti inſeparabile ab his febribus cibi faſtidium. Quod ſanè procedit non ſolum ex febrili calore, ſed ex maligno etiam, qui vires ſentientes illius partis veluti proſternit, & deijcit: ac ſæpe eò affectionis veneno ſitas deuenit, vt ſi comedere laborantes conentur, protinus nauſea ac vomitu, frequentiſſimis infeſtentur: Partim ex alimento commotis venenoſis humoribus, ac irritata facultate: partim verò quia ipſi ſua ſponte etiam citra cibi ſumptionem commoueantur, ac ventrẽ frequenti irritamento laceſſant, moueant que ad nauſeam & vomitũ, ob id profecto faſtidium aut abominatio cibi, nauſea ac vomitus certiſſima ſunt in hac febre venenoſitatis inditia. Nam quis id non conijciet, ſi ventriculũ hoc pati conſpiciat, nullo in parte ipſa affectu præexiſtente: coniectabile enim eſt, à vaſis maioribus quæ prope ventriculum ſunt & in quibus maligna putredo illa viget, veneficos halitus eleuari, qui dum os ventriculi attingunt, faſtidium & abominationem cibi, dum

ipſius

ipſius corpus, nauſeam & vomitum gignunt.

Non minus excrementa quæ è corpore prodeunt eandē malignam febrem atteſtantur:nam cuiuſuis conditionis ſint, fœtidiſſima ſunt omnia. Atq; licet hoc commune ſit oĩbus ex putredine ortis affectibus,nihilominus tñ huic febri coniectura quadam certa cognoſcitur, eſſe peculiare: nam admirōne dignum eſt,leui exiſtenti febricula,excrementa tam eſſe malè olida: qđ fieri vſquã nequit, niſi ſimul cum putredinis cauſis,aliud quid perniciofius iungatur,quod veluti concauſa ſit maioris & ſordidioris putredinis, à quibus ſimul iunctis adhuc in principio maior in excrementis quàm in communi putredine apparet fœtor:& ob id coniectabile eſt,febrem eſſe de genere malignarũ: præſertim ſi fœtori aliquod aliud vitium in excrementis iungatur,quale eſt excrementum eſſe liquidum,uiride,liuidum,ſpumoſum aut pingue. Quæ oĩa frequentiſſimè in his excretionibus conſpiciuntur, ac ẽt ſummam humorum malitiam atteſtantur,& per conſequens huius febris naturam deſignant.

Vrina verò licet in morbis ueноſi generis certiſſimam poſſit præſtare notam in febre tñ maligna incertum ſe præſtat ſignũ ad futurum aliquid præmonſtrandum: ẽt ſi ad morbi naturam deſignandam (quod nunc quærimus certiſſimam præſtet notam: præſertim ſi quis expendat, quibus conditionibus inſignita in hoc affectu ſoleat apparere. Nam aliquando ſimillimã ſanorum urinis ſeſe oſtendit,& primis diebus talis perſeuerat. Quod ſanè ſignum dum alijs ex his quæ mox retulimus adiungitur,indubitanter malignæ febris naturam redolet, quæ clam & medico & laboranti inſidiatur, donec ſigni fiducia ſecuros turpiùs inopinato vehementi malo decipiat. Ratio proculdubio eſt: quia venenoſa qualitas & interior eſt,& paulatim ac citra manifeſtam humorum perturbationem agit: quò fit, vt minimè in principiis eius opera eluceſcãt, quia maior eſt venenoſitas,quæ clam operatur,quam putredo: quæ vrinam immutat poſtea tamen dum maximam materiæ partem obſederit, vrina turbatur in ſequens turbationem, quam humores perpeciuntur nam hæc eſt ratio potiſſima propterquàm in huiuſmodi febribus urina primo acceſſu naturalis apparet. Sed quis non pertimeſcet,& ſuſpicabitur in morbo eſſe grauius aliquod malum, aut venenum latitans, ſi cum ſignis alijs ſuapte natura

perniciosis,vrina ſola perſtiterit laudabilis. Quamobrem, iurē optimo ex ſigno hoc alijs adiuncto licebit ēt febrem malignā conijcere. Apparet præterea vrina ſæpiſſime tenuis & cruda, nullum continens ſedimentum,aut illud excrementi potiùs naturam referens,quàm veri ſedimenti: quod ēt deprauatum huius febris morem oſtendere habet. Nam licet vrinam crudam propriam eſſe principijs morborum vnanimi medicorum conſenſu conſtet,tam eſſe tenuem & aquoſam, & omnino à natura alienam adhuc incipiente morbo,& cum leui febricula quæ primo acceſſu paruam ac debilem oſtendit putredinem, rationi conſonum non eſt: ex quo conijcere oportet,latitans eſſe aliquod vitium,cuius ratione vrine mingitur cruda,potiùs ex impotentia facultatum(quas incipiente affectu tam eſſe languidas vi morbi ſolius,niſi peſtilens aliqua conditio ſimul accederet, cuius vi facultates laberentur,ac vrina excerneretur cruda credibile non eſt) quàm ex maxima humorum putredine: & ob id facta ſimul aliorum ſignorum collatione,vrina hæc febrem eſſe malignam oſtendit. Frequentiùs tamen in hoc affectu vrina apparet craſſa,turbida,ac intenſioris coloris,& craſſum, rubrum ac conturbatum diffuſumq; habens ſedimentum, quæ profecto vrina quia grauiſſimis iungitur ſymptomatis certiſſima eſt febris malignæ nota: arguit.n.maximam putrefactionem efferueſcentiam ac conturbationem humorum,maximam etiam facultatis naturalis, aut impotentiam aut defatigationem à deterrima qualitate ſubortam: Siquidem ſeparare craſſum à tenui,& humores continere ac conficere nequit, quod nulli eſſe dubium ſuſpicor,huius febris eſſe certiſſimum ſignum. Præterea talem eſſe,& ſubitò coctam apparere,pernicioſam & malignam eſſe refert Hipp. lib.de Coacis prænotionibus, per hæc verba. Vrinæ quæ de repente citra rationem paulatim coquuntur, malæ ſunt:& in ſumma,quæ citra rationem matura eſt, in morbo acuto mala eſt.

Qua ſententia conſtat malignū eſſe morbum & maius aliqđ malum minari.Itaq; & vrina nālis(quia reconditam morbi pniciem & clam ac ſenſim operantē oſtendit) & tenuis quæ facultatum nālium iacturam ac diſpēdium adhuc primo mali acceſſu demonſtrat,& rubea,craſſa & conturbata quæ & ſummā humorum putredinē ac agitationem,& maximū facultatum languorē

ſimul

ſimul oſtendit: & ultimò ea quæ eruginoſum aut quid diuerſi coloris in ſuperficie habet (quas nobis frequenter in hoc affectu conſpicere contingit) Pernicioſa & maligna quoq; eſt, cuius etiam per hæc uerba meminit. Hipp. libr. de Coacis prænotionibus. Mala eſt etiam ualde rubicunda ex his, florulentiam eruginoſam continens. Quæ omnes citra ullam dubitationem febris malignæ naturam ſub eſſe oſtendunt, ſicut & plures aliæ quas loco nuper citato longisſima oratione cōmemorat. Hipp. Quibus etiam tanquam certisſimum ſignum accedit urinæ deprauatus odor, qui indubitanter ſoboles eſt ſordidæ & malignæ putredinis ſiquidem rarò talis odor in reliquis febribus putridis reperitur: Qua propter hæc omnia, & omnium uicisſitudines & mutationes in urina conſiderare oportet ut mox à principio huius febris naturam monſtrare posſit.

Ex genere excrementorum ſudor quoq; eſt, qui non minus huius morbi nām oſtendere ualet, quam quoduis aliud ſignum: non quidem quatenus ſudor eſt, niſi fætor ē̄t ei adiunctus ſit, ſed quatenus uariè, inutiliter, & inordinatè, ac ſæpe cum maiori damno prorumpit: nam quis nō̄ exiſtimabit ſudores frequentes paruos, minutos & inutiles, principio morbi proſilientes, potiùs naturæ & humorum uitio, quàm utiliter & ex naturæ lege fieri. Quod damnauerat Hipp. lib. de Coacis prænotionibus & tanquam malignum protulit dicens. Exudantes, uigilantes, recalleſcentes malum. Qui in ſuper inſudant in febre malignè habent: quibus conſtat huiuſmodi ſudores malignam patefacere morbi conditionem: nam expugna illa quam natura cum indomito humore mouet, ut prædictos ſudores concitet, plurimùm ſupereſt diſſipata laſſataq. & corpus deinceps grauiùs & moleſtiùs morbum tolerat. Quod non ſolùm ex pugna contigiſſet, niſi humorum conditio tam eſſet uenefica, & à natura aliena, ut facultas ſuccumbat, & humores ipſi ſæuius deinceps corpus irruant ac ſuperent. Vnde artificioſa coniectura colligitur has febres in quib. prædicti ſudores apparē̄t ē̄ē̄ de peſtilentiū̄ ſorte.

Huic ſimile eſt aliud ſignū̄, quod frequē̄tius malignis febrib. comes it, nimirum frequens & inordinata horripilatio ē̄t adhuc uigente febre, quinimo frequentiùs dum magis uiget: quo ſæpe decipiuntur imperiti credentes eſſe horrorificam febrem, ignorantes halitus qui ex feruore & putredine eleuantur, tam eſ-

ſe acres mordaces & à noſtra natura alienos,ut ex toto ſenſibi lium,partium natura renuat , auerſeturq. ac tanquam uenenum expellere conetur,quo ſanè conatu huiuſmodi accidens ſuboritur:quod in aliis febribus putridis rarò contingit: ratio procul dubio eſt, halitus à putredine elatos plùs peccare intenſione caloris,quàm malitia, etiam ſi à putredine ſuboriantur: In maligna uerò febre plùs malitia & uenenoſitate quàm caloris copia & ob id mihi non eſt dubium,quin huiuſmodi accidens cer tisſimum ſit malignæ febris inditium.

Ad ea etiam quæ excernuntur,notisſimum aliud & infallibili ac propriùs pathognomicum ſignum proculdubio reducitur,nimirum maculæ rubeſcentes quæ per cutem erumpunt:nam ſic nomino quicquid in cute effloreſcit, modò carnem in tumorem non eleuet,ſed morſibus pullicum ſit perſimile, quod hiſpano ſermone *Tabardillo* nuncupatur,eſt quidem peſſimum& certum huius febris ſignum,quod licet non primo morbi acceſſu appareat,crudo tamen exiſtente prorumpit.Mirari ſanè paulo magis decet , hanc excretionem , quàm aliam quancunque exiguam & crebrò tentatam,quas Hippocr.& Gal.tanquam perniciofas demnant: nam in hac tanta creditur eſſe humorum malignitas,ut corporis uires ante debitum tempus ad expulſionem accingantur,nequeant tamen præ debilitate quod conátur perficere . Quapropter tria ſanè huiuſmodi maculæ demonſtrant: nempe humorum ſæuitiam, incendium & feruorem, non quidem ex calore qui concoquat , ſed ex eo qui ebullitionem & agitationem tantum moliatur. Demonſtrant etiam deterrimam qualitatem putredini adiunctam,qua uires coguntur ante tempus uacuationem poſteriùs futuram,inutiliter tentare.

Tertiò docet exiguas uirium opes, quæ nec reſiſtere inſultibus huius mali,nec inceptum opus perficere ualent. Quæ omnia proculdubio malignam ſubeſſe febrem cõmonſtrant, eoq; maligniorem,quò maculæ deterioris fuerint conditionis : nam licet erumpentes analogiam contagionis ad ſanguinem monſtrent,nihilominus:tamẽ tãtò ſunt deteriores,quãto pernicioſi alterius putridi humoris conſortium ac prædominium ſignauerint.Liuidæ.n.palidæ ac nigricantes frequenter conſpiicuntur, nunc ante ſeptimum,nunc poſt apparentes , quæ omnia latius exponere,eſt in animo paulo inferius. Expendere tamen circa

hoc ſignum oportet, plerunq; huiuſmodi maculas prope dorſũ apparere, potius quam in thorace, ĕt ſi cordis primaria ſit affectio: Ratio quidem eſt, quia ductus arteriæ à dorti & venæ cauæ dorſo adhærent à quibus facilè in dorſum proſilit damnũ quod vis in corde & eiſdem vaſculis inhærens.

Sanguinis è naribus ſtillæ (præterquam ꝙ Hipp. deterrimum eſſe ſignum in morbis acutis commonſtret) proculdubio huius morbi naturam quodammodo docet, præſertim ſi in principijs erumpat, ac etiam ſi in maiori quantitate proſiliat: ſæpe enim in hoc affectu docuit experientia, non ſolùm ſtillam, verùm & maiores ſanguinis eruptiones in principijs factas deterrimam morbi conditionem præſagaſſe: eadem proculdubio deſignant, ac maculæ per cutem erumpentes, & ob eaſdem rationes. Quapropter (licet ſanguinis ſtilla certum non ſit huius febris inditium) vereri tamen oportet, dum huiuſmodi eruptiones apparent, ne affectus aliquid veneni occultũ obtineat, aut in malignum degeneret, ac id auxilijs præcauere, antequàm ſæuiùs prorumpat.

Animalis quoq; facultas tam ſolet à principio perſentire huius deprauatæ conditionis contagium, vt certò eiuſdem malignæ febris præſaga ſit. Nam primo conſpicimus huiuſmodi laborantes inquietos eſſe, & moleſtè decubitum ferre, eoſq; omnis generis laſſitudine defatigatos, cum hoc tamen quid peculiarius ſentiant minimè exprimere valent: quod profectò ſignũ euidentiſſima eſt huius venenoſæ febris nota. Ratio ſanè eſt, quia cùm maligna cauſa citra manifeſtam qualitatem operetur, ſentiunt quidem laborantes moleſtiam, rationem tamen, licet mente conſtent (quia nondum à principio putredo inualuit neq; febris) reddere nequeunt.

Accidit quoq; hac febre affectis ſincipitis grauis & moleſtiſſimus dolor, ob aſcendentes halitus, q. cùm ex maligna eleuentur putredine, ĕt à morbi principio (quod in alijs febribus putridis rarò accidit) vehementer affligit, ita vt mœſtos eſſe huiuſmodi laborantes contingat, ſæpe ac vocem fugientes, ob eam q̃ maligni illi halitus protinus inferũt imbecillitatẽ. Cui ſigno ſiquis aliud ex pdictis adiungat, & exactè conſideret, facilè in notitiã huius affectus deueniet: Sapiunt qdem hi dolores venenoſam conditionem, & ob id Hipp. lib. Prædictio. & lib. de Coacis præ

notionibus.lethale refert eſſe ſignum, quod ex propria natura capitis dolor obtinere nequit, niſi ex venenoſa cauſa principiũ nanciſcatur: Inquit.n.idem Author locis citatis: Capitis dolores fortes & continui cum febre, ſiquidem lethalium ſignorũ quid acceſſerit, pernicioſi valde ſunt: dixit vero ſecundo loco capitis dolor pertinax cum febre acuta & alio ſigno maligno lethale eſt. Ex quo conſtat huius febris eſſe certum inditium, ſi quidem ſemper illi adiungitur aliquod ſignum malignum, quibus facilè monſtretur febris natura.

Item patiuntur qui hac febre correpti ſunt, vigilias & inſomnia ꝑ eandem cauſam: quæ profectò alijs febribus putridis accidere ſolent, creſcente aut vigente febre ſolum. Vnde coniectabile eſt, non poſſe hæc accidentia principijs adeſſe, niſi mala qualitas occulta & venenoſa illis principium præſtet. Præterea ſi aliquando ſomno corripiuntur, turbulentus eſt, mille imaginibus plenus, in quo ẽt laborantes adhuc primis diebus delira loquuntur, & poſt quam ab eo excitantur, deterius ſe habent nam intenſiùs febricitant, ſitiunt, corpore dolent & confranguntur. Quæ proculdubio demonſtrãt venenoſam ſubeſſe qualitatem longè diuerſam à communi putredine.

Alij item primis diebus ſomno corripiuntur, & excitati delirant, donec caliginoſior ille & craſſior halitus ſpirituum aĩaliũ motu euaneſcat. Quod profectò in his (præterquàm quòd affectus malignam naturã monſtrat) grauioris mali ſolet eſſe ſignũ.

Pleriſq; primo die manus tremunt, nulla alia ſanè cauſa, q̃ venenoſa qualitate à putredine diuerſa, q̃ caput irruit. Na in his q̃bus ſola putredo cauſa exiſtit, minimè poſſunt huiuſmodi accidẽtia intra tres, aut quatuor primos dies apparere, ni illis aliud malignius adiũgatur, q̄ cauſam ante tẽpus præſtare poſſit, & primo morbi acceſſu robuſtiſſimas aĩalis potentiæ vires deijcere.

Præter hæc omnia, reperitur in oĩbus ferè, hac febre affectis inſolens triſtitia, totius corporis inquietudo, iactatio & vniuerſalis quædam impotentia, quæ nullis vſquam morbis incipientibus accidere viſa eſt: quapropter dum hæc conſpiciuntur, etiã ſi febris mitis primo acceſſo apparet, tanquam venenoſus iudicandus eſt affectus, & eò magis, quò febris remiſſior fuerit.

Velim tamen in hac re monitum lectorẽ, ne intelligat in quouis laborante neceſſum eſſe, ſimul ſigna hæc omnia apparere,

ſed ſufficere ſæpe vnum, duo aut plura, prout magis viget in laborantis corpore vna, aut altera huius affectus cauſa: aut facultas læditur magis hæc quam illa, aut membrum illi ſubſeruiens: nam ab his tribus cauſarum generibus mira hæc ſignorũ varietas proficiſcitur.

De ſignis prognoſticis.

FAllaciſſima huius morbi conditio hoc habet propriũ & peculiare inter oẽs alios corporis humani affectus, nimirum quod ſigna oĩa (quæuis ea ſint) nec ſemper posſint bonum portendere, ẽt ſi optima ſint, nec malum, ẽt ſi mala. Quapropter incertum eſt, in maligna hac febre præſagium omne: nam & pulſus, & vrina, & ſudores, & alui excrementa ſiue immodicè fluãt, ſiue ſupprimantur, & alia deniq; vtcunq; eueniant, vtriq; euentui, fœlici nimirum aut infœlici, inordinatè accidere ſolent: Ita vt non minùs viſum ſit & ſudoribus & bonis vrinis, & optimo pulſu ac alui fluxibus homines perire, quàm eiſdem ſignis perniciem indicantibus ſanos fieri. Quamobrem conſiderandum eſt, quid habeat, vnumquodq; proprium & peculiare ad præſagandam ſalutem, quidue ad mortem. Cuius gratia præmittere oportet vt præſagare certò poſſimus ſalutem vni ſignorũ fidendum non eſſe, etiam ſi ſuapte natura eam deſignet, modò pulſus, modò vrina, modò quoduis ex alijs ſit: dum cætera omnia pernicioſa exiſtunt. Neq; rurſus ſat eſt, vnum ſignum ſalubre eſſe, cæteris veluti nihil monſtrantibus, nec bonum nec malum: nam ſuſpectum eſt ad prædicendam ſalutem, niſi alia ſimul idem atteſtentur. Præterea neq; ſolùm ſufficit ad certum ſalutis præſagium plura ex malis ſignis deliteſcere cæteris adhuc præſtantibus, quin potius hæc contingere pernicioſum ſæpe eſt: docet namq; facultatem illa ex parte eſſe ſubuerſam, potiùs quam morbum debellare: nam morbi cuiuslibet ratio vnica eſt, & ob id vbi ſemel alicui natura dominetur, ni malignus fuerit, in omnibus victrix euadet, quod vbi non conſequitur lethale eſt ſignum, quia arguit occultum morbi venenum.

Primum igitur ſignum ex quo aliquid ad prædicendum venari poſſumus eſt, morbum eò eſſe adſtrictum & cõcluſum, vt nihil notatu dignum laborans excernat. Quod quidem ſignum bi

fidū eſſe poteſt,hac lege:dum.n. incipiente aut creſcente morbo nihil excernitur,naturam adhuc,uincere(ſiquidem non irritatur à morbi malitia ante debitum tempus(& ſuperaturam cõiectabile eſt,præſertim ſi nullā ſubeſt nota, decubitus humorū ad caput,uentrem aut aliam ex præcipuis partib. Verùm uigente morbo nihil excerni ſed ſigna in aliquo morborum principaliū deteriora apparere, ſignū eſt aut morbū diutiùs duraturum: aut dubiam admodum præſtaturum ſalutis ſpem: nanq; ſperādū eſt, materiam quā pluriū dierū ſpatio natura deuincere non potuit,aliquod grauius dānū in eodē mēbro ſuffecturā, ut paſſim de phrenitide & lethargo poſt undecimam, aut decimam quartā diē contingentibus, conſpicitur, quas difficulter aut nuſquam deuincere ullis remediis poſſumus.

Nec ob id credendum eſt, oēm in hoc affectu uacuationē, licet cum ſignis fiat coctionis,aut aliis optimis conditionibus, ſalubrem protinus futuram: nam ſudor ēt ſi requiſitis accidat cõditionibus,&adhuc in die decretorio,rarò ſolet ex toto hūc affectum iudicare, quinimo primo die ex ſudore febris remittitur,cæterùm corpus deinceps & accidētia grauiùs ſe habēt:poſtea uerò aduenientibus aliis ſudorib.,licet ſint in dieb. criticis ſuccūbit facultas&in medio ſudoris deficit laborans.Ratio qdē potisſima eſt,quia uenenoſa illa qualitas tā eſt īmerſa toti materiæ,ut ēt ſi p ſudorē tenuior pars exoluatur (qđ nequit fieri in uenenoſi humorib.citra facultatū diſpendiū&laborē)manente tamē crasſiori,efficaciùs pſternantur pōæ,ac faciliùs ſuccūbant:quamobrē ſolis ſudorib. fidendū nō eſt,ſed ſi à primo ſudore,aut ſaltē à ſecundo laborans ex toto nō euaſerit liber, corpus pharmaco purgare oportet,ut qđ craſſū&uenenoſſū à ſudore ſupeſt,trahenti pharmaco excernatur.Obſeruatione ēt cõptum eſt,longè utilius eſſe ſi frequentib. ſudorib. æger à principio corripiatur(dūmodo ex ſudore nō ſe deteriùs habeat)nāq. ſignum eſt nām paulatī mām attenuare&p ſudorē excernere. Nec eſt idē in conueniens ac in ſudorib. criticis: nam uenenoſa qualitas in interuallo inter unū&alterū ſudorem fixiùs materiæ adhæret&grauius efficit malum. Cui ſane damno locus nō datur frequentius ſudoribus.Nec ob id credendum eſt, in hac febre nuſquam prodeſſe criticos ſudores,nā quò minus uenenoſæ qualitatis obtinuerit febris, eò magis prodeſſe poterunt,

ut

ut in omnibus aliis febrib. quæ ex humorum putredine concitantur. Expendiſſe quoq. in hac re oportet, quod qua ratione in augmento ſudores multi ut dictum eſt, ſunt laudabiles, eadē in ſtatu ſunt pernicioſi, & frequenter eiſdem laborantes moriuntur: nam arguunt nullam, aut quàm minimam præceſſiſſe humorum elaborationem & facultatis eſſe maximum diſpendium, & ſimiliter ſolidarum partium, citra quæ profecto ſtatus nequit optimum efficere iudicium, quapropter laudabilior eſt eo tempore ſubita uacuatio, præſertim ſi reliquis temporibus morbus fuerit adſtrictus, qua uerò lege ſudores habeant morbos finire dictum eſt, lib. noſtro de Indic. auxiliorum.

Accidit ſæpiſsime huic morbo alui fluxus, diuerſis tamē morbi temporibus, & diuerſa omnino proueniens ratione: nam qđ nulli morborū uſquā contingere uiſum eſt, huic ſoli euenire frequentiſsimè conſpicitur: nimirum in principio affectus ſalubriter aluum fluere; quod etiam aliquando eſſe lethale ſignum, obſeruatione conſtat. Rurſus pmiſſa ſufficienti coctione uiſum eſt, alui fluxum laborantē pdere: nōnunquā uerò liberare. Quā ſanè uarietatem, diuturnā obſeruationem cōmōſtraſſe uiris in hac reperitis cōptum proculdubio eſt. Ex quibus conſtat, q̃ ſit difficile, ex alui fluxib. quicq̃ certum & fidum poſſe proferre: quamobrē oportet priùs uarietatis rōnem exquirere (quod maximi ad curationem eſſe momenti cenſeo) deinceps modum quo certum poſsimus, proferre in hac re præſagium. Eſt ſane cā rationi admodum conſona, proculdubio diuerſo longè modo ſe habere morbum, in quo plus uiget uenenoſa & deterrima qualitas, q̃ humorum putredo, ac ſe hēt is in quo peſtilentis cōditionis minus eſt, cæterum putredinis & morboſi apparatus magis: nā morb. in quo uenenoſa qualitas pollet, quò magis à principio per alui fluxum prolabitur materia, ſecurior eſt rō ſanè euidentiſsimè conſtat, nimirum quia materiam cui uenenoſa qualitas ineſt, ſubiiciturq; (antequam aut uniuerſos fœdet humores, aut facultates labefacter, aut radicitus cor aut quoduis aliud membrum princeps apprehendat) ab eadem irritata natura protinus excernitur & quo magis euacuatur, citiùs quod ſupereſt à natura euincitur, quò fit, ut prædictis malis nullus ſit locus. Neq; obeſt naturam non concoxiſſe, & ob id inutilem eſſe in principio uacuationem, nam uenefica qualitas licet aliis corrigat

nuſ-

nuſquam tamen aut rarò coctione, & ob id ſanitati reſtitutos iis vacuationibus in huius morbi principio factis, plures frequenter conſpicimus. At cum ex humorum putredine maiori ex parte morbus oriatur, deteriùs ſe habent hi quibus aluus à principio ſoluitur: ratio, quidem eſt, quia aut grauatam aut irritatam vitio humorum commonſtrat naturam: ita vt præturbatione, diſtractione, inquietudine & adhuc copia deinceps ſperetur commiſſum negotium non ſuffecturam: nam quæ plurimum ad putredinem mouentur, magna egent coctione, quæ ob prædictas cauſas humori non cenceditur: & ob id authores docent malum ex huiuſmodi vacuationibus prædicere: ſecus res ſe habet, vbi putredinis parum adiungitur: nam ēt ſi vacuationibus in principio factis turbetur natura, cum hoc tamen ſufficit coctioni illi quam in parua putredine ſuffectura eſt. Præterea ex his rationibus conſtat, ſignis coctionis adhuc apparentibus, & morbo prope ſtatum, aut in ipſo exiſtente, alui fluxum ſæpe futurum pernicioſum: nam cum venenoſa qualitas toti materiæ (cuius per aluum nihil eſt purgatum) immerſa eſt, & præ temporis mora præcipuis membris communicata, fit facile vt etiam ſi putridus humor quodammodo coquatur, atque excernatur, ex qualitate venenoſa fixiùs impreſsa & operanti, quæ coctioni non obſequitur, laborans pereat, etiam ſi aluus fluat, quod frequenti eſt experimento confirmatum. Ratio potiſſima eſt, quia huius febris venenoſitas coctos & incoctos humores apprehendit, & ob id multi cum ſignis coctionis manifeſtis & perfectis commoriuntur: Sicut conſtat plures alios euaſiſſe, in quibus minus erat venenoſæ qualitatis, & humoris putridi magis, quos cum ſuperaſſet natura, & nihil venenoſum occultum ſupereſſet, vtiliter potuit ac tutò excernere: Quibus ſane rationibus fit manifeſta prædictæ varietatis ratio. Cæterùm bonum aut malum ex alui fluxu quouis tempore accidat, prædicere certò poterimus, in medium adductis aliĳs venenoſitatis maioris, aut maioris putredinis ſignis, quorũ abũdè ſuperiùs meminimus, & collatione facta, facile erit præſagium ſalutis aut mortis proferre, eo modo quo dictum eſt, adhibito in conſiderationem, quod in his in quibus putredo viget, febris eſt intenſior, pulſus maior & vehementior, & qui facile dilatatur: contrario verò modo, vbi venenoſitas pollet.

Vrina

Vrina quoq; ſuam etiam futurorum notam præſtare habet: nam quæ craſſa, rubea, ſpiſſa ac turbida pſeuerat, neq; vllis auxilijs mutatur, grauis eſt, & periculo plena, quæ verò ſubito colorem & ſubſtantiam mutat, non minus eſt periculoſa: decubitum.n. humorum ad aliquod membrum princeps commōſtrat. Sic tenuis & quæ ſubito plurimum turbatur, maximum feruorem & periculum monſtrat: ſic fœtida graue etiam malum ſignificat: ac ea quæ circulum habet varietatum aut alterius coloris. Et vtcunq; ſit, ſubita vrinarum mutatio ſiue ad bonum ſiue ad malum, vbi cætera non conſentiunt, verenda eſt. Item ſedimentum ſimile farinæ, licet ſublime ſit, aut aggregatum, periculoſum eſt: & qualecunq; ſit, ſi apparet & delitеſcit. Item vrinæ ſubſtantia tenuis aut craſſior: Et minuta eius quantitas, præſertim prope ſtatum, graue impendere periculum monſtrat: cui etiam adiungitur tanquam ſummè pernicioſa vrinæ ſuppreſſio, quam lib. i. Prædictio. prope finem, damnauerat Hippoc. Verum deterius in hac febre eſt, nimirum quòd his quæ diximus contraria non ſemper, neq; tutò bonum ſignificare poſſunt. Quamobrem alia ſigna conferre oportet, & ex omnibus ſimul collatis iudicium elicere.

Pulſus verò æqualitatem & tenorem ſeruans, licet febrem maximam repræſentet, ſpei ſemper ſalutis aliquid præſtat, ſicut contrarium inordinatus, inæqualis contractus præſertim ſi à principio debilis appareat: damnauerat enim Hippocr. imbellicitates principio factas, citra manifeſtam vacuationem, dixit enim libr. i. Prædictio. & libr. de Coacis prænotionibus. Qui præter rationem nulla exiſtente vaſorum euacuatione, impotẽtes fiunt, malum.

Tremula item lingua & manus tremulæ tanquam maximi mali præſagium damnantur ab Hippoc. lib. i. Prædictio. inquit enim. Linguæ tremulæ ſignum ſunt mentis non firmæ, qua ſanè parte multa adducit Hippocr. ſigna, quæ maximi momenti ſunt ad præſagationem in hoc affectu.

Perſeuerans quoq; delirium pernicioſum eſt: nam febrem hanc degenerare in veram frenitidem monſtrat.

Ex maculis quoq; multa licet diligenti medico & noſſe & pdicere facta prius coniectura ex tempore apparitionis, ex copia, & ex colore macularum. Contingit.n. frequenter tertio aut

quarto

quarto die maculas apparere,quod grauioris mali ſolet eſſe ſignum.Nam oſtendit maximam eſſe ſæuitiam,& venenoſitatem humorum,quæ antequam coctionem natura aggrediatur, eam ad expulſionem laceſſit. Cæterùm frequentiùs ſeptima die ꝓrumpere ſolent:nam oĩbus anteactis diebus conatur natura,vt ex lege habet,coctione humores frænare, quod cum perficere nequeat,in vacuationem illam minutam prorumpit, nitens id quod ex feruore tenuius & fortaſſe deterius eſt,expellere. Nã id ẽt conatur, dum eandem expulſionem tentat primis diebus, malitia humoris, tenuitate aut pondere ante ſtatutum tempus irritata. Quò fit, vt conſtet differentia non leuis inter morbillos & variolas ac huiuſmodi maculas : nam duæ primæ vacuationes ſigna proculdubio ſunt iudicij, & vt ſignum & vt cauſa ſalutem commonſtrant: nam & vacuationes ſunt quantitati & qualitati cauſæ affectus reſpondẽtes,& debito tempore factæ, ac ob id ſtatim vt prorumpunt,ſubſidet febris & mitteſcit. Cæterùm maculæ in hac febre apparentes , vt ſignum & vt cauſa deterrimæ ſunt: Primò quia efferueſcentiam monſtrant,irritamentum & impotentiam ipſius facultatis.

Secundò quia huiuſmodi excretio non correſpondet copiæ nec naturæ morboſi apparatus: Quò fit,vt niſi protinus aluus erumpat,pernicioſiſſimum ſit (quod in variolis malignitatis erit ſignum,& ob id ſummè pernicioſum) ratio eſt: quia vacuatio illa non ſatisfacit naturæ & morboſo apparatui :& ob id mille in locis damnatur ab Hippocr.& Galeno.Quæ omnia & oĩum cauſas,& noſſe & diſtinguere facile erit,ſiquis diligenter accidentium naturam intueatur nam humorum acrimonia oſtẽdunt angor, exolutio, anxietas,& vlceroſa laſſitudo, vrina tenuis cæterum colore intẽſa: copiam verò pulſus varietas ex magnitudine & paruitate conſtans, oppreſſio, laſſitudo grauatiua & vrina rubea, denſa ac confuſa: Venenoſitatem quidem oſtẽdit animalis potentia ab omni læſione immunis , vitalis verò omni vitio affecta, crebris intermiſſionibus intercepta.Quibus parum in principio affectus ceſſantibus , maius licet formidare periculum,ſignum ſanè eſt, deuictam naturam à pugna deſiſtere.Quamobrem haud immeritò ex mox apparentibus maculis grauius licet periculum pronuntiare : Si verò poſtea apparuerint,non minus damnum oſtendunt , licet diuerſa ratione:

nam

nam maculæ quæ nona aut undecima die apparent, aut humorum craſsitiem, quam vbi obſederit venenoſitas difficillime procul dubio (cui operi neceſſaria eſt diuturnior temporis mora) euincere vllis ingeniis poterimus: neque natura breui tempore (quod prærequirit morbus acutus) ſuperare & expellere poterit: Cutis etiam denſitatem monſtrant (modo ex propria corporis conſtitutione, modo ex hiberno frigore ſit (quod in his affectibus in quibus maiori opus eſt ventilatione, grauius eſt periculum: neque ob id credendum eſt, periculo vacare, ſi ſeptima die aut prope ipſam apparuerint, ſed alia ſigna ſalubria illis adiungere oportet. Docet quidem Fracaſtoreus deterius eſſe, ſi plures appareant maculæ, aut ſalubrius ſi quàm paucisſimæ. Quod ſane nec temere eſſe repudiandum, aut admittendũ cenſeo: nam licet eius quod venenoſum eſt, vtilius ſit copioſiorem fieri vacuationem, cum hoc tamen timoroſum eſt tantã ſubeſſe venenoſæ cauſæ copiam, quòd neceſſum ſit magnam & citationem fieri vacuationem: periculum enim eſt, ne tanto malo ſuccumbat facultas. Præterea licet ex macularum paucitate, minus venenoſæ materiæ ineſſe, eamq; eſſe benigniorem liceat colligere: tamen minutas prauorum humorum vacuationes multis modis damnarant Hippoc. & Galen. & ob id ſuſpicor eas eſſe in hoc morbo aduerſus Fracaſtoreum damnandas. Verum cum hoc alia ſigna licet conſiderare, ex quorum omnium collatione dum omnia aut plura ſimul malum atteſtantur, id licet prædicere: Secus verò ſi bonum. Verùm quòd ex macularum coloribus certisſima coniectura liceat prædicere, conſtat: quia hoc ſigno facile venabimur ad quem ex humoribus analogiam habeat venenoſa illa qualitas, & pro ratione conditionis humorum, licebit bonum aut malum prædicere. Et ob id quæ in purpureum rubeſcunt, minus ſunt periculoſæ, grauiores quæ alium quenuis colorem ſortiuntur, grauisſimæ tamen quæ nigræ aut liuidæ ſunt: inter quas omnes, quæ magis cutem eleuant, minùs ſunt periculoſæ. Sicut graue eſt mox ab exitu deliteſcere, aut lente prorumpere, aut ſanguinem veluti concretiũ repræſentare. Eſt quoque non mediocris periculi ſignum, quædam ſigna ex malis ceſſare, quædam fixa perſiſtere, aut creſcere: argumento eſt, naturam ea parte qua accidentia ceſſant, deuictam eſſe, & poſtmodum omnino caſuram, præſertim cũ accidẽ

tia

tia quæ ſuperſunt, alicuius membri præcipui ſunt.

Malum quoque ſignum eſt, & timore plenum, dum ſanguis uena ſciſſa extrahitur, nullum præ ſe ferre uitium: nam eui dens eſt argumentum, affectum habere plus uenenoſæ qualitatis, quam putredinis: aut putredinem eſſe prope corſitam, præterquam quod facultatem plurimum proſternit, laudabilem ſanguinem in morbis extrahere.

Experientia & longiſſima obſeruatione confirmatum eſt, non ſolùm cauſam, ſed ſignum eſſe periculoſisſimum remedia in hac febre à principio non fuiſſe adhibita. Nam præterquam quod Hipp. conſulat remedia eſſe in acutis morbis eadem die adhibenda, tardare enim in talibus malum eſt, rei natura docet in his longè grauius eſſe: quia uenenoſa & contagioſa qualitas ſeſe magis, non ſolùm in humoribus, uerùm & in ſolidis corporis particulis inſinuat, inſeritq; . Ex quo deinceps difficillimum eſt malo reſiſtere, & laborantes ſanitati reſtituere.

Quibus ſanè ſignis aliud adiungitur cui maximè fidere ſolent Medici, nimirum ſurditas laboranti ſuperueniens; quam eſſe lib. 1, de Coacis prænotionib. dixit Hippo. Fluxus ſanguinis narium certum inditium, aut abſceſſus iuxta aures: aut fortaſſe alterius maioris mali: Cum hoc tamen lib. 2. Popu. parte 3. loquens de huiuſmodi febre tanquam certum ſalutis præſagium ſurditatem laudat, Cæterùm iudicio noſtro, ob id dictum eſſe cenſeo, quia ſurditas cum præſtatura eſt optimum ſignum poſt alia accidentia ſequitur, fortasſis quia ea in ſurditatem de generant, quod minus malum eſt: verum dum præcedit ſurditas, neceſſum eſt deinceps ſubſequi, quæ ex mente Hippoc. retulimus mala, & longè grauiora, ut Gal. ex profeſſo docet lib. 3. Vulga. in hiſtoria Ermocratis, & in hiſtoria Philiſtis, & aliis pleriſque illius loci hiſtoriis. Sicut plures alios enumerat ægrotos, qui ſurdi facti euaſerũt, ut eodem lib. facilè quis uidere poterit, in hiſtoria uirginis, quæ decumbebat in ſacra uia, in abderis, & in hiſtoria Eropiti. Quapropter de ſurditate hac lege iudicandũ eſſe cenſeo.

Quibus ſane ſignis plura alia poſſem adiungere, ſicut difficultas reſpirationis (quæ quò difficilior apparet, eò grauius malum portendit) delirium tamen perſeuerans, inquietudo, anxietas, angor, exolutio quæ licet idem uideantur portendere: non-

nihil

nihil differre conſtat. Somni ẽt profunditas, & maxima malorum ſignorum perſeuerantia, & à nullis auxilijs leuamen, & alia multa, ni hæc ſufficere quæ potiora ſunt, exiſtimaſſem, & ob id breuitati conſulens huius partis hic eſto finis.

De Recta Febrium malignarum curõne. Tractatus Quartus.

CVm id cuius gratia dicta ſunt ſuperiora oĩa, curatio ſit, paulo diligentius eam expendiſſe oportebit, præſertim cũ præ huius febris nouitate non minùs hæſitent aut ignorent medicorum plures, quid certò agendum ſit: quàm circa eiuſdem febris curationem apud Italos Medicos dubitatum fuit, ab anno milleſimo quingenteſimo quinto, vſq; in milleſimum quingenteſimum & vigeſimum octauum: nam cùm difficile ſit vbique reperire virum aliquem doctum & vſu probatum, qui cæteros doceat, quæ in hac febre tanquam in nouo affectu fieri conueniat, ob id ſanè (cum hic morbus populariter ad tempus & per diuerſas regiones & partes graſſetur) plures perijſſe ex ignoratione conſtat. Auget quoq; ignorantiam mira eius varietas, & mutabilis conditio: nam cum non ſemper ex eadem morboſi apparatus, ſorte proueniat neq; eadem omnino ſigna, ac eaſdem conditionem præ ſe ferat, ob id ſanè decepti vulgares medici & conſilio deſtituti, quonam modo curandi rationem variari oporteat, & quid ſemper & eodem modo obſeruandum ſit, omnino ignorantes, in turpes inciderunt errores. Placuit igitur vtilioris & clarioris doctrinæ gratia, vniuersũ hunc tractatum in tres potiſſimas partes diuidere: quarum prima quid aduerſus morboſum apparatum, morbo iam ſuſcepto agendum ſit, docet, ea ſanè certitudine quæ ex ratione & artis principijs ac diuturna & diligenti obſeruatione haberi põt. Secunda quid peculiarius prærequirat venenoſa & maligna huius morbi conditio. Tertia verò & vltima docebit qua arte certiùs & ſecuriùs compeſcere ac mitigare variam & monſtruoſam accidentium huius febris naturam poſſimus: quæ procul dubio plus mali ac maius periculum minari ſæpius ſolent, quam morbus ipſe: ac frequentiſſime eum intendere habent. Quæ profecto ſiquis diligenter & citra liuorem examinet, in-

niet

quia plerunq; hac febre affecti implacabili faſtidio premuntur, primò ſumere oportet aut oxalidem ipſam cum modico ſaccharo, aut lactucam cum aceto, aut arantiorum acidorum, aut dulcium carnes, nec non & malorum punicorum grana præſertim acida cum modico ſaccharo: Ex quorum ſucco parari ſolẽt ſalſamenta guſtui gratiſſima, ad appetitum comparandum: ſed longè gratiora & vtiliora fiunt ex oxalide trita & diſſoluta modico aceto & ſaccharo, præterquam quòd limonum ſuccus & arantiorum id quoq; præſtare poſſunt. Quòd ſi cibi inappetentia, aut abominatio id iure poſtulauerit, ad alterius ſortis cibaria tranſire conſulit rei neceſſitas: Ob id pane loto ex amigdalarum lacte, aut aqua chalibeata ex auro cum modico ſaccharo, & agreſte ſucco, aut alio acido vtendum eſt, item præbere oportet ſorbilia oua & ſaxatiles piſces cum ſucco limonum, olera elixa & alia huius ſortis: fugientes quæ tenuiora ſunt, ne facilè in putredinem degenerent: & quæ craſſa, ne cruda ſuperſint. Quorum omnium ſanè (exceptis carnibus) aliquo vti in cœna æquum eſſe conſtat, dum id in minori exhibeatur copia. Potus verò multi à medicis probantur. Cæterum vtiliores parantur ex aqua radicibus ſcorchioneræ & modico cinnamomo ferue facta: aut leuiter decocta additis gutulis aliquibus aceti, aut acetoſi alicuius ſucci: aut iniecta mica panis leuiter torrefacta. Prodeſt quoq; ex hordeo & modico ſaccharo cocta: Sed quæ mihi & guſtui gratior & affectui multis modis vtilior vſu & ratione comprobata eſt, conficitur ex nitidiſſima aqua ſæpius chalibeata fruſto aliquo auri, quam tanquam maximum præſidium ſemper magnifecimus. A vino quidem abſtinendum omnino eſſe nemo ſanæ mentis addubitauit, niſi gratia alicuius accidentis, veluti ſubitus eſt virtutis caſus, atq; id cum præmeditatione, ita vt vinum ſit & oligo foros & maximè dilutum: nam ſæpiſſimè fallit hæc affectio ſub ſpecie imbecillitatis quæ profecto ex malitia humoris aut veneni feritate prodit, potiùs quàm ex frigida diſtemperie ſpirituum aut ſolidæ ſubſtãtiæ defectu: quæ in declinatione ſubeſſe ſolent, potiùs quam morbo incipiente aut vigente. De ſomno expendendum eſt, grauiſſimum eſſe, mox a cibo aut incipiente creſcente ve acceſſione: ſicut a potu tempeſtiue exhibito, hoc eſt inclinante quodammodo caloris feruore, aut in maiori acceſſionis inclinatione

Z ſem-

ſemper proficuum. At dum venenum præualuerit, plurimum dormire non decet, ne fiat retroceſſus veneni ad interna.

In animi verò perturbationibus ſciendum eſt, eas eſſe huic affectioni inimiciſſimas ob idq; vitandas,& bona ſpe laborantes alendos: hilariq; animo timorem ac triſtitiam diſtrahere oportet: quod ſuſpicor in hac re eſſe magni momenti.

Prima curationis indicatio ab apparatu morboſo ſumpta.

QVatenus verò ad primum curõnis membrum ptinet,conſtat ex huius febris natura(q̃ ſuperius ſatis ſuperq; expoſitam eſſe cẽſeo) primam potiſſimãq; morboſi apparatus rõnem ſanguinem eſſe,idq; conſtat ex analogia inter venenoſã huius febris conditionem, & ſanguinẽ ipſum vt apertiſſimè ex maculis ſemp erumpentibus rubris,conſtare arbitror.Itaq; licet non ſemper ſanguis morboſo apparatui vniuerſam mãm præſtet (ſed aliqñ pituita,nonnunq̃ melancholia,& ſæpius flaua bilis:ac iudicio noſtro ſæpiſſime oẽs ſimul, ſicut ſimul oẽs putreſcunt in putredinis loco,ex concepta ſimul in altero putredine, quæ ob inſolitam malitiam,protinus aliis fit cõis) ſempertñ ipſe venenoſo ſpiritui materiam ſubſternit,ac primò ab incepta putredine efferueſcit,ita vt ſiue pituita,ſiue bilis flaua aut atra putreſcant,ſemper ſanguis in hac febre illis comes it: quamobrem ad rectam medendi rõnem inſpicere conuenit,& ſanguinem & humorem, qui putredinem excipit. Ob id quidem in humoribus morboſum apparatum præſtantibus quatuor præoculis ſemper habere oportet. Primum humoris naturam, ſecundum quantitatem,tertium conceptam qualitatem, putredinem aut vitium quoduis,quartum verò motum ſeu impetum quo humor ſolet moueri,& in aliquod membrum irruere. Circa primum expendiſſe oportet, cum humor cui primo venenoſa qualitas inhæret, ſanguis ſit (licet non ſemper primò putreſcat,) huic primò ſuccurrendum eſſe,antequam aut tota ſanguinis copia venenoſa qualitate corripiatur,aut putredinem ſubeat:nam ẽt ſi humoris peccantis,& putreſcentis natura plurimùm ſit billioſa, idque manifeſtiſſimis ſignis & accidentibus cognita,cum hoc tamen poſthabita eius indicatione, ſanguini primo prouidendum

eſt;

eſt:& ob id quouis humore pdominante, ſemper inchoandum eſt,in recta medendi rõne à ſanguinis detractione,minimè verò à ſeligente purgatione(q̃ alijs acutis febribus concedere non eſſet abs re,vt in libro noſtro de cõi & peculia. Præſidio. indicatione. abundè diffinitum eſt)ne cõmotione & efferueſcentia facta,vi trahentis medicamenti,in vniuerſam ſanguinis maſſam penitius ſeſe inſerat,ac inſinuet in oẽm eiuſdem copiam venenoſa illa qualitas: Cum hoc tñ vbi compertum fuerit plurimũ m ſubeſſe crudi alimenti in ventriculo & primis venis, non dubitarem caſſia,aut manna,aut ſyrupo ex nouem infuſionibus primam regionem primò expurgare, præſertim ſi medicus prima die accerſitus fuerit: verùm ſi temporis anguſtia id non permiſerit,aut laborañs optimè ſe geſſerit,in victus ratione, ex qua certum ſit non ſupereſſe quid crudum in primis venis, mox à clyſtere ſanguinem extrahere oportebit,indicatione ſumpta (vt ad penſum redeam)ab humore cui primò maligna qualitas ineſt, atqui cùm ſanguis ſit,compertum eſt,ipſum protinus detrahendum:Tum propter adductas à me rõnes:tum verò vt putredini cæterorum humorum prouideamus,quod nullo alio auxilio cõmodiùs fieri poteſt,quàm ſanguine miſſo, vt conſtanti authorum omnium aſſertione manifeſtum fit.

Cuius auxilij gratia addubitare primò oportet,an expediat:& qñ:ac ſi tp̃s opportunum defuerit, aut maculæ iam apparuerint, q̃d agendum,quoue ſubſtituto vtendum ſit. Circa primum aſſerimus citra vllam dubitationẽ,idq; multis rõnibus ſanguinem in hac febre mittendum eſſe:Tũ quia febris de genere eſt putridarum,cui nullum aliud auxiliũ vtilius adinuenit Gal.9. Siquidem oĩbus putridis ſanguinem eſſe mittendum protulit: tum verò quia morbus maiorem occaſionis partem ex putredine ab apparatu morboſo orta originem traxit,cui & ventilationis & vacuationis gratia proficuam, quinimo neceſſariam eſſe ſanguinis detractionem,vnanimi conſenſu viri oẽs docti fatentur: tum vltimò quia contagioni ſubſtracta primò materia ſanguis eſt, quem minuere antequam ex toto vitium ſuſceptet, prophilacticum & curatiuum dici quodammodo poteſt: Siquidem minimis veneni ſupereſt ſanguine miſſo, ac per conſequens fere ſola communis putredo citra veneni contagium,à qua faciliùs ſeſe expedit nam:quò factum eſt,rationi eſſe conſonum & per

petua obſeruatione uerum, eos qui ſanguinis miſſionem negle xerunt ſpurciſſima putredine, & uenenoſa, quæ nullis uſquam remediis cedere uoluit, miſerè periiſſe: quia & uniuerſus ſanguis & oĩs eiuſdem maſſa ueneni contagio eò conſpurcata eſt, ut oĩa quanuis maxima & rationi conſona contemnat præſidia. Quibus rationib., & aliis adhuc in uerè peſtilentibus febribus à doctiſſimis medicorum adductis) quas breuitatis ſtudio prætermitto, tanquam firmum & ſtabile præceptum cenſeo, ſanguinem eſſe citra dubitationem mittendum, ex altero aut utroq; brachio uena baſilica ſciſſa: niſi in fœminis apparentib. aut deficientib. menſtruis, quo tempore tutiſſimum eſt conſilium, ex uena tali interna copioſius ſanguinem mittere. Monet præterea ſecunda dubitatio quando id fieri oporteat. Quod ſanè auxilium, mox à primo die utilius eſt fiat: quinimo neceſſarium: nã præterquam quod putredini eſt etiam proficuum plenitudinẽ deponere, ne ultra pergat, quo citiùs ſanguinis copia minuitur eò minus uenenoſa euadit morboſa cauſa quæ ſupereſt. nam ſi ſanguis uniuerſus uenenoſam ſemel corruptelam ſuſceperit, quò plus eius deinceps extrahitur, eò grauior & periculoſior euadit affectio: quia ociſſimè uires labuntur, tum ſanguinẽ miſſo, tum maiori & ſolidiori omnium humorum putredine. Ex quo ſanè promulgatum fuit in hiſpania, primo huius morbi acceſſu apud pleroſque medicorum, in eius curatione non eſſe ſanguinem mittendum, ex eo ſumpta occaſione, quia miſſo ſanguine deteriùs ſe habebant laborantes. Quod ſuſpicor accidiſſe, quia cùm negligenter à principio laborantes tractaſſent, nullum ſanguinem mittentes, decepti febris apparente paruitate: deinceps tamen creſcentibus putredine & febre ſanguinẽ mittentes, dum uniuerſus erat ueneno affectus, in grauiſſima mala & mortem deduxerunt laborantes: Ob id quidem neceſſum ẽ, ſtatim à primo die ſanguinem detrahere, ut depoſito onere, & diminuto apparatu minor ſit materia cui contagium inhæreat, & robuſtior euadat natura ad debellandum: nam deinceps totũ negotiũ illi eſt citra turbationẽ magni alicuius auxilii committendum: quod proculdubio ſolet eſſe fœliciſſimi euentus potiſſima cauſa. Nec deſiſtendũ protinus eſt à ſanguinis miſſione, ſemel aut bis ſanguine miſſo, donec ſufficiens quãtitas extrahatur, ẽt ſi prima ſanguinis extractione laudabilis conſpiciatur

& ruber: nam ſi vires conſtiterint ſecundò & tertiò & ſæpe quartò venam ſcindere oportet, donec aliquid eius quod in mi nera putredinis vitioſum continetur extrahi conſpiciamus, antequam illud reliquum ſanguinem conſpurcet & vitiet. Verùm licet hoc firmum & ſtabile ſit quatenus ad morbi rationem & apparatum attinet, maximam infert hæſitationem id quod ſecundo loco addubitauimus, nimirum ſi tempus principii negligenter aut voluntariè præterierit, nullo ſanguine miſſo, quo ſub ſidio eius loco vtendum ſit, præſertim maculis iam apparentibus: Cui ſuccreſcit alia conſideratio, videlicet dum corpus imbecille admodum eſt, modò ſit, ex morbi malitia, modo ex alia quauis cauſa (dum modo ex plenitudine non ſit: nam ea exiſtenti nulli dubium eſt, quin ſanguinem protinus mittere oporteat) quid agendum ſit, ſiquidem in his ſanguinis detractione vti tutò non datur. Iuxta primam dubitationem non deſunt qui refractorio & peruicaci animo nitantur defendere, maculis apparentibus, non licere amplius ſanguinem detrahere venà ſciſſa, etiam ſi plenitudo ſubſit, ne retroceſſus fiat materiæ illius venenoſæ ad interna viſcera & cor, credentes ſemper quo natura vergit, eſſe ducendum: quaſi illud fuiſſet verum iudicium, ac cutis conueniens regio craſſis & crudis humoribus expurgandis: Et rurſus quantitas macularum ſufficiens euacuatio, pro humoris peccantis quantitate: Et item principium tempus idoneum ad criſim perficiendam, ac deniq; expulſio illa opus naturæ rectè operantis.

Atque præter hæc omnia (dimitto etiam penè innumera Hippocratis & Galeni loca, quibus diminutam vacuationem & damnant & ſuppleri iubent) tantum abeſt vt retroceſſus fiat macularum vena ſciſſa, quod nullo auxilio promptiùs neque ſecuriùs poſſent plures ad cutem trahi, quàm depoſita, quæ naturam grauat plenitudine: nam deinceps vt apud Galenum fertur, potentior euadit ſupra reſiduum. Ratio in promptu eſt, nam ſi huiuſmodi expulſio naturæ eſt actio, quò quantitas fuerit minor, & natura robuſtior eò feliciùs excernet: quò fit, vt id quod irritata præ copia non valuit pellere, deonerata promptiſſimè excernat. Retroceſſus namq. tantum fiet interioribus partibus humori conuenient deſtitutis & depauperatis, ſed plenitudine adhuc depoſita ſufficiens quantitas ſupererit

ita vt vaſa neq; appetitu neq; indigentia, quod ſemel tanq̃ inutile tranſmiſerunt, amplius trahere conentur. Præterquam ꝙ plus mali efficiet plenitudo exiſtens, quam retroceſſus macularum, nulla exiſtente in corpore plenitudine: ratio profectò eſt, quia maior venenoſitas ſubijcietur plenitudine exiſtente, quàm ea erit, quæ cum maculis retrocedet. Quamobrem ſuſpicor tribus potiſſimis rationibus, apparentibus maculis, ſi plenitudo ſubſit, ſanguinem eſſe mittendum: prima quia natura minimè poterit per cutem copioſam materiam vt laboranti proſit, expellere, ſaltem in principio morbi: Secunda quia vniuerſus iſtius affectus apparatus exiſtit in venis maioribus, quæ prope cor ſunt: quò fit, vt rationi ſit conſonum, ét per maiora vaſa q̃ ea ſunt, quæ in cutem tendunt, copiam deponere, antequam permittamus diu naturam fruſtra conari, quod ſperamus minimè ſuffecturam: tertia verò & vltima, quia vt dictum eſt, quò maior fuerit humoris copia, cui ſeſe inſerat & inſinuet venenoſa qualitas, eò grauius eſt periculum, maius inquam quàm retroceſſus macularum effi cere pôt. Quibus rõnibus conſtat, turpe eſſe, ob incertum periculum ſimulare ac differre, quæ poſtea irreparabilis mali cauſam ſunt præſtatura. Cæterùm (vt vltimo quæſito reſpondeamus) ſi aut plenitudo mediocriter ſit depoſita, licet non ex toto, aut laborantis corpus imbecille admodum fuerit, mihi non eſt dubium, quin ſanguinis miſſio maximum ſit allatura periculum: Ratio eſt quia viribus infirmioribus factis, minùs ſufficit natura amplius ad cutem pellere, neq; quod ſupereſt coctione aut euacuatione alia deuincere quamobrem tentandum eſt alijs auxilijs ſanguinis detractionem ſupplere.

Quod cucurbitarum vſus ſit maximè neceſſarius.

NVllum ſanè aliud auxilium ex his quæ adhuc ars adinuenit, aut excogitare poterit, huic vſui præſtantius & commodius proficuum fore ſperandum eſt, q̃ cucurbitæ cum ſcarificatione: quarum efficaciam & præſtantiam in hoc affectu non ſatis cognitam neq; laudatam eſſe cenſeo: Quarum uſus multiplex profectò eſt, nam ſanguinem minuunt citra uirium & ſpirituum ſenſibilem iacturam: calorem à partibus internis ubi

feruidus

feruidus eſt, euocant: ſpiritus ueneficos à corde in extimas partes alliciunt: humores (vt paulo inferiùs latiùs docebo) ad ſe à quacunq; corporis parte trahant: Deniq; omnem ferè in hoc affectu ſcopum quodammodo uidentur complere. Quapropter dum uires prima ſanguinis miſſione labuntur, & neceſſum eſt vlteriùs ſanguinem extrahere, eiſdem tutò uti licet: nam & ſanguinem minuunt, & à corde diſtrahunt, & uirium robur cō ſeruant. Ob id etiam in his qui exoluuntur ſanguine miſſo, & imbecilles ſunt ob quancunq; cauſam, maximam fiduciam præſtat ſanguinem per cucurbitas extrahere: Ratio quidē eſt, quia ueritati conſonum uidetur, in his eſſe ſāguinem tenuiorem qui promptius & faciliùs ueneni contagium ſuſceptant. Quem proculdubio nullo alio auxilio tutiùs & citiùs extrahere poterimus, quàm cucurbitis, quibus datum eſt, tenuiores corporum ſubſtātias trahere. Itaq; idoneum tempus adhibendi hoc præſidium eſt, dum ſanguine miſſo laborans anxius, inquietus ac defatigatus adhuc ſupereſt, impotens ulteriorem uenæſectionem tolerare. Item in imbecillioribus, in quibus uires nullam aliam permittunt ſanguinis detractionem. Præterea in his in quibus maior eſt uenenoſitatis copia quàm humoris: nam miro quodammodò uenenoſam illam qualitatem trahere ſunt natæ, quas quidē diu (dum ſcarificare confert), in parte detinere non placet: nam concreſcit extrahendus ſanguis, & difficilius à cucurbitulis deinceps ſugitur. Præſtant etiam in fœminis quæ pepererunt & probe purgatæ non ſunt: aut quibus menſes non prodeunt de more, ubi ſuris adhibitæ multum ſanguinis extrahunt. Quas etiam in uiris & in ſe ipſo in peſtilenti quadam febres expertus eſt ſūma cum utilitate Galen. primo ſubinde ſanguine extracto, cuius uerba ſunt hæc lib. de Cucur. ſcarificatione. Et ſanè dum peſtilentia uehemens Aſiam deprehendiſſet, multoſq; perdidiſſet, meq; etiam morbus attigiſſet, ſecunda morbi die, remiſſione febris facta, crus ſcarificaui, duaſq; ferè ſanguinis libras detraxi: hicq; de cauſa periculum uitaui. Pleriq; igitur etiam alii hoc præſidio vſi ſuperſtites euaſere, erant enim plenitudinis ſigna: Illiq; præcipue ſaluabantur, qui ſanguinem copioſum exhauriebant. Qua quidem ſententia euidenter conſtat, in ea peſtilentis febris conſtitutione, cui plenitudo præſtat apparatū, plurimum ſanguinis eſſe educendum, adhuc etiam per ſcarifica-

tionem crurium. Ratio potiſſima eſt, quia per eaſdem & plurimum quoq; extrahitur, & quod uenenoſum eſt, à corde diſtrahitur ac quod non euacuatur, longiſſimo diſſidet à corde interuallo, quod non contingit cucurbitis adhibitis prope cor: nã maior uenenati ſanguinis copia prope id uiſcus ſubſiſtit, & mox ipſum iterum apprehendit, quod nequit efficere ſanguis qui ad crura delabitur: & ob id magnifeci ſemper crurium ſcarificationes, quia eſſe utiliſſimas, obſeruatione compertum habui. Nec diſplicet eorum ſententia, qui ſanguinem primò ex talo copioſe fundunt. nam eadem militat ratio, quam profectò ſanguinis detractionem fœminis eſſe proficuam, citra menſium conſiderationem experientia docuit: abundant .n. ex lege naturæ in partibus prope uterum plurimo ſanguine, neq; ob id credendũ eſt, uiris incommodare, præſertim quum maxima fuerit & plenitudo & uenenoſitas, quarum ratione neceſſum ſit & plurimum ſanguinis extrahere, & quod ſupereſt plurimùm à corde diſtrahere.

De Hirudinibus.

EXtrahimus etiam ſanguinem, uacuandi & diſtrahendi gratia ex hæmorrhoydibus per hirudines, præſertim in his corporibus in quibus melancholicæ redundantiæ ſigna ſubſunt: nã talia parciſſimas expoſcunt ſanguinis detractiones, & ob id dũ opus fuerit ultra progredi in ſanguinis detractione, commodiſſime ex hæmorrhoidibus extrahitur: nam ab eis & uiſcera & interiora uaſa omnia facilius euacuantur ac uentilantur: fœculentus ſanguis qualis in his corporibus redũdare ſolet, euacuatur, & uirus etiam ipſius mali hirudinum ſuctu ociſſime ad eam partem allicitur: Et ob id earum uſum ſummopere in hac febre laudo.

De aliis humoribus qui morboſum apparatum efficiunt.

DVm uerò ſanguinis copia ſufficienter deponitur, aliis humoribus qui morboſum etiam ſubſternunt apparatum, & iam putreſcunt, prouidendum eſſe conſulit medendi ratio nam hos dum putredo inuadit, neceſſum eſt, quantitate quæ ob

ſtruat peccare,& qualitate maligna & à natura aliena affici partim ex putredine oborta: partim uerò ex uenenoſa contagione. Quapropter duplex erit ſumpta ab his quæ diximus indicatione medendi ratio: altera quæ putredini obſiſtat,& humorē coctioni aptum reddat: altera uerò quæ quantitati prouideat, purganti pharmaco ſufficienti quantitate & opportuno tempore exhibito. Circa primum diligenter à principio curandum eſt, ne putredo ultra pergat,ſanguine ut dictum eſt miſſo, & exhibitis medicamentis quæ humorum uitium reſpiciant: Contrahitur nanq; id in humoribus ex duplici cauſa, ex contagio nimirum (cuius paulo inferiùs latiùs meminero) & ex feruore ab immodico calore oborto, ex quo contingit eorum partes ex putredine ſeparari,ac diſſolui,ob idq; medicamenra quæ huic putredini contrarientur,primo morbi acceſſu ſunt adhibenda,qualia ſunt calida plurima, quibus in hac febre uti nuſquam datur, niſi dominante pituita & cum frigidorum mixtione: & frigida ac ſicca etiam,quæ feruorem extinguant, calorem compeſcant acrimoniam retundant,& diſſolutionem humorum ac ſpirituum inhibeant,ueluti ſyrupus boraginis,portulacæ, cichorii,de ſucco granatorum,acetoſus ſimpl.de ſucco acetoſæ,de acetoſitate citri de ſucco l monum, de agreſta,uinum etiam punicorum cū ſanthalis albis & rubeis confectum,quibus addere oportet maiorem copiam quam ſolemus aquæ aut decocti alicuius ueluti ſcorchioneræ ſcordii,pentaphili,aut hordei, nam ex maiori aquæ copia dilutiores fiunt, permeantq; citiùs ad maiora uaſa, antea nimirum quàm incaleſcant & alterentur. Verùm ſi per ſignum aliquod compertum fuerit in uentriculo aut prope ipſum eſſe,aut ad ipſum confluere partem aliquam humornm peccantium,eoſdem ſyrupos adhibere oportet citra alicuius liquoris permixtionem,quibus frequenter mane & interdiu uti oportebit.

De Humorum præparatione & caloris extinctione.

PRæterea mox à primis ſanguinis miſſionibus apozematib. quæ eundem præſtent uſum,& euidentiùs ebullitionē humorum extinguant,uti eſt neceſſum,quæ non ex decoctis, nā guſtui eſſe ingratiora experiētia compertum habeo,ſed ex ſtil-

latiis

latiis aquis confecta utiliora eſſe diuturna obſeruatione probauimus ex aquis nimirum acetoſæ, buglosſæ, boraginis cichorii, ſcordii, ſcorchioncræ & plantaginis, aut ex leui hordei decocto uel ex aqua lapideo mortario percolata additis quidem ſyrupo roſaceo aut aliquo ex ſupra dictis præſertim ex acidioribus ita ut dilutisſima fiat potio, ex duodecim nimirum partibus aquæ & una ſerapii alicuius: additis puluèribus diamargaritonis frigidi pondere dragmæ ſemisſis, aut de geminis ſine ſpeciebus aut margaritarum præparatarum, aut lapidis vezoar appellati aut cornu unicornii, aut addita confectione de iacinto: quibus frequẽter (dum modo non ſit mox à paſtu) uti oportebit: nam potisſima coctionis ratio eſt, ut nos lib. de Auxiliorum indic. capite de Præparatione humorum, abundè expoſuimus) correctio humorum peccantium per contrarias qualitates, eis quibus calor præter naturam utitur ad putrefactionem efficiendam. Itaque feruore ex febrili calore extincto, facilè natiuus calor coctionẽ aggreditur & perficit: deniq; & potib. refrigeratis & uictu, ápozematib., ſyrupis, clyſterib., & ultimo aere omni à te refrigerato, corporis calorem & feruorem extinguere oportebit. Verum ſi decocto aliquo uti placuerit, in his qui guſtui non indulgent, & robuſtiores ſunt, incredibili quadam efficacia utiliſſimum eſſe cenſeo, decoctum quod recipit, hordei integri à recrementis mundati *p.ij.* cichorii. *m.i.* florum boraginis & buglosſæ ana. *p.ſ.* pimpinellæ, & ſcabioſæ ana *m.i.* ſeminis acetoſæ & citri. an. dr. *ij.* contundantur omnia præter hordeum, & coquantur, in *lt.6.* aquæ uſq; ad conſumptionem tertiæ partis, colentur cum leui expresſione, & colaturæ adde, ſaccharii albisſimi *onc.iij.* ſucci granatorum acrium aut limonum *onc.iij.* & uſui ſerua, ac frigidum præbe. Quibus ſanè præſidiis donec purgationis inſtet tempus, procedendum proculdubio eſt, cauentes tamen, ne aut uentriculi coctionem interturbent, aut uentrem plurimum ſoluant, aut ſolutum citatiorem reddant.

De Purgatione.

His quidem præmisſis humorum quantitati purgatione prouidendum eſt, Atqui cùm multiplicem ſoleat natura in hac febre uacuationem tentare, per aluum nimirum utranque, per

per vrinam & ſudorem, uidendum ſanè eſt, an omnes liceat medico excitare, & quo tempore, & quibus medicamentis. Cuius rei gratia expendiſſe decet, licet ſudores vtiliter mouere frequẽter natura ſoleat, cum hoc tũ non licere medico eoſdem in huiuſmodi febribus excitare, ſicut neq; vrinas: ambo .n. exoptant medicamenta, quæ maiorem poſſent humorum feruorem & ebullitionem concitare, maiuſq; incendium: ob idq; prædictas vacuationes vtcunq; mouere, nefas profectò eſt, iuuare tamen dum eas natura conatur & tentat, vtile eſt & neceſſarium. Quapropter ſufficienter depoſita plenitudine, obſtructione, & cruditate (nam aliter id tentare pernicioſiſſimus ſæpe fuit) etiam ſi morbus ſit in augmento, ſi æger ſudare inceperit, præſertim maculis iam apparentibus, ac natura munus inceptum nequeunte perficere, porrigenda eo tempore ſunt quæ modicè ſudores mouere nata eſſe cenſemus, veluti decoctum fœniculi & lachæ, caricharum cum radicibus ſcorchioneræ, & bugloſæ aut foliorum ſchordij & trifolij oderati. Item aqua bugloſæ leuiter calida, aut florum papaueris erratici, & alia quæ citra maximum calorem id munus præſtare poſſunt. Pari quoq; rõne admouendas vrinas idoneorum aliquid, alijs medicamentis ab extincto febris feruore miſcere oportebit, veluti decoctum quatuor ſeminum maiorum, cum radicula aliqua diuretica, aut cichorij: Curandum nanque perpetuò eſt in hac febre, maiorem humoris partem à principio minuere: nam peſtilentes & malignæ febres ex propria natura natæ ſunt iudicium nunquam efficere ad ſalutem: quia venenoſa qualitas coctione non corrigitur, & ob id præcedentibus ſignis optimæ coctionis, ſuſpectum eſt in his affectibus & dubium, bonum iudicium expectare, nanque euacuatio ſalutem factura in vigore ſpectanda non eſt in peſtilenti affectu: quamobrem, ſecurior eſt ea morbi ſolutio, quæ paulatim & ſenſim fit, quàm quæ neceſſariò pugnam prærequirit, ex qua nuſquam victrix euaſit natura. Qua potiſſimum ratione conuenit, quacunq; natura parte vergat, ſi regio conueniens fuerit, ei opem ferre: ſæpiſſime enim in ventrem ſuperiorem irruit, nauſea & vomitibus frequenter excitatis, quo tempore leuiuſculis vomitorijs conari aliquid eorum quæ nocent expellere, neceſſum eſt. Verùm quod in his humoribus excernendis maius infert dubium iudicio noſtro eſt, qñ, & quo pharmaco

maco corpus expurgandum ſit. In qua quidem re conſulto præ tereo dubia pleraq;, quæ in peſtilentibus febribus & in alijs putridis moueri ſolent, de tempore & efficacia purgantium medicamentorum. Plures.n. ſunt ex authoribus qui conſulunt à principio id fieri vehementibus medicamentis, alij debilibus, tam in his quàm in ſolùm putridis: alii ſanè id omnino renuunt. Verùm cùm febris maligna ſit vtriuſq; vitii particeps, ideo medio quodammodo incedendum eſt, ad id nimirum extremum vergentes, ad quòd altera morbi pars declinauerit: ad venenoſitatẽ videlicet, aut putredinem. Quamobrem dum præeſt magis venenoſitas quàm putredo, mihi non eſt dubium quin ante ſeptimũ ex purganti aliquo leui ſit vtendum: At ante ſanguinis detractionem, cruditatibus exiſtentibus in primis venis: Sin aliter detracto ſufficienter ſanguine ſexta die, purgare oportebit. Purgans autem medicamentum ex leuioribus eſſe neceſſum eſt, veluti caſſia, mãna, ſyrupus ex infuſionibus. Aut ſi crudorum ſuccorum redundantiam in venis cognouerimus, mirabile ſit in hac febre præſidium ex expreſſione agarici & ſyrupo ex infuſionibus, ẽt ſi obſeruatione ſit frequenter confirmatum, in agreſtibus ac ruralibus hominibus rhabarbari aut agarici infuſo poſſe vti, quo purgandi genere minimè in vrbanis & delicatioribus, ac his qui non habent laborioſum admodum viuendi genus: aut dum morbus prope 7. eſt, vel feruorem iam contrahere inceperit, vti minimè citra maximum diſcrimen datur. Verùm ſi morbus præualet magis putredine, quàm venenoſa qualitate, eiſdem purgationem fieri neceſſum eſt: cæterùm prima, ſecunda & interdum tertia die ad ſummum, nam purgantia medicamenta etſi eo tempore cruditatum in primis venis exiſtentium gratia adhibentur: cum hoc etiam nonnihil putridi humoris extrahitur: quod quidem raró eſſe agendum cenſeo, præſertim dum humores efferueſcere incipiunt. Quo purgandi genere conſultiùs eſt à principio morbi vti, quàm dum cruditates venas maiores ſubingreſſæ leui pharmaco cedere nequeunt: nam purgatio ipſa & corpus & coctionem & naturam turbat: & ob id prudentiores medici, aut omnino renuunt à principio purgationem, aut leuibus moliuntur, aut ſi neceſſitas plurimùm vrget, ante humorum efferueſcentiam eam efficiunt. Quòd ſi occaſio in principio non ſubſit, differendam omnino
cenſent,

cenſent,optima medendi rõne ducti: Nã probatum mihi obſeruatione fidisſima habeo,utilius longè eſſe,quàm medicamento intempeſtiuè exhibito,maiorem efficere humorum ebullitionẽ

Verũ dubitabit aliquis & merito,qua nam ratione fieri poſſit,medicamenta hæc tam leuia uenenoſa contagione affectos humores purgare poſſe: Cui dubitatioui dicimus, huiuſmodi humoribus ſat eſſe principiũ motus leui aliquo pharmaco præſtare: nam ipſimet poſtmodum malitia,acrimonia, & mordacitate naturam excitant,ut nacta a leui pharmaco principium ualidisſimas deinceps in hac febre purgationes efficere ſoleat eò quidem maiores,quò uenenoſior eſt materia,ita ut facilè in dyſenteriam humores prorumpant: qua profecto ratione cenſeo hæc leuia medicamenta ſufficere ad huiuſmodi purgationes, quæ ante ſeptimum fiunt.Itaq; curandum eſt omni arte ut ante ſeptimam diem & ſanguinem & reliquos humores minuamus, uerum ſi utriq; vacuationi locus nõ ſit,ob medici aut laborãtis incuriã, ſanguinẽ copioſe fundere conueniet & purgationẽ donec morb. ſubſiſtat, differre. Sexta aũt die tranſacta prædictis auxiliis & eis quæ mox referam,frequenter uti conuenit,donec accidentia miteſcant,malignitas frenetur,& putredo ſubſideat. Purgari tamen nuſquam decet poſt ſeptimam diem,niſi decima quarta tranſacta aut febris feruore remiſſo: aut urgenti peculiari aliquo accidenti,ꝙ id expoſcere videatur,vt ventriculi aut inteſtinorũ anxietas dolorve, alioquin verò minime:licet ĩ aliis febribus q̃ non ſunt uenenoſæ naturæ,cũ nauſeabundã & humore onuſtam nãm ſentimus utilisſimũ ſit pharmaco uti purgãti. At pituitoſis humorib. dñantibus raro ante decimã ſeptimam eſt neceſſum.Quib. ſane temporibus fugiendũ oĩno tanq̃ a veneno eſt,a uehementib. medicamentis,utpote iterũ efficientib. feruere humores caloreq. denuo accedẽtib. quamobrẽ obſeruatione ꝓbatũ eſt à medicorũ doctisſimis ſolo rabarb.infuſo cũ ſyrupo ex infuſionib.aut agarico & eodem ſyr.manna aut caſsia cũ eiſdem rhabarb. aut agarico purgandũ ẽẽ.Præterq̃ in ruralibus & agreſtib. hoĩb' in quib. non erit abs re inclinãte morbo aliqđ ex electariis purgantibus,iuxta ideam humoris peccantis pondere duarum aut trium dragmarum cùm prædicto ſyr. admiſcere,niſi ex peculiari affectu laborans aliud popoſcerit:nam ex immodica & intempeſtiua ſeligentium medicamentorum

exhi-

exhibitione ſæuiora accidentia & maiora mala ſuccreſcere frequenter viſa ſunt.

Quid aduerſus malam qualitatem agendum ſit.

ALtera aũt curandi ratio quam à principio cognita ſemel morbi malitia, inſtituere ſimul cum alijs præſidijs oportet, verſatur circa contagioſa ſeminaria, & conceptam humorum venenoſitatem. Nam cum is morbus ex maligna & putredinoſa natura ſimul conſtet, vtriuſq; naturæ ẽt auxilijs vti adiuicem oportet, quinimmo miſcere vtraq; decet, vt & putredini, & venenoſæ qualitati ſimul obſiſtant. Cæterùm febrium malignarum remedia ꝑ indicationem inueniri ad vnguem minimè poſſunt: quia indicatio à cognita rei natura ſumitur, at incognita eſt (vt oĩbus patere arbitror) natura peſtilentium morborum, & aliorũ qui in tota ſubſtantia ſunt poſiti, quibus non ſuccurrunt auxilia euidentibus qualitatibus prædita, ſed quæ aut occulta quadam natura, aut vniuerſa ſubſtantia, qua ſui generis malis opitulantur, ſunt munita: quare in his in quibus indicatio locum non habet, ars duo alia excogitauit inſtrumenta, quorũ beneficio perceptione eius quod iuuat, aut lædit, in commodis opem ferre poſſimus: obſeruationem inq̃ & analogiſmum. Obſeruatio ſeu experiẽtia eſt, memoria eius quod ſæpius & eodem modo accidere viſſum eſt, analogiſmus verò eſt cõparatio & perceptio cauſarum iuuãtium ꝑ ſimilitudines. Atqui cum febris hæc de genere ſit peſtilentiũ, de numero quoq; erit venenatorum, quæ aſſumpta, & ictibus parata ꝑpetuò in corpore multiplicantur, & per ſe & ſpõte augentur, donec interficiant, vel finiantur: & ob id eiſdem oĩno auxilijs in huiuſmodi febribus vtendum eſt, ac in venenoſis ipſis affectibus. ex quo ſequitur, in hac febre quatenus ad malam qualitatem pertinet, ſolis alexipharmacis & his medicamentis, quæ veneno obſiſtunt, agendum eſſe: quod cum multi neotericorum expendiſſent, dubitarunt, an in huiuſmodi febribus neceſſum eſſet ſanguinem mittere, aut expurganti medicamento vti: ſed qua ratione in hac febre vtrunque fieri oporteat, abũde eſſe dictum cenſeo. Supereſt nunc docere, qua lege quibus ue conditionibus alexipharmaca hac febre affectis admini-

miniſtrare deceat, qđ quibuſdã præceptis monſtrare aggredior.

Sit igitur primùm præceptum, mox à principio alexipharmaca eſſe aut alijs miſcenda, aut per ſe ſola exhibenda: nam cùm maligna contagio neque purgatione neque ſanguinis detractione, aut quouis alio ex auxilijs quæ putredini obſiſtunt, quieſcat fræneturq;, fit ſanè quò negligentiùs & moroſiùs hæc adhibentur, eò contagioſa ſeminaria magis ſeſe in reſiduo materiæ inferant inſinuentq;: & ob id diſplicuit profectò ſemper, quorundam medicorum negligentia, qui donec maculæ appareant, aut ſaltim tranſactis primis diebus, alexipharmaca adhiberi negligunt, non ſine magno laborantium diſcrimine: nam quò citiùs venefica vis obſiſtitur, eò ſecuriùs cætera præſidia adhibentur.

Secundùm præceptum eſt, à principio ſola eſſe exhibenda, ac quò humor maiorem concipit putredinem, eò magis alijs eſſe admiſcenda: niſi veneficam qualitatem in reliquis ex putredine obortis prædominari cognouerimus: quemadmodum in his febribus quæ lethales omnino exiſtunt, in quibus prope ſtatum cocta etiam materia venenum præualet, ac lethales efficit vacuationes, & pernicioſum iudicium.

Tertiùm præceptum eſt, quoduis alexipharmacum non eſſe cuiuis corpori, febri, aut affectus tempori indiſtinctè adhibendum: ſed cuique pro veneni, humoris, febris aut corporis natura, ſuum ineſt proprium & peculiare alexipharmacum (cenſeo enim quòd plura nobis fœliciùs ſucceſſiſſent, ſi hæc diligentiùs expendiſſemus) nam multis frigida vices alexipharmaci præſtant: alijs calida: pleriſq; ſicca: plurimis acida: & ſic alijs alia iuxta rationem modi operationis veneni, aut ſubiecti humoris, aut corporis laborantis, nam & hæc omnia & plura alia expendiſſe oportet.

Quartùm præceptum eſt, eius naturæ neceſſario fore alexipharmaca, quæ ſimul habeant manifeſtas qualitates putredini & humoris conditioni contrarias: nam vt dictum eſt, ex vtroq; vitio conſtat huiuſmodi affectus, putredinoſo nimirum & venenoſo ac maligno.

Quintùm præceptum eſt, vt liberaliùs ſuam gratiam huiuſmodi alexipharmaca noſtris corporibus impertiantur, frequentiùs porrigenda eſſe, aut cum ipſis alimentis commiſcenda, quæ

cum auidius amplectatur natura, eò vberiùs & citiùs eorum beneficio fruitur: licet inter vnam & aliam cibi exhibitionem eorum quoq; aliquid ſit porrigendum, vt & in venis & in ventre, ac vbiq; ſit quod veneficæ qualitati obſiſtat.

Sextùm præceptum eſt, plurimum ab errare qui hæc pharmaca largioribus potibus admiſcent (licet neceſſum ſit aliqñ potibus quoq; eorum aliquid admiſcere, videlicet dum intranea & recondita eſt contagioſa qualitas) ſatius.n.eſt, diutius in ventriculo immorari. Nam ibidem actuata multis membrorum principalium prouident, ad omnia virtute tranſmiſſa: Preterquã quòd putredini quæ ſicciora ſolidioraue ſunt, & in pulueris formam redacta, magis obſiſtunt.

His exactè penſatis cenſemus alexipharmacum huic febri ꝓficuum, genere eſſe duplex: aliud quod pugnat aduerſus veneni effectum: aliud quidem quod aduerſus ipſum venenum. In primò ſanè genere (cùm venenum hoc ſordidiorem & intraneam reddat putredinem, in qua partes adinuicem ſeparantur, & ſpiritus & ſubſtantia ipſa plurimùm diſſipantur, & vt rectiùs loquar, omnis partium & humorum natura diſſoluitur) ea medicamenta proficua ſunt, & alexipharmacum agũt, quæ natura ſunt ſicca & quodammòdo firmantia & continentia mixtum ne diſſoluatur, veluti terra ſigillata, bolus armena, puluis corallorum, cornu cerui & monocerotis, ſaphiri, hiacinthus, ſmaragdus, os cordis cerui, gemmæ præparatæ, electarium de gẽmis, lapis bezohar, & denique omnia quæ conſimilem habent virtutem, hæc nanq; præterquàm quòd veneni etiam vires frangũt, quodammodo comprimunt, ne vltra ad cætera membra pergat, ac præcipuè ſpiritus firmant, roborant & partium diſſolutioni compreſſione quadam obſiſtunt, atq; etiam putredini ſiccitate ſua mirificè opponuntur. Quamobrem in omnibus corporibus ac in quauis humorum natura omnibus alijs alexipharmacis à principio miſcenda eſſe conſulo: præpeditur enim veneni commigratio ad vlteriores partes & humores, & tandem firmiores fiunt, ita vt difficiliùs putredini cedant, quò fit vt remedijs detur locus, antequàm malum fiat irreparabile. In ſecundo autem genere exiſtunt, quæ ſpiritum venenoſum extingunt educunt, frangunt, vel ex occulta proprietate & antipathia pellunt: nam cum venenoſa qualitas tàm ſit à primarum qualita-

tum

tum natura aliena, non poteſt niſi ab his qui extingunt aut vrũt, reprimi & cōpeſci. Multa ſanè apud varios authores quæ vrunt, & ſpiritus veneficos diſſipant, & conſumunt, conficiuntur, veluti theriaca, mithridatum, angelica herua ſic appellata, & radix eius puluere exhibita, aut aqua decocta & potui data, electarium de gemmis cum ſpeciebus, dictamum, biſtorta, caſſia lignea, cinnamomum, ſcordium, camedris, pentaphilon, ſcabioſa, cardus benedictus, gentiana, ariſtolochia & huius cenſus alia, inter quæ conſultò multa prætereo, nequis fortè inconſiderate eis vtatur, quæ paulò maiorem diligentiam requirunt, quam tyrones deceat: Nam & ea quæ mox diximus maxima cum cautione adminiſtranda ſunt, tempore nimirum frigidiori, aut nihil æſtuante, ætate potiùs declinante, quàm vigente, temperatura frigidiori, prædominante pituita, aut febre exiſtente remiſſa. Cæterùm maligniori: Nam in aliis proculdubio cum calida ſuapte natura ſint, calorem aſcendent, febrem augebunt, ac ebullitionem: & agiliores reddent humores, vt promptiùs in principaliora membra irruant. Quamobrem cautè eiſdem vtendum eſſe conſulo, quibus ſemper admiſcere conuenit aquam cucurbitæ, acetoſæ, ſuccum limonum, aut acetum ipſum, aut quod vtilius eſt, miſcere eadem oportebit ſyrupo de ſucco limonum cum modica aqua auro chalibeata, & aliis potionibus frigidis, quas ſuperius diximus. Quæ vero venenoſam qualitatem refrangunt & extingunt, plura profectò apud authores reperiuntur, frigida ſanè ſunt omnia, & actu & potentia ſicca eſſe conuenit, quibus non ſemper vti tutò datur, licet tutius ſit in hac febre refrigerare, etiam ſi ſit extra debitum tempus, & aliis febribus conceſſum, præſertim tempore æſtuanti, in iuuenili ætate, ac æſtuanti febre: nam in aliis febribus tantùm frigida adminiſtramus caloris extinguendi gratia, in hac verò, & ob hanc cauſam, & ob venenoſam contagionem quæ omnem aliarum rerum indicationem ſuperat: cum hoc tamen quia huic affectui protinus ſuccreſcunt vires imbecillæ, quæ frigidæ occurſum & copiam citra euidens periculum perferre nequeunt, & quia aliquãdo obſtructionem maiorem efficere ſolent: ob id ſane quidem eiſdem vti oportebit, aut ſaltem nunquam poſthabitis viribus, quæ tamen licet imbecilles ſint, quia id contrahunt ex veneni natura, cui frigida opponuntur, non ob id ex toto ea renuunt,

nuunt,ſed ſenſim & paulatim eſſe adhibenda conſulunt, & eò liberaliùs quò vires fuerint validiores. Frigida aũt in hunc vſum parari poſſunt,ea nempe quæ ſuperiùs putredine obſiſtere diximus,quibus addere oportet alia quæ cum hoc,venenoſam qualitatem refrangant: Veluti eſt mica panis ſucco limonum, arantiorum,agreſte acetoſæ,aut aceto madefacta mane ingeſta:idem præſtant acetoſæ folia aceto madefacta, eadem hora deuorata: Pulpa item viridium tamarindorum ſaccharo condita quæ nup ad nos ex Lúſitanorum india aſportatur, incredibili efficacia putredini & venenoſitati obſiſtens. Præſtant quoq; eandem gratiam frigidi pulueres,quos paulo antea retuleram cum prædictis aquis aut ſyrupis frigidis commiſti,aut paſtillorum forma exhibiti: proſunt & conſeruæ omnes frigidæ cum potu aut puluere aliquo,ex ſupradictis. Deniq; cognita materia cuius ſufficientẽ copiam diximus,facile profecto erit,varia effingere apozemata, aut refrigerantia auxilia: quæ in maiori copia ſunt adminiſtranda,vt non ſolùm qualitate,ſed & copia quoq; extinguere venenoſam qualitatem poſſint:ſæpe.n.frigidæ potus,dum corpus id tolerare põt(nam vires plurimùm cauere oportet) ſufficienter huiuſmodi contagium extingũnt.

Cauendum proculdubio in huiuſmodi febre eſt ab epithematibus quæ extra apponuntur: namq; nulla artis lege, nulla ve ratione in venenoſis affectibus adhiberi poſſunt,& ob id tãq̃ à pernicioſo veneno ab eiſdem fugiendum eſt : nam tantùm abeſt vt refrigerantibus extra adhibitis,in hac febre vti ſit conceſſum, quod tertia huius ſecundi generis medicamentorum aut auxilij ſpecies ſolum doceat, ad externas & diſtantiſſimas à corde partes venenoſum ſpiritum diſtrahere ac euocare. Quã obrem præter euacuationem materiæ, quam omnibus modis mox à principio eſſe moliendam docuimus, omni arte huiuſmodi venenoſos ſpiritus ad extimas partes extrahere oportet. Quem vſum præſtant vniuerſales totius corporis frictiones, præſertim pectoris & dorſi : nam plenitudine vtcunq; depoſita, facilè adapertis cutis meatibus euocantur ad eas partes vitioſi ſanguinis & aliorum humorum halitus ac ſpiritus. Moliri autem huiuſmodi frictiones linteis aliquibus aſperis ante cibum oportet,quibus etiam ab internis ad exteriora exurens & peſtilens euocatur calor. Quam gratiam quoq; præſtat corporis in-

unctio quæ fit oleo,& aqua & modico nitri,aut oleo amigdalarum amararum (quo Baptiſta Montanus vti iubet loco olei ſabini,quod Actius conſuluerat) admixta aqua, & facta coctione vſq; ad conſumptionem aquæ,& adito modico nitri , vt attemperando adaperias cutim,& cieas ſudorem. Vngitur ét corpus pleriſq; oleis,aut decoctis calidis veluti eſt oleũ a Mathiolo huic vſui celebratum,ac decoctum ex dictamo,camepytheos ſcrofulariæ,& ſcordii:aut angelicæ. Quæ licet non diſpliceant (nam proficua fuiſſe conſtat, & rõnalia ſunt) cùm hoc tamen cautè ſunt adhibenda,nimirùm corpore vtroq; modo ſatis vacuato,in febris remiſsione,dixerim mane ante exacerbationem, corpore ac tempore non plurimùm æſtuantibus:nam proſunt hæc præcipue in fæminis &corporibus quæ aut pituitæ aliquid obtinent,aut ſuapte natura non ſunt admodum bilioſa & calida:atq; ea ét adminiſtrare poſſumus frigidis temporibus,in quibus rationi conſonum eſt,cutim quodammodo eſſe denſiorem & humores crasſiores,in quo ſanè corporis apparatu lentè prorumpunt maculæ.Hunc ſanè vſum primò oleum Mathioli,præſtat , præterquàm quòd incredibili quadam efficacia experientia eſt compertum,venenoſis omnibus affectibus eſſe maximè proficuum:præſertim peſtilentibus conſtitutionibus,dum pulſibus extrinſecus patentibus illinitur , nempe temporum , manuum,ac pedum quin etiam extimæ cordis parti ad ſiniſtrã mãmillam,repetita interpoſitis tribus horis illinitione; cuius deſcriptionem reperies lib.6. eiuſdem Authoris ſuper Dioſcor.inter anthidóta eiuſdem Mathio.& li.2.ca.de Scorpio.&in quarto.c. de Aconito. Interim tamen dum corpus his omnibus tractatur,cucurbitas paruas ſed plures,aut pluries adhibere oportet: quòd ſi maxima fuerit imbecillitas,& venenoſitas, citra ſcarificationem,aut cum leuisſima:ſin aũt, & ſanguinis vitioſi aliquid ſupereſſe cognouerimus,cum ſcarificatione:In quo ſane uſu& indicatione cõſultisſimum eſt,eas ſcarificare,quæ in dorſo è regione cordis affiguntur:quod ſane inuentum tanti ſæpe eẽ momenti vſus demonſtrauit,ut anxietates & pulſus inæqualitatẽ , ac alia ſeuisſima accidentia,ab eis protinus ſubſidere viſum ſit. Itaq; diſtractio omnis,& uenenoſum halitum & feruidum calorem (res quidem in hoc affectu vtilisſima) a corde & præcipuis membris diuertit,ſeparat, ac per cutem his ingeniis rarefactam

euacuat:quamobrem donec veneni accidentia quodãmodò mi teſcere,ac ſuperſedere videantur,ab eis deſiſtendum non eſt.

Quarta & vltima ſpecies medicamentorum quæ venenoſæ qualitati opponuntur,eorum ſanè eſt, quæ per antipathiam venenoſum omne repellunt,ac refrangunt,& vltimò cor & viſcera omnia roborant,ac ſpiritus ob id a venenoſa contagione expurgant.Sunt aũt hæc in duplici differentia:nam quædam nullam habent analogiam ad aliquem ex corporis humoribus (licet nulli diſconueniant) ſed tantum ex propria natura venenis opponuntur:quædam præter quam quod per antipathiam operantur,analoga etiam ſunt alicui humorum,aut tam ſunt ex natura mixtionis temperata, vt cum omnibus analogiam habeãt. Sunt autem primi generis multa, veluti gemmarum & lapidum plures:non enim ſuperſtitioſum nec fabuloſum cenſeo , quod de gemmis pleriq; referunt:nam præterquàm quòd omnia aduerſantur effectui veneni,vt ſuperius dictum eſt, quia ſicca sũt & quodammodo adſtringenti conſtant ſubſtantia , exhilarant etiam,& peculiari antipathia veneno maximè reſiſtunt, & viſcera roborant.Sic granatus,Carbunculi ſpecies,aeri venenato maxime reſiſtit,& cordi eſt amicus , ſicut ſmaragdus cerebro, ſaphirus hepati,corallus Ventriculo , hyacinthus præter id quod bezohar(hoc eſt antidotus)eſſe putatur,lætitiam quoq; conciliare dicitur,topazium theriacæ præfert Serapio , agates , ſimiliter aduerſus peſtem valere creditur,&margaritæ omnes. Ea porrò in anulis geſtantur, aut pectori opponuntur e regione cordis,vel ore continentur ac ſuguntur, vel quod utilius eſt cibariis admiſcentur in tenuisſimum puluerem redacta . Ad idem vſurpatur cornu Monocerotis,nam recentiores ferè omnes maximè cardiacum eſſe teſtantur,&quibuſcunq; venenis reſiſtere affirmant ſic & cornu cerui & osſicula cordis eius:radix quoq; pimpinellæ.Mirandum etiam eſt,quod nonnulli volunt,ydrargirum pectori appenſum genuino & latenti odio cætera venena fugare.Simile eſt quod de arſenico fertur:nam edirecto cordis, aut ſub ſiniſtra ala geſtatum omne peſtilens contagium fugat: cuius rõnẽ eſſe vult Theodoſius epiſtola ſecũda.ꝙ cor ſenſim veneno aſſuetũ minùs ab aere venenato offenditur:Ego aũt ſuſpicor maximã habere vim in trahendo,quod ſibi eſt ſimile, & ob id veneficos ſpiritus promptisſime allicere , nec permittere

cordi

cordi ineſſe,neq. ipſum inficere. Quibus omnibus adiungitur lapis nuper ex Luſitanorum india aſportatus,qui bezohar ab ef fectu appellatur,cuius ſingulis vicibus grana quatuor,aut quin que porrigere oportet,aqua aut ſyrupo, aut iuſculo aliquo ex cepta,quibus ſanè alexipharmacis (& multis alijs quæ ſilentio prætermitto,ne tirones plùs iuſto licentioſi facti,ad ea q̃ malo rem requirunt vſum & diligentiam manum primo acceſſu porrigant)accedunt plurima ſecundi generis,quibuſdam humorib⁹ analoga:Veluti calidis & æſtuantibus febribus, electarium ex tribus generibus ſanthalorum, diamargariton frigidum, trochiſci de ſpodio,de canfora,de terra ſigillata,de vaccis oxicanthæ: frigidis verò theriaca,mithridatum diarrhodon,alchermes & alia huius ſortis. Cæterùm reperiuntur plura alia medicamenta omnibus humoribus cōia,veluti eſt electarium de gemmis ſine ſpeciebus,miram in hac febre habens efficaciam: cuius etiā ordinis eſt confectio illa non ſatis laudata,quæ à hyacintho meruit appellationem: nam in ea nihil deſiderari videtur, eorum quæ peſti aduerſantur,ſeu latentes,ſeu manifeſtas qualitates requiras,præterquam ꝙ egregiè temperata eſt: Ex quo profecto ſuſcipit analogam omnibus humoribus fieri.Verùm quia illius deſcriptio vulgò non habetur,à nobis ſubijcitur,vtcunq; emen datior,vt hodierno vſui vtilior fiat.

Confectio de Hyacintho.

REc.hyacinthorum electorū vnc. s. boli armenij aqua roſ. loti,terræ ſigillatæ,dictami,tormētillæ,carlinæ,been albi &rubei,ſpicæ nardi an.dr.ij.nucleorum nucis iuglandis minimè rancidorum & trochiſcor.de camphora an.dr.i.& s. granorum tinctorum,croci,gentianæ,mirrhæ,roſarum rubearum oīum ſan thalorum,ſem.iuniperi,raſuræ eboris & cornu cerui vſti an. dr. i.oſſa de corde cerui,nu.2.ſem. citri mundati, acetoſæ bōbacis & portulacæ an. dr.s.ſaphirorum,ſmaragdorum,margaritarum, & ſerici crudi,an.ſcr.2.ſem.ruthæ & ſantonici an. ſcr.i. ambræ griſiæ ſcr.ii. moſchi orientalis ſcr. 4. paniculorum auri & argenti an. num. xii. cum ſyrupo de acetoſitate citri fiat confectio liquida,ſeu in forma opiatæ. Non multùm differt ab hac compoſitione electarium de bolo armenio, cuius deſcriptio-

nem hic adſcribere placuit:Recipit quidem boli armenæ putiſ. loti aqua roſacea vnc. s.radicis tormentilæ & angelicæ an.drag. ij coralli rubei,raſuræ eboris,cornu cerui,& roſarum rubearum an.drag.j.s.ſeminis melonum,acetoſæ,citri ex corticati,iuniperi,& bombacis mundati an.drag.j.ſeminis aniſi, fœniculi,cinnamomi,giloaloes,aut ſantali citrini & macereos an.drag.s.fiat puluis,qui vſui ſeruetur.Nõnulli ſimpliciorem faciunt hoc modo, Rec. boli armenæ drag.s. radicis tormentilæ drag.ij. angelicæ drag.j ſacchari ad pondus omnium fiat puluis,ex his puluerib⁹ finguntur trochiſci.Sacharo diſſoluto in aqua bugloſæ vel acetoſæ vel ſcabioſæ, infuſionis gummi, tragacanthi exceptis ,aut pulueris drag.vna vel dimidia ſumitur ex iure pulli,aut aquis ſupra dictis. Cæterùm,quia confectiones ex bolo armena maximè ab omnibus probantur : ob id ſanè placet aliam ſcribere, quàm multis fore proficuam cenſeo.Recipit quidem boli arm. puris drag.j.s.coralli rub.drag.j. radicis angelicæ, tormentillæ, & foliorum dictami recentis an.ſcrup.s.margaritarum ſcrup.j. cedoarij ſcr.ij. macis ſcr.j. conſeruæ oxalidis ſcr.ij.ſacchari albisſimi diſſoluti aqua vel decoctione ſcabioſæ, vel bugloſæ & ſcordij , quantum ſit ſatis fingantur tabellæ ponderis dragmarum duarum. Quibus ſanè antidotis vti multis modis medendi ratio conſulit:exhibitis nimirùm bis, terve aut quater viginti quatuor horarum ſpatio , in minori tamen doſi, quam ipſa ex lege habent .

De ſymptomatum correctione.

TErtia & vltima curandi ratio quæ maximum & frequentiſſimum faceſcit in hac febre negotiũ, verſatur circa maligni humoris impetum & motũ ad aliquod membrum , cuius maxima proculdubio habenda prouidentia eſt : nam ſæpiſſime euenit humoris malitia frænata, laborantes perire, potiùs ex vitio membri alicuis, quàm ex vi ipſius febris , cui primò auxilia adhibentur . Hinc ſanè fit ſitim, vigiliam , cibi faſtidium, aut oris ventriculi morſus, animi deliquium, phrenitidem, & grauiſſima alia accidentia quæ ex participatione venenoſi humoris ſub oriuntur, magis proſternere vires, ac laborantes perdere,quàm præcipua affectus ratio:Ob id ſanè leuioribus acciden

tibus

tibus quibuſuis ſedula diligentia ſubueniendum eſt, ne malum in eadem parte firmatum, difficiliùs deinceps eradicari posſit. Docuit in hoc affectu quotidiana experientia ex neglecta uigilia, aut leui capitis dolore, delirium ac ſæpe phrenitidem ſuboriri, ex ſiti, guturis exulcerationes aut conuulſiones, ex cibi faſtidio, oris uentriculi morſus, ex nauſea leui irreparabilem ſingultum. Quamobrem nihil eſt in hoc affectu contemnendum, ſed etiam ſi primo acceſſu ſymptoma aliquod leue appareat tanquam maioris mali præſagum prouidendum eſt, ne ultra pergat. Quamobrem duplicem oportet huius maligni humoris cõſiderare motum: alterum ad interiora tanquam ad principia & officinam ſanguinis, caloris & ſpirituum, quæ propriam ueneno ſæ huic febri ſubſternunt materiam, quia maiorem cum his obtinet ſympathiam, & ob id intus reconditur in uaſis maioribus ac prope cor ipſum putredinoſa materia, quia protinus confugit ad eas partes venenoſa qualitas. Alterum verò ad peculiare aliquod membrum idq; multis rationibus: aut quia imbecille eſt, aut quia excrementis ſcatet, aut ſpiritibus abundat, aut ſitum habet ad recipiendum idoneum, aut quia venenoſa qualitas tam eſt efficax & maligna, vt etiam ſi his omnibus vitijs membra careant, cum hoc tamen ipſa apprehendat: nam licet in vnico reſideat loco putredinis minera, ex feruore tamen quẽ mox contrahit, ſeſe expandit halitus quidam ad alia viſcera, vbi conſimilem infert affectum: ac nonnunquam humoris ipſius peccantis, quod tenue eſt & ſubtilius, ſimul cum halitibus in membrum ſuſceptioni paratum, promptiſſimè irruit: quorum omnium ſymptomata recenſere, ac ſingulis mitigationis rationem docere, in animo eſt.

Inter membra quæ ociſſimè huius venenoſæ febris contagium ſuſceptant, ventriculus ſanè eſt, qui mox nauſea corripitur, cibi faſtidio, dolore, ac procedente morbo ſingultu, idq. priùs quàm aliud membrum; fortaſſis quia rarò excrementis caret, quibus promptiſſimè ſuſcipitur veneni mala qualitas. Quamobrem vt ſuperiùs diximus, curandum primò eſt, eius excrementa leui aliquo pharmaco deponere, vel clyſtere paulò acutiori: tum vt ſanguinis misſioni locus ſuperſit: tum ne morboſo apparatui proprijs excrementis materiam ſuppeditet: tum verò vt topicis auxilijs, ſi quando opus fuerit, locus

ſubſit. Quod ſi his opus non fuerit, (aut iam factis) curandum omni ingenio eſt, uenenoſos illos halitus aut humores eadem labe fœdatos, aut diuertere, aut corrigere, aut extinguere. Quapropter ab alui ſubductione (nauſea, faſtidio, dolore aut uomitibus exiſtentibus) oportebit uentrem bis die ante cibum perfricare donec rubeſcat, ut quid uitioſum ad partes externas alliciatur, aut inungere oleo illo mirabili ex deſcriptione Mathioli, aut oleo de ſeminibus cucurbitæ, & melonis, addito modico nardino. Sed quod frequenti uſu probauimus ſanè eſt, halitus aut humoris malitiam, aut feruida aqua diſcutere, & retundere, aut acidis & frigidis apozematibus extinguere & frænare. quem uſum præſtat ſuccus agreſte cum ſaccharo & aqua portulacæ, aut panis mica eodem ſucco, aut oxalidis imbuta, mali granati acidi quoque ſuccus panis mica exceptus, aut ſuccus limonum cum ſaccharo & aqua ſcorchioneræ aut portulacæ frigidiſſima, item parum aceti dilutiſſimi cum aqua cucurbitæ aut acetoſæ. Quod ſi humoris acris & erodentis aliquid præeſſe ibidem nobis fuerit compertum, leniſſimis medicamentis, aut alimentis & iuſculis rem agere oportebit: ueluti eſt alica, ptiſana, amillum, mucilagines ſeminis citoniorum & pſyllii cum ſaccharo & modico aceto confectæ: quibus etiam admiſcere oportet ex alexipharmacis aliquid, quo ueneni mala qualitas retundatur corrigatur ue: atque eiſdem per interualla uti oportet, interim dum purgationi datur locus. Cauendum tamen in hac re eſt ab his quæ uulgariter exterius apponuntur, niſi aut ingens dolor, angor, aut animi defectio eò præmat, quòd nos cogat ad aliquod leue & utile præſidium peruenire, ueluti eſt mica panis leuiter toſta ſucco granatorum aut agreſte cum modico uino imbuta, irrorata ue puluere diarhodonis, aut coralli & cinnamomi. Verùm ſi æſtus præualuerit, non diſplicebit oleo roſaceo completo, cum modico oleo abſinthitæ & uino uentrẽ inungere. Quòd ſi adhuc accidentia perſtiterint, & cõpertum fuerit uentriculum calidis gaudere: aut in eodem eſſe uiſcidi & craſſi humoris aliquid, aut ſufficienti calore natiuo carere, adhibere tutò poſſumus, parum theriacæ aqua ſcordii diſſolutæ, veluti ſi calidus ſupra modum fuerit uenter, & humores qui ibidem morantur, confectionem ex ſanthalis, aut aliud ex his quæ frigida eſſe alexipharmaca antea diximus præbere oportet. Et pari penſu

ſu in ſingultu res fieri debet:præterquam quod in eo dum plurimum laborans defatigatus labitur, deuenire ad opiata non erit abs re. Cæterùm in primis mihi eſt compertum prodeſſe plurimum ſyrupum præbere ex ſucco portulacæ, aut ex papauere, aut emulſionem quatuor ſeminum frigidorũ maiorum Verùm his præmiſsis non erit præter rationem Philonii grana decem cum ſaccharo roſaceo commixta præbere, idq; dum uitæ periculum impendet, ſi res differatur, alioquin minimè aut cautè. Quòd ſi uentriculi accidentia quæ retulimus non plurimùm urgeant, nec plurimùm eis innitendum eſt, nec omnino negligenda ſunt. ſed interim dum maioribus prouidemus, illis nonnihil concedendum eſſe, conſulit curandi ratio.

Verùm ſi ob ſpirituum exolutionem & frequentem oris uentriculi dolorem, nauſeam, uomitum, aut ſingultum animo deficiat laborans, iuſculis roborantibus, qualia ſuperiùs diximus, modico vino, odoramentis, aere frigido, & ex aqua aliqua odorata irrorato, alexipharmacis pretioſioribus adhibitis, res agenda eſt: nam interim dum affectui prouidemus, uirium quoque habenda cura eſt, & eò magis quò in hoc affectu uiribus nobis magis eſt opus, & ipſæ ob morbi malitiam, & frequenti exolutione periclitantur.

At in hoc affectu, frequentiùs quàm quoduis aliud membrũ cor mille accidentibus premitur, cui ſubuenire non audent medici, credentes nullum aliud eſſe auxilium huic uſui proficuum, præter epithemata frigida. Mihi tamen in hac re non eſt dubium quin calidus feruentiſsimus & uenenoſus ille cordis affectus nulla lege exteriùs refrigerantia expoſcat, ob mille in cõuenientia, quæ nulli eſſe ignota cenſeo: neq; rurſus calida, ne intenſiùs furat & efferueſcat in eo affectu materia. Cæterùm dũ cor pati plurimum cognouerimus, excogitare oportet, ne uires labantur auxiliaq; illi citra damnum ſint proficua, qualia facilè apud peritiſsimos artifices reperiuntur, quæ & uenenis reſiſtũt, & ſpiritus roborant, ac firmant: quem uſum præſtat conſtructus ex ſerica aliqua tela ſacculus, qui molliter factus contineat ſpecierum cordialium temperatarum unc. i. ſeminis citri, acetoſæ, florum bugloſæ, boraginis, roſarum rubearum ana. un. s. cãphoræ ſcrup. i. ſanthalorum rubeorum ʒ. i. quibus ſubtiliter puluerizatis addi poteſt pulueris radicis ãgelicæ, biſtortæ, & foliorum

rum

rum ſcordij an.drac.s. Licet ēt cordis regionem inungere inſtillatione chimica arte ex theriaca, hac lege extracta: Excipe electarij de hyacintho & theriacæ an.vnc.j.diſſoluantur in ſucco ſcordij, pimpinellæ, ſcabioſæ & acetoſæ, extracto quidem cum aqua roſacea, ea quantitate quæ libram compleat, quibus adde pulueris cinnamomi drac.j. ſanthalorum omnium vnc.j. pulueris diambræ, diamuſci an.drac.s. diamargaritonis frigidi, electuarij de gemmis ſine ſpeciebus an.drac.j. miſceantur omnia cum vnc.6. ſucci pomorum dulcium redolentium, & in alembicum immiſſa ſtillentur per balneum mariæ: cuius efficaciam procul dubio ſemper magnifeci: nam præter id quòd neq; calorem neq; feruorem intendit, incredibili quadam efficacia cordi opitulatur: quod beneficium etiam præſtat prædictum Matthioli oleum cordi adhibitum.

Delabitur ſæpiſſimè humor in hac fallaciſſima febre ad inteſtina, citatq; aluum ipſam, aliquando excitata dyſſenteria, cui protinus omni arte ſubueniendum eſt, leui purgatione ex rhabarbaro facta. Cæterùm frænata prius prædictis ſyrupis & apozematibus materia: & extincta quoq; venenoſa humoris qualitate alexipharmacis. Verùm ſi leuitas inteſtinorum aliquando acciderit, prouidendum eſt protinus ne vltra purgat, idq; non adſtringentibus medicamentis, ſed alexipharmacis: nam coniectabile eſt, materiæ vitium expultricem ventris facultatem ante debitum tempus irritare: quamobrem oportebit alimenta tenuioris & facilioris ſubſtantiæ porrigere, vt nullo negotio & breui tempore eadem natura conficiat: neq; ob id ſuperſedendum eſt à ſyrupis, & his quæ malam qualitatem humoris retundunt: cæterum apozematibus vti oportebit rarius, frequentius verò pulueribus & paſtillis, ac alijs ſolidioribus alexipharmacis. At ſi dyarream excitauerit humor, cautiùs eſt procedendū, vt latiùs dictum eſt libro noſtro de Præſidio. indicatione. quāobrem huius rei præcepta ſubticeo.

Sitis verò & linguæ ſcabricies miteſcendæ quidem ſunt, vt quæ ſua ſponte affectum ipſum intendere ſint nata: Et ob id tanquam peculiare febris remedium compeſcendas eſſe conſulit. Gal.lib.6.Pop.par.3.com.33. Inquit nanq; Hipp. Siti carētemos claudere, tacere, ventū cum potu frigido inducere: qua parte Gal. hæc refert verba, hos ſcripſit Hippo. ex iſs vnum quæ

totam

totam febrium curandarum rõnem in mentem reuocare queāt: & ſubdit paulo inferiùs. Hæc ſunt verò, prima quidem, motibus oppoſita laborantis corporis quies, ſecunda, omnia reliqua ex quibus febrilem calorem comitantia magis miteſcant, & nō exaſperentur, inter quæ vnum eſt ipſum à ſiti defendere. Per quæ autem ſitim prohibent adiecit, clauſum os habere, ac tacere, auramq; frigidam cum potu introducere. Qua ſanè ſententia includit duo potiſſima, quibus ſitis in his febribus de quibus loquimur ſuboritur: humiditatis nimirum inopiam, & feruidum calorem; inopia .n. humiditatis quodammodo reſarcitur ociantibus oris inſtrumentis: nam eò plùs humectat id qđ ex natura ad os defluit, quò inſtrumenta magis quieſcunt. Exurens verò calor ex frigido aere inſpirato, & potibus miteſcit, ac attemperatur: Et ob id ſummam mitigationis huius accidentis his duobus capitibus ſitam eſſe cenſeo: quorum aliud nimirum quies & ocium vocalium inſtrumentorum ſitim intercidit & remoratur: aliud verò eandem extinguit frigidis aquæ aut apozematum potibus. Oris item exterſionibus & ablutionibus ſitim non minus compeſcimus: illis quidem vt ſordes aridæ & ſiccæ ac excalfactæ ſitim intendentes, abſtergantur abluāturq.: his verò vt propria humectatione difficiliùs natiua oris humiditas reſſoluatur, ac ore frigidiori facto, frigidiore quoq; aere per reſpirationem attracto potiatur laborans. Humectabitur porrò ſincipite irrigato oleo frigido aut roſaceo, aut decocto aliquo frigidarum herbarum ex alto delabenti, oxirrhodino linteo quoq. impoſito. Edat etiam laborans frigida cibaria & olera: vtatur tragacantha in oui crudi albumine diſſoluta, & cum ſemine cucumeris contrita, ex qua fiat pilula q̃ ore detenta, paulatim deglutiatur. Vtatur quoq. ramentis cucumeris, citruli, melonum & cucurbitulæ, & folijs lactucæ, plantaginis & ſcariolæ ſuper linguam poſitis, ac frequenter aqua frigidiſſima ablutis. Vtatur quoq; ablutionibus & gargariſmatibus cui parum aceti ſit admixtum, aut vini rubri: ex aqua item hordei cum ſyrupo roſaceo & modico aceto: Item lacte amygdalarum dulcium, aut ptiſana dilutiori, vel caprillo lacte. Extergere item linguæ ſcabriciem cum ſpongia poſtquam ſyrupo violaceo, aut mucilagine citoniorum vel poſca maduerit. Item madefacere & humectare linguā oportet mucilagine ſeminis citoniorum

niorum aut pſilij, extractæ aqua roſacea & modico aceto, ac poſtmodùm exterſorio aliquo inſtrumento ex auro aut argento aut cannarum trunco confecto linguam molliter ab radere oportet. Sitim quoq; ſummoperè extinguit ſomnum conciliare, licet in malignis febribus id ſatis non ſit quinimo ſæpiſſime intenſiorem efficit, & ob id alijs ingenijs vtendum eſſe cenſeo, & ore ſemper aliquid continendum.

Non minus ſolet in hoc affectu dolor faceſſere negotium, quam quoduis aliud accidens cui tamq̃ maioris mali præludiũ ociſſimè ſubueniendũ eſt. Conqueruntur frequenter hac febre laborantes dolore dorſi, renum, crurium & totius corporis, ſed præcipuè capitis, ac præſertim partis eius anterioris: quos oẽs cenſeo excitare vnicam & eandem cauſam: nam in affectus principio mihi non eſt dubium, quin vitioſa illa plenitudo quæ morboſum ſubſternit apparatum, id efficiat: Cæterùm eâ vtcunq; depoſita, rationabile eſt, putridum & malignum halitum eadem accidentia concitare, præſertim capitis dolorem, qui tam eſt mordax acris & noſtræ naturæ inimicus, vt quaſcunq; attingat partes alteret, ac prauè efficiat: & ob id prætermiſſis aliis cauſis, quæ frequenter in aliis febribus eadem aut diuerſa ſoleant concitare ſymptomata: harum tantùm (quas potiſſimas in his doloribus eſſe cenſeo) meminiſſe hac in parte decreui. Sic cuiuſuis partis dolor ſit, ſiue capitis, ſiue renum, aut totiùs corporis incipiente affectu, nullum aliud licet adhibere præſidium, præter id quòd copiam illam, ſiue morboſum apparatum deponat, ſanguine nimirum miſſo, aut medicamento vt par eſt, exhibito: atq; interim oportet bona ſpe ægrum alere, ne ex importuniis quærimonis corpore exiſtente pleno, aut impuro aliquo ex anodinis auxiliis vti cogamur: præterquam quòd mollibus clyſteribus oportet corpus temperare, & vtcunq; vacuare. Cæterùm ſi depoſita plenitudine ex his accidẽtibus aliquod ſupererit: ſuſpicandum eſt, acres, caliginoſos, ac fuliginoſos halitus cauſas his omnibus malis præſtare: licet coniectandum quoq; ſit, aliquid humoris peccantis eiſdem commiſceri: quam obrem medendi ratio conſulit, & reuellendum primò eſſe, & repellendum (præſertim à partibus quæ id conſenſerint) & diſcutiendum, ac vltimò mitigandum. Sic capiti dolore affecto, poſt depoſitam plenitudinem, & victum optimè inſtitutum (nã

eius

eius indebita ratio huic malo frequenter fomentum præſtare ſole-)prouidendum eſt,crurium frictionibus, ligaturis ac frequentibus cucurbitulis,à ſuris vſq; ad ceruicem affixis:ſæpe citra ſcarificationem,aliquando cum ipſa in ſuris, præſertim dolore incipiente, dum ſuſpicamur nondum aliquid eſſe in cerebro receptum: nam ſiquid iã eſt,partes prope caput ipſum ſcarificandæ ſunt;Item præcauere oportet caput ne amplius ſuſcepter,oxirrhodino ex oleo roſaceo & quarta aceti parte confecto.Quò à principio doloris (ſi corporis diſpoſitio permiſerit)vtendum eſſe cenſeo, potius quam dum aut pluſquam par eſt caput ſuſceptauit,aut imbecilli facto nihil prodeſſe poſſit. A quo non diſplicebit ad anodina peruenire, ea nimirum quæ ex narcoticis leuia ſunt(nam ad ea quæ aut caput laxant, aut mollia & calorifica ſunt,incipiẽtibus, vigentibusve febribus ſola doloris ratione peruenire nõ decet:diſponunt hæc profecto caput,vt amplius ſuſcepter,quinimo vt trahat: & ob id cauendum eſt à calorificis auxiliis, donec affectus conditio & tempus ea expoſtulent)quem uſum præſtat vnguentum populeon temporibus & foraminibus naſi illitum, item ſyrupus papaueris menſuræ unciæ unius cum modica aqua bugloſſæ. Quibus vt neceſſitas poſtulauerit repetitis,aut dolor ſubſidebit, aut in alium affectum qui peculiarem requirat diligentiam degenerabit,ut paulo inferiùs docebo. At totum corpus ſi doluerit præter uniuerſales vacuatiões nullum aliud auxilium admittit præter vniuerſales totius frictiones,ut attractis ac reſolutis per cutem halitibus, doloroſam ac moleſtam illam laſſitudinem mitigemus. Cæterum renibus ſubueniendum eſt,non externis, (ex roſaceo aut quouis alio,)inunctionibus, ſed refrigeranribus & mollibus clyſteribus, quales ex decocto hordei & ſaccharo oleo roſaceo & vitellis ouorum conficiuntur,à quibus dormire ſtudendum eſt: Item alimentis temperatis ac frigidis,veluti panis lacte amigdalarum lotus,ptiſana,aut amigdalarum dilutum, & cætera quæ eundem vſum ſuperiùs præſtare diximus.

Ab his doloribus diu perſeuerantibus, atq; etiam ex ratione malignitas febris mox vigilia(grauiſſimum alioquin malum, & maiorum accidentiũ præludium)ſuboritur, cui protinus ſubueniendum eſt:nam pterquam quòd vires plurimùm diſſipat humores ad caput quoq; allicit, quòd quidem ſolet eſſe delirii ac

ſæpe phrenitidis & ſignum & cauſa. Atq; cùm id ex calore fer uenti, ac halitibus acribus & mordacibus, ſicut ex oppreſſione vel dolore capitis vel alia iactationis & inquietudinis cauſa, quæ ſpiritus ſupra modum attenuans & uarie diſpergens, vigiliarum cauſa exiſtat, neceſſum profectò eſt, eis prouidere, diſtractis vaporibus, & refrigerato feruore: illud quidem, diuerſionibus factis per frictionem & cucurbitas ſuris & natibus affixas, ac per ligaturas extremarum partium. Vtendum tamen caute eſt crurium lauacris, aut ſaltim maximè præmunito corpore, efficiendum: euacuato nimirum & ante macularum apparitionem, ac in conclaui calido, & ab omnibus externis iniuriis præmunito, aut dēſa exiſtenti cute, aut humore raptum ad aliquod membrum ex ſuperioribus & præcipuis minante. Feruorem.n. extingunt aquæ frigidæ aut apozematum uſus, præſertim prope horam ſomni. Quòd ſi hæc ſufficere non videantur, quatuor aliis ingeniis ſomnus conciliandus eſt: primò quidem modulationibus & diſtractionibus rem agere oportebit, fontanellis arte factis & aquarum currentium lento ſuſurro, muſica & grata aliqua cantilena. Item conuenit aliquando ipſum laborantem fatigare, ut fatigatus requieſcat. Cæterum in hoc affectu nullum aliud exercitium efficere conuenit, quàm laborantem cogere apertis oculis ſtare: quemadmodum conſulit Hippocr. lib. 6. pop. par. 4. text. 16. Somnus, inquit, ſtabilis rectorum nictatio. Quamobrem oportebit brachia eo tempore fricare, ac illis iubere ardentem candelam manibus tenere, donec defatigati dormire quodammodò cupiant: nam plerunq; vetita appetuntur intenſius. Tertiò verò ſomnum conciliare oportebit his medicamentis aut alimentis, quæ frigidiores vapores ad cerebrum tranſmittant quemadmodum amygdalarum frequenter efficere ſolet. Item paramus conditum quod recipit ſacchari roſacei, violacei & borraginis. ana vnc. ſ. pulueris ſeminis papaueris albi & fœniculi. ana. drach. iii. fiat conditum cum aureis laminis quatuor & modico ſaccharo. Eodẽ modo in nouo ſorbili ſeru. ſ. ſeminis papaueris nigri adiicere poſſumus. Exhibemus etiam eclegmatis ex papauere coclearia tria, aut quatuor in remiſſione febris, præſertim ſi diu ore contineantur: præſtat eundem vſum potio hæc ſomnifera quæ recipit decoctionis latucæ & portulacæ vehemẽter expreſſæ. vnc. ii. ſyrupi de papauere. unc.

i. mi-

j. miſce detur quatuor ſaltim horis à cœna: Si vires ſint alioquin imbecillæ, additis puluerís diamargaritonis frigidi. g. x. Quem etiam vſum præſtat capitis irrigatio ex oleis violaceo, nenufarino, cucurbitæ & papaueris cum ſuccis lactucæ intibi, ſolani, vmbilici Veneris. Cui auxilio mox ſequitur quartum & vltimum ingenium quo ſomnus conciliatur, detentis nimirum & veluti ſopitis in cerebro ſpiritibus animalibus, quò minus poſſint ad ſenſus inſtrumenta liberè adire, quod perficitur rebus frigidis exteriùs adhibitis, veluti eſt inunctio ex vnguento populeo, naribus & fronti illito præſtat eundem vſum ſpongia frigida madefacta decocto, quod recipit foliorum hyoſcymi & mãdragoræ & foliorum papaueris albi ana. m. i. ſucci lactucæ vnc. 4. quo auxilio cùm vti voles, tepidum naribus & fronti apponito: quòd ſi neceſſitas vrgeat diſſoluere opii. g. x. prædicto decocto eſt neceſſum.

Verùm ſi his omnibus exhibitis adhuc vigilia præſtiterit, præſertim ſi in manuum aut pedum leuis tremor apparuerit, aut à ſomno ſi forte dormierit turbatus excitetur, aut inter dormiendum loquatur, vereri oportet ne laborans in delirium aut phrenitidem incidat: & protinus antequàm veniat prouidendum eſt omni arte: nam facilè exiccatum excalfactumue caput præ vigilia, & ſuſceptat & ab inferioribus trahit. Quapropter mox frictionibus, ligaturis ac frequentibus cucurbitulis longè diſtrahere halitus oportebit, & tandem caput oxirrhodino præueniendum eſt, antequam humoris aliquid ſuſceptet. Quòd ſi delirare inceperit, & his quæ diximus non quieuerit, cucurbitulas ſuris affigere oportebit, eaſq; ſcarificare, & plurimum ſanguinis extrahere. Atq; ſi neq; hæc quoq; profuerint, ſed vigilia, perturbatio ac delirium adhuc præualuerint, prope ceruicem cucurbitæ ſunt apponendæ, ac etiam ſcarificandæ, & vltimò brachiis ipſis, nimirum in eorum parte ſuperiori, quas ſanè ſcarificare, obſeruatione compertum habeo maximi eſſe momenti in hoc malo, ob venarum quæ capiti inſeruntur, naturalem ductum. Verùm ſi his omnibus factis, delirium adhuc non quieuerit, coniectandum eſt, aliquid iam eſſe in capite receptum, ac fortaſſe firmatum, cui non ſufficiunt reuulſiones neq; repellentia: ſed conſtat neceſſum adhuc eſſe, ad ea auxilia quæ à capite ipſo euacuant deuenire: Quamobrem antequàm in veram phre-

nitidem

nitidem malum degeneret, oportebit vena frontis aut naſi inciſſa, quod caput receperit euacuare, & mox idem per ea auxilia quæ inſenſibiliter euacuant, tentare: ob idq; addere oxyrrhodinis aliquid diſcuſſorium oportet, veluti eſt oleum chamæmeli, & tantum eius adijcere neceſſum erit, quantum accidens hoc alijs auxilijs non quieſcere, fuerit compertum, donec ſolo vtamur chamæmelino cum modico aceto. Deinceps verò ad ea quæ actuali calore, atq; natiuo perſimili reſolutionem moliri poſſunt, deueniendum eſt, quem vſum præſtant arietis pulmones feruentes nāli calore: quos à caloris remiſſione decoquere oportet in aqua, adiectis floribus chamæmeli, & ſæpius capiti apponere, aut collumbarum pullos per dorſum apertos, item canum catulos eidem parti & eodem modo per dorſum ſciſſos apponere expedit, donec affectio quodammodo ſubſideat, ac quò magis quieuerit, eò rariùs & mitius his uti conueniet, ne caput ex calore externo maiorem contrahat feruorem, & magis ſubinde ad ſe humores alliciat.

Solet nō minus negotium faceſſere in hac febre importunus & intempeſtiuus ſomnus, quàm vigilia ipſa, ac rurſus idem aut grauius malum minari, & euocare: nam cum morboſus apparatus ex aliqua pituita, aut humorum crudorum vel craſſorum copia concitatur, dum incaleſcunt & feruorem concipiunt humores, à ſe protinus tranſmittunt halitus craſſos, denſos & caliginoſos, quibus caput ſomno grauari neceſſum eſt, ac ſæpe quod in humoribus aquoſius eſt, cerebrum etiam irruit, & ex prædictis vaporibus tanta ſæpè frigidi & craſſi humoris copia in cerebro congeritur, vt promptiſſimè laborans in profundum ſomnum & lethargum irruat. Quamobrem mox à principio capiti prouidendum eſt, diſtractis halitibus & humoribus, eiſdem omnino auxilijs quæ vtilia phrenitidi antea diximus, dummodo frequentiùs adhibeantur, vt omni arte facultates animales excitentur, aulſis nimirum digitorum pedum ac manuum pillis, aut ligatis digitis aut contortis, ita vt dormire minimè permittantur: præſtat quidem maximum beneficium in hoc affectu, vt probatiſſimo vſu compertum eſt, cucurbitulam cum ſcarificatione occipitio affigere ea parte qua cutis capillata deſinit, deinceps eadem oxirrhodina capiti ſunt admouenda, admixtis à principio quæ modicè diſcutiendi vires obtineant, veluti

luti oleum chamæmeli,& ea omnia quæ in phrenitide eſſe reſo lutioni proficua diximus.

Quod ſi neq; cucurbitulis,neq; frictionibus, neq; ſanguine miſſo, aut ligaturis affectio quieuerit, (neque olfactus ex acer rimo aceto modicè calfacto) obſeruatione mihi & medicorum doctiſſimis probatum eſt,& rationi conſonum,hyrudines hæmorrhoidibus affigere ſicuti in phrenitide incipiente,par eſt,& tantum ſanguinis extrahere,quantum facultatem ferre compertum fuerit,præſertim ſi laborans hæmorrhoides ſua ſponte habuerit,aut febrilis apparatus craſſus melancholicus aut pituitoſus fuerit: nam huiuſmodi humores citiùs & tutiùs per eas venas quàm per alias, vel ſua ſponte (nedum hyrudinum ſuctu) excernere aſſueuit natura.Quod ſanè auxilium tanti eſt momēti vt non ſolùm quæ diximus præſtet bona, ſed difficulter in hac febre reſpirantibus mirè opituletur. Et ob id placuit ſemper his omnibus expoſcentibus hoc vti præſidio. Quòd ſi adhuc malum perſtiterit, neceſſum eſt ad ſternutamenta & alia præſidia quæ huic affectui proficua paſſim apud authores reperiuntur peruenire.

Dum caput in hac febre maligna à principio plurimum patitur,& ipſum ex propria natura validum ac firmum eſt,contingit frequenter (tranſmiſſa humorum ea copia, quæ præſtatura erat prædictis affectibus materiam) parotides fieri: aliquando non minus lethales q̃ quoduis aliud malum: aliquando verò ſalutares,præſertim dum eo ſtatu ſuperſunt vires,quo poſſint vacuationem aliquam facilè ferre, vel materiam aliunde tranſmittere,aut inſenſibiliter diſcutere,vel ſuppurare, & diu huic operi ſufficere.Verum dum aut ſolùm huius febris ſolutionem,aut (vt rectius loquar) mutationem tentauerit natura citra integrā perfectionem,aut tantùm parotides creuerint,ꝙ laborans ſuffocatione periclitetur,citra id quod poſſit aliquod auxiliū ex magnis tolerare,maius ſubinde licebit periculum timere.Quamobrem prouidendum eſt primò,vt quàm breuiſſimè parotides in augmentum properent:quod ſanè officium non ſolùm eſt exequendum ſed tentare ſimul materiæ diſcuſſionem oportet: ne ſi plus humoris quàm par ſit ad partem trahatur,laborans fortè ſuffocatione periclitetur.Quibus equidem apparentibus(permittentibus tamen viribus) ſanguinem ex cephalica eiuſdem

brachij mittere pro virium robore oportebit, ſin aliter cucurbi tulas cum ſcarificatione eodẽ brachio affigere, vt ſcapulis ea par te qua malũ viget:& mox ea auxilia ſunt adhibenda, quæ citra maximã attractionem diſcutiendi vires obtineant, veluti oleum chamæmel. calidum & frequenter adhibitum lana aut panno exceptum, quod ſi profuerit innitendum eſt, donec ex toto pa rotides euaneſcant: Sin aliter emplaſtro vtendum eſt, vulgò ma turatiuo nuncupato, quod cum vitellis ouorum chamæmeli o- leo, & de ſemine lini ac croco piſtare oportet: quo ſanè & diſcu ti quod ad id habile eſt, & ſuppurari reliquum facilè ſolet. In his verò q̃ velociter augmentum ſuſceptant, non oportet attra ctorijs vti pharmacis, ſed ea auxilia eſſe adhibenda conſulit Gal. li.3. Phar. lo. c. de Parotid. quæ mitigandi dolores, ac leniendi vi res obtineant: Sicut in alijs, nimirum quæ lentè ꝓrumpunt, aut peſtilentes ſunt, & attractorijs vti, & cucurbitis eadem parte af fixis: Quòd ſi compertũ fuerit aut tantũ creſcere, aut venenoſæ eſſe naturæ vt laborãs ſuffocatione ꝑiclitetur, anteq̃ aut diſcuſ ſioni aut ſuppurõni ſufficiat natura, conſultiſſimũ eſt, candẽti auro aut leui aliquo ferro eas vnico foramine aperire, vt veneni vis aut immodica humorũ copia facilius expiret, quo ſanè auxi lio plurimos veluti deploratos ſanitati fuiſſe reſtitutos cõꝑtũ ẽ.

Conſilium continẽs ſummã præſagationis & curationis in eadem febre.

Hæc ſunt candidæ Lector, quæ breui hoc volumine vtilia & neceſſaria ex multis colligere potui: probata quidem diuturna obſeruatione & vſu, rationiq; conſoña, quib. vti dili- genter oportet, ac maturo conſilio & prudentia expendere, ne alicui vſquam vſu veniat, vt præſidijs quæ multis ſalutaria fue- re, miſerè & turpiter pœnas luat: ob id profecto neq; temere, & inconſiderate omittendum, aut committendũ, eſt aliquid ex his quæ diximus, neq; denuo aliud præmittendũ, niſi maxima priùs conſideratione habita: nam in hac febre quicunq; error cõmittitur, grauior ſanè fit, quàm in quouis alio affectu, quia & virtus minus tolerat, & morbus ſubinde exacerbatur magis. Quã obrem curandum eſt, mox ab affectus principio, eiuſdem exa- ctè naturam callere, nedum in cognitione immoramur, agendi

occaſio

occaſio præterea. Quapropter plurima & uaria adduximus ſigna ut ex multis aliquot, aut unum nos monere posſint, aut ſaltem ſuſpectos reddere: vt ex dubitandi occaſione diligentiores facti, faciliùs deinceps mali naturam & occultam conditionē uenaremur. Ob id quidem optimum eſſe conſilium cenſeo, in quouis febrili affectu (nam ſimulare ēt hæc affectio propriam nām ſolet) ſuſpicari aut uereri, ne aliquid huius ueneni occultum latitet: nam ex ſuſpitione cautior fit medicus & diligentior, in expēdendis quibuſuis ſignis. Ex quo profecto millies contingit, ex leuisſimo & ſpreto quodam ſigno morbi nām uenari, quam primo morbi acceſſu ex cōib. ſignis deprehendere erat p d fficile. Itaq. ex diligenti inquiſitione elicitur, multa poſſe artificem medicum & peritū pdiſcere, quæ idiotas oīno latent: & ob id grauisſima mala à principio præuidere ac præcauere, quæ alioquin neglecta eſſent lethalia, & nullis poſtmodū obtēperarent præſidiis. Qua pp in nitendū eſt plurimū à morbi principio, ipſum exactè dignoſcere: nā præterquàm quòd id eſt artificis munus, præſidiorum occaſio, quæ in hoc affectu tanti eſt momenti, innoteſcit protinus. Qua profecto cognita nec ſimulandum eſt propter ruſticum aliquem aut inutilem timorem, aut ut ægros nobis gratos comparemus, mali latitantis periculum: ſed hilari animo & bona ſpe præmiſſa, illud adſtantibus primùm prædicere oportet: non tamen tanquam quid certum & ineuitabile (ne deſperatione turbati negligentiores deinceps fiant, aut laborantis facultas timore labatur) ſed ueluti ſuſpectum ac quodammodo maioris momenti. His denique in præſagatione uerbis utatur, quæ non deſperationem, ſed diligentiam generent: non certum periculum, ſed dubiam ſpem promittant: non magnitudinem affectus, ſed naturam oſtendant. Præſtat enim ſiue certam ſpem ſalutis, ſiue certum periculum proferas, paulatim pronuntiare, quàm ſubito & intrepidè quæ mille modis aliter poſſunt accidere, affirmare: quibus potius laborantes aut animo deficiūnt (ſi periculum perſentiant) aut licentioſi & intemperantes (ſi ſpe maiori alantur) fiunt, quàm quid utile præſtare posſit: præterquam quòd medicus temeritatis, inſcitiæ, & imprudentiæ nomine à plebeis deinceps facilè & meritò accuſatur. Cautè enim pronuntiare quæ futura ſunt oportet, ac præſertim in hoc affectus genere, cuius natura tam eſt uaria &

fallax,ut nihil firmum aut certum obtineri, aut proferri: ex ea poſſit. Neque prolatis his quæ futura eſſe medicus exiſtimat, ſubſiſtendum protinus eſt ab his quæ fieri debet, exiſtimans ſat eſſe periculum pronuntiaſſe: Sed cognita morbi conditione, & euentu præuiſo, ſimul citra vllam moram, eoq; magis in præſenti affectu, auxiliares manus adhibere tenetur. Nam hæc eſt profecto ea morbi natura, cuius meminit H ppocr. ſententia illa, qua medicari in valde acutis expedire docuit eadem die qua cognoſcitur: nam tardare in eadem, non ſolum malum, ſed per nicioſiſſimum eſt: quia cum huiuſmodi affectus deterrimam illam & venenoſam qualitatem ſibi habeat comitem, quò diutiùs auxilia immorantur, eò fixius & extenſiùs omnibus aut plurib. humoribus inhæret. Summa igitur totius curationis erit, excrementa quæ morboſo apparatui materiam præſtatura ſunt, protinus expellere, ſin autem hæc defuerint, ipſum morboſum apparatum ſanguine miſſo deponere oportet. Secundò feruorem & ſuſceptam putredinem extinguere & corrigere, tertio venenoſam qualitatem diſtrahere, ac ubicunq; ſit frænare & deuincere, quartò verò & vltimò impetum materiæ compeſcere aut diuertere, & parti cui incumbit prouidere. Quamobrem depoſitis prima die, clyſtere aut leui pharmaco, quæ præſunt, in primis venis (ſi quæ ſunt) cruditatibus, audacter oportet ſanguinem mittere, nullaq; lege neq; occaſione differre, niſi alia copioſa va cuatio id obſtiterit. Quod ſi ex ſanguinolentis, profuſionib. aliqua fuerit, non ob id à ſanguinis detractione oīno deſiſtendum eſt: Sed coniicere eo tempore oportet (modo per vterum a partu, aut a menſibus fluentibus: modò per hæmorrhoides aut nares pro fluxerit (an plenitudini ſit ſatis, quo tēpore alexipharmacis ſi ſanguinis ſat fuerit extractū) & decenti attemperamēto, ac diſtractione quæ per cucurbitas fit, (cōuenienti parti iuxta fluētis ſangu nis locū adhibitas, rem totam agere oportet: Sin aliter ſupplere uena ſciſſa, ea in parte quæ fluentem ſanguinem reſpiciat, & iubet) quod de plenitudine adhuc ſupereſt, ocisſimè cōuenit, demere donec ꝙ vires ſufferūt, cognouerimus abſtuliſſe. Quòd ſi venā ſecare viriū imbecillitas nō permiſerit, cucurbitulis aliquando ſcarificatis plenitudini prouidendum eſt. Verùm quia ſanguine (cui mox primò & præcipuè venenoſa qualitas incumbit) ſufficienter depoſito, venenoſam illam conditionem

nem

nem adhuc in alijs humoribus immorari cognoſcimus, neceſſum eſt, antequam ex toto eiſdem dominetur, nonnihil exhibito decenti pharmaco purgare: Cui potiſſima occaſio & obſeruatione probatiſſima ſexta dies exiſtit: Idonea quidem ob rationes à me ſuperiùs adductas, leui aliquo medicamento exhibendo. Quòd ſi huic operi tempus non ſubſit ante ſeptimam diem, differre purgationem donec febris remiſerit, aut acutorum terminus, (nimirum decima quarta dies) tranſeat, fidiſſima experientia (cui certiſſima ratio adſtipulatur) tutiſſimum & vtile eſſe monſtrauit: quo tempore fugiendum eſt à calidiſſimis medicamentis, vtpote facientibus rurſus efferueſcere, ac incaleſcere humores.

Curandum itaq; eſt in hac febre, vt omnia fiant & præſcripto tempore, & vſitatis ac ſecuriſſimis medicamentis, ſi præter ſpem nihil nobis accidere deſideramus. Quòd ſi accidens aliquod quantumuis leuiſſimum ſit, diu præſtare cognouerimus, pertimeſcendum quidem eſt, ac protinus ei prouidendum: vereri.n. oportet, ne tantum illi parti cuius ſymptoma eſt, innitatur natura, quantum ſat ſit, vt in aliquod grauius malum affectus prorumpat, ita vt ex præhabita negligentia, nulla deinceps diligentia prodeſſe poſſit. Sæpiſſime quidem experientia comperitur, maius faceſſere negotium id accidens, quod pertinacis eſt naturæ & conditionis, ob damnum quod pollicetur, quàm morbus ipſe: cum hoc tamen curandum eſt, illi prouidere, morbo non ex toto poſthabito: quod pari lege de omnibus quæ huic affectui accidunt, ſubaudiendum eſt. Atqui quemadmodum de ſanguinis detractione & expurganti pharmaco dictũ eſt, ita quoq; de cucurbitis noſſe oportet: quibus, quãdo, quouſq; eis vtendum ſit. Illis verò primò conuenire, omnibus in confeſſo eſt, quib. ob vires imbecillas venam tundere non datur: & his etiam quibus licet ſanguis miſſus quodammodo fuerit, neq; quantum ſat eſt, neq; quo tempore erat opus: quamobrem defectum ſupplere (ſi plenitudo non plurimum vrgeat) cucurbitarum ſcarificatione, neceſſum eſt, quibus pluries repetitis innitendum eſt, donec quod plenitudinis ſupereſt, auferamus. At ſi quòd malum irruere in caput aut in cor minetur, eiſdem miteſcere quoq; ac frenare oportet. Nec verendũ eſt, eis febre intenſiori facta vti: nã-

que non eſt mediocre earum munus, calorem etiam à partibus internis ad extimas euocare: quod in hac febre non ſolet mediocre præſidium præſtare. Habet quoq; id inter cætera auxilia egregium cucurbitarum vſus, vt rarò in hac febre contingat aberrare, eis pluſquam mediocriter adhibitis: nam præſtat à principio affectus uſq; ad finem indicatio ac neceſſitas diſtrahendi à partibus internis ad extimas, aut à ſupremis ad infimas. Frænare interim humorum feruorem potibus & ſyrupis oportet, item & ſpiritus veneficos tota affectus duratione retundere extinguere, ac diſtrahere, partim alexipharmacis verioribus, partim verò eis quæ vicem alexipharmaci ſupplent, qualia ſuperiùs abundè diximus. Habenda quoq; eſt, de virium robore maxima cura: nam furtim & occultè venenoſæ materiæ inſultus frequenter partibus inſidiatur, quo inopinato frequentiſſimè etiam ſuccumbit: & ob id vt fallaciſſimo illo & grauiſſimo malo ſufficere poſſit, & præſto ſit, prouidere oportet iuſculis, & alimentis à quibus non mediocrem gratiam & beneficium citra maximum laborem ſuſceptare poſſit. Nanq; talia ſunt, etiam ſi nonnihil ſolito frequentiùs adhibeantur, citra grauitatem, moleſtiam, ac naturæ diſtractionem, illi opem ferunt: præterquam quod attemperamento etiam ſunt vitioſis & corruptis humoribus. Itaque circunſpectum eſſe in his omnibus medicum decet, ne dum naturæ prouidet, morbi indicatio poſthabita aut neglecta, ipſe deinceps ſæuiùs prorumpat, ita vt natura quantumuis recreata, ſufficere minimè queat: aut dum vtrique plurimùm innititur, accidentia ex medici ignoratione aut negligentia, furore percita truculentiùs vires omnes inopinato & ſubito caſu, ex toto, aut irreparabiliter perdant.

Quamobrem medicus (ne crimine mortis particeps fiat) optimi gubernatoris officio functus citra turbationem aut animi iacturam omnibus prouidere tenetur: præteritis quidem memoria: præſentibus prudentia & maturo conſilio: futuris verò prouidentia.

Quòd ſi ſe hac lege in hoc infeſtiſſimo affectu geſſerit, nil mirum, ſi quæ apud vulgus deſperatione videntur conſilio deſtituta, facilè & tranquillo animo, Deo fauente maximo, ſanitati

nitati non ſine magna omnium admiratione reſtituat: ſin aliter, rationabile eſt (ſiquidem affectus tam eſt variæ & incompræhenſibilis naturæ & conditionis) animi turbatione & inconſtantia, etiam mediocriter affectos veluti manu perdere, deinceps vniuerſam culpam in affectus malitiam reijcere: qui cùm ex propria natura non habet plures perdere, mirum non eſt, ſi facilè auxilijs probè adhibitis & prudenti medico cedat. Faxit Deus Optimus Maximus, vt quæ huic operi adſcripſimus, & noſtri omnes labores in vſus communes conferãt.

LAVS DEO.

FINIS.

MATTHAEI CVRTII TICINENSIS

Medici ac Philoſophi acutiſſimi.

DE CVRANDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

MATTHAEI CVRTII

Medici ac Philoſophi præſtantiſſimi.

FEBRIVM CVRATIONES.

FEbris, calor eſt, non res calida, octauo de Ing. primo & nono eiuſdem 14 auctus & in igneum mutatus 1. Aph. 16. non ex duob. compoſitus: cuius ratio colligi pōt 1. Aph. 14. ſiccitati coniunctus, 1. Aph. 16. i. regim. acut. 18. & 12. & 9. de Ing. 14. in corde accenſus 1. de diff. Feb. 3. & ꝑ totum corpus tranſmiſſus 8. de Ing. in principio, 1. de Accid. 5. niſi impediatur, ſicut eſt in Epiala 2. de diff. feb. 6. & in Liparia in lib. de inæq; int. lædens operationes, nedum nāles, ſed ēt motiuas, quia hoc cuilibet conuenit ægritudini, in lib. Artis medicinalis 82. non. n. æger eſt, niſi decumbat 1. de diebus criticis 6. vnde dicitur 8. de Ing. 1. ꝙ impedit ægrum, & per eam vehementer triſtatur. Quæ quidem caliditas debet eſſe perſeuerãs, 1. de diff. feb. 3. non ſicut caliditas iræ & laboris, quando adhuc non eſt impreſſa caliditas in facto eſſe in corde. Debet enim caliditas febrilis ponere in calefacto eſſe partem aliquam cordis. Omnis nanq; morbus debet eſſe in facto eſſe, ſecundo de accidentibus tertio. Hæc aũt ſi ſalubris ſit, quatuor vniuerſalia tempora debet habere, ſicut de omni morbo dicitur in de vniuerſalibus morborum temporibus verum eſt quòd aliquam poteſt habere imperceptionem, quòd ſi ſit inſalubris, declinationem

tionem non habet 2.de Criſi 5.& 9.Iſta aũt quatuor tempora ſunt principium,augmentum,ſtatus, & declinatio, & poſſunt tendi penes digeſtionem.Et eſt principium quando apparent ſigna occultæ digeſtionis,augmentum quando manifeſtæ, ſtatus quando completæ:declinatio,quũ fit expulſio,ſicut patet 1. de Criſibus 17. & 18. Penes eſſentiam vero & accidentia quæ incipiunt eſt principium : quando augentur eſt augmentum : quando in maximo ſunt vigore eſt ſtatus 1. de Criſibus 3. quando declinant, eſt declinatio . Tempora autem iſta coincidunt in morbis reſeruantibus, non aũt in non reſeruantibus 3.reg.m.acut.vltimo in non reſeruantibus.n.tempora quoad eſſentiam & accidentia præcedunt,tempora quoad digeſtionem, & ſicut ſunt quatuor tpa vniuerſalia,ita ẽt quatuor tpa particularia in illis quæ habent paroxyſmos. verum eſt quod ſecundũ Gal.in de temporibus paroxyſmorum poſſunt fieri ſex,numerãdo totum circuitum,cum infebricitatione, ſi in principio ſit qõ pulſus,Nam eſt principium,inæqualitas, augmentum, ſtatus & declinatio & infebricitatio.Quod ſi ſub augmento ponatur inæqualitas,& non numeretur infebricitatio,erunt tantũ quatuor, ſicut vniuerſalia,quod non ſit,quia realiter principium ab augmento non diſtinguatur, & ſic ſunt tantum tria non numerando infebricitationem,ſicut eſt in illis,quæ ad ipſam non terminantur. Hæc autem à Gal.in lib. de quatuor temporibus paroxyſmorum. Cognoſcuntur autem tempora ex natura morbi 1. Aph.12. 1.de Criſi.9.ex diſpoſitione materiæ peccantis, 2. de diff.febr.8. tempore ann.2.Apho.25. ex anticipatione 1. Aph. 12. 1. de Criſibus 3. ex euacuatione primo Epid. in commento primi infirmi. In febres autem incurrunt ex cauſis extrinſecis calefacientibus, maxime in ephæmeram & magis ſunt parati cholerici 8. de ingenijs 7. & 8.infrequentius tamen ſunt febricitantes ſanguinei,quia magis incurrunt putridas, 8. de Ing. 7.& fere æque ſimiliter in ephemeras ſicut cholerici. ſic Auic. prima quarti cap. de præparatione ad febres præponit corpora calida & humida. Quoniam autem ſi debet eſſe febris calor in facto eſſe inductus eſſe debet,& quoniam vt dicitur 6.Epid. part.6. cap.8.in nobis membra ſunt in triplici differentia, ſcilicet ſolida, quæ continentia appellantur , humores qui dicuntur contenta liquida,& ſpiritus, quiquidem contenta mobilia

bilia appellantur: Ideo ſunt tres ſpecies febris diuerſificatæ ſecundum ſubiectum poſitum in calefacto eſſe 1.de diff.feb.1.licet.n.calor in febre debeat eſſe in toto,tamen ſufficit quod in facto eſſe ſit in vna parte cordis,& toto ei correſpondente. Si ergo ſit in ſpiritibus dicitur Ephemera: ſi in humoribus putrida,ſi in ſolidis ſit,hectica:dicitur aũt quando eſt in humorib., putrida,quia humores oẽs,qñ in eis eſt calor febrilis putreſcũt, excepto aliquando ſanguine,ſed habet naturam ephemerarũ, 9.de Ing.1.variæ aliæ dantur febris diuiſiones ab Hipp.6.Epid. part.6.text.16.& à Gal.1.de diff.febr.1.Sed iſtam diuiſionem ſumptam à Gal. à materia accipiemus,& penes ipſam omnium febrium,ſecundum mentem Hipp.& Gal. curationes explicabimus. Ab Ephemeræ igitur curatione exordiamur.

De Febre Ephemera, et eius curatione.

EPhemera Febris, eſt calor in ſpiritibus impreſſus in calefacto eſſe,ſicut primo de diff.febr.atteſtatur Gal.quæ ſi non committatur error,de ſe vnum diem non pertranſit tertio de Ing.in principio,& x. eiuſdem ſecundo de cauſis procatarcticis fit 1.de diff.febr.3.& 2.de Criſi. vltimo. In ipſam incurrere parati ſunt, qui complexionis ſunt calidæ, & ſiccæ, 8. de Ing.8. Cognoſcuntur aũt Ephemeræ ex iſtis ſignis, primo qđ ſunt à cauſa procatarctica,ſecundo quod habent fere vrinas ſimiles ſanis,& digeſtas,tertio quod pulſus in declinatione ſit ſimilis ſano:quarto quod calor ſit ſuauis ad tactum:quinto quod in ſtatu non ſint ſæua accidentia ſexto quod in declinatione appareat quædam irroratio ex ſuperfluitatibus tertiæ digeſtionis. Et hæc omnia colliguntur à Galen. in primo art. curatiuæ ad Glauc. ſecundo,& ſecundo de Criſi. vltimo,& primo de diff. febr.ſeptimo & octauo de Ing. quarto.

In eius curatione ſic eſt procedendum quando principaliter in febribus à tribus indicationem ſumamus, à cauſa morbi, à morbo,quæ de ſui remotione indicant,& à virtute, quæ de ſui conſeruatione:ſicut oſtendit Gal.decimo de Ing.primo.Parum de curatione eius curamus cum ſalubris ſit, & omnibus nota, quæ,& facile tolli poteſt,pariter etiam de virtute quia ea eſt ſalubris

lubris,& virtutem non proſternit.Ideo oĩs cura fere ab ipſa fe bre ſumitur,ſicuti decimo de Ing.primo dicit Gal. Quum aũt febris, vt febris,ſit calida,& ſicca, ſicut primo de regim. acut. 18.43.& primo Aph.16.dicit,& quum omnis cura fiat per cõ trarium.8.de Ing.primo ideo de infrigidatione,& humectatione indicat, vt de Ing. 14. In hac cura quum principaliter infrigidare,& humectare intendamus:Aer ipſe,a quo indicatio ſumitur nono de Ing.14.oſtendit, quantum infrigidare debemus vel humectare.Si.n.ipſe calidus, & ſiccus ſit maiori indigemus humectatione,& frigidatione: ſin minus,minori. Quare ſi ipſe calidus ſit,debet ad frigiditatem alterari,nono de Ing.14.Alte rato igitur Aere ad frigiditatem & humiditatem,ſi talis non ſit: eſt eligenda domus quæ talis ſit,& Gal. dicit,quod debet eſſe ſubterranea,& verſa ad ſeptentrionem, aſperſa cum rebus frigidis, vt roſis camphora, & ſimilibus, debemus reſpicere quæ eius cauſæ fuerint,quæ de ſui remotione indicant, decimo de Ing.ſecundo quæ quidem cauſæ diuerſæ,quomodo poſſunt co gnoſci,oſtendit Gal.& in primo ad Glauc.ſecundo,& ſecundo de Criſi vltimo.Si ergo fuerit in cauſa,Triſtitia:debemus curare,vt ſtent læti,ſi nimirum Exercitium: debent quieſcere, ſi Vigilia:debent dormire,& ſic omnes cauſas debemus remouere per ſua contraria,ſicut, octauo de Ing. tertio oſtendit Gal. Remota cauſa(quod facile fieri põt quum ſit procatarctica,niſi ſit oppilatio vel bubo,quum ſæpenumero iſta febris in hecticam vel putridam tranſeat,niſi curetur,vt in prima quarti tract. 1.cap.5.refert Auic. (ipſi febri eſt attendendum. hæc ſunt ingenia quibus vtimur in omni ephimera,ſicut ſeptimo Aph.43. colligere poſſumus,verum vt dicit Paul. lib.2. c.16. debemus variare,& applicare,ſecundum quod à diuerſis procedit cauſis. Nam aliquando in principio conueniunt,vt ſi exuſtione facta ſit aliquando, in declinatione tamen, & facta digeſtione vt in catarrho ponitur,aliquando maiori aqua eſt leuandum,aliquando minori, aliquando magis in vna manſione balnei, aliquando magis in alia debet ſtare,quas manſiones, & virtutes x. de Ing.xi.enumerat Galen.vnde ſicut aliquando, ſecundum quod maiori humectatione, vel inſtauratione, vel ſudore indigemus plus, vel minus: poteſt modo in una, modo in alia ſede ſtare æger.Sed quoniam noſtris temporibus ordinata balnea non ha

bemus

bemus:debemus facere,ut melius poſſumus: in domibus ordinare,nec ea in Ephemeris(in quibus præſentaneum ſunt remedium) dimittere,ſicut in primo art.cur.ad Glauc.cap. 2.Præterea poſt balneum,eſt inunctio , quam in primo ad Glauc. laudat Gal. oleum autem non debet eſſe frigidum , quia ut patet tertio reg.acut.42.conſtipat,&ſit eſſet periculum conuerſionis in putridam,ſed debet eſſe tepidum,& miſcere cum aqua tepida.Sic enim ut dicitur ſecundo de Simp.24. maiorem facit humectationem , & quoniam intentio omnis eſt reſoluendi illos ſpiritus incenſos:laudant doctores frictiones,quæ diuerſæ ſūt, ut ſecundo de tuen. ſan. patet,& ſecundum quod diuerſæ diuerſos habent effectus, ſemper tamen aliquo modo conueniunt,ſic ergo Balnea,frictiones,inunctiones, omnibus conueniunt ephemeris.Vltima intentio eſt de Cibo,&potu, Gal.primo de diff. febr.ad Glauc. ſecundo laudat uinum in omni ephemera,& in 8.de Ing. tertio modo ſit pauciferum, ſic enim magis excretiones expellit,ſi ergo febris ſit ī corpore calido, &ſicco, &cū illis conditionib. quas enumerat Gal.8.de Ingc.ſecundo tunc in principio debemus dare panem maceratū in uino,ſicut ibi fecitGal.quod ſi non ſit tale accidens,prius eſt balneandus, poſt dandus cibus primo art. cur.ad Glauc.ſecundo,cibi autē, qui conueniunt,ſunt primo ptiſana,alica cum pauco aceti, non craſſa: Piſces ſaxatiles,quod ſi illos habere non poſſis,ſumendi ſunt illi maxime qui non ſunt in lacu,uel in oribus fluminum. Item perdices,paſſeres,pulli gallinacei,phaſiani,pulli columborum,&alios poſſumus dare cibos,quos enumerat Gal.8. de Ing. ſecundo, Panis quoq; conuenit in furno coctus.dicit ibi Gal. &ſic poſſumus uti his cibis &dare magis,&minus,ſecundum diuerſas cauſas:Vnde ſi ſit ex nimio labore uel inedia,eſt dandum tantum cibi,quantum poteſt digerere,ſi ex bubone: parum,ſi ab aliis cauſis,eſt dandus cibus mediocriter,quod ſi fiat ex obſtructione: tunc dicit Gal.8.de Ing. ſecundo , oportet primo uti phlebotomia: aliter alia remedia eſſent uana , quod ſi uideamus dicit Auic.ī cap.23.quod ſit potius oppilatio propter craſſitiem materiæ,quam propter multitudinem, ſic eſt melius uti aperientib.&incidentib.ſicut dicit Gal.ex oxymelite : & poſſumus miſcere aliquas herbas,ut calamenthum, pulegium ,niſi ſit timor nimiæ caliditatis,&debemus, uti ſemper cibis aperientibus,

bus,ſic.n.curando ephemeram,dicit Gal. primo ad Glauc. ſecundo,remanet poſt 24.horas æger in totum liber cum oĩbus diſpoſitionibus ſanis, & ſic prohibemus quod fiat interpolata putrida:quia in infebricitatione non ſunt ægri in totum ſimiles ſanis. Hæc ſunt quæ conueniunt communiter omnibus ephemeris quæ autẽ conueniunt ſingulis ſpeciebus, vide apud Auicennam hæc ſunt pro cura ephemeræ ſecundum Galenũ, quæ omnia etiam refert Auic.

De Febribus Putridis.

QVatuor ſunt in nobis humores,qui ſua multitudine, vel craſſitie,oppilationem in corpore noſtro facientes,prohibent caloris nãlis tranſpirationem, quo non tranſpirante calor noſter fit extraneus,eo aũt extraneo exiſtente, hũmorem magis aptum putredini putrefacit, humor aũt putrefactus, febrem,quæ putrida dicitur,generat.xi. de Ing.8. ſine oppilatione.n.non fit febris putrida primo de diff.feb.3 niſi præcedat ephemera,vel per attractionem aeris putridi.In his nanq; caſibus põt fieri putrida ẽt non præcedente oppillatione. Iſti ergo humores non excitant febrem, niſi putreſcant ſecundo de diff.febr.8. excepto ſanguine x. de Ing. tertio. Quum autem putreſcunt,vel intra venas, vel extra putreſcunt, ſi intra: faciunt continuas ſecundo de Criſi.xij.& ſecundo de diff.feb. vltimo. ſi extra:faciunt interpolatas: ſecundo de diff. feb.xi. & ſi intra venas putreſcunt,vel ſunt in venis magis propinquis cordi,& faciunt continuas: ſine manifeſtis excreſcentijs, vel in venis paruis remotis a corde:& ſic faciunt continuas cum manifeſtis excreſcentijs ſecundo de diff. feb. vltimo quòd ſi extra venas: vel eſt cholera,& ſic faciunt tertianam:vel eſt Phlegma, & ſic quotidianam:vel eſt Melancholia,& ſic quartanam,ſecundo de diff.feb.ſecundo. Sanguis non putreſcit extra venas, ſolum intra venas ſecundo de diff.feb.nono.Sed non facit febrem purã ſecundo,de Criſi.xij.ſic ſcilicet quòd tantũ appareant ſigna ſanguinis:ſed apparent ẽt ſigna choleræ ſecundo de diff.feb.nono. Iſti quoq; humores: vel ſic putreſcunt, quòd tantum vnius humoris ſigna apparent,& ſic fiunt febres puræ, vel apparent ſigna duorum humorum & dicuntur nothæ,vel compoſitæ

tæ ſecundo, de Criſi.xij. Acceſſiones tolluntur, ſecũdum quod per partem poſt partem materia accenditur, & expellitur, ſicut patet in exemplo de ſtercore columbino. ſecundo, de diff. feb. quinto, vel ſecundum quod aggregatur tanta materia vt poſſit ſtimulare virtutem expulſiuã, ſecundo de diff. febr. vltimo hinc eſt, quoniam cholera hæc poteſt facere de tertio, in tertium, phlegma, quotidie: melancholia, de quarto in quartum, hinc eſt quod febris à cholera eſt tertiana, à phlegmate eſt quotidiana, melancholia, quartana. Variantur aũt paroxyſmi, & fiunt maiores, vel minores, ſecundum materiæ diſpoſitionem, & virtutum nãlium fortitudinem, vel debilitatem, ſecundo de diff. febr. xi. hæ ſunt omnes ſpeties febrium putridarum, quarum curationes explicaturus, à cholericis, & inter cholericas ab interpollatis, & primo à pura exordiar.

De tertiana pura, & eius curatione, et in fine, de tertiana continua.

TErtiana pura, quæ ex cholera fit, extra venas putreſcente ſecundo, de diff. febr. ſecundo, & vltimo, per membra ſenſibilia delata ſecundo, de diff. febr. tertio, quando eius ſignatantum apparent non alterius humoris ſecundo, de Criſi. xij. & de ſe de tertio. in tertium affligit. Primo ad Glauc. capite de ſignis febrium intermittentium. Cognoſcitur, quoniam ſeptem periodos non tranſit, quarto Aph. 59. Inuadit magno cũ rigore, cum punctura rei calidæ, non cum magno frigore, terminatur per ſudorem, vel per vomitum bilis, vel per vtrunq; calorem habet plurimum, & acrẽ cum ſiti magna in principio, quæ poſt fit mitis. xij. horas, non tranſit eius acceſſio ad perfectam terminatur infebricitationem, pulſus in inuaſione habet tardos, debiles, paruos, ac raros, nec aliam habent inæqualitatem niſi quæ communiter eſt in omnibus febribus, & tandem in ſtatu habet magnos, calidos, vehementes, veloces, & frequentes ſine inæqualitatẽ. Tantum habet eum, qui ſequitur omnes putridas, ſcilicet quod ſyſtole ſit velocior diaſtole, vrina eſt ſub rubea, vel ſub flaua: Aduenit autem in complexione calida, & ſicca, regione pariter & ſtatu cæli calidis, & ſiccis, in iuuene exercitato, quando vigilauit, laborauit, triſtatus eſt, multum cogitauit

gitauit,& pauco vſus fuerit cibo: Hæc ſunt ſigna, quæ oĩa vel plurima tertianam puram ſequuntur, ſicut colligere poſſumus à Gal. primo ad Glauc. capite de ſignis febr. Intermitentium. 4. Aph. 59. ſecundo de diff. febr. tertio, ſecundo, de Criſi. tertio, & hæc febris de ſe periculo vacat, quarto Aph. 42. Curando ergo tertianam puram ſic debemus procedere.

Cum, vt dicit Gal. de conſtitutione artis medicinæ 13. & 14. in omni ægritudine debeat medicus elicere intentiones curatiuas, ſecundo videre an illud fieri poſſit: tertio cũm quibus inſtrumentis. Ideo primo oportet videre à quo ſumantur indicationes curatiuæ in tertiana pura, & quoniam ipſa curari pōt: quibus inſtrumentis vti debemus. Intentiones oẽs curatiuæ ſumuntur à morbo, & à cauſa morbi & à virtute, dicit Gal. x. de Ing. primo virtus indicat de ſui conſeruatione quæ fit cum ſimilibus nono de Ing. 14. Morbus aũt, & cauſa morbi de ſui indicant remotione decimo de Ing. primo. Cæterum quando morbi, ac ſui cauſa ſæpe indicant de oppoſitis remedijs, ideo videndum eſt à quibus primo eſt incipiendum. Gal. tertio, de Ing. & xij. dicit ꝙ tria ſunt quæ indicant ꝙ ab eis incipere debemus, .ſ. illud quod habet rationem cauſæ, illud quod magis vrget, & illud ſine quo non. Cæterum quoniam in tertiana pura, quum de ſe ſit ſalubris, quarto Aph. 43. morbus ipſe nec ſua ſymptomata plurimum vrgeant, ideo ab ipſa cauſa (ſine cuius remotione non poteſt curari febris) eſt incipiendum: Quum igitur viſum ſit à quibus ſint ſumendæ indicationes, à quibus (Primo modo etiam ſuppoſito, quòd hoc ſit poſſibile) reperienda ſũt remedia, primo pro virtute conſeruanda, quæ ſunt ſimilia complexioni ætati, & conſuetudini nono de Ing. 14. hæc quæ ſint patebit, quoniam loquitur de rebus non naturalibus: Veniendum ergo eſt ad remedia quæ conueniunt ratione cauſæ. Cauſa tertianæ puræ, eſt cholera, ſicut patet ſecundo de diff. feb. vltimo, & ſecundo de Criſi. tertio, & ſic eſt materia: Materia aũt in cunctis morbis quædam eſt putrefacta, quædam in putrefieri: vnde debemus educere eam, quæ eſt iam putrefacta, & curare ne alia putreſcat: xi. de Ing. 9. Duo vero ingenia ſunt magna, quibus educimus materiam peccantem, phlobotomia, & pharmacia. ſecundo Aph. 29. Quum ergo eſt intentio de phlebotomia, & pharmacia, à phlebotomia eſt incipiendum, ſexto Epid. particula

cula prima lib.v. Cuius rationẽ reddebat Gal.in lib.de dignoſc. affectibus renum:quia ſic melius humores per pharmaciam poſſunt educi & hoc faciebat Hipp. quarto regi. acut. xix. & 28. hoc tñ eſt interdum non exiſtente maxima humorum inæqualitate,ſicut dicit Auic. quarta fen. 1. cap.5. quia tunc eſt incipiendum à pharmacia, ſicut faciebat Gale. v. de Ing. 14. & hoc eſt, quia virtus in principio oppreſſa ab humorum cacochymia non conſtaret: ſuppoſito tamen quod in tertiana pura non ſit iſta magna inæqualitas, ab ipſa eſt incipienda phlobotomia : Quum igitur natura, eſt aggrauata, tunc eſt, fienda phlobotomia ſicut de omnibus putridis dicit Galenus xi. de Ing. is: Dico quando natura eſt aggrauata: quoniam non credo quòd ſimpliciter in omni pauca putrida ſit fienda phlobotomia : quod oſtendunt verba Gale. ibi quando dicit vt natura deoneretur: Quum ergo natura eſt aggrauata,& æger tranſit 14.annos,quia prius non conuenit xi.de Ing.14 Quantitas aũt ſanguinis eſt ſumenda à complexione:ab aeris ſtatu, regione, quæ enumerat Gal.xi.de Ing.14. quod ſi omnia quæ indicant de non mittendo ſanguine,ſint ſimul,nullo modo eſt fienda phlobotomia,quòd ſi aliqua ſic, aliqua non: magis: & minus fienda ſecundum diſpoſitionem illarum conditionum, nõ tamen eſt fienda vſque ad ſyncopim, nec multum copioſa, vt relinquatur aliquid pro virtute, ex quo poſſimus vti remedijs alijs dicit ibi Gale. Quum igitur fienda eſt phlobotomia, primum eſt videndum, an ſint plurimi ſucci crudi, indigeſti in ſtomacho,& inteſtinis quia tunc non conuenit 9.de ing.quinto illis ergo exiſtentibus ſicut communiter modo fit, quia homines vtuntur inordinato regimine,& non habent beneficium ventris:tunc primo eſt præmittendus Clyſter cõis,vel illud,quo vtebatur Gale. decimo de Ing. nono ſcilicet,ex aqua melle,& oleo,quòd ſi etiam poſt clyſterem, aliquid in ſtomacho remaneat, vel in inteſtinis ſuperioribus : quia Clyſter non aſcendit ad illas partes quinto de Ing.xi. 13. de Ing. diſt. tertia nono niſi per accidens ſexto de accidentibus ſecundo tunc,quoniã illud quod eſt in illis partibus educitur per exhibita per os, quinto de ing. xi.eſt danda medicina, quam vocant lenitiuam, & danda caſſiæ vncia , vel duæ unciæ mannæ, quòd ſi videmus , quòd æger de ſe non facile ſoluitur, poſſumus addere ſti-

re ſti-

re ſtimulum ut drach. 1. electuarij roſati Meſue,& hæc in principio conueniunt, quia non agitant, dare autem debemus talia lenitiua per aliquod tempus ante cibum, puta per horæ unius dimidium, ſicut colligere poſſimus ſecundo de alim. cap. de prunis. His igitur remediis, eductis materiis, exiſtentibus in ſtomacho & in inteſtinis: ſtomacho non pleno, ſed uacuo primo regim. acut. 33. eſt fienda phlobotomia: poſt per horas duas dandus eſt cibus conueniens.

Deonerata igitur natura per phlobotomiam, poſſumus uti leuiter prouocantibus ſudorem, urinam uel uomitum, ſi natura tentet, ut quod putrefactum eſt, educatur, ſicut facit Galen. ſecundo de ingen. nono. Dando ptiſanam, quæ hæc omnia poteſt facere, pariter mulſam, oxymelli, decoctum apii, & ſimilia. Cœterum ſi iſta non omnem materiam peccãtem educere poſſunt, ad pharmaciam: eſt ueniendum: Sed quoniam raro eſt pharmacandum in principio primo Apho. 24. Sed digeſta materia primo Apho. uigeſimoſecundo. Imo non apparente ſigno manifeſtæ concoctionis non eſt pharmacandum. Eſt ergo expectandum ſignum digeſtionis ſic, quòd materia appareat manifeſte digeſta, & hæc digeſtio fit a natura primo prognoſt. ultimo, & fit incraſſando ſecundo progn. 33. & ſic ſeparando bonũ a malo, quam tamen poterit etiam iuuare medicus cum rebus roborantibus, calorem naturalem, ut alterando, & remouendo calorem præternaturalem, & cõfortando naturalem. Quum igitur ſignum manifeſtæ digeſtionis apparet: tunc leui aliquo pharmaco poterimus iam putrefactam, & digeſtam materiam educere. Vnde Gal. 1. ad Glauconem de cura tertianæ puræ dabat abſinthium cum melicrato: hoc etiam tempore laudat Gal. ibi balnea aquæ dulcis calida, quia aliquid educunt, & alterant, quia humectant, & corpora refrigerant, quod ſi fortiorib. uti uolemus ſolutiuis, expectanda erit & pfecta materiæ digeſtio. Cæterum quoniã, ut dicit Hip. 2. Aph. 9. corpora quum quis uult purgare, oportet fluida facere, & hoc ibi dicit Gal. fit aperiendo uias, & ſecãdo humores, & hæc digeſtio eſt, medici: Ideo oportet prius ipſam, ſic digerere materiam, & hoc fit cum reb. aperientibus, & incidentibus. poterimus ergo dare decoctum ex apio, ex aneto ſicut in pri. ad Glauc. facit Gal. in cura tertianæ puræ, & poſt, ſecundum libitum, alias herbas poterimus

miſcere. Verum quoniam ut dicit Gal. decimo de Ing. Primo digerenda eſt materia, ſi poſsibile eſt, etiam habenda eſt cura de morbo, & quoniam iſta febris indicatio ſumpta ad ipſa indicat de maxime frigidis, ut in primo ad Glauconem dicit Gal. in hac cura, ideo cum aperientibus & incidentibus, quæ calida ſũt primo Apho. 24. poterimus admiſcere aliqua frigida, unde ſi uolumus facere ſyrupum ſumemus drach. i. ſyrupi de endiuia, cũ alio ſyrupo incidente iungendo aquas non tamen maxime incidentes, quoniam iſte humor, quum de ſe ſit ſubtilis non indiget maxima inciſione, & eam debemus cuitare ratione febris. facta ergo digeſtione materiæ, quando ſcilicet apparent ſigna manifeſtæ digeſtionis reſeratis humoribus, & apertis uiis, tunc ſi natura materiam euacuat, (perfectum enim eſt, quod quantum ad iſtam intentionem faciat medicus primo Aphor. 20.) quod ſi ipſam euacuationem tentet, & nõ perficiat, tunc ſequẽdo motum materiæ, ſi ſit per conuenientes regiones, Primo Apho. xxi. eſt euacuandum. Si ergo ipſa tentet uomitum, uomitiua ſunt exhibenda, ſi ſeceſſum, purgantia per ſeceſſum, quod ſi ipſa non tentet, licet bilis conueniẽter educatur per uomitum, quarto Apho. quarto, tamen quia uomitus eſt motus præter naturam, melius erit eam educere per ſeceſſum: ſicut etiam dicit Gal. in hac curatione. Medicamentum autem commodum in hac curatione eſt Rhabarbarum, ut dando eius ʒ. i. s. in infuſione, uel ſecundum diuerſas intentiones unc. i. Casſiæ. & ʒ. ii. electuarii roſati Meſue.

Debet autem dari tale medicamentum ieiunio ſtomacho, & completa digeſtione, ſicut dicit Paulus lib. vii. cap. vi. puta in ſummo mane: quo dato, ſi ſit debilitas ſtomachi: uel timeamus, ne aliquid inhæreat gulæ, danda eſt ſubito ptiſana, ſecundo regim. acut. 22. & in libr. quomodo, & quando purg. 9. licet forſan tale periculum non ſit in iſtis medicamentis benedictis, quòd ſi daremus fortiores medicinas, a quibus tamen quantum poſſumus, eſt abſtinendum: ſunt admiſcendæ res odoriferæ ſecũdo reg. acut. xi. & in lib. quando purgare oportet: quando uero medicina incipit operari, tũc nihil eſt dãdum, niſi cõpleta opẽrõne 2. reg. acut xii. immediate tñ debet dormire, ut melius medicina actuetur dicit Auic. quarta primi, c. ult. Quum uero incipit operari tunc ãplius nõ eſt dormiẽdum, ſed leuiter deambulandum

landum quarto Aph. 14. perfecta operatione cibandus eſt æger ſecundo reg. acut. 13. dum autem fit digeſtio leuibus cIyſteribus, eſt vtendum dicit Gal. primo ad Glauc. cap. proprio maxime ſi æger non habet beneficium uentris, his autem omnib. peractis cum inunctionibus rarefacientibus, cum frictionibus: cum prouocantibus ſudorem, & urinam, poterimus curare ut excernantur etiam ſuperfluitates tertiæ digeſtionis, & ſi aliqua pars materiæ reſt.terit, educatur; quia aliter quæ reſtarent poſſunt facere recidiuam, ſecundo Aphor. 12. & quoniam in iſtis febribus propter decurſum flauæ bilis ſæpe patitur ſtomachus, ideo poterimus uti confortantibus ſtomachum, ut ſpeciebus diarodon Abbatis. Hæc ſunt inſtrumenta, quibus uti debemus indicatione ſumpta à cauſa in hac ægritudine. Quantum autem ad morbum, eſt affectus præter naturam, ut dicit Galen. in de ſymp. diff. primo, omnis autem talis affectus indicat de ſui remotione per ſua contraria, octauo de ingen. primo, morbus iſte eſt calidus, & ſiccus primo regim. acut. 18. & 41. Imo indicat de rebus frigidis, & humidis, nono de ing. 14. Et quoniam in iſto morbo eſt intenſa caliditas, ſecundo de Criſibus tertio, & cura fit per contraria æqualia in gradu tertio, techni. 86. Ideo in eius cura vti debemus intenſe refrigerantibus, & humectantibus, ſicut dicit Galen. primo ad Glauc. de cura tertianæ puræ.

Sed quo pateat quæ ſint conuenientia in tali febri, percurrendum eſt per ſex non nāles: virtus autem de ſui conſeruatione indicat, nono de ingeniis 14. quæ conſeruatur etiam cum debito regimine ſex rerum non naturalium. Ideo pro complemento curationis eſt deueniendum ad ſex res non nāles. Sex ſunt res quas medici non naturales appellant, quæ ſi debite applicentur ſanitatis cauſæ ſunt, ſi indebite: egritudinis. Quarum qualitas & quantitas, & tempus in quo conueniunt, oportet medicum conſiderare, ſicut dicit Gal. in libr. artis medicinalis octauo harum autem. Primus eſt Aer, vt dicit Gal. nono de ing. 24. quum ſemper nobis occurrat, nec vllo pacto ipſum euitare poſſumus, & eſt vnus de illis à quo ſumuntur indicationes curatiuæ: Ideo maximam curam de ipſo habere oportet. Quū igitur in egroto illā intemperiē tollere intendamus, quod fit ꝑ contrarium, vt dicit Gal. in lib. art. med. 86. & affectus iſte ſit calidus,

& ſiccus: Vnde debet declinare aer verſus frigidum, & humidum. Si ergo naliter ſit talis, debemus illum eligere, ꝙ ſi non habemus ſic, vt cōiter eſt, quando fiunt iſtæ febres: debemus ipſum artificialiter facere, & hoc fit vt dicit ibi Gal eligendo domos ſubterraneas verſus ſeptentrionem, & ſpargendo eas cum rebus frigidis, & humidis, ſicut cum roſis camphora, & ſimilibus & tñ debemus aduertere ne ille aer occurrat toti corpori immediate, quia ſic augeret oppilationem, & per conſequens febrē, ſicut dicit Gal. 10. de ing. 8. Secundo eſt motus. & quies, quum motus ſit cauſa caloris ſecundo Cœli 42. & in de morb. cauſ. ſecundo ideo his maxime intendimus euitare motum, ideo laudatus quies, poteſt tñ æger leui vti exercitio, ventre vacuo maxime, in die meliori vt excernantur ſuperflua tertiæ digeſtionis. Tertio eſt ſomnus, & vigilia quoniam ſomnus maxime facit ad digeſtionem, referente Ariſt. in de ſomno, & vig. Immo debemus curare, vt æger dormiat: quia iſta ægritudo de ſe reddit hominem vigilem: debemus tñ curare, ne dormiat in principio paroxyſmi, ſicut dicit Gal. ſecundo Aph primo. Quarto eſt cibus, & potus, duæ ſunt res in ægritudinibus materialibus, quæ quantum ad cibum requirunt oppoſita morbus ſcilicet, & virtus ſecundo reg. acut. 36. Virtus. n. quum de ſui conſeruatione indicet, & aliquid ſemper à corpore noſtro reſoluitur, quod reſtauratur cum cibo: Ideo ipſa de dando cibo indicat, primo regi. acut. 43. Morbus aūt quum de ſui remotione indicet nono de ing. 14. & hoc facit per digeſtionem, clyſteres, fomenta, phlobotomiam, & pharmacum primo reg. acut. 43. cuius opus à cibo impeditur, ideo de non dādo cibo indicat primo ad Glauc. de cura tertianæ nothæ: videndum eſt quid magis referat primo Aphor. nono & taliter ordinanda eſt dieta, vt uirtus ſtet per totum morbus, & in ſtatu poſſumus uti tenuiſſimo uictu: oportet ergo in principio craſſius reficere primo Aphoriſ. decimo, ne poſt cogamur reficere in ſtatu, quod pernitioſum eſt, ut patet ſecundo regim. acut. xxxx. & infra, in ipſo enim oportet uti tenuiſſima diæta primo Aphor. ſeptimo conſiderandæ tantum ſunt conditiones, quas ponit Galen. primo regim. acut. 43. quia ſic aliquando eſt cibandum aliquando non: in iſta ergo febre quoniam de ſe non tranſit, xv. dies uti poterunus ſubtili diæta: quia durabit uſq; ad ſtatum, primò craſ-

ſius

ſius reficiendo,& ſemper attenuando quando procedimus ver ſus ſtatum & tunc parum vel nihil dabimus cibi, ergo conuenientes debent eſſe humidi, quia hoc eſt commune omnibus febribus primo Aphor.xvi.non tamen tantum ſicut in aliis propter temperaturam quæ habet ſeruari,tunc in nono de ing.14 & id habet fieri cum ſubtili,in libr.art.medic.86.Debemus ergo hæc examinare,& dare cibos tantum declinantes verſus frigidum,& humidum primo ad Glauconem de cura tertianæ puræ quantitas autem ſit tanta ut concoqui poſsit, ſic quod duret virtus cibi ergo qui dandi ſunt, vt dicit Gal.ibi ex oleribus ſunt atriplex,bliton,lapathum,Malua,lactuca,cucurbita, poſſumus tamen nos eligere,quæ ſunt in uſu,ſuccum ptiſanæ,ſorbitiones ex halica, piſces ſaxatiles, volucria quæ habent molles carnes aliarum auium alas,etiam gallorum teſticulos dare poſſumus & cerebrum ſuillum,contuſum ex carne paruorum animalium:oua ſorbilia maxime eorum uitellos.

Ex fructibus poſſunt guſtare illos,qui non ſunt difficilis cõctionis,ut ficus in lib.de cibis boni,& mali ſucci,&uuam bene maturam,oportet etiam ut abſtineant ab omnibus cibis maxime calidis, & ſiccis, & hoc intelligitur in homine delitioſo, qui habet parum caloris naturalis, & ſi ſit fortis complexionis, ac uirtus ſit fortis:tunc ſufficit dare ſuccum ptiſanae uſque ad criſim,dicit ibi Gal.uinum in principio nullo modo conuenit: poſt autem poteſt dari uinum aquoſum, & tenue in pauca quãtitate in fine tantum: poteſt tamen dari in maiori quantitate: dicit ibi Galen.ab aqua eſt abſtinendum, ſi eſt danda oportet quòd ſit cocta:quia de ſe nullum praeſtat iuuamentum, ſed multas noxas ut dicit Hippocr.tertio regim.acut. cap.de aqua. Hi ſunt ergo cibi,&potus huic febri conuenientes. Debemus etiam aduertere ne ſumantur diuerſi cibi, tertiò regim. acut. 37.quòd ſi ſint diuerſi,qui ſint facilioris digeſtionis ſunt permittendi tertio regi.acu.24.&ſecundo de alim. cap.de perſicis, &plus dandum in cœna, quàm in prandio, ſicut reddit rationem Galen. ſexto de ing. in principio autem paroxiſmorum a cibo penitus eſt abſtinendum,&in tota acceſſione,primo Aphor.ſecundo,Imo nec ante principium ſicut ampliat Galen. primo Aphor.uigeſimo,ſed in declinatione,uel melius tempore infebricitationis, quia in hac febre eſt longum, & quando

eſt intentio, uel phlobotomiæ, uel pharmaciæ, uel Clyſteris, uel ſedandi aliquem dolorum, ſi eſſet, abſtinendum eſt a cibo dum hæc ſiunt poſt eſt cibandum, ſi eſt neceſſarium, primo regim. acut. 33. quod ſi ſit in æſtate: ſicut plurimum fiunt iſtæ febres & æger difficile ferat cibum, oportet in plurib. uicibus exhibere, & parum, primo Apho. 18. tertio regim. acut. 36. Quinto ſunt ea quæ retinentur, & excernuntur. Sed de iſtis dictum eſt, loquendo de intentionib. ſumptis a cauſa morbi. debemus omni cura attendere, ut pori ſtent aperti, & in tempore debito uti mollibus frictionib., & inunctionib., quæ uim habent euaporandi & in tempore debito utendum eſt exercitatione.

Hæc enim ſunt, quæ faciunt traſpirare corpus, ut dicit Gal. vi. de tuenda ſanit. habent autem abſtinere a coitu, quia multum nocet temperaturis calidis & ſiccis, ſicut ſexto, de tuenda, ſanit. dicit Gal. cætera autem quæ conueniunt, iam dicta ſunt, ultimo ſunt accidentia anim: debent qui tali febre febriunt, cauere ab omni immodico animi affectu, quia ſic alteratur ſtatus naturalis ut dicitur in lib. artis medicinalis 85. maxime ab ira furore, & inuidia, quæ calfaciunt, & exiccant, ſed debent mediocriter lætari, quia ſic confortatur calor naturalis, & expanditur, & ſic ſuas perficit operationes: Hæc autem ſunt, quæ agenda ſunt inter res ſex quas non naturales appellant. Reſtat ultimo correctio accidentium. Symptomata aliquando tantum in morbis faciunt ut dicitur, xii. de ing. in principio. quòd oportet eis tanquàm magis urgentibus attendere. Cæterum quum iſtæ febres de ſe ſint ſalubres, quarto Aphor. 43. non habent ideo ſæua accidentia tamen quæ hic ſunt conſideranda, ſunt rigor fortis, ſitis, & calor mordax, qui etiam ab ipſa pendet eſſentiam. Quantum ad rigorem, quoniam habendo curam ad ipſum remouendum impeditur ſæpe motus naturæ, imo pro ipſo non eſt utendum fortibus remediis, poſſumus tamen curare, ut æger ſit in lecto bene coopertus, & caleſcat ante aduentũ paroxiſmi, quia ſic calor nãlis eſt fortior, & non tamen retrahitur: debemus aduertere, ne dormiat in principio, quia ſic augetur rigor, ſecũdo Aphor. primo, curare etiam ut adueniat, uentre uacuo, primo Apho. 19. pariter in ipſo non eſt cibandum principio, Aph. xi. poſſumus etiam ponere circa ægrum pannos calidos. Sed reliqua omnia fortia, remedia ſunt omittenda. Quantum ad ſitim

licet

licet æger de ſe debeat euitare aquam quantum poteſt: tamen propter ſitim aliquando concedenda aqua cocta, uel cum hordeo, uel cum ſeminibus melonis, & ſimilibus, quæ habent uim humectandi, & refrigerandi, poteſt autem aliquando deguſtare aliquos fructus, ſi non ſint difficilis coctionis, primo ad Glau. in cura tertianæ purae, poſſunt etiam uti aliquibus iulep ut iulep roſato, & ſimilibus. Debent tantum quantum poſſunt uitare Narancia, granata, & ſimilia quae habent uim ſtypticam, quia cum eis augetur oppilatio, & per conſequens febris: Quantum ad calorem, quia eſt de eſſentia febris, remitti non poteſt, niſi remouendo febrem, unde debemus quantum poſſumus euitare frigida actualia, applicata extra: urgente tamen neceſſitate aliqua epithemata cordi applicare poterimus, eaq; frigida ut ex camphora, ſandalis: & ſimilibus iam apparentibus ſignis manifeſtae digeſtionis . Sed haec dicta ſunt in intentione ſumpta a morbo. Ibi enim debet de hoc eſſe ſermo. Quod ſi eſt eſt ēt proſtratio appetitus eſt propter humores currentes, ad ſtomachum, quibus ablatis per pharmacum, poterimus uti confortantibus ſtomachum, & extra inungere factis ſcilicet euacuationibus Haec ſunt, quae in cura tertianae purae, iuxta mentem Galeni, uidebantur ponderanda.

De cura Tertianæ continuæ.

TErtiana modo continua, quae fit ex cholera putreſcente in paruis uenis, ſicut dicitur ſecundo de diff. febr. ultimo, & cognoſcitur, quia habet eadem accidentia quae habet tertiana pura, ſed intenſiora, eodem quoque modo curatur ſicut in terpollata: ſicut prima quarti tract. ſecundo cap 40. dicit Auicen. excepto, quod maiorem debes habere curam eius in infrigidando, & digerendo , ſic ergo eadem remedia quæ ualent in pura, ualent in continua, ſed debent eſſe fortiora.

De tertiana notha, & eius curatione.

TErtiana Notha, quae fit ex admixtione colerae, & phlegmatis quãdo ad unã formã reducuntur, ſic ꝙ nõ ſeruatur modus ꝑciſus affligendi cholerae, uel phlegmatis ſecundo, de diff. febr.

Febr.ſeptimo,cognoſcitur, quoniam eius paroxiſmus duodecim horas,& ſeptem periodos tranſit cum grauitate capitis, & extenſione accedit:Rigorem habet longiorem,quam pura,nec adeo auctum. Tarde in ea apparent ſigna digeſtionis, non eradicatur cum ſudore copioſo. Aliquando etiam non incipit cũ rigore,caliditatem non habet multam, augmentum habet inæquale in libro de quatuor temporibus morbi,accidentia minus habet ſæua quam pura.Hæc omnia colligit Auic. prima quarti tract. ſecundo cap.4.Videndum eſt,quantum ſit febris proxima puræ,&remota, & ſic magis,uel minus eſt uarianda cura,a, cura puræ,ſi enim ſit remota parum,ab ipſa parum eſt deuiandum.Quantum ergo ad remotionem cauſæ: ſuppoſitis quæ dicta ſunt in cura puræ,&ſic ab ipſa incipiemus.Quoniam ſi iſtis febribus eſt etiam flegma quod peccat, cuius eſt magna copia in ſtomacho, & in inteſtinis: ideo, primo ad Glauc. de cura tertianæ nothæ,eſt utendum non leui clyſteri,ut ponendo in clyſteri Caſsiæ,ſicut dicit Auic.ʒ. vi. Vel uirtutem turbith,ut unc.mediã Diaphæniconis,uel elect.indi.facto clyſtere, ſequẽti die poterimus dare lenitiuum, quoniam multæ ſunt materiæ in ſtomacho educendæ,puta unc.i.Caſsiæ,& ſi uoluerimus adiungere ſtimulum, quia materiæ ſunt craſſæ, poterimus adiungere.ʒ.i.uel elect.indi maioris,uel agarici præparat, quod etiam habet prouocare uomitum,qui quidem maxime in hac cura confert,ſicut dicit Gal.primo ad Glau.de cura tertianæ nothæ unde,maxime ſi natura tentet,poterimus ipſum in principio prouocare, propter phlegmata,quæ ſunt in ſtomacho, ut dando unc.vi.Aquæ hordei calidæ cũ pauco aceti,uel ſirup.acetoſi,uel cum pinna intincta in oleo, & cum ſimilibus leuibus, quia fortia in principio non conueniunt, &, ſi de ſe ſequatur uomitus poſt cibum,optimũ eſt.Quòd ſi neceſſaria eſt phlobotomia,ut quando natura eſt aggrauata, & ſunt aliæ conditiones,quæ indicant de phlobotomia,eſt fienda,& quanto citius, eo melius:oportet tamen præmittere clyſterem, & maxime ſi non habet beneficium uentris,& lenitiuum,ſi ſint plurimi humorum crudi in ſtomacho.Quantitas autem cibi, dicit Gal. ſit tãta,quãtã exigit ſtatus caeli,cõſiderãdo,ea quae de mẽte Gal. dicta ſunt in cura purae,facta phlobotomia ueniendum eſt ad digeſtiua, quae debent ẽẽ fortia propter materiam multam,&

craſſam

craſſam poſſumus, vt dicit ibi Gal. facere decoctum ex origano, hyſſopo, & ſpica decoquendo in debita quantitate mulſæ, & dare, verbi gratia, vnc. v. vel ptiſanæ ſuccum cum pipere. Poſſumus quoq; dare, vt dicit Auic. Puta ſumendo ſyrup. acetoſi vnc. i. ſyrup. de duabus radicibus vnc. i. Aquarum Apij, & fæniculi ana vnc. j. & med. Sic ergo procedendo ſemper, ſi æger non habet ventris beneficium, poterimus vti clyſteribus. In die infebricitationis, apparentibus ſignis digeſtionis, non in principio, poterimus vti balneo, dicit Gal. oppoſitum tñ dicit Auic. Gale. forſan intelligit, quando non eſt multum remota à pura. Auice. quando eſt multum remota. quia ſua ratio tunc valet. Nos poterimus ſecure procedendo, omittere penitus, vel tamen vti in declinatione: ſed in hoc tempore ſcilicet apparentibus ſignis manifeſtæ digeſtionis, poterimus vti prouocantibus vrinam, & ſudorem leuiter, ſicut ſunt illa, quæ ſunt poſita pro digeſtiuis, vel addendo ſemina melonis, maiora, communia, vel vtendo oxymelite, ſicut dicit ibi Galen. & quum deuentum eſt ad ſeptimum diem, quia iam eſt conſonum, quod aliqua pars ſit putrefacta pro eius eductione: poterimus vti leui pharmaco, laudat Galen. & doctores alij comam abſinthij, vel eius decoctionem. Quoniam vt dicit Auic. confortat ſtomachum, & educit materiam peccantem: Poſt iterum poterimus redire ad digeſtiua, & vti eis donec appareant ſigna digeſtionis completæ. Hoc interim poterimus vti calefacientibus, confortantibus, quando prolongatur ægritudo, dicit Auic. vt vngendo ſtomachum, cum oleo abſynthii vel menthæ, vel actualiter applicando calida ſtomacho, vel faciendo emplaſtrum ex eis cum ligno aloes, pariter, etiam poterimus applicare hepati oleum ſquinanthi, capparum, fœniculi, ſaluiæ, & ſimilium, vel ex ſimilibus facere emplaſtra, & etiam tollere tenſionem hypochondriorum, ſi fuerit: Apparentibus vero ſignis manifeſtæ, & completæ digeſtionis, & natura non cõplete educente tunc dicit Auic. oportet euacuare, & vtemur medicamentis è ducentibus choleram, & phlegma, puta dando ʒ.j.s. Rhabarbari, Agarici trochiſcati vel in infuſione vel in ſubſtantia ʒ.i. adendo parum ſpicæ, poſt ʒ.vi. Caſſiæ cribellatæ, & ʒ.ii. elect. Indi, vel diaphæniconis poterimus vti. Poterimus quoq; conficere pilulas ex Rhabarbaro, agarico, & dare puta ʒ.ii. Cæterum quoniam virtus eſt debi

lis

lis,& ægritudo longa. Ideo non vna vice damus medicinam, quæ mãm peccantem totam debeat educere,ſed damus medicinam q̃ vocant fortem debilem & quæ trahit à remotis, ſed ſic in pauca quantitate puta. In forma pillularum dando ſcrup.2. chochiarum,& aurearum,ſcr.i.vel faciendo, vt maſticent ʒ. ii. Rhabarbari:His datis medicinis,ſequenti mane poterimus dare vnc.i.zucari roſati,vel aromatici roſati,vel ex ſandalis cum ſpeciebus aroma.roſati conficere confectionem in morſellis,& dare omni mane morſellium vnum per horam ante cibum cũ pauco vino aromatico,ſic ẽt cum frictionibus,cum debitis exercitiis, cum vnctionibus aperientibus cum aliquibus aquis factis cum radicibus cõibus,cum ſeminibus maioribus communibus poterimus curare,vt inſenſibiliter,vel per ſudorem,vel per vrinam excernantur ſuperflua tertiæ digeſtionis,& hæc quantum ad cauſam remouendam.

Reſtat modo ordinare in ſex rebus non nãlibus. Quantum ad cibum,dicit Gal.primo ad Glauc.de cura tertianæ nothæ, ꝙ cum cibo eſt prouidendum ne morbus augeatur, & tàmen eſt ẽt aduertendum,ne vires proſternantur,quoniam iſta febris de ſe eſt longa, & hoc eſt difficile. Nam inædiæ quantum proſunt coctioni morbi,tantum nocent viribus: cibi vero quantũ vires augent tantum coctionem impediunt: oportet ergo medicum cogitare vires ægri an ſint validæ vel debiles, & morbi magnitudinem,ſic viribus exiſtentibus fortibus,minus eſt dandum,ſi ægritudo ſit magna,ſi vero virtus ſit debilis,plus eſt dã dum. Vnde non limitata poteſt dari regula,ſed ſaluatis conditionibus vniuerſalibus,quas de mente Gale.adduximus in cura tertianæ puræ,quoniam in veritate morbus eſt longus.Ideo oportet,quod diu ſeruetur virtus, & ſic craſſius poterimus reficere quàm in pura:oportet ergo dicit Gal.non quotidie cibare, ſed alternis diebus, vt bis in die infebricitationis tñ poterimus etiam cibare,ſemel in die paroxyſmi, & in declinatione, leuiter tamen, vt dando aliquam ſorbitionem vel parum ptiſanæ, vel panatellæ.Cibi etiam dicit Gal.Ibi non debent eſſe æque frigidi,ſicut in pura,quia eſt maior intentio incidendi,& aperiendi, & minor remittendi calorem febrilem. Oportet quoque dicit Auicen. in principio craſſius reficere, quàm in pura, quia eſt longior. Cibi autem qui dari debent in die infebricitationis erunt,

runt, ſicut oua ſorbilia, contuſum ex carnibus volatilibus, & illi oẽs quos enumerat Gal. in tertiana pura, ſed in maiori quantitate. De vino nihil dicit Gal. Paulus & Auic. Crederem, quum in principio non conueniat, apparentibus tñ ſignis digeſtionis põt dari, & in maiori quantitate, & aliqualiter magis vinoſum q̃ in pura, quia cibi conueniunt, & potus, q iuuant excretiones, & magis vergunt verſus calidum: q̃ in pura. poterimus tñ vti ẽt aqua modo ſit cocta vt cum aliquibus incidentibus, vt cum radice apij, vel feniculi: Aer non debet tantum infrigidari, ſed ſit temperatus. vergat tñ magis verſus frigidum, & humidum, q̃ verſus calidum, & ſiccum. Somnus ſit temperatus, vt ſi eſt poſſibile, plus ſolito, quia iuuat concoctionem: quietem laudat Gal. in primo ad Glauc. c. ꝓprio quia facit ad concoctionem, & tunc debemus vti calefacientibus & calefacere hypochondria, & curare vt pori ſtent aperti, & excernantur ſuperflua, nec retineantur excrementa vel vrinæ, vel ſudores, accidentia animi, quæ aliqualiter calefaciunt apparentibus ſignis manifeſtæ: digeſtionis, poſſunt concedi quia tñ omnis motus animi, non eſt in poteſtate noſtra, & aliquando accidentia ſunt maiora, q̃ velimus: debemus curare, ne æger iraſcatur, dolore afficiatur, non inuidia crucietur, & ſimilia quæ poſſunt maxime agitare. Sed aliqualiter lætetur, & ſine triſtitia viuat, ſymptomata non ſunt magna nec ſæua in hac cura, ideo de his pauca eſt habenda cura.

De Cauſo, & eius curatione.

CAuſus febris eſt ardens, quarto reg. acut. 14. Pura quæ fit ex flaua bile, tertio regim. acut. vltimó, putreſcente in magnis vaſis, ſecundo de Criſi. ſexto. Et hæc eſt quæ ardentiſſimã habet ſitim, & calorem intenſiſſimum, quarto regim. acut. 13. non pura poteſt fieri ex phlegmate ſalſo, & dicitur ſpuria, tertio regim. acut. vltimo, & quarto regi. acut. 13. & hæc accidentia nõ habet adeo ſæua, poteſt ẽt fieri ex cholera admixta phlegmati, quia vt dicit Gal. quarto Aph. 59. cauſus fit ab eodem humore, à quo tertiana quòd ſi ſit tertiana notha, ex cholera admixta phlegmati fit etiam Cauſon Nothus eodem modo. Cognoſcitur, ex duobus ſignis proprijs inſeparabilibus, præcipue ſcilicet quia cum eo eſt ſemper intenſa febris, & clamoſa

moſa ſitis,dicit Gal.quarto regim.acut.xiii.& hoc in ſummo in pura:remisſius,in ſpuria.Pariter febrem habet continuam,& nũquam ad infebricitationem deſinentem,ſecundo de Criſi. tertio & , ſeptimo,ex iſtis ſignis hoc eſt ſignum proprium , & inſeparabile Cauſonis,uerum eſt,quod ſunt iſta, ſigna intenſiora in uero cauſone,quam in ſpurio,quarto regim.acut. xiii.Verus autem cauſon facit quod corpus laborat lasſitudine ulceroſa, quarto regim.acut.ſecundo,& ſequitur longum iter , longamq; ſitim quarto regim.acut.tertio,linguam habet aſperam ſiccam, & nigram,uentrem morſu dolentem,deiectiones liquidas& pallidas, uigilias , & aliquando alienationes , quarto regim. acut. quarto,cauſon uero ſpurius habet aluũm ſolutam , ſitim magnam,linguam aſperam ſiccam,ſalſam, quarto regim. acut. 13. urinæ defectus,uigilias & refrigerata extrema. Hæc ſunt ſigna ponentia differentias pasſionis:fit autem cauſon uerus,maxime in iuuene,temperaturæ calidæ,& ſiccæ,tempore calido,& ſicco, exercitato,quando ieiunauit,regimine calido,& ſicco , qui fuerit uſus cibis calidis,& ſiccis ſecundo,de Criſi.30.& de ſe ſeptem,dies non tranſit,quarto Aph.lix. hæc ſunt ſigna cauſonis. In cuius cura,maxime in cura puri, ſic eſt procedendum , res omnes,quas conſiderare debet medicus in alicuius ægritudinis cura in triplici ſunt differentia.Nam quædã ſunt res nãles,quædam non nãles,quædam præter nãles,ſicut dicit Gal.tertio de Cauſ pul.primo ergo de iſtis in hac cura loquendo incipiemus, à præternãlibus:Res igitur præternãles tres ſunt.ſ.cauſa morbi, morbus & ſymptomata tertio de acci.primo:quæ omnes de ſui remotione indicant,lib.de conſtit.artis med.19. in horum aũt remotione à magis vrgente eſſe incipiendum ſeptimo de ing. xij. Symptomata aliquando morbum augent, & virtutem proſternunt. & tunc ab ipſis eſt incipiendum. xij. de ing. primo; quum tñ principalis,& regulata cura ſit incipere à cauſa, ſi eſt poſſibile,vt etiam ibi dicit Gal.Ideo ſuppoſito,quod in hac cura,licet accidentia ſæua ſint quæ tamen penitus virtutem non proſternant,ab ipſius cauſæ remotione eſt incipiendum, poſt de remotione affectus demum de ipſis loquendum ſymptomatibus.Remedia quibus vtimur in cauſa ſunt phlobotomia, conſiſtente virtute, cataplaſmata, purgationes,digeſtiua,& ſimilia, ſicut dicit Galen. primo regim. acut.43. quæ harum præcede-
re de-

re debeat,dictum eſt.Quum ergo medicus adit febrientem hac febre.primo ſi ſunt retentæ feces,ante cibum debet præparare clyſterem,quem laudat Gal.xi. de ing. nono: ex oleo ſcilicet, & aqua mellis, puta ſumendo vnc.6. olei, & tres vel quatuor aquæ mellis.Iſte enim clyſter oẽs habet intentiones quæ in clyſtere deſiderantur,intendimus.n.remollire feces induratas, lubricare inteſtina ſtimulare expulſiuam, infrigidare,& humectare in iſtis febribus,oleum ſtimulat,& lubricat. Aqua mellis abſtergit,& remollit feces,& in ea nihil eſt quod inflammet,facto clyſteri in ſero,ſequenti mane,ſi ſunt aliqui humores crudi,vel indigeſti in ſtomacho , & in ſuperioribus inteſtinis , vel meſeraicis per mediam horam ante cibum poteſt exhiberi medicamentum quod lenitiuum vocant , puta vnc. j. Caſſiæ , vel vnc.ij.mãnæ,quod ſi volumus ſtimulare,poſſumus addere vnc. j. elect. roſati Meſue. Poſſumus quoq; dare diapruni non ſolutiui vnc.j.vel octo pruna cum aqua mellis,poſt bibendo decoctionis fructuum vnc.iij ſyrupi violati,vel decoctionem mercurialis,vel infuſionem tamarindorum in ſero poſt debet fieri phlobotomia per horam ante cænam,quod ſi non ſint retentæ feces,nec repletus ſtomachus,melius eſt ſubito vti phlobotomia,nono de ing. quinto ſi igitur virtus ſit fortis,& ætas patiatur,quia morbus eſt acutus , fienda phlobotomia ſic vt patet ab Hipp.4.regim.acut.17 & Gal.in lib.de phlobotomia qđ ſi ſit æger ante 14. annos , tunc non eſt fienda phlobotomia xi.de ing.14.tertio de ing.diſt.3.cap.5.in ſene aũt, ẽt ſeptuagenario modo virtus conſtet eſt fienda,ſicut fecit Gal. in lib.de phlobotomia,verum eſt, quod in ipſis, quia calor naturalis eſt debilis,vt plurimum virtus non conſtat,quarto regim.acut.17. & in lib.de phlobotomia quod ſi virtus non conſtet, ẽt penitus à phlobotomia eſt abſtinendum, ſicut in lib.de phlobotomia dicit Gal.ſi ergo eſt poſſibile,quando fieri debet, eſt fienda in hac febre ardenti vſq; ad ſyncopim primo Aph.23.ſic.n. dicit ibi Gal.totus habitus corporis refrigeratur, & febris extinguitur,& ſudores emanant, & aluus citatur . Quare plurimum ſignatur, vel ſaltem vehementia febris abſcinditur,quod ſi tantam copiam mittere non volumus , ſaltem debemus copioſe phlobotomare .

Quantitas autem ſanguinis mittendi deprehenditur à regio-

ne,

nibus, etiam ſi materia ſit furioſa, à pharmaco eſt abſtinendum, vt ego cenſeo. Quare melius eſt ægrũ mori ex malignitate morbi, q̃ pharmaco eum interficere in eis .n. vtendo pharmacis, & ars, & medicinæ vileſcunt, ſicut dixit Gal. xi. de ing. nono: quòd ſi iſtæ non adſint conditiones, apertis vijs, & reſecatis humoribus, ſi eſt poſſibile, dabimus medicamentum v. g. Rhabarbari ʒ.ii. caſſiæ ʒ.vi. elect. roſati Meſuæ ʒ.ii. hæc omnia educunt choleram, non tamen cum maxima agitatione, quòd ſi eſſet etiam admixtum phlegma, poſſumus addere ʒ.i. & ſem. Agarici trochiſcati, faciendo infuſionem in aquis endiuiæ, & cichoreæ, ſicut communiter fit, & poſſumus magis, & minus fortiora vel debiliora pharmaca dare, ſecundum quòd vires fuerint, tantum enim eſt pharmacandum, quantum vires ferunt, primo Aphor. 23. quod cognoſcitur ex qualitate eorum, quæ excernuntur, ſi talia ſint, qualia eſſe debent, & ægri facile tolerent, primo Aphor. ſecundo, & 22. & quarto Apho. ſecundo, & cognoſcitur ſi æger ferat grauiter purgationem, quarto Aph. 39. ſic etiã aduertendæ ſunt aliæ conditiones, quas enumerat Hypp. ibi in quarta particula Apho. & videbimus quando fortiora, & quando debilia ſint danda pharmaca, & per quam viam: & hæc oĩa colligit Gal. primo ad Glauc. de cura continuæ cum accidentibus quòd ſi materia furioſa non ſit, indigeſta, educi non debet primo Aph. 22. & octauo de medic. vbi refert hieram Themiſonis aliter ſequentur illa inconuenientia, quæ refert Hipp. primo regim. acut. ſecundo hoc autem eſt interdum de materia faciente morbum: Nam quando timemus de alio morbo futuro, quod periculoſus ſit, etiam indigeſta materia eſt pharmacandũ ſicut fecit Galen. vltimo de ing. 14. in timore phthiſeos 13. de ing. cap. 16. in cura oculorum 14. de ing. octauo. In cura tremoris linguæ, quarto regim. acut. 16. in angina: iſtam digeſtionem facit natura primo prognoſt. vltimo, ſemper incraſſando, ſecundo prognoſt. 33. & ſeparando bonum, à malo, & malum ad educendum aptum reddendo, materia .n. digeſta facilius educi poteſt primo Aph. 22. Iſtam digeſtionem poterimus iuuare, cum confortantibus, & roborantibus virtutem digeſtiuã: nos autem faciemus corpora fluida, hoc interim ſicut eſt neceſſarium, ſecundo Aph. nono & hoc faciemus cum decoctionibus, quæ ſunt minus calidæ quam illæ, quibus vtimur in ma-

teriæ furioſa, quia longius eſt tempus v.g. Radicum capil: vene. foliorum bugloſſæ, endiuiæ ana. M. 5. Radic. cichoreæ, & apij mundatarum ana numero 8. fiat decoctio ſecundũ artem vſq; ad conſumptionem tertiæ partis vel medietatis aquæ. Deinde fiat colatura de qua capiat mane vnc. 6. calidæ addendo parum zuchari, ſic ẽt prouocamus ſudores, & vrinas, quod eo tempore conuenit xi. de ing. nono. Poſſumus quoq; dare oxymelitem æſtate frigidum, hyeme vero calidum: primo regim. acut. 42. oportet dare quod multum non ſit acetoſum, quia abradit inteſtina, tusſim excitat, & neruoſa lædit, pariter non oportet dare in multa quantitate xi. de ing. xi. vel ſi volumus dare in forma ſyrupi, poterimus dare puta ozymeli: vel acetoſi ſimplicis vnc. j. quoniam etiam aliqualiter digerendo oportet habere curam etiam infrigidandi propter intenſum calorem febris, ſyrup. de endiuia vnc. 5. Aquarum endiuiæ, & cichoreæ ana vnc. j. & ſem. ſic igitur digerendum, & prouocanda vrina, & ſudor: ſi natura tentet vomitum, poterimus eam cum aliquo leui vomitiuo iuuare, puta cum aqua hordei calida, & pauco, vel ſyrup. acetoſi, vel cum penna in oleo intincta. Quum autem deueniemus ad tempus perfectæ digeſtionis, quoniam eſt aptum pro Criſi. naturæ eſt aduertendum ſi ipſa natura totam materiam euacuet, & ſic nihil quo ad iſtam intentionem debet facere medicus. Primo Aph. 20. & 22. in commento, & hoc ſæpe facit per fluxum ſanguinis narium, (quarto regim. acut. decimo vel mittendo materias extra venas, & ſic faciens rigorem, poſt ſequitur eum, ſolutio per ſudorem, velut in quarto Apho. 58. aliquando ẽt ſoluitur per vrinas quarto reg. acut. decimo quòd ſi ipſa aliquid relinquet, quia quæ talia ſunt ſolent facere recidiuam, ſecundo Apho. 12. tunc medicus debet iuuare per eam regionem, per quam incœpit euacuare natura: primo Aph. ſecundo & ſequi eas conditiones quas de euacuatione diximus. In cura tertianæ puræ. Pharmacum vero, quo vti debemus, eſt illud de quo ſupra, quando loquebar de materia furioſa. Exhibito pharmaco ſi aliqua ſit impreſſa caliditas in membris ab ipſo, vel debilitata membra principalia: ſequenti die dabimus, ſpecies tria ſandalorum, vel diarhodon Abbatis, faciendo morſellos cum zucchato, & dando ſingulo mane morſellum vnum. vel dabimus zucchari roſati vnc. j. vel ſyrupi roſati vnc. j. cum

vnc.

unc 3. Aquae Boraginis. In iſtis temporib. cum frictionibus cum unctionib. rarefacientibus, cum debitis exercitiis, ſi erit posſibile eum curabimus: ut ſi aliqua ſuperflua, tertiæ digeſtio nis reſtiterint, excernantur ſemper non omittendo clyſteres, ſi aluus ſit ſicca, donec æger bene habeat uentris beneficium: haec quo ad cauſam morbi: Veniēdum modo eſt ad morbum: duo ſunt praecipua remedia in cura febrium ardentium, phlobotomia ſcilicet & exhibitio aquae frigidae Primo Apho. xxiii. nono de ing. nono, poſtquam ergo iam eſt dictum de phlobotomia, eſt dicendum de exhibitione aquae frigidae: intentio enim de ipſa exhibendo, ſumenda eſt praecipue a morbo. Cauſon. n. quum febris ardentisſima ſit, quae ſecus trahit intenſisſimum calorem, & intenſisſimam ſiccitatem, hinc indicatione ſumpta ab ipſo, intentio eſt de exhibitione maxime frigidorum & humidorum. Quum autem huiuſmodi maxime ſit ipſa aqua: intentio igitur ſumpta ab ipſa quae maxime conuenit, eſt aqua frigida. Primo regim. acut. 42. Hinc dicit Gal. quarto regim. acut. xii. quod omnes febre ardenti laborantes, quibus exhibuit aquam frigidam ſanauit: idem nono de ing. ſexto. Hinc crederē, quòd (licet hoc remedium modo non ſit in uſu) optimum eſſet, eo uti, apparentibus igitur ſignis manifeſtæ digeſtionis, quando eſt maxima flamma, eſt danda aqua frigida, nono de ing. quinto, ſi ſtatus cœli ſit calidus, & ſiccus, & omnes uires ægri ualeant, nec ſit ſenex xi. de ing. nono maxime ſi æger ſit asſuetus, quòd ſi non ſit aſſuetus, dabis ſed non adeo audacter. nono de ing. quinto, Aduertendum tamen eſt ſi plurimi indigeſti, & glutinoſi ſint humores in ſtomacho, ſi inflammatio in interioribus, ſi ſit aliquod membrum neruoſum debile, quia nec tunc aquam dare oportet nono de ing. quinto niſi ſit periculum mortis, uel hecticæ quoniam ſi eſſet apoſtema in interioribus, & indigeſta materia liceret dare ipſam, ſicut fecit Gal. decimo de ing. 6. quantitas autem dicit Gal. primo regim. acut. 42. debet eſſe tanta quod extinguat febrem, & hoc eſt quantū æger uno hauſtu poteſt bibere, uel quantum uoluerit æger nono de ing. quinto, & ſunt duæ cotylæ decimo de ing. quinto ſcilicet unc. 18. & debet dari uacuo ſtomacho. Nec etiā ſunt admiſcenda, quæ poſtea refrigerant, quia ſic nimiū forſan reſtarent frigida, & cum de hoc nihil dicat Gal. conſonum eſt, qđ

non ſint miſcenda, pariter non eſt danda in pauca quantitate, quia ſic febrem non extinguit, nec ſitim, & multum nocet, ſicut tertio regim. acut. cap. de aqua: dicitur, eo tempore etiam, & illis ſtantibus conditionibus poterimus Balneare in aqua dulci, dicit Gal. xi. de ing. nono, unctiones pariter frigidæ eo tempore conferunt, & poterimus inungere eum infrigidante, quod deſcribit Gal. decimo de ing. nono, quo eſt etiam utendum in cauſone, ut dicitur in libro de tabe, ſic etiam poterimus applicare alia epithemata frigida ut ex ſandalis, ex camphora, niſi nõ ſit maxima uigiliarum inſtantia, ex ſucco plantaginis, & ſimilibus infrigidantibus, nec eſt neceſſarium admiſcere calida, quia ut in alterando exterius non multum eſt periculum, & indiffe rēter poſſunt app'icari omni mēbro ſeptimo de ing. 8. & ult., & quando iã ſunt calefacta a calore febrili debent remoueri, & iterum applicari frigida decimo de ing. nono. Aduertendum eſt tamen ſi aliquod ſequeretur nocumentum alicuius partis proxime, tunc non debent amplius applicari uel non multum frigi da, ſicut fecit Gal. ſeptimo de ing. viii. in ſecundo infirmo. Hæc ſunt præcipua tria remedia, quæ ualent humectando & refrigerando, Alia dicemus in ſermone ſex rerum non naturalium. Ve niendum modo eſt ad ſymptomata quæ etiam de ſui remotione indicāt. Sunt .n. præter nãm accidentia, quæ morbum ſequuntur, ſicut umbra corpus, tertio reg. acut. primo, & hæc ſunt in triplici differentia ſcilicet corporis affectus, actio læſa, & exiens mutatum, xii. de ing. primo, tertio de accid. ſecundo, hæc etiam de ſui natura, indicationem nõ præbent curatiuam, niſi inquan tum induunt naturam cauſæ, uel uirtutem proſternunt, 12. de ing. primo. Quum igitur talia ſint, ab ipſorum remotione eſt incipiendum. Cæterum quoniam ſæpe morbus ipſe, & cauſa diuerſam exigunt curam, in cura ſymptomatum xi. de ing. xi. ideo uidendum eſt, an tale poſſet reperiri remedium, quod ad utrunque ualeat, & tunc erit directa cura. xii. de ing. primo. Quod ſi tale non reperimus, debemus attendere urgentiori, al tero non neglecto, ſeptimo de ing. ſecundo ſicut etiam eſt faciendum in ſymptomatibus, quando enim duo infeſtant ſemper urgentiori attendendum eſt, altero non neglecto. pri mo ad Glauc. de cura febris continuæ cum accidētib. Sympto mata ergo quæ ſequuntur febrem ardentem ſunt, primo ſitis

intenſa,

intenſa,quarto reg.acut.13.lingua ſicca,& nigra: ventris morſus,& eius fluxus cum materiis pallidis,& liquidis, vigiliæ,& aliquando alienationes quarto reg.acut.quarto. Quod ſi ſit cauſon à phlegmate ſalſo linguam habet ſalſam quarto, reg. acut. 13. Quantum ergo ad ſitim ipſam quantum ſit inſeparabilis à cauſone: remedio medici auferri non poteſt, niſi & ipſa tollatur ægritudo,ſed quoniam vt dicit Gal. primo de diebus crit. quum eſt ſitis adeo intenſa, & clamoſa non oportet cruciare egrum, poterimus dare aquam mellis,ſicut facit Hippo.quarto regim. acut. quinto. Sed quoniam aqua mellis, ratione mellis inflammatur cito,& ſic nocet febri. 11. de ing.11. Imo debet eſſe cum pauca mellis quantitate: Magis tamen laudat ibi Gal. cremorem hordei quem poſſumus facere modo, quia groſſius reficimus,niſi timeamus,ꝙ aceſcat in ſtomacho primo ad Glau. de cur. febr. continuarum cum accid. Aquam quoq; exhibere poſſumus, ſed coctam, quia ſic multæ tolluntur noxiæ ipſius aquæ quarto regim.acut.quinto,& eſt bonum in ipſa decoquere radicem apii, ſicut dicit Gale. nono de ing. nono, ſic enim prouocabimus ſudorem,& vrinam, poſſunt admiſceri ſemina communia,quia refrigerant, & vrinam cient, poteſt etiam fieri aqua hordei: quæ licet non habeat omnes intentiones ptiſanæ, humectat tamen,& refrigerat,& ſic aliqualiter ſitim tollit,quod ſi eſt poſſibile,oportet aquarum harum magnam dare quantitatem,ſed raro,quarto reg. acut.v. quia in pauca quantitate ſitim non ſedat,&in bilem conuertuntur. Poteſt quoq; æger tenere in ore pruna ſicca,vel macerata in aqua frigida.Sic enim faciendo æger melius tranſit ipſam ſitim: Quo vero ad linguam,debemus curare vt mundetur, abſtergatur, puta lauando os, cum aqua mellis, & raddendo ipſam cum aliqua re aſpera,& curando, ut æger parum loquatur. fluxus autem ſi immodicus ſit, debet curari, quod ſi non ſit ſuperfluus: quoniam forſan eſt criticus, ſi habuerit conditiones ad criſim, quas enumerat Galen. primo Apho.ſecundo, non eſt impediendus:ſuperfluus autem curatur, primo utendo clyſteri quem uocant lauatiuum, ſcilicet ex brodio: zuccharo,& uitellis ouorum ut non radantur inteſtina,& ſequatur dyſenteria:quod ſi ſequitur:poterimus uti clyſteribus faciendo decoctionem,ut cum balauſtiis: cum carabe,meſpilis, cū elect.de ſorbis,& ſimilibus;item etiam

poterimus applicare cærata ſtyptica, vngendo cum oleis ſtyptic. puta cum oxyrhodino & ſimilibus. Quod ſi ſequatur ſic quod faciat dyſenteriam, tunc dicit Gal. xii. de ing. primo, omnis cura eſt adhibenda ad ſymptomata, & tunc per clyſterem indimus, vel tragi ſuccum, vel ſæuum hircinũ vel roſaceum, vt vires quieſcant, donec habeamus tempus ſanandi vlcerationem, quã poſt ſanamus imponendo per annum res conſolidantes, quod ſi ſit cum ea dolor immodicus, ſic vt proſternatur virtus, auferendus eſt dolor, ſi eſt poſſibile cum rebus quæ morbo, & ſymptomati conueniunt, & videndum ne quid nimis agas, dicit Gal. ibi. 12. de ing. primo, quod ſi non ceſſat dolor: tandem veniendum eſt ad opiata, potiuſquam ægrum relinquere mori ex doloris vehementia, vt dando philonium: quod ſit quatuor annorum. Quod ſi ẽt ſequitur ſyncope. Primo aſpergendo ægrum aqua frigida, nares apprehendendo, & os ventriculi perfricando curari debet, dicit Gal. primo ad Glauc. de cura febr. continuæ oportet quoq. prouocare vomitum, ligare manus forti ligatura, & ſi ſequatur ſyncope ex alia cauſa curanda eſt vt dicit ibi Gal. Quo vero ad vigiliam dicit Gal. 12. de ing. primo, vigiliæ tantæ ſunt aliquando, vt virtutem proſternant: ideo debemus curare, vt æger tunc dormiat. Cæterum quoniam, ſomnifera vt plurimum ſunt morbum augentia, & eius cauſam: ideo debemus ea euitare, quantum poſſumus: debemus ergo primo curare vt æger quieſcat, quantum poteſt, ſic camera clauſa, & obſcura, ſine hominum concurſu, quod ſi adhuc non poteſt dormire, poſſumus facere decoctionem ex rebus frigidis vt ex roſis, nenuphare, portulacã, lactuca, endiuia, addendo parum mandragoræ vel apij, poſt ex ipſa decoctione lauare ægri extrema, & facere vt odoret vapores illius aquæ: quod ſi adhuc hoc non iuuat, poſſumus, dicit Auic. in hac cura dare ſyrupum de papauere, puta per horam poſt cœnam: Poſſumus quoq; inungere tempora vnguento populeo. Verum eſt quod vt dicit Gal. 12. de ing. primo, debemus omni ingenio curare ut non utamur iſtis frigidis: quia frigidum multum naturæ inimicum: Sed quando eſt neceſſarium uti, ſaltem ipſis eſt utendum cum maxima cautela, bene examinando naturam infirmi, & urgentiam doloris, uel uigiliarum. Quod ſi etiam ſint alienationes, quia tunc eſt periculum phrenitidis ſi in principio ſint, poſſumus ap-

plicare capiti oxyrhodinum ſicut dicit Galen. xiii. de ingenio cap. xv. Item quando illa alienatio eſt propter uapores eleuatos, maxime a corde, poterimus facere epithemata cordi, maxime ſi ſint factæ uniuerſales euacuationes, ex rebus frigidis, & cor confortantibus ut ex ſandalis, croco, ſucco boraginis & buglossæ cum aqua roſata & ſimilibus. Item poterimus facere frictiones, trahendo deorſum, & ſatis fortes, poſt ſunt applicandæ dorſo cucurbitulæ & ſic confortando membrũ mandans, reprimendo, & diuertendo a membro ſuſcipiente, alienatio curatur: hæc ſunt quæ dicenda quo ad remotionem trium rerũ præter naturam. Veniendum modo eſt ad res naturales, quas quantum ad curam modo conſiderare debemus ſunt uirtutes, complexio: ætas, & conſuetudo, quæ de ſui conſeruatione indicant, quod fit cum ſimilibus in libr. art. med: 85. conſiderandum eſt ergo qualis ſit uirtus, & quanta, & uidendum quomodo poterit durare uſque ad ſtatum, & ſic pro eius conſeruatione eſt dandus cibus, ſic qđ conſeruetur ut poſsit reſtare pro pugna contra morbum: ſed de hoc dicam loquendo de ſex rebus non naturalibus. Conſiderandum & qualis ſit complexio ægri, ut ſciamus quantum alterare debemus, dicit Gale. nono de Ing. 14. Quum enim corpora ægra in naturali complexione cõſeruare intendamus octauo. de ing. nono tantum eſt alterandũ, quantum eſt neceſſarium pro naturalis complexionis conſeruationem, & ſic dabimus cibos, uel alias res ſecundum complexionẽ ægri. ætatem pariter oportet conſiderare, & talia exhibere qualia illi ætati conueniunt & ita in pueris ratione ætatis laudabat uictum humidum Hippo. primo Aph. xvi. conſuetudo quoque quum ſit altera natura ſeruari debet in ægris, ut cibando hora conſueta, curando ut dormiat hora conſueta, ut utantur cibis quantum poſsibile eſt conſuetis, etiam qđ eſſent parum deteriores, ſecundo Apho. quinto pariter in eductionib. debemus uidere, an ſit ſolitus euacuationib.: cõſuetudo. n. dicit Gal. primo ad Glauc. de cura conti. cum acci. non parum eſt momẽti ad omnia peragenda, maxime ad euacuationes. Quod ſi aliæ ſunt res quæ inter naturales reponantur: fere ad has tres reducũtur, & omnes de ſimilibus exhibendis, & de ſua conſeruatione indicant. ultimo eſt dicendum de ſex rebus non naturalibus, quæ conſeruant ſanitatem uel amiſſam recuperant, ſi debite ad

miniſtrentur:& eam deſtruunt ſi indebite. Primo ergo eſt aer, a quo maxime ſumitur iudicatio nono de ing. 14. quòd ſi calidus ſit & ſiccus febrem auget, ſi frigidus, & humidus eum curat, ſi ergo naturaliter poſſit haberi aer frigidus, & humidus ipſum eligere debemus: quòd ſi eum non habemus, debet taliter fieri artificialiter, eligendo domos ſubterraneas, quæ frigidiſſimæ ſint & maxime perflatæ, ad arctum uerſæ cum aliquibus auris. Ibi ſint aliqui fontes, qui ſi non ſint, aqua de uaſe in uas transfundatur, ſic enim ſomnum ciemus, quod maxime cõfert. Camera ſit aſperſa aqua frigida, roſis, capreolis uitium, aut lentiſci ramis, aut aliis herbis, quae refrigerent, & humectent, prohibendum eſt ne turba hominum in cameram ingrediatur, debemus tantum aduertere ne talis aer toti corpori occurrat, quia ſic, augeret oppilationem, ſed aeger debet ſtare coopertus, excepta facie: haec omnia dicit Gal. nono de ing. octauo. Secundo eſt cibus, & potus, Gale. primo ad Glauconem de cura tertianae nothae, & primo regim. acut. 43. dicit, quòd uirtus indicat de cibo dando, aegritudo quae eſt malum, de non dando cibo, ſi ergo aegritudo ſit breuis, et uehemens, et uirtus fortis, nihil dare debemus: Quum ergo cauſon de ſe in ſeptima terminetur quarto Apho. 59. uehemensq; ſit morbus: ideo ſi uirtus ſit fortis, quia durabit uſque ad ſeptimum nihil eſt dandum, ſicut dicit Hipp. primo regim. acut. 43. Verum eſt, ut in eo com. dicit Galen. quòd raro eſt quòd uirtus ſit fortis tantum, ut poſſit ſine alicuius rei exhibitione durare uſque ad ſeptimam, et tunc oportet dare ptiſanam. Quum ergo et nos tempore noſtro non ſciamus praeciſum terminum ſtatus, et ſi ſciremus, ſaepe impeditur propter errores, quos ſaepe aſtantes, et aegri committũt, et ſi tenuisſima diaeta uteremur, eſſet forſam neceſſarium cibare in ſtatu, quo nihil pernitioſius eſt, ſecundo regim. acut. 46. tunc enim tenuisſima diaeta uti debemus primo Apho. quinto, et ſic eſt melius aliquid dare, et error eſt minor: Verum eſt q᷑ in ipſo principio, quando uolumus uidere conſtantiam uirtutis, uſq; quo poterit durare, uti poſſumus tenui diaeta ſi ignoramus aegritudinẽ, ꝙ ſi erit nimiũ tenuis poterimꝰ corrigere, ipſã ingroſando 2. ° reg. 37. ſed cognita natura aegritudinis, et uirtutis ordinãdo regimẽ uſq; ad ſtatũ, eſt melius declinare uerſus groſſũ quã uerſus tenuẽ, primo Apho. quinto, debemus autem

prae-

praeſcripta diæta,in ordine ad ſtatum ſemper procedere attenu ando,et in ſtatu uti tenuiſsima diaeta,ſicut in cura tertianae ex authoritatibus Gal.dictum eſt: cibi autem ſunt dandi hora mi noris afflictionis,ſi paroxiſmi habent aliquos tepores, quod ſi ſemper eodem modo affligant,eſt eligenda hora conſueta,maxime ſi ſit pars frigidior diei.xi.de ing. quinto, in inuaſione au tem morbi non eſt cibandum primo regim.acut.45. Cibi autē qui debent dari,ſint humidi,ſi eſt poſsibile uel ſaltem in poten tia primo Aph.16.conuenientior cibus qui,dari poſsit,eſt ptiſa na,quia omnes habet intentiones quae conſiderantur in febri bus acutis primo regim.acut.18.modo praeparetur, ſicut docet Gal.ſecundo de alim.cap.de hordeo& in libro de ptiſana, quod ſi aeger illam abhorreat ; poterit uti farre cum modico aceti,primo regim. acut. 43. uel panatella primo reg. acut. xviii. et primo ad Glau.de cura feb.continuae cum accid. pariter dicit Gal. ibi poterit ſumere ſorbitionem ex halica,uerum eſt qđ ualent tantum ut cibi, dicit ibi Gal. ex oleribus poterit dari lactuca poſt ipſam, quarto de tuen. ſan. laudat Gal.cucurbitam poſt blitum poſſunt dari piſces ſaxatiles primo regim.acut.27. Acetoſa omnia non conueniunt excepto oxymelite,primo regim.acut.18.niſi eſſet fluxus ventris,vel febris peſtilentialis: pariter non ſunt danda ſalſa,nec acria,quarto regim.acut. octauo Aph.carnibus, ab ouis, et ſimilibus cibis maioris nutrimenti eſt abſtinendum,niſi eſſet virtus multum debilis,quia tūc poſſumus dare contuſum ex pullo gallinaceo, vel perdice Vinum non eſt dandum niſi ſit in declinatione,uel ſit aliquod accidēs quod vrgeat ſicut ſincope,et quæ narrat Gal. primo ad Glauc. de cura feb.continuarum cum accid. Quòd ſi vrgens, et clamoſa ſit ſitis,eſt danda aqua mellis,cum pauco tamen melle,et zucharo,modo nō bileſcat in ſtomaco,primo ad Glauc. de cu ra continuarum ſine accidentibus cōueniunt poſtmodum alia quæ diximus,quando loquebamur de ſiti auferenda:Tertio eſt motus,et quies.Debet æger quantum pōt quieſcere,quia quies facit ad digeſtionem, et minus ſe mouere quam ſit poſsibile, quia ſic etiam impeditur ſomnus,qui eſt neceſſarius,ut dictum eſt in declinatione debet vti debito exercitio, ventre vacuo,vt excrementa tertiæ digeſtionis excernantur,ꝙ ſi non poſſit deambulare,ſupplendum eſt cum frictionib.De vigilia, et ſomno

dictum eſt,quoniam maxime ſomnus conuenit, ideo quando excedunt uigiliæ, debemus ipſum ſomnum prouocare cum his quæ dicta ſunt: Quinto ſunt ea quæ excernuntur, de quibus etiam dictum eſt, curando quod omne ſuperfluum excernatur, & ſi ſit ſuperfluus fluxus ſanguinis narium, uel uentris, debemus eum ſiſtere, ut dictum eſt. Sexto ſunt accidētia animi, quæ ſi ſunt immoderata uirtutem proſternunt: ideo ea omnia uitare debemus, maxime quæ exiccant, & calefaciunt, ſicuti ira, triſtitia, & ſimilia, & hæc quo ad curam ſufficiunt.

De cura Febris ſanguineæ.

FEbris Sanguinis, quæ ſynocha dicitur nono de ing. ſecundo a ſanguine fit, uel tantum ebulliente, non putreſcente, & ſic ſynocha ſine putredine dicitur, & inter ephemeras reponitur nono de ing. in principio, uel fit ab ipſo ſanguine putreſcente, & dicitur synocha cum putredine nono de ing. quarto, & hæc fit cum tota maſſa ſanguinea putreſcente nono de ing. tertio: & quod hanc febrem a ſanguine putreſcente concedat Gal. patet, ſecundo de diff. febr. nono, & ſic ipsam docet curare nono de ing. quarto, Verum eſt quod eſſe pura, & ſimplex non poteſt: ſic quod etiam cum aliquibus ſignis cholerae non appareat, ſecundo de Criſi. xii. & hoc decepit Auic. in prima, quarti tract. ſecundo cap. 43. ſunt tamen ſimplices iſtæ febres eo modo quo ſumit Hipp. 3. progno. ſecundo, ſcilicet puræ & ſine ſæuis accidentibus, ſicuti ibi uocabulum exponit Galen. quod dicit Galen. ſecundo de differen. febr. nono, & iſtæ cum aliis non complicātur febribus, ſicuti colligere poſſumus, ſecūdo de diff. febr. octauo, ſunt autem in triplici differentia, quædam enim ſemper augendo procedunt & dicuntur epacmaſticæ, quædam eundem ſeruant tenorem uſque ad finem, & dicuntur homotonæ: quædam ſemper procedunt declinando, & dicuntur paracmaſticæ, nono de ing. quarto ſecundo de Criſi. ſexto, fiunt autem iſtæ febres in corpore ſanguineo, corpulento, carnoſo, calidis excrementis redundante, in æſtate, & natura calida, non in gracili, & frigido corpore, ætate, & complexione frigidis, nono de ing. tertio, & hæc ut plurimum in ſeptem diebus terminantur, ſecundo de Criſi. ſexto, cognoſcitur autem iſta febris,

quod pulſus habet maximos æquales, vehementes, ſecundum quod maior eſt febris, nono de ing. 30. item eſt continua vniformis nono de ing. quarto, calorem habet mitiorem, quam febres cholericæ, & ēt aliæ accidentia, ſecundo de diff. feb. nono, maxime ea quæ ſine putredine, in qua non eſt multum mordax calor, nec à naturali remotus, nono de ing. quarto, inuadit ſine rigore quia hoc eſt commune omnium continuarum, ſecundo de Criſi. ſexto vrinam habet non plurimum in craſſitie, & colore à naturali recedentem nono de ing. quarto, & hæc omnia ſigna ſunt inſeparabilia à ſynochis, & ex eis fit vnum ſignum proprium, & inſeparabile, & conuenit vtriq; ſynochæ exceptò quod ſi non ſit ſynochus cum putredine, addit notas puttedinis, quod cognoſcitur ex lotio, pulſu, & calore, ea.n. habebit lotium magis à naturali remotum, pulſum frequentiorem, & ſecundum ſyſtolem, calorem mordaciorem nono de ing. tertio, in cura huius febris quum non differat à cauſone, niſi quod remiſſiora habet accidentia, & niſi ſecundum magis, & minus ſecundo de Criſi. ſexto, ideo parum à cura cauſonis eſt variandum ſic tamen eſt procedendum, ſicut fecit Gale. nono de ing. quarto quum Synocha de remotione cauſæ indicet, & de infrigidatione, indicatione ſumpta à morbo, quæ ſæpe contraria indicant remedia nono de ing. quinto, ideo optimum remedium in huius febris cura eſt phlobotomia vſq; ad ſyncopim, nono de ing. quarto quæ ſi non fiat, male poſſumus vti alijs remediis nono de ing. quinto, hæc enim vt dicit Gal. primo Aph. 23. & nono de Ing. quinto. Cauſam aufert, & totum corpus refrigerat, quam poſt ſæpe ſequuntur bilis vomitus, ſæpe alui fluor, & ſudores totius, hinc ſæpe ex hoc ſolo remedio tollitur febris, quare ea nihil eſt naturæ iucundius, nec vtilius: Quum ergo occurrit talis febris ſi æger beneficium habet ventris, nec humores in ſtomacho crudos, vel materias in meſeraicis corruptas, quia tunc oporteret vti clyſteri, vel lenitiuo, vt in cauſone fiēda eſt phlobotomia vſque ad ſyncopim, ſi vires ſint validæ, & corpus robuſtum, vnde debemus videre, an ſanguis mutet colorem, an velociter, & cum impetu fluat, & tenendo pulſum in manu videre, an virtus conſtet. Sanguine.n. colorem non mutante, fortiter exeunte, & virtute perſeuerante eſt perſeuerandum, mittendo ſanguinem vſq; ad ſyncopin, vt ēt dicit Galen.

in

in lib.de phlobotomia,quod ſi non ſic fortiter exeat, vel timea mus,ne virtus labatur,ſic quod leuari amplius non poſſit, tūc eſt melius vices multiplicare,ſicuti nono de ing. quarto, dicit Gal.aliter forſan non febrem,ſicut fecit Gal.ſed ægrum iugula remus,facta phlobotomia poſt duas horas, vt virtus reſtauretur,dandus eſt cibus,& poſt curare oportet, vt æger quieſcat, demum tertia die pôt lauari. Sic.n.faciendo ſicut ibi fecit Gal. in primo ægro,forſan ſine alio remedio æger liberabitur: dando cibos conuenientes, & vtendo eo regimine, in ſex rebus non naturalibus conuenienti,& præſertim in cura Cauſonidis, & quoniam hic non eſt humor putridus,qui forſan reduci poteſt ad benignum ſi peccat: & hoc facere debemus:vt patet in libr.de conſt.artis Med. 19. & hoc fit attenuando humores ſi nimium groſſi ſint,vel in craſſando ſi ſint tenues. Ideo hoc in iſta cura facere debemus,vt hic dicit Auic. Attenuabimus etiā groſſum ſanguinem,vtendo incidentibus,vel ſubtiliantibus, vt oxymelite, vt ſyrupis, & aquis aperientibus , vt faciendo ſyrupum ſic, Rec. oximelitis ſimp. vel ſyrupi acetoſi vnc. 1. ſyrupi de duabus radicibus vnc. v. Aquarum fœniculi, & cichoreæ ana vnc. 1.& ſem.quod ſi ſint tenues,ingroſſentur,vtendo cibis craſſi nutrimenti:ſicut fecit Gal.xii.de ing. ſexto,& ſi declinant ad igneitatem,vtendo rebus frigidis, vel intus ſumptis, vel extra applicatis. Quod ſi ſit ſynocha cum putredine , etiam præmiſſo clyſteri vel lenitiuo , id eſt neceſſarium : deinde viribus valentibus,& ætate conſentiente veniendum eſt ad phlobotomiam quæ vſq; ad ſyncopim fieri debet ſicut in ſecundo infirmo fecit Gal.nono de ing.quinto. Verum eſt quod ipſe, nono de ing.14.dicit quod non adeo copioſa phlobotomia eſt fienda in putridis,vt reſtet ſanguis, prodigerendis aliis humoribus:& vt alia remedia poſſint applicari (forſan id dicit) quando dubitamus de viribus: eſt tamen tute procedendum:fienda quidem copioſa,vel iteranda: facta phlobotomia, dabat Gale. mulſam:poſt per horam,ptiſanam,vt æger reficeretur,ea autem febre perſeuerante , apparentibus ſignis manifeſtæ dideſtionis, danda eſt aqua frigida vſque ad ſaturitatem: ſicut iubet Galen. decimo de ing. 6. & quoniam pars ſanguinis putrefacta iam fere habet naturam choleræ:ideo febre perſeuerante poſt phlobotomiam , eſt procedendum cum prouocantibus vrinam ,

&

& ſudorem, cum Clyſteribus, & tandem apparentibus ſignis cõpletae digeſtionis: ſi natura non tentet euacuere: procede cum iuuantibus eam: poſt cum confortantibus ſtomachum, cum unctionibus, cum frictionibus, & reliquis ſicut dictum eſt in cura cauſonis. Regimen quoque in ſex rebus non naturalib. eodem modo ſit ſicut in cauſone, uel differt ſecundum magis, & minus ſecundum intenſiorem, uel remiſsiorem febrem. Accidentia quoque quæ hanc febrem ſequuntur, ut, ſitis uigiliæ, & aliquando ſomnus, fluxus ſanguinis narium, & ſimilia, ſunt curanda ſicut accidentia cauſonidis, & hæc pro iſta cura ſufficiãt.

De Quotidiana, pura, & eius curatione.

QVotidiana Pura intermittens febris, eſt ex phlegmate, ſecundo de diff. febr. ſecundo, putreſcente; quia aliter non faceret febrem, ſecundo de diff. febr. quinto, tranſmiſſo a uenis extra uenas ſecundo, de diff. febr. ultimo, uel ab una parte corporis ad aliam pri. epid. in ſecunda anni conſtitutione, affligit quotidie ſecundo de diff. febr. quarto, aduenit autem ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperamentis humidiorib., pueris, & maxime infantibus pituitoſis, habitib. craſſis, otio deditis, pariter, & crapulis, & ebrietatibus, balneis aſsiduis, præſertim poſt cibum: aduenit quoque temporib. hybernis: locis humidioribus, in conſtitutionib. humidis, & aliquando populo communicatis. primo ad Glauc. cap. de ſignis quotidianæ intermittentis, ſecundò de Criſi. quinto, aduenit quoque exercitatis poſt cibum, primo epid. in ſecundo infirmo. Raro eſt quod ea adueniente os uentriculi & hepar non patiantur, ſecundo de Criſi. quinto. accenditur autem ſicut ignis in lignis uiridibus, inde acceſsionis ſpatium eſt longius ceſſatione, raro ad perfectam terminatur infebricitationem: ſecundo de diff. febr. quarto, huius febris ſigna ſunt, caliditas humida cum quadam acredine, quando perſeuerat tactus, fumoſa, commixta cũ multo uapore, primo ad Glauc. de ſignis quotid. intermittentium quæ cũ difficultate incenditur, & ſuum augmentum eſt longũ, ſecundo de diff. febr. quarto nõ eſt intẽſa, ſic qđ corpus adurat, uel qui denudare cogat 2. de Criſi. quĩto, & eſt inæqualis

dicitur primo ad Glauco.in cap. de ſignis quotid. intermittentium, quum corpus iſta febre febriens, ſit humidum, & abundet ſuperfluitatibus humidis, & pituitoſis, quæ frigidæ ſunt, ideo pauca ſum tur indicatio ab iſta febre: ſed tota fere cura ſumitur ab ipſa putredine, quæ huius febris cauſa eſt, Putredo, vt dicit Gal.xi.de ing.8. fit à præternaturali calore quando corripit humidum corporis. Arripitur autem, quando calor naturalis debitam non habet euentationem, denſitas pororum, conſtrictio corporum, humoris abundantia, vel eius craſſitudo, & lentitia, quum res iſtæ præter naturam ſint, ideo de ſui remotione indicant, quod cum ſuis fit contrarijs xi. de ing. tertio oppoſita autem denſitati, ſunt rarefacientia, conſtrictioni ſcindentia: humoris abundantiæ, euacuantia: Craſſitudini reſecantia, lentori abſtergentia. Si ergo cauſam putredinis auferre volumus, his vti debemus: eſt ergo intentio principalis auferendi iſtam obſtructionem, aufertur autem obſtructio, dicit Gale.xi. de ing. xi. curando, vt quod eſt obſtructum deobſtruatur, & propulſando, quod eſt facturum obſtructionem, quod fit compeſcendo humorem obſtruentem, & ſic quod fuit vltimum in intentione eſt, primum in opere ſcilicet humorum ablatio. Alioquin non ſolum non iuuaremus, ſed maiorem faceremus obſtructionem. Cæterum quoniam humores non debent educi, quin ſint reſecati, & apertæ viæ ſecundo, Apho.9 & in lib. quos, & quando purg. opt. Ideo primo ſunt reſecandi humores, & abſtergendi, ſic quod viæ etiam aperiantur xi.de ing.decimo, poſt modum euacuandi ſunt per vomitum, per vrinam, per ſudores: euacuatis humoribus, auferenda eſt obſtructio, & ſic euentatur calor naturalis: & tollitur putrefactio, & demum febris. Sic igitur febris: quæ erat prima in intentione, erit vltima in remotione: Primo ergo vtemur incidentibus, & aperientibus, & abſtergentibus, & ſi aliqui ſint humores qui ſint, in vijs, qui adduci poſſunt, educemus, poſt apertis vijs, & reſecatis humoribus, materiam aliquam euacuabimus, educta materia, poros aperiemus, & obſtructionem auferemus, ſic curabimus, vt calor naturalis euentetur: quare primum putrefactio, demum ipſa febris aufertur, & quoniam vt dicit Gal.xi.de ing.xi. eſt ſemper curandum, vt virtus ſtet valida, ideo poſt ordinabimus regimen in ſex rebus non naturalibus. Vltimo quoniam ſæpe hanc febrem

ſequuntur

ſequuntur multa ſymptomata, non parui facienda, quomodo corrigi debeant, dicemus, quum igitur humorum qui peccant in nobis, quidam multitudine, quidam alia malignitate peccant, & ſic eorum qui multitudine, vel malignitate peccãt, quidam ſunt corrigibiles quidam vero non: qui corrigibiles ſunt, ſi eſt poſſibile, ad benignum reduci debent, & hoc fit quando taliter reducuntur, quod nutrire poſſunt, qui aũt incorrigibiles ſunt, educi debent, lib. de conſt. art. 19. & quoniam phlegmata, quæ in ſtomacho generantur vt in de cholera nigra cap. 8. in ſanguinem conuertuntur in hepate: & ſic nutriunt: ideo in iſta febre, quoniam aliqui ẽt poſſunt eſſe humores qui peccant multitudine: ideo ſi corriguntur, in bonum conuertuntur nutrimentũ. Ideo doctores. iubent, vt primis tribus diebus, vtendo tenuiſſima diæta, videamus, medicamenta non exhibendo, an humores ad benignum reduci poſſunt: ſic quod ægritudo tollatur. Quã do ergo dicit Auicen. non ſcimus præciſum ſtatum: poſſumus primis tribus diebus nihil dare, & videre an ægritudo ſola diæta poſſit curari. Vnde Gal. non dat oxymelitem, & prouocantia vrinam, niſi poſt tres dies, primo ad Glauc. de cura quotid. intermittentium. Poterimus ergo iudicio meo ſic procedere, primo, quoniã multa ſunt phlegmata in ventriculo vti clyſteribus, vt inde diuertatur faciendo, & in eorum decoctione addendo cartamum: in potu quoq; dabimus aquam mellis cum hyſſopo, ſicut faciebat Gal. 12. de ing. tertio, ſic. n. parum dabimus, vt ſi erunt materiæ aliquæ abſtergendæ, & educende educantur tũc ẽt poterimus vti frictionibus, ſicut faciebat Gal. 12. de ing. tertio, vt quæ ſunt in partibus Cutaneis reſoluantur, & digeſtio confortetur, non propter educendam eam materiam, quæ eſt in venis, vel in ſtomacho quia ratione earum non conuenirent frictiones in principio: frictiones autem debent fieri incipiendo à partibus inferioribus, ad partes ſuperiores cum panno, aſpero, vt caro calefiat, & ſatis longæ, quod ſi videatur ſequi laſſitudo poſſumus inungere oleo aliqualiter rarefaciente, vtebatur Galen. oleo ſabino, poſſumus vti oleo in quo fuerit decoctum anethum in duplici vaſe, aliter enim reſoluitur virtus, rei decoctæ, octauo de ing. quinto, vel oleo chamæmelino, poſt inunctiones oportet eas detergere, & iterum fricare, incipiendo deorſum, aſcendendo, & demum ipſam fricando; ſic .n.

etiam

etiam diuertitur materia,quæ poſſet facere ſyncopim . In hoc tempore, ſi virtus ſit fortis , & videamus multam materiam in ſtomacho, in inteſtinis, in meſeraicis, quæ per clyſteres educi non posſit,poſſumus vtilenitiuo puta dando unc.i. casſiæ cribellatæ.Sed quoniam materiæ ſunt rebelles, & ſic facile educi non poſſunt,poſſumus addere ſtimulum puta ℥.i.s. elect. indi maioris,vel ℥.i.Agarici trochiſcati quòd ſi natura tentet vomitum, quoniam,vt dicit Galen.quarto de cura quotidianæ intermittentis,vomitus maxime conuenit in hac febre, debemus ipſum non impedire,imò iuuare dando leuia vomitiua ſicut cum aqua hordei calida miſcendo vnc.i.ſyrupi acetoſi vel aceti, uel ponendo digitum in gulam,vel tingendo pennam in oleo,& imponendo in gulam:hiis factis ſi virtus ſit fortis quoniam in omni putrida,vbi materia eſt multa debet alleuiari cū phlobotomia.xi.de ing.14.Ideo poterimus mittere ſanguinem, non tamen in multa quantitate,vt relinquatur ſanguis pro digeſtione aliorum peccantium humorum,poterimus mittere vnc.vi. vel magis,vel minus ſecundum conditiones,de quibus iam eſt dictum.His peractis,quoniam eſt intentio de apertione viarum, & reſectione aliorum reſtantium humorum.Ideo ad digeſtiua procedendum,& ad prouocantia urinam,ſicuti dabat Gal. oximel primo ad Glauc.de cura quotidianæ intermittentis. Conuenit etiam mel roſatum,ſicuti dicit Auic.& ſyrupus acetoſus, & aqua endiuiæ,& apij,vnde tunc poterimus ſic dare ſyrupū. Rec.oxymelitis ſimpl.vel ſyrupi acetoſi vnc.j.mellis roſati collati vnc.5.Aquarum endiuiæ,& apij ana unc.j.& ſem. miſce pro ſyrupo,ſic enim digerimus humores:& prouocabimus ſudorē, & urinam uſq; ad ſeptimam:& conſonum erit,quòd tunc tranſactum ſit principium .

Quòd apparebit,ſi apparebunt ſigna,manifeſtæ digeſtionis, uerum eſt ut dicit Gal.in de quatuor temporibus paroximorū, quòd iſta febres habent et tempus inæqualitatis inter principium & Augumentum tranſacta ergo ſeptima, eſt habenda dicit Auic. cura de ſtomacho , quia ut plurimum qui febriunt hac febre,habent læſionem ſtomachi, & tunc poterimus intus dare aliqua ſtomachum confortantia ut miuam cotoncorum , uel ſyrupum de mentha,uel facere maſticationem eſt maſtiche, mentha,& aniſo.hoc etiam in tempore incipient uti fortibus

digeſtiuis,& tunc poterimus facere decoctionem ex folijs apij, fœniculi,ex capillis veneris,cum radicibus ſqui[illegible] Auic. [illegible] cura quotidianæ puræ. In hac cura debemus vti efficaciter incidentibus,poterimus addere pulegium,origanum,calamentum,hyſſopum, ana M. i. in ſufficienti quantitate aquæ, & facere decoctionem vſq; ad conſumptionem tertiæ partis,& poſt facere colaturam , & de ea aqua dare vnc. 6. calida,cum pauco zucchero. Poſſumus quoq; dare in forma ſyrupi acetoſi,vel oxymel.ſimpl.ponendo ſyrupum de duabus radicibus puta. Rec.ſyrupi de duabus radicibus vnc. i. Mellis roſati vnc. 5. Aquarum apii, fœniculi. Abſinthii propter ſtomachum, vnc. i. miſce pro ſyrupo. ſic ſemper fortificando digeſtiua, procedemus vſq; ad ſtatum. Apparentibus autem ſignis manifeſtæ digeſtionis, ſi æger ſit promptus ad vomitum, maxime ſi eam viam tentet natura, poterimus vti vomitiuis, & facere vt vomat, cum debili vomitiuo ſi eſt poſſibile vt cum aqua hordei calida, cum vnc. i. ſyrupi acetoſi: Poſſumus poſt deuenire ad fortiora vomitiua. Debemus ergo vt dicit Galen. ad Glauc. in hac cura, primo vti cibis incidentibus,poſt radicibus,& poſt cibum,prouocare vomitum,vt poſt cibum dando infuſionem raphani, & ſimilia. Vomitiua enim conferunt in hac cura. Poterimus quoq; ſic facere vomitiuum. Rec. ſeminis anethi vnc. 2. radicum raphani vnc. 3. bulliant in ſufficienti quantitate aquæ,& de ea bibat vnc. 4. tepida. poſſumus quoq; addere paucum olei communis,ſic quoque procedente ægritudine verſus ſtatum, poterimus vti fortioribus clyſteribus, addendo vnc. 5. hieræ ſimpl. vel benedictæ drac. iii. diaphiniconis ʒ.ii. in decoctione ponendo turbith, vel hyſſopum vel cartamum. Quod ſi etiam videtur materia multa, & appareat manifeſte digeſta, tunc etiam leui pharmaco licet vti, vt ʒ.i. Agarici trochiſcati ʒ.i. Rhabarbari ʒ.vi. caſſiæ, verum ſi eſt poſſibile, melius eſt expectare completam digeſtionem. Quando autem verſus ſtatum procedimus, factis iam iſtis euacuationibus dicit Gal. primo ad Glauc. in hac cura eſt habenda cura de ventriculo,præſertim de eius ore,& quoniam vt dicit Gale.xi. de ing.xv. emplaſtra,cataplaſmata inunctiones,& ſimilia localia,in principio non ſunt applicanda , aliter materia trahitur ad locum,& fiunt apoſtemata, ea tamen digeſta, & in

parte

parte educta hæc poſſunt applicari. His autem factis, poterimus iniungere ſtomachum cum oleo Nardino, uel de maſticae, pariter poſſumus facere emplaſtra, & applicare extra q̃ calefaciũt, & reſoluunt, ſi febris ſit non intenſa. Completa autem digeſtio ne poſſumus dare theriacam, uel Mitridationem ſi in propoſito reperiuntur. Quantitas autem theriacæ debet eſſe ſicuti una auellana, uel faba agreſtis, dicit Gale. & dabimus ad plus ℥. i. per horas duas ante acceſsionem, ſicuti dicit Gal. in lib. de Theriaca ad Piſonem, de quartana. In hoc tempore ſi non euacuat perfectæ, uel per uomitum, uel per ſeceſſum, uel per ſudorem, uel per urinam ſic quòd ſequatur declinando, & tollatur febris, nihil eſt quod, quo ad hoc, facere debeat medicus, dando ſolutiuum, puta ℥. i, & ſem. Agarici trociſcati, ℥. i. Rhab. infundendo in aqua cichoreæ, addendo parum uini albi. ℥. i. ſpicæ: & poſt 12. horas, faciendo leuem decoctionem: & fortem expresſionem, & colaturam, in qua diſſoluendæ ſunt. ℥. 6. caſsiæ cribellatæ ac ℥. ij. elect. indi maioris, ponendo in fundo uaſis unc. i. iuleb rolati, & ſeruando omnes regulas, de quibus ſupra: educta autem materia his ingeniis, reſtat ut curemus, ne alia materia putreſcat, & hoc fit ut dicit Gal. xi. de ing. 18. faciendo ut æger faciat debita exercitia, quòd ſi ipſa facere non poſſit ſupplebimus cum aliis ut dictum eſt, & confortabimus membra principalia, ut calor putredinalis in totum auferatur & naturalis recuperetur, & confortetur. Hæc quantum ad indicationem ſumptam de remouendis cauſis putridis, cum medicinalibus, & de hac cura multa diximus ſumpta a Gal. xi. de ing. dum curat ſynocham cum putredine: quoniam ut melius explicaremus in cura ſynochi cum putredine, proceſſimus ſic fecit in actu practico ipſe, nono de ing. & quoniam habemus pauca a Galen. de cura huius febris, illa quæ dicit ipſe de ſynocha cum putredine poſſunt ut plurimum applicari aliis putridis: idcirco quæ ipſe in ſynocha cum putredine dixit huic febri applicuimus, pariter cum iſta febris ab eadem cauſa fiat, a qua ſyncopalis humoroſa ideo multa, quæ de ea dicit Gal. xii. de ing. hic retulimus. Reſtat modo ut ſex rerum non naturalium regimen perſcribamus. Aer primo non debet alterari uerſus frigidum & humidum, quoniã complexio ipſa frigida eſt, & humida, et febris non eſt multum intenſa, et quoniã intenſio eſt reſoluendi, ratione cauſæ melius

eſt ut declinet uerſus calidum,&ſiccum,quam contra. Nam ſi eſt posſibile,debet eſſe temperatus. Cibi dicit Auic. non debet eſſe pulli,uel panis,niſi ſit dubium de uirtutis imbecillitate,quoniam tunc concedi poſſunt oua,& coutuſum. Poſſumus ergo ſic procedere,in primis diebus quoniam ſunt phlegmata, quæ forſan per inædiam corrigi poſſunt,uti tenui diæta,ut dando tãtum panatam,uel ut dixi de mente Gal.xii.de ing.tertio aquam mellis cum hyſſopo,uel ptiſanam cum modico piperis, tranſactis autem primis diebus ſaltem ſeptima, uidendo quòd ægritudo eſt multum duratura, poterimus dare carnes paruorum animalium,&pullorum,& oua ſorbilia:debent autem dicit Gal.primo ad Glauc. in hac cura omnes cibi eſſe inciſiui: vnde poſſumus condere ferculum cum mentha,cum apio,cum fœniculo, cum rebus ſalſis,& ſimilibus: debemus autem poſt primos dies ingroſſare, & ſemper poſt attenuare,uerſus ſtatum procedendo,& ſeruare omnes regulas,de quibus inde cura tertianæ puræ,hora autem cibandi eſt poſt tempus infebricitationis,ſaltem per quatuor horas ante principium paroxyſmi. Quòd ſi non ſit tantum tempus debemus uidere an peior ſit ſtatus, uel principium,& cibare in hora meliori xi.de ing. ultimo,in iſta febre quia ſemper peius eſt principium: eſt melius cibare in fine ſtatus. Potus autem uini apparentibus ſignis manifeſtæ digeſtionis, concedi poteſt debilis, & aquoſus, poſt procedente digeſtione,dari poteſt fortis. Potus aquæ frigidæ non conuenit,poteſt coqui addendo res incidentes,& ſubtiliantes,ut radicem apii,uel fœniculi,&quoniam hic non eſt intenſa febris, uel ſitis purum debemus dare. Somnus,& uigilia dicit Gal. xii. de ing.tertio conueniunt,ſomnus.n. concoquit, uigiliæ digerunt, & iſtis intentionibus indigemus in hac cura. Motus quoque,& quies conuenit,quies ratione digeſtionis, motus ratione reſolutionis,& ideo in tempore debito debet uti debito exercitio, quod ſi ipſum facere non poteſt,ſupple cum frictionibus ut dixi,debet autem pati inædiam,quoniam multum confert, ut dicitur xii.de ing.tertio. Iſta corpora patiuntur longum ieiunium, &ſic curare debemus,ut omnia ſuperflua excernantur ſicuti ſupra dictum eſt.

Accidẽtia animi tamẽ cõueniũt quæ calfaciũt,unde ẽt quòd æger aliqualiter iraſcatur non multũ refert:quia tamẽ, quũ accidentia

dentia excedant, virtutem proſternunt: ideo debemus curare, vt ea euitet æger. Veniamus modo ad correctionem accidentiū, quæ iſtam febrem ſequitur: quoniam iſta febris multum durat, & materiæ crudæ, & frigidæ membra principalia debilitant, nā ſæpe in iſta febre ſequitur debilitatio ſtomachi, præcipue oris eius, vnde eius maximam habere curam debemus, ſicut dicit Galen. primo ad Glauco. de cura quotidianæ intermittentis, maxime quando propinquatur ſtatus: tunc ergo quia factæ ſunt plures euacuationes, & corpus non eſt plenum, per interius, & exterius poterimus confortare ſtomachum, puta cum oleo chamæmelino, vel de mentha, vel de maſtice, vel ex illis faciendo emplaſtra, per intus poterimus vt dixi dare ſyrupum de mentha, & exhibere quæ confortant digeſtionem: vt cinnamomum, piper, & poterimus condire fercula cum iſtis ſpeciebus, & cum mentha & applicare extrà abſinthium, & mentham, ſecundum artem. Sequitur quoque aliquando hepatis debilitas, poterimus quoque in declinatione poſt omnes euacuationes confortare cum ſpeciebus triaſandalorum, diarhodō abbatis, aromatici roſati caryophyllati, faciendo ex iſtis cum zuccharo morſellos, & dando omni die ante cibum: poſt dando vnc. 3. aquæ boraginis, bugloſæ. poterimus dare zuccharum roſatum, ſicuti etiam poterimus fomentare alia membra, ſi ea videamus debilitata. Vomitus in iſta febre multum confert, vt dixi. Vnde ſi non excedat, impediri non debet, quod ſi excedat, debemus confortare ſtomachum cum eis, quæ nunc diximus & tunc poterimus etiam eo perſeuerante, facere frictiones, trahendo deorſum, ligare extrema cum ligaturis doloroſis, maxime pedes, & ipſa calefacere, ſequitur quoque aliquando ſuperfluus fluxus ventris propter membra, quæ debilitata ſunt, & tunc dicit Galen. xij. de ing. tertio oportet plus decoquere mulſam, quod ſi plus durat loco mulſæ eſt dandus cremor ptiſanæ, quod ſi etiam perſeuerat, nutriet cum ſorbitione halicæ, oportet poſt videre defectu cuius ſit fluxus, & confortare membrum mandans, & vti clyſteribus, & alijs quæ adducunt doctores in cura fluxus. In iſtis quoque febribus, aliquando eſt dolor capitis & tunc ſi nimium infeſtat debemus, vti fortibus frictionibus trahendo deorſum, ligare extrema, quod ſi perſeuerat oportet applicare cucurbitulas ſiccas ſpatulis, & ponere ex

tremain aqua calida,& eo adhuc perſeuerante,dicit Auic.maximè ſi factæ ſint euacuationes,oportet embrochare caput cum aqua chamomeli,& cum talibus reſoluentibus.Aliquando quoque in harum febrium principio eſt frigus maximum maximè quū eſt a phlegmate vitreo, & tunc oportet ante paroxyſmum per duas horas vti bonis frictionibus,& dare in potu aquam calidam, & poſſumus inungere corpus cum oleo de coſto poſt frictiones,& poſt abſtergere quia aliter faceret,opilationes.Quod ſi ſit proſtratio appetitus,oportet confortare ſtomachum cum eis,quæ dicta ſunt,& dare cibos qui placeant ægro,etiam quòd aliqualiter ſic ægro non conueniant, debemus dare capones, oliuas conditas,piſces ſalitos,& ſimilia quæ appetitum incitāt, ſed in pauca quantitate. Quòd ſi ſequitur oppilatio, debemus vti apetitiuis, ſi cachexia,& inflatio eis, quæ adducunt doctores in proprijs curis,& hæc dicta ſufficiant.

De Quotidiana continua quæ dicitur latica.

FEbris quotidiana continua:quæ dicitur latica,ex phlegmate fit intra venas putreſcente ſecundo,de Criſi.ſexto,quæ ea habet ſigna,quæ intermittens,nec cum rigore incipit ſecundo de Criſi. ſexto,& xij. & eſt ſimilis hecticæ,dicit Auic. prima,quarti tract.ſecundo cap.quinto. Quantum ad curam non differt ait Auic. niſi quod iſta non requirit res adeo ſubtiliantes ſicuti interpollata,& ideo cibi primo debent eſſe minus calidi & in minori quantitate quoniam ægritudo erit breuior, pariter,& rebus alijs non nālibus debemus vti,ſic quod reſoluāt ſed minus quàm in intermittente,non dabimus cum potu hyſſopum,vel fœniculum,ſicuti in intermittente, digeſtiua quoq; non debent eſſe adeo fortia, ideo ſufficit facere ſyrupum ſic : Rec. Syrupi acetoſi,vel oxymel: ſimpl. vnc.j. mellis roſati vnc. v.aquarum fœniculi, & apij, vel radicum eorum ana vnc. j. & ſem.& ſic cum iſtis ſyrupis debemus digerere: clyſteria quoq; ſufficiunt communia.Conueniunt lenitiua ſicuti in intermittēte, ac demum ſolutiua.

Crederem quoque,quum ægro iſta magis referat, quàm intermittens, quum materia ſit intra venas, quòd audacius, &

in maiori quantitate deberemus mittere ſanguinem, modo uirtus debilis,uel ætas non patiatur,uel aliæ conditiones ſimul nõ impediãt, in reliquis nulla eſt differentia niſi ſecundum magis, & minus ideo quæ dicta ſunt in intermittente, hic etiam applicentur,De ſyncopi quæ ſequitur in cura ſyncopalis humoroſæ dicemus.

De Cura Epiale, & Liparia.

DIuerſo modo ſumit hos terminos Galen.& Auic.Galen. enim ſecundo de differ.febr.ſexto & in libr. de inæquali intemperie cap.ſecundo,de iſtis loquitur, & in ſumma uidetur uelle,quòd iſtæ febres fiant maxime a phlegmate quod Praxagoras uitreum appellat,quando pro parte putreſcit &pro parte non putridum mouetur,& hinc per totam acceſsionem pars putrefacta facit,ut ſentiatur calor,pars non putrefacta facit, & frigus,& horrorem quod ſi hoc fiat in partibus paruis alicuius partis ſic, quòd ſenſu non poſsimus diſcernere, quæ ſit pars in qua ſit calor,& in qua eſt frigus, tunc dicitur epiala ſic quando ſimul ponimus mel & abſynthium in lingua, & non poſſumus diſcernere ſubitum dulcedinis, a ſubito amaritudinis ſicut dicit Gal.tertio de ſimpl.xv.quòd ſi partes ſint diuerſæ,ſic qđ præciſca cognoſcemus,ubi eſt caliditas, & ubi eſt frigiditas,ſic dicitur liparia,ut ſi interiora caleſcant, & exteriora frigeſcant, uel manus caleſcat,& pes frigeſcat, ut patet in lib.de inæquali intemperie cap. ſecundo & oportet quod in iſtis febribus per totam acceſsionem duret rigor, & calor, aliter,cholerica diceretur, etiam de tertio genere, dicit Gale. ibi: eſt ergo ſecundum Galen. febris epiala, quando in unaquaque corporis parte,ſentitur calor,& frigus per totam acceſsionem,ſic quòd ſenſus non poteſt diſcernere in qua parte ſubſtantiue ſit frigus, & in qua ſit calor, quum tamen hoc in ueritate debent eſſe in diuerſis ſubſtantiis,quia duo contraria eſſe non poſſunt in eodem ſubiecto præciſe: liparia autem eſt quando diſcernimus ſubiectum caloris, a ſubiecto algoris, & ſunt iſtæ febres præcipuæ a phlegmate uitreo, pro parte non putreſcente,ſed moto per membra ſenſitiua & facientem rigorem, qui ſit tempore noſtro, licet hoc non uiderint antiqui,

qui utebantur moderato regimine,ſicuti ibi, & ſecundo de dif-ſer.febr.refer Gal.Secundum Auic.uero fit epiala, quando eſt phlegma uitreum in partibus interioribus, & eius pars incipit putreſcere,alia non putrida, modo ratione partis putreſcentis eleuatur uapor ad cor,&fit febris, & poſtmodum deſcendunt ad partes exteriores,&illas calefaciunt,illa autem quæ non pu treſcit,&frigida eſt,modo,occurrit aliis partibus,&eas ſic refrigerat.

Quare interiora apparent frigida,exteriora calida, liparia uero fit ex phlegmate, uel ex cholera groſſa, quando putreſcunt in partibus interioribus,ſic quòd faciunt febrem,& propter eorum uaporem interiora redduntur calida: ſed illi uapores non poſſunt partes exteriores calefacere,maxime quando in illis partibus ſunt phlegmata,quæ ipſas infrigidant,& prohibent uapores calidos penetrare,pariter ſi eleuantur uapores frigidi a phlegmate uitreo,non putreſcente,&illi calidi non ſunt pauci: tunc frigidi extenduntur ad partes interiores,caleſcunt, & exteriores frigeſcunt,nec eſt neceſſarium, quòd in iſta febre extendatur caliditas per totum corpus,quoniam illud dictum eſt in definitione febris, quod calor debet extendi per totum corpus,debet intelligi,modo nihil impediat.Sed hic ut dicit Auic.ſunt illa phlegmata uitrea in partibus exterioribus, quæ impediuntur, uel illi uapores illorum phlegmatum,qui ſunt frigidi qui extinguunt calidos:& ideo in hac febre non expanduntur per totũ corpus.Poſt Auic.ponit aliam febris ſpeciem, quando in unoquoq; locorum eſt caliditas,& frigiditas, & iſta eſt quam Gal. appellat epilam.Sed epiala,&liparia Auic.apud Gal.ſunt lipariæ eſt ergo tantum differentia in aſſumptione terminorum,ſatis tamen eſt quod iſtæ febres,ut plurimũ fiunt a phlegmate uitreo, & qđ in eis per totam acceſſionẽ durans calor,&frigiditas. Verũ eſt ꝙ epiala apud Gal. differt a liparia, quoniam caliditas,& frigiditas in ipſa ſunt in partibus adeo proximis, ut ſenſus eas diſtinguere nequeat,in liparia uero calor ſentitur ſeparatus,a frigiditate,& ſunt in diuerſis partibus.Epiala uero ſecundum Auicen.differt a liparia,quoniam in ea interiora ſunt frigida, & exteriora calida,& ideo in ipſa ſunt fortiora ſigna frigiditatis,unde in ea ut dicit Auic.eſt urina cruda frigida,et pulſus rarus,et tardus, et ut plurimũ aduenit omni die, et aliquando conuer-

titur

ritur in quartana et tertianam, eius paroxyſmus durat a quatuor horis uſq; ad 14. in febre uero liparia interiora caleſcunt, et exteriora frigeſcunt, unde non apparent ſigna adeo frigida ratione operationum membrorum interiorum, et iſta durat pluſquã hemitriteus, dicit hic Auicen. & hoc uidetur etiam dicere Gal. primo Aph. xii. et per typhoidem intelligit iſtam lipariam Auicen. Cura harum febrium non differt a cura aliarum phlegmaticarum excepto quod quum ſint a phlegmate uitreo, quod eſt intenſisſime frigidum, ut dicit Gal. lib. ſecundo, cap. 26. quod indigemus fortioribus calefacientibus, ideo digeſtiua debent eſſe fortiora, pariter clyſteria: item ſolutiua debent maxime reſpicere phlegma uitreum, et dari in maiori doſi, et fortiora, quia eſt materia difficilis eductionis. Quantum ad alia omnia conuenit cum aliis: ideo eadem remedia eodem modo quæ fuerunt adducta in cura quotidianæ intermittentis, hic ſunt applicanda, et eſt habenda cura membrorum ſicuti in ea diximus: ſemper tamen calidiora debent dari, unde Paulus laudat diacalamenthum, et confectionem diatrionpipereon. quum ergo quæ cõueniant dicta ſint, hæc pro cura ſufficiant.

De Syncopali humoroſa et ipſius curatione.

Syncopalis humoroſa: fit ex humoribus multis phlegmaticis crudis qui opprimunt os ſtomachi. xii. de ing. tertio ſic quod ſequitur ſyncopis primo ad Glauc. de cura continuæ cũ accid. ſua multitudine, uel quando incepit putreſcere, et mouetur, tunc eleuantur uapores frigidi ad cor. qui faciunt ſyncopim dicit Auic. prima quarum tract. ſecundo cap. 55. et hoc maxime fit in principiis acceſsionum primo ad Glauc. de cura continuæ cum accid. eius ſigna ſunt dicit Gal. xi. de ing. tertio præcordia inflata: et totus corpus inflatum magis quam ægri naturalis diſpoſitio exigat, color albidus, ſimilis colori laborantium aqua inter cutem, nonnullis niger aut liuidus, ſcilicet plumbeus, pulſus obſcurus et inæqualis ſemper, ſecundum ſe totum, aliquando etiam in ſyſtole. Paroxyſmus eius eſt ſicut quotidianæ dicit Auic. cap. proprio, oculi ſunt uirides: accidit nocte uel ueſperi. xii. de ing. quĩto, ea. n. eſt hora phlegmaticis. 6 epid.

epid.particula prima tract. 13. uerum eſt, quod ea quæ eſt in ueſpere eſt peior, quia phlegma anticipat horam ſuam, & ſic arguit maiorem multitudinem huius febris. Cura quidem eſt difficilis, quoniam uirtus eſt debilis, & euacuationes quæ eſſent neceſſariæ, non ſuffert, hinc ſi educitur materia, uirtus proſternitur, pariter ſi materia reſtat, uirtutem proſternit, eſt ergo difficile eam curare: in eius tamen cura ſic eſt procedendum, quando incipiēda eſt cura, uel æger habet phlegmonem. uel aliquod aliud apoſtema in interioribus, uel non, ſi habet, iam eſt deſperata ſalus, dicit Gal. xii. de ing. tertio. unde oportet mortem ꝑdicere ad euitandam ignominiam: & non eſt utendum aliquo genere medicamentorum, pariter ſi humores ſint crudi & putrefacti, & coqui non poſſunt, eorum ſalus eſt deſperata, ſi uero nec phlegmone ſit; nec humores de eo putridi ſint, tunc eſt ſpes ſalutis, & tunc poteſt curam adire medicus, & quando adit, uel eſt tempus ſyncopis, uel non, ſi eſt tempus ſyncopis, quoniam magis urget quam febris, ideo ei eſt attendendum, principalis ergo intentio tunc eſt releuare uirtutem oppreſſam: nihil autem eſt, quod magis & citius hoc faciat, quam uinum, ſecundo Aphor. xi. Ideo ſubito eſt dandus panis infuſus in uino, xii. de ing. tertio. Vinum autem debet eſſe calidum natura, quod decoctionem in corpus promouet, & ſic debet eſſe colore fuluū, ſubſtantia tenue, ætate uetus, & boni odoris. xii. de ing. quarto, ſi in tempore, regione, & ſtatu cœli calidis, promixtum ſit cum aqua frigida, ſi uero frigidis, cum aqua calida, & poſt cum calida eſt perſeuerandum. xii. de ing. tertio quod ſi non ſit ſyncope: uidendum an ſucci crudi ſint multi, & craſſi, ſic quod exiguos animalis meatus obſtruant, tunc illi ſucci niſi concoquantur, nutrire non poſſunt, ſed uirtutem grauant, & in ſyncopin deducunt, & ſæpe homines opprimunt. Quòd ſi non tantum grauant: quod obſtruant, nec onerent, ſic ſyncopin non faciunt, ſed tamen lipothymiam. xii. de ing. quinto, conſiderandum quoque eſt an uirtus in ſe ſit fortis, uel debilis ut fortioribus, uel leuioribus uti poſſimus medicamentis: uirtute ergo exiſtente debili, & ſuccis exiſtentibus multis, tunc non eſt poſſibile mittere ſanguinem, nec dare pharmacum. Ideo Gal. xii. de ing. tertio, iubet, ut tantum perſiſtamus infrictionib. cum panno aſpero, incipiendum a partibus inferioribus aſcendendo, & poſt ſi ſit

peri-

periculum laſſitudinis,inungendo ſicuti in cura quotidianæ intermittentis,diximus.In hac ergo diſpoſitione non vult. Gale. quod aliud faciamus,& quoniam talia corpora poſſunt pati inediam multam,& illi ſucci poſſunt cōcoqui,& poſt nutrire,ideo per primos tres dies iubet Gal.quod demus aquam mellis cum hyſſopo vt iuuetur concoctio,& abſtergantur materiæ multæ, & educantur virtute hyſſopi,quod ſi mulſa faſtidiat dat ſuccum ptiſanæ vel oxymelitem, vel modo hoc, modo illud, & perſeuerante conſtantia virtutis ſi eſt poſſibile vltra tres dies vtatur eadem inedia vſq; ad ſeptimam.Sic etiam nos ſecundum maiorem, vel minorem conſtantiam virtutis cibabimus,tantum dando, quantum virtus poteſt durare, & ſi dubitamus de virtutis conſtantia, dabimus panatellam, vel ferculum ex farre ſemper iniungendo ſecum res calefacientes & incidentes, quod ſi virtus non ſit adeo debilis, faciendo frictiones,etiam dicit Gale. xij. de ing. tertio vtimur clyſteribus, quod ſi etiam videbimus maiorem virtutis conſtantiam:quoniam materiæ,quæ peccant, ſunt vt plurimum in ſtomacho, & in venis meſeraicis, à quibus non poteſt educere clyſter:crederem quod tunc poſſemus dare vnciam vnam caſſiæ,vel vnc.ij.mannæ,quia in veritate,nō multum agitant,& forſan ſi eas cognouiſſet Gale. dediſſet.Crederem quidem, quod iſtis crudis nullo modo eſſet fienda phlobotomia, licet ſecus dicat Alex.lib. ſexto cap.proprio: his rebus in principio peractis. poterimus dare oxymel æſtate frigidum,hieme calidum, & ſic cum tenui dieta, cum clyſteribus, cum digeſtiuis poterimus procedere vſq; ad ſeptimam,in primis tribus diebus non dando cibum, nec ſorbitionem, nec aquam, nec permittendo,vt æger multum bibat.Poſt aūt,ut credo quādo dubitamus de virtute, eſt ordinanda groſſior diæta, etiam poſt ſemper attenuando, ſic quod in ſtatu etiam tenui dieta vti poſſimus & virtus poſſit durare, ſic procedendo dicit Gal. debemus euitare aerem,vel nimis calidum, vel nimis frigidum, ſed ſit temperatus vel in æſtate declinās ad frigidum,in hyeme ad calidum,quod poterit fieri artificialiter, puta in æſtate ſternendo cameram cum frigidis,in hyeme accendendo ignem in camera, balneum quoque prorſus non conuenit, procedente quoque ægritudine, iam factis dictis euacuationibus poterimus applicare calefacientia, maxime ſi non ſit multum intenſa

febris,

febris,vt inungendo cum oleis calidis, vel temperatis, vt cum oleo chamæmelino debemus tñ ſemper,dicit Galen.primo ad Glauc.de cura continuæ cum accid. concoqnere abſunthium, & confortantia ſtomachum,quoniam eſt habenda maxima cura de ſtomacho: victus aũt vt dixi ſit in principio tenuis,& debemus dare quæ habent vim incidendi,vnde Galen.primo ad Glauc.ibi dat piper, diatrionpipereon, & diaſpoliticon. Nos aũt dando aquam mellis aduertamus,ſi ſit nimius fluxus ventris, quare tunc magis decoquemus mulſam, vel dabimus ptiſanæ cremorem,vel ſorbitionem ex halica,ſic poterimus iungere cibum,ſecundum quod apparebit neceſſitas pro ſuſtinenda virtute.Somnus,& vigilia ambo conueniunt moderate, tertio, de ing.tertio,quieſcant,quoniam agitatio membrorum,dicit Auic. facit ad ſyncopim.Vtemurtñ frictionibus,ut dictum eſt, & ſic eſt curandum, ut ſaltem excrementa tertiæ digeſtionis excernantur, Accidentia autem animi conueniunt, quæ calefaciũt, ſed non immoderata,ne uirtutem proſternant.hæc omnia ſunt facienda quando eſt timor ſyncopis,ſecundum Gal.xij.de ing. tertio,& quarto,& primo ad Glauc. de cura continuæ cum accid. quod ſi non ſit materia tanta, ut timeamus ſyncopim, ſed tantum lipotymiam,& uirtus ſit fortior, tunc dicit Gal. xij.de ing. quinto, quòd iſtos magis cibare debemus unde ijs dat uinum poſt cibum, maxime ſi ſint ſenes, quod non fecit in cap.3.quando eſt dubium ſyncopis,nec in primo ad Glauc.Cibi aũt debent eſſe tantum calidi,& extenuantes quantum febris poteſt ſufferre, oportet, autem euitare eos cibos qui ſint frigidi,& craſſi nutrimenti. Medicamenta ẽt ijs poſſunt dari, unde utimur fortioribus clyſteribus, & audacius lenitiuo in principio,& tandem procedente ægritudine, apparentibus ſignis cõpletæ digeſtionis,in hoc una eſſem cum Alex. ut poſſemus uti medicina ſoluente,& forſan phlobotomia uti in principio:Nec eſſet adeo neceſſarium uti tenui dieta nec tot frictionibus,nec hoc negat Gal.& ſi ſic Alexander intelligit de iſto,forſan non eſt contra Gal. qui primo curat quando eſt periculum ſyncopis,ſecundo in cap. 5. in fine quando tamen periculum lipothymiæ,& ſic in principio non dat uinum,ſicuti facit in ſecunda,poteſt etiam uenire ſyncopæ ex materia biloſa xij. de ing. tertio,& his cõueniunt frigida,ſed hanc curã nunc omittamus.

De

De Cura Sincopalis Minutæ.

SYncopalis Minuta,eſt febris,quæ fit ex humoribus tenuibus,qui facile exhalant,maxime ſi retentrix ſit debilis & expulſiua fortis,&pori lati,ſic quod tamen reſoluitur uirtus,quod incidunt in ſyncopin,xii.de ing.ſexto, a ſanguine autem nec ab alio humore fieri non poteſt per ſe,ſed ex chol era, ſicut colligere poſſumus primo prognoſt.x.& xi. Addit etiam Auic. quod fit ex materia uentoſa,eſt autem febris continua,quia aliter nõ eſſet exitioſa,ad uenit autem in ætate:complexione, regimine. calidis,&ſiccis,ſicuti colligere poſſumus.x.de ing. 3. in illo iuuene qui laborabat hac ægritudine ſicut teſtatur idem Gal.xii. de ing. ſexto , eius ſigna ſunt , ex loco nunc citato,naſus acutus: oculi caui, & alia quæ de facie. Hippocratica dicit Hypp. Primo progno.octauo,nono , & decimo , ſiue multum excernant,ſiue uigilent,ſiue triſtentur, ſiue non cito nutriantur . Si in prncipio talis facies appareat,huius febris eſt ſignum: uerum ſi appareat cum iſtis , eſt minus periculum xii.de ing.ſexto, ſicut etiam dicit Hypp.primo progno . Quòd ſi appareat ſine iſtis,eſt maius periculum:quia tunc eſt ſignum,quod eſt tantum ex malignitate materiæ. Aduenit autem ſyncopis in iſta in tempore maioris reſolutionis,&ideo in ſtatu,&in hoc differt a ſyncopali humoroſa. Huius febris cura eſt etiam multum periculoſa,&quum oppoſita ſit ad humoralem,oppoſita quoque exigit remedia,ſi ergo in ea uirtus ſit debilis,&ſit apoſtema in mẽbris interioribus,iam eſt deſperata ſalus. Quod ſi non ſit apoſtema uel actu eſt ſyncope,uel non,ſi eſt, oportet dare cibum, puta panem infuſum in uino,ſicuti fecit Galen.in illo iuuene. x. de ing.tertio,quod ſi non ſit ſyncope,eſt uidendum an poſſumus curare cauſam,&præuidere,ne ſequatur ſymptomata, & ea erit optima cura,modo non ſit aliud ſymptoma, quod impediat,quum ergo curam addimus,ſi uirtus ſit debilis,& ſæpe pariter, uel quater cibabimus, ſed parum pro uice, quod ſi uirtus ſit fortior, tunc rarius cibabimus, ſed & plus dabimus,& tunc forſan licebit uti aliquo lenitiuo,ut dare caſſiam uel mannam. Sic igitur procedendo,omni cura ſtudebimus uti cibis,&medicinis denſantibus corpus, ut applicando corpori olea aſtringen-

gentia,dando cibos groſsi nutrimenti,&procedente ægritudine uigorata uirtute,ingroſſatis humoribus,denſato corpore,forſan poterimus dare aliquod ſoluens,quod educat materiam cholericam,&confortet membra,ut Rhabarbarum uel Myrabolanos citrinos in ſubſtantia, poſt procedendo cum rebus confortantibus membra, demum poterimus in declinatione uti leuibus frictionibus,quando non eſt amplius timor ſyncopis, Aer autem debet eſſe frigidus,&aſtringes , cibi ingroſſantes & qui cõueniunt,panis,ſorbitio ex halica,fructus auſteri, qui non facile corrumpantur,& per ſe,&cum pane,item halica cocta in aqua, poſſumus dare oua, præcipue uitellos,teſticulos gallorum, ſuillum cerebrum aſſatum, non cruentum, in albo iure elixum, &demum conueniunt omnes cibi qui ſunt craſsi nutrimenti,& qui denſant,& exhalationem prohibent. Vinum in principio aquoſum,poſt cibum conuenit, & poſt quartam apparentibus ſignis concoctionis,poteſt dari caro pullorum gallineaceorum, etiam ſomnus conuenit,quia in ipſo non fit tanta commotio ſicuti in uigilia.Quies pariter.Ideo debemus euitare nimiam uigiliam, & motum : inanitio quoque non conuenit nec nimia repletio.Accidentia animi,quæ reſoluunt,ideo euitent.Hæc eſt cura ſincopalis minute,ut ipſam,a Gal.x.de ing.tertio,&.xii.de ing.ſexto colligere potui.

De febre diurna & nocturna.

AVicenna ultimo ponit caput de febre diurna,& nocturna,& diurna eſt quando febris inuadit in ueſpere,quando citius inuadere non poteſt, quoniam ſyncopalis humoroſa xii. de ing. 5. quæ ex maiori multitudine quæ fieri poſsit in phlegmaticis,tantum uel in ueſpere,uel in nocte adueniat. Dicitur ergo diurna , quæ ſemper in ueſpere aduenit : nocturna quæ ſemper in nocte , eſt autem differentia inter eas, ut etiam habetur primo epid.Quia diurna eſt peior, & longior. Quum enim phlegma de nocte inuaſionem facere debeat,quando facit de die,eſt ſignũ maioris malitiæ,&maioris multitudinis: Itẽ eſt mala, quoniam in nocte,quum inuadit in ueſpere,non põt æger dormire,primo quoniam in primis horis eſt principium, & angmentũ febris, in quo tempore non conuenit ſomnus,in

fine

fine aũt eſt declinatio,& tunc oportet dare cibum,& non dormire,& ideo ſic parum dormiunt,vel ſi dormiunt,ducunt vitã veſpertilionis.dicit Gal.primo epid. quod tñ de die dormiunt, hinc eſt periculum, ne ad hecticam producantur & ſic febris diurna eſt multum difficilis. Iſtæ aũt febres vt dicit Auic.non requirunt diuerſam curam ab interpollatis. Ideo quæ ibi dicta ſunt,hic applicentur,& de febribus phlegmaticis ſatis.

De cura Quartana periodica.

QVartana pura intermittens ex humore melancholico fit ſecundo de diff.febr.quinto,putreſcente extra venas,tranſmiſſo ibidem,& hic humor eſt nãlis,& præternãlis tertio Aph. 22.Naturalis eſt pars groſſior ſanguinis quæ eius ſex dicitur,& præternaturalis eſt qui attrabilis appellatur 14.de ing.nono,fit aũt ea,quæ eſt præternaturalis,vel ex aduſtionẽ flaue bilis, vel melancholiæ nãlis,ſexto Aph. 59. ex phlegmate vero putrefacto,ac aduſto ſecundum Gal.non fit melancholia,quia ſemper eſt album,vt patet de phlegmate gypſeo,verum eſt quod forſan tantum põt indurari quod faciet quartanam,& ſic affliget ð quarto in quartum,& hoc voluit Auic. lue, qñ aũt iſte humor facit quartanam,& ſemper,eſt atra bilis,ſecundo Aph.22.& ſecundo,de diff.febr.quinto.Quoniam ſi fit à melancholia, nãli, fit tantum,quando putreſcit,ſecundo de diff. febr. quinto, & qñ putreſcit,fit atra bilis quarto,Aph.2.fit quoq; ex ſucceſſione aliarum febrium,tertio Progn.33.& raro à nocumento ſplenis abſoluitur,primo epid.& quæ abſoluitur primo eſt ſalubrior primo epid.particula tertia,& de ſe eſt ſalubris,& liberat ab epilepſia,quinto Aph.59.ſexto,epid.particula ſexta.in fine,vt plurimum aũt aduenit in autumno,tertio Aph.22.Maxime ſi frigidis ſit,& ſiccus,vel inæqualis ſecundo,de Criſi quarto,Aduenit quoque in complexione atræ bilis primo ad Glauc. de ſignis quartanæ maxime ſi tranſit ætatem conſiſtentiæ quando eſt vſus cibis, & regimine facientibus atram bilem, & quando atrabilis abundat,ſecundo de diff.febr.quinto, pariter ſi locus, tantum febrium ſit productiuus,& tunc communiter uagẽtur, vel febres inordinatæ præceſſerint primo,ad Glauc. de ſignis quartanæ,

quartanæ,& ſequitur nocumentum hepatis, uel lienis ſecundo de Criſi.quarto,huius febris ſigna ſunt pulſus tardi,& in principio,ſecundo de Criſi. primo, ad Glauc. de ſignis quartanæ, poſt fiunt veloces,& frequentes vrinæ tenues,albæ,& aquoſæ in principio ſecundo de Criſi.quarto, calor paulatim accenditur,& increſcit ſicut ignis accenſus in rebus frigidis,& ſiccis,ſecundo de diff.febr. quinto, non aliquod fumidum relinquit, longiores habet ceſſationes,vnde nõ affligit, niſi de quarto,in quartum ad perfectam terminatur infebricitationem. Rigorem ſimilem habet eis,qui maxime frigeſcunt,ſecundo de diff.febr. quinto,non tamen multum magnum ſecundo de Criſi. nono, ſpatium acceſſionis eſt ſimile ſpacio acceſſiõis tertianæ, aliquãdo etiam longius,ſecundo de diff.febr. quinto,Galen.vt dixi, vult quod quartana ſit tantum ab atrabile, quæ tamen poteſt fieri,vel ex bile putreſcente,vel melancholia, vnde nõ variatur hæc cura ratione diuerſitatis materiæ,niſi ſecundum magis, vel minus,licet ſecus velit Auic. procedendo ergo in iſta febre ad mentem Galen.pauca ſumitur indicatio a febre: ſed omnis fere ab eius cauſa,cauſa autem huius febris eſt humor frigidus, & ſiccus,& groſſus,ideo ſi ipſum auferre,& educere volumus,ſicuti eſt neceſſariũ oportet euacuare,ſed prius incidere,& quoniam viæ non ſunt apertæ,oportet eas aperire,eſt ergo intentio principalis de incidentibus aperientibus,& ſubtiliantib. & poſt de educentibus materiam melancholicam.Sed ante,educere oportet,quæ ſine viarum apertione,& eorum inciſione, uel ſubtiliatione,educi poſſunt:hæc autem ſunt quam per phlebotomiam educũtur.In qua non expectamus coctionem.xi. de ing. xv. oportet ergo, dicit Galen. primo ad Glauc.leuiter tractare,nullum forte medicamentum,aut euacuationes exhibentes. videndum autem eſt,an ſanguis ſuperabundet,& ſi ſuperabundet,ſeruatis regulis iam dictis, eſt incidenda vena interior, uel media ſiniſtri brachii,quod ſi ſanguis exeat niger,& craſſus,eſt mittendus ſatis copioſe, quod ſi flauus ſtatim eſt ſupprimendus,nec educendus.Curandum poſt eſt,ut cum rebus ſolitis in ſanitate venter ſit lubricus,ſi hoc non poſſit fieri,vtendum eſt clyſteri communi,poſt fortiori,vt ponendo in eo ℥.iii. diaphiniconis,vel vnc. ʒ.diacatholiconis, vel confectionis Hamech & quoniam lenitiua in principio, vt dictum eſt,conueniunt,ſi

ſint

ſint materiæ redundantes in ſtomacho, vel in meſeraicis, tunc rõne ipſarum, et in principio poſſumus dare aliquod lenitiuum, vt dando vnc. j. caſſiæ, & ʒ j. confectionis Hamech, diſſoluendo cũ aqua, lactis, quæ licet ſit frigida, vt patet quarto, de ſimp. 16. habet tamen aliquas partes calidas, vt colligitur tertio, de alim. cap. de lacte acetoſo, ideo ratione earum deducit melancholiam, ſed ſine agitatione, quòd ſi natura tentet vomitum, quoniam multæ materiæ Melancholicæ à ſplene ad ſtomachum transferuntur: Ideo leui vomitiuo debemus iuuare, vt cum aqua hordei tepida, & ſyrupo acetoſo, fortiora aũt vomitiua in principio non conueniunt, ſi æger de ſe facile vomat, oportet dari vomitiuum ante cibum, quòd ſi non, poſt cibum, quoniam cibus iuuat vomitum, maxime ſi ſint cibi valentes in ſtomacho: his factis in ipſo principio reſtat, vt ad ſubtiliationem, & inciſionem alterius materiæ deueniamus: Hic eſt oppoſita intentio ſcilicet humectandi, quæ conuenit ratione materiæ ſiccæ, & febris, & vti rebus ſiccis, ratione inciſionis, apertionis, & ſubtiliationis, hæc. n. fieri debent cum rebus ſiccis, imo humida eorum uirtutem retundunt, & ſic quum principalis intentio ſit, incidendi, aperiendi, & ſubtiliandi, quod habet fieri cum rebus ſiccis, ſicca magis conueniunt, unde Gale. primo ad Glauc. in hac cura non dicit, quòd debeamus uti humidis, ſed ſubtiliantibus, &c. licet ſecus dicant omnes moderni. Crederem tamen quod ſcilicet primo debemus permiſcere humida, ne materia nimium terreſtrificetur. Poterimus ergo facere hæc, & cum decoctionibus, & cum ſyrupis, incipiendo à debilioribus, & mitioribus, primo laudat Auicen. mel roſatum, & ſyrupum acetoſum, ideo poterimus ſic formare, Rec. ſyrupi acetoſi, unc. j. mellis roſati unc. ʒ. Aquarum cichoreæ, & lupulorum ana. unc. j. & ſem. Poterimus cum iſto ſyrupo per aliquot dies procedere, poſt uenire ad fortiorem, ut Rec. ſyrupi de pomis, uel de epithimo, uel de fumoterræ unc. j. ſi aliqualiter etiam ſit intentio educendi, oxymel: ſimpl. unc. ʒ. aquarum tamariſci ſcolopendriæ & fumoterræ unc. j. miſce pro ſyrupo. Poterimus quoq; digeſtiuum in forma decoctionis conficere, ut R. Radicum capparum, polypodij ana unc. j. foliorum tamariſci & ſcolopendriæ ana m. ʒ. ſeminum anethi, & ameos ana unc. j. paſſularum unc. ij. decoquantur in ſufficienti quantitate aquæ uſque

ad conſumptionem medietatis aquæ,& deinde fiat colatura,& accipiat ſummo mane vnc 6. Cum iſtis igitur digeſtiuis procedendo, ſi non habeat beneficium ventris, non deficeimus à clyſteribus, ſemper faciendo eos fortiores, quanto magis ad ſtatū erimus proximi, pariter dabimus cibos,& medicinas, vrinam ꝓuocantes: Apparentibus aūt ſignis completæ digeſtionis, incitis humoribus, apertis viis, tunc eſt dandum pharmacum, quod atrā bilem poſſit educere, & quoniam ſæpe humores qui peccant ſunt difficilis eductionis, ſic quod vna die educi non poſſunt, ideo dicit Gal. primo ad Glauc. de cura quartanæ, eſt iterandū medicamentum. Gale. ibi dat elleborum album, nos ipſo non vtimur, poſſemus tamen ſecure vti elleboro nigro, ſic formando medicinam, Rec. Radicis ellebori nigri minutim inciſæ ℥.i. infundatur in aqua mellis: decoctionis anethi, & ameos ana ℥. iij. florum viol. borag.& nenuph. ana ℥. ij. maneant in infuſione per diem integrum,& inde fiat leuis ebullitio,& collatura: quæ detur in aurora, poterimus in ea diſſoluere vnc. i. & ſem. mannæ, vel ℥.v. caſiiæ,& ſic dare: Medicamentum autem dabimus in vna die infebricitationis, poſt dicit Gal. poterimus dare theriacam puta ℥.i. vel Mithridatum, vel diatrion pipereon, vel piper cum aqua quotidie,& ſic confortabimus membra, & iuuabimus digeſtionem poſt cum prouocantibus vrinam,& ſudorē, cum exercitiis debitis curabimus, vt reliqua reſoluantur. Quo vero ad ſex res nō naturales: Aer non ſit frigidus, ſed declinans ad caliditatem, quia ſic abbreuietur quartana: vnde ſecundo Aphor. 25. dicit Hyppo. æſtiuæ breuiores. Cibi debent eſſe ex rebus optimis, non ex flatuoſis, & tenacibus. Vnde dicit ipſe arcendi ſunt à carnibus porcorum, & ſimilibus, ſi eſt poſſibile dicit Auic. ſtet per primas tres hebdomadas ſine carnibus, poſt poſſumus eas dare, poſt tamen quanto magis verſus ſtatum procedemus, plus debemus ſubtiliare, dicit Gale. quòd ſi non poſſit tolerare tantam carnium inediam, & ſi oportet dare carnes ante tres ſeptimanas, dandæ ſunt carnes paruorum animalium in diebus infebricitationis: dicit Auic. ſic tollitur quædam contradictio, quæ videtur eſſe in eorum dictis. Abſtineant à cibo in die paroxyſmi. vtatur ergo pro carnibus,& pullis gallinaceis, & aliis volatilibus quæ ſunt boni ſucci, & ſimilibus. Concedant cibos incidentes & calefacientes, vt ſynapi, cappares,& ita

vtantur

utantur cibis tenentibus mollem aluum, maxime ſi ſint ſoliti, ut utẽdo brodiis carnium: rebus conditis cum oleo: piſces quo que comẽdant qui ſunt facilis digeſtionis, & mollium carniũ, uinum autem bibant tenue, album, & mediocriter calidum. qđ ſi bibat aquam ſit decocta cum radice apii, fœniculi, capparum &c. Iſtis autem cibis utendo ſeruent regulas uniuerſales iam ſu perius datas. Somno utantur moderato, uigilia moderata. Quo ad motum, & quietem utantur dicit Gal. frictionibus, quòd ſi ſit acceſsio breuis, diebus interpollatis utantur ſolitis exercitiis in ſanitate, curent ut ſuperflua omnia excernantur, fugiant om nino triſtitiam, quia eſt una de cauſis humorum melancholico rum: ſtent læti, & uiuant in choræis, audiant cantantes, & pulſan tes inſtrumenta auditum delectantia, audiant tantum quæ dele ctant, hæc quantum ad regimen, in ſex rebus non naturalibus: quo uero ad correctionem accidentium tria ſunt membra, quæ præcipuè læduntur in quartana, ſtomachus, ſplen, & hepar, & quoniam ſtomachus expellit, ſplen nutritur, hepar generat hu morem melancholicum, ideo de eis habenda eſt cura, ſtoma cho ſunt applicanda confortantia cum rebus calidis, ſicuti ap plicando abſynthium, Maſticem, ſpicam, aloen, roſas, uel ex eis faciendo ceratum: ſi uolumus magis confortare, addenda ſunt cydonia. xiii. de ing. cap. 9. Sic ergo confortamus ſtomachum cum exterius applicitis, & interius cum eis, quæ dicta ſunt poſt exhibitionem pharmaci, ideo ipſe melius poteſt digerere, & ſi ſint mali humores in eo, expellere. Splẽ, & hepar de facili indu rantur. xiii. de ing. cap. x. hepar quidẽ quia tunc continet ſangui nẽ groſſum, lien uero quia ipſum trahit ad ſe. Ideo ꝑ intus de bemus dare res abſtergentes, aperientes, & euitare uiſcoſas hæc quæ ſint, quantum ad medicinam, dictum eſt in loquendo de digeſtiuis: Quantum ad cibos, loquendo de cibis. exterius o portet applicare res calefacientes, & mollificantes, oportet ta mẽ ſemper addere res confortantes, ut abſinthium. xiii. de ing. cap. nono & decimo, & quoniam iſti ſunt triſtes ſunt applican da cordi, ut flores boraginis, et ſimilia quæ ſpiritus habent cõ fortare, & hæc pro cura quartanæ periodicæ.

De cura Quartanæ Continuæ.

QVartana continua,fit ab humore melancholico,contento in uenis,ideo eaſdem habet cauſas, & eadem ſigna: quæ habent interpollatæ, differunt tamen ſecundum magis,&minus,& iſta nunquam ad infebricitationem terminatur: in cura quoq; dicit Auic.non differt ab interpollatis, tantum differt,quoniam in continua non debemus uti rebus adeo calidis ſicuti in interpollata& in continua quoniam materia eſt intra uenas,eſt magis neceſſaria phlobotomia,&non æque debemus vti carnibus in continua, ſicut in interpollata quia eſt breuior,&egemus ſubtiliore dieta.

De cura Quintanæ,Septenæ,& Nonanæ.

CIrca has febres uidetur eſſe aliqualis diuerſitas,inter Hyppocratem&Galenum. Hippocr. in primo epid. ſectionē tertia,dicit dari iſta febres: Galen.ibi dicit quod nunquam uidit ſeptenam,& nonanam, & quòd quintanam nunquam uidit manifeſtam,ideſt durantem in ſuis paroxyſmis, ſed aliquando occultam, ideſt, mutantem paroxyſmos, ſic quòd veniebant aliquando duo paroxyſmi quintanæ,poſt mutabantur, & ſi uenit ſeptena non eſt dicendum quòd id ex terminato humore ſit,ſed ex inordinato regimine,ut ſi adueniat vnus Paroxyſmus,qui amplius de ſe non rediret,& quòd æger utatur inordinato regimine, poteſt eſse in alia ſeptena alius reuertatur paroxyſmus.ſed id non eſt ex natura humoris, ſicut uidetur dicere Auic.nam ſic eſset ex humore apto pro quartana ſed pauciori,quare ſicuti datur,quintana,ſeptena,&nonana,ita non datur ſextana,octena,&dena?ſecundum quòd erit maior, vel minor quantitas materiæ.

Itē tunc non uidetur quòd ſeptena ſit ſalubrior quintana,quia ſic in ea erit maior aduſtio, non poſſumus ergo dicit Gal.ratione decidere iſtam quæſtionem:ſed eſt decidenda experimento.Credendum eſt quidem Hypp. qui dixit quòd datur,ſed ego eas non uidi, & quoniam hoc tantū experimento cōprobari poteſt,ideo ex me non poſſum dicere quod dentur

ſi-

ſicuti Gal.in totum negat has febres,nec contradicit Hipp.Sed conuenit quòd ex ſe non põt dicere ꝙ dentur,& quoniam hoc eſt decidendum experimento, non rõne, & quoniam ipſe eas vnquam manifeſte vidit,ideo non põt dicere,quod dentur,credendum tantum eſt Hypp., qui dicit quod dentur. Quintana ergo dicit Hipp.eſt mortalis,& reperitur cum phthiſi.hoc Gal. dicit eſſe verum vniuerſaliter, Auic.indefinite. Septena eſt longior,ſed non mortalis: nonnana iterum eſt longior.Secundum Gal.ergo non poſſumus dicere,ex qua materia fiant iſtæ febres, & earum curam nullo in loco poſuit. Ideo ſecundum ipſum earum curam non poſſumus explicare. Auic. aũt quum velit ꝙ fiant ex eadem materia,ex qua quartana maxime phlegmatica, ideo dicit,quòd eius cura eſt ſicuti cura quartanæ phlegmaticæ: ideo quantum ad cibum debemus primis tribus diebus ſubtiliare regimen,poſt iterum ingroſſare,& demum,qñ verſus ſtatum procedimus, ſubtiliare. Cibi aũt debent eſſe boni nutrimenti: & velocis digeſtionis,non groſſi,& viſcoſi:ita in alijs rebus nõ nãlibus,debent regi,ſicuti in alijs quartanarijs dictum eſt.Quãtum ad medicinas,debemus procedere.Primo cum digeſtiuis,& ſimilibus iam dictis,& poſt vti educentibus,& maxime per vomitum, & poterimus cum hieris appropriatis educere humorẽ peccantem: poterimus poſt exhibere theriacam, & in reliquis vti eis,quæ diximus in cura quartanæ.

De cura Febris Hecticæ.

TRes ſunt corporis particulæ ſpiritus ſcilicet, humores,& pars ſolida,quod ſi febris eſſe debet in aliquam partem in calefacto eſſe,poſitum,eſt eſſe neceſſarium,primo de diff. feb. primo ꝙ ſi ſit illa,caliditas in parte ſolida impreſſa.tunc eſt febris hæctica. primo de diff.feb.octauo,verum eſt quòd, quoniam hæctica dicitur,ideſt habituata vel habitum occupans primo de diff.feb.ſeptimo,quando eſt in ipſo principio, & adhuc ipſum habitum non firmiter occupauit,dicitur potius ſchetica, & de inde quando occupauit dicitur hæctica:calor aũt ille in ſolidis exiſtẽs,vel tantũ ponit humores & humiditates,in ebullitionẽ,& tũc dicitur principiũ,vel exiccat mẽbra ſolida,& tũc di-

citur tabes,vel quoniam vt dicitur ſexto de ing.ſeptimo,decimo de ing.vltimo,exiccationes ſic procedunt,quòd primo exiccentur humiditates,& hoc duobus modis,vel illæ quæ ſunt adhuc in paruis venis,vel quæ ſunt extra venas,vel adipem & pinguedinem,vel membra ſolida, ſi exiccatio fiat non in membris ſolidis, ſed in alijs eſt medium, ſic in tres partes diuiditur iſta febris à Gal.primo de diff.feb.nono. Iſta aũt quæ in medio eſt habet latitudinem,ſecundum quod fiunt diuerſæ exiccationes. Illa in qua exiccantur humiditates in uenis eſt proximior principio,poſt in qua exiccentur,quæ ſunt extra venas per ordinem, poſt illa in qua exiccẽtur,& adeps,& caro,& iſta eſt proximior tabi, vera ergo tabes eſt in qua corruptæ ſunt humiditates nutrimentales,& exiccantur humiditates radicales, & iſta eſt penitus incurabilis decimo de ing.vltimo,primo de diff.feb.octauo,principium facile curatur,medium facilius & difficilius curatur, ſecundum quod magis accedit ad tabem, quæ enim eſt proximior tabi,eſt difficilioris curæ. Quum tamen omnes humiditates,excepta radicali,quæ eſt membrorum ſolidorum,ſint reparabiles:ideo omnes partes hecticæ, in quibus tantum conſumuntur humiditates nutrimentales, ſunt curabiles, & quoniam humiditas radicalis reparari non poteſt: (aliter enim eſſet remedium morti.) Ideo tabes exquiſita eſt incurabilis,hæc omnia colliguntur, ſeptimo de ing. ſexto, decimo, & vltimo, ſic ergo diuerſificatur hæctica,quam ſecundum ſpeciem diſtinxit Auic. hæctica poteſt fieri incipiendo primo de diffe. febr. octauo, tertiò, de prognoſt.ex pulſu, tertio,ſed fit cum ephemera,quando eſt fortis cauſa primo de diffe.febr.octauo, per ſe ſola fieri non poteſt incipiendo,in principio tamen cognoſci poteſt minime, quia habet ſigna etiam ephemeræ. ſic intelligere Gal. debemus ſecundò, de Criſi. vltimo, ſi ergo fiat incipiendo habet omnes partes,verum ſi ſequitur putridas, ſicuti in plurimis eſt,primo de diff.febr.octauo,non eſt neceſſarium quod præcedat principium, nec omnes partes per ordinem, ſicuti ibi oſtendit Gale. Aduenit autem non in complexione humida, ſed ſicca,maxime ſi ſit iuncta caliditas,ſi vita ſit in laboribus,in vigilijs,in curis,cum victo pauco,in æſtate, ac ſtatu cœli calido,& ſicco,regione pariter calida,& ſicca,& loco ſimili,& iſta febris maxime ſolet inuadere ex ira,triſtitia,hæc oĩa

haben-

habentur, primo de diff. feb. nono. Signa hecticæ quãdo adhuc non eſt tabes, ſunt ſimilia præcedentibus cauſis procatarcticis, facientibus caliditatem, & ſiccitatem, ut eſſet ira, triſtitia &c. & æger febris, & ceu tranſacto die caliditas nec augetur, nec minuitur, & ariditatem repræſentat, tunc ſuſpicandum eſt de hæctica, quod ſi permanſerit uſque ad quartam die, & nihil pariter fuerit immutatum, & permaneat ariditas cum caliditate: quæ primo tactu appareat mitis, poſt acris, mordax, & arida, tunc certe eſt dicendum quod eſt hæctica, ſi calor poſt cibum per horam, aut duas augeatur, & pulſus fiant maiores, & ueclociores, ſic qđ uidetur noua acceſſio, tunc eſt ſignum indubitatum hæcticæ tertio, progn. ſexto. Item caliditas eſt æqualis ſine excreſcẽtiis, excepta illa quæ eſt poſt cibum, pulſus eſt debilis, paruus, durus, et frequens, caliditas eſt maior in arteriis, hæc ſunt ſigna hecticæ a Gal. collecta primo de diff. febr. nono, quod ſi tranſeat in tabem, tum oculi ſunt immodice concaui, exhauſto eorum liquore, ſicci, flos uitalis extinctus, ſiccitas immoderata, habent inopiam uigilandi nec uere dormiunt, collapſa ſunt tempora, ita apparent in uiſceribus, & inteſtinis, et tandem nihil aliud ſunt quàm pellis & oſſa, cutis eſt arida, pulſus tenuis, durus, debilis, et frequens, caliditas mordacior apparet quanto magis tangitur, et ſic ex iſtis ſignis tabidos facile cognoſcimus hæc Gal. primo de diff. febr. nono, de hæctica, quoniam tantum calor ſit cum ſiccitate in membris ſolidis impreſſus ſine humoribus. Si pura ſit: ideo in ea a cauſa nulla ſumitur indicatio, omnis igitur indicatio, in eius cura ab ipſa ſumitur febre, febris autem eſt murbus calidus, et ſiccus primo reg. acut. 42. Ideo in ea eſt tantum indicatio de frigiditate, et humiditate .x. de ing. ſeptimo, complexio autem, et aer indicant de applicatione rerũ magis, uel minus frigidarum et humidarum, nono de ing. 14.

Res autem frigidæ et humidæ quibus utimur in cura hecticæ, uel ſunt exterius applicandæ uel interius ſumendæ, exterius applicandæ ſunt, aer medicamenta, & balneum, interius autem ſunt quæ eduntur, et bibuntur, et hæc ſunt in ſecunda differentia uel ut cibi uel ut medicinæ: hæc non exprimit Gal. ſed colligitur ab Auic. & Aetio. in iis ergo dicit Gal. x. de ing. octauo, eſt omnis cura hecticæ. Cæterum ut dicitur de ing. ſeptimo, quoniam humida non tranſcant ſecundum gradum, quinto de

ſimpl.ſic ſunt minoris actiuitatis quam frigida, ideo eſt malus periculum in infrigidando, quam in humectando, ſed citius inducimus frigiditatem: ideo cum maiori cautela debemus applicare frigida, tertio, de ing. octauo, ſed quum ſemper ſit intenſio de infrigidando, & humectando, debemus curare ut quæ dantur ſint frigida, & humida, quod ſi frigida ſint & ſicca debemus miſcere humida, ſi humida, & calida debemus miſcere frigida. Dicendum ergo de his ſex rebus ab exterioribus, & primo ab aere ſicuti facit. Gal. decimo de ing. octauo, exordiat. Aer ſi temperatus ſit dicit Gal. debemus eum talem eligere, & ſi ſit nimium calidus uel frigidus eum corrigere, ſi ergo nimium calidus ſicuti æſtate eſſe ſolet, tunc eligendæ ſunt domus ſubterraneæ, tranſpirabiles: aſperſæ aquis, & rebus frigidis, arcendo turbam hominum, & faciendo omnia pro infrigidatione eius, ſicut in ſuperioribus dictum eſt, quod, ſi ſit aliqualiter frigidus, eum debemus eligere, ſi uero nimium frigidus conuenit quidem ratione tranſpirationis, quia ſic refrigerat cor, maxime, ſi principalis cauſa ſit cor. nocet tamen ratione cutis, cui ſi occurrat eam cõſtipat, & uaporum exhalationem prohibet, maius tamen eſt iuuamentum nocumento, quod ſi uolumus etiam illud euitare nocumentum, poterimus aliqualiter alterare illam intenſam frigiditatẽ, quæ tamen ſolet eſſe in hyeme, accendendo ignem leuem in camera, uel quoniam ille aer multum conuenit, ſi uolumus eum eligere, debemus cooperire corpus, excepta facie cum pannis calidis, & prohibere, ne ille aer ita frigidus occurrat corpori. hæc omnia habet Gal. x. de ing. 8. poſt aerem ſunt applicanda per exterius, ut inunctiones, cataplaſmata emplaſtra, aquæ, iſta dicit Gal. decimo. de ing. nono, poſſunt refrigerare, & humectare ſine aſtrictione, ſed difficile eſt talia reperire, optimum ergo quod applicari poſſit, eſt unguentum, quod dicitur infrigidans, Gal. modo ordinatum, ſicut decimo, de ing. nono. ordinat Gal.

Multa alia ſunt, ut ſumendo ſuccum herbarum frigidarũ ſicuti polygoni, lactucæ, intybi, & roſatum, cum poleta, uel p ſe, itẽ oleum roſatum ex oliuis immaturis: hæc oĩa applicari poſſunt, & ea miſcẽdo, & ſeparatim, & quoniã ut dicitur de ing. octauo, ſæpe hæctica habet originem ab aliquo membro particulari, ut a pulmone, & ſtomacho: ideo hæc remedia nõ omni

corporis

corporis parti ſunt applicanda, ſed parti illi: a qua procedit hæctica decimo de ing. nono, debent autem talia remedia actu frigida eſſe, nõ miſcendo res calidas, ſicut patet ibi a Galen. & quando ſunt calfacta a calore febrili, oportet ea remouere, & iterum illa, uel alia eiuſdem uirtutis applicare, & indifferenter poſſunt applicari membro ſiue principali, ſiue non, ſeptimo, de ing. ultimo. Aduertendum tamen eſt ne membrum propinquũ lædatur ſicut Galeno accidit, ſeptimo de ing. octauo & refert ipſe decimo de ing. nono. Tertio ſunt balnea: quibus, & ſi non ſunt in uſu in ſanitate, ſi oportet, uti debemus: Nam etiam tempore Hippocr. non erant in uſu, tertio regim. acut. 42. & tamẽ eis ipſe utebatur, tertio reg. acut. 59. & quoniam, quod maxime conuenit in hæctica eſt balneum, decimo, de ing. decimo, ideo balneis etiam tempore noſtro in hæcticis, licet non ſint in uſu, uti debemus, & licet etiam aliquando balneare ægrum etiam aqua frigida, niſi periculum ſit nimiæ infrigidationis. tamen dicit Gal. ex thucididis ſententia, decimo de ing. decimo, quando unica eſt ſpes ſalutis, melius eſt ea uti cum periculo: quã relinquere ægrum ſine remedio mori. Sunt autem balnei ſecũdum quod antiqui eis utebantur, ſedes quatuor, decimo de ing. ultimo, prima eſt aeris calidi, quæ uirtutem habet calefaciendi, liquandi, & æquandi materiam, relaxandi cutem, & multa retenta euacuandi, ſecunda, ſedes eſt, aquæ calidæ. hæc humectat & calefacit, tertia eſt aquæ frigidæ iſta refrigerat, cutim denſat, & uirtutem roborat, quarta eſt in qua fit ſudoris abſterſio, & iſta corpus per ſudores euacuat, ſedes omnes balnei conueniunt hæcticis, ſecundum omnes uirtutes excepta calefaciente, quæ repugnat, omnibus febribus, iuuamenta autem, quæ ex balneis ſequuntur, ſunt quod quicquid fuliginoſum, & fumidum eſt, educitur, caro, oſſa, & cutis, in naturali diſpoſitione ponuntur: ariditas ſolidorum membrorum corrigitur, calor præternaturalis remouetur, quòd ſi hæc à balneis ſequuntur iuuamenta, (quis eſt qui balnea hæcticis non concedat?) conuenit tamen maxime lauacrum aquæ frigidæ, & ſine ipſo fere nihil facerent cæteræ uirtutes: nec ſecus ſanari poteſt hæcticus ratione balnei, ut ibi oſtendit Gal. uerum quoniam in hæcticis eſt parum ſanguinis & eſt carne nudus, pinguedinis expers. Ideo ſi foret iuuenis cauſone laborans, poſſet ſubito in balneo

neo aquæ frigidæ lauari, debet tamen ipſe prius poni in aqua calida poſt in frigida. Sic enim corpus poſt aquam calidam magis reſiſtit frigiditati, nec membra ſolida, & eorum uirtutes adeo læduntur, ſunt ergo omnes hectici, ſi non ſit putrida, uel phlegmone in partibus interioribus, balneandi, ponit Gal. xi. de ing. ultimo modum, quem ſeruare debemus in Balneis, circa omnes ſedes, quoniam ut dicit ipſe ſeptimo, de ing. ſexto, omnes fere diuites ſuis temporibus habebant balnea domi, ſed quoniam noſtro æuo nec domi, nec alibi habentur omnes ſedes balnei, ideo crederem, quod non pænitus omittendum tā ſalubre & tam neceſſarium medicamentum, ſic poſſumus procedere, uentre uacuo, in camera ægri reddito aere temperato, uel magis ad calidum declinantæ, ut ſit ſimilis prime ſedi, debent portari duæ tineæ plenæ aqua, una calida altera frigida, & quoniam in aqua Gal. nihil concoquit, ideo eam puram reciperem, poſt facerem ut quatuor homines in uno linteo uerſus calidum uergente ægrum ſumerent & ipſum a lecto leuiter per tractando leuantes facerent, ut in aquam calidam immergerēt, maxime ſi uterque ſit fortis : curarem poſt ut æger ibi ſtaret aliquantulum. Gal. tamen in ea ſede ſtare permittebat donec caro intumeſceret, ſeptimo de ing. ſexto, quia erat tantum intemperies ſicca, nec erat periculum propter caliditatem aquæ ſicut eſt in hectica. Quum æger poſt aliquantulum temporis in ea tina ſtetiſſet, facerem, ut eum in aqua frigida immergerent, & tantum ibi ſtare permitterent quantum uirtus ſufferret, quod cognoſcitur ex tolerantia ægri. Curarem poſtmodum, ut illi quatuor homines ægrum in lectum, qui debet eſſe proximus, & calidus portarent, & poſt primo cum ſpongia, deinde cum panno lineo leuiter, & blande pertractando ipſum abſtergerent, factaque deterſione cum oleo communi, uel alio appropriato eum inungerent, debet autem oleum eſſe tepidum, quia aperit, frigidum conſtipat, & hoc in iſto caſu eſſet pernicioſiſſimum, tertio regim. acut. 44. & ſecundo, de ſimpl. cap. 6. quod ſi timemus de uirtute, & corpus eſſet multum exiccatum, prima aqua debet ſumi tepida, alia aliqualiter frigida, ſed non pure frigida decimo, de ing. x. ſic quoque æger poteſt ſtare in utraque aqua ſecundum diſpoſitionem uirtutis: Poſſumus autē, uel bis, uel ter reiterare in die, ſi æger ſit aſſuetus, ſeptimo, de ing.

 ſexto

ſexto, forſan æuo noſtro eſt ſatis ſemel balneare, in mane ante prandium, pp inaſſuetudinem, quod ſi maraſmus eſſet confirmatus: tunc quoniam impoſſibilis eſt cura 1. de diff. febr. ix. x. de ing. x. morituri aũt ſunt ſolis prognoſticis relinquendi, primo Aph. 8. aliter detur pamus medicamenta, quæ alteri poſſunt eſſe ſalubria x. de ing. nono. Ideo in tali caſu nec balneis vti debemus, quod ſi eſſet ſecura mors, tamen aſtantes vellent vt aliquanto plus viueret, tunc facta proteſtatione impoſſibilis ſanitatis, põt lauari, quoniam ex maraſmo poteſt induci hectica ſenectutis, quam morbum ſenium Philippus appellabat: quæ licet etiam incurabilis ſit, tamen plus cum ea poteſt durare æger Galen. decimo de ing. vltimo dicit, ſe conſeruaſſe viuum laborantem tali ægritudine, non tantum per dies, ſed per menſes. hæc de balneis, & ſic de rebus exterioribus. Reſtat vt ad res interius ſumendas deueniamus. Res omnes, quæ interius ſumi debent, oportet vt frigidæ ſint, & humidæ & vt ſint medicinæ, vel cibi, & potus, vel aer, Gal. ſeptimo, de ing. ſexto, & decimo, de ing. decimo, non ponit medicinam quæ valeat tantũ vt medicinæ. Sed quæ valent vt medicinæ, & cibi. Auic. tamen aliqua ponit quæ tantum inter medicinas adnumerari debent, ſequendo tamen Galen. quia ibi poſſumus cum cibis medicinalibus procedere tutius eſt quam cum puris medicinis procedere, naturæ enim ſunt magis conformes. Duo ſunt præcipua remedia in communi vſu quibus ad infrigidandum, vtimur, & humectandum intus ſuſcipiendo quæ valent vt medicinæ, & vt cibi, & ſic ſunt cibi medicinales, primo eſt aqua cancrorũ, vel limaciarum, ſecundo eſt lac, licet Gal. nihil dicat de cancris in iſta cura: quia tamen Dioſc. lib. cap. 12. dicit quod cancri decoctio valet exhibita tabidis: & idem refert Auicen. in iſta cura, & ſunt in communi vſu. Ideo primo loquemur de cancris, poſt de lacte. Cancri quia ſunt frigidi, humidi, ideo hecticis cõueniunt, maxime ſi ſunt phtyſici, quia videntur habere proprietatem cum pulmone, eorum caro non videtur conuenire: quia cibi pro hecticis debent eſſe facilis digeſtionis, & non groſſi nutrimenti ſeptimo, de ing. ſexto. Cancri aũt Limaciæ, & ſimilia ſunt duræ carnis, & difficilis digeſtionis, ſicuti in capitibus proprijs patet, tertio, de alim. quod ſi eſſet virtus fortis forſan poſſumus dare contuſum de eis, eſt tamen melius facere

deco-

decoctionem ſic:accipere oportet caudam,& pedes,& euellere a toto corpore,& etiam,quoniam in cortice eſt ius exiccatiua, debemus eos excoriare,poſt cum aqua,ſale,& cinere ipſos bene lauare:deinde cum aqua pura,demum eos in ſufficienti quãtitate aquæ ordei decoquere,& eam decoctionem colatam exhibere poſt balneum cum ptiſana,ſi non detur lac: Ita dictum eſt de limaciis: Poſſumus quoque dare deſtillatum factum ex eis, ſicut communiter fieri ſolet : & erit facilioris digeſtionis, quam caro,& in ea erit maior uirtus quam in decoctione: aduertenda tamen eſt virtus exiccatiua: quæ acquiritur ex lambico.Poſt hæc eſt lac,quod eſſe humidum nulli eſt dubiũ, quod ſit frigidum patet,quarto de ſimpl.med.16.& quinto, Aph.ſexto,quod ſi Galen.quinto de ſimp.med.dicit quod habet tepidã caliditatem, per tepidum intelligit mediocriter frigidum , ſicut patet,tertio de tuend.ſani.Quod ſi etiam,tertio,compl.vltimo, dicit quod eſt calidum,intelligit,quando eſt conuerſum in ſanguinem,Quum igitur lac frigidum ſit,& humidum facilis digeſtionis,& boni nutrimenti , ideo maxime laudatur in hæcticis, ſeptimo,de ing.ſexto.Cibi enim qui in ea ſicca cerebri intemperie conueniunt,lac humanum eſt propter ſimilitudinem. Quod ſi non uelit æger ſumere lac humanum debet ſumere, quod ſit aliorum animaliũ diuerſum ſecundum diuerſam hectici diſpoſitionem,quando viæ ſunt magis apertæ conuenit groſſius,quã do ſunt magis ſtrictæ ſubtilius:in principio viæ ſunt ampliores,poſt vero ſtrictiores, lac caprinum eſt ſimile multum cum humano , & eſt ſubſtantiæ aliqualiter groſſæ, ideo dari poteſt in principio . Lac aſininum eſt ſubtilioris ſubſtantiæ ideo dari poteſt, procedente ægritudine,Galen.ſeptimo de ing.ſexto,& decimo,de ing.x.maxime loquitur de aſinino. Debemus ergo accipere aſinam iuuenem , & ab ipſa ſummouere pullum, eam nutriendo cum herbis frigidis , & humidis , curando vt bene digerat poſt debemus curare,vt æger poſt balneum,vel ſaltem ieiuno ſtomacho ab eius uberibus emulgeat lac , quod ſi ipſe recuſat,hoc facere debemus, ducere aſinam in cameram ægri, & facere vt ſubito quando extractum eſt lac, pſum bibat, primo autem debet bibere vnum cyathum cum dimidio,& ſic procedendo ſemper debet augere doſim,ſed ad quam quantitatem aſcendere debet , determinari non poteſt vt Galen.dicit decimo,

mo,de ing.ultimo ſed id coniectura aſſequemur, donec ſcilicet non fluctu t in ſtomacho:& uirtus non grauetur, ſeptimo de ing.ſexto,uidere autem oportet an in ſtomacho corrumpatur,& hoc cognoſcitur ex pulſu, ſi ſit maior aut ualentior,ſignum eſt qđ non corrūpitur, quod ſi timeamus de caſeatione addemus ei parum mellis,uel ſalis,licet iſta non conueniant,ratione febris in hecticis de ſe,qđ ſi uentris fluxus ſit, laudatur lac acetoſum,de hoc tamen,in hac cura nihil dicit Gal. poſt lactis aſſumptionem,debet æger quieſcere,& uigilare, debemus aūt ſic procedere cum lacte,dicit Gal.primo de ing. ſexto,donec æger melius ſe habeat, poſt quando tendit ſanitatē uerſus debet regi æger,uita conualeſcentis,& tunc poterimus omittere lac:hæc de lacte, quod conuenit ut cibus & ut medicina,de aliis cibis,loquendo de ſex rebus non naturalibus,dicemus.Sexto,erat aer qui inſpiratur,qui debet eſſe frigidus, et humidus, ſed de ipſo iam dictum eſt hæc igitur de illis ſex rebus,quibus præcipue uti debemus in hecticis ſufficiant. Quantum ad ſex res non naturales, de aere dictum eſt, cibi omnes quibus in hecticis uti debemus debent eſſe frigidi,& humidi, boni nutrimenti,non groſſi,non uiſcoſi,nec duræ digeſtionis: & in eorū exhibitione debemus ſimul comparare earū naturam,et uirtutis diſpoſitionē,cōuenietes ergo cibi ultra lac, ſicut ex Gal.patet tertio de ing.ſexto,ſunt ſuccus ptiſanæ frigidus,halica, cū cremore ptiſanæ,decimo,de ing.decimo, panis in furno bene coctus:bene fermentatus,cum pauco ſalis in aqua infuſi: piſces ſaxatiles,ius album:teſtes gallinacei:perdices, paſſeres mōtani, &ſimilia,de uino Gal.decimo.de ing.decimo,nihil dicit in ſeptimo,de ing. ſexto,dicit quod conuenit in illa diſpoſitione ſicca ſtomachi,modo non ſit febris,et aqua maxime uituperatur, quia multas parit noxas,et Gal.ibi,et Hypp.tertio, regim.acut. primo referunt per oppoſita,et maxime laudat uinum, quod plura producat iuuamenta.

Crederem ergo quod maxime,quando indigemus reſtauratione, uinum album aquoſum aqua permixtum conueniret: in dandis autem cibis plus oportet dare in ſero,quàm in mane, parum pro uice, ſed ſæpius eſt tamen neceſſarium expectare quòd cibus prius datus ſit digeſtus, poſt cœnam non bibat,niſi facta digeſtione qua peracta, ſi ſitim tolerare non poſ-

ſit,

ſit,aliqualiter bibat,vtendum eſt autem cibis conſuetis, & natu ræ indiuidui conuenientibus,hæc omnia ibi refert Gal. Quantum ad ſomnũ,& uigiliam debent mediocres eſſe,non eſt dormiendum ſtatim poſt aſſumptionem lactis, nec poſt prandiũ, quantum ad motum, & quietem , quies magis conuenit quam motus,leui tamen exercitio uti poteſt,ſi eſt poſſibile uacuo ſtomacho,& utatur debitis frictionibus : quæ tamen ſint leues& molles quantum ad inanitionem, & repletionem curari debet, ne nimis cibis repleatur,& quod excrementa non retineat,omnia tamen blande facere oportet. Quantum ad accidentia animi,euitent omnia accidentia ſæua,maxime quæ calefaciunt,& exiccant ſicut eſt triſtitia,ira,dolor, ſed ſtent læti mediocriter, & cum delectatione uiuant:hæc quo ad ſex res non naturales. Reſtat modo,ut accidentia corrigamus.Accidentia quæ maxime ſequuntur in hæcticis ſunt ſyncope,& fluxus uentris , quo ad ſyncopim utendum eſt eis quæ dicta ſunt in cura ſyncopalis minutæ,quo ad fluxum,ſi fuerit fluxus,melius eſt uti lacte acetoſo,et in aqua hordei dicit Auic.ponatur milium torrefactũ, & ſic procedere debemus cum illis,quæ uentrem ſiſtunt .Aduertendum tantum eſt,ne ſit multum ſicca,& ſic miſcere poſſumus diuerſa remedia ſecundum diuerſitatem intentionum,& hæc pro cura hæcticæ febris.

De cura Hecticæ Senectutis.

HEctica Senectutis,ut colligere poſſumus decimo de ing. decimo,eſt ſiccitas inducta in membris ſolidis ſine febre de ſe,& ſenibus præcipue aduenit,ſeptimo,de ing. ſexto,aliquãdo tamen,et iuuenibus decimo,de ing.decimo,et eſt ſimilis diſpoſitioni naturali, quando aliquis moritur morte naturali, huius ſigna ſunt,ſigna maraſmi exceptis ſignis,qui ex febre procedunt, ratione caliditatis in ea enim non eſt febris : ideo dicit Auic.In tali hectica ſunt pulſus tardi,parui,& rari, & quandoque habent urinam albam,et ſubtilem , et in aliis diſpoſitionibus ſunt ſenibus ſimiles.Iſta diſpoſitio ſi confirmata ſit,ſcilicet qđ ſint exiccata membra ſolida,quia ipſa reſtaurari nõ poſsũt, aliter eſſet remedium morti,ideo eſt incurabilis, eius ergo curam agredi non debemus, qđ ſi non ſit adhuc confirmata,id-

eſt:

eſt:ſit tantum ſiccitas in prioribus humiditatibus,licet hæc vere hectica ſenectutis dici non poſſit:tunc eam curare,eſt posſibile,quoniam vt dicitur ſeptimo de ing.ſexto,oēs exiccationes ea excepta,quæ in membris ſolidis eſt,ſunt curabiles.Quum igitur talis diſpoſitio ſit ſicca tantum, ideo humidis, non frigidis vti debemus in eius cura,& quum tanta ſiccitas non reperiatur in membris,niſi cum defectu caloris nālis, qui humido, quod eſt eius pabulum,deficiente abſumitur.Humida igitur applicari debent,ēt debent eſſe calida:Seruandus eſt tñ ille ordo in iſta cura q̃ ſeruabatur in cura hecticæ febrilis,excepto ꝙ loco frigidorum vti debemus calidis. Aer ergo debet maxime eſſe humidus, vergens verſus calidum, applicandæ quoq; ſunt exterius medicinæ quæ debent eſſe humidæ,& mediocriter calidæ,vt eſſet oleum deben,vel ſeſaminum dicit Gale. & debent applicari ſub actuali caliditate. Balnea multum conueniunt,ſed calida tantū, ſeptimo,de ing.ſexto.Medicinas per interius maxime ſoluentes debemus euitare,quantum poſſumus.Poſſumus tñ vti maxime ſi non ſit beneficium ventris,propter nimiam ſiccitatem, clyſteri,cum rebus calidis & humidis, vt cum cicere contrito cū melle, chamemelo,& ficubus faciendo decoctionem in debita quantitate aquæ addendo vnc.2.olei ſeſamini,uel de ben,& ſic conficiendo clyſterem,cibi debent eſſe humidi verſus calidum vergentes,vinum ēt eſt exhibendum. Sed quoniam habito modo procedendum in hectica febre, habetur ēt modus curandi ſenium,non.n.differunt niſi quia in ſenio non eſt caliditas febrilis, ideo hæc pro iſta cura ſufficiant.

De cura Febris Peſtilentialis.

Morborum,vt dicit Hipp.in libro de natura humana,quidam ſunt ſparſi,quidam cōes,communium aūt vt dicit Galen. primo epid. commento, primo,& primo reg.acut.nono,quidam ſunt epidemij ideſt publici,quidam endemij ideſt vulgariter graſſantes,& horum,qui maxime exitioſi ſunt, peſtilentiales dicuntur, vt dicit, Gal. tertio epid. Ideo eorum Criſes,vt plurimum terminantur male,ſecundo Apho.13. eſt ergo febris peſtilentialis morbus communis populariter vagans, & exitioſus: fit aūt, vt plurimum ex aere plurimum calido, ſi ei

ma-

maximè ſit admixta putredo, vel malitia aliqñ etiam ex humore intus acquiſita venenoſitate putreſcente, primo de diff. febr. 4. Proprie tñ hæc febris peſtilentialis, peſtis debet dici tertio, de præſagio expulſ. cap. de pulſibus in frigidis intemperaturis. Cauſa tñ maxime communis eſt aer, quam adduxit Hippo. in libro de natura humana, poteſt tamen fieri ex aquis putrefactis, & vaporibus eleuatis à rebus putridis, & fœtentibus, primo epid. commen. primo. Sed quoniam, vt plurimum lædunt quando inſpirant aerem, ideo Hippo. cauſam omnium communiſſimam expreſſit, vt ibi excuſat Hippo. Gale. Poſſunt quoque eſſe in cauſa cibi mali ſemiputridi, vt legumina, &c. Quoniam à pluribus comeſta habent rationem naturæ communis, ſic accidiſſe refert Galen. in libr. de euchymia, & cacochymia, & in commento ſecundo de naturâ humana. Sunt autem iſtæ febres vel putridæ, vel hæcticæ. Secundum quod vel infeſti ſunt humores, vel ſubſtantia cordis, tertio de præſag. expulſ. cap. de pulſ. frigidæ intemperaturæ putridæ poſſunt aduenire etiam, quod corruptus non eſſet aer, & febres peſtilentiales proprie dicuntur. Hecticæ autem proprie fiunt ex infectione aeris, & maxime pernitioſæ, & contagioſæ, & proprie peſtes dicuntur. Aduenit aũt præcipue corporibus plenis, ſuperfluitatum, maxime ſi ſit obſtructio, vel plethoria, in vita ocioſa degentibus, crapulis, ventriq; immoderate indulgentibus, maxime ſi corpora fuerint calida, & humida, primo de diff. febr. quarto, febrium peſtilentialium, vt dixi quædam ſunt hæcticæ, quædam putridæ, & putridarum quædam à ſanguine, quædam ab alio humore, qui humores aliquando in vna parte, aliquando in alia putreſcunt, aliquandò ad vnam partem, aliquando ad aliam: aliquando ad nullam expelluntur: Hinc tot diuerſa apparent in eis ſigna & ſymptomata, quot enumerat Hipp. tertio, epid. & Gal. in libr. de euchymia, & cacochymia, & tertio, de præſ. expulſ. incipiendo ergo à putrida quia ſæpius euenit: tales febres ſunt ardentes, tertio, epid. & in lib. de euchymia aliquando magis acutæ aliquando minus, & ideo, aliquando calorem, & ſitim habent intenſiorem, aliqñ remiſſiorem, pariter materia quæ putreſcit, aliquando eſt magis incluſa in partibus interioribus: aliqñ eſt per totum corpus diſperſa, aliquando magis acuta, & calida, aliquando cruda, & excrementoſa, ideo aliquando adſunt de

liria,

litia, aliquando ſomnolentia, pariter aliquando, nullo modo expellitur, aliquando ad loca debiliora truditur: Hinc aliquando moriuntur antequam appareat aliquid in partibus corporis, aliquando ſequuntur phreneſis, ſomnolentiæ immobilitates, ſpaſmi inquietudines, horrores lippitudines, uitium uocis, puſtulæ in ore, tuſſes, phthiſes, deiectiones appetitus, dolores ſtomachi, ſyncopis, tenaſmones, lienteriæ, dyſenteriæ, alui perturbationes, ulcera ueſicæ, difficultates urinæ, aquæ inter cutem, puſtulæ diuerſorum colorum, per totam cutim ulcerationes diuerſimodæ, ſcabies, phagædenæ, carbunculi modo in pudendis modo, in aliis partibus, ſecundum quod materia, ad caput, ad neruos, ad oculos, ad os, ad pulmonem, ad ſtomachum, ad inteſtina, ad ueſicam, ad hypochundria, ad cutim per uniuerſum corpus, ad partem exteriorem determinatam demandatur, & ſic aliquando horum unum, aliquando plura, apparent, ſecundum quod materia ad unam partem uel ad plures truditur, uerum hæc omnia, quoniam etiam cum aliis febribus non peſtiferis, aliquando apparent, ideo poſſumus diſcernere per ea ab aliis, niſi habeant occultam malitiam, ultra peccantem humorem, ſecundum ſuam naturam quæ naſcitur ex uenenoſitate eius adiuncta, propter quam ut plurimum ægri moriuntur. Vnde dicit Hipp. tertio epid. quod tales ægritudines, uel non iudicant, uel ægre. Criſes enim in peſtilentibus ſunt malæ ut plurimum, ſecundo, Apho. 13. & ideo ut plurimum peſte laborantes moriuntur, urinam habent, qui hac febre laborant ut plurimum turbidam, multam, malam, crudam, nihil diſcernentem, acrem, & graueolentem, egeſtiones crudas, multas, tenues, & fœtentes pulſus, ut plurimum dicit Auic. frequentes, & parui, in nocte magis uehementes, quando ergo plura horum ſignorum apparuerint, & cum occulta malitia communiter inuadunt, febrem peſtilentialem putridam eſt dicere, ſi autem ſit hectica peſtilentialis, dicit Galen. 3. de præſ. ex pul. cap. de pulſ. intemperiei frigidæ, febres habent remiſſionem, aliquando ab ægro non perceptibilem, urinam in colore, & ſedimentum ſimile ſanis, pulſus quoque propter aliqua frigida contra caliditatem cordis cooperantia, ſimiles moderatis, tertio, de præſ. ex pulſ. cap. de pulſu. quando arteriæ frigidæ, & cor calidum, & tunc cognoſci debent ex fœtore anhelitus, ſi etiam admouetur manus pectori, cognoſci-

tur febrilis caliditas,ſed hæc ſigna non faciunt pro medico,quoniam hæc febris eſt contagioſa primo,de diff.feb.ſecundo,ꝙ ſi vrina appareat,conturbata aquoſa & tenuis,certiſſimum eſt ſignum hecticæ peſtilentialis:poſt balneum cibum reſpuunt qui hac ægritudine laborant,ſitiunt præter modum & frigidam poſtulant, eorum oculi inter lauandum ſunt calidi, & flammei. Quum ergo dicit ibi Gale. talia ſigna apparuerint,certe dictum eſt,ꝙ adeſt peſtis,& per ea vt ibi patet, intelligitur de hectica peſtilentiali,quæ proprie eſt peſtis, non.n. fit ex putredine humorum,ſed ex aere inſpirato venenoſo,ſubſtantiam cordis corrumpente,tertio de præſ.expulſ.cap. qñ cor eſt calidum,& arteriæ frigidæ: hæc ſunt ſigna, ex diuerſis locis Hippo.& Gal. collecta, quibus febres peſtilentiales cognoſcere poſſumus. Veniendum modo eſt ad curam, Gal. decimo de ing. vltimo, promittit ponere harum febrium curam, id tamen ſaltem non expreſſe exigit, niſi dicamus ꝙ cura in iſtis febribus nihil plus ſit,quàm venenoſitas vltra ea quæ de aliis febribus dixit,& ponendo curam aliarum febrium, & oſtendendo quæ venenoſitati reſiſtunt, earum etiam curam poſuerit, Hanc igitur præcipue ex dictis Hippocr. & Gale. colligendo ab intentione curatiua exordiar,in febre peſtilentiali ſunt omnia quæ ſunt in aliis febribus, ſed vltra eſt etiam venenoſitas, ideo intentio ſumitur à febre,& à venenoſitate,à febre autem putrida,de ea enim præcipue loquar in curando.Nam de hectica parum eſt dicendum, quoniam incurabilis eſt. Nam vt inquit Galen. tertio de præſ. ex pulſ. cap. quando arteriæ ſunt frigidæ,& cor calidum, quando ſubſtantia cordis eſt à putredine occupata,quis medicinam, ad eam putredinem tolerandam excogitabit? quod non eſt dicendum de putrida, vt ipſe aſſerit. Quum igitur putrida ſanationem admittat, ideo ad eius curam ſic me accingam. In hac febre vt dixi ſumitur indicatio ab ipſa, & à venenoſitate, in febri putrida duo ſunt, à quibus ſumitur indicatio, putredo, ſcilicet, & febris, ſicut ſupra de mente Galen. decimo de ing. x. dictum eſt, eſt quoq; virtus, à qua maxime ſumitur indicatio in iſta febre.Quatuor ergo ſunt,quæ principaliter indicant: febris ſcilicet, putredo,virtus,& venenoſitas,febris indicat de frigidis, & humidis, putredo præbet duplicem indicationem,vt ſcilicet quod putrefactum eſt, remoueatur, & quod

eſt futurum, fieri prohibeatur, hæc vt plurimum fiunt cum apé rientibus & incidentibus: quæ calida ſunt, maxime indicant de frigidis, venenoſitas indicat de prohibentibus eam, & talia ſunt ſtyptica, acetoſa, & vt plurimum frigida & ſicca, ideo de frigidis, & ſiccis indicat. virtus aũt de ſui conſeruatione indicat, ideo rõne virtutum, debemus dare cibos & cætera virtutem conſer uantia, quæ ſint ſimilia ætati, regioni, & complexioni. Quum igitur iſta fere omnia contraria ſint & de ſe ægritudo ſit perniti oſa, ideo raro curari poteſt. Videndum tamen eſt quod ma gis vrget, & ei eſt attendendum altero non neglecto: ſicut ex regulis Gale. ſupra in aliis dictum eſt, vt tamen per ordinem procedamus primo de illis dicam quæ conueniunt, indicatione ſumpta à putredine, aliis non neglectis. Materia illa quæ iam putrida eſt de ſui deductione indicat, ſed prius de inciſione, attenuatione, & apertione. Primo igitur quoniam vt plurimum ſunt multæ materiæ corruptæ in inteſtinis, optimum eſt præmittere clyſterem, poſtmodum ratione ſumpta à materia ſimpliciter, quæ febrem putridam facit eſſet intentio de phlobotomia. Verum quoniam in libro de euchymia dicit Galen. quòd merito medici ſui temporis in ea peſte phlobotomiam propter virium reſolutionem abhorrebant: ideo videtur, quòd in febre peſtilentiali propter defectum virtutis phlobotomia non conueniat. Crederem tamen quod in totum non eſſet abhorrenda, ſi maxime ſanguis peccaret, virtus conſtaret, & ætas maxime pateretur: licet non multum copioſa, tamen conueniret, quòd ſi principaliter non peccat ſanguis, tunc virtus non cõ ſtat, eo caſu abſtinere debemus, nec eſt mirum ſi in ea peſte, ꝙ ponit Gale. in lib. de euchymia non erat fienda, quoniam conſonum eſt, quòd propter illos malos cibos, quibus homines propter penuriam vtebantur: illi laborantes, non ſanguine, ſed malis humoribus eſſent repleti, quod egrediens ſanguis oſtendebat. Ideo virtus, vt plurimum non conſtabat, facta igitur phlobotomia, ſi eſt fienda, ſeruatis omnibus conditionibus, quæ in cura tertianæ puræ, & cauſonidis, dicta ſunt, vel etiam ſi fieri non poſſit, ad medicamenta ſoluentia non eſt ſubito deue niendum, materia enim indigeſta etiam quòd eſſet venenoſa, modo non ſit furioſa, non eſt educenda, quum de ea nihil dixerint. Hipp. & Gal. Primo enim quum pharmaca omnia ſoluen-

tia, quæ fortia ſunt, venenoſitate participent, morbi malitam augent: & quum digeſtio non ſit facta, nec humores diſſecti, nec viæ apertæ, conſonum eſt, quòd nihil educetur, vel cum maximo labore, & virtutis proſtratione, & tam de bono, quam de malo educetur. Huc accedit, quod quum cauſa principalis, vt plurimum ſit aer, quo lædimur, ideo cauſam non auferimus, experimento quoq; patet, quoniam dicit Hippocr. tertio, epid. quod multos offendebat & ſubito moriebantur, quod ſi dubitemus, ne æger moriatur, melius eſt ipſum ſinere mori, ex vi, & malitia morbi quam medicum, & medicinam deturpare, medicamento ſolutiuo mortem accelerante. Poterimus tamen vti medicamento ex aloe, myrrha, & croco, vel loco croci ponere ammoniacum, ſicuti ponit Paulus. Hoc enim medicamentum non eſt venenoſum nec multum agitat. Regiones nanq; hepatis non tranſcendit & cum hoc exiccat, & veneoſitati reſiſtit, aliquas materias peccantes educit, his peractis, ſi eſt poſſibile, intentio ſumpta à putredine iam facta indicat de eius eductione, ſed prius de inciſione, & apertione, poterimus ergo tunc videre quid magis vrget, an putredo, an venenoſitas, ſi putredo, debemus vti aperitiuis, ſi venenoſitas, ſtypticis, & acetoſis. Verũ quoniam condenſant, & conſtringunt, & ſic prohibent intentionem ſumptam à putredine, ideo videndum, an materia magis peccat quantitate, vel venenoſitate: & ſemper vrgentiori magis eſt attendendum, altero non neglecto, ſed de iſtis diffuſius (loquendo de rebus non naturalibus) infra dicemus. A virtute quia vt plurimum in iſtis febribus obruitur virtus maxima ab ea ſumitur indicatio, & indicat de ſimilibus ætati, complexioni, & regioni, prohibendo quæ eam deſtruunt, & dando quæ roborant. Sed quoniam quæ conueniunt magis apparent percurrendo per ſex res non naturales, ad eas eſt deueniendum. Aer eſt maxime conſiderandus in febribus, nono de ing. 14. ſed maxime in iſtis, quia eſt earum potiſsima cauſa, vt ex Hippo. de humana natura, & Galen. primo epid. commento primo clare liquet, ſi ergo peſtis ſit ex infectione aeris, videndum eſt an ſit infectio ab influxu cœleſti, ſicut volunt medici, vel ab alia cauſa inferiori, vt ex putredine cadauerum, vel ex vaporibus eleuatis ex aliqua alia re putrida, ſi ſit à cauſa ſuperiori indifferenter fere omnes morbo corripiuntur, ſicuti in

lib.

libr. de natura humana refert Hippo. vnde credo q̄ multum ſit difficile ei reſiſtere, ſi uero ſit à cauſa inferiori, tum eſt facilius, primo remouendo cauſam infectionis, ſi eſt poſſibile, deinde corrigendo infectum: Corrigendo aũt, vel intendimus præſeruare, vel iam laborantem curare, ſi volumus præſeruare in tali correctione, vt dicit Gal. in de Ther. ad piſ. debemus ſeruare quod dicit. Hippo. mutare ſcilicet aerem quia præſentem euitare non poſſumus, quod ſi id fieri non poſſit, debemus præſentem corrigere, incēdendo magnos ignes cum lignis & vnguentis odoratis, accipiendo quæ calida ſunt, & ſicca, vt ignem faciendo, ex iunipero, cupreſſo, & lauro: ponendo poſt in ignē thus, ambram, moſchum coſtum, & ſimilia quæ enumerat hic Auic. Si vero ſit actu æger, debemus alterare cum frigidis, & odoriferis, vt cum camphora, ſandalis, roſis, corticibus granatorum: Myrtho, Cydoniis, & ſimilibus, ſemper curando vt aer inalteratus non occurrat, ſiue in præſeruatione, ſiue in cura, quod ſi ſit febris tantum ex infectione humorum, alterato aere, vel præſeruando, vel curando, debemus curare vt pori ſtent aperti, vt calor naturalis euentetur, & à putredinali non corripiatur, primo de diff. febr. quarto, de cibo & potu Hippoc. tertio, epid. dicit, quòd omnes fere, in quos eo tempore incidit, faſtidiebant cibum, vnde Gal. in commento refert, quòd ſuo tempore hoc ēt euenit, & ſubiungit quòd fortiſſimi viri, qui ſibi uim intulerunt, & cibum ſumpſerunt, omnes fere ſuperſtites fuerunt: reliqui mortui ſunt: Curandum eſt igitur omni ingenio in hac febre in qua uirtus proſternitur, ut cibum ægri ſumant, non tñ in maxima quantitate, ſed quantum cōſeruari pōt uirtus, & quoniam principalis fere intentio eſt reſiſtere uenenoſitati. Ideo debemus ſemper admiſcere aliqua acetoſa, ut acetum, ſuccum citri, agreſtam &c. in potu uinum non conuenit rōne febris, ſi tamen maxime neceſſitas roborandæ uirtutis urgeat, forſan uirtuti attendendo non eſſet malum, dare parum uini pauciferi, & ſiti urgente, poterimus facere aquam coctam cum rebus confortantibus, & uenenoſitati reſiſtentib⁹. In cæteris procedendum, ut dixi in cura cauſonidis. Vigiliæ, & ſomnus moderate conueniunt & quoniam ſæpe cum iſtis febribus iunguntur continuæ uigiliæ, debemus applicare ſomnifera, ut tēpore debito dormiant, non tamen debemus declinare multum ad

aliquod horum,vigiliæ.n.virtutem debilitant,ſomnus humidita tem quæ nocet in iſto caſu,generat. Motus ſi aer ſit infectus, animo eſt fugiendus,quia in eo fit maior inſpiratio,ꝙ ſi aer nõ ſit infectus, debemus curare vt in declinatione, tempore debi to,ſi ſit poſſibile,moueatur: vt calor naturalis excitetur: Quan tum ad inanitionem eſt procedendum, ſicuti in alijs putridis, curare ſcilicet vt omnes ſuperfluitates excernantur. Accidentia animi omnia immoderata fugienda ſunt, quia virtutes proſternunt ſi tamen aliqua ſint cum lætitia,ſint & moderata,hæc de ſex rebus non nãlibus,quæ omnia hic in medico explicuimus,vt quæ ſunt illa,quæ indicatione ſumpta à virtute conueniunt, enarremus. Reſtat modo pro complemento curæ, vt ad ea quæ ſunt exigenda ratione febris, & venenoſitatis deueniamus, febris iſta aliquando non eſt multum intenſa, tertio, epid.aliquando ſic,in lib.de enchymia ſi ſit non multum inten ſa parum indicat: ſi multum: tunc poterimus applicare epithemata frigida cordi: aduertendum tamen ſi natura tunc expellit, ad partes cutaneas,eo caſu talia frigida non eſſent applicanda, non laudant Paulus,& Auic.potum aquæ frigidæ, & alia frigida,quæ in ſermone ſex rerum,non nãlium diximus. Veniendũ eſt modo ad venenoſitatem. Venenoſitas quum ſit præternaturalis indicat,vt quod eſt venenoſum educatur,& quod eſt fu turum,fieri prohibeatur,quod eſt factum,educitur cum educẽtibus humores putridos,quod eſt futurum, cum reſiſtentibus venenoſitati Gal.9.de ſimpl.c.de terra ſigil. in fine dicit,quòd in ea peſte, quæ ſuis euenit temporibus ſimilis ei de qua Thucid.loquutus eſt,permulti ſanati ſunt ex aſſumptione boſi arme ni. Debemus dicit Gal.ſi non adſit febris,vel pauca dare cum vĩ no albo tenui modice diluto: quod ſi adſit febris intenſa, cum magis aquoſo, poterimus ſic ſecure dare unc. 4. aquæ roſatæ vnc.2.vini albi vnc.j.boli armeni: medicamentum illud ex myr rha,aloe,croco vel armoniaco valet:& quia humores putridos educit,& quia exiccando,venenoſitati reſiſtit. Gale. in libr. de Theriaca ad Pis. dicit theriacam calorem naturalem roborare,& venenoſitati reſiſtere,vnde in caſu iſto, ſi eam bonam haberemus maxime conueniret,& Mithridatum.Laudatur betonica:cĩ chorea, termentilla, & ſic intentione ſumpta à venenoſitate, poſſumus vti rebus ſiccis,ſtipticis,& acetoſis,& ſic rõne diuer-

ſarum intentionum diuerſas poterimus admiſcere medicinas, vt in proceſſu ægritudinis, quoniam eſt intentio incidendi aperiendi, rõne putredinis, reſiſtendi venenoſitati, rõne venenoſitatis. Poterimus vti ſyrupis accipiendo, ſyrupos, & aquas incidentes, & aperientes, & venenoſitati reſiſtentes vt addendo ſyrupos iã dictos in alijs febribus qui incidunt, & aperiunt ſed moderate, vt ſyrupum de ſucco acetoſæ, de ſucco bugloſſæ, vel de acetoſitate citri, pro aquis, ſumendo aquam bugloſſæ, boraginis, cichoreæ, ſi volumus vti decoctionibus cum herbis, & radicibus incidentibus, & aperientibus ponemus bolum armenum, terram ſigillatam, cortices citri, & eorum ſemina, acetum, boraginem, bugloſſam, cichoream, & ſimilia, ſic procedendo ſi natura vincit morbum, & tentat, aliquam expulſionem tempore debito, quam tamen non poſſit in totum perficere in declinatione ſi virtus conſtabit, poterimus dare aliquod pharmacum fortius educens materiam peccantem, poſt cum confortantibus, cum reſiſtentibus venenoſitati erit procedendum vſq; ad perfectam ſecuritatem, & ſanitatem aquiſitam, poſt cum debitis exercitiis niſi infectus ſit aer tenendo poros apertos, & euacuando vt calor nãlis eueutetur, prohibemus ne alia putredo, & venenoſitas generetur. Reſtat modo vt de accidentium correctione dicamus. Iſtã febrem, vt dixi ſequuntur phrenitis, dyſentiricæ: Carbũculi &c. quæ dicta ſunt, loquendo de ſignis. Sed horum cura eſt in propriis curis explicanda: tantum eſt aduertendum quòd quando ſequuntur febrem peſtilentialem, ſunt cum maiori malitia, & vt plurimum deducunt ad mortem, & quod dicitur de iſtis etiam eſt dictum de variolis, & morbillis, quæ ſunt expulſiones febris ſanguineæ. Ideo ſicuti aliorum ſymptomatum, non ponitur particularis cura ideo Gal. loquendo de febribus de earum cura loquens, non meminit. Quare, & nos, qui omnia hæc fere à Gale. extrahimus febris tantum curam explicantes, variolarum, & morbillorum curam pertranſibimus.

De Cura Febrium compoſitarum.

FEbrium. Quædam ſimplices, quædam compoſitæ ſunt, ſecundo de criſi. nono, ſimplices ſunt, quando vnius tantum ſigna apparente. Compoſitæ uero quando plurima ſigna apparent,

rent, vel æqualirer vel alterius eorum ſignis præterualentibus, 2.de criſi.xii.Duobus aũt modis componuntur febres,vel complicatæ,vel confuſe ſecundo, de criſi.7. complicatæ, qñ diuerſa hora inuadunt, confuſe,quando eadem hora ſecundo, de diff. febr. ſeptimo. Componuntur aũt vel quæ ſine inflammatione ſunt,cum illis,quæ ab alicuius membri inflãmatione procedunt, & inter eas,quæ ab inflãmatione ſunt ſimul cum his quæ ſunt à diuerſitate loci apoſtematis,& de earum compoſitione habetur ſecundo de criſi. decimo ſed de febribus apoſtematum non eſt præſens ſermo. Quæ autem ſunt ſine inflammatione, complicantur ſimul quæ ſunt eiuſdem generis,vel diuerſæ,vel eiuſdem ſpetiei ſecundo, de criſi. ſeptimo,& aliquando plures ſimul complicantur tres tertianæ, ſecundo,de criſi.9.tres quartanæ ſecundo; de criſi.ſeptimo,& ſunt eiuſdem ſpetici. Complicatur ſimul tertiana cum quotidiana ſecundo,de criſi. ſeptimo,& ſunt eiuſdem generis,diuerſæ vero ſpeciei:& quando horum quædam ſunt interpoſitæ,quædam continuæ ſecundo,de diff.febr. vltimo complicantur continuæ cum interpoſitis, vt tertiana continua cum tertiana interpollata, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei,& tertiana interpollata,cum quotidiana continua, quæ ſunt diuerſæ ſpeciei, ſecundo, de criſi. nono.Item interpollatum ſimul diuerſarum ſpecierum,vel eiuſdem ſpeciei,vt tertiana interpollata,cum quotidiana interpollata ſecundo, de diffe. febr.ſeptimo,vel tertiana interpollata, cum quotidiana cõtinua ſecundo, de criſi. nono, vel duæ continuæ ſimul, vt tertiana continua, cum quotidiana ſecundo,de diff. febr.8.& ſecundo, de criſi. nono, & quando dicitur quòd continuæ ſimul copulantur, intelligendum eſt non de vniformibus, quarum putredo eſt in toto, vel in vaſis magnis,ideo dicitur,quòd duæ complicari non poſſunt, copulantur quoq; diuerſi generis, vt putrida cum hæctica primo de diff.febr.decimo,& iſtæ ſunt diuerſi generis proximi:febres iſtas compoſitas difficilius eſt cognoſcere,quam ſimplices, maxime in prima die ſecundo, de criſi. nono oportet ergo primo cognoſcere naturam ſimplicium,ſecundo,de criſi.ſeptimo,& poſt exercitatus medicus aliquando in prima die, ſed ſi non in prima, ſaltem in ſecunda, vel tertia vel ad plus in quarta cognoſcet naturam compoſitarum:ſecundo de criſi.nono:ipſas autem,vel oportet iudicare ex modo periodicandi,

riodicandi, ſecundo, de diff. feb. ſeptimo, ſine ex modo inuadendi ſecundo, de criſi. nono. Quoniam igitur erunt duæ diuerſæ febres, vel plures diſtinctæ ſimul, ſi in diuerſis horis inuadunt confuſe in ea hora apparebunt ſigna principii earum febrium, & ſic de aliis temporibus. Qui ergo habet exacte ſigna febriū ſimplicium, ſi ei occurrant aliquæ compoſitæ, non cum difficultate eas cognoſcet ſecundo, de criſi. nono. ſicuti aūt ſigna febriū compoſitarum ſimul complicantur: ita ēt intentiones curatiuæ, & ſi ſicuti ſi vna præualuerit, eius ſigna magis apparent, alterius ſignis non omnino occultis, ſi aūt æqualiter miſcentur, æqualiter ambarum ſigna apparent, aliquando aūt ſortiores, & intenſiores ſecundo de diff. febr. octauo, ita in cura, ſi vna præualet, magis ei attendere debemus, altera non neglecta. Si vero æquales ſint, æqualiter vtriuſque, cura habenda eſt. Poterimus ergo cognita natura febrium compoſitarum ex ſignis ſimplicium, quæ omnia adducta fuerunt in propriis curis, curare eas per intentiones dictas in curis ſimplicium, & vti remediis complicatis. primo Aph. 16. Ad ea ergo quæ dicta ſunt de curis ſimplicium, eſt recurrendum, verum vt compoſitarum cura magis pateat, adducemus curam hemitritæi, ſicuti omnes faciunt doctores, quia magis eſt cum periculo, & ſæpius euenit.

De Cura Hemitritæi.

FEbres tertianæ, cum quotidiana quatuor modis complicantur ſecundo de diff. feb. ſeptimo, ſecundo de Criſi. 9. Nam vel ambæ ſunt continuæ, vel ambæ interpollatæ, vel tertiana continua cum quotidiana interpollata, vel tertiana interpollata cum quotidiana continua. Quando autem ſimul iungitur tertiana interpollata cum quotidiana continua, tunc ſecundum Gal. fit hemitrithæus, non quia ſit media tertiana, ſed quia pro medietate eſt tertiana, ſicut dicitur ſemideus, qui pro medietate eſt Deus, ſecundo de diff. febr. ſeptimo, vel dicitur hemitrithæus, primo epid. commento tertio, quia non omnia habet accidentia tertianæ, non enim ad perfectam terminatur infebricitationem, non incipit cum rigore, non terminatur cum excretione, nec diem ſecundum habet integrum, fit autem duobus modis, vel incipientibus febribus ſimplicibus in diuerſis horis

ris

tris vna anticipante alteram, non ſic ꝙ vtraq; in vno paroxyſmo, ſimul inuadunt, ſicuti eſt in exemplo illius iuuenis, de quo Gal. ſecundo de diff. feb. ſeptimo, vel fit ambobus febribus ſemper ſimul inuadentibus, & in acceſſione ſemper apparent ſigna vtriuſq; febris. Iccirco quoniam prope hemitrithæus fit quando ſimul inuadat ambæ febres, & in primo tantum fit vna acceſſio, in qua ſimul inuadunt, in ſecundo, plures, ideo in ſecundo modo proprie dicitur hemitrithæus, ſecundo de diff. febr. ſeptimo, poſſunt aũt iſtæ febres ſic ſimul complicari, ꝙ cholera ſuperabundet, & tunc magis apparent ſigna choleræ, vel pituita, & tunc magis pituitæ, vel æqualiter miſcentur, & tunc æqualiter ambarum ſigna conſpicimus, & ſemper dicitur hemitrithæus: proprie, tamen eſt hemitrithæus, quando æqualis eſt mixtio, ſecundo, de diff. feb. octauo, eſt ergo hemitrithæus proprie, febris compoſita ex tertiana interpoſita, & quotidiana continua, quando eodem tempore inuadit tertiana ſignis, quo, & quotidiana, non magis apparentibus vnius, eo paroxyſmo, q̃ alterius, & eſt illa febris de qua Hipp. primo epid. ſectione prima, & ſecunda loquitur, quando dicit: inuadebant febres continuæ quæ magis vno die affligebant: aduenit aũt dicit Auic. corpori, quod vſum fuerit diæta generante pituitam, vel contra, eius ſigna ſunt dicit Galen. ſecundo de diff. febr. octauo, quæ ponit primo epid. ſectione prima, & ſecunda, & ſunt quòd eſt febris horrifica, ideſt quæ non habet horrores, tantum in principio, ſed durantes per maiorem partem acceſſionis, dicit Gal. primo de diff. feb. octauo, & per maiorem partem augmenti, dicit Gal. primo epid. ſectione ſecunda, eſtq; non intermittens, vna die grauior, alia leuior, in dies acutior inuadens, dicit Hippo. primo, epid. ſectione prima, tales febres ſunt violentiſſimæ longiſſimæ, & laborioſiſſimæ, leues à principio, & increſcentes, & quanto diebus decretorijs accedentes, tanto deteriores, aliquando remittunt, & poſt peiores redduntur, dicit Hippocr. primo epid. ſectione ſecunda, Rigores habent inordinatos, ſecundum quòd cholera inualeſcit, etiam videtur tendere ad ſummum poſt vincente pituita extrema refrigerantur, horrores ueniunt ſummiſſiores: & cutis refrigeratur, ſic ut videatur noua acceſſio. Iterum vincente cholera calor augetur, & caloris accidentia, vincente autem pituita, eius ſigna quoque vincunt, & ſic i-

ſta inæqualitas vſq; ad ſtatum durat, ſtatus aduenit citius quàm in pura quotidiana, tardius quam in pura tertiana, ſecundo de diff.febr.octauo, & ſic tandem ſimul commixta apparent ſigna pituitæ, & choleræ, eſt præterea lethalis iſta febris, adueniens his qui longis morbis laborant, dicit Hipp. primo epid. ſectione tertia. Veniendum eſt modo ad curam, Gal. primo Aph. 16. dicebat, ſimplices ægritudines, ſimplicibus ægere curationibus ꝙ ſi compoſitæ ſunt, tantum curatiuæ ſunt miſcendæ indicationes, quantum commixtæ ſunt ægritudines, quòd ſi æqualiter mixtæ ſunt ægritudines, æqualibus vtendum eſt remedijs, & vtranq; ægritudinem reſpicientibus, quòd ſi vna ſuperat, ei eſt attendendum, altera non neglecta. febris igitur iſta eſt cõpoſita ex duabus, ex phlegmatica ſcilicet, & cholerica. In cura igitur debemus miſcere intentiones, ꝙ ſi æquales ſint, æqualiter vtendum eſt dictis in cura quotidianæ, & tertianæ, ſi pituita, magis, his quæ dicta ſunt in cura quotidianæ, altera non neglecta. Ideo vt ex Paulo colligitur, fere eſſet ſuperfluum omnia medicamenta, quæ ibi fuere adducta, recenſere, maxime ꝙ iſta ægritudo fere eodem modo curatur, quo & tertiana notha. Ideo & ego remedia non repetens, ſed per vniuerſalia percurrens, ordinem medicinarum recenſebo. Primo igitur ſi, quando incipit febris, ſint fæces retentæ in inteſtinis, ordinabimus clyſterem, & ſi ſunt aliquæ cruditates in ſtomacho, lenitiuum in ſequenti mane: in ſero poſtea, ſi virtus ſit fortis, & ætas patiatur curabimus, vt mittatur ſanguis in pauca quantitate, propter nimiam abundantiam aliorum humorum, qui rationabiliter in laborante tali ægritudine reperiuntur, poſt ſi natura tentet vomitum, poterimus vti leuibus vomitiuis, & forſan exhibendo vomitiuum, non erit neceſſarium lenitiuum, forſan oportebit vtroq; vti, poſt erit accedendum ad digeſtiua, prouocantia vrinam, & ſudorem & apertis vijs, refectis humoribus, apparentibus ſignis completæ digeſtionis, ſi natura ipſa non euacuat, vel imperfecte, dabimus pharmacum, quod educat choleram, & phlegma. Demum rectificando membra principalia, ſi aliqua ſint læſa, corrigendo accidentia, ſi aliqua adſint notabilia, ordinabimus regimen in ſex rebus non naturalibus, ſicuti ordinauimus in cura tertianæ nothæ, ſemper tamen habebimus maiorem curam de hemitrithæo quàm de aliis, quum ſit letha-

lis,

lis, nec ſine periculo. Materiam medicinarum & ciborum, habes in cura tertianæ puræ: in cura tertianæ nothæ & in cura quotidianæ, quæ omnia miſcebis ſecundum magis & minus, vt dominium peccantis humoris exigit, & hæc pro cura hemitrithæi, & omnium febrium ſufficiant.

FINIS.

INDEX.

Eorum omnium quæ obſeruatu digniora in toto hoc opere de Febribus continentur.

A

Ctiones læſæ à febre quæ ſint an omnes an aliquæ quæſtio. pagina. 7.

Acetum in febre quartana uitandum eſſe. 198.

Acronis Agrigentini remedium contra aeris uitium. 221.

Aer quomodo ſit cauſa febris. 6.

Aerem attendendum eſſe in febribus. 16.

Aer maximè accommodatur ad refrigerandum, & humectandum febricitantes. 18.

Aer putris quomodo humores putrefaciat in corpore humano. 66.

Aer in febre putrida curanda qualis debeat eſſe. 120.

Aer eſt cauſa communis febris peſtilentis. 212.

Aer duplici nomine poteſt humores noſtros putrefacere. ibidem.

Aer calidior quo pacto poſſit per ſe humores in nobis corrumpere quæſtio. 212.

Aeris uitium quomodo ſit corrigendum. 221.

Aer quot modis alterari poſſit. 293. & 315.

Aer qua ratione tanta polleat ut in communibus morbis procreandis. 304.

Aer quot modis morbidus, & popularium morborum cauſa efficiatur. 305.

Aer ut peſtilens fiat qua ratione à cauſis id efficientibus diſponatur. 309.

Aer ex ſententia Ariſt. non putreſcit uera putredine. 310.

Aeris inquinamentum an in occulta proprietate, & ueneno ſo contagio ex occulto, & maligno ſyderum aſpectu prodeunte conſiſtat quæſtio. ibidem

Aeris inquinamentũ hoc an ex

qualí

qualitatibus manifeſtis proue niat. Ibid.

Alexandri Aphrodiſei ſententia de febrium generibus. 25.

Alexander Trallianus quãdo dat aquam calidam febricitantibus. 131.

Alexipharmaca quando & quomodo adminiſtrari debeant. 359. an ſola, an ſimplicia, an miſta cum aliis. Ibid.

Alexipharmaca non eſſe indiſtinctè adminiſtranda, ſed maximo iuditio. Ibid.

Alexipharmaca cuius conditionis eſſe debeant ibidem; cibis eſſe adm. ſcenda non potionibus. Ibid.

Alexipharmacorum genus duplex eſſe 360. & alexipharmacorum primi generis Catalogus. Ibid.

Alexipharmaca ſecundi generis quæ ſint. 361.

Alui adſtrictioni quomodo ſit ſubueniendum in febre. 148.

Alui fluor qua ratione in febre tolli debet. 149.

Animi defectus quomodo tolli posſit. 151.

Andreæ Matthioli anthidoti con tra uenena compoſitio. 224.

Analogiſmus quid ſit. 358.

Aqua copioſè exhibita maximè conuenit febricitantibus. 19.

Aqua hordei ſitim extinguit. 19.

Aqua ubi largè ſumitur uim habet medicamenti, & quibus febricitantibus conueniat. 21.

Aqua parum uires reficit. 128.

Aqua frigida potui data efficaciſsimè refrigerat, & humectat. 131.

Aqua frigida habet rationẽ magni auxilij. Ibid.

Aqua frigida ut tuto & cum utilitate detur plures requirit cõditiones in febricitante, & quæ ſint quæ obſtant. ibidem & 411.

Aquæ frigidæ potionem liberaliter eſſe dandam. 132.

Aqua frigida tantum cõuenit apparente coctione. 132.

Aquæ frigidæ potionem in febre peſtilenti curanda conuenire. 225.

Aquæ tepidæ larga potio conuenit in febribus peſtiferis quando non licet frigidam propinate. Ibid.

Aquæ deſcriptio quæ aduerſus peſtem uale. 227.

Aqua frigida in febre hecticæ quando bibenda. 262.

Aquæ ſtillatitiæ conuenientes in febre maligna quæ ſint. 354.

Aromata quomodo febrem procreare posſint. 5.

Ariſt. cor animæ domicilium eſſe uoluit. 7.

Archigenis coniecturam in febribus cognoſcendis plurimum ualere. 169.

Arſenici utilitates in febre peſtilenti quæ ſint. 224.

Auerrois opinio de læſione actionum in febribus. 7.

Arbores peſtem quandam propriam aliquando pati. 290.

B.

Balneum aquæ dulcis plurimum madefacit & quibus conueniat. 21.

Balnei uires quæ. 50.

Balneum aquæ frigidæ quibus prodeſſe poſſit & quibus nocere. 132.

Balneum aquæ dulcis moderate calidum poſt acceſſionem eſt utile ad ſudorem ciendum 144.

Bilis in febre tertiana intermittente putreſcit effuſa in ambitu totius corporis. 168.

Balneum aquæ dulcis hecticæ febri maximè aptatur. 262.

Balneum quomodo debeat adminiſtrari in febre hectica. 263.

Barbari quomodo uocent exanthemata. 287.

Balnea in omni febre ephemera conueniunt & quomodo ſint adminiſtranda, & in defectu balneorum quid ſit faciendũ. 389. *quid poſt balneum ſit agendum.* 390.

C.

Calor in animantibus duplex innatus & aduentitius. 2.

Calor innatus duplex inſitus & influens 2.

Calor innatus & aduentitius ſub eadem ſpetie comprahenduntur. 2.

Calor febrilis ad igneum accedit. 2.

Calor eſt principium omnium operationum. Ibid.

Calor febrilis eſt medius inter innatum & igneum. 2.

Calor in corpore humano à quibus cauſis augeatur. 5.

Cibus febricitantium qualis debet eſſe. 18.

Cibus copioſus ſicut ſanis robur ita febricitanti morbum auget. 19.

Colchitum herba cur ephimeron dicta ſit. 28.

Cauſæ euidentes mouent eas, quæ abditæ ſunt. 98.

Cibus in febricitantibus febre putrida qualis debeat eſſe, et quæ ſunt contemplanda pro eo præcipiendo. 121.

Cibi quantitas quæ conueniat. 122.

Cibi ſubſtantia quæ futura ſit. 123.

Cibi qualitas. ibid.

Cibandi modus qualis ſit. 124.

Conſuetudo plurimum ualet. 125.

Cibandi tempus quod ſit opportunum. ibid.

Coctio quid ſit. 133.

Coctio à quo fiat. 135.

Coctio quibus inſtrumentis perficiatur. ibid.

Compo-

compoſita non poſſunt cognoſci niſi cognitis ſimplicibus. 200.
Contagio quid ſit. 220.
Corpora quauia reddi talia poſſint ut renitantur uitio aeris. 221.
Cauſa cur ferueat calor. 235.
Calor hecticæ febris quæ de cauſa poſt cibum augeatur. 245.
Cauſa morborum uenenoſorum peſtilentium & contagium habentium quæ ſit. 291.
Contagio quid, & quotuplex ſit. 295.
Contagio qua ratione corpora afficiat ibid.
Contagio cuius ſit propria paſſio 296.
Contagio an omnis ſit lethalis. Ibidem.
Contagii quot ſint differentiæ. ibid.
Contagio quod principium habeat. 297.
Contagio quomodo generetur. ibidem.
Cauſarum febris malignæ tractatus à Ludouico Mercato. 303.
Cauſa morborum communium quæ ſit 304.
Cauſæ uniuerſæ omnium morborum quot ſint & quæ. ibidem.
Cœlum quomodo concurrat ad aeris corruptelam. 310.
Cœlum an poſſit uenenoſam & contagioſam qualitatem in hæc inferiora influere. 311.
Cœlum ſuapte natura citra manifeſtam aeris alterationem peſtem aut contagium immittere in hæc inferiora non poſſe probatur. 313.
Cibi faſtidium eſſe inſeparabile ſignum febrium malignarum, & à qua cauſa producatur. 328.
Curatio febrium malignarum. 343.
Cucurbitularum ſcarificatarum uſum in febre maligna eſſe neceſſarium maxime. 350.
Cucurbitularum ſcarificatarum utilitates & quando conueniant 351. & quibus ibidem, animaduerſio in modo ſcarificandi ibidem, quo loco ſint affigendæ, ibidem quantitas ſanguinis euacuanda ibid.
Crurium ſcarificatio quando conueniat 352.
Cornu Monocerotis uites. 364.
Cornu Cerui uites. ibid.
Carbunculi ſpecies quid ualeat. ibidem.
Cordi quibus remediis in febre maligna ſit ſubueniendum. 369 ſacculi deſcriptio pro corde ibidem, Deſcriptio inunctionis quæ plurimum poteſt cordi opitulari 370.
Conſilium Ludouici Mercati continens ſummam præſagationis, & curationis in febre maligna cū maculis rubeſcentibus. 378

D

Differentiæ febrium à quo ſumendæ ſint. 8.
Diſtinctio febrium in morbos & ſymptomata à ueteribus facta non rectè facta eſt. 23.
Diaria febris non habet cauſam continentem 31.
Diariæ febris differentiæ. 36.
Duriora minus putreſcunt quam quæ mollia ſunt. 63.
Dulciora magis putreſcunt quam amara. Ibid.
Differentiæ febrium putridarum 73.
Dolor capitis quomodò tolli debet. 150.
Delirium quo remedio remoueri poſſit. 151.
Diogenis uita qualis fuerit. 222
Diuiſio febrium hecticarum in tres ſpecies reprobatur. 245.
Differentia febrium peſtilentium ab alijs febribus putridis in quo conſiſtat. 292. & 301.
Differentiæ inter febres uerè peſtilentes, & non uerè peſtilentes quæ ſint. 300.
Decocti optimi deſcriptio ad præparandos humores. 354.
Dolori capitis quando & quibus remedijs occurrendum ſit. 372.
Dolor totius corporis qua ratione tolli poſſit. 373.
Delirio imminenti, & præſenti qua induſtria & arte ſit prouidendum. 375.

E.

Extremæ partes cur in principio acceſſionum frigidæ ſentiantur. 4.
Euentus morborum triplex eſſe poteſt. 12.
Eraſiſtratus prohibuit potionem aquæ frigidæ in febribus & cur. 65.
Euentus febris ardentis ex pituita falſa qualis ſit. 191.
Electuarium Mattioli aduerſus peſtem. 227.
Exanthemata quid ſint & quomodo diſtinguantur ab aliis maculis. 287.
Epidemicus morbus quid ſit. 290.
Endemius morbus quis dicatur. Ibidem.
Ex ſyderum & planctarum à ſpectibus ac coniunctionib⁹ quoſdam eſſe aliis præſtantiores et uſui humanæ uitæ commodiores probatur. 312.
Excrementa è corpore prodeuntia quõ febrem malignam ſignificent. 329.
Epithemata frigida extrinſecus appoſita in febribus malignis improbantur. 362.
Electuarii de bolo armena deſcriptio. 366.
Electuarii eiuſdem alia deſcriptio. Ibid.
Eiuſdem electuarii tertia deſcriptio. Ibid.

F

Febris tractatio uniuerſalis debet præcedere particularem. fol.1.
Febris eſt morbus uulgaris & grauiſſimus. Ibid.
Febris nomen, & definitio ibid. & 386.
Febris cúm ſit morbus eſt res mutata. 3.
Febris eſt ex numero permanentium. 3.
Febris eſt qualitas ignea inchoata & nondum abſoluta. 3.
Febris quandoq; ſanat neruos reſolutos. 3.
Febris an ſub uno genere ſcilicet ſub calore, igneo tantum comprahendatur, an etiam ſub ſiccitate quæſtio. 3.
Febris ut generetur neceſſe eſt ut cor incaleſcat. 5.
Facultates proximè læduntur à febre. ibid.
Febrium genera tria ſunt. 24.
Febris genus an ſit tantum unũ, cum actiones quæ læduntur ad partes ſolidas tantum ſpectat quæſtio præclara. 24.
Febris cuiuslibet generis an poſſit perſe incipere non antecedente altera quæſtio. 25.
Febris diaria an plures habeat ſpecies. 29.
Facies Hippocratis qualis ſit. 36
Febris putridæ definitio. 60.
Frigus internum ad efficiendam putredinem concurrit ex ſententia Ariſt. 62.
Fames quid ſit. 126.
Febris orta á ſanguine putreſcente curatio. 161.
Febris tertianæ intermittentis eſſentia cognitio & curatio. 168
Febris ardentis eſſentia cognitio & curatio. 174.
Febris tertianæ continuæ curatio. 118.
Febris pituitoſæ eſſentia & curatio. 181. & 184.
Febris epialæ eſſentia & curatio. 187.
Febris ardentis ex pituita ſalſa curatio. 190.
Febris ardentis tres eſſe ſpeties Ibidem.
Febris quartanæ eſſentia ſigna, & curatio. 193.
Febris tertiana intermittens ſpuria quæ ſit qualiſuè ſit ipſius curatio. 201.
Febres compoſitæ quomodo cognoſci & curari debeant. 206
Febres quæ peſtilentes ſunt. 210.
Febres non uere peſtilentes quæ ſint. 210.
Febre peſtilenti correptus quomodo ſit curandus. 224.
Febris non uerè peſtilentis eſſentia cauſae cognitio & curatio. 230.
Febrium quibus ſuperueniũt maculæ cutis cognitio, & curatio. 231.
Febres quibus puſtulæ ſuperueniunt inter peſtilentes numeran-

rantur. 234.
Febris peſtilentis cum peticijs definitio. 288.
Febris peſtilens hæc quomodo in principio ineruditos medicos decipiat. 288.
Febris hæc peſtilens qualis morbus ſit. Ibid.
Febres malignæ cum peticulis ob quam rationem uehementius brumalibus, ac rigidis temporibus furere uideantur & cũ maiori periculo. 307.
Fracaſtorius notatur. 341.
Febrium malignarum remedia an per indicationem inueniri poſſint. 358.
Frigidæ potus ſufficienter contagium.
Febrium malignarum extinguere poteſt. 362.
Frictiones uniuerſales an & quomodo conueniant. ib.
Febris ephemeræ curatio. 388.
Febris putrida quid & quotuplex ſit. 391.
Febris tertiana pura quid ſit quõ cognoſcatur, ac qualis ſit illius curatio. 392.

G

GAlenus in definitione febris abuſus eſt nomine conuerſionis. 2.
Gregorij Carauitæ oleum optimũ in febre peſtifera. 226.
Galeni defenſio contra nonnullos qui eum iniuria reprehendunt. 344.
Genus febrium peſtilentium quotuplex ſit. 299.
Gemmas plurimum ualere aduerſus ueneficam qualitatẽ. 364.
Galenus concedit dari febrem à ſanguine putreſcente. 418.

H

HVmida præſidia quõ proſint febricitantibus. 15.
Habitus duo importat. 24.
Hectica febris an primo & per ſe poſſit incipere nulla antecedente alia febre. 26.
Humores præter ſanguinem niſi putreſcant non poſſunt febrem excitare. 30. & 59.
Humidiora citius putreſcunt. 63
Horror quid ſit. 69.
Horror quõ differat à palpitatione. 70.
Horror quõ differat à rigore & à frigore. Ibid.
Horrori quomodo ſubueniendum 152.
Hemitriteon quid ſit. 206.
Hemitritei cauſa quæ ſit. 207.
Hemitriteon quõ cognoſci & curari poſſit. 208.
Hemitriteon plerunq; hominem abſumit. 209.
Hippocratis regula. 225.
Hectica febris cur ita nominetur. 242.
Hecticæ febris ſubiectum ibid.
Hecticæ febris calor qualis ſit. 243.

Hectica febris calor an ſit. Aequalis à prĩcipio ad finẽ. 243

Homo febre hectica detentus indicat ſe non febricitare & cur 243.

Hectica febris an ſit unius tantũ ſpeties, quæſtio, & pars affirmatiua tenetur. 243.

Hecticæ febris tres ſpeties poſuere ueteres medici qui reprehẽduntur. Ibid.

Hectica febris caret cauſa continente. 248.

Hectica febris ſigna. 255.

Hectica febris prognoſticũ. 257.

Hecticæ febris curatio. 260.

Hyſtoriæ quædam laborantium febre maligna cum periculis referuntur ex libris epidemiorũ, quibus probatur Hipp. cognouiſſe has febres. 303.

Hippocratis laus. 308.

Horripilatio in febre maligna qd ſignificet. 331.

Hyrudinum uſus quando conuenit. 352.

Hæmorrhoydæ quando aperiendæ. Ibid.

Homines rurales quomodo ſit tractandi.

Hydrargiri uires in febre maligna 364.

Hyacinthi confectionis deſcriptio 365.

I

IVuenes abundant calore aduẽtitio magis quàm pueri. 2.

Iuuenes ob quamuis cauſam febricitant. 5.

Inedia quõ febrem procreet. 6.

Indicatio quid ſit. 14.

Influxum cælitus ad febres peſtilentes procreandas eſſe neceſſarium probatur. 311.

Indicatio deſumpta ab apparatu morboſo quæ ſit in febre maligna curanda. 346.

Inunctiones ex oleis factæ ac præſertim inunctio Aetij an conueniat & quomodo ſit uſurpãda. 363. quibus & quo tempore. Ibid.

Inteſtinis qua ratione proſpiciendum ſit cum humor in maligna febre ad ea delabitur plurima excitans ſymptomata. 370.

Indicationes in febribus a quibꝰ deſumuntur. 388. & 393.

In curandis febribus à quo debet medicus incipere. 405.

L

LActis potio an febricitantibus conueniat. 19.

Locus ubi putreſcunt humores qui febrem excitant quis ſit. 65.

Locus in quo reſidet febris eſt cor, & propterea uniuerſum corpus. 80.

Linguæ exaſperationis ob febrem curatio. 147.

Locus ubi putreſcunt humores qui febrem peſtilentem excitant qualis ſit. 212.

Lactis uires & uſus in febre hectica.262.
Lac quando nocet in febre hectica ibidem.
Lingua arida & ſcabra quid ſignificet.328.
Lingua tremula quid ſignificet. 339.
Lapidis bezohar uires quantitas & modus utendi.365.
Linguæ ſcabricies quibus remediis miteſcenda eſt 370.

M

Methodus proponitur tractandi febres.1.
Morbus eſt proprie partium ſolidarum.2.
Motus quis febrem procreet.5.
Methodus cognoſcendi febres.x.
Methodus curandi febres. 13.
Medicamenta ſipica quomodo putrefaciant.66.
Methodus cognoſcendi febres putridas in genere.84.
Methodus cognoſcendi cauſas & ſymptomata febrium humoralium.84.
Methodus prognoſtica in febre putrida.93.
Methodus curandi febres putridas in uniuerſum. 116.
Mulſa quid iuuet.128.
Modus dandæ potionis qualis debeat eſſe.128.
Motus quomodo proſit & quomodo noceat febricitantibus. 130.
Medicamēta quæ propriam uim habent aduerſus uenena quæ ſint.222.
Medicamenta quæ urinam mouent qualia debent eſſe in febre peſtifera 226.
Morbillorum nomine quid ſignificetur.234.
Maraſmus quid ſit.264.
Morbi habēt uiciſsitudines.286
Medicamenta ſeptica quomodo partes putrefaciant. 292.
Malignæ febres quæ ſint & quos inuadant.
Mercurij triſmegiſti ſententia de cœli influxu.313.
Malignæ febres quid habeant cōmune cum Febris Peſtilentiæ cauſis 316.
Morboſus apparatus quid & quo triplex ſit.319.
Maligna Febris quid proprium & peculiare habeat 320.
Malignæ Febris mira uarietas Ibidem.
Maculæ rubeſcentes ſunt ſigna Pathognomonica Febris malignæ.322.
Maculæ rubeſcentes in Febre maligna apparentes quid ſignificent.332.
Maculæ hæc cur potius propè dorſum appareant.333.
Maculæ rubeſcentes quæ & quando ſalutem pollicentur 341.
Malignarum Febrium curatio 343.
Medicamenta leuia an poſsint pur-

purgare humores uenenoſa contagione affectos.357.

N

NAtura robur ſpectari oportet 94.
Natura eſt facultas gubernans noſtrum corpus Ibidem.
Naturæ robur non cadit ſub ſenſum, ſed mente colligitur Ibidem.
Natura Febrium quæ ſpuriæ ſunt 201.
Natura febrium peſtilentium quæ ſit.291.
Naturalis uirtus an in Febre maligna labefactetur, & quæ ſymptomata oriantur,327.
Naturæ motus quando, & quomodo ſint adiuuandi 396.
Natura quomodo procedat in digeſtione 409.

O

OBſtructio quomodo Febrem producat 5.
Obſtructio plerunquè Putredinem excitat 66.
Opus quod febris poſtulat duplex eſt refrigerare ſcilicet & madefacere 117.
Opus quod à putredine requiritur quale & quotuplex ſit Ibidem.
Ordo cibandi qualis debeat eſſe. 126.
Oximellis uites.128.
Ordo in danda potione qualis tenendus ſit.128.
Obſtructio ceſſat obſtruente cauſa remota.145.
Obſtructio quomodo ſit in febre tertiana tollenda. 173.
Oleum de ſcorpionibus iuuat in febre peſtifera.226.
Oleum magni ducis Aetruriæ. Ibidem.
Odor malus urinæ quid ſignificet 331.
Obſeruatio quid ſit.358.
Oleum Matthioli quas utilitates præſtet & quomodo ſit adminiſtrandum in febre maligna apparentibus maculis. 363. & quandiu illo ſit utendum. 364.

P

PVeri magis abundant calore innato quàm iuuenes. 2.
Pulſus febricitantium cur aliquando inæqualis fiat.4.
Perturbationes animi quomodo febrem excitent.5.
Putredo quomodo ſit cauſa febris ibid.
Prohibita expiratio quomodo febrem producat. ibid.
Plato in Tymeo poſuit tres ſpecies ignis.23.
Partes noſtri corporis tripliciter diducũtur, aut ſolidæ ſunt aut humores aut ſpiritus. ibidem.
Principia ex quibus conſtamus tria ſunt ſanguis ſpiritus & ſemen. 24.
Putredinis definitio ab Ariſt. obſcurè

ſcurè propoſita aperitur 61.
Putredo opponitur procreationi 62.
Putredinis cauſa propoſita ab Ariſt. examinatur. 62.
Putreſcentia cur extrinſecus humidiora appareant. 63.
Plato ſolam putredinem in ſenio confectis naturalem eſſe dicit. 64.
Putredo quomodo excitetur in corpore humano. 66.
Prohibitus perſpiratus proxima putredinis cauſa in corpore noſtro ſtatuitur. Ibid.
Potio qualis conueniat in febre putrida. 126.
Potio requiritur à morbo ut medicamentum. 127.
Potionis ſubſtantia quæ conueniat. ibid.
Potionis qualitas. Ibid.
Potiones quibus ueteres utebantur in febribus quæ fuere. Ib.
Purgatio in febre putrida quando conueniat. 140.
Purgationis menſura a quo indicetur. Ibid.
Purgatio non conuenit in febre Epiala. 189.
Pituita ſalſa à quibus cauſis gignatur. 190.
Peſtilentes febres quæ. 211.
Peſtilentia Attica deſcripta à Tucidide. Ibid.
Peſtilentis febris cauſa proxima quæ ſit. 211.
Peſtilens febris quomodo cognoſcitur. 217.
Puſtulæ apparentes in febre peſtilenti quales ſint. 218.
Peſtis impendens qua ratione præſagiri poſſit. 219.
Pillulæ aduerſus peſtem. 222.
Purgatio humorũ an conueniat in febre peſtilenti. 225.
Pulſus in febre hectica qualis ſit 255.
Popularis morbus quid ſit. 289.
Popularis morbi cauſa quæ ibi.
Peſtilens morbus quis cenſeri debet. 290.
Popularium morborum differentiæ. Ibid.
Peſtis quid ſit 291.
Peſtilens conſtitutio an dari poſſit citra febrem. 292.
Putredo an poſſit reperiri citra febrem. Ibid.
Putredo ut contagioſa efficiatur quid requiritur. 297.
Putredo an ſit neceſſaria in omni contagione. 298.
Populares morbi quomodo diſſident ab endimijs morbis. 305.
Platonis ſententia de Cœli influxu. 313.
Pleuritidis ſigna pathognomonica quæ. 322.
Pulſus febris malignæ quales ſint. 325.
Pulſus qui ſalutem ſignificant quales ſint. 339.
Potus in Febre maligna quales conueniant. 345.

Potio gratiſſima & ualdè utilis in febre maligna quæ ſit deſcribitur. Ibid.
Purgans medicamentum in febre maligna quale, & quo tempore conueniat. 356. & 357.
Parotides quid ſint & quam curationem requirant. 378.

Q.

QVi plurimum habent innati calidi leui etiam de cauſa ſæpè incidunt in febrem 5.
Quæ calida non ſunt quo pacto uim habeant calefaciendi 6.
Quicquid calorem & febrem excitat aut calidum eſt aut aliquo pacto ad rem calidam refertur. Ibid.
Quomodo calor poſſit à calore interimi cum omnia conſeruētur à ſimili. 62.
Quæ non ſunt calida & humida an poſſint putreſcere cum in putredine intereat internus calor in humore. 62.
Quietis utilitas, & damnum in febricitantibus. 130.
Quartana febris quandoq; alia mala ſoluit. 196.
Quartana febris omnium longiſſima eſt. Ibid.
Quid aduerſus malā qualitatem agendum ſit in curanda febre maligna. 358.
Quid ſit faciendum à medico in omni ægritudine curāda. 393.
Quando ſit purganti medicamento euacuandum. 395.
Quantitas ſanguinis mittendi à quo deſumenda ſit. 408.
Quantitas aquæ frigidæ in febre ardente quæ debeat eſſe. 411.

R

RObur naturæ ex quo intelligi poſſit. 12.
Robur morbi ex quo colligitur. 12
Rerum putrium contactus putrefacere humores poteſt. 66.
Rigor quid ſit. 70.
Rigoris cauſa. Ibidem.
Rigor quō ſanandus ſit. 152.
Romæ hæmitriteon frequens eſt. 208.
Rigores à quo concitentur. 288.
Ratio uera peſtis in quo conſiſtat. 295.
Robur uitale in maligna febre cū periculis plurimum laborare. 326.
Reſpiratio difficilis quid ſignificet. 327.
Renibus in febre maligna dolentibus quibus remedijs occurrendum ſit. 373.
Res conſiderandæ à medico in alicuius ægritudinis cura quot & quæ ſint. 405.
Res præternāles quot ſint. Ibid.

S

SVbiectum febris eſt corpus humanum uniuerſum. 4.
Senes aut nō incidunt in febrem aut non in acutam, aut non niſi

niſi à maxima cauſa. 5.
Symptomata febricitantibus ſuperuenientia quæ 7.
Senes dum febricitant an magis refrigerandi ſint quàm iuuenes. 16.
Spiritus uitales in diaria febre accendi. 28.
Sicciora maxime putredini reſiſtunt. 63.
Symptomata quæ ſociantur febrẽ putridam qualia ſint. 67.
Symptomata quando rapiunt conſilium curantis. 118.
Sitis quid ſit. 126.
Somnus quas utilitates afferat & qũo febricitans eo uti debet & quando. 129.
Sanguis poteſt mitti etiam ubi cauſa febrẽ faciens cruda eſt. 132.
Sanguinis misſio qũo febricitantem refrigeret. 133.
Sanguinis misſio quando requiritur. 138.
Sanguinis misſionem eſſe magnũ remedium & idcirco non eſſe neceſſarium niſi ub magna ſit febris uel magna expectetur. 138.
Sanguis an ſit mittendus in febre tertiana exquiſita. 138.
Sanguinis misſio debet ferri à uiribus, & ab ætate. 138.
Sanguinis quantitas euacuanda à quo indicetur. 139.
Sanguinis misſio quando eſt facienda. Ibid.
Sudorem mouentia quando & qũo ſunt adminiſtranda in febribus putridis. 143.
Sitis curatio. 147.
Sudoris copioſi curatio. 150.
Sanguinis fluor è naribus auerſio. 151.
Spirandi difficultati ſubueniri quomodo posſit. 151.
Singultus curatio. 152.
Sanguinis misſio an conueniat in febre pituitoſa. 186.
Symptomata febris pituitoſæ quæ ſint. 187.
Sanguinis misſio an conueniat in febre Epiala. 185.
Salſedo à qua cauſa oriatur. 190
Sanguinis misſio quando conueniat in febre quartana, & quæ ſint obſeruanda in ſanguine dùm exit. 199.
Symptomata quæ ſequuntur febrem peſtilentem plura & ſæuiora ſunt. 216.
Sanguinis misſio per uenam cubiti in febre peſtilenti conuenit. 225.
Signorum febris malignæ tractatus. 321.
Signa diagnoſtica febris malignæ. Ibid.
Signa malignæ febris ab his quæ ſubſtãtialiter inhærent deſumpta. 323.
Signa malignæ febris à læſis actionibus demandata. 325.
Sitis ad quam potentiam reducatur. 327.

Sudor

Sudor cui fœtor adiunctus ſit in febre maligna quid ſignificet. 331.
Sanguinis è naribus ſtilla quid ſignificare poſſit in febre maligna. 333.
Signa prognoſtica febrium malignarum cũ maculis quæ ſint. 335.
Surditas ſi laboranti febre maligna ſuperuenerit bonum eſſe ſignum. 342.
Sanguinis miſſio an conueniat in febre maligna quæſtio. 347.
Sanguinis miſſio per quam partem fieri debeat in febre maligna. 348.
Sanguinis miſſio per uenam ſectam quo tempore eſt molienda. Ibid.
Sanguinis miſſio per uenam ſectam an conueniat apparentibus maculis in febre maligna 349.
Syrupi conuenientes pro præparatione humorum. 353.
Symptomatum quæ febres malignas comitantur correctio. 366.
Sitis qua ratione miteſcenda ſit. 370. & 371.
Somnus quibus remedijs conciliãdus ſit ſomnus profundus quibus medicamentis tolli poſſit. 376.
Scopi mittendi ſanguinem quot ſint & quales. 408.

T

Temperatura calida, & ſicca maxime obnoxia eſt febrib', quidue de alijs ſtatuatur. 5.
Theophraſti ſententia de malis punicis quæ facilius putreſcant dulcia analia. 63.
Thomas Cornacbinus medicus ardente febre laborans fuit liberatus larga potione aquæ calidæ cum non licuerit frigidam ei propinare. 132.
Tuſſis in febricitantibus qua ratione leniri poſſit. 149.
Tempus quo finitur tertiana breue eſt. 171.
Tertiana febris intermittens proprie indicatur à rigore qui initio acceſſionis uehemens percipitur. 170.
Tertianæ febris pulſus initio acceſſionis qualis ſit. 170.
Tabes quid ſit. 265.
Tabis gradus. Ibid.
Tabis cauſæ quæ. 266.
Tabis ſymptomata quæ. 269.
Tabis ſigna. 270.
Tabis curatio. 277.
Tractatus de febre peſtilenti cum peticulis Ludo. Mercati. 285.
Tempora anni quotuplices morbos poſſunt producere. 306.
Tremoris manuum in febre maligna cauſa quæ ſit. 334.
Theriacæ uſus an & quo conueniat in febre maligna. 361.
Thamar. uiridium pulpã plurimũ ualere in febre maligna. 362.

Tempo-

Tempora febrium quot ſint.386 & penes quid debent conſiderari.387.
Tempora particularium febrium quot ſint ibidem: & quomodo cognoſcantur.ibid.

V

VIctus humidus oĩbus febricitantibus conuenit.15.
Vigiliæ quomodo exiccent. 19.
Vinum in utre non pleno agitatũ magis putreſcit quàm quod in utre pleno non dimouetur & quam ob cauſam. 63.
Vires cùm ſint dignisſimæ ſunt conſeruandæ.118.
Victus ratio in febre putrida quæ debeat eſſe.119.
Vires non solùm præſentes ſunt conſiderandæ ſed etiam quales futuræ ſīt ſpectare oportet. 122.
Vini utilitates.127.
Vigilia quid ſit, & quomodo iuuet.
Vrinam euocantia quando conueniant.140.
Vigiliarum quæ ob febrem proueniunt curatio.148.
Vrinæ ſuppræſſio quomodo tollenda ſit.148.
Vrina copioſè effluens quomodo auerti posſit.150.
Vomitus curatio. 152.
Via qua finitur febris tertiana quæ ſit.171.
Venæ ſectio in febre tertiana intermittentem an ſit neceſſaria. 172.
Veſtes etiam putres uapores excipere poſſunt. 213.
Vrinæ in febre peſtilenti ferè naturales ſunt.218.
Variolarum nomine quid ſignificetur.234.
Variolæ quõ generentur.235.
Variolarum cauſæ ibid.
Venenoſitas quid ſit. 292.
Victus qualis morborum peſtilentium cauſa exiſtat.295.
Vulgariũ medicorũ error. 318.
Vrina in febre maligna cum peticulis qualis ſit.329.
Vrina quæ ſalutem quæuè mortem præmonſtret.339.
Vrinæ ſupræsſio quid ſignificet. ibidem.
Victus conditio qualis debeat eſſe in febre maligna cum maculis.344.
Venæ tali ſectio in febre maligna quantum proſit.352.
Ventriculo qua ratione ſit ſubueniendum cum in febre maligna laborat.368.
Vigiliis quomodo occurendum. 374.
Vinum an conueniat in febre. 399.

FINIS.

...untiante di Lauello	22 f	1 ——	85	conar...
...ia Lionardo rabo	33 f	1 ——	24	Giouanne...
...rio ferrante di gerlamo	22 f	1 ——	13	Leonard...
...ban de pomarico	24 f	1 ——	25	Gio: gia...
...eronimo de trutto	31 f	1 ——	8	Colare d...
...iulio di Rinaldo	57 f	1 ——	2	Gia...
...anto di Spin.a	39 f	0-2-10	21	Gio: ...
...utio di Ricciardetto	39 f	1 ——	24	Giulio ...
...ernardino de forenza	27 f	1 ——	72	...onato...
...iosepp di Spinalola	5 f	0-2-10	72	martin...
...ostantino di Lauello	4 f	1 ——	81	...e...
...antonio di Spin.a	8 f	0-2-10	05	......
...eronimo d'acquauiua	26 f	1 ——	02	Span...
...iccola de Tafala	14 f	1 ——		
...nello della sala	40 f	1 ——		...Gio... de...

3-2-7	a ... a ...	43 ₰	1-...
2-4-9	... a ...	43 ₰	0-2-...
3-2-1	Donato di fr.a	44 ₰	2-2-...
1-0-3	... di ...	27 ₰	0-1-...
3-3	... a mon.no	42 ₰	0-2-...
2-4-6	... anne	7	2-0
1-2-17	... del ... chi ... da ...	₰	1-0
2-2-7	... de ...		
9-2-7	... a ...	₰	1-1
0-1-16	... meta de pag.a		
	La ...	₰	10
9-4-3		₰	22-4-...
		₰	61